

שבוע פרשת בלק

(20 – 26 June 10)

ח' – י"ד תמוז ה'תש"ע

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמִירוּ לָכֵם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּיָם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַפֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ פְּמוֹךְ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחָתְךָ לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וַיְבָרֶךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַגֵּךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ תְּהִדְבָּרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד כבדו מפני שאלו ובאותו פעם היה לו חרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לְמַנְצֵחַ לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתַחוּ דִּבְרוּ אֹתִי לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וּדְבָרִי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וַיִּלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תִפְלָה: ה וַיִּשְׁימוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֹד עַל־יָמִינִי: ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתִפְלֹתָו תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יָקָם אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְגֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשֹׁאֲלוֹ יִדְרָשׁוּ מִחֲרֹבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גִּזְעָה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּבְזוּ זָרִים יִגְיעוּ: יב אֶל־יְהִי־לּוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חוּזֵן לִיתוּמָיו: יג יְהִי־אַחֲרֵיתוֹ לְהַכְרִית בְּדֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמֹם: יד יִזְכָּר: טו עֲנֵן אֲבָתִיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אָמַר אֶל־תִּפְחֹחַ: טז יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֲרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר: יז לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן וּנְכָאָה לִכְבֹּב לְמוֹתָת: יח וַיֹּאחֲזֵב קָלְלָה וּתְבוֹאָהּוּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלְלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲטָה וְלִמְזוֹחַ תָּמִיד יַחְגֹּרֶה: כ זֹאת: כא פָּעִלְתָּ שְׁטִנִּי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַעַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה: כב יְהוָה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אֹתִי לְמַעַן שִׁמְךָ בִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ הַצִּילָנִי: כג בִּי־עֵנִי וְאֶבְיוֹן אֲנִי וְלִפִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כד בְּצֹל־בְּנוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי פֶּאֶרְכָּה: כה בְּרַפִּי בָּשְׁלוּ מִצֹּם וּבִשְׂרִי בָחַשׁ מִשְׁמֵן: כה וְאֲנִי: כו הֵייתִי חֲרָפָה לָהֶם יִרְאוּנִי יִנְעִוּן רֹאשָׁם: כז עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הוֹשִׁיעֵנִי כַחֲסִדְךָ: כח וַיִּדְעוּ בִּי־יָדְךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלֹל־הַפֹּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוּ: כט וַיִּבְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנֵי בְלִמָּה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֵׁתָם: ל אֹדְהָ יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבְתוֹד רַבִּים אֶהְלֹלָנוּ: לא בִּי־עַמּוֹד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

קי

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחילולתם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור חולק על אברהם בשביל שהביר את בוראו בלדותו לכך זכת לשם:

א לְדָוִד מִזְמוֹר נָאִם יְהוָה: ב לְאֲדֹנָי שֶׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אֵיבֹיךָ תַּדָּם לְרַגְלֶיךָ: ג מִמָּה עֲזָרְךָ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקִרְבֹּב אֵיבֹיךָ: ד עֲמֹךְ נִדְבַת בְּיָם חִילְךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ טַל יִלְדְּתֶךָ: ה גִּשְׁפַּע יְהוָה: ו וְלֹא יִנָּחֵם אֶתְּהִי־כֵהֵן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרֵתִי מִלְּפִי־צֶדֶק: ז אֲדֹנָי עַל־יָמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אָפּוֹ מְלָכִים: ח יָדִין בְּגוֹיִם מְלָא גִּזְיוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ט זִמְנַחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פֶּן יָרִים רֹאשׁ:

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
- (ב) מזמורי תהלים ק"ט ק"י ..... ג
- (ג) מאמר ד"ה כרע שכב כארי (עם ביאור בדרך אפשר) י"ב תמוז, ה'תשט"ז ..... ה
- (ד) שיחת יום ה' פרשת בלק, י"ב תמוז, ה'תש"כ ..... יט
- (ה) לקוטי שיחות פרשת בלק (בלה"ק) כרך יג ..... מ
- (ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכה"ק הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... מה
- (ז) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע שבת פרשת בלק ..... מו
- (ח) לוח "היום יום" לשבוע שבת פרשת בלק ..... נו
- (ט) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... נח

שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:

- (י) – ג' פרקים ליום לשבוע שבת פרשת בלק ..... סא
- (יא) – פרק אחד ליום לשבוע שבת פרשת בלק ..... פה
- (יב) – ספר המצוות לשבוע שבת פרשת בלק ..... צב
- (יג) נביאים וכתובים שמואל-א פרק יג, דברי הימים-ב פרק לא ..... צה
- (יד) עין יעקב מסכת שבת ..... צז
- (טו) מסכת מכות עם ביאורים מדף טז עד דף כב ..... צח

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- (טז) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן ..... קכו
- (יז) שולחן ערוך הלכות נטילת ידים - אדמו"ר הזקן ..... קכו
- (יח) לקוטי תורה – ד"ה שוש תשיש - אדמו"ר הזקן ..... קכז
- (יט) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי ..... קלב
- (כ) דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק" ..... קלג
- (כא) תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש ..... קלד
- (כב) קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב ..... קלה
- (כג) ספר המאמרים ה'תרפ"ז - אדמו"ר מוהרי"צ ..... קלה
- (כד) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ ..... קלו
- (כה) ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ ..... קלז
- (כו) אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ ..... קלח
- (כז) ביאורים לפרקי אבות פרק ו משנה ב ..... קלט
- (כח) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע שבת פרשת בלק ע"פ חומש "תורה תמימה" ..... קמ
- (כט) לוח זמנים לשבוע שבת פרשת בלק ..... קנח
- (ל) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש ..... קנט

1 המאמר שלפנינו מבאר מעלת בני־ישראל, שלמרות מצב הגלות הגורם 'שינה'
2 רוחנית, הנה 'לב ישראל ער הוא' ובכל מצב שיחיה, בכוחם להתגבר כארי,
3 ולמלא כל מה שצריך לפעול בענייני תורה ומצוות.

4 **כָּרַע שָׁכָב פְּאָרִי וּכְלָבִיא מִי יְקִימֵנוּ**¹ - מדברי בלעם, אשר שם ה'

5 בפיו תשכחות על עמי־ישראל,

6 **וְאֵיתָא** [=מובא] **בְּגִמְרָא**²

7 **בְּקֵשׁוֹ חֲכָמִים לְקַבּוּצָה** לומר

8 **פֶּרֶשֶׁת בִּלְקָה בְּקִרְיָתָא**

9 **שָׁמַע כּו' מְשׁוּם דְּכָתִיב**

10 **בָּהּ הָאִי קָרָא** [=מפני

11 שכתוב בה פסוק זה]: **כָּרַע**

12 **שָׁכָב פְּאָרִי וּכְלָבִיא מִי**

13 **יְקִימֵנוּ** (שִׁפְסוּק זֶה שִׁנָּה

14 **לְקִרְיָתָא שָׁמַע, כִּי ב' ב'**

15 **הַלְשׁוֹנוֹת שִׁפְסוּק זֶה,**

16 **שָׁכָב וְיְקִימֵנוּ, רוּמְזִים**

17 **עַל ב' הַזְמָנִים דְּקִרְיָתָא**

18 **שָׁמַע, בְּשִׁכְבּוֹ וּבְקוּמָה**³ -

19 בערב ובבוקר - זמן שכיבה וזמן

20 קימה). **וּבַחֲדוּשֵׁי אֲגָדוֹת**

21 **מִהֲרָשָׁא** מבאר לשון

22 "וכלביא מי יקימנו" המרמז על

23 קריאת שמע של שחרית,

24 ובקומה, **וְהִצְרֵךְ לְבָאֵר מַה**

25 **שִׁנְאָמַר וּכְלָבִיא מִי**

26 **יְקִימֵנוּ, בְּלִשׁוֹן שְׁאֵלָה,**

27 **שֶׁהִפְרִיז הַפְּשׁוּט בָּזָה**

28 **הוּא עֲנִין שֶׁל שְׁלִילָה**

29 **ומבאר:** "וכלביא מי יקימנו"

30 דודאי אין מי שיקימנו אלא הוא

31 קם מאליו בזריזות, כך יש לאדם

32 לעמוד מאליו בזריזות בזמן

33 קריאת־שמע של שחרית שלא

34 יעבור זמנו (שחיוב קריאת שמע

35 עד סוף שעה שלישית מנץ

36 החמה). "וכיון שזכה מתבאר

37 לשון 'מי' בלשון שאלה, **וְלָכֵן**

38 **מוֹסִיף: וְשׁוֹב מְצָאֵתִי**

39 **בְּמַדְרַשׁ תַּנְחוּמָא**⁴ דְּבִנְגוּעַ

40 **לְקִרְיָת־שָׁמַע מֵיִיתִי קָרָא**

41 **דְּלַעֲלִיל מִיָּנִיָּה מְבִיא פִּסְק**

42 **קודם לזה:** ⁵ **הֵן עִם כְּלָבִיא**

43 **יָקוֹם וְגו' (שִׁנְאָמַר**

44 **בְּלִשׁוֹן חַיִּיב) לֹא יִשְׁכָּב**

45 **עַד יֵאָכֵל טָרֶף וְגו' שֶׁגַם**

46 **בפסוק זה מוזכר לשון קימה**

ושכיבה, **וְהוּא נָכוֹן טָפִי** [=יותר מתאים פסוק "הן עם כלביא יקום
וגו'"] **בְּדִרְשׁ זֶה לְעֲנִין קִרְיָתָא שָׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית וְעֶרְבִית, עַד**
כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. אֲמָנָם בְּדִרְוּשֵׁי חֲסִידוֹת⁶ **נִרְאָה שֶׁהֵעִיקָר הוּא**
שֶׁהִנְכוֹן הוּא בְּגִירְסַת הַגְּמָרָא שפסוק המרמז על קריאת־שמע הוא

47 **כָּרַע שָׁכָב, וּכְדָמוּכָח**

48 **מִפִּירוּשׁ רַשִׁי שִׁמְפָּרֵשׁ**

49 **דְּדָמִי** [=דומה לשון פסוק זה

50 **שִׁכָּב** 'יקימנו'] **לְבִשְׁכָּבָהּ**

51 **וּבְקוּמָהּ** **שֶׁהִקְבֵּה**

52 **שׁוּמְרָנוּ בְּשִׁכְבָּנוּ וּבְקוּמָנוּ**

53 **לְשִׁכָּב שְׁלִוִּים וּשְׁקֵטִים**

54 **פְּאָרִי וּכְלָבִיא, וְהָרִי**

55 **הַסֵּדֶר דְּקִרְיָתָא שָׁמַע, הֵן**

56 **בְּפִסְקוֹ וְהֵן בְּמִשְׁנָה**⁷,

57 **הוּא בְּשִׁכְבָּהּ (תַּחֲלֵלָה**

58 **וְאַחֲרָהּ) וּבְקוּמָהּ, וְלִזְה**

59 **מִתְאִים הַסֵּדֶר בְּפִסְקוֹ**

60 **כָּרַע שָׁכָב גּו' (וְאַחֲרָהּ)**

61 **יְקִימֵנוּ. אֵף עַל פִּי זֶה**

62 **שֶׁיָּקָר הַדְּמִיוֹן לְקִרְיָת־שָׁמַע**

63 **הוּא בְּלִשׁוֹן 'שִׁכָּב' יְקִימֵנוּ**

64 **צָרִיךְ לְהַבִּין: א. מַה**

65 **שִׁנְאָמַר מִי יְקִימֵנוּ,**

66 **בְּאִפְסוֹן שֶׁל שְׁלִילָה** מדוע

67 **מְדִישׁ לִשׁוֹן 'מִי' ב. גַּם**

68 **צָרִיךְ לְהַבִּין עַל פִּי מַה**

69 **שֶׁכְּתוּב בְּמַדְרַשׁ רַבָּה פ' וַיְחִי**

70 **וַיְחִי⁸ (בְּפִירוּשׁ הַב') הוּא**

71 **בְּבִיאור הַחֲלּוּק בֵּין מַה**

72 **שֶׁכְּתוּב כָּרַע שָׁכָב גּו'**

73 **לְמַה שֶׁכְּתוּב (בְּפֶרֶשׁת וַיְחִי)**

74 **כָּרַע רַבֵּץ גּו', כָּאֵן**

75 **כְּתוּב לִשׁוֹן 'שִׁכָּב' וּבִפְרִשַׁת וַיְחִי**

76 **לִשׁוֹן 'רַבֵּץ' מְבִיר בְּמַדְרַשׁ**

77 **שִׁפְסוּקִים אֵלּוּ מְדַבְּרִים עַל שְׁתֵּי**

78 **תְּקוּפּוֹת שְׁנוֹת בְּעַם יִשְׂרָאֵל:**

79 **כָּרַע רַבֵּץ מִפְּרִץ עַד**

80 **צִדְקָהּ (עַד תְּקוּפַת חֹרֶבֶן**

81 **בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָרָאשׁוֹן), כָּרַע**

82 **שָׁכָב מִצְדָּקָהּ עַד מָלָךְ**

83 **הַמְּשִׁיחַ, וְהֵינּוּ¹⁰, שֶׁכָּרַע**

84 **רַבֵּץ (מִפְּרִץ עַד צִדְקָהּ)**

85 **הוּא עַל דֶּרֶךְ מַה**

86 **שֶׁכְּתוּב¹¹ וְרַבֵּצָה וְאֵין**

87 **מִחֲרִיד** [=כאשר תרביץ לנוח

88 **אֵין מִי יַחֲרִיד (מְצוּדָת דּוּד)],**

89 **נִדְפַס בְּתוֹרַת מִנְחָם - סֵפֶר הַמַּאמְרִים - תַּשְׁט"ז ע' רִי וְאִילָךְ.**

90 **(1) פֶּרֶשְׁתָּנוּ (בִּלְקָה כֵּד, ט. 2) בְּרִכּוֹת יב, ב. 3) וְאַתְחַנּוּ ו, ז. 4) רָאָה ס"פ**

91 **בִּלְקָה. 5) פֶּרֶשְׁתָּנוּ כג, כד. וְרָאָה פֶּרֶשׁ"י שם. 6) אוֹה"ת פֶּרֶשְׁתָּנוּ ע'**

92 **אִמָּה. וְרָאָה גַם לִקְרָת וְאַתְחַנּוּ יג, ב. 7) בְּרִכּוֹת י, ב. 8) פֶּצ"ח, ז.**

93 **9) מַט, ט. 10) רָאָה אוֹה"ת שם. 11) אוֹיֵב יא, ט.**

בס"ד. י"ב תמוז ה'תשט"ז*

(הנחה בלתי מוגה)

כָּרַע שָׁכָב פְּאָרִי וּכְלָבִיא מִי יְקִימֵנוּ¹, **וְאֵיתָא בְּגִמְרָא**²

בְּקֵשׁוֹ לְקַבּוּצָה פֶּרֶשֶׁת בִּלְקָה בְּקִרְיָתָא שָׁמַע כּו' מְשׁוּם

דְּכָתִיב בָּהּ הָאִי קָרָא כָּרַע שָׁכָב פְּאָרִי וּכְלָבִיא מִי יְקִימֵנוּ

(שִׁפְסוּק זֶה שִׁנָּה לְקִרְיָתָא שָׁמַע, כִּי ב' ב' הַלְשׁוֹנוֹת

שִׁפְסוּק זֶה, שָׁכָב וְיְקִימֵנוּ, רוּמְזִים עַל ב' הַזְמָנִים

דְּקִרְיָתָא שָׁמַע, בְּשִׁכְבָּהּ וּבְקוּמָהּ³). וּבַחֲדוּשֵׁי אֲגָדוֹת

מִהֲרָשָׁא הִצְרֵךְ לְבָאֵר מַה שִׁנְאָמַר וּכְלָבִיא מִי יְקִימֵנוּ,

בְּלִשׁוֹן שְׁאֵלָה, שֶׁהִפְרִיז הַפְּשׁוּט בָּזָה הוּא עֲנִין שֶׁל

שְׁלִילָה. וְלָכֵן מוֹסִיף: וְשׁוֹב מְצָאֵתִי בְּתַנְחוּמָא⁴ דְּמִיתִי

קָרָא דְּלַעֲלִיל מִנָּה⁵ הֵן עִם כְּלָבִיא יָקוֹם וְגו' (שִׁנְאָמַר

בְּלִשׁוֹן חַיִּיב) לֹא יִשְׁכָּב עַד יֵאָכֵל טָרֶף וְגו', וְהוּא נָכוֹן

טָפִי בְּדִרְשׁ זֶה לְעֲנִין קִרְיָתָא שָׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית וְעֶרְבִית,

עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. אֲמָנָם בְּדִרְוּשֵׁי חֲסִידוֹת⁶ נִרְאָה שֶׁהֵעִיקָר

הוּא שֶׁהִנְכוֹן הוּא בְּגִירְסַת הַגְּמָרָא, וּכְדָמוּכָח מִפִּירוּשׁ

רַשִׁי שִׁמְפָּרֵשׁ דְּדָמִי לְבִשְׁכָּבָהּ וּבְקוּמָהּ שֶׁהִקְבֵּה שׁוּמְרָנוּ

בְּשִׁכְבָּנוּ וּבְקוּמָנוּ לְשִׁכָּב שְׁלִוִּים וּשְׁקֵטִים פְּאָרִי וּכְלָבִיא,

וְהָרִי הַסֵּדֶר דְּקִרְיָתָא שָׁמַע, הֵן בְּפִסְקוֹ וְהֵן בְּמִשְׁנָה⁷, הוּא

בְּשִׁכְבָּהּ (תַּחֲלֵלָה וְאַחֲרָהּ) וּבְקוּמָהּ, וְלִזְה מִתְאִים הַסֵּדֶר

בְּפִסְקוֹ כָּרַע שָׁכָב גּו' (וְאַחֲרָהּ) יְקִימֵנוּ. אֵף עַל פִּי זֶה

צָרִיךְ לְהַבִּין מַה שִׁנְאָמַר מִי יְקִימֵנוּ, בְּאִפְסוֹן שֶׁל שְׁלִילָה.

גַּם צָרִיךְ לְהַבִּין עַל פִּי מַה שֶׁכְּתוּב בְּמַדְרַשׁ רַבָּה פ' וַיְחִי⁸

(בְּפִירוּשׁ הַב') בְּבִיאור הַחֲלּוּק בֵּין מַה שֶׁכְּתוּב כָּרַע שָׁכָב

גּו' לְמַה שֶׁכְּתוּב (בְּפֶרֶשׁת וַיְחִי⁹) כָּרַע רַבֵּץ גּו', כָּרַע רַבֵּץ

מִפְּרִץ עַד צִדְקָהּ, כָּרַע שָׁכָב מִצְדָּקָהּ עַד מָלָךְ הַמְּשִׁיחַ,

וְהֵינּוּ¹⁰, שֶׁכָּרַע רַבֵּץ (מִפְּרִץ עַד צִדְקָהּ) הוּא עַל דֶּרֶךְ

מַה שֶׁכְּתוּב¹¹ וְרַבֵּצָה וְאֵין מִחֲרִיד, שֶׁהוּא עֲנִין דְּתוֹקָף

נִדְפַס בְּתוֹרַת מִנְחָם - סֵפֶר הַמַּאמְרִים - תַּשְׁט"ז ע' רִי וְאִילָךְ.

(1) פֶּרֶשְׁתָּנוּ (בִּלְקָה כֵּד, ט. 2) בְּרִכּוֹת יב, ב. 3) וְאַתְחַנּוּ ו, ז. 4) רָאָה ס"פ

בִּלְקָה. 5) פֶּרֶשְׁתָּנוּ כג, כד. וְרָאָה פֶּרֶשׁ"י שם. 6) אוֹה"ת פֶּרֶשְׁתָּנוּ ע'

אִמָּה. וְרָאָה גַם לִקְרָת וְאַתְחַנּוּ יג, ב. 7) בְּרִכּוֹת י, ב. 8) פֶּצ"ח, ז.

9) מַט, ט. 10) רָאָה אוֹה"ת שם. 11) אוֹיֵב יא, ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שהוא ענין דתוקף השלום והעמידה והביסוס, וכרע
2 שכב (מצדקיהו עד מלך המשיח) קאי [=מוסב] על זמן
3 הגלות, ולפי ביאור זה בפסוק אינו מובן, דלכאורה, אם כרע
4 שכב קאי על זמן הגלות, איך מתאים לומר על זה
5 הענין דכארי

דכארי

6 וכלביא¹² ובמה דומה מצב
7 בני־ישראל בגלות לארי ולביא?
8 ד. וגם צריך להבין
9 כללות קישור הענינים
10 דכרע שכב גו' מי
11 יקימנו לקריאת שמע.
12 בסעיף הבא יבאר כיצד
13 'שכיבה' הוא כינוי המתאים
14 למצב הגלות. ויבאר שתי
15 דרגות ב'שכיבה': שינה, וחולי.
16 (ב) ויובן¹³ בהקדם מה
17 שכתוב בשיר השירים
18 על הפסוק¹⁴ על משכבי
19 בלילות בקשתי את
20 שאהבה נפשי, מהו על
21 משכבי? ובפירוש 'משכבי'
22 שני פירושים במדרש. פירוש א'
23 על מרעי (- חולי¹⁵),
24 היך מה דאת אמרת [=כמו
25 שאתה אומר] בנוגע בפסוק¹⁶:
26 וכי יריבון אנשים והכה איש את
27 רעהו באבן או באגרף ולא
28 ימות (אלא רק) ונפל
29 למשכב וגו', (ופירוש שני
30 במדרש): על משכבי
31 בלילות כשישנתי לי מן
32 התורה ומצוות כו'.
33 והנה, ב' ענינים אלו, הן
34 ענין החולי והן ענין
35 השנה, מורים על ענין
36 הגלות (גלות בגשמיות
37 וברוחניות, או לכל
38 הפחות גלות ברוחניות).
39 ויובן ענין השנה ממה
40 שרואים באדם התחתון,
41 שגם בעת השנה ישנו כל
42 הגוף בשלימות, ואפילו
43 פחות הנשמה הרוחניים,
44 שכל ומידות, הם גם כן
45 בשלימות, אלא

השלום והעמידה והביסוס, וכרע שכב (מצדקיהו עד
מלך המשיח) קאי על זמן הגלות, דלכאורה, אם כרע
שכב קאי על זמן הגלות, איך מתאים לומר על זה
הענין דכארי וכלביא¹². וגם צריך להבין כללות קשור
הענינים דכרע שכב גו' מי יקימנו לקריאת שמע.

(ב) ויובן¹³ בהקדם מה שכתוב בשיר השירים על
הפסוק¹⁴ על משכבי בלילות בקשתי את
שאהבה נפשי, מהו על משכבי, על מרעי (חולי¹⁵), היך
מה דאת אמרת¹⁶ ולא ימות ונפל למשכב וגו', על
משכבי בלילות כשישנתי לי מן התורה ומצוות כו'.
והנה, ב' ענינים אלו, הן ענין החולי והן ענין השנה,
מורים על ענין הגלות (גלות בגשמיות וברוחניות, או
לכל הפחות גלות ברוחניות). ויובן ענין השנה ממה
שרואים באדם התחתון, שגם בעת השנה ישנו כל הגוף
בשלמות, ואפילו פחות הנשמה הם גם כן בשלמות,
אלא שהחלוק הוא, שבשעה שהאדם ער, אזי הכחות
שבנפש כפי שמתלבשים בגוף הם באופן של
השתלשלות זה מזה, ובמילא הרי זה בסדר מסדר, מה
שאין כן בשעת השנה, שאז ישנו הענין דהיינו
כחולמים¹⁷, אזי אפילו הכחות שמאירים אז, שענין זה
יכול להיות אפילו בכחות דשכל ומדות, הרי לא תמיד
יש בזה סדר מסדר כו'. וענין זה נפר במדה היותר
גדולה בכח הראיה, כי כח השמיעה, הרי גם בעת
השנה האזון פתוחה, וכשיש קול גדול הרי הוא שומע,
מה שאין כן כח הראיה, שבשעת השנה העינים אינן
עינין פקחין. וכן הוא גם בעבודה הרוחנית, דהנה סדר
העבודה הוא שעשור פחות דנפש הבהמית צריכים
להיות משעבדים לעשר הכחות דנפש האלקית,
ובכללות צריך להיות הסדר שהמוח שליט על הלב
אפילו בטבעו ותולדתו¹⁸, ומצד זה צריך האדם לפעול

(12) ראה גם מכתב ט"ז תמוז שנה זו (אגרות־קודש ח"ג ריש ע' רסד).
(13) בהבא לקמן — ראה אוה"ת שם א"מ ואילך. סה"מ תרמ"ח ע'
תנו ואילך. (14) שה"ש ג, א. (15) פי' מת"כ. (16) משפטים כא, יח.
(17) תהלים קכו, א. וראה תו"א וישב כח, ג. (18) ראה תניא פי"ב יז,

46 שהחלוק הוא, שבשעה שהאדם ער, אזי הכחות שבנפש
47 כפי שמתלבשים בגוף הם באופן של השתלשלות זה מזה
48 - הרגש נובע מהשכל וכו', ובמילא הרי זה בסדר מסודר, מה
49 שאין כן בשעת השנה, שאז ישנו הענין דכלשון הפסוק: היינו
50 כחולמים¹⁷ שבחלום נדמה
51 לו שני הפכים בנושא אחד ואינו
52 מרגיש סתירה ביניהם, כגון
53 שנמצא כאן וגם בארץ רחוקה,
54 אזי אפילו הכחות
55 שמאירים אז, שענין זה
56 יכול להיות אפילו
57 בכחות דשכל ומדות,
58 הרי לא תמיד יש בזה
59 סדר מסודר כו'. וענין זה
60 ניכר במדה היותר גדולה
61 בכח הראיה, כי כח
62 השמיעה, הרי גם בעת
63 השנה האזון פתוחה,
64 וכשיש קול גדול הרי
65 הוא שומע, מה שאין כן
66 כח הראיה, שבשעת
67 השנה העינים אינם
68 עינין פקחין [=עניים
69 פתוחות]. וכן הוא מצב
70 השינה גם בעבודה
71 הרוחנית, דהנה סדר
72 העבודה הוא שעשור
73 פחות דנפש הבהמית
74 [=נפש שכל ענינה, דברים
75 בהמים, גשמיים]. וכל עשר
76 כוחותיה (השכל - חכמה, בינה
77 דעת; והמידות - חסד, גבורה,
78 תפארת, נצח, יסוד ומלכות)
79 צריכים להיות
80 משועבדים לעשר
81 הכחות דנפש האלקית
82 [=נפש שכל מהותה וענינה -
83 קדושה ואלקות], ובכללות
84 צריך להיות הסדר
85 שהמוח (מקום משכן נפש
86 האלקית) שליט על הלב
87 (מקום משכן נפש הבהמית)
88 אפילו בטבעו ותולדתו
89 (כלשון ספר התניא)¹⁸, ומצד
90 זה צריך האדם לפעול

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׂכָל עֶשֶׂר כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שְׁלֹשָׁה לְבוּשֵׁי
2 הַנֶּפֶשׁ - דְּרָכָם מִתְגַּלִּים הַנֶּפֶשׁ וְכוּחוֹתֶיהָ - מִחֻשְׁבָּה דִּבְבוּר וּמַעֲשֶׂה,
3 יְהִיו מְלוּבָּשִׁים וּמְיוֹחָדִים עִם עֲנִינֵי הַתּוֹרָה וּמַצּוֹת. וְכֹל זֶה
4 כִּאֲשֶׁר הָאָדָם 'עַר' וּמִתְנַהֵג בְּאוֹפֶן מְסוּדָר. אֲמָנָם בְּשֵׁשׁ בִּלְתִּי סֹדֵר

5 בַּהֲכָחוֹת - מִצַּב 'שִׁנְיָה'

6 רִחוּנִית, אֲזִי אֵין שְׁלִיטָת

7 הַמוֹחַ עַל הַלֵּב. וְעֲנִין זֶה

8 נִיכָר בַּמִּדָּה הַיּוֹתֵר גְּדוּלָּה

9 בְּכַח הָרִאִיָּה הַרוּחָנִית שֶׁהִיא

10 רִאִיָּה שְׂכֵלִית, דְּהֵנָּה, סֹדֵר

11 הָעֲבוּדָה צָרִיף לַהֲיוֹת

12 בְּאוֹפֶן דְּשָׂאוּ מְרוֹם

13 עֲנִינֵיכֶם וְיֵרָאוּ מִי בְּרָא

14 אֱלֹהֵי¹⁹, שְׂרֹאָה שֵׁשׁ

15 מְנַהֵיג לְבִירָה זֹו²⁰, וְזֶהוּ

16 גַּם מַה שְּׂאֲמָרוּ רַז"ל²¹

17 אֵיזֶהוּ חֶסֶד הָרֹאָה אֵת

18 הַנוֹלָד - הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט, מִבֵּין

19 מִלְכוּ מַה שֶּׁתִּידֵּי לַהֲיוֹת וְנוֹהֵר

20 מִזֶּה, כִּאִילוּ וְרֹאהוּ לִפְנֵי בְּעִינֵי

21 מִמֶּשׁ. וּפִירוּשׁוֹ הַפְּנִימִי, הֵינִינוּ

22 שְׂבָאָשׁר יִשְׁנוּ הָעֲנִין

23 דְּשָׂאוּ מְרוֹם עֲנִינֵיכֶם אֲזִי

24 הוּא רֹאָה אֵת הַנוֹלָד,

25 כְּפִירוּשׁ אֲדָמוּ"ר הַזֶּקֶן²²

26 שְׂרֹאָה שְׂכָל דְּבָר נוֹלָד

27 מֵאֵין לֵישׁ [=רֹאהוּ שְׂכָל דְּבָר

28 וְדָבָר נוֹלָד לַהֲיוֹת מִצִּיאוֹת, מִהַכַּחַ

29 הָאֱלֹקִי הַמְּהוּוֹה אוֹתוֹ, שֶׁנִּקְרָא

30 "אֵין" מִכֵּין שְׁאִינוּ מוֹשֵׁג,

31 שְׁזֶהוּ מִי בְּרָא אֱלֹהֵי,

32 שְׂבָחִינָת מִי [=הָאֱלֹקוֹת,

33 שֶׁנִּקְרָא "מִי" עַל שֶׁ שֶׁהוּא

34 לַמַּעֲלָה מִהַשְׁגַּת הַנִּבְרָאִים] בְּרָא

35 אֱלֹהֵי²³, וְכוּנוֹת הַפְּסוּק 'מִי

36 בְּרָא אֱלֹהֵי, לְנֹאמֵר: אֱלֹהֵי

37 תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם

38 וְהָאֲרִיץ²⁴, לְכַתּוּבָא מִרִּאִיָּה

39 זֹו, הֵנָּה שֵׁם (בְּעוֹלָמוֹת

40 הַנִּבְרָאִים) עוֹבֵד עֲבוּדָתוֹ

41 בְּאֱלֹהֵי הַחוּקִים

42 וְהַמְשַׁפְּטִים²⁵ [=תּוֹרָה

43 וּמִצְוּוֹת, שֶׁנִּקְרָאִים ג"כ "אֱלֹהֵי"]

44 וְכֵן הוּא הַסֹּדֵר הַרְגִּיל כִּאֲשֶׁר

45 אָדָם 'עַר' בְּרוּחָנִיּוֹת וְכוּחַ הָרִאִיָּה

46 פּוֹעֵל פְּעוּלָתוֹ כִּרְאוּי. אֲמָנָם,

שְׂכָל עֶשֶׂר כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שְׁלֹשָׁה לְבוּשֵׁי
לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ מִחֻשְׁבָּה דִּבְבוּר וּמַעֲשֶׂה, יְהִיו מְלוּבָּשִׁים
וּמְיוֹחָדִים עִם עֲנִינֵי הַתּוֹרָה וּמַצּוֹת. אֲמָנָם בְּשֵׁשׁ בִּלְתִּי
סֹדֵר בַּהֲכָחוֹת, אֲזִי אֵין שְׁלִיטָת הַמוֹחַ עַל הַלֵּב. וְעֲנִין זֶה
נִכָּר בַּמִּדָּה הַיּוֹתֵר גְּדוּלָּה בְּכַח הָרִאִיָּה, דְּהֵנָּה, סֹדֵר
הָעֲבוּדָה צָרִיף לַהֲיוֹת בְּאוֹפֶן דְּשָׂאוּ מְרוֹם עֲנִינֵיכֶם וְיֵרָאוּ
מִי בְּרָא אֱלֹהֵי¹⁹, שְׂרֹאָה שֵׁשׁ מְנַהֵיג לְבִירָה זֹו²⁰, וְזֶהוּ
גַּם מַה שְּׂאֲמָרוּ רַז"ל²¹ אֵיזֶהוּ חֶסֶד הָרֹאָה אֵת הַנוֹלָד,
הֵינִינוּ, שְׂבָאָשׁר יִשְׁנוּ הָעֲנִין דְּשָׂאוּ מְרוֹם עֲנִינֵיכֶם אֲזִי הוּא
רֹאָה אֵת הַנוֹלָד, כְּפִירוּשׁ אֲדָמוּ"ר הַזֶּקֶן²² שְׂרֹאָה שְׂכָל
דְּבָר נוֹלָד מֵאֵין לֵישׁ, שְׁזֶהוּ מִי בְּרָא אֱלֹהֵי, שְׂבָחִינָת מִי
בְּרָא אֱלֹהֵי²³, אֱלֹהֵי תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאֲרִיץ²⁴, וְשֵׁם עוֹבֵד
עֲבוּדָתוֹ בְּאֱלֹהֵי הַחוּקִים וְהַמְשַׁפְּטִים²⁵. אֲמָנָם, כִּאֲשֶׁר כַּחַ
הָרִאִיָּה הוּא אֲצִלוּ שְׂלָא כְּדָבְעִי, וְחֶסֶד הָעֲנִין דְּשָׂאוּ מְרוֹם
עֲנִינֵיכֶם, הָרִי זֶה עֲנִין שְׁלֵשָׁה, אֲנִי יִשְׁנָה בְּגִלּוּתָא²⁶.
וְהַחֲסָרוֹן בְּעֲנִין הָרִאִיָּה, שְׂנַעֲשֶׂה אֲצִלוּ מִצָּב דְּאוֹתוֹתֵינוּ
לֹא רָאִינוּ²⁷, הָרִי הוּא מְשַׁפִּיעַ כָּל כָּף עַד שְׂמִינָה בָּא
הַמִּצָּב דְּאֵין אֲתָנוּ יוֹדַע עַד מַה²⁷, הֵינִינוּ, שְׂנַעֲשֶׂה חֲסָרוֹן
גַּם בְּכַח הַשְׂמִיעָה, מְלָשׁוֹן הַבְּנָה וְהַשְׁגָּה, שְׂחָסֵר אֲצִלוּ
אֲפִלוּ בְּהָעֲנִינִים שְׂגָם עַל פִּי הַשְׂכָּל הִיָּה צָרִיף לַעֲשׂוֹתָם.
וְעַד כְּדִי כָךְ, שְׂבָעַת הַשְּׁנָה יְכוּלִים לַהֲיוֹת גַּם עֲנִינִים
הַפְּכִיִים מְשַׁכָּל הַפְּשׁוּט, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּעֲנִין הַגְּלוּת,
שְׂיִכּוֹל לַהֲיוֹת שְׂפָעֻלוֹתָיו בְּמִחְשְׁבָה דִּבְבוּר וּמַעֲשֶׂה וְעֶשֶׂר
כַּחוֹת נִפְשׁוֹ הַבְּהִמִית וְכָל עֲנִינֵי הַגּוּף הֵם הַהֲפֹךְ מִכְּמוֹ
שְׂצָרִיכִים לַהֲיוֹת. וְהַסְפָּה לְכָל זֶה הוּא הַחֲסָרוֹן בְּהָעֲנִין
דְּשָׂאוּ מְרוֹם עֲנִינֵיכֶם, לַהֲיוֹתוֹ בְּמַעֲמַד וּמִצָּב שְׁלֵשָׁה, שְׂנַעֲשֶׂה
שְׂאֵז אֵין סֹדֵר מְסוּדָר בַּהֲכָחוֹת, וּבְמִילָא אֵין הַשְׁלִיטָה שְׁלֵשָׁה
הַכַּחַ הַנֶּעֱלָה עַל הַכַּחַ הַפְּחוֹת, וּבְמִילָא אֵין הַגְּבֻרָת
הַצּוּרָה עַל הַחוּמָר.

רע"א) מזח"ג רכד, א. ועוד. (19) ישע"י מ, כו. (20) ראה ב"ר רפל"ט.
(21) תמיד לב, א. (22) תניא פמ"ג. לקו"ת נשא כו, ד. האזינו עה, א.
(23) ראה לקו"ת פ' ראה כד, ד. ובכ"מ. (24) בראשית ב, ד.
(25) בחוקתי כו, מו. וראה שמו"ר פמ"ח, א. (26) שה"ש ה, ב. זח"ג
צה, א. וראה לקו"ת שה"ש לג, ג. ובכ"מ. (27) תהלים עד, ט.

47 כִּאֲשֶׁר כַּחַ הָרִאִיָּה הוּא אֲצִלוּ שְׂלָא כְּדָבְעִי [=שְׂלָא כְּרֹאוּ], וְחֶסֶד
48 הָעֲנִין דְּשָׂאוּ מְרוֹם עֲנִינֵיכֶם, הָרִי זֶה עֲנִין שְׁלֵשָׁה, כִּנְאָמֵר
49 בַּפְּסוּק "אֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עַר" וּפִירוּשׁ בְּזוּהָ: אֲנִי יִשְׁנָה בְּגִלּוּתָא²⁶
50 [=בְּגִלּוּת]. וְהַחֲסָרוֹן בְּעֲנִין הָרִאִיָּה, שְׂנַעֲשֶׂה אֲצִלוּ מִצָּב כִּמּוֹ
51 שֶׁנֹּאמֵר ב'מזמור לאסף' עַל זִמְן

52 הַגְּלוּת דְּאוֹתוֹתֵינוּ לֹא
53 רָאִינוּ²⁷ [=חֲסִרָה רִאִיָּת

54 ה"אותיות" הַאֱלֹקִיּוֹת שֶׁמִּכַּחַן

55 מִתְהוּיִם הַעוֹלָמוֹת, חֲסָרוֹן רִאִיָּה

56 זֹו הָרִי הוּא מְשַׁפִּיעַ כָּל

57 כָּף עַד שְׂמִינָה בָּא הַמִּצָּב

58 דְּהַמִּשְׁךְ הַפְּסוּק: אוֹתוֹתֵינוּ לֹא

59 רָאִינוּ וְאֵין אֲתָנוּ יוֹדַע עַד

60 מַה²⁷, הֵינִינוּ פִּירוּשׁ "אֵין

61 אֲתָנוּ יוֹדַע", שְׂנַעֲשֶׂה חֲסָרוֹן

62 גַּם בְּכַח הַשְׂמִיעָה,

63 מְלָשׁוֹן הַבְּנָה וְהַשְׁגָּה

64 (כִּנְאָמֵר בַּפְּסוּק "דָּבָר כִּי שׁוּמַעַ

65 עֲבָדְךָ" שֶׁפִּירוּשׁוֹ 'מִבֵּין'),

66 שְׂחָסֵר אֲצִלוּ אֲפִילוּ

67 בְּהָעֲנִינִים שְׂגָם עַל פִּי

68 הַשְׂכָּל הֵיָּה צָרִיף

69 לַעֲשׂוֹתָם. וְעַד כְּדִי כָךְ,

70 שְׂבָעַת הַשְּׁנָה יְכוּלִים

71 לַהֲיוֹת גַּם עֲנִינִים הַפְּכִיִים

72 מְשַׁכָּל הַפְּשׁוּט, וְעַל דֶּרֶךְ

73 זֶה בְּעֲנִין הַגְּלוּת, שְׂיִכּוֹל

74 לַהֲיוֹת שְׂפָעֻלוֹתָיו

75 בְּמִחְשְׁבָה דִּבְבוּר וּמַעֲשֶׂה

76 וְעֶשֶׂר כַּחוֹת נִפְשׁוֹ

77 הַבְּהִמִית וְכָל עֲנִינֵי הַגּוּף

78 הֵם הַהֲפֹךְ מִכְּמוֹ

79 שְׂצָרִיכִים לַהֲיוֹת. וְהַסְפָּה

80 לְכָל זֶה הִיא הַחֲסָרוֹן

81 בְּהָעֲנִין דְּשָׂאוּ מְרוֹם

82 עֲנִינֵיכֶם, לַהֲיוֹתוֹ בְּמַעֲמַד

83 וּמִצָּב שְׁלֵשָׁה, שְׂאֵז

84 אֵין סֹדֵר מְסוּדָר

85 בַּהֲכָחוֹת, וּבְמִילָא אֵין

86 הַשְׁלִיטָה עַל הַכַּחַ

87 הַנֶּעֱלָה עַל הַכַּחַ הַפְּחוֹת,

88 וּבְמִילָא אֵין הַגְּבֻרָת

89 הַצּוּרָה עַל הַחוּמָר

90 [=הַגְּבֻרָת הַדַּעַה ("שֶׁהִיא צוּרָת

91 הַנֶּפֶשׁ", רַמְבַּ"ם) עַל חוּמְרִית

92 נִטְוִיּוֹת הַגּוּף].

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לסיכום, ענין השינה ברוחניות - כאשר עיני שכלו סגורים ואינו רואה "מי ברא
2 אלה" וכתוצאה מזה מגיעה לחסרון בשמיעה - השגה. בסעיף הבא יתבאר
3 שכתוצאה מענין השינה ('משכבי' פירוש א') באים לענין החולי ('משכבי'
4 כפירוש הב'). ויתבאר כמה דרגות בחולי הרוחני.

5 (ג) וְהָיָה מַעֲנֵן הַשָּׁנָה

6 שִׁבְגָלוֹת (כפירוש המדרש)
7 הנ"ל על הפסוק: **עַל מִשְׁכְּבִי**
8 בְּלִילוֹת, בְּשִׁישְׁנִי לִי מִן
9 הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת בָּאִים גַּם
10 לְעֵנֶן הַחֹלִי (על
11 מִשְׁכְּבִי, עַל מַרְעִי, הִיךְ
12 מִה דַּאֲתָא אִמְרָתָא וְלֹא יָמוּת
13 וְנִפְל לְמִשְׁכְּבִי). וּבִזְהָ
14 גּוֹפָא (ב'חולי') יֵשׁ כְּמָה
15 דְּרָגוֹת, מִן הַקָּל אֶל
16 הַכָּבֵד - מִתְחִילָה נוֹפֵל הָאָדָם
17 לַחֹלִי רוּחָנִי קָל, וְאַחֲכַי מִכְּבִיד
18 חֲלִי, יִרְחֹם ה'. וּבְכָלִּילוֹת,
19 הֵנָּה הַמְּדֻרְגָּה הַיּוֹתֵר
20 תַּחְתּוֹנָה (הַגְּרוּעָה בִּיּוֹתֵר)
21 הִיא כְּמוֹ בְּפִשְׁטוּת בָּאָדָם
22 הַתַּחְתּוֹן שִׁישְׁנֵי חֹלִי
23 שֵׁישׁ בּוֹ סִכְנָה, וְדִגְמָתוֹ
24 בְּרִחְנִיּוֹת²⁸, שֶׁנִּפְשׁוֹ
25 הָאֱלֹקִית נִמְצָאָה בְּגִלּוֹת
26 בְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית וּבְגוֹף
27 בְּאוֹפֶן שֶׁהֵם מַעֲלִימִים
28 וּמְסִתִּירִים לְגַמְרֵי עַד
29 שֵׁישׁ סִכְנָה מִמֶּשׁ, הֵינּוּ
30 שִׁמְפִּי מִחֲלָתוֹ יִכּוֹל לְהִגִּיעַ
31 לְעֵבֹר עַל עֲנִינִים
32 הַקְּשׁוּרִים עִם מִיתַת בֵּית
33 דִּין, מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם אוֹ
34 פֶּרֶת רַחֲמָנָא לִיִּצְלָן [=ה']
35 יִצְלִנּוּ. וְעוֹד זֹאת לֹא זֹו
36 בְּלִבָּב שְׁכֵאשֶׁר מְגִיעַ לְעֵבֹר מִמֶּשׁ
37 עַל אִיסוּרִים שְׁחִיבִים עֲלֵיהֶם
38 מִיתָה - הִרִי הוּא חֹלָה שֵׁישׁ בּוֹ
39 סִכְנָה, אֵלֹא שֶׁפֶּאֶשֶׁר בָּא
40 לְדַבְרִים הָאִסוּרִים כְּכָלִּל
41 (גַּם בְּעִבְרוֹת שֶׁמִּצַּד עֲצָמָן הֵן קִלּוֹת יוֹתֵר) הִרִי זֶה עֲנִין שֶׁל
42 סִכְנָה, כְּמוֹכֵן מִהֶמְבֹּאֵר בְּתֵנִיָּה בְּאֵגְרָת הַתְּשׁוּבָה²⁹ הַמִּשְׁלַל
43 לַפִּגְמִית הָעִבְרִית בְּנִשְׁמָה מִחֻבֵּל עַב שְׁזוֹר מִתְרִי"ג חֲבָלִים, וְעַל

הַיְּהִיָּה מַעֲנֵן הַשָּׁנָה שִׁבְגָלוֹת (עַל מִשְׁכְּבִי בְּלִילוֹת,
כְּשִׁישְׁנִי לִי מִן הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת) בָּאִים גַּם
לְעֵנֶן הַחֹלִי (עַל מִשְׁכְּבִי, עַל מַרְעִי, הִיךְ מִה דַּאֲתָא אִמְרָתָא
וְלֹא יָמוּת וְנִפְל לְמִשְׁכְּבִי). וּבִזְהָ גּוֹפָא יֵשׁ כְּמָה דְּרָגוֹת,
מִן הַקָּל אֶל הַכָּבֵד. וּבְכָלִּילוֹת, הֵנָּה הַמְּדֻרְגָּה הַיּוֹתֵר
תַּחְתּוֹנָה הִיא כְּמוֹ בְּפִשְׁטוּת בָּאָדָם הַתַּחְתּוֹן שִׁישְׁנֵי חֹלִי
שֵׁישׁ בּוֹ סִכְנָה, וְדִגְמָתוֹ בְּרִחְנִיּוֹת²⁸, שֶׁנִּפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית
נִמְצָאָה בְּגִלּוֹת בְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית וּבְגוֹף בְּאוֹפֶן שֶׁהֵם
מַעֲלִימִים וּמְסִתִּירִים לְגַמְרֵי עַד שֵׁישׁ סִכְנָה מִמֶּשׁ, הֵינּוּ
לְעֵבֹר עַל עֲנִינִים הַקְּשׁוּרִים עִם מִיתַת בֵּית דִּין, מִיתָה
בִּידֵי שָׁמַיִם אוֹ פֶּרֶת רַחֲמָנָא לִיִּצְלָן. וְעוֹד זֹאת, שֶׁפֶּאֶשֶׁר
בָּא לְדַבְרִים הָאִסוּרִים כְּכָלִּל (גַּם בְּעִבְרוֹת שֶׁמִּצַּד עֲצָמָן
הֵן קִלּוֹת יוֹתֵר) הִרִי זֶה עֲנִין שֶׁל סִכְנָה, כְּמוֹכֵן מִהֶמְבֹּאֵר
בְּאֵגְרָת הַתְּשׁוּבָה²⁹ הַמִּשְׁלַל מִחֻבֵּל עַב שְׁזוֹר מִתְרִי"ג
חֲבָלִים, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּתֵנִיָּה מִצּוֹת, שֶׁכְּשֶׁעוֹבֵר חֹס
וְשִׁלּוּם עַל אַחַת מֵהֵנָּה (הֵינּוּ שֶׁעוֹבֵר עַל מִצּוֹת לֹא
תַעֲשֶׂה אוֹ שְׂאִינוֹ מְקִיָּם מִצּוֹת עֲשֶׂה) נִפְסֵק חֻבֵּל הַדֶּק
כּו', וְלֹא עוֹד אֵלֹא שֶׁבְּרִבּוּי הַחֲטָאִים (וְאִפְּלוּ בְּכִפְלַת
חֲטָא אֶחָד פְּעָמִים רַבּוֹת מְאֹד) יִכּוֹל לְהִיּוֹת פֶּגֶם כְּמוֹ
כְּלָאוֹ אֶחָד שֵׁישׁ בּוֹ פֶּרֶת אוֹ מִיתָה, וְכִפִּי שֶׁמִּבְּאֵר הַמִּשְׁלַל
מִהֶבְדָּלַת עֲנֵן קָל וְקָלוֹשׁ, שֶׁמִּחֲצוֹת קִלּוֹת וְקָלוֹשׁוֹת
לְרֹב מְאֹד הֵן מְאֻפִּילוֹת כְּמוֹ מְחִיצָה אַחַת עֶבֶה וְיֹתֵר³⁰,
וּבְלִשׁוֹן הַכְּתוּב³¹ כְּעִבּוֹתוֹת הַעֲגָלָה חֲטָאָה. וְיֵשׁ עוֹד
מְדֻרְגָּה בְּעֵנֶן הַחֹלִי בְּאוֹפֶן דֶּק יוֹתֵר, שֶׁהוּא חֹלִי שְׂאִין
בּוֹ סִכְנָה (אֵלֹא שֶׁמִּמֶּנּוּ אִפְּשֶׁר לְבֹא גַם בֶּן לְחֹלִי שֵׁישׁ
בּוֹ סִכְנָה), וּבְכָלִּילוֹת הוּא עֲנֵן תַּאֲוֹת הַתֵּר, דְּאָף שֶׁעַל פִּי
תּוֹרָה אֵין זֶה עֲנֵן שְׂאִסוּר וְקְשׁוּר בִּידֵי הַחֲצוֹנִים³², מִכָּל
מְקוֹם הִרִי כְּתִיב³³ לְתַאֲוָה יִבְקֹשׁ נִפְרָד, דְּעַל יְדֵי שֶׁמִּמְלֵא
תַּאֲוֹת הַגּוֹף וְנִפְשׁ הַבְּהֵמִית, הִפָּךְ הָעֲנֵן דְּקִדָּשׁ עֲצָמָן
בְּמִתֵּר לָךְ³⁴, נַעֲשֶׂה נִפְרָד מִעֲנִינֵי קִדְשָׁה וְאֱלֹקוֹת, שְׁזָהוּ
הַבְּהֵמִית, הִפָּךְ הָעֲנֵן דְּקִדָּשׁ עֲצָמָן בְּמִתֵּר לָךְ³⁴ [=הִיכִרָל
(הַתְּקַדֵּשׁ) גַּם מִדְּבָרִים הַמּוֹתֵרִים לָךְ. כְּדַבְּרֵי חֲזוֹ"ל עַל הַפְּסוּק: "קְדוּשִׁים תְּהִיוּ"],
וְכֵאשֶׁר נִמְשָׁךְ לְתַאֲוָה נַעֲשֶׂה נִפְרָד מִעֲנִינֵי קִדְשָׁה וְאֱלֹקוֹת, שְׁזָהוּ

(28) ראה המשך וככה תרל"ז פס"ג. (29) פ"ה. (30) אגה"ת פ"ז. (31) ראה ישע"ה, ה, יח. סוכה נב, א. (32) ראה תניא פ"ז. (33) משלי יח, א. (34) יבמות כ, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ענין של חולי, שהרי הוא נפרד ממקור חיותו. ויתירה מזה, שפאשר נעשה משקע בתאות החר, שלכאורה הרי זה רק חולי שאין בו סכנה, הנה מזה יכול לבוא להמדרגה התחתונה דחולי שיש בו סכנה. להלן יתבאר אופן דק יותר בחולי,

5 חולה בגימטרי' מ"ט. שחסר

6 אצלו שער החמישים מחמישים

7 שערי בינה.

8 שער החמישים: דרגה זו היא

9 ה'ממוצע המחבר' את 'חכמה'

10 רבינה, פירוש - את ה'נקודה'

11 של 'חכמה' עם הרחבת הביאור

12 של 'בינה', שגם כאשר ירחיב את

13 הנקודה בשכלו יישאר תמיד

14 צמוד לנקודה, וכמבואר להלן.

15 והנה ב' אופנים הנ"ל

16 בחולי (שיש בו סכנה - תאווה

17 איסור, ושאינ בו סכנה - תאווה

18 היתר), שרשם מבחינת

19 חולי באופן דק עוד

20 יותר, שהוא ענין דחולה

21 בגמטריא מ"ט³⁵, לפי

22 שחסר אצלו שער הנו"ן.

23 והענין הוא³⁶, דהנה

24 ענינו של שער הנו"ן

25 הוא שמחבר חכמה

26 ובינה³⁷. וענינו בעבודת

27 האדם, דענין הבינה

28 פללותו הוא כח האדם

29 להבין ולהשיג. אף פיו

30 שהשכל מצד עצמו יכול

31 לפעמים לילך בדרך

32 עקלתון, לכן יש צורך

33 אשר יסודות השכל,

34 שהם המשפלות

35 הראשונות, וההנהגה

36 וקליטה הפללית, יהיו

37 באופן אמתי, והוא ענין

38 נקדת החכמה, שהיא

39 שומרת שהשכל לא ילך

40 בדרך עקלתון. וזהו ענין

41 נקדה בהיכלא³⁸ [=נקודה

42 'חכמה') בהיכל ('בינה'),

43 הינו, שהשכל עצמו

44 נקרא בשם היכל, לפי

45 שההנהגה והשגה בונה

46 ענין שלם בכמה פרטים

ענין של חולי, שהרי הוא נפרד ממקור חיותו. ויתירה מזה, שפאשר נעשה משקע בתאות החר, שלכאורה הרי זה רק חולי שאין בו סכנה, הנה מזה יכול לבוא להמדרגה התחתונה דחולי שיש בו סכנה.

והנה ב' אופנים הנ"ל בחולי, שרשם מבחינת חולי באופן דק עוד יותר, שהוא ענין דחולה

בגמטריא מ"ט³⁵, לפי שחסר אצלו שער הנו"ן. והענין הוא³⁶, דהנה ענינו של שער הנו"ן הוא שמחבר חכמה

ובינה³⁷. וענינו בעבודת האדם, דענין הבינה פללותו הוא כח האדם להבין ולהשיג. אף פיון שהשכל מצד

עצמו יכול לפעמים לילך בדרך עקלתון, לכן יש צורך אשר יסודות השכל, שהם המשפלות הראשונות,

וההנהגה וקליטה הפללית, יהיו באופן אמתי, והוא ענין נקדת החכמה, שהיא שומרת שהשכל לא ילך בדרך

עקלתון. וזהו ענין נקדה בהיכלא³⁸, הינו, שהשכל עצמו נקרא בשם היכל, לפי שההנהגה והשגה בונה ענין שלם

בכמה פרטים ואופנים, אלא שפדי שיהיה בנן חזק ואמתי צריך להיות נקדה בהיכלא, נקדת החכמה

השומרת על ההיכל דבינה. אמנם, פאשר חסר הענין דנקדה בהיכלא, הינו, שחסר אצלו שער הנו"ן שמחבר

חכמה ובינה, וענינו בעבודת האדם, שעבודתו היא רק על פי טעם ודעת, שהולך רק אחרי שכלו, הרי זה ענין

של חולי, אלא שתחלה אין זה חולי שיש בו סכנה, שהרי חסרה רק הנקדה ששומרת את שכלו, הבנתו

והשגתו, אבל בינתיים הולך הוא בדרך הישר, ואף על פי כן, פיון שעבודתו היא רק על פי טעם ודעת, על פי

שכל, והשכל יש עליו שליטת הרצון, והרצון מטא את

השכל, ובנוגע להרצון אין יודעים עדן היכן הוא נמצא (וואו ער האלט), הרי

יכול להיות שהרצון יטה את השכל, ועל אחת כמה וכמה פשיבוא לידי נסיון

כו', ואז יכול לסור מן הדרך, דרך המלך, מלכו של עולם, ולירד למטה

מטה עד למדרגה היותר תחתונה, שזהו חולי שיש בו סכנה רחמנא ליצול. וזהו ענין

עד למדרגה היותר תחתונה, שזהו חולי שיש בו סכנה רחמנא ליצול. וזהו ענין

(35) טעמה"צ להאריז"ל פ' וירא. (36) ראה לקו"ת ברכה צז, ב. המשך תער"ב ח"ב ע' א'ר ואילך.

ועוד. (37) ראה לקו"ת במדבר יב, א. (38) ראה זח"א ו, א. תקוני זהר ת"ה. תניא אגה"ק ס"ה (קז,

א). לקו"ת פ' ראה יח, א. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בגמטריא מ"ט, כי מצד החסרון דשער הנו"ן נעשה ענין
2 החולי. וכדי לשלול את ענין החולי צריך להיות הענין
3 דשער הנו"ן, שהוא השער שמחבר חכמה ובינה, והינו
4 שבשכלו תהיה נשמרת נקדת היהדות, הנקדה שעל ידה

5 קשור עצם נפשו עם

6 העצם שלמעלה, שנקדה

7 זו תמיד בשלמות בכל

8 אחד ואחד מישראל,

9 ואין שיף בה העלמות

10 והסתרים כו'. לסיכום, ב'

11 המדרגות שבחולי (שיש בו סכנה

12 - תאוות איסור, ושאין בו סכנה

13 - תאוות היתר) מגיעים כתוצאה

14 מכך שנקודת היהדות (המאירה

15 בחכמה) אינה מאירה בשכל

16 לשמרו שלא ילך בדרך עקלתון.

17 ועל-מנת לשלול כל חולי המגיע

18 כתוצאה מניסיון, נדרש לעורר

19 בעצמו נקודת היהדות שתאיר

20 בשכלו ('שער החמישים' המחבר

21 חכמה ובינה). בסעיפים הבאים

22 (ד"ה) יבאר ענין זה כפי שהוא

23 מתבטא בדיני טריפה.

24 במסכת חולין (מג, א): אמר

25 רבא: שני עורות יש לו לוושט -

26 הוושט (דרכו עובר המזון מהפה

27 אל הקיבה) מורכב משני צינורות

28 זה בתוך זה חיצון אדום, ופנימי

29 לבן. ניקב זה בלא זה, כשר. (רק

30 אם שני העורות ניקבו, טריפה).

31 שואלת הגמרא: למה לי למימר

32 [=לומר] חיצון אדום ופנימי

33 לבן? - מה נוגע לנו למעשה

34 מזה? עונה הגמרא: דאי חליף,

35 טריפה. - אם נתחלפו, והיה

36 החיצון לבן והפנימי אדום,

37 טריפה. ובהמשך הגמרא: נקובת

38 הוושט במשהו. [=גם חור קטן

39 ביותר נקרא נקב, וטריפה].

40 ועל פי זה יש לבאר

41 גם מאמר הגמרא³⁹

42 בנוגע לענין טרפות

43 הוושט, שנתבאר על ידי

44 בעל השמחה⁴⁰ והרבי

45 הרי"ף נ"ע שיצא לחירות

46 בתאריך י"ב תמוז - יום אמירת

חולה בגמטריא מ"ט, כי מצד החסרון דשער הנו"ן
נעשה ענין החולי. וכדי לשלול את ענין החולי צריך
להיות הענין דשער הנו"ן, שהוא השער שמחבר חכמה
ובינה, והינו שבשכלו תהיה נשמרת נקדת היהדות,
הנקדה שעל ידה קשור עצם נפשו עם העצם שלמעלה,
שנקדה זו תמיד בשלמות בכל אחד ואחד מישראל,
ואין שיף בה העלמות והסתרים כו'.

(ד) ועל פי זה יש לבאר גם מאמר הגמרא³⁹ בנוגע
לענין טרפות הוושט, שנתבאר על ידי בעל
השמחה⁴⁰. ומקדים לבאר⁴¹, שהלמוד כמו שלומדים
את התורה למטה בגשמיות בתורה המלבשת בענינים
הגשמיים, הרי אי אפשר להיות למידה באופן כזה
למעלה, במתיבתא דרקייעא, בגן עדן התחתון ובגן עדן
העליון ולמעלה מעלה. ובהכרח לומר שאף שלומדים
שם אותן ההלכות, הנה הלמוד הוא כפי שהלכות אלו
הן בענינים רוחניים [ובפרטיות יותר ישנו החלוק בין
הלמוד כפי שהוא בעולם הבריאה וכפי שהוא בעולם
האצילות, כמאמר⁴² ועל
תורתך שלמדתנו, תורתך
כמו שהיא באצילות
שלמדתנו בעולם
הבריאה⁴³, שבבעולם
הבריאה (ועל דרך זה
בגן עדן התחתון וגן עדן
העליון) הלמוד הוא כפי
שענינים אלו הם בנוגע
לנבראים, ובבעולם
האצילות, ששם איהו
וחייה וגרמוהי חד⁴⁴
[הוא (אור אין סוף) וחיותם
(של הספירות שבאצילות) אחד,
הוא וגופם אחד], הלמוד
הוא כפי שענינים אלו
הם באופן רוחני יותר, כמו
שהם בהשמות
דאלקות⁴⁵].

ולאחרי הקדמה זו מבאר בעל השמחה מה שכתוב
בגמרא³⁹: אמר רבא שני עורות יש לו לוושט, חצון
אדום ופנימי לבן, נקב זה בלא זה פשר, למה ליה
למימר חצון אדום ופנימי לבן, דאי חליף טריפה. ומסים
דנקובת הוושט במשהו. דהנה, למוד הלכה זו למטה

(39 חולין מג, א. 40) ד"ה ויעבור ה' על פניו תרפ"ט (סה"מ תרפ"ט
ע' 155. וראה גם בהנסמן שם). (41) שם ע' 153. (42) ברכה שני'
דברכת המזון. (43) ראה לקו"ת עקב יז, ב. סה"מ שם הערה 50. וש"נ.
(44) תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב). תניא אגה"ק רס"כ. (45) ראה גם ד"ה
איהו וחיותה פ"ד (תורת מנחם - ספר המאמרים - תשט"ז ע' ר). וד"ה
ראשית עריסותיכם פ"ב (שם ע' רג).

47 המאמר]. ומקדים במאמרו של "בעל השמחה" לבאר⁴¹, שהלמוד
48 כמו שלומדים את התורה למטה בגשמיות בתורה - שהיא
49 חכמתו ורצונו יתברך המלבשת בענינים הגשמיים, הרי אי אפשר
50 להיות למידה באופן כזה למעלה, במתיבתא דרקייעא
51 [=ישיבה של מעלה], בגן עדן

52 התחתון ובגן עדן העליון

53 ולמעלה מעלה בעולמות

54 גבוהים יותר. ובהכרח לומר

55 שאף שלומדים שם אותן

56 ההלכות, הנה הלמוד

57 הוא כפי שהלכות אלו

58 הן בענינים רוחניים

59 [ובפרטיות יותר ישנו

60 החלוק בין הלמוד כפי

61 שהוא בעולם הבריאה

62 וכפי שהוא בעולם

63 האצילות, כמאמר⁴² ועל

64 תורתך שלמדתנו, תורתך

65 כמו שהיא באצילות

66 שלמדתנו בעולם

67 הבריאה⁴³, שבבעולם

68 הבריאה (ועל דרך זה

69 בגן עדן התחתון וגן עדן

70 העליון) הלמוד הוא כפי

71 שענינים אלו הם בנוגע

72 לנבראים, ובבעולם

73 האצילות, ששם איהו

74 וחייה וגרמוהי חד⁴⁴

75 [=הוא (אור אין סוף) וחיותם

76 (של הספירות שבאצילות) אחד,

77 הוא וגופם אחד], הלמוד

78 הוא כפי שענינים אלו

79 הם באופן רוחני יותר, כמו

80 שהם בהשמות

81 דאלקות⁴⁵]. ולאחרי

82 הקדמה זו מבאר בעל

83 השמחה מה שכתוב

84 בגמרא³⁹: אמר רבא שני

85 עורות יש לו לוושט,

86 חצון אדום ופנימי לבן,

87 נקב זה בלא זה פשר,

88 למה ליה למימר חצון

89 אדום ופנימי לבן, דאי

90 חליף טריפה. ומסים

91 בגמרא דנקובת הוושט

92 במשהו. דהנה, למוד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הִלְכָה זו לְמִטָּה הוּא בְּהִמָּה גִשְׁמִית וּבֹשֶׁט גִּשְׁמִי בְּפִרְטִי
2 הָעֲנִינִים שְׂבֻזָּה, דְּהִינּוּ, שְׂכָאֲשֶׁר צָרִיף לְבִדּוּק סִפֵּק דְּרוּסָה -
3 בהמה שנדרסה מציפני חיה טורפת, טריפה. ואם ספק שמא נדרסה, כגון
4 שנכנס אריה בין השוורים, והאריה שותק, והשוורים גועים, חוששים שמא דרס

5 אחד מהם, וכל אחד מהם טעון

6 בדיקה, אף שאין נראה כל סימן
7 חיצוני לדריסה. הנה באופן
8 בדיקת הוושט אומרת הגמרא
9 "וושט אין לו בדיקה אלא
10 מבפנים". (פְּהֶמְשֶׁף דְּבָרֵי
11 הַגְּמָרָא) אָזִי וְשֵׁט אֵין לוֹ
12 בְּדִיקָה מִבַּחוּץ אֱלָא
13 מִבְּפָנִים, לְפִי שְׁהָעוֹר
14 הַחֲצוֹן אָדוּם וְאֵין טַפָּת
15 דָּם נִפְתָּר בּוֹ⁴⁶ וגם אילו היה
16 נדרס, לא היה נראה סימן בעור
17 החיצון, וְרַק מִבְּפָנִים,
18 בְּעוֹר הַפְּנִימִי שֶׁהוּא לָבָן
19 אֲפֹשֶׁר לְבִדְקוֹ אם יש עליו
20 כתם אדום. וְאִם נִחְלְפוּ
21 הָעוֹרוֹת, שְׁהָעוֹר הַפְּנִימִי
22 הוּא אָדוּם וְהָעוֹר הַחֲצוֹן
23 הוּא לָבָן, הָרִי זֶה טְרִפָּה.
24 וְהִלְכָה זו בְּלִמּוּדָה בְּגֵן
25 עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן שֶׁגַם הוּא
26 לַמַּעֲלָה מַעֲלָה מִהָעוֹלָם הַזֶּה
27 הַגִּשְׁמִי, וּבִרְאֵי לִימוֹד הִלְכָה זו
28 שֶׁם אֵינוֹ כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּגִשְׁמִיּוֹת
29 וְכָל שֶׁבֶן בְּגֵן עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן
30 שֶׁלַּמַּעֲלָה מִגֵּן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן הוּא
31 בְּמִדְרָגָה נְעֻלָּת בְּמִדְרָגָה
32 רִיחֲנִית. וְכָללוֹת הָעֲנִין
33 בְּזָה אֹפֶן לִימוֹד הִלְכּוֹת אֵלוֹ
34 בְּרוּחֲנִיּוֹת: בְּמִבּוֹאֶר בְּכַתְבִּי
35 הָאֲרִיז"ל⁴⁷ בְּבֹאֵר ג'
36 הָעֲנִינִים דְּקָנָה וּשֵׁט
37 וּוְרִידִין, שְׁוֹשֶׁט הוּא
38 בְּחִינַת בִּינָה, וְזֶהוּ שְׁעוֹר
39 הַחֲצוֹן שֶׁל הוֹשֶׁט אָדוּם,

40 שֶׁהוּא עֲנִין הַדִּינִין דְּמַתְּעִרִין בְּסִיפָא. [=דינים מתעוררים (מהבינה)
41 בסופה. מן ההתבוננות (בינה) נולדות מידות, התפעלות והתעוררות. וכתוצאה
42 מהתלהבות המידות יתכן שיווצרו בסופו של דבר דינים ממש, וכדלהלן].
43 בקטע הבא יתבאר דמיון ה'וושט' ל'בינה' בכמה תכונות.

44 וּבֹאֵר הָעֲנִין בְּעִבּוּדַת הָאָדָם, דְּהִנָּה וְשֵׁט הוּא בְּחִינַת בִּינָה,
45 דְּכֶשֶׁם שְׁעֲנִין הוֹשֶׁט בְּפִשְׁטוֹת הוּא שְׁדָרְכוֹ עוֹבְרִים
46 הַמַּאֲכָלִים, שֶׁהֵם דְּבָרִים שֵׁישׁ לָהֶם טַעַם, כֵּן הוּא בְּעִבּוּדַת
47 הָאָדָם עֲנִין הַהִכָּנָה וְהַשְׁגָּה כֹּאשֶׁר הִשְׁכֵּלָה הַמוֹפְשֵׁט נִמְשַׁכַּת לַהֲבִנָּה

48 והשגה מרגישים שמחה וטעם

49 מוחשי בהשכלה. דמיון 'וושט'
50 ל'בינה' מתבטא גם בשינוי
51 הוושט בהתרחבותו והתכווצותו:
52 וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁנֵאֲמַר
53 בְּגִמְרָא וְשֵׁט דְּאֲכָלָה בָּהּ
54 וּפְעִינָא בָּהּ [=הבהמה אוכלת
55 באמצעותו ומשמיעה קול על
56 ידיו] רִיחָ, גְּמָדָא לָהּ
57 וּפְשִׁטָא לָהּ [=מתרחב,
58 והבהמה מכווצת אותו ומתחצת
59 אותו]. (שְׁמַתְאָרָף
60 וּמַתְקָצָר), שֶׁכֵּן הוּא גַם
61 בְּעֲנִין הַשְׁכָּל, שֵׁישׁ בּוֹ
62 שְׁנוּיִם, שְׁמִכִּין וּמַשִּׁיג
63 בְּכֶמָה אֹפְנִים שְׁוֹנִים. וגם
64 דומים הם בכך שיש בהם
65 פנימיות וחיצוניות: וְזֶהוּ
66 שְׁוֹשֶׁט יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי עוֹרוֹת,
67 שֶׁהֵם ב' מְדִרְיָוֹת בְּעֲנִין
68 הַהִכָּנָה וְהַשְׁגָּה. עֲנִין
69 הַהִכָּנָה וְהַשְׁגָּה כְּפִי
70 שֶׁהוּא כְּלָפִי פָּנִים,

71 פְּנִימִיּוֹת בִּינָה [=אופן נעלה
72 ב'בינה'], עוֹר הַפְּנִימִי,
73 וְעֲנִין הַהִכָּנָה וְהַשְׁגָּה
74 הַנִּמְשַׁכַּת כְּלָפִי חוּץ עַד
75 שְׁנוֹלָדוֹת הַמִּידוֹת מִמֶּנָּה,
76 חֲצוֹנִיּוֹת בִּינָה, עוֹר
77 הַחֲצוֹן, דְּמִנָּה דִּינִין
78 מַתְּעִרִין. וְזֶהוּ גַם מֵה
79 שְׁהַפְּנִימִי לָבָן וְהַחֲצוֹן
80 אָדוּם. וְהִינּוּ, שְׁפִינִיּוֹת
81 בִּינָה, פְּנִימִיּוֹת הַהִכָּנָה
82 וְהַשְׁגָּה, הוּא עֲנִין
83 הַבְּטוּל לְנִקְדַּת הַחֲכָמָה (פְּנ"ל סְעִיף ג) - שַׁעַר הַחֲמִישִׁים שֶׁל
84 בִּינָה, שֶׁמַּתְחַבֵּר לְנִקְדַּת הַחֲכָמָה, אֲמַתִּית הַשְׁכָּל, שְׁזֶהוּ אֲמַתִּית
85 הַמְּצִיאָוֹת, עֲצָמוֹת וּמַהוּת אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא. וְזֶהוּ שְׁצָבְעוֹ
86 לָבָן, שְׁלֹכֵן מוֹרָה עַל הָאֲחֵדוֹת, כְּמִבּוֹאֶר בְּעֲנִין בְּגִדֵּי פֶשֶׁת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (לכנים) שלבש הכהן הגדול ביום הכיפורים נקראו: **בגדי בד** 48, **בד**
 2 **בבד** 49 [=] דבר העולה מן הקרקע בד כבד" (גמרא), "קנה יחיד מכל גרעין
 3 ואין ב' קנים עולים מגזע אחד" (רש"י), **והיננו לפי שפנימיות בינה' הוא**
 4 **בבטול לענין החכמה. אבל עור החצון של 'בינה' התבוננות זו**
 5 כאשר מתרחבת ואינה מחוברת
 6 לנקודת החכמה, **צריך להיות**
 7 **אדום, כי תכלית ההבנה**
 8 **והשגה הוא שהשכל**
 9 **ימשך בשבע המדות**
 10 (שנקראים: **שבעת ימי**
 11 **הבנין)** ועד **לפני**
 12 [=למסקנה]
 13 **במשכה דבור ומעשה,**
 14 **כמאמר רז"ל** 50 **לא**
 15 **המדרש עקר אלא**
 16 **המעשה, ולכן חלקו**
 17 החיצוני הקשור למידות **צריך**
 18 **להיות אדום, אותיות א'**
 19 **דם, דם הוא ענין**
 20 **הגבורות (שלאן צבע**
 21 **אדום בכלל מורה על**
 22 **הגבורות), כי ענין**
 23 **המדות בכללותו הוא**
 24 **ענין ההתרגשות**
 25 **וההתלהבות**
 26 **(פארקאטקניט,**
 27 **התלהטות), אלא שצריך**
 28 **להיות גם ענין הא' (א'**
 29 **דם) כדי שיהיו גבורות**
 30 **ממתקות (כאשר בתוך**
 31 **הגבורות וההתלהבות מאירה גם**
 32 **החכמה, לא יגרם כתוצאה**
 33 **מהגבורה דינים רעים. (שהרי**
 34 **מהגבורה עצמה - לדוגמא -**
 35 **כאשר אדם נמצא בתנועה של**
 36 **מרירות על יצור הרע (תנועת**
 37 **גבורה על עצמו) יתכן שכתוצאה**
 38 **מכך יקפיד גם על זולתו),**
 39 **שזהו על ידי המשכת**
 40 **אור השכל, ובאור השכל**
 41 **עצמו נקדחת החכמה,**
 42 **שעל ידי זה ממתיקים**
 43 **את הגבורות. לסיכום, הושט צריך להיות פנימיותו לבן וחיצוניותו אדום.**
 44 וכן הבינה (ה'ושט' הרוחני) צריכה להיות מחוברת לנקודת החכמה, שמאיר

45 בה אחדות האמיתית ש"אין עוד מלבדו" (לבן-אחדות), וחיצוניות בינה
 46 המביא את המידות צריך להיות 'אדום' המורה על התלהבות.
 47 **והנה הבדיקה בספק דרוסה היא לא מבחוץ אלא מבפנים**
 48 **ודוקא, לפי שהעור החצון הוא אדום ואין טפת דם נפרת**
 49 **בו. והענין הוא,**
 50 **שהבדיקה בענין המדות**
 51 **לידע אם הם מדות**
 52 **דקדשה או מדות דלעמת**
 53 **זה [=כוחות הטומאה שלעומת**
 54 **הקדושה], אינה יכולה**
 55 **להיות בעור החיצון,**
 56 **דהינו כפי שהענין נמשך**
 57 **במדות ובא לידי פועל,**
 58 **כי בהחיצוניות לא תמיד**
 59 **נתן להפיר ולהבחין**
 60 **ולברר בהשקפה ראשונה**
 61 **בין מדות דקדשה למדות**
 62 **דלעמת זה, בין שגם**
 63 **מדות דקדשה צריכים**
 64 **להיות באופן של חיות**
 65 **והתלהבות, ועד שקורה**
 66 **ונמשך מזה ענינים של**
 67 **גבורות ודינים, ולכן לא**
 68 **נפר בהם טפת דם.**
 69 **ודוקא בתחלת המדות**
 70 **כפי שנמשכים ממוח**
 71 **הבינה, שזהו עור**
 72 **הפנימי, פנימיות בינה,**
 73 **שם יכולים לבדוק**
 74 **ולהפיר אם נמשך**
 75 **בהמדות ענין הבטול**
 76 **כו'. ואי חליף טרפה,**
 77 **והינו שפאשר העור**
 78 **הפנימי הוא אדום,**
 79 **שההבנה והשגה היא**
 80 **מתוך התלהבות, ללא**
 81 **ההתישבות שפועלת**
 82 **נקדחת החכמה (נקדחת**
 83 **האמת) באריכות**
 84 **ההתבוננות וההשגה,**
 85 **ועל דרך זה להפך,**
 86 **פאשר העור החצון הוא**
 87 **לבן, שההתעסקות בעניני קדשה היא ללא חיות והתלהבות,**
 88 **הרי זו טרפה.**

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והנה נקובת הַשֵּׁשֶׁת בַּמִּשְׁהוֹ, הוא על דֶּרֶךְ דְּכָתִיב⁵¹ וְנוֹקֵב
2 שֵׁם הַיּוֹי' כו'. - מבואר בחסידות פירוש "נוקב", גורם במעשיו שאור וחיות
3 שם הוי' שמקומו בעולם האצילות ירד לעולמות התחתונים והחיצוניים מעבר
4 למדה המדודה. וְהַעֲנִין בָּזָה, פִּדְוֶע בַּקְבֵּלָה⁵² שְׁמִבְחִינַת
5 חֲצוֹנִיּוֹת בִּינָה נַעֲשֶׂה מְסָךְ
6 וּפְרָסָא (פרוכת, שעניינה 1
7 לצמצם ולהגביל את האור) 2
8 תַּחַת רַגְלֵי זוֹ"ן [=זו"נ - 3
9 שבע מידות], להגביל את האור
10 של המידות שבעולם האצילות, 4
11 שלא יומשך כמו שהוא לעולם 5
12 הבריאה. וכוח זה להגביל 6
13 ולצמצם את האור הוא מבינה, 7
14 והוא המָסָךְ וְהַפְרָסָא 8
15 שִׁבְיָן אֲצִילוֹת לְבְרִיאָה 9
16 יִצְרָה עֲשִׂיהָ, שֶׁעֲנִינוּ 10
17 הוא שְׁאוֹרוֹת הָאֲצִילוֹת 11
18 לא יֵרְדוּ (יותר מן 12
19 המדה) לְמִטָּה בְּבְרִיאָה 20
21 יִצְרָה עֲשִׂיהָ (שָׂאז תְּהִיָּה 13
22 אֲצֵלָם נִפְלָה מִמְדְּרָגָתָם, 14
23 דְּמֵאן דְּנִפְלִי מִדְּרָגָה 15
24 אֲקָרִי מִית⁵³ [=מי שנפול 16
25 מדרגתו נקרא 'מת']), וְכֵן 17
26 לְאִידֶךְ, שֶׁהַעֲנִינִים 18
27 הַבְּלִת־רְצוּיִם דְּבְרִיאָה 19
28 יִצְרָה עֲשִׂיהָ לֹא יַעֲלוּ 20
29 לְקַבֵּל יְנָקָה מֵהָאוֹרוֹת 21
30 דְּאֲצִילוֹת. וְנוֹקֵב הַשֵּׁשֶׁת 22
31 הוא על דֶּרֶךְ דְּכָתִיב 32
33 וְנוֹקֵב שֵׁם הַיּוֹי', שֶׁהוּא 33
34 הַמִּשְׁכַּת הָאוֹר בְּמָקוֹם 34
35 שְׁאִינוּ רְאוּי, שְׁנִמְשָׁךְ עַל 35
36 יְדֵי הַמָּסָךְ וְהַפְרָסָא יוֹתֵר 36
37 מִכְּפִי שְׁנִמְדָּד, וְעַל זֶה 37
38 נֶאֱמָר יוֹמָת, שֶׁהוּא עֲנִין 38
39 שֶׁל טְרַפָּה (עַד כָּאן תּוֹכֵן 39
40 הַבָּאוֹר דְּבַעַל הַשְּׁמָחָה). 40
41 סִיכּוּם סוּגִית "טְרִיפוֹת הוֹשֵׁט" כְּאוֹפֵן הַלִּמּוּד בַּגִּנְיָן: עוֹר
42 הַחִיצוֹן - חִיצוֹנוּת בִּינָה הַשִּׁיךְ אֶל הַמִּידוֹת צִירִךְ לְהִיּוֹת אֲדוּם (הַתְּלַחֲבוֹת)
43 "וְאֵין טִיפַת דָּם נִיכְרַת כּו'" (אי אפשר להבחין בו אם מדות אלו הם מקדושה

42 אם לאו). עור הפנימי - פנימיות בינה שבו מאיר החכמה, לכן (אחדות), ובה
43 אפשר לבדוק המידות. "ואי חליף טריפה" - כשפנימיות ההכנה והשנה
44 בהתלהבות ללא התיישבות, או כשהחיצוניות היא ללא התלהבות. ו"נקובת
45 הוושט במשהו" כמו "נוקב שם הוי'" - המשכת האור במקום שאינו ראוי.
46 (ה) וַיֵּשׁ לְבָאֹר הַנִּקְבָּה
47 הָאֲחֵרוֹנָה (עֲנִין נְקוּבַת
48 הַשֵּׁשֶׁת שֶׁהוּא עַל דֶּרֶךְ מֵה
49 שְׁכָתוֹב וְנוֹקֵב שֵׁם הַיּוֹי'
50 יוֹמָת, שֶׁהוּא עֲנִין נְקִיבַת
51 הַפְרָסָא שִׁבְיָן אֲצִילוֹת
52 לְבְרִיאָה יִצְרָה עֲשִׂיהָ)
53 בִּיתָר בָּאוֹר, דִּהְנָה
54 כְּתִיב⁵⁴ כִּי תִבְנֶה בֵּית
55 חֲדָשׁ⁵⁵ וְעֲשִׂיתָ מַעֲקָה
56 לְגִנְךָ וְלֹא תִשֵּׂים דְּמִים
57 בְּבִיתְךָ כִּי יִפּוֹל הַנוֹפֵל
58 מִמֶּנּוּ. וְאִיתָא בְּסַפְרֵי, אֵין
59 לִי [=ללמוד מִפְסוּק חִיּוֹב
60 עֲשִׂיתָ מַעֲקָה] אֲלֵא בּוֹנָה,
61 לִקְחָהּ [=קונה] וִירֵשׁ וְנִתֵּן לוֹ
62 בְּמִתְנָה מִנֵּין שְׁחִיבִים גַּם הֵם
63 בְּעֲשִׂיתָ מַעֲקָה? תִּלְמוּד
64 לּוֹמֵר: כִּי תִבְנֶה בֵּית מִכָּל
65 מָקוֹם [=מִילַת 'בֵּית' מִלְמֶד
66 שֶׁבַעֲשָׂה שִׁישׁ לֶךְ בֵּית, חִיב אִתָּה
67 לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה]. וּמְבֹאֵר
68 בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל⁵⁶
69 שֶׁ"בֵּית" קָאֵי [=מוֹסָב]
70 בְּכָלִּלּוֹת עַל ד' עוֹלָמוֹת
71 אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יִצְרָה
72 עֲשִׂיהָ שֶׁהֵם כְּדָמוֹת ד'
73 בְּתִים זו בְּנוּיָה לְמַעְלָה
74 מִזוֹ וְזוֹ לְמַעְלָה מִזוֹ,
75 וְנִמְצָא, שְׁקָרַקַע עוֹלָם
76 הָאֲצִילוֹת הוּא עֲצָמוֹ גַּם
77 לְעוֹלָם הַבְּרִיאָה. וְלִהְיוֹת
78 כִּי מִכְּתָר דְּאֲצִילוֹת [=דרגה
79 עֲלִינָה שְׁבָאֲצִילוֹת] וְלִמְעָלָה -
80 כְּדִבְרֵי הָאֲרִיז"ל - אֵין לָנוּ רִשּׁוֹת לְדַבֵּר כּו', לָכֵן אֵין לָנוּ עֶסֶק
81 לְבָאֹר עֲנִין הִגָּה וְהַמַּעֲקָה שֶׁל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת שֶׁהוּא הַבֵּית
82 הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁבְּכָלָם, אֲבָל נִבְאָר בְּגַג שֶׁל עוֹלָם הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא

(51) אמור כד, טז. (52) ראה לקוטי תורה להאריז"ל פ' אמור בטעמי המצוות (ד"ה אזהרת ונוקב שם ה'). (53) ראה זח"ג קלה, ב. עץ חיים שער ט (שער שבירת הכלים). (54) תצא כב, ת. (55) הערת המו"ל: בימים אלו נכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א, איש וביתו, לדור בבית חדש — ברחוב פרעזידענט מס' 1304. (56) שער המצוות פ' תצא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הפית השני, כנגד בינה - עולם הבריאה הוא כנגד ספירת ה'בינה'.
 2 ועליה נאמר כי תבנה בית חדש, הוא עולם הבריאה, אשר
 3 קרקע עולם האצילות הוא הגג שלה, והוא בחינת המסך
 4 המבדיל בין אצילות לבריאה. ולכן, צריך לבנות מעקה,

5 שהם ארבעה כתלים

6 מקיפים ד' רוחות הגג, 1 של עולם הבריאה, שהוא הפית השני, כנגד בינה.
 7 כדי שלא יפלו האורות 2 ועליה נאמר כי תבנה בית חדש, הוא עולם הבריאה,
 8 דאצילות למטה וימותו 3 אשר קרקע עולם האצילות הוא הגג שלה, והוא בחינת
 9 (כי ירדתם למטה מן 4 המסך המבדיל בין אצילות לבריאה. ולכן, צריך לבנות
 10 אצילות אל הבריאה היא 5 מעקה, שהם ארבעה כתלים מקיפים ד' רוחות הגג, כדי
 11 מיתתם כנ"ל), וזהו שאמר 6 שלא יפלו האורות דאצילות למטה וימותו (כי ירדתם
 12 הכתוב ועשית מעקה 7 למטה מן אצילות אל הבריאה היא מיתתם), וזהו
 13 לגג גו' ממשיך בפסוק: כי 8 שאמר הכתוב ועשית מעקה לגג גו' כי יפול הנופל
 14 יפול הנופל ממנו. 9 ומבאר האריז"ל, שגגך
 15 ומבאר האריז"ל, שגגך 10 בגמטריא שם הוי'
 16 בגמטריא שם הוי' 11 שעולה כ"ו, ומעקה עם הכולל הוא בגמטריא ג' פעמים ע"ב שהם
 17 שעולה כ"ו, ומעקה עם 12 ג' המלווים דשם הוי' 57, והינו שג' הויות אלו נעשים
 18 הכולל [=הוספת אחד, שהוא 13 מעקה אל הוי' דאצילות הנקרא גגך. ובזה מבאר מה
 19 האור הכולל את כללות המילה 14 שכתוב בגמרא 58 כי המעקה די שיעשהו בהוצא ודפנא,
 20 'מעקה' הוא בגמטריא ג' 15 אף על פי שהאור עובר דרךם, כי תכלית הפונה אינה
 21 פעמים ע"ב (216) שהם 16 חס ושלום שהאורות דאצילות לא ימשכו כלל לעולם
 22 ג' המלווים דשם הוי' 57 17 הבריאה ולמטה המנו, שהרי אדרבה, תכלית הפונה
 23 (וכפי שמבאר שם האריז"ל: 18 היא להמשיך האורות למטה דוקא, אלא שפונת
 24 "הוי' דס"ג "יוד ה"י וא"ו ה"י 19 המעקה היא שלא ימשך האור למטה יותר מכפי המדה
 25 - העולה בגמטריא ס"ג, 63) עם 20 וההגבלה (שהו ה'יפך הפונה, על דרך הענין דנוקב שם
 26 עשר אותיותיו הם בגמטריא 21 הוי', ונקובת ה'שט, כנ"ל), ולזה מספיק שיעשה
 27 ע"ג (73). והוי' דמ"ה "יוד" 22 מעקה בהוצא ודפנא, שעל ידי זה ימשך האור
 28 ה"א וא"ו ה"א - העולה 23 מאצילות לבריאה יצירה עשיה לפי המדה וההגבלה
 29 בגמטריא מ"ה, 45) עם מספר 24 כפי הרצון העליון. ומפל מקום, גם כאשר עושה
 30 ד' אותיותיו הפשוטות 'אותיות 25 מחיצה של אבנים, הרי אפילו מחיצה של פרזל אינה
 31 הוי"ה עצמן) שהם כ"ו (26) הם 26 מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים 59, וכן אין
 32 בגמטריא ע"א (71). והוי' דב"ן 27 מחיצה של אבנים יצירה עשיה לפי המדה וההגבלה
 33 "יוד ה"ה ו"ו ה"ה - העולה 28 מפיסתה של אבנים מפסקת.
 34 בגמטריא ב"ן, 52) בבחינת 29 ונענינו בעבודת האדם 61, שמעקה הוא ענין הזהירות
 35 האחרים הפשוטים שלה 30 שכללות ההנהגה תהיה באופן המתאים על פי
 36 (אותיות הוי"ה עצמן, כפי שהן 31 התורה והמצוה, ועל זה נאמר ולא תשים דמים בביתך
 37 בסדר של 'אחוריים' דהיינו: " 32 תורה והמצוה, ועל זה נאמר ולא תשים דמים בביתך
 38 י"ה, י"ה, י"ה, י"ה, י"ה, י"ה) בגמטריא 33 כי יפול הנופל ממנו, שהוא ענין שופך דם האדם
 39 ע"ב), והינו שג' הויות 34 אלו נעשים מעקה אל 35 באדם 62, כמבאר בלקוטי תורה 63 שהוא
 40 הוי' דאצילות הנקרא 36

42 גגך. ובזה מבאר מה שכתוב בגמרא 58 כי המעקה די
 43 שיעשהו בהוצא ודפנא [=לולבי דקלים וענפי עץ ערמונים. מחיצות
 44 חלשות ביותר], אף על פי שהאור עובר דרךם, כי תכלית
 45 הפונה אינה חס ושלום שהאורות דאצילות לא ימשכו כלל
 46 לעולם הבריאה ולמטה
 47 המנו, שהרי אדרבה, תכלית
 48 תכלית הפונה היא 49 להמשיך האורות למטה
 50 דוקא, אלא שפונת 51 המעקה היא שלא ימשך
 52 האור למטה יותר מכפי 53 המדה וההגבלה (שהו
 54 היפך הפונה, על דרך 55 הענין דנוקב שם הוי',
 56 ונקובת ה'שט, כנ"ל), 57 ולזה מספיק שיעשה
 58 המעקה בהוצא ודפנא, 59 שעל ידי זה ימשך האור
 60 מאצילות לבריאה יצירה 61 עשיה לפי המדה
 62 וההגבלה כפי הרצון 63 העליון. ומפל מקום, גם
 64 כאשר עושה מחיצה של 65 אבנים, הרי אפילו
 66 מחיצה של פרזל אינה 67 מפסקת בין ישראל
 68 לאביהם שבשמים 59, וכן 69 אין מחיצה של אבנים
 70 מפסקת.
 71 ונענינו בעבודת האדם 61, שמעקה הוא ענין הזהירות
 72 שיעשהו הוא ענין 73 הזהירות שכללות
 74 ההנהגה תהיה באופן 75 המתאים על פי התורה
 76 והמצוה, ועל זה נאמר 77 ולא תשים דמים בביתך
 78 כי יפול הנופל ממנו, 79 שהוא ענין שופך דם
 80 האדם באדם 62, כמבאר 81 בלקוטי תורה 63 שהוא
 82 ענין שפיכת דם וחיות

(57) הוי' דס"ג עם עשר אותיות' הם בגמטריא ע"ג. והוי' דמ"ה עם מספר ד' אותיות' הפשוטות שהם כ"ו י"ה ע"א. והוי' דב"ן (במילוי ההי"ן) בבחינת האחרים הפשוטים שלה (דהיינו: י' י"ה, י"ה, י"ה, י"ה) בגמטריא ע"ב (שער המצוות שם). (58) ב"ב ד, א. (59) פסחים פה, ב. (60) הגהות וחדושים בשער המצוות שם (הוצאת ירושלים, חש"ד). (61) ראה גם בהשיחה ס"א ואילך (תורת מנחם - התועדויות ח"ז, ע' 53 ואילך). (62) נח ט, ו. (63) במדבר יג, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אָדָם דִּקְדָּשָׁה [=הספירות הקדושות, שהן כדוגמת עשר כוחות האדם]
 2 בָּאָדָם בְּלִיעֵל [=כוחות הטומאה. המשכת חיות (דם מורה על חיות)
 3 לכוחות הטומאה], שְׁנַעֲשָׂה עַל יָדֵי וְנוֹקֵב שֵׁם הוֹי', שְׁעוֹבֵר חֵס
 4 וְשָׁלוֹם עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה אוֹ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, שָׁהֵם (רמ"ח
 5 מִצְוֹת עֲשֵׂה וּשְׁס"ה מִצְוֹת לֹא-

6 תַעֲשֶׂה) כִּנְגֵד רַמ"ח אַבְרִים
 7 וְשִׁס"ה גִּידִים
 8 הִרְוַחְנִים⁶⁴. אָמַנְם עַל
 9 יָדֵי הַמַּעֲקָה נַעֲשֶׂה בְּנִין
 10 הַבֵּית חָדָשׁ בְּנִין עַדִי עַד,
 11 עַל יְסוּדוֹת הַתּוֹרָה
 12 וְהַמַּעֲקָה, שְׁלֹא זֶה בְּלִבָּד
 13 שְׁלֹא תִשָּׂים דְּמִים בְּבִיתָךְ
 14 וְלֹא יִפּוֹל הַנוֹפֵל מִמֶּנּוּ,
 15 אֲלֵא אֲדַרְבָּה, כְּתַפְאֶרֶת
 16 אָדָם לְשִׁבְתָּ בֵּית⁶⁵, דִּירָה
 17 לוֹ יִתְבָּרַךְ. לִסְכּוֹם, מִצְוֹת
 18 עֲשִׂית מַעֲקָה, דּוּמָה לַזְהִירוֹת
 19 מִ"נְקוּבַת הוֹשֵׁט" - זְהִירוֹת שֶׁלֹא
 20 יוֹמֵשֶׁךְ חַיִּית וְקִדּוּשָׁה לְהִיכֵן
 21 שְׁאֵין צוּרֶךְ. בְּסַעֲיָף הַבַּיט חוּר
 22 לְבַאֵר הַפְּסוּקִים שֶׁבְּתַחֲלִיל
 23 הַמֵּאמֶר: "עַל מִשְׁכְּבֵי בְלִילוֹת
 24 חִפְשָׁתִי אֶת שֹׁאֲהֶבָה נִפְשִׁי"
 25 ו"כַרַע שֶׁכֵּב כֹּאֲרִי וְכִלְבִּיא מִי
 26 יִקְיָמֵנִי".

27 (ו) אָמַנְם גַּם כְּאֲשֶׁר יֵשׁ
 28 חֲסָרוֹן בְּעִבּוּדָה, שְׁזָהוּ
 29 כְּלָלוֹת הָעֵנִין דָּעַל
 30 מִשְׁכְּבֵי בְלִילוֹת, עֵנִין
 31 הַשְּׁנָה, שְׁחָסֵר הָעֵנִין
 32 דְּשָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וְרָאוּ
 33 מִי בָרָא אֱלֹהִי, וְעַד לָעֵנִין
 34 הַחוּלִי, הַחֵל מִהָעֵנִין
 35 דְּחוּלָה בְּגַמְטְרִיא מ"ט,
 36 שְׁחָסֵר הָעֵנִין דְּשָׂעַר
 37 הַנּוֹי' שְׁמַחְבֵּר חֲכָמָה
 38 וּבִינָה, שְׁהוּא עֵנִין טְרַפֵּת
 39 הַוִּשְׁט, שְׁלֹא נִכְרַ בְּבִינָה
 40 עֵנִין הַלְבִּנוּנִית (עוֹר
 41 הַפְּנִימִי לְבָן) שְׁמַצֵּד
 42 הַחֲכָמָה, שְׁהוּא עֵנִין
 43 נִקְדָּה בְּהִיכָלָא (כְּנ"ל
 44 סַעֲיָף ג), וּמִזָּה נַעֲשֶׂה לֹא
 45 רַק חוּלִי שְׁאֵין בּוֹ סְכָנָה,
 46 אֲלֵא גַם הַמְדַּרְגָּה הַיּוֹתֵר

47 תַּחְתּוֹנָה דְּחוּלִי שְׁיֵשׁ בּוֹ סְכָנָה, שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר וְלֹא יָמוּת
 48 וְנִפְלַל לְמִשְׁכָּב [הֵינּוּ שְׁאֵין זֶה אֲלֵא שְׁלֹא יָמוּת אֶךְ הוּא בְּמַצֵּב
 49 מְסוּכָן בְּיוֹתֵר וְעוֹמֵד עַל שְׁעֵרֵי מוֹת, אֶךְ עֵנִין הַמִּיתָה מִמֶּשׁ אֲכֵן אֵינוֹ שִׁיךְ
 50 בִּיהוּדִי, כִּיּוֹן שְׁגַם בְּשַׁעֲת הַחֲטָא מִמֶּשׁ הַנֶּפֶשׁ הִיָּתָה בְּאִמְנָה
 51 [=בְּנִאמְנוֹת] אֶתּוֹ יִתְבָּרַךְ⁶⁶].

52 הֵנָּה גַם אֲזַ בְּקִשְׁתִּי אֶת
 53 שְׁאֲהֶבָה נִפְשִׁי, שְׁהוּא
 54 עֵנִין הַאֲהֶבָה מְסַתֶּרֶת
 55 (וְנִכְלָל בָּהּ גַּם דְּחִילוֹ
 56 [=יִרְאָה. נִזְהָר לֹא לַעֲשׂוֹת נֹגֵד
 57 רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ מִפְּנֵי גוֹדֵל אֲהַבְתּוּ
 58 לְהַ'] שְׁאֲהֶבָה זֶה הִיא יִרְשָׁה
 59 לָנוּ מֵאַבּוֹתֵינוּ⁶⁷, שְׁלֹכָן,
 60 גַּם כְּאֲשֶׁר אָנִי יִשְׁנָה
 61 בְּגִלְיוֹתָא, הֵנָּה לְכִי עוֹר
 62 לְהַקְבֵּה וְלַתּוֹרָתוֹ
 63 וְלַמַּצּוֹתָיו, וְלְכִי עוֹר
 64 לְגִאֲלָה⁶⁸.

65 וְעַל זֶה נֶאֱמַר כְּרַע שֶׁכֵּב
 66 כְּאֲרִי וְכִלְבִּיא גו', שְׁגַם
 67 בְּזִמְן שֶׁל שְׁכִיבָה (עַל
 68 מִשְׁכְּבֵי בְלִילוֹת),
 69 שְׁבִכְלָלוֹת הוּא זִמְן
 70 הַגְּלוּת (כְּדַבְּרֵי הַמְדוּשׁ: כְּרַע
 71 שֶׁכֵּב מִצְדָּקָהּ עַד מֶלֶךְ
 72 הַמְּשִׁיחַ), שְׁהוּא זִמְן
 73 הַשְּׁנָה וְזִמְן הַחוּלִי, הֵנָּה
 74 גַם אֲזַ יִשְׁנֵנוּ הָעֵנִין דְּכֹאֲרִי
 75 וְכִלְבִּיא, שְׁעוֹמְדִים
 76 מִשְׁיָנְתָם וּמִתְגַּבְּרִים
 77 כְּלִבִּיא וְאֲרִי כּוֹי לְקִרְוֹא
 78 אֶת שְׁמֵע⁶⁹. וְהָעֵנִין בְּזָה,
 79 דְּהֵנָּה כְּלָלוֹת הָעֵנִין
 80 דְּקִרְיָאָת שְׁמַע הוּא
 81 כְּדִאִיתָא בְּהֵר⁷⁰ דְּשְׁמַע
 82 יִשְׂרָאֵל גו' הוֹי' אֶחָד
 83 וּכְרוּף שֵׁם כּוֹי הוּא עֵנִין
 84 יְחוּדָא עֲלָהּ [=יְחוּד עֲלִיּוֹן]

וְאֲרִי כּוֹי לְקִרְוֹא אֶת שְׁמֵע⁶⁹. וְהָעֵנִין בְּזָה, דְּהֵנָּה כְּלָלוֹת הָעֵנִין דְּקִרְיָאָת שְׁמַע הוּא
 כְּדִאִיתָא בְּהֵר⁷⁰ דְּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל גו' הוֹי' אֶחָד וּכְרוּף שֵׁם כּוֹי הוּא עֵנִין יְחוּדָא

(64) ראה זח"א קע, ב. (65) ישעי' מד, יג. (66) תניא ספכ"ד. (67) תניא ריש פי"ח. (68) ראה שהש"ר
 עה"פ (פ"ה, ב (א)). יל"ש שם (רמז תתקפח). ועוד. (69) פרש"י פרשתנו כג, כד. (70) ח"א יח, ב.
 וראה תניא שער היחוד והאמונה פ"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בפסוק שמע ישראל] ויחודא תתא [יחוד תחתון ב' ברוך שם כבוד
2 מלכותו לעולם ועד]. יחודא עלאה - יחוד העולמות באופן נעלה, כל
3 העולמות הם אין ואפס, והמציאות האמיתית היא רק הקב"ה - ה' אלקינן ה'
4 אחד ואין עוד מלבדו. יחודא תתא - יחוד העולמות באופן תחתון יותר,
5 העולמות הן אמנם מציאות, אך

6 הקדוש-ברוך הוא שמחיה
7 ומהווה אותם - ברוך שם כבוד
8 מלכותו לעולם ועד; קיים עולם,
9 וחיותו מה'. וזהו מה
10 שכתוב⁷¹ וידעת היום
11 והשבות אל לבבך כי ה'
12 הוא האלקים בשמים
13 ממעל ועל הארץ מתחת,
14 במבואר במקום אחר
15 הפרוש בזה, שגם באשר
16 האדם הוא במעמד טוב,
17 כדוגמת: בשמים ממעל,
18 וגם בהיותו במצב של:
19 בארץ מתחת, כמו בזמן
20 הגלות, צריך להיות
21 הידיעה כי הוי' הוא
22 האלקים, שהוא ענין
23 יחוד הוי' ואלקים (יחוד
24 שם הוי' - אלוקות שלמעלה
25 מעולמות, עם שם אלקים -
26 אלוקות המתלבש בעולמות),
27 בב' האופנים דיחודא
28 תתא ויחודא עלאה.
29 וזהו שגם בליילה, באשר
30 אני ישנה, במעמד ומצב
31 דבארץ מתחת, ישנו
32 הענין דקריאת שמע.
33 ובפריטיות יותר הנה
34 קריאת שמע של שחרית
35 הוא ענין יחודא עלאה,
36 וקריאת שמע של ערבית
37 (בזמן הגלות) הוא ענין
38 יחודא תתא. וקללות
39 הענין דיחודא תתא
40 הוא שלוב הוי' באדני
41 [=גם בדרגת אדני מאיר שם
42 הוי', וכפי שמבאר⁷²], שגם

עלאה ויחודא תתא. וזהו מה שכתוב⁷¹ וידעת היום
והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל
ועל הארץ מתחת, במבואר במקום אחר הפרוש בזה,
שגם באשר האדם הוא במעמד טוב, בשמים ממעל,
וגם בהיותו בארץ מתחת, כמו בזמן הגלות, צריך
להיות הידיעה כי הוי' הוא האלקים, שהוא ענין יחוד
הוי' ואלקים, בב' האופנים דיחודא תתא ויחודא
עלאה. וזהו שגם בליילה, באשר אני ישנה, במעמד
ומצב דבארץ מתחת, ישנו הענין דקריאת שמע.
ובפריטיות יותר הנה קריאת שמע של שחרית הוא ענין
יחודא עלאה, וקריאת שמע של ערבית (בזמן הגלות)
הוא ענין יחודא תתא. וקללות הענין דיחודא תתא
הוא שלוב הוי' באדני⁷², שגם שם הוי' כמו שמתלבש
בשם אד' ובשם אלקים, הנה אף שאלקים בגמטריא
הטבע⁷³, שפאשר מסתכל בעיני בשר רואה הוא ענין
של טבע, מכל מקום, צריך לדעת (וידעת היום) כי הוי'
הוא האלקים, ולא רק ידיעה במוח, אלא גם והשבות
אל לבבך, ההרגש בלב, שימשך במדות שבלב, על ידי
הושט, בעור הפנימי שהוא לכן ובעור החיצון שהוא
אדום, וממנו מתפשט בכל הגוף. והינו, שההכנה
וההשגה דיחודא תתא פועלת שאפלו במעמד ומצב
של שנה וחולי יהיה הענין דבקשתי את שאהבה נפשי.
וזהו גם מה שכתוב⁷⁴ סמכוני באשיות גוי' כי חולת
אהבה אני, הינו, שהעצה לענין החולי הוא ענין
דאשיות, דקאי על התורה שנתנה באש שחורה על
גבי אש לבנה⁷⁵, וקאי גם על תשובה שהיא האש
שאוכלת את האש⁷⁶ וזה דלעצמא זה (תאות ורצונות
זרים), וכנ"ל שגם בטבע יהיה נראה שהוי' הוא
האלקים, שהוא ענין שלוב הוי' באד'.

ויש להוסיף ולבאר השכיכות דאריה (פרע שװב בארי)
להענין דקריאת שמע. דהנה כתיב⁷⁷ פני אריה אל

ובשם אלקים, הנה אף שאלקים בגמטריא הטבע⁷³,
שפאשר מסתכל בעיני בשר רואה הוא ענין של טבע, מכל
מקום, צריך לדעת (וידעת היום) כי הוי' הוא האלקים, ולא
רק ידיעה במוח, אלא גם והשבות אל לבבך, ההרגש בלב,
שימשך במדות שבלב,
על ידי הושט, בעור
הפנימי שהוא לכן ובעור
החיצון שהוא אדום,
וממנו מתפשט בכל
הגוף. והינו, שההכנה
וההשגה דיחודא תתא
פועלת שאפלו במעמד
ומצב של שנה וחולי
יהיה הענין דבקשתי את
שאהבה נפשי. וזהו גם
מה שכתוב⁷⁴ סמכוני
באשיות גוי' כי חולת
אהבה אני, הינו, שהעצה
לענין החולי הוא ענין
דאשיות - ב' מיני אש,
דקאי על התורה שנתנה
באש שחורה על גבי אש
לבנה⁷⁵, וקאי גם על
תשובה שהיא האש
שאוכלת ומכלה את
האש⁷⁶ וזה דלעצמא זה
(תאות ורצונות זרים),
וכנ"ל שגם בטבע יהיה
נראה שהוי' הוא
האלקים, שהוא ענין
שלוב הוי' באד'. לסיכום,
גם במצב של "כרע שװב" (שינה
ומחלה רוחנית) נשארים בני
ישראל "כארי" ו"כלביא" -
קריאת שמע, באופן של "יחודא
תתא" הפועלת את "בקשתי את
שאהבה נפשי" גם במצב זה.
להלן יתבאר עוד פרטים בדמיון
"כארי" ו"כלביא" לקריאת שמע.
ויש להוסיף ולבאר
השכיכות דאריה (פרע
בחזיון

(71) ואתחנן ד, לט. (72) שעהיוה"א שם (פב, סע"א ואילך). (73) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב. של"ה פט, א. שעהיוה"א ריש פ"ו. (74) שה"ש ב, ה. (75) ראה פרש"י ברכה לג, ב. שה"ש ה, טז. ובכ"מ. (76) ראה יומא כא, ב. (77) יחזקאל א, יו"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המרכבה שראה יחזקאל: פני אריה אל הימין, שאריה הוא ענין
2 החסד - ימין, וביחד עם זה, הרי ענינו של אריה הוא גבורה⁷⁸
3 - "גיבור כארי". ועל דרך זה הוא גם בפרשיות דקריאת שמע,
4 שיש בהם הענין דאחליפו דכתיבו [=החליפו מקומם], אור

5 החסד מאיר בכלי הגבורה

6 ואור הגבורה בכלי
7 החסד⁷⁹, שהוא ענין
8 פרשה ראשונה ופרשה
9 שניה דקריאת שמע,
10 שפרשה ראשונה
11 כתיב⁸⁰ ואהבת גו' בכל
12 מאד, שהוא ענין
13 החסד, ומכל מקום יש
14 בה מ"ב תבות (מואהבת
15 עד ובשעריך), ומ"ב (הוא
16 השם המרומז באנא בכח') הוא
17 שם של גבורה. ובפרשה
18 שניה נאמרו ענינים של
19 הפך הרצוי, שהוא ענין
20 הגבורה, ומספר התיבות
21 הוא ע"ב (עד ושמעתם),
22 שהוא שם של חסד (שם)
23 היוצא מ-72 האותיות שבכל
24 אחד מהפסוקים 'ויסע' 'ויבא'
25 'ויט' שבפרשת בשלח. והוא שם
26 של חסד, ע"ב (72) בגימטריא
27 "חסד". וענין זה שאור
28 החסד מאיר בכלי הגבורה וכו'
29 מרמז גם בשני העורות
30 שיש בושט (שעל ידו
31 נמשכת ההשגה דקריאת
32 שמע בלב ובכל הגוף,
33 כנ"ל סעיף ד'), עור
34 הפנימי לכן ועור החצון
35 אדום, שהרי לכן ואדום
36 הם חסד וגבורה הרי שיש
37 כאן התאחדות של חסד עם
38 הגבורה. ויש לקשר זה גם
39 עם ענין המעקה (שעל
40 ידו לא ימשך האור
41 למטה יתר מן המדה,
42 שהוא ענין נקובת ושט,
43 כנ"ל), כי, אריה
44 בגמטריא רי"ו, שזוהי
45 גם הגמטריא דמעקה
46 (עם הכולל).

הימין, שהוא ענין החסד, וביחד עם זה, הרי ענינו של
אריה הוא גבורה⁷⁸. ועל דרך זה הוא גם בפרשיות
דקריאת שמע, שיש בהם הענין דאחליפו דכתיבו, אור
החסד בכלי הגבורה ואור הגבורה בכלי החסד⁷⁹, שהוא
ענין פרשה ראשונה ופרשה שניה דקריאת שמע,
שפרשה ראשונה כתיב⁸⁰ ואהבת גו' בכל מאד, שהוא
ענין החסד, ומכל מקום יש בה מ"ב תבות (מואהבת
עד ובשעריך), ומ"ב הוא שם של גבורה. ובפרשה שניה
נאמרו ענינים של הפך הרצוי, שהוא ענין הגבורה,
ומספר התיבות הוא ע"ב (עד ושמעתם), שהוא שם של
חסד. וענין זה מרמז גם בשני העורות שיש בושט (שעל
ידו נמשכת ההשגה דקריאת שמע בלב ובכל הגוף,
כנ"ל), עור הפנימי לכן ועור החצון אדום, שהרי לכן
ואדום הם חסד וגבורה. ויש לקשר זה גם עם ענין
המעקה (שעל ידו לא ימשך האור למטה יתר מן המדה,
שהוא ענין נקובת ושט, כנ"ל), כי, אריה בגמטריא רי"ו,
שזוהי גם הגמטריא דמעקה (עם הכולל).

ז) ועל פי זה יובן מה שכתוב בגמרא בקשו לקבוע
פרשת בלק בקריאת שמע כו' משום דכתיב בה
האי קרא פרע שכב פארי וכלביא מי יקימנו, שמדיק
להביא הפסוק דפרע שכב גו' דוקא, כדי להורות שגם
בזמן הזה, כאשר נמצאים במצמד ומצב דכרע שכב,
מצדקהו עד מלך המשיח, דהינו, בזמן הגלות, במצב
של שנה ועד לחולי, ישנה העבודה דכארי וכלביא,
להתגבר על כל המניעות והעכובים, עד למסירת נפש.
וזהו הדייק פארי וכלביא, פאריה דאיהו תקיפא וכלביא
דאיהו תקיפא יתיר⁸¹, שמונה על ענין התשובה, דבעלי
תשובה משכין לה בחילא יתיר⁸². וזהו גם מה שנגאמר

מי יקימנו, שלשון זה מורה על התמיהה שפדבר, פדאיתא בגמרא⁸³ שלעתיד
לבוא מביאו הקב"ה ליצר הרע כו' צדיקים נדמה להם פהר גבוה כו' ואומרים
היאך יכלנו לכבוש הר גבוה כו' ואף הקב"ה תמה עמהם כו'. אמנם, ענין

(78) ראה מאורי אור מערכת א אות קא (הובא באוה"ת שם ע' א'מז). (79) ראה זח"א פז, א ובמק"מ
שם. לקו"ת ואתחנן יב, ד. ספר הערכים - חב"ד כרך ד ע' רח ואילך. וש"נ. (80) ואתחנן ו, ה.
(81) זח"א רלז, ב (הובא באוה"ת שם). (82) זח"א קכט, ב. (83) סוכה נב, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 זה נעשה על ידי זה שהקב"ה עוזרו, שאז יכול לו⁸⁴ כדברי
2 חז"ל "אלמלי הקב"ה עוזרו אין יכול לו". ועל זה נאמר מי יקימנו,
3 מי הינו כמו שכתוב מי ברא אלה⁸⁵, שפח זה נמצא
4 בתמידות באלה תולדות השמים והארץ, כמו שכתוב⁸⁶

5 לעולם הוי' דברך נצב
6 בשמים, וכח זה (מי) 1
7 פועל גם בענין העבודה, 2
8 כמו שכתוב⁸⁷ מי יתן
9 והיה לבכם זה ליראה
10 אותי וגו', שפכח זה
11 יכולים לנצח היצר הרע. 5
12 ועל ידי זה נעשה
13 יקימנו, שהוא ענין 7
14 הקימה מהחולי והשנה 8
15 של הגלות, שהפח לזה 9
16 נמשך על ידי בחינת מי,
17 מי יקימנו. 10

18 (ח) והנה הנתינת כח לעבודה בזמן בגלות (פרע שכב
19 לעבודה בזמן בגלות 11
20 (פרע שכב גו' מי 12
21 יקימנו) היא גם על ידי 13
22 ענין הנסים. דהנה, ישנם 14
23 ב' סוגי נסים⁸⁸. הא', על 15
24 דרך הנס דקריעת ים 16
25 סוף, שהיה נס גלוי, 17
26 ובזמן הגאולה, שאז 18
27 היתה גאולה שלמה. 19
28 והב', על דרך הנס 20
29 דאסתר, שהם הנסים 21
30 שישנם בהזמן שעליו נאמר⁸⁹ ואנכי הסתר 22
31 אסתר פני ביום ההוא - 23
32 זמן של העלם והסתר האור 33
34 האלוני, דקאי על זמן 24
35 הגלות, במעמד ומצב 25
36 שאפתי עבדי דאחשוורוש 26
37 און⁹⁰, ומפל מקום, הנה 27
38 גם בערבין⁹¹ [=בערב. גם 28
39 אז קוראים קריאת-שמע כארי 29
40 וכלביא. כלשון המשנה: מאימתי

41 קורין את שמע בערבין],
42 במעמד ומצב דכרע
43 שכב, ישנו הענין דראו
44 כל אפסי הארץ⁹²
45 [=היושבים בקצווי הארץ] את
46 הנס ונהפוך הוא⁹³. וכן

47 הוא בכללות זמן הגלות, ואפלו בזמן דחושך כפול ומכפל,
48 הנה לפעמים ישנם נסים באופן דראו כל אפסי ארץ, נס
49 גלוי שלמעלה מדרך הטבע וכמו הנס של י"ב תמוז. ונס זה נותן
50 כח בהעבודה שלאחרי זה, שמפלי הבט על זה שנמצאים
51 במצב דלא ימות ונפל

52 למשכב בכל האופנים
53 האמורים, מפל מקום
54 עומדים פארי וכלביא
55 לקרוא את שמע, שהוא
56 ענין שמע ישראל - הוי'
57 אחד וברוך שם כבוד
58 מלכותו לעולם ועד,
59 שממשיכים ענין זה
60 בהפית חדש דעולמות
61 בריאה יצירה עשיה (כנ"ל)
62 סעיף ה'). וזהו ההכנה
63 והפלי להענין דמי
64 יקימנו מחושך הגלות,
65 בגאולה האמתית
66 והשלמה, על ידי זה
67 שבמשך זמן הגלות ישנו
68 הענין דמי יתן והיה
69 לבכם זה להם ליראה
70 אותי, ועל ידי עבודה זו
71 (שבה תלויים כל תלויים
72 דלעתיד לבא⁹⁴) זוכים
73 לגאולה השלמה
74 והאמתית, במהרה
75 בימינו, על ידי משיח
76 צדקנו.

זה נעשה על ידי זה שהקב"ה עוזרו, שאז יכול לו⁸⁴.
ועל זה נאמר מי יקימנו, מי הינו כמו שכתוב מי ברא
אלה⁸⁵, שפח זה נמצא בתמידות באלה תולדות השמים
והארץ, כמו שכתוב⁸⁶ לעולם הוי' דברך נצב בשמים,
וכח זה (מי) פועל גם בענין העבודה, כמו שכתוב⁸⁷ מי
יתן והיה לבכם זה ליראה אותי וגו', שפכח זה יכולים
לנצח היצר הרע. ועל ידי זה נעשה יקימנו, שהוא ענין
הקימה מהחולי והשנה של הגלות, שהפח לזה נמשך
על ידי בחינת מי, מי יקימנו.

(ח) והנה הנתינת כח לעבודה בזמן בגלות (פרע שכב
גו' מי יקימנו) היא גם על ידי ענין הנסים.
דהנה, ישנם ב' סוגי נסים⁸⁸. הא', על דרך הנס דקריעת
ים סוף, שהיה נס גלוי, ובזמן הגאולה, שאז היתה
גאולה שלמה. והב', על דרך הנס דאסתר, שהם הנסים
שישנם בהזמן שעליו נאמר⁸⁹ ואנכי הסתר אסתר פני
ביום ההוא, דקאי על זמן הגלות, במעמד ומצב שאפתי
עבדי דאחשוורוש און⁹⁰, ומפל מקום, הנה גם בערבין⁹¹,
במעמד ומצב דכרע שכב, ישנו הענין דראו כל אפסי
הארץ⁹² את הנס ונהפוך הוא⁹³. וכן הוא בכללות זמן
הגלות, ואפלו בזמן דחושך כפול ומכפל, הנה לפעמים
ישנם נסים באופן דראו כל אפסי ארץ, נס גלוי
שלמעלה מדרך הטבע. ונס זה נותן כח בהעבודה
שלאחרי זה, שמפלי הבט על זה שנמצאים במצב דלא ימות ונפל למשכב בכל
האופנים האמורים, מפל מקום עומדים פארי וכלביא לקרוא את שמע, שהוא
ענין הוי' אחד וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שממשיכים ענין זה בהפית
חדש דעולמות בריאה יצירה עשיה. וזהו ההכנה והפלי להענין דמי יקימנו
מחושך הגלות, בגאולה האמתית והשלמה, על ידי זה שבמשך זמן הגלות ישנו
הענין דמי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי, ועל ידי עבודה זו (שבה תלויים
כל תלויים דלעתיד לבא⁹⁴) זוכים לגאולה השלמה והאמתית, במהרה בימינו,
על ידי משיח צדקנו.

(84 קדושין ל, ב. 85 אוה"ת שם. 86 תהלים קיט, פט. 87 ואתחנן ה, כו. וראה לקו"ת במדבר טו,
ב. 88 ראה גם אוה"ת שם ע' א'מט. 89 וילך לא, יח. וראה חולין קלט, ב. תו"א מג"א צ, ד. צב,
א. ועוד. 90 מגילה יד, א. 91 לשון חז"ל - ריש מסכת ברכות. 92 ע"פ ישעי' נב, י. תהלים צח,
ג. 93 אסתר ט, א. 94 ראה תניא רפ"ז.

בס"ד. שיחת יום ה' פ' בלק, י"ב תמוז, ה'תש"כ.

בלתי מוגה

א. כ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל השמחה, התחיל פעם את ההתוועדות¹ בענין "פותחין בברכה" (שבזה מתחיל גם רבינו הזקן את אגרת הקודש שבתניא), באמרו, שפשוטו של ענין הוא – אמירת ברכה על לגימת המשקה בעת ההתוועדות, וסיים, שלכן מתחיל באמירת הברכה על המשקה.
ובהתוועדות נוספת² אמר, ש"פותחין בברכה" היינו שיש להתחיל עם ניגון, כי, על ידי ניגון מגיעים למעלה ובפנימיות יותר מאשר על ידי דיבור, והוסיף, שכאשר ישנה הקדמת הניגון אזי "לוקחים" לאחר זמן זה גם את פנימיות הדיבור.

ב. ויש לבאר הכלל גדול וההוראה ד"פותחין בברכה":
איתא בגמרא במסכת ברכות³ "אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה. . . שנאמר⁴ לה' הארץ ומלואה", ועל ידי הברכה ניתנת לו רשות ליהנות מן העולם הזה – "והארץ נתן לבני אדם"⁵.

והנה, אמירת הברכה היא לאו דוקא על אכילה ושתייה, אלא על כל ההנאות שבעולם, דכיון ש"לה' הארץ ומלואה", הרי כל זמן שאינו מברך, אסור לו ליהנות מהם; ומכל מקום, החיוב דאמירת ברכה הוא על דברים מסויימים-קבועים שעליהם מברכים ברכות הנהנין (כפי שנתפרטו בהלכות ברכות הנהנין), ועל ידי זה מוציאים ידי חובה את כל צרכי האדם, ועד להצורך המוכרח בכל רגע ורגע – נשימת אויר, כדאיתא במדרש⁶ "על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך לקלס לבורא, מ"ט, כל' הנשמה תהלל יי", אלא, שאילו היו צריכים לברך על כל נשימה, הי' זה דבר שאין לו הפסק, ולכן תיקנו חיוב אמירת ברכה רק על ענינים של קביעות, והם כוללים את כל צרכי האדם, כולל גם ענין הנשימה.

ויש לומר, שזהו על דרך שמצינו במצות סוכה:

ובהקדם השייכות של עניני עולם הזה לסוכה – על פי המבואר בספרי מוסר⁸ בפירוש מה שכתוב גבי יעקב ("ויבן לו בית) ולמקנהו עשה סוכות"⁹, ש"מקנהו" קאי על כל עניני עולם הזה שיהודי (שעיקרו היא הנשמה) מקבל מן הצד ומבחוץ באופן של קנין, שענינים אלו הם בבחינת "סוכות", דירת עראי, כי: הנשמה – שמקומה מעמדה ומצבה "תחת כסא הכבוד"¹⁰, ולמעלה יותר, כפי ש"עלו במחשבה"¹¹ – היא נצחית, שהיתה קיימת ריבוי זמן עד א"ס מקודם שירדה לעולם הזה, ותשאר בקיום נצחי לזמן בלתי-סופי גם לאחר היותה בעולם הזה במשך "שבעים שנה", "ואם בגבורות שמונים שנה"¹², "והיו ימיו מאה ועשרים שנה"¹³, כך, שהזמן שנמצאים בעולם הזה וכל עניני עולם הזה, הם רק בבחינת עראי, "רגע קטן"¹⁴, "פרודור"¹⁵ בלבד.

אמנם, הענין ש"למקנהו עשה סוכות" צריך להיות באופן ד"תשבו כעין תדורו"¹⁶, היינו, שבמשך הזמן שהאדם נמצא בעולם הזה, מוטל עליו התפקיד לעשות מעניני עולם הזה "דירה"¹⁷ לו יתברך (להאדם העליון), והרי מובן שאין זה יכול להעשות בדרך עראי ובדרך ממילא [וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁸, בעל השמחה: "בדרך ממילא איז נישטא"], אלא צריך להיות "יגעתי" ואז "ומצאת"¹⁹, היינו, שענין זה צריך להעשות באופן של יגיעה והתיישבות.

(10) זח"ג כט, ריש ע"ב. וראה הנסמן בנצו"ז לזח"א קיג, א.

(11) ב"ר פ"א, ד.

(12) תהלים צ, י"ד.

(13) בראשית ו, ג.

(14) ישע"י נד, ז.

(15) אבות פ"ד מט"ז.

(16) סוכה כח, ב. וש"נ.

(17) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג,

ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(18) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 57. תש"ב ע' 119.

(19) מגילה ו, ריש ע"ב.

(1) שיחת יב"ג תמוז תש"ה בתחלתה (סה"ש תש"ה ע' 111). וראה גם שיחת י"ב תמוז תשח"י סט"ז (תר"מ חכ"ג ע' 147).

(2) שיחת י"ט כסלו תש"ח בתחלתה (סה"ש תש"ח ע' 180).

(3) לה, סע"א ואילך.

(4) תהלים כד, א.

(5) שם קטו, טז.

(6) ב"ר פ"ד, ט.

(7) תהלים קנ, ו.

(8) ראה ספר חן טוב (ויניציאה שס"ה, פראג שע"ח), ונחל קדומים (להחיד"א) וישלח עה"פ. ועוד. וראה גם תר"מ ח"ח ע' 162. וש"נ.

(9) וישלח לג, יז.

- 1 והנה, "מצות ישיבה בסוכה שיהי' אוכל ושותה וישן ויטייל ודר בסוכה כו"²⁰, ואף על פי כן, אמירת הברכה
2 "לישב בסוכה" קשורה עם קביעת סעודה, וברכה זו "פוטרת את השונה וטיול בסוכה כל היום שאין צריך לברך
3 עליהם"²¹.
- 4 וכמו כן בנוגע לברכה על ההנאה מעניני עולם הזה – שאמירת הברכה בדיבור היא על ענינים של קביעות
5 כו', ועל ידי זה מוציאים ידי חובה את כל צרכי האדם, כנ"ל.
- 6 ועל פי זה מובן ביאור הענין ד"פותחין בברכה" – שבכל ענין איזה שיהיה שיהודי מתחיל לעשות, עליו
7 להתחיל בברכה להקב"ה, כי, ענין זה שייך להקב"ה ("לה' הארץ ומלואה"), וכדי שתהיה לו רשות להשתמש
8 בו ("והארץ נתן לבני אדם"), צריך לברך להקב"ה.
- 9 וזהו גם הביאור על הפתיחה בניגון – כיון שזוהי הכנה והכשרה לקבל את פנימיות הדיבור, שבזה נכללת
10 גם פנימיות הברכה.
- 11 ג. אך עדיין אין זה ביאור על השמחה שבדבר:
12 נהוג בהתוועדות שמתחילים (לא רק בניגון סתם, אלא) בניגון (וענין) של שמחה. ולכאורה, קודם שישנו
13 ענין של דברי תורה, שעל זה נאמר²² "פקודי ה' ישרים משמחי לב", ועל דרך זה עניני שמחה כיוצא בזה –
14 נשאלת השאלה: לשמחה²³ מה זו עושה?
- 15 ויובן על פי מה שכתב רבינו הזקן באגרת הקודש²⁴: "שמעתי מרבותי [וידוע דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁵
16 בשם חסידים הזקנים, שקאי על המגיד והבעש"ט] כי אילו נמצא מלאך אחד עומד במעמד עשרה מישראל
17 ביחד, אף שאינם מדברים בדברי תורה, תפול עליו אימתה ופחד בלי גבול משכינתא דשריא עליהו עד שהיה
18 מתבטל ממציאותו לגמרי".
- 19 ובהקדמה:
- 20 ישנו הענין ש"מלא כל הארץ כבודו"²⁶, "את השמים ואת הארץ אני מלא"²⁷, ו"לית אתר פנוי מיני"²⁸ –
21 שענין זה ישנו תמיד, הן במעמד עשרה מישראל והן ביחיד, ואפילו במדבר שמם.
22 וזוהי דרגת האלקות שיכולים להבין על ידי השגה והתבוננות, שכן, גם במדבר שמם מובן ש"לעולם ה'
23 דברך נצב בשמים"²⁹, ולולי דבר ה' שמהווה ומקיים ומחיה את המדבר שמם, היה מתבטל ממציאותו³⁰, וכיון
24 שהקב"ה מהותו ועצמותו ודעתו הכל אחד (כמבואר בארוכה בשער היחוד והאמונה³¹), וכמו כן הוא ודיבורו
25 אחד – הרי "לית אתר פנוי מיני".
- 26 אמנם, ענין זה יכול להיות באופן שאינו שייך לנבראים, שאינם מרגישים זאת כו'.
27 אך ישנו הענין ד"אכל בי עשרה שכינתא שריא"³² – שאף על פי שהענין ד"שריא" הוא בבחינת מקיף³³,
28 הרי זה באופן ששייך לנבראים, ועד שאלו שיש להם עינים בהירות ("קלארע אויגן"), יכולים לראות ולהרגיש
29 זאת, כמו שמלאכים רואים ומרגישים!
- 30 ויתירה מזה – שהענין ד"שכינתא שריא" אינו רק כמו המקיף ד"את השמים ואת הארץ אני מלא",
31 שהמלאכים יכולים לעמוד בזה, אלא זוהי השראת השכינה באופן של גילוי, וגילוי השכינה הוא באופן גדול
32 כל כך עד שאפילו מלאך שהוא רוחני אינו יכול לסבול גילוי זה, שלכן, "אילו נמצא מלאך אחד עומד במעמד
33 עשרה מישראל ביחד . . היה מתבטל ממציאותו לגמרי"!
- 34 ומדייק רבינו הזקן שהמדובר הוא אודות "מעמד עשרה מישראל ביחד אף שאינם מדברים בדברי תורה":

(28) תקו"ז תנ"ז (צא, סע"ב). ת"ע (קכב, ב). הובא בתניא
שעהי"ה א פ"ז.
(29) תהלים קיט, פט.
(30) ראה שעהי"ה א שם פ"א.
(31) שם פ"ח.
(32) סנהדרין לט, א.
(33) ראה תניא ספ"א. סה"ש תש"ד ע' 29.

(20) שו"ע אדה"ז או"ח סתר"ל ט ס"ד. וש"נ.
(21) שם ס"ב. וש"נ.
(22) תהלים יט, ט. וראה תענית ל, סע"א.
(23) ע"פ קהלת ב, ב.
(24) סכ"ג (קלו, ב).
(25) סה"ש תש"ד ריש ע' 98. תש"ה ס"ע 59. ע' 74.
(26) ישע"י ו, ג.
(27) ירמ' כג, כד.

- השראת השכינה באופן של גילוי כו' אינה מצד זה שעוסקים בענין שממשיך גילוי אלקות,¹
- כמו באמירת דבר שבקדושה שצריך להיות בעשרה מישראל (גדולים, לאחר י"ג שנה), כמאמר רז"ל³⁴
- "כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה . . . אתיא תוך תוך, כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל³⁵, וכתוב
- התם הבדלו מתוך העדה הזאת³⁶, מה להלן עשרה אף כאן עשרה" —⁴
- אלא, עצם המציאות שישנם עשרה מישראל שעומדים ביחד, הרי זה מספיק כבר שיהיה גילוי השכינה באופן
- נעלה ביותר שאפילו מלאך אינו יכול לסבלו, עד כדי כך, שנכלה ("ער גייט אויס") ומתבטל ממציאותו.⁶
- ועל זה נאמר³⁷ "אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו" — שיש לנו בירושה מעלה
- גדולה כזו, שאפילו כשאין אנו מדברים בדברי תורה, וכמו כן אין עוסקים במצוות, אלא רק מתאספים ביחד,
- אזי ממשיכים גילוי שכינה באופן גדול ביותר, למעלה גם מדרגת האלקות שמהווה הנבראים שב"עלמא
- דאתכסייא", שזוהי מציאותם של מלאכים לגבי הנבראים שבעולם הזה.¹⁰
- וזוהו גם ביאור על השמחה שבמעמד עשרה מישראל ביחד — שהרי אין לך שמחה גדולה מזה שממשיכים
- אלקות בגלוי.¹²
- ד. ומלבד השמחה שבאסיפת עשרה מישראל ביחד אף שאינם מדברים בדברי תורה — ניתוסף עוד יותר
- באסיפת עשרה מישראל ביחד בקשר לענין של הצלת התורה:
- כ"ק מו"ח אדמו"ר האריך פעם³⁸ (וכפי שיתבאר לקמן) (סעיף ט"ו ואילך)) אודות השמחה ד"ב תמוז —
- שאינן זו שמחת התורה, וגם לא שמחת בני תורה סתם, אלא שמחה מהצלת התורה. וכיון שהתורה ובני תורה
- הם עיקר המציאות של כל העולם כולו, הרי מובן, שהשמחה היא ביתר שאת וביתר עוז.¹⁷
- ו"הימים האלה נזכרים ונעשים"³⁹, שכאשר הם "נזכרים" אזי הם "נעשים", שחוזרים ונמשיכים כל ההמשכות
- וההשפעות שהיו בפעם הראשונה, "בימים ההם בזמן הזה", כך, שנמשכת ומתגלה שמחה גדולה לפי ערך השמחה
- שהיתה בפעם הראשונה כשאיירע הנס.²⁰
- ונמצא, שיש כאן לא רק פתיחה בברכה סתם, ניגון סתם, ושמחה סתם, ועד לשמחה שבמעמד עשרה מישראל
- ביחד שאז "שכינתא שריא", אלא שמחה ביתר שאת וביתר עוז הקשורה עם הצלת התורה.²²
- וכאמור, ניתן לנו הכח, שבכל שנה ושנה, לתקופת השנה, "הימים האלה נזכרים ונעשים", והכוונה בזה —
- כפי שכותב כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתבו⁴⁰ — להמשיך זאת לאחר זה בכל השנה בהתעוררות על עניני תורה
- ומצוות, ביחד עם הפנימיות שבהם, שזהו ענין תורת החסידות, עם הדרכותיה והנהגותיה.²⁵

* * *

- ה. על פי האמור לעיל במעלת מעמד עשרה מישראל, יש לבאר ענין שלכאורה אין לו הבנה — בנוגע להדין
- דפרהסיא:²⁶
- מצינו כמה ענינים בתורה שבהם ישנו תנאי שהדבר צריך להיות בפרהסיא, ברכים — בשלשה, בחמשה או
- בשבעה (כמו קידוש החודש⁴¹, חליצה⁴², וכיוצא בזה), ועד לעשרה, אבל אין חילוקים יותר מעשרה, והיינו,
- שהגדר דפרהסיא בעשרה או בריבוא הוא בשוה.³⁰
- ולכאורה אינו מובן: הרי מובן מאליו שכל שירבה מספר האנשים שבמעמד, תגדל יותר הפרהסיא שבדבר,
- ואם כן, היו צריכים להיות חילוקי דינים גם ביותר מעשרה?
- ושאלה זו מתחזקת יותר — שהרי מצינו בעניני ברכות שיש חילוק בין עשרה ויותר מעשרה:³³

(39) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.
(40) לחגיגה הראשונה — י"ב תמוז תפר"ח (אג"ק שלו ח"ב ע' פ ואילך. וש"נ).
(41) ריש סנהדרין. שם יו"ד, ב.
(42) יבמות קא, א"ב.

(34) ברכות כא, ב. וש"נ.
(35) אמור כב, לב.
(36) קרח טז, כא.
(37) נוסח התפלה — לפני תפלת השחר.
(38) שיחת י"ב תמוז תש"ד בתחלתה (סה"ש תש"ד ע' 153 ואילך).
וראה גם שיחת י"ג תמוז דאשתקד בתחלתה (תו"מ חכ"ו ע' 97 ואילך).

- 1 בנוגע לברכת המזון – סובר ר' יוסי הגלילי ש"לפי רוב הקהל הם מברכים, שנאמר⁴³ במקלות ברכו אלקים
2 גו'⁴⁴, והיינו, שיש חילוק בנוסח הברכה בין עשרה למאה ואלף וריבוא.
- 3 וגם לפי ההלכה – כדעת רבנן – שאין חילוק יותר מעשרה, "אחד עשרה ואחד עשרה ריבוא"⁴⁴ – הרי יש
4 ברכה מיוחדת שמברכים במעמד ששים ריבוא מישראל, כמאמר רז"ל⁴⁵ "הרואה אוכלוסי ישראל (חיל גדול של
5 ששים ריבוא), אומר ברוך חכם הרזים, שאין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהם דומים זה לזה", והיינו,
6 שבשביל זה לא מספיק עשרה מישראל, אלא יש צורך בששים ריבוא דוקא, תכלית השלימות במספר בני ישראל⁴⁶.
- 7 ו. ויובן על פי דברי רבינו הזקן הנ"ל, "כי אילו נמצא מלאך אחד עומד במעמד עשרה מישראל ביחד . .
8 תפול עליו אימתה ופחד בלי גבול משכינתא דשריא עליה עד שהיה מתבטל ממציאותו לגמרי":
9 כיון שעשרה מישראל ממשיכים גילוי אלקות שלמעלה מחיות הנבראים שבעלמא דאתכסייא, שהם המלאכים
10 (שאינם יכולים לסבול זאת) – הרי מעצמו מובן, שיש בכחם להמשיך גילוי אלקות באופן המספיק כדי למלא
11 את כל העולם הזה, עלמא דאתגלייא, שיאיר בו אלקות בגלוי ("שכינתא שריא"), כך, שלכל-הפחות מלאך רואה
12 את הגילוי שבדבר.
- 13 ולכן, בנוגע לענין שצריך להיות בפרהסיא, בפרסום בעולם – אזי מספיק עשרה מישראל, "עדה", כיון שהם
14 כוללים ויכולים לשאת את כל העולם כולו.
- 15 ומה שמצינו ענינים שבהם יש עילוי ביותר מעשרה – אין זה בנוגע למילוי העולם (לכבוש עוד חלק בעולם
16 כו'), שלזה מספיק עשרה מישראל כנ"ל, אלא כדי שבעולם גופא תומשך קדושה נוספת ונעלית יותר – שזהו ענין
17 הברכה, שלכן לדעת ר' יוסי הגלילי יש חילוק בנוסח ברכת המזון בין עשרה למאה ואלף וריבוא, ולכל הדעות
18 מברכים ברוך חכם הרזים על ששים ריבוא מישראל דוקא.
- 19 וזהו גם מה שמצינו במדרש⁴⁷ בנוגע למתן תורה ש"אילו היו ישראל חסרים אפילו אדם אחד לא היתה השכינה
20 נגלית עליהן" (חס ושלום) – כי, כאשר מדובר אודות גילוי השכינה (לא בנוגע לעניני העולם, אלא) בנוגע לתורה,
21 ועד לרזין שבתורה, הרי זה קשור עם הגילוי ד"חכם הרזים", ובשביל זה יש צורך בששים ריבוא דוקא.
- 22 וכמו כן בנוגע ללימוד התורה והפצת התורה, שיש עילוי מיוחד בתלמוד דתורה דרבים, שמצד זה אין לצאת
23 ידי חובה בלימוד התורה בעשרה, כאשר לימוד התורה יכול להיות "ברוב עם הדרת מלך"⁴⁸.
- 24 אבל בנוגע לעניני העולם – שזהו הענין דפרהסיא, שצריך להתפרסם בכל העולם כולו – אזי השלימות היא
25 עשרה מישראל, שהם כוללים את כל העולם כולו⁴⁹.
- 26 ז. ומזה מובן שיש ב' קצוות בדבר:
- 27 מחד גיסא – גדלה ביותר מעלת "מעמד עשרה מישראל ביחד, אף שאינם עוסקים בדברי תורה", וכיון שכן,
28 הרי צריכים להזהר ביותר וביותר מעניני דברים בטלים וכיוצא בזה, ולהתנהג באופן ההנהגה המתאים למעמד
29 ומצב של התגלות המלך כו' (ככל פרטי הענינים שמבאר רבינו הזקן בהמשך האגרת הקודש⁵⁰);
- 30 ולאידיך גיסא – גדלה עוד יותר מעלת "עשרה שיושבין ועוסקין בתורה"⁵¹, "עסק התורה והמצוות בעשרה דוקא"
31 (כמבואר באגרת הקודש הנ"ל), ובפרט כאשר יכולים לעשות זאת "ברוב עם", שעל ידי זה נמשך "הדרת מלך",
32 ועד להמשכה ד"חכם הרזים" – שזהו גילוי נעלה יותר מאשר הגילוי שמצדו מתבטל המלאך ממציאותו!
33 והענין בזה:
- 34 למרות גודל העילוי שבמעמד עשרה מישראל ביחד אף שאינם מדברים בדברי תורה, שגם אז "שכינתא
35 שריא" בגילוי – הרי על ידי העסק בתורה ומצוות ניתוסף ענין שלא בערך כלל, עד כדי כך, שבשביל זה היה

סקכ"ג-ה.

(49) לשלימות הענין – ראה מכתב כ"ב אלול שנה זו (אג"ק חי"ט ע' תלח): "תוכן המדובר כאן בעת ההתוועדות כו'".
(50) ראה גם אגה"ק סכ"ד.
(51) אבות פ"ג מ"ו.

(43) תהלים סח, כז.

(44) ברכות מט, ב (במשנה).

(45) שם נח, א (ובפרש"י).

(46) ראה תניא פל"ז (מח, א). סה"מ תרע"ח ע' שיב ואילך.

(47) דב"ר פ"ז, ח. מכילתא יתרו יט, יא.

(48) משלי יד, כח. וראה גם מג"א או"ח סתרפ"ז סק"ב-ג. סתר"צ

- 1 כללות הענין ד"וירד ה' על הר סיני⁵², ביטול כל הגזירות⁵³ וביטול כל המחיצות כו', כדי שיוכל להיות גם
2 הענין דתורה ומצוות.
- 3 ומזה מובן, שהמעמד ומצב של עשרה מישראל שאינם מדברים בדברי תורה אינו בערך כלל לגבי מעמדם
4 ומצבם בשעה שמדברים בדברי תורה או עוסקים במצוות ועניני קדושה בכלל, וכמבואר בתניא⁵⁴ ש"חייבו רז"ל
5 לקום ולעמוד מפני כל עוסק במצוה, אף אם הוא בור ועם הארץ . . מפני ה' השוכן ומתלבש בנפשו בשעה
6 זו", והיינו, שבשעה שיהודי מקיים מצוה נעשה 'חד' עם עצמות ומהות אין סוף ברוך הוא, מצוה המצוות, ומובן
7 האין ערוך שבין עצמות ומהות (שנמשך על ידי קיום התורה ומצוות) לדרגת הגילוי אלקות שיכול להיות בעולם
8 (שנמשך במעמד עשרה מישראל אף שאינם מדברים בדברי תורה).
- 9 ומזה מובן גם עד כמה צריכים להתייגע ולהשתדל שיתוסף עוד יהודי ועוד יהודי שיגיע אליו "דבר ה' זו
10 הלכה"⁵⁵, משנה (הלכה) ברורה, יחד עם פנימיות הדבר שזוהי פנימיות התורה – כיון שעל ידי זה מתווספת
11 עוד מציאות בעולם שהיא 'חד' עם עצמות ומהות אין סוף ברוך הוא.
- 12 ח. וזהו הביאור בהנהגת רבותינו נשיאנו, שגם כאשר היו כבר הרבה יותר מעשרה מישראל שנתפרסמו
13 ביניהם המעיינות דפנימיות התורה, נגלה דתורה וכו' וכו' – לא הסתפקו בכך, אלא המשיכו ומסרו את עצמם
14 ("זיי האָבן זיך געלייגט") בכל הכחות ובכל היגיעה וההשתדלות, עד כדי מסירת נפש, שהתורה תגיע לעוד
15 יהודי, עוד יהודי ועוד יהודי:
- 16 לכאורה, מאי האי?! – הרי ישנו כבר הענין דפרהסיא, והענין דלימוד התורה ברבים, "עשרה שיושבין
17 ועוסקין בתורה", ובכל עניני קדושה, ואם כן, מהו הצורך במסירת נפש כדי שיתוסף עוד יהודי, עוד יהודי ועוד
18 יהודי, כאשר גם בלאו הכי ישנו כבר כיבוש העולם?
- 19 אך הענין הוא – כאמור לעיל – שהמשכת האלקות שיכולה להיות נמשכת בעולם אינה בערך כלל לגבי
20 האחדות עם עצמותו ומהותו ית', ובהתאם לה"אין ערוך" שבוה צריכה להיות היגיעה וההשתדלות שיתוסף עוד
21 יהודי לומד תורה ועושה מצוה, שעל ידי זה נעשה 'חד' עם עצמותו ומהותו ית'.
- 22 וזהו גם הקשר עם ענין המסירת נפש דוקא,
- 23 – כפי שהיתה עבודתו של בעל השמחה, שבכל עניניו עבד עבודתו באופן של מסירת נפש, וכפי שסיפר⁵⁶
24 אודות הפתגם שאמר לו אביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, כשמסר לו את העבודה בעסקנות הכלל, שזהו
25 ענין של "עקידה" הקשור עם מסירת נפש –
- 26 כי, כדי שיומשך בעולם עצמות ומהות, הרי להיותו למעלה מכל ההגבלות, יש צורך בה"בלי גבול" של האדם
27 למטה, שזוהי העבודה ד"בכל מאדך"⁵⁷, מאד שלך⁵⁸, דהיינו ענין המסירת נפש.
- 28 והנהגה זו של הנשיאים, שפירסמוה ולימדוה שילכו בה, מהוה נתינת כח שיוכלו לעשות לכל-הפחות מעין
29 ושמץ מנהו.
- 30 ועל דרך המבואר בתניא⁵⁹ בנוגע למשה רבינו, ש"אף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת להשיג
31 אפילו חלק אחד מני אלף ממדרגת . . רעיא מהימנא, מכל מקום, הרי אפס קצהו ושמץ מנהו . . מאיר לכללות
32 ישראל", כיון ש"כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחינת משה רבינו עליו השלום, כי הוא משבעה רועים
33 . . ונקרא רעיא מהימנא"⁶⁰, הרועה דכל ישראל.
- 34 וכמו כן בנוגע לאתפשוטותי דמשה שבכל דרא⁶¹, ועד לנשיא דורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל השמחה –
35 שהמשיך ונתן כח שיוכלו למלא הוראתו שתהי' העבודה באופן של הנחת עצמותו, "אָוועקלייגן זיך אָן אַ זייט",
36 שזהו פנימיות הענין דמסירת נפש – מסירת הרצון, ולהשתדל שיתוסף עוד יהודי לומד תורה ועוד יהודי מקיים
37 מצוות, שעי"ז מתווספת עוד מציאות שנעשית 'חד' עם עצמותו ומהותו ית',

(57) ואתחנן ו, ה.
(58) ראה תו"א מקץ לט, ד. ובכ"מ.
(59) פמ"ד.
(60) שם פמ"ב.
(61) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).

(52) יתרו יט, כ.
(53) ראה שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו. ועוד.
(54) פמ"ו.
(55) שבת קלח, ב.
(56) שיחת יב"ג תמוז תש"ה ס"ד (סה"ש תש"ה ע' 111 ואילך).
(57) וראה גם שיחת י"ב תמוז תשח"י ס"ו ואילך (תו"מ חכ"ג ע' 138 ואילך).

1 והרי זהו מילוי רצון העליון – שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים¹⁷.

* * *

2 ט. כ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל השמחה, סיפר פעם (גם כן בהתוועדות של י"ב תמוז⁵⁶) אודות י"ב תמוז תרנ"ה
3 (שחל ביום חמישי, כבקיעות שנה זו):

4 כיון שהיה זה בתקופת הקיץ, היה אביו, כ"ק אדמו"ר נ"ע, יחד עם בני ביתו בנאות דשא ("דאטשע", כפי
5 שנקרא כאן "קאנטרי"), סמוך ללויבאוויטש, והסדר היה שבכל יום שני בשבוע היה כ"ק אדמו"ר נ"ע נוסע
6 ללויבאוויטש, לקבל אנשים, ולעשות את כל הענינים שרצה לעשות בלויבאוויטש. וכך היה הסדר גם ביום שני
7 בשבוע שלפני י"ב תמוז שחל ביום חמישי.

8 ביום רביעי, י"א תמוז, קרא כ"ק אדמו"ר נ"ע את בנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל השמחה, ואמר לו, שמחר
9 לפנות בוקר יטבול בנהר, ואח"כ יסעו ללויבאוויטש, מבלי לומר לו טעם הדבר.

10 כ"ק מו"ח אדמו"ר השכים לפנות בוקר, טבל בנהר, והתפלל, ואחר כך נסעו ללויבאוויטש – נסיעה שארכה
11 כמה זמן, כך, שבשעה שמונה או תשע הגיעו ללויבאוויטש.

12 – קודם שהגיעו לעיריה אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר לאביו, שכיון שבאים ללויבאוויטש בפתאומיות, עלולה
13 הסבתא (אמו של כ"ק אדמו"ר נ"ע) להבהל, ומן הראוי היה להודיע לה תחילה שבאים שלא ביום המיועד.
14 והשיב לו כ"ק אדמו"ר נ"ע, שהיא יודעת, ולא תיבהל.

15 בבואם ללויבאוויטש, נכנס כ"ק אדמו"ר נ"ע אל אמו, וכ"ק מו"ח אדמו"ר נשאר בחדר שלפני זה. ובצאתם,
16 ליוותה הרבנית את בנה כ"ק אדמו"ר נ"ע בפנים מאירות ובברכות לבביות, וכ"ק אדמו"ר נ"ע אמר לבנו, בעל
17 השמחה, שעכשיו יסע עמו לאוהל.

18 בבואם לאוהל, פתח כ"ק אדמו"ר נ"ע את דלת האוהל, ופתח גם את ארון הקודש (בבית המדרש הסמוך
19 לאוהל), ואמר:

20 הנני מביא היום את בני לעקידה. בענין העקידה יש עוקד ונעקד. אברהם אבינו עליו השלום עקד את יצחק
21 בנו כדי שלא יהיה בו פסול חס ושלום [והכוונה בזה למה שכתוב במדרש⁶² "בשעה שביקש אברהם לעקוד
22 יצחק בנו, אמר לו, אבא, בחור אני וחוששני שמא ידעזע גופי . . ושמא תפסל השחיטה . . אלא כפתני יפה
23 יפה"]. כמו כן ברצוני שהעקידה תהיה כפי הרצוי.

24 וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר – היו דמעות זולגות מעיניו של אביו, ופרץ בבכי, וגם הוא (כ"ק מו"ח
25 אדמו"ר), שלא ידע במה המדובר, בכה עמו ("עס האָט זיך אים אויך געוויינט").

26 אחר כך למד כ"ק אדמו"ר נ"ע – בפני ארון הקודש פתוח – חצי פרק מאגרת הקודש⁶³ דיבור המתחיל
27 חגרה בעוז מתני', ופנה אל בנו, ואמר:

28 בפניהם של אבותי הקדושים (דהיינו האוהל שבו טמונים הצמח צדק ואדמו"ר מהר"ש) הנני כורת ברית עמך.
29 מהיום הנני מוסר לך את העבודה בעסקנות הכלל בענינים גשמיים ובענינים רוחניים.

30 והוסיף ואמר אודות המאמר חגרה בעוז מתני': ראשית העבודה מתחילה ממתנים, ואחר כך באים שכל
31 ומדות. מתנים צריכים חגורה, ומהי החגורה – עוז, ומהו עוז – מסירת נפש, ומהי מסירת נפש – כך ולא אחרת
32 ("אָזוי און ניט אַנדערש").

33 ומאז התחילה העסקנות והעבודה של כ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל השמחה, תחת הנהלת אביו, בהדגישו, הן
34 בענינים גשמיים והן בענינים רוחניים, ולאחרי ההקדמה שזהו ענין של "עקידה", שלכן צריך על זה "כריתת
35 ברית", שמעמידה את הדבר במעמד ומצב שהוא ההיפך דשכל, טעם ודעת.

36 י. ולכאורה אינו מובן: לשם מה סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר כל זה – איך שהכניסו אותו בעבודה של עסקנות
37 הכלל, מה נוגע לידע את כל הפרטים כיצד נעשה הדבר?

ומזה מוכח, שכדי לידע מהו תוכנה של העבודה, וכיצד צריכה העבודה להתבצע על ידי השליח – צריכים לידע כיצד היתה ההכנה אל הכניסה לעבודה, שכן, הכנה לענין צריכה להיות בהתאם אל הענין, ותנאי ואופני העבודה צריכים להשתקף בתנאי ואופני ההכנה לעבודה, ולולי שיודעים כיצד היתה ההכנה, היה מקום לחשוב שיכולים לבצע את העבודה גם באופן אחר.

יא. והענין בזה:

תוכנה של העבודה היא – עסקנות הכלל בענינים גשמיים ובענינים רוחניים (כדברי כ"ק אדמו"ר נ"ע), שהנקודה שלהם היא הענין דהפצת היהדות עד להפצת פנימיות התורה, שזהו ענין הפצת המעיינות, ושתהיה ההפצה באופן שיגיע עד לחוצה.

אמנם, כאשר לא יודעים באיזה אופן היתה ההכנה וההקדמה לעבודה זו, יכולים לעסוק בכל ענינים אלו, אבל, באופן כזה שלא יהיה "כפי הרצון" (כלשון כ"ק אדמו"ר נ"ע), וכדי שהעבודה תהיה "כפי הרצון", צריכים לידע באיזה אופן היו ההכנות לעבודה זו, ועל ידי זה יודעים באיזה אופן צריכה להתבצע העבודה על ידי השליח.

יב. ובהקדם הביאור בדיוק הלשון "כפי הרצון", דהיינו כפי הרצון – שמקשרים זה עם ענין הרצון דוקא: ידוע החילוק שבין רצון לשכל⁶⁴ – שבענין השכל, גם כאשר חסר פרט מסויים, הרי זה עדיין ענין של שכל, מה שאין כן ברצון, אם ישנו איזה פרט שלא כפי הרצון, אזי אין זה כלל באופן ד"אמרתי ונעשה רצוני"⁶⁵.

בהרצון גופא יכול להיות גם ענין של הידור ועד מהדרין מן המהדרין, אבל בהכרח שיהיו כל הפרטים, ורק אז ישנו מציאות הרצון, וכאשר חסר איזה פרט, לא נתקיים הרצון כלל.

לכאורה, כיון שהעבודה היא עבודה שכלית, על פי שכל והבנה והשגה – כפי שדרש כ"ק מו"ח אדמו"ר והדגיש כמה פעמים שענין הפצת התורה והמצוות והפצת המעיינות צריך להיות באופן של סדר מסודר, להתבונן בהחושים והכשרונות ותכונות הנפש של האדם שמדברים עמו וצריכים להשפיע עליו, כך, שנוגע כאן ענין השכל, הבנה והשגה – אם כן, מה נוגע ענין הרצון?

אך הענין הוא, שאימתי יכול השכל, הבנה והשגה, לפעול את העבודה – כאשר היסוד לזה הוא הרצון.

יג. ועל זה מורה ומסביר כ"ק אדמו"ר נ"ע, שההכנה לעבודה קשורה עם ענין של "עקידה", "כריתת ברית" ו"מסירת נפש", "כך ולא אחרת".

ואין נפקא־מינה במה כרוך הדבר; יתכן שהדבר כרוך בעלות כסף, כחות, זמן, ועד למסירות נפש בפועל, אבל, היות שיש אצלו הנחה פשוטה שלא יכול להיות אחרת, אזי אין נפקא־מינה באיזה היזק או הפסד כרוך הדבר, כיון שיודע שלא יכול להיות אחרת!

וכפי שמצינו אצל אברהם אבינו:

תורת החסידות מדגישה כמה פעמים⁶⁶ את הענין המיוחד במסירות נפש של אברהם אבינו – שלא חיפש מסירת נפש, אלא ידע שתפקידו לפרסם אלקות בעולם, ואי אפשר להיות אחרת ("אזוי און ניט אַנדערש"), ובמילא, גם אם הדבר כרוך בנסיון דאור כשדים שהשליכוהו לכבשן האש, ועל דרך זה בשאר הנסיונות, עד לנסיון האחרון, נסיון העקידה, "קח נא את בנך את יחידך גור"⁶⁷ – לא איכפת לו!

אלא, שאין זה באופן שמחפשים נסיונות. – לא זו היתה עבודתו של אברהם אבינו, ולא בזה היה מונח; ענינו הוא לפרסם אלקות בעולם, באופן שאי אפשר להיות אחרת.

ובאופן כזה – כאשר נגשים לעבודה עם ההכנה המתאימה כהוראת הרביים – אזי ממלאים את העבודה "כפי הרצון".

יד. וכאשר יוצאים לעבודה לאחר ההכנה וההקדמה באופן של עקידה, "כך ולא אחרת", כהוראת כ"ק אדמו"ר נ"ע, אזי מתגלה שכל הקשיים שהיו אין בהם ממש – כשם שהיה בנסיון העקידה: "אמרתי לך . . .

(66) ראה שיחת י"ב תמוז תש"ב (סה"ש תש"ב ע' 154). תש"ד ס"ט (סה"ש תש"ד ע' 156). וראה גם תו"מ ח"י"ח ע' 122. וש"נ.

(67) וירא כב, ב.

(64) ראה סה"מ קונטרסים ח"ב שני, ב. לקו"ד ח"ד תשע, ב. וראה גם תו"מ ח"ג ע' 42. וש"נ.

(65) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. פינחס כח, ח. ועוד.

1 העלהו, אסקתי אחתי⁶⁸, ואחר כך נתקיים "הרבה ארבה את זרעך"⁶⁹ ("וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק"⁷⁰),
 2 ועד שלאחרי זה זכו לברכת יצחק: "ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ"⁷¹, הן כפשוטו בגשמיות,
 3 והן ברוחניות, כדאיתא במדרש⁷² "מטל השמים זו מקרא ומשמני הארץ זו משנה וכו'".
 4 ועל דרך זה בנוגע לכל ההולכים בעקבותיו באופן האמור,
 5 — שהרי "זרעו בחיים"⁷³, וכאשר הולכים לפי הדרכותיו והנהגותיו ועוסקים בהענינים שמסר נפשו עליהם,
 6 נמשכים בזה כל עניניו, ועד שהוא עצמו נמשך בזה (על דרך מאמר רז"ל⁷⁴ "כל תלמיד חכם שאומרים דבר
 7 שמועה מפיו כו'"), כיון שהם ענינים שבהם הכניס את כל עצמותו —
 8 שמצליחים בעבודה למלא את התפקיד שהטילו בהפצת היהדות ועד להפצת המעיינות שיגיע גם לחוצה,
 9 וענין זה נעשה באופן ד"ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ", הן בגשמיות והן ברוחניות — בהתאם
 10 לכך שהעבודה היא "עסקנות הכלל בענינים גשמיים ובענינים רוחניים" — באופן ד"הרחב פיך ואמלאהו"⁷⁵, הן
 11 בנוגע להרחבה בהבנה והשגה בתורה, כדאיתא בגמרא⁷⁶ "בדברי תורה כתיב", והן כפירוש רש"י ומפרשי
 12 התנ"ך⁷⁷ "בכל תאוות לבך", מלמעלה מעלה עד למטה מטה, שזוכים להרחבה ב"טל השמים ומשמני הארץ
 13 ורוב דגן ותירוש", בבני חיי ומזוני ריחי.

* * *

14 טו. כ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל השמחה, דיבר בהתוועדות³⁸ גם בנוגע לענין של הצלת התורה — ובהקדמה:
 15 ישנו ענין שמחת התורה, שזמנו בימי השנה הוא בהיום טוב דשמחת-תורה, שענינו הוא — כפשוטו — שאז
 16 התורה היא בשמחה; וישנו גם ענין שמחת בני תורה, שזמנו בימי השנה הוא חג השבועות, "זמן מתן תורתנו",
 17 שאז רק ניתנה התורה, ומכל מקום ישנה השמחה של בני תורה.
 18 — האמת היא שאי אפשר לחלק בין שני ענינים הנ"ל, שהרי אורייתא וישראל כולא חד⁷⁸.
 19 ובפרט על פי המבואר בחסידות וקבלה גם בנוגע לשרשם, ששניהם מושרשים בעצמות ומהות אין סוף ברוך
 20 הוא; החילוק הוא רק ש"מחשבתן של ישראל קדמה"¹¹, אבל שניהם (ישראל ותורה) נמצאים שם.
 21 ולכן, ענין התורה אינו יכול להיות ללא ישראל, שהרי ענינה של התורה הוא שבה נאמר "צו את בני ישראל,
 22 דבר אל בני ישראל" (כדאיתא במדרש¹¹); ועל דרך זה לא יכולה להיות מציאותם של ישראל ללא תורה, שהיא
 23 "חיינו ואורך ימינו"⁷⁹, כדאיתא בגמרא במסכת ברכות⁸⁰ המשל מדגים, "מה דגים שבים כיון שעולים ליבשה
 24 מיד מתים, אף בני אדם כיון שפורשין מדברי תורה כו'".
 25 אבל אף על פי כן, כשמדובר אודות ההמשכה בזמן, אזי ישנו החילוק מהו העיקר: בחג השבועות העיקר
 26 הם בני תורה, ובשמחת תורה העיקר הוא התורה עצמה.
 27 וממשיך כ"ק מו"ח אדמו"ר, ששני ענינים אלו באים לאחרי העבודה וההכנה שלפני זה: השמחה של בני
 28 תורה באה לאחרי ההכנה של ספירת העומר, והשמחה של תורה באה לאחרי ההכנה של עבודת ימי אלול
 29 ותשרי, ימים נוראים, חג הסוכות עד שמיני עצרת, שלאחרי זה בא שמחת תורה.
 30 ונוסף לזה ישנה השמחה מענין של הצלת התורה — כאשר היתה גזירה על כל המציאות של תורה ומצוות ובני
 31 ישראל, ובטלה הגזירה, שאז אין זה ענין של שמחת התורה או שמחת בני תורה, אלא שמחה על הצלת התורה.
 32 טז. וביאר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהחילוק שביניהם הוא על דרך החילוק שבין ממלא וסובב.
 33 ובאותיות פשוטות:

(75) תהלים פא, יא. וראה לקמן ס"כ ואילך.
 (76) ברכות ג, א.
 (77) ראה לקמן סכ"ב. וש"נ.
 (78) ראה זח"ג עג, א.
 (79) נוסח ברכת "אהבת עולם" בתפלת ערבית, ע"פ לשון הכתוב
 ס"פ נצבים.
 (80) סא, ב. וראה ע"ז ג, סע"ב. חולין קכז, א.

(68) פרש"י שם, יב.
 (69) שם, יז.
 (70) יהושע כד, ג.
 (71) תולדות כז, כח.
 (72) ב"ר פס"ו, ג.
 (73) תענית ה, ב.
 (74) יבמות צז, רע"א.

ישנו ענין של עבודה הקשורה עם כחות פנימיים, שענין זה הוא במדידה והגבלה, ולכן הרי זה מגיע עד למקום מסויים, ושם נעצר ואינו ממשיך יותר, כיון שזהו יותר מכחותיו ("זיינע כחות טראָגן ניט מער"). ובכללות – הרי זו העבודה שמצד ממלא, עבודה על פי טעם ודעת.

ובאופן כזה היא שמחת התורה ובני תורה – שהרי התורה ענינה הבנה והשגה, ובהבנה והשגה יש חילוקים בין מופלא שבסנהדרין לעם הארץ גמור, מתכלית העילוי עד לתכלית הפשטות והירידה; ומצד החילוקים שבתורה משתקפים חילוקים אלו גם אצל בני תורה.

אמנם, כאשר ישנה גזירה על כללות ענין התורה ועל כללות הענין דבני תורה, אזי מצד הגזירה נעשית השתוות כל הדרגות – שזהו מצד העצם שישנו בתורה ואצל בני תורה, והרי העצם ישנו בכל אחד ואחד, שלכן "כל אחד ואחד מישראל" ("בין עבד ובין שפחה") חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב" (כדאיתא בתנא דבי אליהו⁸¹), וכיון שהעצם הוא ללא מדידות והגבלות, הרי זה יכול לחדור בכל הענינים שהם במדידות והגבלות. ובכללות – הרי זה העבודה שמצד סובב.

יז. וסיים כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוגע לפועל – כדרכו לבאר בכל ענין הנפקא-מינה בעבודה בפועל – שצריך להיות לימוד התורה ללא פשרות:

ענין של פשרה אינו באופן שמבטלים את הדבר כולו חס ושלום, כי אם, שלפי תנאי המקום והזמן והאישים וכל הענינים הצדדיים, צריך הדבר להיות באופן כך, אף על פי שבזמן שבית המקדש היה קיים או במעמד הר סיני היה זה באופן אחר.

הוא אמנם סבור ומסכים שזהו דבר של קיימא שישנו גם עתה, להיותו ענין נצחי, אבל הוא עושה פשרה לפי תנאי המקום והזמן, והיינו, שאין זה באופן ש"כך ולא אחרת" ("אזוי און ניט אַנדערש"), כמדובר לעיל (סעיף ט), אלא הדבר נעשה קצת אחרת ("א" ביסעלע אַנדערש").

ובכן, מצד הענין של ממלא, ענין השכל, טעם ודעת, מדידה והגבלה – יש מקום לשקלא וטריא בזה;

אבל כאשר מדובר אודות ענין של הצלת התורה – לאחר שהיתה גזירה על העצם, ובמילא גם ההצלה קשורה ומגעת בהעצם – הרי זה על דרך המבואר בתניא⁸² ש"אפילו קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה'", שזהו מצד התגלות עצם הנשמה (כפי שה"עצם" יכול להתגלות), ובאופן שמצד גילוי העצם הרי זה חודר בכל כחות הנפש וגם בג' הלבושים – "למסור נפשו אפילו שלא לעשות רק איזה מעשה לבד נגד אמונת ה' אחד, כגון להשתחוות לעבודה זרה, אף שאינו מאמין בה כלל בלבד, וכן שלא לדבר תועה חס ושלום . . אף שאין פיו ולבו שוין כו'", דהיינו, ללא פשרות כלל.

וזהו מה שנתגלה ונתחדש על ידי ענין של הצלת התורה – גילוי העצם, שפועל וחודר עד לדיבור ומעשה, שגם שם יתבטלו כל הפשרות.

יח. ובנוגע לענינו ועבודתינו:

כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל השמחה, אומר, שצריך להיות לימוד התורה ללא פשרות,

– וכיון שלימוד התורה הוא לימוד המביא לידי מעשה (כפסק הגמרא⁸³), הרי מובן שגם המעשה הוא ללא פשרות –

הרי זה סימן שעתה הגיע הזמן שיכולים ליישם זאת בפועל; כיון שדורשים זאת, בודאי יכולים לקיים זאת, כידוע הכלל ש"אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו"⁸⁴, ו"אינו מבקש כו' אלא לפי כחן"⁸⁵.

דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל הם בבחינת כרוז קא אתי מלמעלה, מנשיא הדור, שידעו, שעתה הוא הזמן שיכולים להביא את עניני התורה ומצוות כפי שהם – כל תרי"ג המצוות וכל חלקי התורה – ללא פשרות, בכל מקום, גם ב"חוצה", אלא שצריכים לעשות זאת בדרכי התורה – בדרכי נועם ובדרכי שלום⁸⁶, ואז יתקבלו הדברים בסבר פנים יפות, אפילו אצל אלו שלעת-עתה, מאיזה טעם שיהיה, אינם מוכנים שיתקבלו הדברים

(84) ע"ז ג, סע"א.

(85) תנחומא נשא יא. במדב"ר פי"ב, ג.

(86) ראה משלי ג, יז. רמב"ם הל' חנוכה בסופן.

(81) רפ"ט. רפכ"ה.

(82) פי"ח-יט.

(83) קידושין מ, ב. וש"נ.

1 אצלם בשלשת הלבושים דמחשבה דיבור ומעשה – שהרי גם אצלם ישנה "אוזן שומעת", וגם כאשר לכתחילה
2 הרי זה באופן של שמיעה ("הערץ") בלבד, הנה במשך הזמן יהיה זה גם באופן של "דערהערץ"⁸⁷.

3 והענין בזה:

4 פעולת התורה היא כמו פעולת האש, כמו שכתוב⁸⁸ "הלא כה דברי כאש", שסוף כל סוף חודרת בכל מקום
5 שמגיעת ועד שמשנה את מציאות הדבר, וכמו בכלי חרס, שעל ידי זה שמחזירו לכבשן נעשה בריאה חדשה
6 וכלי חדש⁸⁹.

7 ודוגמתו בעבודת איש ישראל – שהוא בדוגמת כלי חרס, שהרי "אדם יסודו מעפר"⁹⁰, וענינו הוא שנברא
8 כדי להיות כלי לאלקות – שכאשר מחזירים אותו לכבשן האש, שהוא ענין התורה, "הלא כה דברי כאש",
9 ובפרט כאשר אומרים זאת בדברים היוצאים מן הלב, דברי אש, הרי זה פועל גם בכלי השומע⁹¹, כך, שמוקדם
10 יותר או מאוחר יותר, אבל סוף כל סוף עושים ממנו כלי חדש, וכדין כלי חרס, שאפילו כלי טמא ומאוס, הנה
11 על ידי חזרתו לכבשן מתבטלת הטומאה ומתבטל המיאוס, ונעשה כלי חדש לגמרי.

12 ואז יכולים ליתן בו שמן – רזין דרזין דאורייתא⁹², יחד עם נגלה דתורה – ולעשות ממנו "נר" שיאיר "על
13 פתח ביתו מבחוץ"⁹³, ועד שתהיה "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"⁹⁴.

14 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אימתי קא אתי מר"].

* * *

15 יט. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור המתחיל כי מראש צורים אראנו גו'.

* * *

16 כ. המדובר לעיל (בהמאמר⁹⁵) בענין "הרחב פיך ואמלאהו"⁷⁵, הוא "ראשי פרקים" מהמבואר ברשימות
17 הצמח-צדק לתהלים קאפיטל פ"א⁹⁶.

18 ובהקדמה⁹⁷:

19 כ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל השמחה, פירסם⁹⁸ תקנת הקדמונים לומר בכל יום הקאפיטל תהלים המתאים למספר
20 שנותיו, ולדוגמא: מי שנעשה בר-מצוה יאמר בכל יום קאפיטל י"ד, כיון שזוהי שנת הי"ד שלו. ועל דרך זה
21 מידי שנה בשנה – הקאפיטל המתאים למספר השנים.

22 ובהתאם לכך, הנה במלאות פ' שנה (שנת הגבורות) ללידת בעל השמחה – מתחיל אצלו הסדר דאמירת
23 קאפיטל פ"א בתהלים.

24 וכמדובר פעם בארוכה⁹⁹, שאף על פי שבנגלה יש שקלא וטריא אם שייך ענין הזמן אצל הנשמה לאחר
25 שעלתה מן הגוף, "יש בגר בקבר או אין בגר בקבר"¹⁰⁰, מכל מקום, הרי מצינו בשולחן ערוך¹⁰¹ שאפילו לאחר
26 עליית הנשמה מן הגוף יש ענין של כפרה, וישנם זמנים קבועים לכפרה זו – בעת הזכרת נשמות שאז נודרים
27 לצדקה כו', ועל ידי זה נפעלת עליה בהנשמה, ונמצא, שעל ידי מעשה התחתונים מתקשרת הנשמה עם גדרי
28 הזמן למטה.

29 כלומר: אפילו להשיטה שאצל הנשמה מצד עצמה לא שייך כללות ענין הזמן, ועל אחת כמה וכמה שלא

87 ראה שיחת י"ב תמוז תרצ"ט ס"ד (סה"ש תרצ"ט ע' 343).
88 ירמ' כג, כט. וראה ברכות כב, א.
89 ראה תוד"ה התורה – פסחים ל, ב. תוד"ה אלא – זבחים צו, א.
90 נוסח הפיוט "ונתנה תוקף" בתפלת ימים הנוראים.
91 ראה ספר הישר לר"ת ש"ג. הובא בשל"ה סט, א.
92 ראה אמ"ב שער הק"ש ספנ"ג ואילך.
93 שבת כא, ב.
94 ישע"י יא, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.

95 בסופו (לעיל ע' 183 ואילך).
96 יהל אור ע' רצד ואילך.
97 ראה גם שיחת ש"פ חו"ב, י"ב תמוז דאשתקד ס"ז (תו"מ חכ"ו ע' 72). וש"נ.
98 סה"ש תש"ד ע' 162. אג"ק שלו ח"י ע' נג.
99 ראה גם שיחת ש"פ חו"ב, י"ב תמוז תשט"ו בתחלתה (תו"מ ח"י ע' 162). וש"נ.
100 כתובות לט, א. וראה גם שיחת י"ג תמוז דאשתקד סכ"ה (תו"מ חכ"ו ע' 115). וש"נ.
101 שו"ע אדה"ז או"ח סתרכ"א סי"ד. וש"נ.

- שייך ענין הזמן כפי מהלך השנים למטה – הרי בכחם של התחתונים, על ידי פעולותיהם בתורה ומצוות ובפרט בענין הצדקה, לפעול כפרה למתים בימים מסוגלים, ועל ידי זה – לפעול עליה מידי שנה בשנה.
- וענין זה הוא לאו דוקא אצל אלו שצריכים כפרה על ענין הפכי – שהרי גם צדיקים, צדיקי הדור, מזכירים נשמותיהם ונודרים לצדקה כו'. ואף שידוע פתגם כ"ק אדמו"ר נ"ע¹⁰² (אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר) שענין זה נוגע יותר אלינו, מכל מקום, אין ענין יוצא מידי פשוטו, שענין זה פועל גם עליה בנשמת הצדיק.
- ועל אחת כמה וכמה בנוגע לנשמה כללית, שכל זמן ש"זרעו בחיים" אזי "אף הוא בחיים"⁷³ – הרי מובן, שכאשר זרעו עוסק בעניני תורה ומצוות הקשורים עם זמן, הרי זה פועל גם עליה אצל "הוא בחיים", מידי פעולה בפעולה מידי שנה בשנה.
- ומזה מובן גם בנדון דידן, שעל ידי קיום התקנה הנ"ל למטה, הרי היא מתקיימת גם למעלה, ומתחיל הסדר של אמירת קאפיטל פ"א.
- וזוהו גם מה שמצינו ברשימה של כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁰³, בעל השמחה, שרשם כאשר מלאו פ' שנה לאביו (לאחרי הסתלקותו), שראה בחלום חזיון שאביו אומר מאמר חסידות על פסוק בקאפיטל פ"א בתהלים, שאז מתחיל זמן אמירתו. ומזה מובן שכן הוא גם בנדון דידן.
- כא. בקאפיטל הנ"ל מדובר גם אודות עבודת האדם ומה שנותנים לו על זה מלמעלה – שזהו מה שכתוב⁷⁵ "הרחב פיך ואמלאהו".
- ואיתא בגמרא במסכת ברכות⁷⁶: "בשאלה שאני" (שהשואל שואל כעני על פתח שאינו מרים ראש לשאל שאלה גדולה – פרש"י), ופריך, "בשאלה נמי הכתיב הרחב פיך ואמלאהו", ומשני, "ההוא בדברי תורה כתיב" (מה שאין כן בשאלת צרכי האדם).
- ומביא הצמח צדק⁹: "וכתב מהרש"א וסמך לי' אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים⁷⁵, שאל תחשוב שלא אוכל למלא כל שאלתך, הרי אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים, אשר ראית שם היכולת בידי למלא כל משאלותיך בדברי תורה".
- ומבאר: "ויש לפרש כל שאלתך על דרך שביקש דוד גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך¹⁰⁴. . . שיאיר הקב"ה עינינו בסודות המצות. . . ועז"א שלא לחשוב שלא אוכל למלא כו', הרי אנכי כו', פ"י¹⁰⁵ כי במצרים היו שקועים במ"ט שערי טומאה¹⁰⁶, והעלם על כנפי נשרים¹⁰⁷, עד שבחמשים יום זכו לקבל התורה פנים בפנים¹⁰⁸, כמו כן לא יפלא ממני למלא שאלתך בדברי תורה".
- ומוסיף לדייק במה שכתוב "ואמלאהו", ש"יש להעיר ממה שכתוב¹⁰⁹ ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר כו'".
- כב. וצריך להבין:
- ענין התפלה הוא – בקשת צרכיו של האדם, אלא שהסדר הוא ש"לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל"¹¹⁰, "ראשונות דומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו, אמצעיות דומה לעבד שמבקש פרס מרבו"¹¹¹.
- ועד כדי כך, שגם להדעות שהתפלה שלש פעמים ביום היא מדרבנן, ואילו מן התורה מספיק רק פעם אחת ביום, ואפילו להדעות שכללות ענין התפלה הוא מדרבנן¹¹² – הרי הכל מודים שכאשר יהודי מרגיש שיש לו איזה חסרון, אזי ישנה מצות-עשה מן התורה לבקש זאת מהקב"ה.
- וכיון שכן, הרי כאשר יהודי מרגיש שחסר לו הרבה, "מרובים צרכי עמך"¹¹³,
- הסיבה לכך היא אמנם מפני ש"דעתם קצרה"¹¹³, אבל, כיון שלעת עתה נמצא במעמד ומצב ש"דעתם קצרה", הרי נרגש אצלו ש"מרובים צרכי עמך" –

(107) יתרו יט, ד.

(108) ואתחנן ה, ד.

(109) משלי כד, ד.

(110) ברכות לב, סע"א.

(111) שם לד, א.

(112) ראה תר"מ חכ"ז ע' 49. וש"נ.

(113) פיוט בסליחות לערב ראש השנה ובתפלת נעילה, ע"פ ברכות

כט, ב. וראה תו"א וישלח כו, רע"ג. המשך מים רבים תרל"ו בתחלתו.

(102) ראה לקו"ד ח"א מ, א ואילך.

(103) ראה רשימתו שנעתקה בתו"מ ח"ב ע' 207 הערה 16. וראה גם שיחת י"ב תמוז תשי"ז סמ"א (תו"מ ח"כ ריש ע' 141). וש"נ.

(104) תהלים קיט, יח.

(105) דלכאורה, מצד הענין דיצי"מ צריך להיות "הרחב פיך

ואמלאהו" בענינים גשמיים, בדוגמת היציאה ממצרים משעבוד לחירות? ועל זה מבאר כפפנים.

(106) זו"ח ר"פ יתרו.

- 1 אזי ישנה מצות עשה מן התורה שיתפלל לפני ה' ויבקש ממנו שימלא את כל צרכיו.
- 2 ואם כן, איך אפשר לומר שמה שכתוב "הרחב פיך ואמלאהו" – "בדברי תורה כתיב", ולא בנוגע לצרכים
- 3 גשמיים?!
- 4 זאת ועוד:
- 5 בירושלמי מסכת תענית¹¹⁴ איתא: "רשב"ל אמר אם סדרתה תפילה לא תהא מיצר פיך (לא תתפלל תפלה
- 6 קצרה ("א שמאלע און א פארקוועטשטע"), אלא הרחב פיך (לשואל כל צרכך בביאור יפה) ואמלאהו".
- 7 וכן הוא במפרשי התנ"ך: בפירוש רש"י – "הרחב פיך לשואל ממני כל תאוות לבך, ואמלאהו, ככל אשר
- 8 תשאל אמלא"; בפירוש הראב"ע – "שתבקש בפיך כל רצונך ומשאל לבך, ואמלאהו"; ובפירוש הספורנו:
- 9 "הרחב פיך, העמק שאלה או הגבה למעלה, ואמלאהו, מבלעדי שתצטרך להשתחוות לזולתו להשיג חפצך".
- 10 ולכאורה, הרי זה בסתירה לדברי הגמרא במסכת ברכות, ש"הרחב פיך ואמלאהו" "בדברי תורה כתיב", מה
- 11 שאין כן בשאלת צרכי האדם, ש"שואל כעני על פתח שאינו מרים ראש לשואל שאלה גדולה"?!
- 12 [ולהעיר, שהצמח צדק ברשימותיו לתהלים מביא ב' הענינים: בתחילה מביא את דברי הגמרא "ההוא בדברי
- 13 תורה כתיב", ואחר כך¹¹⁵ (בקטע בפני עצמו) מביא את מאמר ריש לקיש בירושלמי "אם סדרתה תפילה לא
- 14 תהא מיצר פיך אלא הרחב פיך" (לשואל כל צרכך בביאור יפה)].
- 15 כג. והביאור בזה¹¹⁶:
- 16 כאשר יהודי מרגיש חסרון באופן ש"מרובים צרכי עמך" – גם אם הסיבה לכך היא מפני ש"דעתם קצרה"
- 17 – הרי בודאי שחלה עליו מצות עשה מן התורה שלא יבקש צרכיו ממישהו אחר, ועל אחת כמה וכמה ומכל
- 18 שכן שלא יחשוב ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"¹¹⁷, כך שיכול להשיג את צרכיו בעצמו, אלא עליו
- 19 לדעת ש"ה' אלקיך. . . הוא הנותן לך כח לעשות חיל"¹¹⁸, כך, שהמקום היחידי להשיג את צרכיו הוא – אצל
- 20 הקב"ה, ולכן, עליו לגשת ולבקש כל צרכיו מהקב"ה;
- 21 אבל, מובן וגם פשוט, שאין "ציווי" שיהי האדם במצב ד"דעתם קצרה", ובמילא ידמה בעיניו ש"מרובים
- 22 צרכי עמך", בבחינת "מרבם נכסים"¹¹⁹ – אלא אדרבה:
- 23 סדר העולם כפי שצריך להיות על פי מדות טובות וישרות הוא – "שהשואל שואל כעני על פתח", שהרי ידע
- 24 איניש מעמדו ומצבו שאין בידו זכיות שבשבילם יוכל לדרוש צרכיו "בזרוע"¹²⁰, אלא צריך לבקש מהקב"ה בתורת
- 25 צדקה וחסד חנם, ולכן, "אינו מרים ראש לשואל שאלה גדולה", ומה שיתנו לו – צריך להיות "שמח בחלקו"¹²¹.
- 26 ולכן:
- 27 מה שכתוב בפסוק "הרחב פיך (ואמלאהו)" – שזהו ענין של ציווי – אי אפשר לפרש שקאי על דברים גשמיים,
- 28 כי, ציווי זה שייך רק אצל מי שדעתו קצרה וצרכיו מרובים, שהוא אכן מצווה להרחיב פיו בשאלת ריבוי צרכיו,
- 29 אבל מי שדעתו אינה קצרה, והוא שמח בחלקו – כיצד אפשר לצוות עליו ("ווי קומט צו אים") "הרחב פיך"?!
- 30 וזהו שאיתא בגמרא – שמבאר כיצד צריך להיות סדר ההנהגה על פי תורה – "ההוא ("הרחב פיך") בדברי
- 31 תורה כתיב", שזהו ציווי ששייך לכל אחד מישראל שצריך להרחיב פיו בדברי תורה, והקב"ה מבטיחו למלא
- 32 כל משאלותיו בדברי תורה, וכמאמר רז"ל¹²² "יגעת ומצאת", היינו, שכיון שהתייגע כפי יכולתו, אזי נותן לו
- 33 הקב"ה באופן של מציאה, שלא לפי ערך היגיעה¹²².
- 34 כד. ועל זה מוסיף ריש לקיש, "אם סדרתה תפילה לא תהא מיצר פיך, אלא הרחב פיך ואמלאהו":
- 35 בענין "סדרתה תפילה" – כותב הצמח צדק¹²³: "יש לפרש על דרך חסידים הראשונים היו שוהין בתפלתן"
- 36 ("שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת")¹²³, היינו, שעבודת התפלה היא כדבעי למהוי,

(119) אבות פ"ב מ"ז.

(120) ראה ברכות יז, ריש ע"ב ובפרש"י.

(121) אבות רפ"ד.

(122) ראה גם תר"מ חכ"ז ע' 148. וש"נ.

(123) ברכות רפ"ה (במשנה). שם לב, ב.

(114) פ"ג ה"ו (ובפ"י קה"ע).

(115) ע' רצו.

(116) עוד ביאור בזה – ראה מכתב י"א ניסן תשמ"ב בהערה, ושיחת

י"ג ניסן תשמ"ב סי"ג (התועדויות תשמ"ב ח"ג ע' 1183, וע' 1262).

(117) עקב ח, יז.

(118) שם, יח.

באופן ד"דע לפני מי אתה עומד"124, ולאחרי ההכנה הראויה על פי עשרת התנאים שנימנו בדברי הפוסקים125.

וכאשר התפלה היא באופן כזה ("סדרתה תפילה") – אזי ישנו ציווי ("לא תהא מיצר פיך אלא) הרחב פיך" (לשאל כל צרכך בביאור יפה).

והביאור בזה:

יש מי שנמצא עדיין באמצע העבודה – "כעני על פתח שאינו מרים ראש לשאל שאלה גדולה", ומבקש רק "דבר מועט כדי חיים"126, כיון שכללות עבודתו היא באופן של פרישה כו'.

אבל כאשר עבודתו היא בדרגא נעלית יותר, אזי "לא תהא מיצר פיך אלא הרחב פיך" גם בנוגע לדברים גשמיים – כי, צרכיו הגשמיים אינם ענין בפני עצמו, כיון שעבודתו היא באופן ש"בכל דרכיך דעהו"127, היינו, שכל עניניו הם בשביל שיוכל להיות "דעהו", שעושה מהם כלי לאלקות, ועל ידי זה עושה לו יתברך דירה בתחתונים127, ולכן צריך לבקש שיהיו כל עניניו באופן של הידור ומובחר, "הרחב פיך" – כדי שהענין ד"דעהו" יוכל להיות בהרחבה יתירה.

וזוהו גם תוכן מאמר רז"ל128 "שלשה מרחיבין דעתו של אדם אלו הן דירה נאה ואשה נאה וכלים נאים" – וכיון שאין מאמר רז"ל יוצא מידי פשוטו, הרי הכוונה היא לדירה נאה וכלים נאים כפשוטם – כי, בהיותו "אדם" כדבעי, על שם "אדמה לעליון"129, הרי כל עניני עולם הזה לא נבראו אלא בשבילו, כדברי הגמרא במסכת ברכות130 "כי זה כל האדם"131. כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה, ולכן, אסור לו לוותר על זה, כי אם, "הרחב פיך", שיהיו אצלו כל הענינים באופן של הרחבה.

וזוהו גם מה שכתוב בירושלמי132 "עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל שראת עינו ולא אכל" – דלכאורה, היתכן להיות "בעל תאוה" עד כדי כך שכל מה שעינו רואה מוכרח הוא לאכול, ואם לאו, הרי זו עבירה שעתידי ליתן עליה את הדין? – כי, כאשר הוא "אדם" כדבעי, אזי אכילתו היא על דרך אכילת קרבנות ואכילת שבת ויום טוב, שהאכילה עצמה היא ענין של מצוה133.

וזוהו גם מה שמצינו אצל הנשיאים הנהגה באופן של הרחבה134, ועד לאופן ההנהגה של מלך ש"ביפיו תחזינה עיניך"135, ו"גדלוהו משל אחיו"136 (נוסף לכך שאפילו "נתמנה אדם פרנס על הציבור אסור בעשיית מלאכה כו"137) – כי, להיותו "מלך" (כולל ולכל לראש) על עצמו, אזי הנהגתו בעניני העולם היא באופן שכל דבר שרואה בעולם אינו באקראי בעלמא (כפי שמבאר ומסביר הבעש"ט138), אלא בודאי שייך אליו, וצריך לעשות ממנו כלי לאלקות כו'.

וזוהו שאומר ריש לקיש "אם סדרתה תפילה לא תהא מיצר פיך, אלא הרחב פיך ואמלאהו" – שכאשר יהודי נמצא במעמד ומצב ד"סדרתה תפילה", אזי כל הבקשות שמבקש ב"ב ברכות אמצעות, גם בנוגע לדברים גשמיים, צריכים להיות באופן ד"הרחב פיך" כפשוטו, ואז – "ואמלאהו".

כה. ובנוגע לפועל:

ישנם כאלה שהם במצב של "מרבח דאגה"139 – אף שאינם במצב של "מרבח נכסים"... – כיון שצריכים לצאת ידי חובה בכך שישאלו מהקב"ה "דבר מועט" (כדי שלא להיות בהסוג "שדעתם קצרה" שלכן "מרוכים צרכי עמך"), ומתהלכים מבולבלים מזה שאין בידם עוד כך וכך דולרים עבור צרכים גשמיים.

ועל זה באה ההוראה ממה שכתוב בקאפיטל תהלים – "הרחב פיך ואמלאהו":

לכל לראש – עליהם להתנהג על פי הוראת הגמרא במסכת ברכות ש"ההוא בדברי תורה כתיב", וכביאור הצמח צדק שבזה נכלל גם הענין ד"גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך", פנימיות התורה,

(124) ראה שם כה, ב.

(125) ראה ספר דרך חיים ע' סו. הובא בשל"ה עניני תפלה בתחלתו (רנ, א ואילך).

(126) פרש"י ברכות שם (ג, א).

(127) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(128) ברכות נו, ב.

(129) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

(130) ו, סע"ב.

(131) קהלת יב, יג.

(132) סוף קידושין.

(133) ראה גם ת"מ ח"ז ריש ע' 19.

(134) ראה גם לעיל ס"ע 147. וש"נ.

(135) ישעי' לג, יז. וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ה.

(136) יומא יח, א.

(137) קידושין ע, א. רמב"ם הל' סנהדרין פכ"ה ה"ד.

(138) ראה תר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סקע"ט ואילך.

וש"נ.

1 — ומוכן שאין זה ענין שנעשה מעצמו ומאליו, היינו, שישכב לישון, ולפתע פתאום יהיה "משכיל" ו"עובד",
 2 משיג ומחדש, אלא, יש צורך בענין של יגיעה, ונוסף ליגיעה צריך להיות גם ענין התפלה, ובאופן שהתפלה
 3 תחדור בו ("ס'זאל אים דערנעמען") ותפעל אצלו הגילוי ד"נפלאות מתורתך" —
 4 ואז נותנת לו התורה ציווי וכח לסדר את תפלתו ועניניו באופן שלא יהי' "כעני על פתח שאינו מרים ראש
 5 לשאול שאלה גדולה", אלא כדברי ריש לקיש: "לא תהא מיצר פיך, אלא הרחב פיך", "לשאול כל צרכך",
 6 ובאופן ש"מחובים צרכי עמך" כפי שהוא לאמיתו של דבר — כדי לעשות מכל דבר כלי לאלקות,
 7 והקב"ה מבטיח: "ואמלאהו" — שימלא כל משאלות לבבו בהרחבה, בבני חיי ומזוני רויחי, "מטל השמים
 8 ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש"¹³⁹, וכל הברכות, עד אין קץ, עד ביאת משיח צדקנו.
 9 [ניגנו "והריקותי לכם ברכה", ולאחרי שסיימו פנה כ"ק אדמו"ר שליט"א להר"ב אַלטהויז וביקשו שינגן
 10 הניגון "והריקותי לכם ברכה", בנוסח שלימד אביו הרה"ח ר' פניע (פינחס) אַלטהויז בחג השבועות השתא].

* * *

11 כו. בנוגע לדברי המדרש¹³⁹ על הפסוק¹⁴⁰ "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו", "משל למלך שהיה
 12 מבקש לבנות מדינה . . והיו המים עולים . . ולא היו מניחים לעשות את היסוד . . עד שבא במקום אחד ומצא
 13 שם צור גדול, אמר, כאן אני קובע את המדינה" — הרי כיון שמספרים זאת לבני-אדם למטה, "אדם" על שם
 14 אדמה לעליון¹²⁹, משמע, שכך צריך להיות גם בעבודתם.
 15 והענין בזה — נתבאר לעיל בהמאמר¹⁴¹:
 16 ענין ה"מים (ש)עולים . . ולא היו מניחים לעשות את היסוד" — הרי זה כפי שמבאר רבינו בתורה אור¹⁴²
 17 בפירוש הכתוב¹⁴³ "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה", ש"מים רבים" קאי על הטרדות כו' שמצד עניני
 18 הגוף ועולם הזה, ואף על פי כן, "לא יוכלו לכבות את האהבה" של הקב"ה לבני ישראל ושל בני ישראל להקב"ה.
 19 ו"צור גדול" — הרי זה על דרך מה שכתוב "כי מראש צורים אראנו", דקאי על ה"אהבה המסותרת" ש"נכלל
 20 בה גם דחילו"¹⁴⁴, שהוא ענין התוקף שלמעלה מטעם ודעת, וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל השמחה:
 21 "אזוי און ניט אַנדערש" (כנ"ל ס"ט),
 22 — לאחר זה יש להמשיך זאת בסדרי העולם, בעבודה מסודרת על פי טעם ודעת, שזהו הענין ד"מגבעות
 23 אשורנו", אבל, כל זה צריך להיות מיוסד על "צור גדול", שזהו התוקף שלמעלה מטעם ודעת —
 24 ובאופן כזה יכולים לבנות מדינה שלימה עבור מלך מלכי המלכים הקב"ה.
 25 כז. ומזה מוכן (גם על פי טעם ודעת), שבשביל תועלת העבודה, צריך להיות בכל מקום "צור גדול" — כפי
 26 שרואים בפועל, שכדי לפעול בעיר ובסביבה, יש צורך שתהיה אחיזה ב"מקום מרכזי", שכולם יודעים שאליו
 27 ניתן לפנות ולשאול ולקבל הוראות, עזר וסיוע וכל הצרכים הדרושים לעבודה דהפצת המעיינות חוצה.
 28 ולכן, בשנים האחרונות השתדל כ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל השמחה, לשלוח שלוחים בכמה מקומות, אשר,
 29 עם היותם יחידים, הנה על פי דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בהשיחה שאמר בשנה האחרונה בחיים חיותו בעלמא
 30 דין¹⁴⁵ (שאז הוא ה"סך-הכל" של כל עמלו אשר עמל במשך ימי חייו) — יהיה כל אחד מהם בבחינת "צור
 31 גדול" שעל ידו יהי' בנין העיר, הסביבה והמדינה כולה.
 32 ונוסף לזה — בשלב שלאחרי זה — יש צורך ב"צור גדול" כפי שמתבטא גם בבנין כפשוטו — בנין גשמי,
 33 שכוונתו ועיקרו שיהיה בו הענין הרוחני, שלכן, משתדלים לבנות כמה בנינים ביחד, שבהם יהיו מרוכזים כל
 34 הענינים השייכים להפצת המעיינות חוצה.
 35 כח. אך לדאבוננו, למרות שזירזו בנוגע לכמה מקומות שיתחילו לעסוק בכך, הנה ממקום אחד הודיעו
 36 בשורה טובה שהניחו את היסודות (כלשון המדרש הנ"ל), ועתה צריכים להתחיל לבנות את הבנין; ממקום שני

(143) שה"ש ח, ז.

(144) תניא רפי"ח. רפכ"ה.

(145) כנראה הכוונה לשיחת אהש"פ תש"ט (סה"ש תש"ט ע' 321

ואילך): "יעדער יחיד איז אַ רבים", עיי"ש בארוכה (המו"ל).

(139) שמו"ר פט"ו, ז.

(140) פרשתנו (בלק) כג, ט.

(141) פ"ב ואילך (לעיל ע' 173 ואילך).

(142) ר"פ נח.

— בטלנים יותר — הגיעה ידיעה שכבר נתקבלה "תכנית" מהמהנדס... ובמשך הזמן יומשך מעולם הכתיבה לעולם המעשה; ואילו הבטלנים היותר גדולים — לעת עתה קיבלו את השאלה (מה נעשה בנוגע להבנינים), ומתיישבים בדעתם מה צריכים להשיב על השאלה...

אמנם, ישנם ב' מקומות שבהם הצליחו להביא את הדבר לידי פועל — על ידי קניית בנין בפועל ממש, ובמקום שני על ידי בניית בנין בפועל ממש — שאכן נעשה בנין מרכזי (בנין גשמי) עבור הפעילות דהפצת המעיינות חוצה,

ובעזר השם, וכאשר אלו הנמצאים שם לא יתעצלו, אזי יקויים אצלם "יגעת ומצאת"¹⁴⁹ — שיתוספו שם עוד שני מרכזים, בנינים גשמיים כפשוטם, עבור הפצת המעיינות, ומן הסתם, הנה בדרך אור חוזר יתרבה כמה פעמים ככה בעניני הפצת המעיינות עד למעלה מעלה.

כלומר: אף על פי שנתבאר לעיל (סעיף ה ואילך) שמספיק "פרהסיא" של עשרה מישראל בשביל להגיע ולחדור בכל העולם, מכל מקום, כשמדובר אודות חסידים — אין להסתפק בהמשכה להדרגא דמטה מטה, אלא צריכים להשתדל להוסיף ולהרבות יותר ברכה, יותר קדושה ויותר הצלחה, כך, שעשרה מישראל, ואפילו מאה, אלף וריבוא הרי זה עדיין מעט, אלא יש צורך בששים ריבוא נשמות, ולא עוד אלא ששים ריבוא נשמות שהם שרשים, שכל אחד מהם מתחלק לששים ריבוא ניצוצות (כמבואר החשבון בתניא¹⁴⁶ — בהמשך ובסמיכות להביאור¹⁴⁷ אודות המעמד ומצב דימות המשיח, ואופן העבודה שצריכה להיות בעולם הזה בתור הכנה לימות המשיח), שלכן צריכה להיות ההשתדלות בהפצת המעיינות עד לחוצה יותר ויותר, ובהצלחה.

ולא כמו אותם שוטים שמתעטפים באיצטלא של יראת שמים, ואומרים, שכאשר מוציאים את הבעש"ט לרחוב, אין הבעש"ט מרוצה מכך, אלא צריכים להשאירו סגור בספר ולהניחו על גבי מדף גבוה, ומי שעדיין אינו מקיים כל תרי"ג המצוות עם כל דקדוקי סופרים, אסור לו, חס ושלום, לדעת אודות הבעש"ט!...

שיטה כזו היא היפך תורת הבעש"ט (כפי שנתבארה בארוכה על ידי אדמו"ר הזקן¹⁴⁸) — שהנהגתו היתה לבוא לאנשים פשוטים, שנמצאים במצור ובמצוק מצד ענינים גשמיים, ובמילא, אין זה פלא אם הם "נדחים" ו"אובדים" ב"ארץ אשור" או ב"ארץ מצרים"¹⁴⁹, ודוקא בשבילם התהלך הבעש"ט ברחובות ובשווקים, ושם נתגלה בכל תוקף עוזו (כמבואר בארוכה בכמה סיפורים), ופעל לעשות מהם "מצוקי ארץ"¹⁵⁰, צורים גדולים, שעליהם יעמוד בנין המדינה כולה.

כיצד נעשה הענין ד"יפוצו", ומהי ההוכחה שאכן נעשה הענין ד"יפוצו" — כאשר המעיינות מגיעים ונשמעים ("עס הערט זיך אָן") ב"חוצה";

אבל אם סוגרים זאת בתוך הספר — הרי זה היפך כוונת הבעש"ט, והיפך כוונת התורה, ובמילא הרי זה היפך כוונת הקב"ה, שרצונו שתהיה לו יתברך דירה בתחתונים, ודוקא בעולם הזה הגשמי, שרובו ככולו רע, ונקרא עולם הקליפות, והרשעים גוברים בו (כמו שכתוב בעץ חיים¹⁵¹ והובא בתניא¹⁵²) — שם צריך להפיץ רזין דרזין דאורייתא, ושם פועלים שתהיה "אתהפכא חשוכא לנהורא"¹⁵³, שעל ידי זה "אסתלק יקרא דקוב"ה"¹⁵⁴ באופן שנעשה לו יתברך דירה בתחתונים.

כט. ולכן, יש להביע "ישר כח" בנוגע לב' המקומות הנ"ל שבהם בא הבנין לידי פועל ממש, ומהם יראו וכן יעשו בכל המקומות,

כולל גם כאן בניו-יארק — שסוף כל סוף "זאָל מען זיך כאַפֿן צום שכל" שיהיה "בנין" באופן ד"הרחב פיך ואמלאהו", הן בית-הכנסת לתפלה, והן מקום לעריכת התוועדות,

ולא יצטרכו לערוך "גלות"... ולהשיג מקום בשכירות¹⁵⁵, שכן, אף על פי שגם מקום שכור נחשב כבעלותו של השוכר, הרי זה שלא בדומה כמו שנמצאים בד' אמות שלנו ("אין די אייגענע ד' אמות"),

(152) ספ"ו. פכ"ד.

(153) ראה זח"א ד, א. הובא בתניא ספ"י.

(154) ראה זח"ב קכת, ב. הובא בתניא פכ"ז.

(155) ביומי דפגרא, כאשר ה' מגיע קהל רב להתוועדות, ובית-הכנסת ה' צר מהכיל את כל הקהל — היו שוכרים "אולם" עבור ההתוועדות (המז"ד).

(146) שבערה 46.

(147) פל"ו. רפל"ז.

(148) ראה גם אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ד ע' תנ.

(149) ישע"י כז, יג.

(150) שמואל"א ב, ח — הובא בשמו"ר שם.

(151) שמ"ב ספ"ד.

- 1 ואין להאריך בדבר המבהיל – לא רק דבר המצער – בהבהלה גדולה ביותר:
- 2 לאחר עשר שנים, חמש עשרה שנה, ועשרים שנה – הנה בכפר-חב"ד יש מקום לערוך התוועדות עבור
- 3 חמשת אלפים יהודים, ואילו במקום שבו היה כ"ק מו"ח אדמו"ר במשך עשר שנים, ומסר נפשו כו' – הנה
- 4 כאשר מתווסף יותר ממספר מסויים, אזי יש צורך ב"מסירת נפש" להתרוצץ ברחבי העיר ולחפש אם ניתן למצוא
- 5 מקום שבו יסכימו "לרחם" ולהכניס יהודים כדי לומר בפניהם פתגם של הרבי והוראה שלו...
- 6 אמנם, כל זה שייך להעבר...
- 7 ויהי רצון, שכיון שעתידיה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות¹⁵⁶, תגיע הרחבות של כפר חב"ד (מבלי שיגרע
- 8 אצלם) לארצות-הברית... שגם כאן יהיה מקום לתפלה עבור חמשת אלפים יהודים, ומקום לערוך התוועדות
- 9 עבור חמשת אלפים יהודים, ומקום ללמוד תורה, נגלה וחסידות, עבור חמשת אלפים יהודים, ואחר כך עשרת
- 10 אלפים, ועד לששים ריבוא מישראל שהם נשמות כלליות שמהם נמשכים ריבוי נשמות פרטיות (כנ"ל סכ"ח).
- 11 וכל התירוצים שחושב כל אחד שענין זה אינו שייך אליו אלא לפלוני וכו' – הרי זה על דרך שמצינו בנוגע
- 12 להענינים שבגללם נחרב בית המקדש, רחמנא ליצולן, לפני ריבוי שנים, ואף על פי כן אמרו רז"ל¹⁵⁷ "כל דור
- 13 שאינו נבנה (בית המקדש) בימיו מעלין עליו כאילו הוא חריבו!"
- 14 ויהי רצון שבקרוב ממש ישלח הקב"ה את משיח צדקנו למטה מעשרה טפחים, ואז לא יהיה צורך בעבודת
- 15 בשר ודם שיעמיד בית-מקדש לתפלה, בית-מקדש ללימוד התורה ובית-מקדש ללימוד פנימיות התורה – כיון
- 16 שיהיה בנין בידי שמים, שהוא כבר "בנוי ומשוכלל", ו"יגלה ויבוא משמים"¹⁵⁸, ויומשך למטה מעשרה טפחים.
- 17 ועד אז – יצטרכו מסתמא להטלטל ("וואלגערן זיך") ב"אולמות" ("האָלֶס")...
- 18 ויעזור ה' יתברך שיהיה זה לשעה קלה ביותר, כך, שעד מחר בבוקר יוכלו להמשיך להתוועד יחדיו באופן
- 19 של הרחבה – "הרחב פיך ואמלאהו" – לא רק בדברי תורה, אלא גם בגשמיות, בבנינים גשמיים כפשוטם.
- 20 ובנוגע לעניננו:
- 21 לאחר דברי הצער, שאינם שייכים לאף אחד, וכו' וכו',
- 22 – ותיכף אצטרך להתבונן בעצמי ("קוקן אויף זיך")... כמאמר הבעש"ט¹⁵⁹ שכאשר רואים חסרון אצל הזולת
- 23 הרי זה סימן שהחסרון הוא אצלו, ובנדון דידן: אילו לא היה אצלי הצמצום ("די פאַרקוועטשקייט"), לא היה
- 24 הדבר בא בהתרחבות אצל אחרים; אילו היתה אצלי הרחבה, הרי מזמן היתה כל ניו-יארק בבחינת בית המקדש
- 25 השלישי... ואם כן, הרי זו אשמתי... ובגללי סובל כל הקהל, יחד עם כל הנשים הצדקניות והבנות הצדקניות
- 26 עם הטף ("די פיצלאַך קינדער") התלויים בהם –
- 27 ירחם ה' יתברך עלי ועליכם, בתוככי כלל ישראל, ומתוך שמחה ומנוחה וטוב לבב יביא את משיח צדקנו
- 28 למטה מעשרה טפחים, יחד עם ה"בית גדול"¹⁶⁰ – ככל הפירושים בגמרא¹⁶¹: "מקום שמגדלין בו תורה"
- 29 (בית-המדרש) ו"מקום שמגדלין בו תפלה" (בית-הכנסת), ו"אין מקרא יוצא מידי פשוטו"¹⁶² – ביתו הפרטי של
- 30 כל אחד מישראל, שגם הוא יהיה "בית גדול"¹⁶³.

* * *

- 31 ל. [לאחרי שניגנו "ופרצת", אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]
- 32 כיון שאוחזים כבר ב"ופרצת",
- 33 והרי המנהג בשנים האחרונות¹⁶⁴ שבהתוועדות ד"ב תמוז עורכים מגבית [וכנהוג שהמגבית שנערכת
- 34 בהתוועדות היא באופן של צדקה בחשאי] עבור המוסדות הנקראים על שמו של בעל הגאולה, שנמצאים בכל
- 35 קצוי תבל, הן בארץ הקודש והן בחוץ לארץ,

(156) ראה ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג.	(160) מלכים-ב כה, ט.
(157) ירושלמי יומא פ"א ה"א. מדרש תהלים קלז, ז.	(161) מגילה כז, רע"א.
(158) פרש"י ותוס' – סוכה מא, סע"א. ועוד.	(162) שבת סג, א. וש"נ.
(159) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סקע"ה ואילך.	(163) חסר סיום השיחה (המו"ל).
וש"נ.	(164) ראה גם שיחת י"ג תמוז דאשתקד סל"ב (תו"מ חכ"ו ע' 121 ואילך). וש"נ.

1 יתן כל אחד כפי נדבת לבו, ובאופן ד"ופרצת",

2 ובודאי יקיים הקב"ה הבטחתו – "עשר בשביל שתתעשר"¹⁶⁵, שיתוסף אצל כל אחד כמה פעמים ככה,

3 וכמדובר בהמאמרים¹⁶⁶, שההוספה כמה פעמים ככה אינה ענין שבערך, אלא, כיון שזוהי הוספה בכמות
4 שבאה מהקב"ה, אזי האיכות שבזה היא שלא בערך.

5 ועל דרך שכאשר מתווסף עשירי לתשעה מישראל, שאין זו הוספת חלק תשיעי מהמספר שלפני זה, אלא
6 על ידי זה נעשה דבר חדש שלא בערך, שכובש את כל העולם, שלכן הרי זה ענין של "פרהסיא" במילואו
7 ובשלימותו (כנ"ל ס"ה ואילך).

8 ועל דרך זה בכל המצוות, ובפרט במצות צדקה, ש"כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול"¹⁶⁷ –
9 שהפרוטה שבאה בהוספה על הסכום שלפני זה, עם היותה כנס על גבי הענק¹⁶⁸, הרי בינתיים פועלת היא ענין
10 של גדלות, ומגעת בעולם נעלה יותר.

11 ועל דרך זה בנוגע לעניני צדקה דמגבית זו – שכל פרוטה ופרוטה שיוסיפו על כמה וכמה פרוטות שלפני
12 זה תפעל את ה"חשבון גדול",

13 ולהעיר מהמבואר בדרושי חסידות¹⁶⁹ בפירוש "גדול", ד"גדול הוי' ומהולל מאד", שבשביל זה יש צורך
14 ב"עיר אלקינו"¹⁷⁰, והרי זהו גם ענין הצדקה שנעשית מענינים גשמיים.

15 מסתמא יחלקו פתקאות כדי שכל הרוצים יוכלו לרשום שמותיהם בצירוף שם האם, כדי להזכירם על הציון
16 של בעל הגאולה,

17 ויצפרו את נדבת לבם – על אתר, או שיקחו על עצמם התחייבות ויפרעו אותה בהקדם, כפי שאדמו"ר הזקן
18 מאריך באגרת הקודש¹⁷¹ בהדגשת מעלת הזריזות בנוגע לענין הצדקה.

19 והכלל בזה – שכל המוסיף מוסיפין לו, ובתוספתו של הקב"ה שהיא מרובה על העיקר¹⁷².

* * *

20 לא. דובר לעיל (בהמאמר¹⁴¹) אודות הענין ד"מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו", כדאיתא במדרש¹⁷³
21 שקאי על האבות והאמהות.

22 ונתבאר הענין בעבודה, שהעבודה שנקראת בשם "גבעות" אין בה הגבהה ותוקף, והיינו, שזוהי אמנם עבודה
23 באהבה ויראה, אבל האהבה והיראה הם בקטנות, דהיינו במדידה והגבלה, ולא כמו "הרים" שהם בהתנשאות
24 למעלה, עד להררי א"ק, ובפרט "ראש צורים", על הפסגה ("אויפן שפיץ"), דהיינו בשרשו ומקורו, שהו"ע
25 המדות כפי שהם למעלה ממדידה והגבלה.

26 אמנם, אף על פי שבחינת "ראש צורים" היא עבודה נעלית, מכל מקום, התכלית היא העבודה בחיי היום-יום,
27 והרי אי אפשר לעמוד בתמידות בתנועה של מסירת נפש, אלא יש צורך בעבודה מסודרת, שבשבילה יש לנצל
28 את השכל, הבנה והשגה.

29 וזהו אופן העבודה ד"גבעות" – שמורה על המדידה וההגבלה שעל פי השכל, הבנה והשגה, אלא, שזהו
30 שכל והבנה והשגה דקדושה, ובא לאחרי היסוד ד"מראש צורים", שהוא ענין העבודה דמסירות נפש, וכפי
31 שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר שצריך להיות "אזוי און ניט אַנדערש" (כנ"ל ס"ט).

32 ובתוספת הדגשה בזה – שמילוי רצון העליון הוא דוקא על ידי "המעשה הוא העיקר"¹⁷⁴, במצוות מעשיות
33 בפועל, וזהו "מגבעות אשורנו", שדוקא "מגבעות", נעשה "אשורנו" – לעצמות ומהות – מקרוב, כיון שעל ידי
34 זה נתמלא רצון העליון.

ואילך. וש"נ.

(170) תהלים מח, ב.

(171) סכ"א.

(172) ראה ב"ר פס"א, ד.

(173) במדב"ר פ"כ, יט. ועוד.

(174) אבות פ"א מ"ז.

(165) שבת ק"ט, א. וש"נ.

(166) ראה ד"ה פזר נתן תשח"י (תו"מ חכ"א ע' 250 ואילך).

(167) ב"ב ט, ריש ע"ב. וראה תניא אגה"ק ס"ל.

(168) ראה בהנסמן בשיחת י"ב תמוז תשי"ז סל"ז (תו"מ ח"כ ס"ע

(138).

(169) ראה יהל אור עה"פ (ע' קעט ואילך). לקו"ש ח"ט ע' 157

לב. ומזה מוכן שכן הוא גם בנוגע להמשל שבדבר ש"מראש צורים" ו"מגבעות" קאי על האבות והאמהות: הענין של "עזר כנגדו"¹⁷⁵ – שזהו תפקידם של נשי ובנות ישראל הצדקניות – להביא בפועל את כל הענינים הקשורים עם מילוי צרכי האדם, והיינו, שהבעל מביא כסף הביתה, ותפקידה של האשה הוא לרכוש בכסף את כל הדרוש לאכילה ושתייה וכל שאר צרכי האדם.

וכמו בגשמיות, כך גם בענינים רוחניים – כפי שכותב כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתבו הידוע¹⁷⁶, שהענינים היותר גדולים נמסרו בידן ולאמינותן של הנשים, החל מהענין דטהרת המשפחה – שזהו עוד קודם לידת הבנים והבנות – שסומכים לגמרי על האשה, כמו שכתוב¹⁷⁷ "וספרה לה", וכמו כן לאחר לידת הבנים והבנות, הרי החינוך שלהם בשנים הראשונות מוטל לגמרי בידי האשה, ובפרט כפי שנקבע בארצות-הברית, שכן הוא אפילו בשנים שלאחרי זה, שהרי הבעל עסוק בעניני העולם מחוץ לביתו, ואילו בנוגע לכל הענינים שבבית פנימה, כולל גם חינוך הבנים והבנות, ביכלתו לומר רק בכללות, ואילו בפרטיות – כפי שהענינים באים בפועל – הרי זה תלוי בעקרת הבית, "מגבעות אשורנו"¹⁷⁸.

וביחד עם מסירת התפקיד – נותן הקב"ה גם את הכחות למלא את התפקיד.

והענין בזה – שכל אחת מנשי ובנות ישראל נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה, והרי אין זה רק מליצה, אלא, כשם שמצינו גבי האבות, "אין קורין אבות אלא לשלשה"¹⁷⁹, ש"בחינת האבות צריך להיות בכל אדם"¹⁸⁰, היינו, שאצל כל אחד מישראל ישנם המדות של אברהם יצחק ויעקב, כמו כן בנוגע לאמהות, "אין קורין אמהות אלא לארבע"¹⁷⁹, שאצל כל אחת מנשי ישראל ישנם המדות של שרה רבקה רחל ולאה (כמבואר ענינם בארוכה), ובכללות – שיעמידו בית בישראל, בית שעליו תאמר תורה "בנתה ביתה"¹⁸¹, שזהו ענין של בנין, ולא להיפך חס ושלום.

ואז נעשה הענין ד"נקבה תסובב גבר"¹⁸² – שהיא מוסיפה כח וחיות בעבודתו של הגבר בעניניו הוא, וכמדובר בהתוועדות שלפני זה¹⁸³, שהגיע הזמן שהנשים תזרנה את האנשים בלימוד שיעורי תורה ובנתינת הצדקה, ועל דרך זה בשאר ענינים ששייכים לכאורה להבעל והאב בלבד, ועל אחת כמה וכמה בנוגע לענינים המשותפים, כמו חינוך הילדים, שזהו ענין משותף להאב והאם, שכן, אף על פי שהחינוך על פי התורה מגיל שש שנים ומעלה מוטל לגמרי על אחריות האב¹⁸⁴, הרי האשה היא "עזר כנגדו" גם בענין זה.

לג. המורם מהאמור:

הענין ד"מגבעות אשורנו" כפשוטו ("אין מקרא יוצא מידי פשוטו"¹⁶²) קאי על ארבע האמהות, ונמסר אחר כך לכל אחת ואחת מנשי ובנות ישראל – שתמלאנה את תפקידן לבנות בית באופן שהקב"ה יוכל לומר "כאן אני קובע את המדינה", מבלי להתיירא מפני ה"מים רבים" של עולם הזה ושל הגוף ונפש הבהמית, וכיון שבונים מדינה עבור מלך מלכי המלכים הקב"ה, הרי זו מדינה שיש בה כל טוב רוחני וכל טוב גשמי. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ה"בינוני", ו"אבינו מלכנו"].

* * *

לד. דובר לעיל (סעיף כ"ז) שכ"ק מו"ח אדמו"ר שלח יחידים לכל מיני מקומות, כדי שכל אחד מהם יהיה "צור גדול" במקומו, שממנו יוכל להיבנות כל המקום או המדינה כולה. וביחד עם זה היתה ההנהגה לשלוח (לא להתיישבות, אלא) גם לביקור בלבד – שזהו הסדר שהנהיג כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁸⁵ לשלוח שלוחים בימות הקיץ לבקר בריבוי מקומות של מושבות בני ישראל, שכן, בעת הביקור זורעים דבר-התעוררות, דבר-תורה או מעשה טוב, שמזה תהיה אחר כך צמיחת תבואה או אילן עושה פירות

(181) משלי יד, א.

(182) ירמ' לא, כא.

(183) שיחת ש"פ נשא, ט' סיון ס"א (לעיל ע' 137 ואילך).

(184) ראה אנציק' תלמודית ערך חנוך ס"ב-ג (כרך טז ע' קסה ואילך). וש"נ.

(185) ראה גם שיחת י"ג תמוז דאשתקד ס"ז (תו"מ חכ"ו ע' 126 ואילך). וש"נ.

(175) בראשית ב, יח. וראה יבמות סג, א.

(176) נעתק ב"היום יום" כו אדר שני. וראה גם מכתב כ"ה אייר

שנה זו (אג"ק ח"ט ס"ע שיג).

(177) מצורע טו, כח. וראה כתובות עב, א.

(178) ראה גם תו"מ חכ"ו ע' 40. וש"נ.

(179) ברכות טז, ב.

(180) תו"א ר"פ וארא.

— יותר מוקדם או יותר מאוחר, ועד לשיעור של תמר או חרוב שצמיחתו יכולה להימשך עד שבעים שנה¹⁸⁶; אבל ברור הדבר שתהיה צמיחת פירות.

לה. ובפרטיות יותר:

ידוע בשם הבעש"ט "שנתפזרו ישראל בכל מקומות הארץ. . וגם מה שתועים בדרך להלך בעיירות הוא כדי לטהר ארץ העמים כו'" (כפי שנדפס בהוספות להוצאה האחרונה של הלוקטי תורה¹⁸⁷). ועל דרך זה ידוע הסיפור מהבעש"ט אודות מעיין מים שהמתין כמה וכמה שנים עד שעבר דרכו יהודי ובירך על מימיו (כפי שכבר נדפס הסיפור בארוכה¹⁸⁸).

ונוסף על ענין זה שיכול להיעשות אפילו בדרך, יש גם פעולה שנעשית בשעה שבאים למקום ומתעכבים בו יותר מאשר בעת ההליכה בדרך — באופן של עמידה, אפילו אם העמידה היא רק "מערכ עד בוקר. . או יומם ולילה" (על דרך שמצינו גבי המשכן)¹⁸⁹, שכן, משך הזמן שנמצאים שם, גם אם הוא זמן מועט, הרי כיון שזהו ענין של שליחות דהקב"ה בענין של תורה ומצוות, הנה "מצוותי" אחשבי¹⁹⁰ להיות ענין של קביעות¹⁹¹, וקבוע (לא רק דרבנן, אלא) דאורייתא, שלא בטיל¹⁹², וכיון שאינו בטל, הרי הפעולה היא באופן שסוף כל סוף תהיה צמיחה של פירות ופירי פירות עד סוף כל העולם¹⁹³ — כפירוש החסידות¹⁹², שעושים סוף וגבול להעלם והסתור שהיה במקום ההוא.

וזוהי בכללות הנקודה התיכונה של נסיעת השלוחים, תלמידים ואברכים, במשך ימות הקיץ, כדי לזרוע רוחניות¹⁹⁴ בכל מקום שמבקרים (נוסף על הענינים שנעשים דרך הילוכם, כתורת הבעש"ט הנ"ל), ולפעמים הרי הם לא רק זורעים, אלא גם רואים פרי טוב בעמלם, אם בביקור זה עצמו, או כאשר באים לבקר בשנה הבאה, "כעת חי", ורואים ש"לשרה בן"¹⁹⁵ — שנולדו בנים למקום, ילדים או מבוגרים שנעשו בנים לאבינו שבשמים, "בן" שעושה רצון אביו באופן טבעי, ללא צורך שיעוררו אותו על כך.

לו. וכאשר התחלת הנסיעה היא בשיר של נצחון, ומתוך התוועדות של שמחה ותורה — הרי זה מוסיף ברכה והצלחה בכל ענין הנסיעה והחזרה והפעולה במקום הביקור, נוסף על כח המשלח, שזהו הרבי הנשיא, בעל השמחה. ויהי רצון שעל ידי הנסיעה מתוך התוועדות זו, תהיה תוספת הצלחה מרובה ומפלגה בכל עניני נסיעתם — שיעמידו "צבאות השם",

נוסף על הענין דפדיון שבויים — כפי שדובר בחג השבועות¹⁹⁶ בענין פדיון הניצוץ קדושה שהיה בשביה שנעשה על ידי אמירת ברכה, ועל דרך זה כאשר מעוררים יהודי לומר ברכה וכיוצא בזה, הרי זה לא רק ענין של פדיון שבויים בנוגע לניצוצות הקדושה, אלא עוד זאת, שנעשים בבחינת "טופח על מנת להטפח"¹⁹⁷, ופועלים על יהודי להיות שומר תורה ומצוות, ובמילא נעשה גם הוא פודה שבויים, וטופח על מנת להטפח, להעמיד עוד יהודים לומדי תורה ומקיימי מצוות.

וכאמור, שכל זה יהיה בהצלחה מופלגה,

ובקרוב ממש יוכלו לומר — מתוך ישות דקדושה, ללא פניות ונגיעות — ראו גידולים שגידלנו, ולצאת לקראת משיח עם ניצוצות הקדושה שהיו בשביה ונגאלו בגאולה הפרטית, שממהרת ומקרבת וממשיכה ומגלה למטה מעשרה טפחים את הגאולה הכללית והאמיתית והשלימה על ידי מלכא משיחא.

[ואחר כך אמר:]

כל הנוסעים יאמרו "לחיים", יחד עם שיר של נצחון, ובכך תהיה התחלת הנסיעה.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "דרכך אליקינו", "צמאה לך נפשי", ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבכות (בבא הד' — ג' פעמים), "ניע זשוריצי כלאפצי".]

(192) ראה גם שיחת י"ב תמוז תשח"י סי"ז (תו"מ חכ"ג ע' 148).

וש"נ.

(193) ע"ד לשון חז"ל — כתובות רפ"ט. זבחים לז, ב. ועוד.

(194) ראה סה"ש תש"ג ריש ע' 80.

(195) וירא יח, יד.

(196) סי"ד (לעיל ע' 121).

(197) לשון חז"ל — ברכות כה, ריש ע"ב. ועוד.

(186) ראה זח"ג טז, א ובנצ"ז אות ד. וש"נ.

(187) יח, ב. וראה כש"ט (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סק"ד. וש"נ.

(188) לקו"ד ח"ד תקפד, א ואילך.

(189) בהעלותך ט, כא.

(190) ראה ביצה כז, ב (בפרש"י ד"ה חלה). בכורות יו"ד, א. וראה

אנציק' תלמודית מע' אסורו חשוכו (כרך ב ס"ע פו ואילך). וש"נ.

(191) ראה עירובין נה, ב. וראה גם סה"ש תש"א ס"ע 162.

* * *

- 1 לז. כדי שתהיה החתימה מעין הפתיחה – יש להוסיף בהמשך להמוזכר לעיל (סעיף ד ואילך) אודות דברי
 2 כ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל השמחה, בנוגע לשמחת התורה, שמחת בני תורה, ושמחת הצלת התורה:
 3 בשיחה הנ"ל אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שמצד הנשמות, אי אפשר לחלק בין נשמה של בן-תורה לשאר
 4 נשמות, ובלשון רבינו הזקן בתניא¹⁹⁸: "כולן מתאימות ואב אחד לכולנה".
 5 והוסיף לבאר, שאף שלכאורה קשה לומר שכולם שוים, מגדול בישראל וגדול בתורה עד לבעל עגלה פשוט,
 6 – ויש להוסיף בתור מאמר המוסגר, שנתבאר לעיל (סעיף ט"ז) שגם אצל בני-תורה גופא יש חילוקים, דכיון
 7 שנקראים "בני תורה", הרי מובן, שכשם שבתורה יש חילוקים: פשט רמז דרוש וסוד, ובכל אחד מהם יש ששים
 8 ריבוא פירושים וכו'¹⁹⁹, הנה בהתאם לכך נעשים חילוקים גם אצל בני תורה –
 9 אך הענין הוא – שכל נשמה יש לה תפקיד ושליחות שבשביל זה ירדה מלמעלה, מאיגרא רמה לבירא
 10 עמיקתא²⁰⁰, וכיון שתפקיד זה יש לה בתור שליחות מהקב"ה, הנה מצד כח המשלח שישנו אצל כל הנשמות,
 11 שוים כולם, כי המשלח הוא הקב"ה שאצלו לא שייך חילוקים.
 12 עד כאן דברי הרב.
 13 לח. ויש להוסיף בזה תוספת ביאור:
 14 בהמשך המאמרים של אדמו"ר מהר"ש²⁰¹ בענין "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל
 15 חיי העולם הבא"²⁰², הובאה הקושיא הידועה, שעל פי מאמר רז"ל הנ"ל, נמצא, שהשכר שבעולם הבא הוא
 16 פחות מהעבודה שבעולם הזה.
 17 והנקודה התיכונה של הביאור היא – שהשכר דחיי עולם הבא הוא שכר נעלה ביותר, אבל, ענינו של שכר זה
 18 שבו מתבטא תענוג המקבלים, תענוג הנבראים; ואילו בהתשובה ומעשים טובים שבעולם הזה מתבטא הנחת
 19 רוח של המשפיע, הקב"ה, "נחת רוח לפני שאמרת ונעשה רצוני"²⁰³. וכיון שאין ערוך בין הבורא אל הנבראים,
 20 לכן, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה (תענוג בורא) מכל חיי העולם הבא (תענוג נברא).
 21 ומזה מובן גם בעניננו:
 22 החילוקים שבין בני ישראל שכל אחד מחולק מחבירו, הן מפני ש"אין דיעותיהם שוות"²⁰³, והן מפני שאין
 23 שרשם ומקורם בתורה שוה, שהרי יש ששים ריבוא אותיות לתורה, וכל אחד מישראל יש לו אות בתורה²⁰⁴, ובלשון
 24 רבינו הזקן בתניא²⁰⁵: "כפי יכולת השגתו (בפרד"ס התורה) ושרש נפשו למעלה" – הנה חילוקים אלו הם מצד
 25 סדר השתלשלות העולמות והנבראים, או מצד סדר השתלשלות דקדושה שלמעלה מסדר השתלשלות העולמות;
 26 ואילו ההשתוות שלהם, ש"כולן מתאימות" – הרי זה מצד כח המשלח, כח הבורא, הקב"ה, עצמות ומהות,
 27 שאצלו לא שייך ענין של התחלקות, שהרי הוא וכל עניניו הם 'חד'²⁰⁶.
 28 ונמצא, שההשתוות שמצד כח המשלח היא שלא בערך גדולה ונעלית יותר בכל הפרטים מאשר ההתחלקות שמצד
 29 מציאותם הם – על דרך המעלה ש"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא".
 30 לט. ומזה מובן גם בנוגע לעבודה דהפצת המעיינות חוצה:
 31 כאשר צריכים להתעסק ולפעול עם הזולת שהוא בבחינת "חוצה" (ועל דרך זה בנוגע לה"חוצה" שבעצמו),
 32 הרי יתכן שאומד והערכת תכונות נפשו של הזולת – שזהו דבר המוכרח כדי לידע כיצד לדבר עמו אודות ענין
 33 של תורה ומצוות ופנימיות התורה – ימעט או ישנה באופן הגישה וההתמסרות ("צוגעטראָגנקייט") שבה תהיה
 34 ההתעסקות עם הזולת.

202 אבות פ"ד מ"ז.

203 ראה ברכות שבעה ערה 45. ועוד.

204 ראה תר"מ חכ"ז ס"ע 24. וש"נ.

205 רפ"ד.

206 ראה תניא שעהיוה"א פ"ח.

198 רפ"ב.

199 שער הגלגולים הקדמה יז. וכ"כ בשער רוח"ק בענין היחודים

על קברי צדיקים הקדמה ג (קח, ב). לקוטי מהר"ו שבסוף שער

מאמרי רז"ל להאריז"ל.

200 ע"פ לשון חז"ל – תגיגה ה, ב.

201 המשך וככה תרל"ז פ"ט ואילך.

אבל כאשר יהיה חקוק בזכרוננו שיש בו כח המשלח, שמצד זה שוים כל בני ישראל, כיון שבכל אחד ואחת מהם יש "חלק אלקה ממעל ממש"²⁰⁷, שזהו ענין שאין בו חילוקים, והוא שלא בערך נעלה יותר מכל כחותיו הגלויים, ואפילו כחותיו הנעלמים – הרי זה יעורר אצלו תשוקה גדולה ומרץ הכי גדול לפעול עמו את העבודה ד"יפוצו מעינותיך חוצה", בהחוצה של הזולת, ובמילא יסייע הדבר לפעול זאת גם בהחוצה של עצמו, שהוא ענין שלשת הלבושים דמחשבה דיבור ומעשה, שהם לבושים שמחוץ להנשמה, ועל דרך זה כחות הנפש שלמטה מכח החכמה, שהם כחות חיצוניים לגבי כח החכמה (שהוא אמיתית פנימיות הכחות), ובכללות יותר – לגבי עצם הנפש, וביחד – עם החוצה של הזולת והחוצה של עצמו – ימלא סוף כל סוף את השליחות של המשלח, בכח המשלח, ואז תקויים ההבטחה ששמע הבעש"ט ממשיח²⁰⁸, ומסרה לתלמידיו ולדורותיו אחריו עד לדורנו זה – שכאשר "יפוצו מעינותיך חוצה", אזי קא אתי מלכא משיחא, למטה מעשרה טפחים.

[טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "כי בשמחה תצאו".]

(208) אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ).

(207) תניא רפ"ב.

המשך ביאור למס' מכות ליום ראשון עמ' א

נמצא שלדעת רבי יוחנן הסובר 'ביטלו', שייך ללקות בביטול העשה רק בשני לאוים, בלוקח אם על הבנים באופן ששחט את האם, ובאונס באופן שהדיר אנוסתו על דעת רבים. הגמרא מקשה על כך: ותו ליכא – האם אין עוד לאו הניתק לעשה ששייך לבטל בו את העשה, והא איכא – והרי יש (סימן נ"ל מ"שכ"ן ופא"ה) גזל, דרחמנא אמר – שהקב"ה ציוה בו 'לאו' שנאמר (ויקרא יט יג) 'לא תגזול', ו'עשה' שנאמר (שם כג כג) 'והשיב את הגזל', וכן יש דין משכונן, דרחמנא אמר – שהקב"ה ציוה בו 'לאו', שנאמר (דברים כד י) 'לא תבא אל ביתו לעבד עבדו', והיינו שאסור למשכן אדם שלא ברשות, ו'עשה' שנאמר (שם כד יא) 'השיב תשיב לו את העבד כבא השמש' שאם משכנו שלא ברשות ואו אם משכן מאדם עני אפילו ברשות, כסות שצריך לה ליום, חייב להחזיר לו המשכון, ומשכנתא לא כקנימו ולא קנימו וביטלו ולא ביטלו – ושייך ללקות בהם בין לריש לקיש שסובר 'קנימו', והיינו על ידי שיהירו אותו להשיב את הגזילה או המשכון ויטור, ובין לרבי יוחנן הסובר 'ביטלו', והיינו על ידי שישרוף את הגזילה ואת המשכון, ובכך יבטל את העשה, שהרי אינו יכול להשיבם.

מתרצת הגמרא: ה"תם – שם בגזל ומשכון ששורפם, פ"ן דחייב בתשלומין אין לוקח ומשכנא – כיון שחייב לשלם על מה שהזיק, הרי בכך שישלם יקיים את העשה, שמשכנא את החפץ הגזול ואת המשכון, ומכיון שעדיין יכול לקיים את העשה, אין זה 'ביטול' ואינו מתחייב מלקות.

מתקנה לה רבי זירא – הקשה רבי זירא על תירוץ הגמרא, הא איכא משכונא של גזל – שלקח ישראל משכון מגר, ושרפו בחיי הגר, ומת הגר קודם שהספיק הישראל לקיים העשה ולשלם לו, ואין לגר יורש שאפשר לשלם לו, ובאופן זה שלא שייך תשלומים, יש ללקות על הלאו, שהרי ביטל את העשה בידים קודם מיתת הגר.

יכול לשלוח, אלא באונס, ביטלו ולא ביטלו היכי משכנתא לה – כיצד שייך לבטל את האפשרות לקיים את העשה, הלא אי דקמלה – אם תעמיד באופן שהרג את האשה, הלא קם ליה בדרבה מיניה – מעמידים אותו על העונש החמור, וכיון שהתחייב מיתה על רציחתה, לא שייך לחייבו מלקות.

מתרצת הגמרא: אמר רב שימי מחזינא, כוונת רבי אלעזר היא, ששייך לבטל את העשה באונס, כגון שהאונס קיבל לה קידושין מאחר – קיבל עבודה קידושין מאדם אחר, ומכיון שעתה היא מאורסת לאדם אחר, שוב אסורה לאונס. דוחה הגמרא: אמר רב, אי שויתיה שליח – אם מדובר שהאשה עשתה את האונס שליח לקבל קידושה, איך קא מבטל ליה – הלא היא זו שביטלה את העשה, בעשותה אותו לשליח, ואין זה נחשב שהוא ביטל את העשה בידים, ואין לחייבו מלקות. ואי לא שויתיה שליח – ואם לא עשתה את האונס שליח לקבל עבודה את קידושה, כל פמיניה – וכי יש לו כח לקבל קידושה, ולא בלום היא – ואין זה כלל קידושין, והרי היא מותרת לו כבתולה, ועדיין יכול להחזירה ולא ילקח.

מביאה הגמרא אפשרות אחרת לבאר כיצד שייך לבטל את העשה באונס: אלא אמר רב שימי מנהרדעא, כגון שהאונס הדיקה בפרבים – נדר ברבים שלא יהנה ממנה, ולכן אינו יכול לשאת אותה. מקשה הגמרא: הניחא למאן דאמר – זה מובן לדעת מי שסובר בגיטין (לה) נדר שהודר פרבים – בפני עשרה אין לו הפרה, אלא למאן דאמר יש לו הפרה – שאפשר ללכת לחכם ויתיר את הנדר, מאי איכא למימר – איך נבאר שיש באונס אופן לבטל את העשה. מתרצת הגמרא: דמדידה לה על דעת רבים – שתולה את הנדר בדעת רבים ובדעת בית דין, דאמר אממר, הלכתא – הלכה היא, נדר שהודר פרבים יש לו הפרה, אבל אם הודר על דעת רבים אין לו הפרה.

לקוטי שיחות פרשת בלק כרך יג

1 א. בנבואתו של בלעם ל"אחרית הימים",
2 שבפרשתנו¹, פירשו המפרשים² שכתובי נבואה זו
3 (דרך כוכב גו' והיה אדום גו' וירד גו') כללותם קאי
4 על מלכות דוד ומלכות מלך המשיח. אמנם בפרטיות
5 פירושם של הכתובים מצינו כמה פירושים, ומהם:
6 הרמב"ם בספרו יד החזקה³ כותב: "בפרשת בלעם
7 כו' הוא אומר אראנו ולא עתה זה דוד⁴ אשורנו ולא
8 קרוב זה מלך המשיח⁵. דרך כוכב מיעקב זה דוד, וקם
9 שבט מישראל זה מלך המשיח⁶. ומחץ פאתי מואב זה
10 דוד וכן הוא אומר⁷ ויך דוד את מואב כו', וקרקר כל
11 בני שת זה מלך המשיח שנאמר בו⁸ ומשלו מים עד
12 ים. והיה אדום ירשה זה דוד שנאמר⁹ ותהי אדום לדוד
13 עבדים וגו', והיה ירשה זה מלך המשיח שנאמר¹⁰ ועלו
14 מושיעים בהר ציון".

15 והיינו דהרמב"ם מחלק בפירושו כל פסוק
16 שבפסוקים אלו לשנים - בחלקו הראשון המדובר
17 בדוד המלך, ובחלקו השני - במלך המשיח.
18 אמנם רש"י פירש כתובים אלו באופן אחר:
19 "אראנו רואה אני שבחו של יעקב כו' לאחר זמן. דרך
20 כוכב . . . וקם שבט מלך רודה ומושל ומחץ פאתי
21 מואב זה דוד שנאמר בו כו'. וירד מיעקב ועוד יהיה
22 מושל אחר . . . מלך המשיח". והיינו שלפירושו¹¹ כל
23 הנאמר בכתובים אלה - עד "וירד מיעקב" - קאי על
24 דוד.

(1) כד, יד ואילך.

(2) רש"י הרמב"ם דלקמן בפנים. פי' הרלב"ג עה"ת. וראה גם
אוה"ח ועוד.

בראב"ע כאן מפרשו רק על דוד, וברמב"ן - רק על משיח.

(3) הלי' מלכים פי"א ה"א.

(4) לא כתב "דוד המלך" (משא"כ במשיח) - כי לישני' דקראי

שמביא נקט.

(5) ראה הרלב"ג עה"ת כאן: "אראנו ולא עתה ר"ל שאחר זמן רב
יהי' זה כו' אשורנו ולא קרוב (כפל הענין במלות שונות או) הוא שב
למה שזכר ממלך המשיח שיהי' אחר כן זמן ארוך אורך נפלא (והוא
היותר נכון) ולזה שנה לשונו ממה שאמר תחלה ולא עתה . . . ולזה
הורה אמרו ולא קרוב מרחוק על מרחק יותר עצום".

ובמלבי"ם כאן מדייק הלי' "אראנו" ו"אשורנו" "שהראי' הוא
מקרוב ואשורנו הוא מרחוק", ראה אוה"ת בלק תתקיד. אינב. לקו"ש
ח"ד ע' 1067 ובהערה 5 שם.

(6) ראה הרלב"ג עה"ת כאן, ושם פי' להיפך: "דרך כוכב רמו למלך
המשיח כו' וקם שבט מישראל רמו לדוד כו'".

(7) ש"ב ח, ב.

(8) זכרי' ט, י.

(9) ש"ב ח, יד.

(10) עובדי' א, כא.

(11) ראה רא"ם כאן. לח"מ על הרמב"ם שם.

25 וצריך להבין: למה לא פירש רש"י כפי' הרמב"ם
26 המתאים לכאורה יותר לפשוטו של מקרא, שזוהי דרכו
27 של רש"י בפירושו על התורה, כי:

28 (א) לפי פירוש הרמב"ם כפל הענין בכל פסוק כי
29 אחד מדבר בדוד והשני במלך המשיח¹²; מה שאין כן
30 לפי פירוש רש"י, שהכתובים כולם איירי בדוד, צריך
31 לומר ש"אראנו גו'" ו"אשורנו וגו'" (וכן בשאר
32 הכתובים¹³) הרי זה אריכות וכפל לשון¹⁴.

33 (ב) פשטות הכתוב "וקרקר כל בני שת" (שרש"י)
34 פירש "כל האומות" מכריע בפירוש הרמב"ם שקאי
35 על מלך המשיח - שיכבוש את כל העולם וימלוך על
36 כל האומות¹⁵; מה שאין כן בדוד שלא מצינו בו כיבוש
37 ומלוכה על כל האומות.

38 וביותר קשה, שלפירוש רש"י לא נאמר בנצחוננו
39 של מלך המשיח אלא רק "והאביד שריד מעיר" (ופירש
40 רש"י: "מעיר החשובה כו' רומי"), בעוד
41 שבנוגע לדוד נאמר הרבה יותר מזה ועד ש"וקרקר כל
42 בני שת" - ולכאורה איפכא מסתברא, וכנ"ל.

גם צריך להבין:

43 (ג) רש"י לא פירש מיהו "דרך" כוכב וגו'" (שזהו
44 דוד). כי אם רק בסוף הענין "ומחץ פאתי מואב - זה
45 דוד" (שמזה מובן - דעליו קאי "כוכב")?

46 (ד) בההקדמה לנבואתו אמר בלעם שתוכן נבואתו
47 שייך ל"אחרית הימים" אשר "אחרית הימים" בפשטות
48 - היינו ימות המשיח (אחרית כל הימים). ולפי זה קשה
49 לשני הפירושים: לפירוש הרמב"ם, כי בהכתובים
50 מדובר הן בנבואה לזמנו של דוד, הן לזמנו של מלך
51 המשיח; ויותר קשה לפירוש רש"י שברוב הכתובים

(12) לפי' הרמב"ם יש לבאר גם זה שב"דרך כוכב גו'" (דקאי על
דוד) כתוב "מיעקב" וב"וקם שבט גו'" (דקאי על משיח) כתוב
"מישראל": עיקר ושלמות הממשלה הוא במלך המשיח ולכן ע"ז
אומר "ישראל" שהוא שם המעלה, גדולה ושררה (ראה וישלח לב,
כט ובפרש"י שם), משא"כ בימי דוד, וכן פי' במלבי"ם כאן.

(13) ואף שלפי פי' רש"י דרך כוכב וקם שבט פירושו שונה דב"דרך
כוכב גו'" פי' "יקום מזל" וב"וקם שבט גו'" - "מלך רודה ומושל" -
מ"מ התוכן אחד הוא - מלכות דוד, ככפנים.

(14) ואף שאינה קושיא בפשט"מ, כי י"ל דכן הוא דרך הכתובים
במשל ושיר לכפול הענין במלות שונות (וראה ראב"ע כאן: אשורנו
כו' הטעם כפול והמשל כוכב ושבת כו'. ועד"ז ברלב"ג - הובא לעיל
הערה 4), אבל מובן דיומנתק יותר (גם בפשט"מ) באם יש לפרש דקאי
על ענינים (זמנים) נפרדים. וראה פרש"י עה"פ ע"כ יאמרו המושלים
(חוקת כא, כז) ושל אחרייו.

(15) ראה רשב"ם: כל בני שת, לפי הפשט זה מלך המשיח.

- 25 (ב) מהי הראיה מהכתוב וירד מים עד ים -
 26 דבפשוט מדבר הכתוב במלך שלמה (בהמשך לתחלת
 27 המזמור "לשלמה אלקים משפטיך גוי")²¹ ולא במלך
 28 המשיח.
 29 (ג) בהראיה מהכתוב וירד מים גוי מעתיק רש"י גם
 30 התיבות "עד ים"²², שלכאורה אינן מוסיפות כלום
 31 בתוכן הראיה - ודברי רש"י הלא מדויקים הם בחסר
 32 ויתיר.
 33 ג. והביאור בכל זה:
 34 רש"י והרמב"ם מחולקים כאן בענין כללי -
 35 בכללות המכוון שבנבואת בלעם, כדלקמן:
 36 נבואתו של בלעם היתה כתוצאה מזה שבלק שכר
 37 אותו והביאו לקלל את בני ישראל²³ ולמנוע כיבוש
 38 ארצו של בלק - מואב - על ידי בני ישראל.
 39 וזהו שאמר לבלק בסיום נבואתו קודם שחזור והולך
 40 לעמו "אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים -
 41 מה שהן עתידין להרע למואב באחרית הימים"²⁴ ולכן
 42 מובן בפשוטו של מקרא כי אף שקורא לזה "אחרית
 43 הימים" שבפשוטו פירושו בכל מקום בסוף כל הימים,
 44 הרי כאן שבא להצדיק עצמו בפני בלק - שנתמלא
 45 רצון בלק ולא יכבשו בני ישראל את ארצו - מובן
 46 שבעיקר הוא מתכוון להודיע לו שכיבוש מואב על ידי
 47 ישראל לא יהיה בזמן בלק - כי אם זמן רב לאחר
 48 ימים דבלק, (אלא שלשלמות ענין נבואתו - מוסיף גם
 49 מה שיעשה העם לעמך בהזמן דאחרית הימים
 50 כפשוטו, דגם זה בא בהמשך נבואתו),
 51 היינו שהנבואה לא באה להדגיש גודלה של
 52 ממשלת ישראל כשלעצמה²⁵, כי אם רק ביחס למואב
 53 ולשאר האומות, שסופן להכבש על ידי בני ישראל.

- 1 הנבואה - לימי דוד, ורק הכתוב האחרון קאי על מלך
 2 המשיח?
 3 ב. על הפסוק וירד מיעקב מפרש רש"י: "ועוד
 4 יהיה מושל אחר מיעקב", וצריך להבין:
 5 (א) מהו ההכרח¹⁶ לפרש ד"וירד מיעקב" היינו
 6 "מושל אחר"¹⁷ - ולא כדמשמע לכאורה בפשוטו
 7 שפסוק זה בא בהמשך להכתובים דלעיל ("וקם שבט
 8 וגוי" שלפירוש רש"י קאי על דוד) וקחשיב עוד דבר
 9 נוסף¹⁸ שיעשה אותו המושל הנזכר לעיל: "והאביד
 10 שריד מעיר"?
 11 (ב) למה מעתיק רש"י מהכתוב גם תיבת "מיעקב"
 12 - הרי חידושו הוא רק אשר "וירד" פירושו "ועוד יהיה
 13 מושל אחר" ותו לא.
 14 לאחר זה מעתיק רש"י "והאביד שריד מעיר"
 15 ומפרש: "מעיר החשובה של אדום כו' ועל מלך
 16 המשיח אומר כן (ומביא ב' ראיות) שנאמר בוי¹⁹ וירד
 17 מים עד ים (שמזה מובן ש"וירד" (מיעקב) קאי על
 18 מלך המשיח) ולא²⁰ יהיה שריד לבית עשו" (הוכחה
 19 למה שכתוב "והאביד שריד מעיר").
 20 ויש לדייק בדברי רש"י:
 21 (א) כל הענין ד"ועל מלך המשיח כו'" מקומו לפני
 22 זה: אחרי שכתב (בפי' וירד מיעקב) "ועוד יהיה מושל
 23 אחר כו'" - הוה ליה לפרש מיהו המושל - ועל מלך
 24 המשיח אומר כן, שנאמר בו וירד כו'.

16 לכאורה י"ל דזהו מפני שנא' לעיל שהנבואה היא על אחרית
 הימים, לכן מוכרח רש"י לפרש לכה"פ פסוק א' על מלך המשיח
 (שזהו אחרית כל הימים), אבל אי"ז הכרח מספיק לפרש הכתוב דלא
 כמשמעות פשוטו המשך הכתובים, כבפנים. (וראה ראב"ע דמפרש
 כל הכתובים על דוד). וי"ל (בדוחק) ד"וירא את עמלק גוי ואחריותו
 עדי אובד" זהו חלק הנבואה המדבר בזמן מלך המשיח (אף שמתחיל
 עוה"פ "וירא גוי וישא משלו גוי").

17 ואין לומר שדיוקן של רש"י הוא מל' "וירד" שפירושו
 "וימשול" (דלכאור' ל"ל להזכיר עוה"פ ענין הממשלה, ומזה,
 דהמדובר בעוד מושל); דא"כ הו"ל לפרש דקאי על שלמה וכיו"ב
 (וראה הראב"ע דפי' על יואב), שעפ"ז הוא בא בהמשך להכתובים
 דלעיל - בממשלתו של דוד (ולא דקאי על מלך המשיח). וראה הערה
 הבאה.

18 ועד"פ הראב"ע דב' הכתובים (והי' אדום גוי וירד מיעקב
 גוי) קאי על מלכות דוד, ובפסוק הא' מפרש "וידוע כי גברה יד דוד
 על אדום כו'" - בכללות ממשלת דוד על אדום, ובפסוק הב' מפרש:
 "מכל עיר . . עד הכרית כל זכר באדום" מוסיף בנוגע להמלחמה,
 שהכריתו כל זכר מכל עיר שבאדום (ולא רק "גברה יד דוד כו").

ולהעיר מפרש"י (ש"ב ח, יב) ד"שתי מלחמות היו (באדום)",
 ועפ"ז הרי אפשר הי' לפרש דהכוונה בפסוק הב' על מלחמה נוספת
 דאותו המושל.

19 תהלים עב, ח.

20 עובדי' א, יח.

21 ראה פרש"י שם דמפרשו על שלמה וראה גם ראב"ע שם.
 22 מה שהוצרך לכתוב תיבת "מים", י"ל בפשטות, דע"ז מובן
 ש"וירד" שבהכתוב שם הוא מל' ירדו ולא יירדה (דאינו מתאים לומר
 יירדה מים, כי היוצא מן הים - ה"ה הפכו ד"וירד הים" (הובא
 בפרש"י צו ז, יב) ומובן שנקרא עולה מן הים) וכמו בכתוב דילן. וראה
 גם דקדוקי רש"י כאן.
 (*) דאין לומר שזהו רק לציין מקום הכתוב, כי אז הו"ל לכתוב
 "בתהלים וירד" (ראה לקר"ש ח"י ע' 115 הערה 6).
 23 כמבואר בתחלת פרשתנו כב, ה ואילך.
 24 פרשתנו כד, יד ופרש"י שם. ועפ"ז תומתק אריכות הלשון
 ברש"י ("להרע) למואב כו'" (דלכאור' מיותר הוא אלא) דכוונתו
 להדגיש שזהו עיקר תוכן הנבואה. וכבפנים.
 25 ומש"כ רש"י על "אראנו גוי" - רואה אני שבחו של יעקב
 וגדולתו כו" הרי אין כוונתו אלא לפרש כתוב זה (ולא לומר שזהו
 כוונת תוכן נבואתו) - וראה ראב"ם כאן.

1 ועל יסוד זה מתחיל רש"י פירושו על הכתוב "דרך
2 כוכב מיעקב" ומפרש "כתרגומו לשון דרך קשתו
3 שהכוכב דורך כחץ. . כלומר יקום מזל" ואינו מפרש
4 דקאי על מלך מושל שיקום בישראל.
5 והטעם: בני אדם הם המין המעולה בסוגי בעלי
6 חיים (שהם למעלה מדומם וצומח), היות ובהם
7 היתרון של "דיעה ודיבור"²⁶, ולכן נמסרה להם
8 הממשלה על הבעלי חיים וכו', כמו שכתוב²⁷ "ורדו
9 בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת על
10 הארץ"; ובבני אדם גופא המלך הוא המורם מעם והוא
11 המושל ושולט עליהם. בנוגע לכוכבים לא מצינו בהם
12 מעלת דיעה והשכל ולכן אין לפרש בפשוטו של מקרא -
13 שהם משל ודוגמא למלך ומושל, ולכן לא יתכן לפרש
14 שב"דרך כוכב" כוונתו ל"מלך מושל" - היינו דוד²⁸.
15 (ודוחק גדול לפרש שהרמז למלכות הוא בזה
16 שהכוכבים הם למעלה מהארץ ומאירים לארץ ולדרים
17 עליה להבדיל בין היום ובין הלילה, שזהו כעין שליטה
18 בעניני ארץ (וכלשון הכתוב²⁹ "ולמשול ביום
19 ובלילה")³⁰, דאם כן הוה ליה לרמוז זה באחד
20 מהמאורות הגדולים, השמש או הירח, ולא כוכב;
21 ואדרבה, כוכבים הרי הם רק צבא³¹ ושל "המאור
22 הקטן" - הירח) ולכן מוכרח רש"י לומר שדרך כוכב
23 פירושו "יקום מזל", וממשיך בנבואתו להסביר מהו
24 ענינו של ה"מזל" - "וקם שבט מלך רודה ומושל":
25 אולם אין הוכחה מכתוב זה לאיזה מלך הוא מתכוון
26 - ולכן גם רש"י לא פירש בו מי הוא ה"מלך רודה",
27 עד שאמר הכתוב "ומחץ פאתי מואב" דמזה מוכיח
28 רש"י ש"זה דוד שנאמר ב³² השכב אותם ארצה כו'".

(26) פרש"י בראשית ב, ז.

(27) שם א, כח.

(28) ואף שמצינו בחלומי של יוסף (וישב לז, ט) ד"השמש והירח
גו' כוכבים גו' מרמזים - בפש"מ - על יעקב והשכטים - אנשים
חשובים (וראה לקו"ש שם ע' 116 הערה 10 הטעם ע"ד הפשט שזהו
מצד שהם הרברים הכי חשובים בעולם) הרי (א) הרמז שם על יעקב
(שהוא הכי חשוב) הוא "השמש", וכאן בהרמז על מלך הזכיר רק
"כוכב" (וראה לקמן בפנים). (ב) המדובר שם הוא בחשיבותו וכאן
בממשלה. (ג) שם ה' זה הרמז בחלום - מחזה הנבואה, אבל כאן שזהו
דיבור וטיפוח של עתידות (אף שדיבר במשל ומליצה, מ"מ) הו"ל לומר
דוגמא קרובה יותר.

(*) אדרבה יוסף עצמו (המלך והמושל) אינו נרמז בצבא השמים
כ"א "השמש והירח ואחד עשר כוכבים (יעקב כו' והשכטים)
משתתפים לו".

(29) בראשית א, ידיח.

(30) ראה גם רד"ק (ע"ה"ת) כאן: דומה המלך לרוב גדולתו ומעלתו
הרמה לכוכב (וראה גם הרלב"ג כאן), אבל אי"מ כפנים.

(31) ראה פרש"י (בראשית שם, טז): הרבה צבאי להפיס דעתה.

(32) ש"ב ח, ב.

29 זאת אומרת שכל הענין "דרך כוכב גו' וקם שבט גו'"
30 הנאמר לפני זה מוסב על זמנו של דוד ועל דרך
31 מלכותו.

32 ועל פי זה מובן גם כן בנוגע להמשך הכתובים
33 שלאחרי זה, שכל כמה שאין לנו הכרח מפסוק
34 שהמדובר הוא במלך אחר, הרי בפשטות מסתבר
35 שעדיין מדובר באותו המלך דלעיל - דוד.

36 ולכן פירש רש"י "וקרקר" לשון קורה (נוקב³³)
37 כו':

38 בפירוש תיבת "וקרקר" יש לומר ב' פירושים: (א)
39 מלשון הריסה³⁴ כמו "מקרקר קיר"³⁵; (ב) מלשון קורה
40 (נוקב) - כפירוש רש"י. דלפירוש הא' היינו הירוס
41 והשמדה לגמרי, ולפירוש הב' (כפירוש רש"י) אין זה
42 הרס של השמדה, אלא קלקול של ניקוב והוצאת דבר
43 ממקומו הנכון³⁶. ומכיון שרש"י מפרש דקאי על דוד,
44 לכן מפרש וקרקר מלשון קורה, היות ודוד לא נצח את
45 האומות באופן שהשמיד את כל בני שת, כי אם רק על
46 דרך "קורה" ונוקב בלבד.

47 ד. אמנם הרמב"ם המפרש ש"דרך כוכב מיעקב"
48 קאי על מלך שיקום מיעקב - לשיטתיה אזיל:
49 כתב הרמב"ם³⁷: "כל הכוכבים והגלגלים כולן
50 בעלי נפש ודיעה והשכל הם כו' ודעת הכוכבים כו'
51 וגדולה מדעת בני אדם". ומכיון שהם למעלה מכללות
52 בני אדם בשכלם ובדעתם, לכן מפרש "דרך כוכב" על
53 המרום ומנושא מבני אדם - המלך; ו"כוכב מיעקב"
54 היינו מלך בישראל, ומעתה מה שאמר הכתוב לאחרי
55 זה "וקם שבט מישראל", שקאי בודאי (כמשמעותו של
56 "שבט" - מלך רודה) על מלך בישראל, אין כוונתו
57 לאותו המלך המרומז ב"כוכב" (דאם כן אין זה אלא
58 כפל לשון ממש), אלא ש(ב' חלקי) הכתוב מיירי בשני
59 מלכים, דוד ומשיח, שהם "שני משיחים". והטעם
60 שנקט דוקא ב' מלכים אלו, והשייכות ביניהם, מובן
61 על פי לשון הרמב"ם³⁸: "מלך המשיח עתיד לעמוד
62 ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה לממשלה הראשונה"
63 - והיינו שניבא על כללות תקומתם וישועתם העתידה
64 לבא על ידי מלכותו של מלך משיח ה', ורמז

(33) שפתי חכמים כאן. וראה דקדוקי רש"י כאן.

(34) וכפי' הראב"ע ועוד.

(35) ישע"י כב, ה.

(36) ע"ד הדוגמא שבפרש"י "מקבת בור נקבתם" (ישע"י נא, א)

שבחפירת בור אין העפר "נשמד", כ"א רק שמוציאים אותו ממקומו,
אלא שע"ז נעשה חור וחסרון במקום ההוא.

(37) הל' יסוה"ת פ"ג, ה"ט.

(38) הל' מלכים שם.

(דוד), מרומז הוא בתיבות "וקם שבט מִיִּשְׂרָאֵל" ולא
 ב"דרך כוכב מִיִּעֶקֶב": ולכן - אם בכתוב זה ד"וירד
 מִיִּעֶקֶב" כוונתו לאותו מלך (דוד) הוה ליה למימר
 "וירד מִיִּשְׂרָאֵל" כדלעיל⁴¹ - ולכן על כרחך צריך לומר
 שבשנותו משם ישראל לשם אחר בא ללמד "ועוד
 יהיה מושל אחר מִיִּעֶקֶב";
 והיינו שהתיבות "וירד מִיִּעֶקֶב" באות בהמשך למה
 שכתוב לעיל "דרך כוכב מִיִּעֶקֶב" - שענינו "יקום מזל"
 ליעקב (בזה ש"וקם שבט מִיִּשְׂרָאֵל") - וחזר הכתוב
 לומר עוד ענין בזה: "וירד מִיִּעֶקֶב" - עוד הפעם יקום
 מזל ליעקב⁴² בזה שיהי' מושל אחר ממנו.
 ועל פי זה מובן בפשטות למה הביא רש"י
 בפירושו גם תיבת מִיִּעֶקֶב, כי בה ההוכחה לפירושו
 שקאי על מושל אחר.
 ז. אמנם עדיין אין די בהוכחה זו לפרש תיכף
 בדבור זה (על "וירד מִיִּעֶקֶב") דקאי על משיח; אף
 שמצינו שהקדים בלעם לנבואתו שזהו "באחרית
 הימים", שיש לדייק מזה דעל כל פנים באחד (ובמילא
 על כל פנים בפסוק האחרון) מפסוקי נבואתו זו מרומז
 ל"אחרית" כפשוטו, לזמנו של מלך המשיח - ומכיון
 דיש גם הוכחה מלשון הכתוב ש"וירד מִיִּעֶקֶב" היינו
 "מושל אחר" כנ"ל, הרי על ידי שתי ההוכחות יש
 להסיק שכתוב זה קאי במלך המשיח,
 בכל זאת אין די בזה להכריח ש"על מלך המשיח
 אומר כן" כי אם על ידי ראיות מהכתוב עצמו -
 כי הכתוב "וירד מים גו'" אינו ראייה מספיקה שקאי
 על מלך המשיח, ואדרבה, (כנ"ל סעיף ב) בפשטות
 אפשר לומר שפסוק זה, בכללות המזמור, מכון
 לשלמה המלך, שדוד התפלל עליו שיהיו אצלו כל
 הענינים האלו (אלא דמכל מקום מביא רש"י ראייה
 משם, אבל רק לאחר שכבר הכריח דפסוק דילן קאי
 על מלך המשיח, וכדלקמן סעיף ח).
 ולכן מקדים רש"י ומפרש תיבות "והאביד שריד
 מעיר - מעיר החשובה של אדום והיא רומי", והיינו
 דממה שנאמר מעיר סתם הרי ברור שזוהי עיר הידועה

1 להתחלתה (דוד) ולתכלית שלימותה (משיח). וזהו
 2 שכתב הרמב"ם: "נבא בשני משיחים, משיח הראשון
 3 שהוא דוד שיושיע את ישראל מיד צריהם, ומשיח
 4 האחרון שעומד מבניו שמושיע את עם ישראל
 5 (באחרונה)".
 6 ובזה מובן הטעם לכפל הביטויים בהנבואה:
 7 "אראנו . . . אשורנו, ומחץ פאתי מואב . . . וקרקר
 8 וגו'", דחד קאי על דוד ואידך על מלך המשיח. ועל
 9 פי זה צריך לומר שלפירוש הרמב"ם ענינו של
 10 "וקרקר" (הוא לא כפירוש רש"י כנ"ל, אלא):
 11 הריסתן³⁹ וביטולן של ממשלת האומות⁴⁰.
 12 ה. ומעתה צריך לומר, לפי פירוש הרמב"ם,
 13 שכוונת בלעם בנבואתו היתה בעיקר לתאר את תקפה
 14 וגדולתה העתידה של ממשלת בני ישראל, שיושעו
 15 מכל האומות וגם ישלטו בהם "באחרית הימים".
 16 ומה שהוא מקדים לנבואתו: "אשר יעשה העם הזה
 17 לעמך גו'" דהיינו כיבוש מואב (והאומות) על ידי עם
 18 ישראל - אין זאת בתור הקדמה כללית לתוכן הנבואה
 19 דלהלן. כי אם כעין פתח דבר וטעם להנבואה, כי דבר
 20 זה (שבלק מלך מואב רצה לשלול עשיית בני ישראל
 21 לעמו) הוא שהביאו לנבא בנצחונם של בני ישראל על
 22 שונאיהם, והיינו "מה שיעשה העם הזה לעמך", וכן
 23 לכל האומות, אלא שיהיה כל זה באחרית הימים.
 24 ולכן מפרש הרמב"ם את התיבות "באחרית הימים"
 25 (שבהקדמת נבואה זו) כפשוטן - בסוף כל הימים.
 26 ומזה מובן שהמדובר בתוכן הנבואה - ישועת וגאולת
 27 ישראל מיד האומות - הוא בעיקר בנוגע לזמן משיח,
 28 ובפרט: וירד גו'.
 29 ו. אמנם את הכתוב "וירד מִיִּעֶקֶב" גם רש"י מפרשו
 30 (שלא קאי על דוד, אלא): "ועוד יהיה מושל אחר
 31 מִיִּעֶקֶב", והכרחו לפרש כן: לפירוש רש"י הרמז
 32 בהכתוב דלעיל שיקום מלך רודה ומושל בישראל

(39) וראה גם הרלב"ג כאן: ואחר זה זכר במלחמת המשיח על כל
 הגוים כי הם בני שת . . . וטעם וקרקר וכו' כטעם מקרקר קיר.
 (40) התיבות "וישראל עושה חיל" שבכתוב, בפשטות באים
 בהמשך ל"והי' ירשה שעיר" שלפנ"ז, ולכן א"צ הרמב"ם לפרשן.
 ומה שלא פי' הרמב"ם הכתוב "וירד מִיִּעֶקֶב גו'" - הוא כי כל
 ההמשך והי' ירשה שעיר אויביו גו' קאי על מלך המשיח ולכן אינו
 מפרשו.

והטעם: בהכתובים שלפני זה "אראנו גו' אשורנו גו' דרך כוכב
 גו' וקם שבט גו'" נכפל תוכן אחד ב' פעמים (בלשונות שונות), ולכן
 מפרש הרמב"ם שהכוונה לשני ענינים. אבל בהכתוב וירד מִיִּעֶקֶב
 והאביד שריד מעיר אין כפל תוכן אחד כי "וירד מִיִּעֶקֶב" מדבר
 במלכות ישראל ו"והאביד שריד" - באבדון האומות, הפירוש כפשוטו
 - בהמשך ללפניו, דקאי על מלך המשיח.

(41) ודוחק לומר שזהו מפני יופי המליצה כו' (וראה לקו"ש ח"ז
 ע' 12-13), כי: א) מכיון שה'ז פסוקים אחרים לאח"ז והמדובר באותו
 מושל דלעיל לא הו"ל לשנות (בכדי שלא ליתן מקום לטעות),
 ובכפנים. ב) מצד תוכן הנבואה מתאים יותר השם "ישראל" - מלשון
 שררה. וראה לעיל הערה 12.

(42) ועפ"ז מובן דא"א לפרש דקאי על שלמה (שע"פ פרש"י
 דלעיל הערה 21) הרי גם הי' אפשר להוכיח כן מל' הכתוב (וירד), כי
 בשלמה אין צורך שיקום מזל חדש שהרי שלמה ממשיך מלכות דוד
 אביו - המשך מזלו של יעקב שבזמן דוד.

1 של הממשלה הידועה מכבר, היינו העיר החשובה של
2 ממשלת אדום ושעיר הנזכרת בכתוב דלעיל.

3 ומעתה הרי מהכתוב "ולא יהיה שריד לבית ענשו"
4 (שהוא יעוד לימות המשיח) ראייה ברורה שגם פסוק
5 דילן "והאביד שריד מעיר" (של אדום - בית עשו) קאי
6 על מלך המשיח, ושהוא הוא ה"מושל אחר" המרומז
7 ב"וירד מיעקב".

8 ח. ואף על פי דמ"והאביד" לבד יש הכרח מספיק,
9 מכל מקום מביא רש"י גם את הראיה מ"וירד מים עד
10 ים", כדי להדגיש שגם מתיבת "וירד" גופא,
11 שמשמעותה מושל, ממנה עצמה משמע שזהו מלך
12 המשיח.

13 ולזה מעתיק רש"י את התיבות "עד ים", כי מהן
14 משמע שהמדובר במלך המשיח:

15 "וירד מים עד ים" פירושו בפשטות שימשול על
16 כל הארץ כולה - "מים" בקצה הא' "עד ים" בקצהו
17 השני; ולא מצינו ענין זה בשלמה, כי אם במשיח.
18 ולכן מסתבר לרש"י לפרש שזהו ממשלתו של מלך
19 המשיח⁴³, והיינו דעם היות שהמזמור בכללותו הרי

(43) ומה ששם בתהלים פרש"י דקאי על שלמה - הרי פרש"י בנ"ך
אינו ע"פ פשט"מ בדיוק בתכלית כמו בפירושו עה"ת.

20 הוא תפלת דוד על שלמה בנו, מכל מקום (מפרש רש"י
21 ש)פרטים מסוימים מתפלתו לא נתקיימו בשלמה, כי
22 אם במשיח בן (דוד ו)שלמה⁴⁴.

23 אולם מכיון שפירוש זה בהכתוב אינו מוכרח מצד
24 עצמו, כי יש לדחוק ולפרש שם דקאי על שלמה
25 (בכללות הנושא של המזמור) ומים עד ים היינו מים
26 סוף עד ים פלשתיים⁴⁵,

27 לכן מביא רש"י ראייה זו רק לאחר שפירש תיבת
28 "והאביד שריד" דקאי על רומי (שעל ידי זה הרי
29 מוכרח דפסוק דילן שכתוב בו "וירד" קאי על המשיח
30 כנ"ל סעיף ז), כי מכאן יש לרש"י ראייה לפירושו גם
31 בהכתוב בתהלים דקאי על מלך המשיח⁴⁶.

(משיחת שבת פרשת בלק תשכ"ח)

44) סהמ"צ להרמב"ם מל"ת שסב. פיה"מ ר"פ חלק יסוד יב.
ובכמה מקומות. נסמן בלקו"ש כרך ח' ע' 215 הערה 52.
45) כפרש"י שם, ועוד. אבל דוחק הוא דא"כ הו"ל להכתוב לפרש
באיזה ים מדובר. וראה גם רד"ק שם.
46) וי"ל (בדוחק) דגם לרש"י אראנו גו' אשורנו גו' אי"ז כפל
לשון אלא מכיון שסו"ס קאי כאן בהנבואה בהמלך המשיח הרי
בהתחלת הנבואה כופל הלשונות לרמז גם על זמן רחוק ביותר (בזמן
מלך המשיח).

ומה שאין רש"י מפרש כן בהדיא - כי בהכתוב על אתר אי"ז
קושיא (כנ"ל הערה 13) ואינו מוכרח לפרשו. ובפרט שלאחר לימוד
הכתוב וירד מיעקב יובן הנ"ל מעצמו.

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לקראת חג הגאולה י"ב-י"ג תמוז, ה'תשמ"ג

"לכל המשתתפים ולכל המשתתפות בהתועדויות דחג הגאולה ולכל אחב"י – שליט"א

שלום וברכה!

חג הגאולה שמח ושבט שלום והתועדויות פעילות ומשפיעות על כל המתועדים ועל כל אחבנ"י –
שליט"א,

ובפרט אשר, כדברי בעל הגאולה במכתבו המפורסם, לא אותו בלבד גאל הקב"ה כי אם גם את
כל כו'.

וביתר שאת במעשה שהוא העיקר – בתורה ומצוותי, מתחיל בהמבצעים הכלליים דאהבת ישראל
חינוך תורה תפילין מזוזה צדקה בית מלא ספרים נש"ק כשרות טהרת המשפחה,

ויקויים מיד הנאמר בספר תהלות נעים זמירות ישראל: אלקים נצב (מלך) בעדת קל גומר אתה
תנחל בכל הגויים,

בגאולה הכללית (כולל גאולת כל אחד ואחת) האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו.

מנחם שניאורסאהן"

החל עלינו הימים הבאים לקראתנו לשלום

הבקשה היא, שיוכלו לברר את הניצוצות שבעולמות בי"ע, שהם בבחינת ריבוי ופירוד, ולפעול בהם שלום והתכללות. כי ימות החול הוא הזמן לעבודת הבריורים, כמו שכתוב⁴ ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך. גם יש לומר, שהבקשה היא שיהיה הבריור בדרך שלום ומנוחה, שהוא קל יותר, ולא בדרך מלחמה⁵. והנה, בבירור בדרך מלחמה יכול להיות ולאום מלאום יאמץ⁶, שלפעמים מתגברת הסטרא דלעומת זה.

וכמו כן, לפעמים נותנים מקום ליניקת החיצונים, וכמו שאדם מניח לשונאו לנצחו במלחמה קטנה, כדי לנצח לאחר מכן את השונא במלחמה גדולה⁷. והוא בחינת עבירה לשמה⁸. נמצא, שיכול להיות חטא ועון, דהיינו יניקה לרע - או שמתגבר הרע, או שניתן מקום לרע בכוונה תחילה.

מה שאין כן בבירור בדרך שלום, אין שום יניקה לרע, ואנו חשוכים מכל חטא ומנוקים מכל עון. (ליקוטים ואגרות עמ' קכב)

תפלת ערבית למוצאי שבת

אתה חוננתנו למדע תורתך, ותלמדנו לעשות חקי רצונך.. חשוכים מכל חטא, ומנוקים מכל עון, ומדבקים ביראתך

חשוכים מכל חטא — בלימוד התורה, שבעולם הבריא.

מנוקים מכל עון — בקיום מצות עשה, שבעולם היצירה.

מדובקים ביראתך — בקיום מצות לא תעשה, שהמקור למצות לא תעשה הוא יראה¹, שבעולם העשיה.

ולפי זה:

חשוכים מכל חטא — מצד מדע תורתך.

ומנוקים מכל עון ומדובקים ביראתך — מצד חוקי רצונך, שני מיני חוקים, מצות עשה ומצות לא תעשה. גם יש לומר,

חשוכים מכל חטא — בעולם הבריא, שמיעוטו רע², היינו שיכול להיות רק חטא, בשוגג.

מנוקים מכל עון — בעולם היצירה, שהוא מחצה על מחצה טוב ורע, ושם יכול להיות גם עון, במזיד. מדובקים ביראתך — בעולם העשיה, כי בעשיה מתלבשת מלכות, שנקראת יראה³.

(ליקוטים ואגרות עמ' קכג)

(4) יתרו כ, ט.

(5) לקוטי תורה במדבר ג, ד.

(6) תולדות כה, כג.

(7) לקוטי תורה שם.

(8) נזיר כג, ב.

(1) תניא פ"ד.

(2) עץ חיים שער מ"ב פ"ד. לקוטי תורה במדבר ג, רע"ד. ובכ"מ.

(3) ועיין לקוטי תורה בלק עג, ב בענין שלשה מיני תשובה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט סיון, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"ד סיון, הנה אף שקודם קבלת התורה הנה עמא פזיזא היי מעלה וכמבואר ברז"ל (שבת פט, ע"א) אבל בכלל לאחר קבלת התורה (והכוונה בזה גם בכל יום ויום וכמבואר בדא"ח בדיוק בברכת התורה בברכות השחר נותן התורה לשון הווה) ובפרט בעבודה תמידית צ"ל מסודרה ובלי פזיזות ובמילא עליו להתעסק בעניני פרנסתו עתה בהשתדלות המתאימה מבלי שתבלבל בשעת מעשה הסברא להכנס בעבודת הישיבה, וכשישתפר המצב בהישיבה כמ"ש במכתבו הרי אז הזמן לחשוב בפרטי ואופני עבודה שם וכן ע"ד החלטה בכללות והשי"ת יחזקו בשמירת הקביעות עתים בתורת הנגלה והחסידות שגם זה יוסיף ברכה והצלחה בעניני פרנסתו.

בברכה.

יום ראשון ח' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צא, והנה מצות התשובה... עד עמ' 182, כ"א מיראה.

- 1 והנה, מצות התשובה¹³ מן התורה היא עזיבת החטא בלבד - דרכו ואיש און מהשבתיו, וישב אל ה' וגו'; - הפסוק אומר: 22
- 2 עזיבת החטא בלבד, היא ענין התשובה מן התורה, (בדאי) - כפי במה מתבטא שובו אל הקב"ה - במה שהרשע עוזב את דרכו 22
- 3 שכתוב בנמרא פ"ק ג' הקדמתו, והחטא עוזב את 23
- 4 דסנהדרין¹⁴ ובחשן משפט 24
- 5 סוף סימן לד' לענין 15
- 6 עדות¹⁶, - שאם הוא עוזב 25
- 7 את החטא בלבד ואינו חוזר 26
- 8 על אותו חטא שעשה אותו 27
- 9 מי שפסול לעדות - הריהו 28
- 10 כשר לעדות¹⁷, דהינו 29
- 11 שיגמר בלבו בלב שלם, 30
- 12 לבל ישוב עוד לכסלה, 31
- 13 למד במלכותו ותפ"ד¹⁸, 32
- 14 ולא יעבר עוד - על מצות 33
- 15 המלך - מלכו של עולם, 34
- 16 הקב"ה חס ושלום, הן 35
- 17 במצות עשה¹⁹ הן במצות 36
- 18 לא תעשה²⁰, וזהו עקר 37
- 19 פירוש לשון "תשובה", - כלומר, לשוב אל ה' בכל לבו ובכל 38
- 20 נפשו, לעברו ולשמר כל מצותיו, כמו שכתוב²¹: "יעזב רשע 39

אגרת התשובה

והנה מצות התשובה מן התורה

היא עזיבת החטא בלבד (כדאי' בנמ' פ"ג דסנהדרין ובח"מ ספי' ל"ד לענין עדות) דהיינו שיגמור בלבו בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה למרוד במלכותו ית' ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו הן במ"ע הן במל"ת. וזהו עיקר פי' לשון תשובה לשוב אל ה' בכל לבו ובכל נפשו לעברו ולשמור כל מצותיו כמ"ש יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה' וכו'. ובפ' נצבים כתיב ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו וכו' בכל לבבך וכו' שובה ישראל עד ה' אלקיך וכו' השיבנו ה' אליך וכו'. ולא כדעת ההמון שהתשובה היא התענית. ואפי' מי שעבר על

לקיים את מצותיו ולא לעשות שום עבירות. ולא פדעת ההמון, שהתשובה היא התענית. - על העבירות שעבר. ואפילו מי שעבר

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כותב "מצוה" (ולא "ענין" או "והנה התשובה" וכיו"ב. וע"ד ל' הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב) - דפשוט הל' מורה דס"ל דתשובה בתוכן דעזיבת החטא מצוה מה"ת וגם להרמב"ם והסמ"ג שהרי אליב"י קאי כאן (וראה סהמ"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה בתחלתה) - ולא רק להרמב"ם (נצבים ל, יא. הובא בלק"ת עה"פ שם). ובס' היד לפני הל' תשובה, (שכנראה גם "הקדמות" אלו להרמב"ם הם): מ"ע א' והוא שישוב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה. ואולי ג"ז מקור דברי הצ"צ שם. ובסהמ"צ להרמב"ם: 'מצוה ע"ג היא שצונו להתוודות כו' ולומר אותם עם התשובה". ראה במפורט להלן עמוד 1118 ואילך. 14. כה, ב. 15. סיפ' כט ואילך. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא הביא מקדושין (מט, ב) ושו"ע אה"ע סל"ח סל"א לענין קדושין ובפרט דקדמו לסנה' וחור"מ (וראה מנ"ח מצוה שס"ד) - וי"ל דעדיפא ל' הוכחה מדיני ממונות דלא אזלינן בתר רובא, זא. שלא רק ע"ד הרויב מספיקה עזיבת החטא". 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיקר הכוונה כאן - דלא התענית וכמשל"ק. אבל מהל' מוכן דגם בלא וידוי דברים - תשובה היא (וכדמוכח גם מהראיות משו"ע מחור"מ שלא הוזכרו שם וידוי דברים), אלא שוידוי ובקשת מחילה - כשעושים - הם חלק התשובה ומוסיפים בתשובה - ולכן הוזכרו הרמב"ם כו' משא"כ התענית, הוא ענין בפ"ע, וכמשנת בסוף הפרק ורפ"ב - "ולכן לא הוזכרו הרמב"ם והסמ"ג שום תעניות כלל". ועיין זח"ק קכב, א. סמה"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה. מנחת חינוך מצוה שסד". 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כל המשך הדברים - להקל עשיית התשובה, לבד ענין זה, דבכל תשובה צ"ל ענין כללי "דלא ישוב למרוד במל' ית". ולכאורה הוא חידוש גדול. וצ"ע המקור ע"ז בפוסקים [והוא בדוגמא שבקיום המצות ג"כ צ"ל הקדמת ענין הכללי בתחלה יקבל עליו עומ"ש ואח"כ עול מצות - ברכות רפ"ב] - וכ"ה גם בהכתובים שמביא לראי': יעזוב רשע דרכו (ל' יחיד - דרכו בכלל, שהוא רשע ואח"כ) מחשבותיו (ל' רבים, ענינים ועברות פרטיות); ושבת (בכלל), בקולו וגו' ("פרט") (ציוריו - פרטי המצות). וכן שצ"ל ב' החלטות "הן במ"ע הן במל"ת". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבוה צ"ל קום ועשה - ובכ"ז מקבל עליו". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבעבירה על מל"ת - ניכרת המרידה, משא"כ בהעדר עשיית מ"ע". 21. ישעיה נה, ז. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מפרש הסדרה ולא כדלקמן "בתורה" לשלול ואתחנן ד, ל - דשם הוא רק סיפור דברים, וכתחלתה העידותי בכך גו'. ועוד ועיקר (כי לכאורה גם מסיפור יש ללמוד מהו ענין התשובה) - כי שם אינו מפרט דצ"ל 'בכל לבבך". 23. נצבים ל, ב. 24. הטעם מדוע מביא רבנו הזקן בתחילה פסוק מנביא (ישעיה) ולאחר מכן פסוק מן התורה, כותב הרבי שליט"א, שייש לומר" שזה מפני שבנביא מפורש שהתשובה היא עזיבת החטא. והרבי שליט"א מוסיף: "וראה הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ואף דכנ"ל כאן קאי (גם) להרמב"ם, ולדידי' פ' זה הבטחה היא (הל' תשובה פ"ז ה"ה) - עיין רמב"ן (שם) דתרווייהו אינהו ביי'. וזו הפץ אלוף בסהמ"צ שלו מנה במנין העשין עשה ושבת עד ה' אלקיך (הובא בפ"י הרי"פ לסהמ"צ להרס"ג פרשה מ"ב) וכ"ה בסמ"ק במצוה נג "לשוב דכתיב ושבת עד ה"א ושמעת בקולו". 26. הושע יד, ב. 27. איכה ה, כב. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הכרח כל ד' הפסוקים ודיוק סדרם (הקדים נביא לתורה וכו'): לקמן רפ"ג דע"י החטא מוריד השפעת שם הוי' ב"ה (דחלק הוי' עמו גו' חבל גו' - כמשל החבל כו') - שמוזה מוכן שהתיקון (התשובה) צ"ל העלאת כהנ"ל. ובפ"ד מבוארים פרטי שם הוי' - ה' (אחרונה) מעשה - ועז"נ יעזוב רשע דרכו גו' וישוב גו'. ו' - קול וששה מדות (שבלב) כו' - ועז"נ ושבת גו' בקולו גו' לבבך גו'. ה' (ראשונה) התבוננות (רק בזה חסרוננו) - ועז"נ שובה

1 על כריתות ומיתות בית דין, שגמר כפרתו היא על ידי
2 יסורים, — כנזכר לעיל מהברייתא במסכת יומא, הינו שחקדוש -
3 ברוך הוא מביא עליו יסורים — ויסורים אלה הם גמר כפרתו,
4 (וכמו שכתוב: "ופקדתי כשכמ וגו'") — "ופקדתי" דיקא, —

5 שהקב"ה מביא את
6 היסורים, והינו²⁹ — מתי

7 מביא הקב"ה יסורים לגמר
8 הכפרה, הרי זה כששתשובתו
9 רצויה לפניו יתברך,
10 בשבו אל ה' בקל לבו
11 ונפשו מאהבה, אז
12 באתערותא דלתתא
13 ו"כמים הפנים יובו"
14 אתערותא דלעילא,
15 לעורר האהבה וחסד ה'
16 למרק עונו ב"סורים
17 בעולם הזה, — על ידי
18 התעוררות מלמטה, ו"כמים
19 הפנים", כפי שהאדם מבטא
20 את רצונו העז לשוב אל ה'
21 מצד אהבתו אל ה' — דבר זה
22 פועל התעוררות מקבילה

23 למעלה, שגם אליו יתייחסו באהבה וחסד, למרק אותו כליל
24 מעוונותיו על ידי יסורים בעולם הזה, וכמו שכתוב³⁰: "כי את
25 אשר יאהב ה' יוכיח וגו'". — כדי למרק אותו מעוונותיו — בעולם
26 הזה. יסורים אלה, שהקב"ה מביא, מצד אהבתו, למי ששב אל ה'
27 מתוך אהבה — אלה הם היסורים המסיימים כפרת הנפש, בעבירות
28 שגמר כפרתן הוא על ידי יסורים. אך, אין הכוונה לתעניות ויסורים
29 שאדם מקבל על עצמו. ולכן לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג — מ"ע
30 טו, שום תענית כלל במצות התשובה, אף — לא, בכריתות
31 ומיתות בית דין, — גם בתשובה על עבירות שעונשן הוא כרת או
32 מיתת בית דין, שגמר כפרת עבירות אלו הוא הרי ענין היסורים —
33 כפי שהגמרא אומרת — אף על פי כן, אין הרמב"ם והסמ"ג מזכירים
34 גם בעבירות אלו את ענין התענית — מפני שהיסורים האמורים אינם
35 מכוונים לתעניות, רק תודו — שמתוודים ומפרטים בדיבור את

אגרת התשובה

כריתות ומיתות ב"ד שגמר כפרתו היא ע"י יסורים.
היינו שהקב"ה מביא עליו יסורים (וכמו ש"ש ופקדתי
כשכמ וכו' ופקדתי דיקא) והיינו כשתשובתו רצויה
לפניו ית' בשבו אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה אז
באתערותא דלתתא וכמים הפנים יובו אתערותא
דלעילא לעורר האהבה וחסד ה' למרק עונו ב"סורים
בעוה"ז וכמ"ש כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכו'. ולכן
לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תענית כלל במצות
התשובה אף בכריתות ומיתות ב"ד. רק הוידו
ובקשת מחילה כמ"ש בתורה והתודו את חטאתם
וכו'. ומ"ש ביואל שובו עדי בכל לבבכם בצום ובבכי
כו' היינו לבטל הגזרה שנגזרה למרק עון הדור ע"י
יסורי בארבה. וזהו הטעם בכל תעניות שמתענין על
כל צרה שלא תבא על הצבור וכמ"ש במגילת אסתר.

החטאים שחטאו, ובקשת מחילה, — על העבירות, כמו שכתוב
בתורה³¹: "והתנדו את חטאתם וגו'". — את הוידו ובקשת
מחילה כן מזכירים הרמב"ם והסמ"ג במצות התשובה, שכן, זהו חלק
מהתשובה. טעמו של דבר (כתוב) הוא, כי בעבירה ישנו "גוף"
ו"נשמה". מעשה העבירה
הוא ה"גוף", והרצון והתאוה
לעשות את העבירה, הוא
ה"נשמה". בשעה שהוא
עושה תשובה, עליו הרי
לבטל גם את ה"גוף" וגם את
ה"נשמה" של העבירה. הנה
את ה"נשמה" — את הרצון
והתאוה — מבטלים על ידי
החרטה על העבר, שחורה
לו והוא מצטער על שעשה
את העבירה. צער הוא הרי
ההיפך מתענוג, והצער על
העבירה מבטל את התענוג
שבסיבתו היו בו הרצון
והתאוה באותה עבירה.
צריכים, אבל, הרי לבטל גם
את ה"גוף" של העבירה,

ובכך להימנע להבא מלעשות עבירה זו — והרי אין כאן מעשה
שיבטל את מעשה העבירה, שהוא "גוף" העבירה. הנה הוידו שהוא
מוציא בפיו, ו"עקימת שפתיו הוי מעשה" — זה מבטל את "גוף"
העבירה. על כל פנים, זהו ענין הוידו שהוא חלק מהתשובה. ואילו
תעניות אינן חלק מהתשובה. ומה שכתוב ביואל³²: "שובו עדי
בכל לבבכם בצום ובבכי וגו'", — כתוב הרי כאן ענין התענית
כחלק מ"שובו אלי", הינו — הרי זה כדי לבטל — הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א: ענין של עתיד (ותשובה — עזיבת העבר). הנוהג שנגזרה
— אז, למרק עון הדור על ידי יסורים בארבה. — שכדי לבטל את
הגזירה, נדרש ענין התענית. אך אין התענית חלק מתשובה. והוא
הטעם בכל תעניות שמתענין על כל צרה שלא תבא על
הצבור, — שהתענית באה כדי לבטל את צרת הגזירה. וכמו
שכתוב במגילת אסתר³⁴ — שאסתר ביקשה להטיל תענית כדי

ישראל (שם המעלה). י' — שכל הנעלם שבכחו כו' שרש ועיקר חכ' שבה מלוכש ה' (ח"א פ"ט ושם, אשר כשנוגע לשם — פונה בכל הכחות כו'). — ועז"ז השיבנו ה' גו'. וזהו ג"כ הענין והסדר, שנאמר: סור מרע (יעזוב רשע — מל"ת) ועשה טוב (רשמעת גו' בכל לבבך — דפליג לרמ"ח איברין, רמ"ח מ"צ) בקש שלום (לאחרי סומ"ר וע"ט — שלכן נק' ישראל — ויכול להיות שלום ושלמות כו' — מתחלה מלמטלמ"ע, ואח"כ מלמעלמ"ט — שובה ישראל, השיבנו ה') וכמוכן כ"ז מלקו"ת ס"פ בלק ד"ה מה טובו בבי' ד' תשובות — אלא ששם מבארם כאו"א בפ"ע — וכאן — כמו שכאו"א מהן (אפילו תשו"ת) כלולה מכולן. וק"ל. ע"ד הקבלה — ראה ש' הגלגולים הקדמה כא ו'להעיר דשם מפרש ד' חלקי כפרה — וכפרה הד' חלול ה' וראה חז"ג יומא (פו, א' [1]). 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוסיף בזה בי' — דבכ"ז כל מצות התשובה גם על כריתות תלוי באדם. ויכול למלאותה ולגמרה כי כששב מאהבה כו' מעורר כו'". 30. משלי כז, יט. 31. נשא ה, ז. 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה ה" צ"ל זה בתחילת הבי' — מהו תשובה מה"ת — אלא עיקר הכוונה כאן — דלא התענית וכמשל"ק. אבל מהל' מובן דגם בלא וידוי דברים — תשובה היא (וכדמוכה גם מהראיות משו"ע מחו"מ שלא הזכירו שם וידוי דברים), אלא שוידוי ובקשת מחילה — כשעושים — הם חלק התשובה ומוסיפים בתשובה — ולכן הזכירו הרמב"ם כו' משא"כ התענית, הוא ענין בפ"ע, וכמשנ"ת בסוף הפרק ורפ"ב — ולכן לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תענית כלל". ועיין חז"ג קכב, א. סהמ"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה. מנחת חינוך מצוה ססד". — ראה לעיל הערה 17. 33. ב, יב. 34. ד, טז.

1 לבטל גזירת המן. ומה שכתוב בספרי המוסר, ובראשם ספר
2 הרוקח וספר חסידים, הרבה תעניות וסגופים לעובר על
3 כריתות ומיתות בית דין³⁵, וכן – הם מביאים הרבה תעניות,
4 למוציא זרע לבטלה, שחוב מיתה בידי שמים, כמו שכתוב
5 בתורה³⁶ גבי ער ואונן, –
6 בהם היה חטא זה, וזה אשר
7 הביא את העונש של מיתה
8 בידי שמים, ודינו – של
9 המוציא זרע לבטלה, כחייב
10 כריתות לענין זה – ולכן
11 מביאים ספרי המוסר
12 האמורים הרבה תעניות למי
13 שעבר על חטא זה. הרי
14 לכאורה, שהתעניות באות
15 בתור יסורים לגמר הכפרה,
16 שבחייבי כריתות נדרש ענין היסורים דוקא, ואילו לעיל, נאמר הרי
17 שהיסורים הגומרים כפרתם של חייבי כריתות, הם דוקא היסורים
18 שמביאים על האדם מלמעלה, ולא התעניות שהוא מקבל על עצמו

אגרת התשובה

ומ"ש בספרי המוסר ובראשם ספר הרוקח וס' חסידים
הרבה תעניות וסגופים לעובר על כריתות ומיתות
ב"ד וכן למוציא זרע לבטלה שחייב מיתה בידי שמים
כמ"ש בתורה גבי ער ואונן ודינו כחייבי כריתות לענין
זה. היינו כדי לינצל מעונש יסורי' של מעלה ח"ו.
וגם כדי לזרז ולמהר גמר כפרת נפשו. וגם אולי אינו
שב אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה כ"א מיראה:

היסורים הגומרים את הכפרה (בחייבי כריתות ומיתות בית דין), אין
הכוונה ליסורי תעניות, אלא ליסורים שמביאים על האדם רחמנא
ליצלן מלמעלה, כדי לגמור את כפרתו.

יום שני ט' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 182, פרק ב אך כל זה... עד עמ' צב, יום רצון.

37 פרק ב. בפרק הקודם, פרק א', הסביר רבנו הזקן, שתשובה אינה ענין
38 התענית, צום על עבירות שנעשו, אלא תשובה היא "עזיבת החטא", לעזוב
39 את החטא ולא לעשותו עוד. ואפילו בעבירות שגמר כפרתן הוא על ידי
40 יסורים (וזן העבירות שעונשן
41 כרת או מיתת בית דין) – אין
42 הכוונה ליסורי תעניות שהאדם
43 גוזר על עצמו, אלא הכוונה
44 היא, ליסורים שמביאים עליו
45 מלמעלה, כדי לגמור כפרת
46 נפשו.
47 אך כל זה לענין כפרה
48 ומחילת העון, – פועלת
49 התשובה ולא נדרשות על
50 כך שום תעניות, שנמחל לו
51 לגמרי מה שעבר על
52 מצות חמלה – מלכו של
53 עולם, כשעשה תשובה
54 שלמה, ואין מזכירין לו דבר וחצי דבר ביום הדין לענינו על
55 זה – על חטא, חס ושלום בעולם הקא, ונפטר לגמרי מן הדין

אגרת התשובה

פרק ב אך כל זה לענין כפרה ומחילת העון
שנמחל לו לגמרי מה שעבר על
מצות המלך כשעשה תשובה שלימה ואין מזכירין
לו דבר וחצי דבר ביום הדין לענינו על ח"ו בעוה"ב
ונפטר לגמרי מן הדין בעוה"ב. אמנם שיהי' לרצון
לפני ה' ומרצה וחביב לפניו ית' כקודם החטא להיות
נחת רוח לקונו מעבודתו. היה צריך להביא קרבן
עולה אפי' על מ"ע קלה שאין בה כרת ומיתת ב"ד
כמו שדרשו רז"ל בת"כ ע"פ ונרצה לו וכדאיתא בגמ'
פ"ק דזבחים דעולה מכפרת על מ"ע והיא דורון לאחר
שעשה תשובה ונמחל לו העונש. וכאדם שסרה

אומרת בפרק ראשון של מסכת זבחים² דעולה מכפרת על מצות
עשה, והיא דורון לאחר שעשה תשובה ונמחל לו העונש,

בתור יסורים? – מסביר רבנו הזקן: הינו, כדי לינצל מעונש יסורים
של מעלה חס ושלום; – (הערות כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין
דלעתיד (כנ"ל) – ולא תשובה – שהוא על העבר), שמוא נגזר עליו
חס ושלום מלמעלה עונש של יסורים, יינצל מכך על ידי התעניות,
וגם כדי לזרז ולמהר גמר
כפרת נפשו; – שבזה יש
בכח התעניות לעזור, וגם
אולי אינו שב אל ה' בכל
לבו ונפשו מאהבה, כי
אם מיראה: – שאז אין
ה"כמים הפנים" שלמעלה,
עוזר לגמור כפרתו על ידי
יסורים, ולכן הוא מקבל על
עצמו יסורים בענין
התעניות³⁷. אך בעצם, ענין
היסורים הגומרים את הכפרה (בחייבי כריתות ומיתות בית דין), אין
הכוונה ליסורי תעניות, אלא ליסורים שמביאים על האדם רחמנא
ליצלן מלמעלה, כדי לגמור את כפרתו.

35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וביותר תגדל הקושיא מ"סיגופים" דלבטל גזירה לא מצינו רק תענית, כנ"ל ביזאל ואסתר כו'. ועכצ"ל
שכאן הכוונה אחרת. 36. וישב לח, ז-ו. 37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז קשה למה לא הזכירו הרמב"ם (שהרי מדבר גם בעושה
תשובה מיראה)? ! ואולי כוונת ב"י אדה"ז – שתעניות וסיגופים הנ"ל (מיעוט חלב ודם) הם ענין (קרבן-) תפלה על העתיד: לינצל מעונש וגם
– שתמהר כפרתו וגם אולי – להגיע לתשובה מעולה ויותר. אלא שעפ"ז ג"כ ק"ק – חילוקי מספר התעניות כו' לכאז"א בפ"ע. אבל ראה פ"ב
כיו"ב. ועיין ח"א פכ"ט ע"ד בטוש הגוף (אלא ששם נ' ענין הביטוש דסיבת חומריות הגוף – הקליפה וע"י התבוננות) 1. ויקרא א, ד. 2.
ד, ב.

44 ופעם אחת יצאה בן פרתו של שכנתו ולא מחה בה, —
45 שתימנע מכך, והשחרו שניו מפני הצומות, — שצם, על שלא
46 קנם דברי הקדיו; — החכמים שאסרו דבר זה. וכן רבי יהושע
47 שאמר: "בושני מדבריכם בית שמאי", והשחרו שניו מפני
48 הצומות; — שצם על

49 שהתבטא כך על בית שמאי,
50 ורב הונא פעם אחת
51 נתהפכה לו רצועה של
52 תפילין, והתענה מ'
53 צומות; וכהנה רבות —
54 בתנאים שונים. — תעניות
55 אלו לא היו ענין של
56 תשובה, וגם לא ענין של
57 יסורים כדי לגמור את
58 הכפרה — שהרי לא היו אלה
59 חטאים כאלו הדורשים גמור
60 כפרה על ידי יסורים, אלא
61 התעניות באו במקום קרבן,
62 כדי להיות מרוצה וחביב
63 לפני הקב"ה כמו לפני
64 החטא. ועל יסוד זה — שיש
65 ענין של תעניות גם על
66 חטאים קלים שאינם
67 דורשים גמור כפרה על ידי
68 יסורים, אלא התעניות הן
69 במקום קרבן, הנה על יסוד
70 זה, למד האר"י ז"ל
71 לתלמידיו על פי חכמת
72 האמת, — כפי שנקראת
73 תורת הקבלה, מספר
74 הצומות לבמה עזות
75 וחטאים, אף שאין בהן
76 כרת ולא מיתה ביד
77 שמים, — שבהם נדרש גמור
78 כפרה על ידי יסורים, כמו

79 על חפצם קנ"א — מאה חמישים ואחת, תעניות וכו'; ואפלו על
80 איסור דרבנן כמו סתם יינם — יין של גוי, ותענה ע"ג — שבעים
81 ושלוש תעניות וכו'; וכן על כפול מצות עשה דרבנן כמו
82 תפלה⁸ — ותענה ס"א — ששים ואחת תעניות וכו'. ודרך כלל,
83 סוד התענית היא סגולה נפלאה להתגלות רצון העליון
84 ברוך-הוא, כמו הקרבן שנאמר בו: "ריח ניחוח לה", — נחת
85 רוח לקב"ה. וכמו שכתוב בישעיה¹⁰: "הלזה תקרא צום ויום
86 רצון לה", מכלל — הרי, שהצום הנרצה הוא יום רצון:

1 ובאדם שפסח במלך ופיסו על ידי פרקליטין — שתדלנים, ומחל
2 לו, — המלך, אף-על-פירכן שולח — זה שסרח במלך, דורון ומנחה
3 לפניו — לפני המלך, כדי שיתרצה לו לראות פני המלך — כך גם
4 ענינו של קרבן עולה, שאחרי שעשה תשובה ומחלו לו על חטאו —

5 מהווה הקרבן מתנה כדי
6 שיהיה מרוצה וחביב לפני
7 הקב"ה כמו שהיה לפני
8 שחטא. (ולשון — הגמרא
9 שאומרת על ה"עולה"²
10 שהיא "מכפרת", וכן מה
11 שכתוב בתורה "ונרצה לו
12 לכפר עליו" — אין זו
13 כפרת נפשו, — אין הכוונה
14 לכפרת נפשו הבאה על ידי
15 התשובה, אלא — הכוונה
16 היא: לכפר לפני ה' להיות
17 נחת רוח לקונו, —
18 שתימחה לפני הקב"ה כל
19 השפעה עקב החטא,
20 והחוטא יהיה שוב אהוב על
21 הקב"ה כמו לפני שחטא,
22 בדאיתא שם בגמרא,¹⁵ —
23 כפי שהגמרא אומרת שם,
24 שאחרי שהיתה כבר
25 הכפרה, באה ה"עולה" בתור
26 דורון, וכמו שכתוב:¹⁹
27 "תמים יהיה לרצון". —
28 כל ענינו של קרבן ה"עולה"²¹
29 הוא לרצות, שכן הכפרה
30 כבר היתה לפני זה. כל זה
31 היה כשהיו יכולים להקריב
32 קרבנות, שאחרי שעשו
33 תשובה, היו צריכים להביא
34 קרבן כדי להיות מרוצה
35 וחביב כמו לפני החטא,

36 ועכשו שאין לנו קרבן להפיק רצון מה' — התענית הוא במקום
37 קרבן, כמו שכתוב בגמרא⁴ — שתפלת המתענה היא: "שיהא
38 מעוט חלבי ודמי שנתמעט — על ידי הצום, כאלו הקרבתי
39 לפניך וכו'" — הרי, שענין התענית הוא ענין של קרבן, להיות
40 מרוצה לפני הקב"ה כמו לפני החטא. ולכן מצינו בכמה תנאים
41 ואמוראים, שעל דבר קל — על חטא קל, היו מתענים תעניות
42 הרבה מאד, כמו⁵ רבי אלעזר בן עזריה שהיה מתיר שתהא
43 פרה יוצאה ברצועה שבין קרניה בשבת, וחכמים אוסרים,

3. אמור כב, כא. 4. ברכות יז, א. 5. ירושלמי ביצה פ"ב ה"ח. 6. חגיגה כב, ב. 7. מועד קטן כה, א. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אין להוכיח מכאן דאדה"ז ס"ל תפלה מדרבנן [ראה שו"ע אדה"ז סק"ו, תניא רפ"ח, לקו"ת בלק (ע, ג). ובמכ"י אדה"ז הידוע (בית רבי ח"א כ, א) בפשיטות תפלה מה"ת וראה משנת יואל שקו"ט וביאור], כי ל"ע זמני התפלה הם דרבנן וכשביטל זה ציווה הארז"ל להתענות ס"א כו". 9. ויקרא א, ג. 10. נח, ה.

יום שלישי י' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צב, פרק ג והנה חכמי... עד עמ' 184, ג"פ וכו'.

אגרת התשובה

1 **פֶּרֶק ג.** בפרק הקודם, פרק ב', הסביר רבנו הזקן, שלמרות שלעצם ענין
2 התשובה לא נדרשות שום תעניות, הרי כשם שבשעה שבית המקדש היה
3 קיים היו צריכים, אחרי החזרה בתשובה, להקריב קרבן עולה על החטא, גם
4 בעבירה על מצות עשה קלה, וענינו של הקרבן היה כדי שיהיה "ונרצה לו",
5 שיהיה החזור בתשובה רצוי
6 וחביב לפני הקב"ה כמו לפני
7 החטא, הרי כעת, שאין לנו
8 קרבנות להביא על ידם את
9 ה"ונרצה לו" – בא התענית
10 במקום הקרבן. על יסוד זה לימד
11 האריז"ל, בהתאם לחכמת
12 הקבלה, את מספר הצומות על
13 מספר רב של עונות וחטאים, גם
14 כאלה שאין עליהם עונש כרת
15 ומיתה בידי שמים.
16 **וְהֵנָּה, חֲכָמֵי הַמוֹסָר** –
17 **הָאֲחֵרִיזָנִים** – שאחרי
18 האריז"ל, נחלקו –
19 בדיעותיהם, בְּמִי שֶׁחָטָא
20 חָטָא אֶחָד פְּעָמִים רַבּוֹת:
21 דִּישׁ אוֹמְרִים, שֶׁצָּרִיךְ
22 לְהִתְעַנּוֹת מִסְפַּר הַצּוּמוֹת
23 לְאוֹתוֹ חָטָא פְּעָמִים רַבּוֹת
24 בְּכִי הַמִּסְפָּר אֲשֶׁר חָטָא;
25 כְּגוֹן הַמוֹצֵא זֶרַע לְבִטּוּלָה,
26 שֶׁמִּסְפַּר הַצּוּמוֹת הַמִּפְרָשׁ
27 – על חטא זה, בְּתַקּוּנִי
28 תְּשׁוּבָה מִהֲאֲרִי וְ"ל תֵּן פֶּ"ד – שמונים וארבע, תַּעֲנִיּוֹת, וְאִם
29 חָטָא בְּזֶה עֶשְׂרֵי אוֹ עֶשְׂרִים פְּעָמִים עַל הָדָר מִשָּׁל, צָרִיךְ
30 לְהִתְעַנּוֹת עֶשְׂרֵי אוֹ עֶשְׂרִים פְּעָמִים פֶּ"ד, וְכֵן לְעוֹלָם, – שתמיד
31 מספר התעניות לכל חטא, הוא לפי מספר הפעמים שעבר על אותו
32 חטא, דִּוְמִיָּא – כמו, דְּקָרְבֵּן חָטָאת – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
33 כל החטאות, שֶׁחָיֵב לְהִבְיֵא עַל כָּל פֶּעַם וּפְעַם; – שחטא. וְיֵשׁ –
34 בין חכמי המוסר, מְדַמִּין – משווים, עֲנִין זֶה לְקָרְבֵּן עוֹלָה תְּבִיאָה

35 עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה, דֹּאֲפְלוּ עֵבֶר עַל כָּמָה מִצְוֹת עֲשֵׂה – מִתְּכַפֵּר
36 – ומתנצח לפני הקב"ה, בְּעוֹלָה אַחַת, בְּדִאִיתָא בְּנִמְרָא פֶּרֶק
37 קָמָא דְּזִבְחִים² – כמו שהגמרא אומרת בפרק ראשון של מסכת
38 זבחים. וְהַכְרַעָה הַמִּקְבֵּלָת בְּזֶה, – בין שתי הדיעות של חכמי
39 המוסר, היא לְהִתְעַנּוֹת ג' –
40 פְּעָמִים כְּכִי מִסְפַּר
41 הַצּוּמוֹת דְּחָטָא זֶה, דְּהֵינּוּ
42 – כְּגוֹן: רנ"ב – מאתיים
43 חמשים ושנים, שלש פעמים
44 שמונים וארבעה צומות על
45 הוֹצֵאת שַׁבָּת זֶרַע
46 לְבִטּוּלָה, וְכֵן בְּשֹׁאֵר
47 חָטָאִים וְעוֹנוֹת – שעבר
48 עליהם הרבה פעמים, יצום
49 שלש פעמים כמספר
50 הצומות הקבוע לאותו חטא.
51 וְהַטַּעַם – מדוע שלש
52 פעמים דוקא, הוּא עַל פִּי
53 מֶה שֶׁכָּתַב בְּזֶהר הַקְדוּשׁ
54 סוֹף פָּרָשַׁת נחִי: "כִּיֹּן
55 דְּחָב בָּר נֶשׁ קָמִי קִדְשָׁא –
56 בְּרִיד־הוּא, – כשארס חוטא
57 לפני הקב"ה, זְמַנָּא תְּדָא –
58 בפעם הראשונה שחוטא
59 אותו חטא, עָבִיד רְשִׁימוּ
60 בו', – זה עושה רושם
61 למעלה. אם חטא פעם שניה
62 אותו חטא – אומר שם בזהר – מתחזק הרושם, וְזִמְנָא תְּלִיתָא –
63 אם חטא פעם שלישית אותו חטא, אֲתַפְּשֵׁט תְּהוּא בְּתִמָּא מִסְטָרָא
64 דָּא לְסִטְרָא דָּא בּו', – מתפשט הכתם והפגם בעקבות החטא מצד
65 אל צד, כלומר: אין זה רושם בלבד, או רושם חזק בלבד, אלא פגם
66 החודר מצד אל צד, לְכַךְ צָרִיךְ מִסְפַּר הַצּוּמוֹת גַּם כֵּן ג' פְּעָמִים
67 וְכו'. – כיוון שעל ידי חטאו בפעם השלישית אותו חטא, מתהווה
68 ההתפשטות הגדולה ביותר של הפגם למעלה.

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ עולות אחרות – ראה סוגי הקרבנות בהקדמת הרמב"ם לפיה"מ קדשים". 2. ה, ב, ו, א, ז, ב.
3. עג, ב.

יום רביעי י"א תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 184, אכן כל זה... עד עמ' 184, תענית.

- 1 אכן – ברם, כל זה ב'אדם חזק ובריא, שאין רבוי הצומות מוֹיֵק
2 לוֹ כִּלְל לְבִרְיאוֹת גּוּפוֹ, וְכִמוֹ בְּדוּרוֹת הָרָאוּשׁוֹנִים – כְּשֶׁהַגּוֹפִים
3 הֵיוּ חֻזְקִים וְבִרְיָאִים, וְרִיבּוֹי תַּעֲנִיּוֹת לֹא הָיָה, הֵם הָיוּ צָרִיכִים לְצוּם
4 כֹּל הַצּוּמוֹת הָאֲמֹרִים, אֲכָל מִי שֶׁרִבּוֹי הַצּוּמוֹת מִזֶּיֶק לוֹ, שֶׁאִפְשָׁר
5 שְׂיֻכַּל לֵבֵא לְיָדֵי חֲלִי אוֹ
6 מִיחּוֹשׁ חֵם וְשִׁלּוּם, – עַל
7 יְדֵי הַצּוּמוֹת, כְּמוֹ 1
8 בְּדוּרוֹתֵינוּ אֵלֶּה 2 –
9 שֶׁהָאֲנָשִׁים חֲלָשִׁים, וְרִיבּוֹי 3
10 תַּעֲנִיּוֹת עֲלוּל לְהוֹיֵק לָהֶם, 4
11 אֲסוּר לוֹ לְהִרְבּוֹת 5
12 בְּתַעֲנִיּוֹת אֲפִלּוּ עַל 6 –
13 חֲטָאִים שְׁעוֹנָשׁ בְּרִיתוֹת 7
14 וּמִיתוֹת בִּיתְדִין, וּמִכָּל 8
15 שֶׁכֵּן – שֶׁאֲסוּר לוֹ לְהִרְבּוֹת 9
16 בְּתַעֲנִיּוֹת, עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה 10
17 וּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁאֵין 11
18 בָּהֶן בְּרֵת, אֲלֵא כִּי אִשָּׁר 12
19 יִשְׁעַר בְּנַפְשׁוֹ שֶׁבְּדָאִי לֹא 13
20 יִזִּיק לוֹ כִּלְל. כִּי אֲפִלּוּ 14
21 בְּדוּרוֹת הָרָאוּשׁוֹנִים, בִּימֵי 15
22 תְּנָאִים וְאֲמֹרָאִים – לֹא 16
23 הָיוּ מִתַּעֲנִין בְּכַהֲאֵי גִּוְנָה, 17
24 – בִּאֻפֵּן כּוֹה, עַל חֲטָאִים, 18
25 אֲלֵא הַבְּרִיאִים, דְּמִצּוֹ
26 לְצַעֲרוֹי נִפְשִׁיהוּ; –
27 שֶׁבְּכּוּחַם לְצַעַר אֶת עַצְמָם, וְדָלָא מִצֵּי לְצַעֲרוֹי נִפְשִׁיהּ – וּמִי שֶׁאֵין
28 בְּכוּחוֹ לְצַעַר אֶת נַפְשׁוֹ, וּמִתַּעֲנֵה – נִקְרָא "חֻטְא" בְּנִמְרָא פֶּרֶק
29 קִמָּא – רִאשׁוֹן, דְּתַעֲנִיטָה, וְאֲפִלּוּ מִתַּעֲנֵה עַל עֲבֻרוֹת שֶׁבִּידּוֹ
30 בְּדַפְרֵשׁ רִשִׁי שֵׁם, – שֶׁאִפִּילוֹ בְּאוֹתוֹ אֻפֵּן שְׁלִפִי ה'מֵאן דִּאֲמַר"
31 הַשֵּׁנִי הוּא נִקְרָא קְדוּשָׁה, שׁוּחַ כִּפִּי שֶׁרִשִׁי אֹמֵר שֶׁם מִפְּנֵי שַׁעַל יְדֵי כִּךְ
- 32 עוֹנֻנוֹתָיו מִתְמַרְקִים, הָרִי גַם בִּאֻפֵּן כּוֹה אֹמֵר אוֹתוֹ "מֵאן דִּאֲמַר"
33 שֶׁנִּקְרָא חוּטָא אִם הוּא מִתַּעֲנֵה בִּשְׁעָה שֶׁאֵין הוּא יִכּוֹל לְצַעַר אֶת
34 עַצְמוֹ, וְכִדְאִיתָא – כִּפִּי שֶׁמוֹצֵאִים בְּנִמְרָא פֶּרֶק קִמָּא – רִאשׁוֹן,
35 דְּרִיבּוּחִים, שֶׁאֵין לָךְ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁאֵינוֹ מַחֲבִיב עֲשֵׂה וְכוּ'. – הָרִי
36 שֶׁתִּמִּיד יִשְׁנו עֵינָי שֶׁל עוֹנוֹת
37 בְּתַעֲנִית, וּבְכָל זֹאת אֹמְרִים,
38 שֶׁאֵם אֵין בְּכוּחוֹ לְצַעַר אֶת
39 עַצְמוֹ וְצֵם – נִקְרָא חוּטָא.
40 וּמִכָּל שֶׁכֵּן מִי שֶׁהוּא בָּעַל
41 תּוֹרָה, – וְצֵם לְמִירוֹת שֶׁאֵין
42 בְּכוּחוֹ לְצַעַר אֶת עַצְמוֹ,
43 שֶׁחֻטְא – בְּמֵה שֶׁהוּא צֵם,
44 וְנִעְנֵשׁ בְּכַפְלָיִים, כִּי מַחֲמַת
45 חֲלִישׁוֹת הַתַּעֲנִיט לֹא יִכָּל
46 לְעִסְקָהּ – בְּתוֹרָה, כְּרִיאָי
47 – וְיֵשׁ לוֹ עוֹנֵשׁ כְּפוּל, (א) עַל
48 הַצּוּם, (ב) עַל בִּטּוּל תּוֹרָה.
49 אֲלֵא מֵאִי תַּקְנִיתִיהּ? – מֵהִי
50 תַּקְנִיתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם? –
51 כִּי־צַד יִהְיֶה לוֹ עֵינָי הַכֹּפֶרָה
52 כְּדִי לְהִיטֵי "נִרְצָה" לִפְנֵי
53 הַקָּב"ה כְּמוֹ לִפְנֵי הַחֲטָא? –
54 הָרִי זֶה, בְּדַבְרֵיכֶם: – כְּמוֹ
55 שֶׁכְּתוּב: "וְחִטְאָךְ בְּצִדְקָה
56 פֶּרֶק"; – כְּלוּמֹר, שִׁיתֵּן
57 צִדְקָה כְּתוּמָה עַל הַתַּעֲנִיט
58 שֶׁהִיָּה עֲלֵיו לְצוּם עַל חֲטָאֵיו, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב הַפּוֹסְקִים, לִתֵּן – לַתֵּת,
59 בְּעַד כָּל יוֹם תַּעֲנִיט שֶׁל תְּשׁוּבָה עֶרֶךְ ח' גְּדוּלִּים פְּלִישִׁי וְכוּ',
60 וְהַעֲשִׂיר יוֹסִיף לִפְנֵי עֲשָׂרוֹ וְכוּ', – וְיֵתֵן סְכּוּמִים גְּדוּלִּים יוֹתֵר עֲבוּר
61 כֹּל יוֹם שֶׁל תַּעֲנִיט־תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב הַמֶּנֶן אֲכָרְהֶם חֲלִבוֹת
62 תַּעֲנִיטִי:

יום חמישי י"ב תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 184, ומ"מ כל בעל... עד עמ' 186, לא תמוז).

- 63 וּמִכָּל מְקוֹם, – לְמִירוֹת
64 שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁבְּדוּרוֹתֵינוּ, שֶׁאֵין
65 כּוֹחַ לְאָדָם לְצַעַר אֶת עַצְמוֹ,
66 יֵשׁ לְהַמִּיר אֶת תַּעֲנִיטוֹ 19
67 הַתְּשׁוּבָה בְּמִתֵּן צִדְקָה, בְּכָל 20
68 זֹאת כָּל בָּעַל נֶפֶשׁ הַחַפֵּץ 21
69 קִרְבַּת ה', לִתֵּן נִפְשׁוֹ 22
- וּמִ"מ כֹּל בָּעַל נֶפֶשׁ הַחַפֵּץ קִרְבַּת ה' לְתַקֵּן נִפְשׁוֹ
לְהַשִּׁיבָה אֶל ה' בְּתְשׁוּבָה מַעֲלוּהָ מִן הַמּוֹכַחֵר.
יַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ לְהַשְׁלִים עִכְ"פּ פַּעַם א' כֹּל יְמֵי חַיּוֹ
מִסְפַּר הַצּוּמוֹת לְכָל עוֹן וְעוֹן מַעֲוֹנוֹת הַחֲמוּרִים שֶׁחַיִּיבִין
- 70 לְהַשִּׁיבָה – אֶת הַנֶּפֶשׁ, אֵל
71 ה' בְּתְשׁוּבָה מַעֲלוּהָ מִן
72 הַמְּכַחֵר – יַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ
73 לְהַשְׁלִים עַל כָּל פְּגָמִים פַּעַם
74 אַחַת כָּל יְמֵי חַיּוֹ מִסְפַּר
75 הַצּוּמוֹת לְכָל עוֹן וְעוֹן
76 מַעֲוֹנוֹת הַחֲמוּרִים שֶׁחַיִּיבִים

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכל הדינים דלקמן – עיין שו"ע או"ח סתקע"א ובנ"כ שם. שו"ע אדה"ז הל' נזקי גו'נ ס' ד" 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יא, סע"א. ועיין רמב"ם הל' דעות רפ"ג ובנ"כ שם". 6. ז, א. ראה רש"י שם. 7. דניאל ד, כד. 8. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א להלן עמוד 1168 ואילך. 9. או"ח סתקס"ח סק"ב ובהנסמן שם. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכ"מ בכיו"ב מובא

1 עֲלֵיהֶם מִיתָה עַל כָּל פָּנִים, – על כל פנים, על העוונות שחייבים
2 עליהם מיתה – ישרים את מספר הצומות הנדרשים על אותו עון,
3 וְאִפְּלוּ – אם חיוב המיתה על אותו עון, הוא בִּידֵי שָׁמַיִם בְּלִבָּר,
4 – ולא מיתה בידי אדם – ישרים על אותם עוונות – על כל פנים –

5 את מספר הצומות הנדרשים
6 על אותו עון. כְּגוֹן
7 לְהוֹצֵאת זֶרַע לְבִטּוֹלָה –
8 ישרים, פ"ד – שמונים
9 וארבעה צומות פְּעַם אַחַת
10 בִּימֵי חַיָּיו. וְיִכּוֹל לְדַחוֹת
11 את הצומות, לִיָּמִים
12 הַקְּצָרִים בַּחֲרָף, וְיִתְעַנֶּה
13 בְּעֶשֶׂר תַּעֲנִיּוֹת עַל דֶּרֶךְ
14 מְשַׁל בַּחֲרָף אַחֵר, או
15 פְּחֻזָּה, – מעשרה תעניות,
16 וְיִגְמֹר מִסְפַּר הַפ' צוֹמֹת
17 בְּט' שָׁנִים, או יוֹתֵר כְּפִי
18 בַּחו' – אם יש לו יותר כוח,
19 הוא יכול לעשות זאת
20 בתקופה קצרה יותר, ואם
21 כוחו חלוש – בתקופה
22 ארוכה יותר, (וְגַם יִכּוֹל
23 לֵאכּוֹל מַעֲט כְּגו' שְׁעוֹת
24 לְפָנֵי נֶיץ הַחֲמָה, וְאִתְּ-עַל
25 פִּירֵיכָן נִחְשָׁב לְתַעֲנִית אִם
26 הִתְנָה בָּן). – למרות שאכל
27 שלוש שעות לפני נֶיץ הַחֲמָה,
28 נחשב לו אותו יום לתענית
29 שלם, כפי שהתנה שכך יהיה
30 הצום שלו¹¹. וְלִתְשׁוּלֹם –
31 וכדי להשלים, רנ"ב –

32 מאתיים חמשים ושנים צומות בְּנוֹכֵר לְעֵיל – שהם שלש פעמים
33 שמונים וארבע, כפי ההכרעה המקובלת בין אלה הסבורים שדי
34 לצום פעם אחת מספר הצומות על כל חטא, גם אם חטא אותו חטא
35 הרבה פעמים, לבין אלה הסבורים שעל כל פעם שחטא, יש לצום
36 אותו מספר צומות – יִתְעַנֶּה עוֹד ד' פְּעָמִים פ"ד עַד אַחֵר חֲצוֹת
37 הַיּוֹם בְּלִבָּר, דְּמִיחָשֵׁב גַּם בֵּן תַּעֲנִית בִּירוּשָׁלַיִם¹², – בתלמוד
38 ירושלמי נחשב צום של עד אחר חצות היום, לתענית, וב' – ושני
39 חֲצָאֵי יוֹם נִחְשָׁבִים לוֹ לַיּוֹם אַחֵד לְעֵנֶן זֶה. – של מספר הימים
40 שעליו לצום לתיקון חטאו, וְכֵן לְשֹׂאֵר עֲוֹנוֹת כִּיּוֹצֵא בָּהֶן, – לעיל
41 דיבר אודות עוונות שחייבים עליהם מיתה בידי שמים (על כל פנים),
42 שיחמיר בהם על עצמו להשלים את מספר הצומות האמורים. וכעת
43 אומר רבנו הזקן, שגם עוונות שאין עליהם חיוב מיתה, אלא שיש
44 בהם ה"חומר" של עוונות שחייבים עליהם מיתה (בכך הם "כיוצא
45 בהן", דומים לעוונות שיש עליהם חיוב מיתה), כפי שהוא מזכיר

אגרת התשובה

עליהם מיתה עכ"פ ואפי' בידי שמים בלבד כגון
להוצאות ז"ל פ"ד צומות פ"א בימי חייו. ויכול לדחות
לימים הקצרים בחורף ויתענה כעשר תעניות עד"מ
בחורף א' או פחות ויגמור מספר הפ"ד צומות בט'
שנים או יותר כפי כחו (וגם יכול לאכול מעט כג'
שעות לפני נ"ה ואעפ"כ נחשב לתענית אם התנה
כן) ולתשלוש רנ"ב צומות כנ"ל יתענה עוד ד' פעמים
פ"ד עד אחר חצות היום בלבד דמיחשב ג"כ תענית
בירושלמי. וב' חצאי יום נחשבים לו ליום א' לענין
זה. וכן לשאר עונות כיוצא בהן אשר כל לב יודע
מרת נפשו וחפץ בהצדקה:

אכן מספר הצומות העודפי' על רנ"ב וכה"ג שהיה
צריך להתענות לחוש לדעת המחמירי' להתענות
מספר הצומות שעל כל חטא וחטא כפי מספר הפעמים
שחטא כנ"ל. יפרה כולן בצדקה ערך ח"י ג"פ בעד
כל יום. וכן שאר כל תעניות שצריך להתענות על
עבירות שאין בהן מיתה ואפי' על ביטול מ"ע דאורי'¹³
ודרבנן ות"ת כנגד כולם כפי המספר המפורש בתיקוני
התשובה מהאר"י ז"ל (ורובם נזכרים במשנת חסידים
במס' התשובה) הכל כאשר לכל יפרה בצדקה כנ"ל
אי לא מצוי לצעורי נפשי' כנ"ל. ואף שיעלה לסך
מסויים אין לחוש משום אל יבזבו יותר מחומש.
דלא מקרי בזבוז ככה"ג מאחר שעושה לפדות נפשו

ותלמוד תורה בְּנוֹכֵר בָּלֵם, – ועל ביטול מצות עשה של תלמוד
תורה השקולה כנגד כל שאר המצוות, מספר הצומות שעליו לצום,
הוא – כְּפִי הַמִּסְפָּר הַמְּפֹרָשׁ בְּתַקוּנֵי הַתְּשׁוּבָה מֵהַאֲרָ"י ז"ל
(וְרַבֵּם נִזְכָּרִים בְּמִשְׁנַת חֲסִידִים בְּמַסְכַּת הַתְּשׁוּבָה) – הַכֹּל בְּאִשׁוּר
לְבַל יִפְדֶּה בְּצִדְקָה בְּנוֹכֵר לְעֵיל, – בערך של שמונה עשר "גדולים
פוליש" תמורת כל יום של צום, אִי לֹא מִצִּי לְצַעוּרֵי נַפְשִׁיהָ – אם
קשה לו לצער את נפשו – יפרה את הצומות בצדקה, בְּנוֹכֵר לְעֵיל.
– שבדורותינו החלושים האלה, אי אפשר לאדם לצער את עצמו,
ועליו לפדות תעניות אלו בצדקה. וְאִתְּ שִׁיעָלָה – פדיית ימי הצום,
לְסֶךְ מִסָּם – לסכומים גדולים, אִין לְחוּשׁ מְשׁוּם – אל לו לחשוש
למה שאמרו רבותינו ז"ל¹⁴: "אַל יִבְזְבוּ יוֹתֵר מִחֲמִשָּׁה", – ואילו באן
יכול הסכום להגיע ליותר מחומש, אף על פי כן אל לו לחשוש, מפני
– דְּלֹא מִקְרִי בִּזְבוּז בְּכִהָאֵי גֻּנָּא, – אין זה נקרא בזבוז במקרה זה,
כשהוא נותן את הכסף כפדיקן הצומות שהיה עליו לצום, מֵאַחַר

למשל להלן בפרק ז' הדברים שהם ממש כמו עבודה זרה, גילוי
עריות ושפיכת דמים, והם העלמות עין מן הצדקה, לשון הרע, כעס
וכדומה, גם עליהם יחמיר על עצמו לצום על כל פנים פעם אחת
את מספר הצומות הנדרש על אותו חטא, אִשְׁר כָּל "לֵב יוֹדֵעַ מֶרֶת
נַפְשׁוֹ", וְחָפֵץ בְּהַצְדָּקָה: –
שתתקן ותהיה צודקת.

אכן, מִסְפַּר הַצּוֹמֹת
הַעוֹדְפִים עַל רנ"ב – לגבי
החטא של הוצאת זרע
לבטלה, וְכִהָאֵי גֻּנָּא, –
מספר הצומות שמעל
לשלש פעמים של מספר
הצומות לגבי חטאים
אחרים, שְׁהִיָּה צָרִיךְ
לְהַתְעַנּוֹת, כדי לחוש
לדעת הַמְּחַמְרִים
לְהַתְעַנּוֹת מִסְפַּר הַצּוֹמֹת
שֶׁעַל כָּל חֲטָא וְחֲטָא כְּפִי
מִסְפַּר הַפְּעָמִים שֶׁחֲטָא
בְּנוֹכֵר לְעֵיל – הנה, יתרת
צומות אלה, יִפְדֶּה בָּלֵן
בְּצִדְקָה עֶרֶךְ ח"י – שמונה
עשר, גְּדוּלִים פּוֹלִישׁ כְּעַד
כָּל יוֹם. – שהיה עליו לצום,
וְכֵן שֹׂאֵר כָּל תַּעֲנִיּוֹת
שֶׁצָּרִיךְ לְהַתְעַנּוֹת עַל
עֲבֻרוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן מִיתָה,
וְאִפְּלוּ עַל בִּטּוֹל מִצְוֹת
עֲשֵׂה דְאוֹרֵיתָא וְדִרְבָּנָן, –
מצות עשה מן התורה או
מצות עשה של רבנן,

ותלמוד תורה בְּנוֹכֵר בָּלֵם, – ועל ביטול מצות עשה של תלמוד
תורה השקולה כנגד כל שאר המצוות, מספר הצומות שעליו לצום,
הוא – כְּפִי הַמִּסְפָּר הַמְּפֹרָשׁ בְּתַקוּנֵי הַתְּשׁוּבָה מֵהַאֲרָ"י ז"ל
(וְרַבֵּם נִזְכָּרִים בְּמִשְׁנַת חֲסִידִים בְּמַסְכַּת הַתְּשׁוּבָה) – הַכֹּל בְּאִשׁוּר
לְבַל יִפְדֶּה בְּצִדְקָה בְּנוֹכֵר לְעֵיל, – בערך של שמונה עשר "גדולים
פוליש" תמורת כל יום של צום, אִי לֹא מִצִּי לְצַעוּרֵי נַפְשִׁיהָ – אם
קשה לו לצער את נפשו – יפרה את הצומות בצדקה, בְּנוֹכֵר לְעֵיל.
– שבדורותינו החלושים האלה, אי אפשר לאדם לצער את עצמו,
ועליו לפדות תעניות אלו בצדקה. וְאִתְּ שִׁיעָלָה – פדיית ימי הצום,
לְסֶךְ מִסָּם – לסכומים גדולים, אִין לְחוּשׁ מְשׁוּם – אל לו לחשוש
למה שאמרו רבותינו ז"ל¹⁴: "אַל יִבְזְבוּ יוֹתֵר מִחֲמִשָּׁה", – ואילו באן
יכול הסכום להגיע ליותר מחומש, אף על פי כן אל לו לחשוש, מפני
– דְּלֹא מִקְרִי בִּזְבוּז בְּכִהָאֵי גֻּנָּא, – אין זה נקרא בזבוז במקרה זה,
כשהוא נותן את הכסף כפדיקן הצומות שהיה עליו לצום, מֵאַחַר

השם "נפש" דוקא – וי"ל שהוא ע"פ זח"ג (כד, ב) עה"פ ובס' הגלגולים ובכ"מ "שדוקא הנפש היא החוטאת".¹¹ ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א להלן עמוד 1174 ואילך.¹² נדרים פ"ח ה"א.¹⁴ כתובות נ, א.

- 1 שְׁעוֹשֶׂה לְפָדוֹת נַפְשׁוֹ מִתַּעֲנִיּוֹת וְסוּגוֹפִים, וְלֹא גִרְעָא – ואין זה
2 גרוע, מִרְפּוּאֵת הַגּוֹף וּשְׂאָר צָרָכָיו. – בהן מבזבזו האדם יותר
3 מחומש של רכושו. וּלְפִי שְׁמִסְפֵּר הַצּוּמֹת הַמְּזַכְרִים בְּתַקּוּנִי
4 תְּשׁוּבָה – של האריז"ל,
5 הַנִּזְכָּרִים לְעִיל רְבוּ בְּמֵאֵד
6 מֵאֵד, לְכֵן נִהְגוּ עֲכָשׂוּ כָּל
7 הַחֲרָדִים לְדַבֵּר ה',
8 לְהַרְבוֹת מֵאֵד מֵאֵד
9 בְּצִדְקָה, – כדי לפדות
10 הַצּוּמֹת שֶׁהֵם חוֹשִׁים
11 שְׁמוּטֵל עֲלֵיהֶם לְצוּם, וְזֹאת
12 מִחֲמַת חֲלִישׁוֹת הַיּוֹד, –
13 דְּלֹא מָצוּ לְצַעֲרוֹ נַפְשָׁם
- 14 כָּלִי הָאֵי – שאינם יכולים לצער את נפשם כל כך ולצום – לכן הם
15 מרבים בצדקה כתמורה לריבוי הצומות, (וְכֵמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם
16 אַחֵר עַל פְּסוּקִים¹⁵: "חֲסִדֵי ה' כִּי לֹא תִמְנֹו") – מפרש להלן
17 ב"אגרת הקדש" סימן י',
18 מפני ש"לא תמנו", מפני
19 שאין אנו שלמים, אלא יש
20 לנו חטאים ועוונות לתקן,
21 עלינו להזדקק לא לסתם
22 צדקה וחסד מוגבלים, אלא
23 ל"חסד ה'", לצדקה וחסד
24 בלתי מוגבלים, כמדת החסד
25 והצדקה של הקב"ה שאינם
26 מוגבלים.
- 1 מתענייות וסיוגופים. ולא גרעא מרפואת הגוף ושאר
2 צרכיו. ולפי שמספר הצומות המוזכרי' בתקוני תשובה
3 הנ"ל רבו במאד מאד לכן נהגו עכשיו כל החרדים
4 לדבר ה' להרבות מאד מאד בצדקה. מחמת חלישות
5 הדור דלא מצו לצעורי נפשם כולי האי (וכמ"ש במ"א
6 ע"פ חסדי ה' כי לא תמנו):

אגרת התשובה

יום שישי י"ג תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 186, פרק ד ואולם כל... עד עמ' 186, בנעימים.

- 27 פֶּרֶק ד. וְאוֹלָם, כָּל הַנִּזְכָּר לְעִיל, – בענין התעניות הבאות
28 בשייכות לענין התשובה, ואלו תעניות יש להחמיר לצום אותן
29 בפועל ואלו שיש לפדות בצדקה, הוּא לְגִמְרַת הַכִּפְּרָה וּמִיּוֹק הַנֶּפֶשׁ
30 לַה' – כל זה בא אַחֵר הַתְּשׁוּבָה, כִּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאֵר לְעִיל: מִהֶגְמְרָא
31 פֶּרֶק קָמָא דְּזִכְרִים, – פרק
32 ראשון במסכת זבחים,
33 דְּעוּלָה – קרבן עולה שהיו
34 מביאים על מצות עשה,
35 אחרי התשובה, דוֹרוֹן הָיָא
36 לְאַחֵר שְׂרָצָה הַפְּרָקִלִּים
37 וְכוּ'. – אז מביאים דורון כדי
38 להיות רצוי וחביב בפני
39 המלך נגדו חטא, כך גם
40 התעניות (או הצדקה)
41 האמורות, הן כאמצעי
42 להיות שוב רצוי וחביב לפני
43 הקב"ה. אֲמָנָם הַתְּחֵלֶת
44 מִצּוֹת הַתְּשׁוּבָה וְעִקְרָהּ,
45 לְשׁוֹב עַד ה' – כפי שיסביר
46 להלן, הכוונה היא עד
47 שיחזור שם הוי' שבישראל
48 לשלימותו, בְּאַמְתָּ וּבְלֵב שְׁלֵם, הַחֲכָרָה לְבָאֵר – זאת היטב
49 בְּהַרְחַבַת הַבְּאִיּוֹר, בְּהַקְדָּמָה, מֵהַ שְׂכָתוֹב בְּיָדָהּ
50 הַקְדּוּשׁ כְּבִיאֹר מֵלֵת "תְּשׁוּבָה" עַל דְּרָךְ הַסּוּד – ביאורה של
51 המלה "תשובה" על פי דרך הסוד, הוּא: "תשובה ה'", – שהאות ה'
52 משם הוי' תוחד ותהיה מאוחדת עם המדרגה שלמעלה ממנה,
53 אתה היתה מאוחדת לפני כן, ה' תִּתְּאָה – "תְּשׁוּבָה תִּתְּאָה", – ה'
- 54 התחתונה שבשם הוי', כלומר, הַה' האחרונה שבשם הוי' (י' ה' ו' ה'),
55 כשהיא מוחזרת אל האות וא"ו של שם הוי', זה נקרא "תשובה
56 תתאה" – המדרגה התחתונה שבתשובה, ה' עֲלֵאָה – "תְּשׁוּבָה
57 עֲלֵאָה". – הַה' הראשונה שבשם הוי' כשהיא מוחזרת אל האות יו"ד
58 שבשם הוי', זה נקרא
59 "תשובה עילאה" – תשובה
60 עליונה, המדרגה העליונה
61 שבתשובה. וְגַם – צריך
62 להקדים, מֵהַ שְׂכָתוֹב בְּיָדָהּ
63 הַקְדּוּשׁ בְּקִצַּת מְקוֹמוֹתָיו,
64 שְׁאִין תְּשׁוּבָה מוֹעֵלֶת
65 לְפָנֶיךָ בְּרִיתוֹ וּמוֹצִיא זֶרַע
66 לְבִטְלָה, וְהוּא – מה שאומר
67 באותם מקומות בזה, שאין
68 תשובה מועילה על חטא זה,
69 הרי זה דְּבָר תְּמוּהָ מֵאֵד,
70 שְׁאִין לֹד דְּבָר עוֹמֵד בְּפָנֵי
71 הַתְּשׁוּבָה, – שגם תשובה
72 לא תועיל, וְאִפְּלוּ –
73 העבירות החמורות ביותר
74 שֶׁל עֲבֻדָּה זָרָה וְגִלּוּי
75 עֲרִיזוֹת וְכוּ'. – שיש בהם החומרה המיוחדת של "יהרג ואל יעבור",
76 שעל האדם ליהרג ובלבד שלא יעבור עבירות אלה, ובכל זאת
77 מועילה בהם תשובה. כיצד, אִפּוּא, אומר בזה הקדוש, שעל חטא
78 פגם הברית והוצאת זרע לבטלה, אין תשובה מועילה? וַיִּפְרֹשׁ
79 בְּרִאשִׁית חֲכָמָה⁵, שְׂכָנִית הַזֶּהֱר – היא: שְׁאִין מוֹעֵלֶת – על חטא
80 זה, תְּשׁוּבָה תִּתְּאָה כִּי אִם תְּשׁוּבָה עֲלֵאָה וְכוּ'. – לכך מתכוון

15. איכה ג, כב. 1. רפ"ב. וראה לקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 401 הערה 12 ובשולי הגליון. 2. ח"ג קכב, א. 3. זח"א ס, א. ריט, ב. זח"ב. ריד, ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם תשובה ספ"ג. ע"פ ירושלמי פאה פ"א, א. ובז"ח ס"פ בראשית". 5. שער הקדושה פי"ז.

1 הזוהר, שתשובה סתם, שהיא "תשובה תתאה" אין בה מן המועיל, אך
2 המדריגה העליונה יותר של תשובה, "תשובה עילאה" – מועילה
3 לחטא זה. הנה להבין זאת – לפחות, מעט מועיל, – מעט מן
4 המקצת, צריך להקדים מה שמבאר מהכתוב ומדברי רבותינו
5 זכרונם לברכה ענין הפרת
6 ומיתה בידי שמים, –
7 באיזה אופן בוצע עונש כרת
8 ועונש מיתה בידי שמים: 2
9 בשעבר עברה שמים
10 עליה כרת – היה מן
11 ממש קדם – לפני מלאת
12 לחטא, חמשים שנה, 6
13 ובמיתה בידי שמים – 7
14 כשאחד עובר עבירה 8
15 שעונשה מיתה בידי שמים,
16 היה מן ממש – לא מיתה רוחנית של הנפש, אלא מיתה גשמית של
17 הגוף – קדם – לפני שמלאו לו ששים שנה, כחנניה בן עזר הנביא

אגרת התשובה

צריך להקדים מה שמבאר מהכתוב ומדברי רז"ל ענין
הכרת ומיתה בידי שמים כשעבר עבירה שחיבי עלי
כרת ה' מת ממש קודם חמשים שנה. ובמיתה בידי
שמים מת ממש קודם ששים שנה כחנניה בן עזר
הנביא בירמיה' (ולפעמי' גם במיתה בידי שמים נפרעין
לאחר כמו שמצינו בער ואונן) והרי נמצאו בכל דור
כמה וכמה חייבי כריתות ומיתות והאריכו ימיהם
(ושניהם) [ושנותיהם] בנעמים.
ובמה חייבי כריתות ומיתות, – ובכל זאת, והאריכו ימיהם
(ושניהם) [ושנותיהם] בנעמים?¹²

יום שבת קודש י"ד תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 186, אך הענין יובן... עד עמ' צד, האותיות.

35 אף הענין יובן, על פי מה שכתוב¹³: "כי חלק ה' עמו וכו'",
36 בני ישראל הם חלק הוי', הם חלק משם תו"ה ברוך הוא,
37 בדרבנן: – כמו שכתוב¹⁴:
38 ויפח באפיו נשמת
39 תיים", – כתוב כאן הרי 9
40 ויפח, ומאן דנפח מתוכו 10
41 נפח¹⁵ וכו'¹⁶. – הנופח, נופח 11
42 מתוכיותו ומפנימיותו, כך, 12
43 שהנשמה עליה כתוב 13
44 ויפח", היא מפנימיות 14
45 האלקות, והיא שם הוי', כפי 15

אגרת התשובה

אך הענין יובן עפ"י
מ"ש כי חלק ה' עמו וכו' חלק משם הוי' ב"ה כדכתיב
ויפח באפיו נשמת חיים ומאן דנפח מתוכו נפח וכו'.
ואף שאין לו דמות הגוף וכו' ח"ו. אך דברה תורה
כלשון בנ"א. כי כמו שיש הפרש והבדל גדול באדם
התחתון עד"מ בין ההבל שיוצא מפיו כדיבורו להבל
היוצא ע"י נפיתה. שביצא כדיבורו מלובש בו כח

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי"ל: מעט (בכמות) מזער (באיכות) – משא"כ בל' מעט מן המעט וכיו"ב). 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי שולל דעת הרמב"ן ס"פ אחר". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כירוש' ביכורים רפ"ב – כפי' תוד"ה כרת שבת כה, סע"א". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל". – בנוגע לכרת (בהערה 7). 10. פכ"ח. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "1) הרי דינו מיתה בידי אדם (סנה' פט, א). 2) לא נתפרש בכלל בן כמה שנים ה'. וי"ל דהרא"ה היא דמיתה בידי'ש מת ממש (דזהו חידוש אדה"ז כאן) וכמש"כ בחנני' כה אמר ה' הנני משלחך (ביד"ש) מעל פני האדמה השנה אתה מת גוי' וימת חנני' גוי'. ועפ"ז מובן הבא בחצו"ג תיכף לאח"ז "ולפעמים גם במיתה בידי'ש נפרעין לאחר" – מהי 1) השייכות לכאן, 2) פי' "גם" – וע"פ הנ"ל: מתוך, – דלכאורה ענין דחנני' אינו דומה ליד"ש דנדוד"ש שהרי מיתתו ביד"א (ובזה) – פשיטא שהכוונה מת ממש) ומיתתו בפועל באה תחת זה. וע"ז מתוך "בירמיה" – דאף שדינו מיתה ביד"א כבש"ס – לא דנוהו ע"ז, כ"א כמסופר בירמיה: הבטחת מת גוי' לכן גוי' – עונש מה' (לא תמורת יד"א) על שהבטיח כו' ומת ממש. וא"ת הרי מת לאחר – לפעמים גם כו'. בהמשך להנ"ל יל"פ גם ההדרגה הנביא – לא רק שלא דנוהו בפועל ביד"א, אלא שאא"פ ה' לדונו למיתה ביד"א (ובמילא – אין מקום לענוש תמורת זה), כי המדובר בחנני' הנביא (היינו שנביא אמת ה'). וכ"כ בירוש' סנהדרין פי"א ח"ה. ורק לאחר שיעברו שנתיים ולא תתקיים הבטחתו אפשר לדנוהו ביד"א". – ראה שיעורים בספר התניא עמוד 1188 ואילך. 12. על השאלה: מה מציין רבנו הזקן בקושיא, בהוסיפו המלה "בנעמים" ("שהאריכו ימיהם ושנותיהם בנעמים") – ענה הרבי שליט"א: "שאאל"פ (בדוחק עכ"פ) שנתקיים ע"י עונש עוני וכו' שנק' מתו בל' "הכתוב" (שמות ד, יט) ו"בדברי רז"ל" (הובא בפרש"י עה"ת שם). 13. האזינו לב, ט. 14. בראשית ב, ז. 15. הובא לעיל ח"א רפ"ב בשם הזוהר. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להמשך בזה ח"א רפ"ב". 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכו' – ולא גוף – שיר יגדל. וראה לקו"ת לג"פ בתחלתו". 18. ברכות לא, ב.

1 בַּח וְחַיִּית מַעֲט מוֹעִיר, – מעט מן הקצת, והוא בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת
2 מְנַפֵּשׁ הַחַיָּה שֶׁבְּקֶרְבוֹ, אֲכָל בְּיוֹצֵא בְּכַח הַנוּפָח, דְּמִתּוֹכּוֹ נִפָּח,
3 מְלַבֵּשׁ בוֹ – באותו הבל, בַּח וְחַיִּית פְּנִימִית מִבְּחִינַת הַנֶּפֶשׁ הַחַיָּה
4 וְכו', – הרי כפי שהדבר הוא באדם, שקיים הבדל בין דיבור לבין
5 נפיקה, שההבל שבדיבור
6 הוא חיצוניות, וההבל
7 שבנפיקה הוא פנימיות –
8 בְּכַח מַמַּשׁ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל,
9 הַמְבַדִּיל הַבְּדִלּוֹת לְאֵין
10 קִין, וְשֶׁהַפֶּרֶשׁ עֲצוּם מְאֹד
11 לְמַעֲלָה, בֵּין כָּל צָבָא
12 הַשָּׁמַיִם, וְאֶפְלוּ הַמַּלְאָכִים,
13 שֶׁנִּבְרָאוּ מֵאֵין לִישׁ, –
14 שלפני הבראם לא היו
15 קיימים כלל, ולאחר מכן הם
16 קיימים, וְחַיִּים וְקַיָּים,
17 מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת הַחַיּוֹת
18 וְהַשֹּׁפֵעַ שֶׁמִּשְׁפִּיעַ אֶיִן-סוֹף
19 בְּרוּךְ-הוּא לְהַחַיּוֹת
20 הָעוֹלָמוֹת, וּבְחִינָה זוֹ – של
21 שפע וחיות, נִקְרָאת בְּשֵׁם
22 "רוח פיו" עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל,
23 – כמו רוח הפה שיוצא
24 מהאדם בשעה שהוא מדבר,
25 כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב²¹: "וּבְרוּחַ פִּי
26 – נבראו, כָּל צָבָאָם", וְהִיא
27 בְּחִינַת חַיּוֹת הַמְּלָכֻשָׁת
28 בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁבַע-עָרָה
29 מֵאֲמֹרוֹת (שֶׁהֵן – האותיות,
30 בְּחִינַת כָּלִים וְהַמְשָׁכוֹת
31 וְכו', – מהחיות האלקיות,
32 כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקוּטֵי אֲמָרִים – ספר ה'תניא', חֶלֶק ב' – שֶׁעַר
33 הַיְּחוד וְהַאֲמוּנָה, פֶּרֶק יא; וּבֵין נִשְׁמַת הָאָדָם, שֶׁנִּמְשָׁכָה תַּחֲלָה
34 מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַחַיּוֹת וְהַשֹּׁפֵעַ שֶׁמִּשְׁפִּיעַ אֶיִן-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא,
35 כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: – לגבי הנשמה, הַלֶּשֶׁן "וַיִּפַּח אֱלֹהִים", – שְׂכָאמור
36 לַעֲלִיל, מוֹרָה הַמֶּלֶךְ "ויפח" על פנימיות החיות והשפע, שכן, הַנוּפָח –
37 נופח מתוכו ומפנימיותו, הרי שהנשמה נמשכה תחלה מפנימיות

אגרת התשובה

וחיות מעט מוועיר והוא בחי' חיצוניות מנפש החיה
שבקרבו. אבל ביוצא בכח הנופח דמתוכו נפח מלוכש
בו כח וחיות פנימי' מבחי' הנפש החיה וכו'. ככה
ממש עד"מ המבדיל הבדלות לאין קץ. יש הפרש
עצום מאד למעלה בין כל צבא השמים ואפי' המלאכי'
שנבראו מאין ליש וחיים וקיימי' מבחי' חיצוניות החיות
והשפע שמשפיע א"ס ב"ה להחיות העולמות ובחי'
זו נקראת בשם רוח פיו עד"מ כמ"ש וברוח פיו כל
צבאם והיא בחי' חיות המלוכשת באותיות שבעשרה
מאמרות (שהן בחי' כלים והמשכות וכו' כמ"ש בלק"א
ח"ב פ"א). ובין נשמת האדם שנמשכה תחלה מבחי'
פנימי' החיות והשפע שמשפיע א"ס ב"ה כמ"ש ויפח
וכו' ואח"כ ירדה בסתר המדרגה ג"כ ע"י בחי' האותיות
שבמאמר נעשה אדם וכו' כדי להתלבש בגוף עוה"ז
התחתון. ולכן נקראו המלאכי' בשם אלקים בכתוב
ה' אלקיכם אלקי האלקי' כו' הודו לאלקי
האלקי' כו' ויבאו בני האלקי' להתייצב כו'. לפי שיניקת
חיותם היא מבחי' חיצוניות שהיא בחי' האותיות לכד
ושם אלקים הוא בחי' חיצוניות לגבי שם הוי' ב"ה.
אבל נשמת האדם שהיא מבחי' פנימי' החיות היא
חלק שם הוי' ב"ה. כי שם הוי' מורה על פנימי' החיות
שהיא למעלה מעלה מבחי' האותיות.

לפי שיניקת חיותם – של המלאכים, היא מִבְּחִינַת
חִיצוֹנִיּוֹת – האלקות, שְׁהִיא בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת לְבַד, וְשֵׁם אֱלֹקִים
הוא בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת לְגַבֵּי שֵׁם הַוְי"ה בְּרוּךְ-הוּא. אֲכָל נִשְׁמַת
הָאָדָם, שְׁהִיא מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַחַיּוֹת, – האלקית, היא חֶלֶק
מִשֵּׁם הַוְי"ה בְּרוּךְ-הוּא, כִּי שֵׁם הַוְי"ה מוֹרָה עַל פְּנִימִיּוֹת הַחַיּוֹת,
שְׁהִיא לְמַעַלָּה מְעַלָּה מִבְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת.

38 החיות והשפע של אין סוף ברוך הוא. אלא, שלאחר מכן, בגלל
39 כניסת הנשמה בגוף – וְאַחֲרֵי כֵן יֵרְדָה בְּסִתְרֵי הַמְּדֻרָּה, גַּם כֵּן, עַל
40 יְדֵי בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת – כפי שהדבר במלאכים המתהווים מאותיות,
41 אלא שכאן הן האותיות שֶׁבְּמֵאֲמָרֵי: "נַעֲשֶׂה אָדָם וְכו'"²⁰, – מִזֶּה
42 נברא האדם, כְּדֵי לְהַתְלַבֵּשׁ
43 – הנשמה, בְּגוּף – האדם,
44 שְׁבַע-עוֹלָם הָיָה תַּתְּחִיתוֹ. –
45 הרי שהנשמה נמשכה
46 תחלה, מִפְּנִימִיּוֹת הַחַיּוֹת
47 והשפע, ורק מִפְּתַת
48 התלבשותה בגוף, נמשכה
49 על ידי בחינת האותיות, שֶׁהֵן
50 בחינה של חיצוניות. הרי
51 שההבדל בין מלאכים
52 לנשמות הוא, שֶׁנִּשְׁמוֹת הֵן
53 מִפְּנִימִיּוֹת הָאֱלֻקוֹת, היא שם
54 הוּי' (כפי שיוסבר להלן),
55 ומלאכים הם מבחינה של
56 חיצוניות – שם אלקים. וְלִכֵּן
57 נִקְרָאוּ הַמַּלְאָכִים בְּשֵׁם
58 "אֱלֹקִים" בְּכָתוּב, וְכֵמוֹ
59 שֶׁכָּתוּב²¹: "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם
60 [והוא]²² אֱלֹהֵי הָאֱלֹקִים
61 גו'²³, – האלוהי של
62 המלאכים, "הודו לאלקי
63 הָאֱלֹקִים גו'²⁴, – של
64 המלאכים, "וַיִּבְרָאוּ בְּנֵי
65 הָאֱלֹקִים לְהִתְיַצֵּב גו'²⁵, –
66 המלאכים באו להתייצב
67 לפני הקב"ה, הרי
68 שהמלאכים נקראים בשם
69 "אלקים". לְפִי שִׁינִיקַת חַיּוֹתָם – של המלאכים, היא מִבְּחִינַת
70 חִיצוֹנִיּוֹת – האלקות, שְׁהִיא בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת לְבַד, וְשֵׁם אֱלֹקִים
71 הוא בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת לְגַבֵּי שֵׁם הַוְי"ה בְּרוּךְ-הוּא. אֲכָל נִשְׁמַת
72 הָאָדָם, שְׁהִיא מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַחַיּוֹת, – האלקית, היא חֶלֶק
73 מִשֵּׁם הַוְי"ה בְּרוּךְ-הוּא, כִּי שֵׁם הַוְי"ה מוֹרָה עַל פְּנִימִיּוֹת הַחַיּוֹת,
74 שְׁהִיא לְמַעַלָּה מְעַלָּה מִבְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת.

19. תהלים לג, ו. 20. בראשית א, כו. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ג' פסוקים. וי"ל כנגד ג' דרגות מלאכים – דבי"ע: הקרובה לדרגת הנשמות שכולם עלו במח' (ח"א רפ"ב) בריאה. וכל' פסוק הא' 'ה' אלקיכם (דנשמות) אלקי האלקים (מלאכים), למטה מזה – לא נזכר לא ה' ולא אלקיכם, כ"א (פסוק הב') אלהאל"ק. וי"ל יצירה, למטה מזה (פסוק הג') בני (ונמשכים מ) האלקים להתייצב גו' (דין עניני עוה"ז וסיפורם "משוט בארץ") וי"ל עשיר". 22. המלה "הוא" נוסף על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכך כתוב בפסוק. 23. עקב י, יז. 24. תהלים קלז, ב. 25. איוב א, ו.

יום ראשון	ח תמוז	ה'תש"ג
יום ראשון תהלים: מפרק מד עד פרק מח	שיעורים. חומש: בלק, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: מד-מח. תניא: אבל האמת . . . כמ"ש במ"א.	מצינו דעקור חבתו של הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו עליו השלום היה "למען אשר יצוה" – כפרושו יחבר – "את בניו ואת ביתו". הינו, דכל גדל עבודתו בהנסינות, אינו בערך לגבי הא [=נה] דיצוה ויחבר אחרים, מה שיזכה אחרים.

יום שני	ט תמוז	ה'תש"ג
יום שני תהלים: מפרק מט עד פרק נד	שיעורים. חומש: בלק, שני עם פירש"י. תהלים: מט-נד. תניא: פרק יב. רק . . . 178- עצמן.	אלע אידישע עלטערן וועלכע באדארפען האבען א ספעציעלע ישועה און הצלה פאר זייערע קינדער, איז דער זיכערסטער מיטעל צו שטיצען תורה לערנער.

כל ההורים בישראל הזקוקים לישועה והצלה מיחדת לילדיהם, האמצעי הבטוח לכך הוא לתמוך בלומדי תורה.

יום שלישי	י תמוז	ה'תש"ג
יום שלישי תהלים: מפרק נה עד פרק נט	שיעורים. חומש: בלק, שלישי עם פירש"י. תהלים: נה-נט. תניא: כי הן ד"מ . . . כו' כנ"ל.	רבינו הזקן בתחילת נשיאותו אמר תורה: מה' מצעדי גבר כוננו, אז א איד קומט אין א ארט, איז עס צוליב א כוונה טאן א מצוה, הן א מצוה שבין אדם למקום והן א מצוה שבין אדם לחבירו. א איד איז א שליח של מעלה, א שליח וואו ער איז, איז ער דער כח המשלח, דער יתרון המעלה אין נשמות לגבי מלאכים – וואס בא נשמות איז דאס על פי התורה.

רבינו הזקן בתחלת נשיאותו אמר "תורה": "מה' מצעדי גבר כוננו". כאשר יהודי מגיע למקום, הרי זה בשל כוונה לעשות מצוה, הן מצוה שבין אדם למקום והן מצוה שבין אדם לחבירו. יהודי הוא שליח של מעלה. שליח היכן שנמצא, הוא כחו של המשלח. יתרון המעלה בנשמות לעצמת מלאכים – שבנשמות זהו על פי התורה.

יום רביעי	יא תמוז	ה'תש"ג
יום רביעי תהלים: מפרק ס עד פרק סה	שיעורים. חומש: בלק, רביעי עם פירש"י. תהלים: ס-סה. תניא: פרק א. תניא בסוף . . . הברייתא.	בתניא דפוס זאלקווי שנת מבש"ר טו"ב [=תקנ"ט], נדפסה אגרת התשובה מהדורא קמא, ולא נחלקה לפרקים, גם יש כמה שנויים בתכן האגרת.

יום חמישי	יום חמישי	יום חמישי
יום חמישי	יום חמישי	יום חמישי
תהלים: מפרק סו עד פרק סח	תהלים: מפרק סו עד פרק סח	תהלים: מפרק סו עד פרק סח
אין אומרים תחנון.	אין אומרים תחנון.	אין אומרים תחנון.
שיעורים. חומש: בלק, חמישי עם פירש"י.	שיעורים. חומש: בלק, חמישי עם פירש"י.	שיעורים. חומש: בלק, חמישי עם פירש"י.
תהלים: סו-סח.	תהלים: סו-סח.	תהלים: סו-סח.
תניא: והנה מצות . . . 182- מיראה.	תניא: והנה מצות . . . 182- מיראה.	תניא: והנה מצות . . . 182- מיראה.

יום ה'לדת את כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"י"צ נשמתו ע'ן] בשנת תר"ם. יום בו נתבשר – בשנת תרפ"ו – שהוא חפשי מגלותו אשר הגלה – אחרי שהיה תפוס במאסר – על עבודתו בחזקת התורה והיהדות.

ממכתב כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [הרי"צ נשמתו ע'ן]: בשני ימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבאים עלינו לטובה יתועדו אנ"ש, לטובה ולברכה בגשמיות וברוחניות, כאשר הקבע מאת אבינו הראשון הוד כ"ק אדני אבי זקני מורי ורבי רבנו הזקן זצוקלה"ה נבג"ם זי"ע [=זכר צדיק וקדוש לברכה, לחיי העולם הבא, נשמתו בגני מרומים, זכותו יגן עלינו]. בהתעודות זו ידברו אנ"ש שיחיו איש את רעהו בשבת אחים בחזקת קביעות שיעורי הלמוד, והגני שולח להם את ברכתי כי ישא ה' פניו אליהם בגשמיות ורוחניות.

יום שישי	יום שישי	יום שישי
יום שישי	יום שישי	יום שישי
תהלים: מפרק סט עד פרק עא	תהלים: מפרק סט עד פרק עא	תהלים: מפרק סט עד פרק עא
אין אומרים תחנון.	אין אומרים תחנון.	אין אומרים תחנון.
שיעורים. חומש: בלק, ששי עם פירש"י.	שיעורים. חומש: בלק, ששי עם פירש"י.	שיעורים. חומש: בלק, ששי עם פירש"י.
תהלים: סט-עא.	תהלים: סט-עא.	תהלים: סט-עא.
תניא: פרק ב. אך כל . . . יום רצון.	תניא: פרק ב. אך כל . . . יום רצון.	תניא: פרק ב. אך כל . . . יום רצון.

יום בו יצא כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"י"צ נשמתו ע'ן] לחרות. המאסר התחל רבע על שעה השלישית אור ליום רביעי חמשה עשר בסיון תרפ"ו. התעצב בגלות – בעיר קאסטרנא – עד חצי שעה אחר חצות היום, יום הרביעי שלשה עשר בתמוז תרפ"ו.

ממכתב כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [הרי"צ נשמתו ע'ן] לחג הגאולה: הגני שולח מאמר... השתתפותי עם ידידנו אנ"ש שיחיו בכל מקום מושבותיכם להצלחה, ולהיות אתכם עמכם בהתעודותכם בדבר חזק דרכי החסידות בקביעות ושמירת זמני למודי דא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] ולהתעורר בקיום עניני הלמוד... אלקינו ואלקי אבותינו יברך את כללות אנ"ש, הם ביתם ורעם וזרעם בתוך כלל אחינו בני ישראל, ה' עליהם יחיו, בכל מלי דמיטב, מנפש ועד בשר.

שבת קודש	שבת קודש	שבת קודש
שבת קודש	שבת קודש	שבת קודש
תהלים: מפרק עב עד פרק עז	תהלים: מפרק עב עד פרק עז	תהלים: מפרק עב עד פרק עז
שיעורים. חומש: בלק, שביעי עם פירש"י.	שיעורים. חומש: בלק, שביעי עם פירש"י.	שיעורים. חומש: בלק, שביעי עם פירש"י.
תהלים: עב-עז.	תהלים: עב-עז.	תהלים: עב-עז.
תניא: פרק ג'. והנה . . . 184 ג"פ כו'.	תניא: פרק ג'. והנה . . . 184 ג"פ כו'.	תניא: פרק ג'. והנה . . . 184 ג"פ כו'.

זה לשון ה"צמח צדק" באחד מדרושו: רבנו ז"ל [אדמו"ר הזקן] באמרו תיו לבניו יום ג' פ'רשת בלק שנת תקס"ב אמר, וזה דבריו: להבין קשית התוכנים, מאחר שהארץ היא פדורית ועגלה כתפות, למה אינם נופלים אותם בני אדם הדרים כנגדנו מלמטה באמריקא... ותווצם אינו אמת... ורבנו ז"ל אמר, כי התרוץ הוא, דהנה מבאר בעץ חיים שהתשעה גלגלים מקבלים מבחינת עגולים, ובהעגול אין בו מעלה ומטה, ומהאי טעמא [מסבה זו] הנה אותם בני אדם שהם כנגדנו למטה, הרי הרקיע שעליהם הוא למעלה בהשוואה אחת עם הרקיע שעלינו, והארץ דשם היא מטה לגבי הרקיע שעליה.

תוקפו של מנהג

יום ראשון ח' תמוז ה'תש"ע

'תשר"ת'. לכאורה, אם תש"ת עיקר הרי תר"ת בטלה, ואם תר"ת עיקר הרי תשר"ת בטלה, ומה טעם בשניהם? אלא שאם מעריכים נכון את מעלת המסורת מובן שהשאלה דומה לשאלות, מניין יודעים בכלל כי יש מצוה לתקוע בשופר, או יתירה מזו, מניין שהתורה היא תורת משה מפי הגבורה? אלא שכך מסורת בידנו ו"דברי הרבים הוא המוכיח על כל משנה ועל כל גמרא. יותר מכל ראייה מזה – פוק חזי מאי עמא דבר, וזה העקר והסמך".

רב האי גאון מוסיף ואומר כי למנהג יש תוקף של תורה, ולו בגלל שההוכחה לאמיתות התורה היא המנהג, היינו, העובדה שיהודים בכל הפזורה נוהגים לפי תורה אחת. מכאן שהמנהג חשוב כהלכה למשה מסיני, כי עם המנהג "הרי הראיה הגדולה עמה, כי נתקיימה כהלכה למשה מסיני".

הלכות שופר פרק ג, הל' א: **בְּמָה תִּקְיַעְתָּ חֹזֵב אָדָם לְשִׁמְעַ בְּיוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה? תִּשְׁעַ תִּקְיַעְתָּ. לְפִי שְׁנֵאמְרָה תִּרְוַעָה בַּיּוֹבֵל וּבִרְאֵשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים, וְכָל תִּרְוַעָה – פְּשׁוּטָה לְפָנֶיהָ וּפְשׁוּטָה לְאַחֶיהָ.**

רב האי גאון נשאל על ידי מר רב בר בהלול מקירואן (אוצר הגאונים, ר"ה, ס' קיז, עמ' 60, הע' ה) על דיני תקיעת שופר ועל מנהגו לעומת דעות האמוראים בגמרא (ראש השנה לג, ב).

ובתשובתו (תמים דעים ס' קיט. מובא באוצר הגאונים שם) הדגיש את עיקרון המסורת: תפקידו של היהודי הוא למלא רצון קונו וכל מעשיו הם בכיוון הזה, ומתבססים על אבותיו שהתבססו על אבותיהם עד למשה רבינו שקיבל מפי הגבורה. וזה השורש לכל מנהגי ישראל.

כך גם ביחס למנהג לתקוע גם 'תש"ת' וגם 'תר"ת' וגם

שינה בסוכה

יום שני ט' תמוז ה'תש"ע

אכתפא דהרדי" מחוץ לסוכה. ולכאורה, איך מנעו התנאים מעצמם שינה בסוכה? אלא מכאן שגם כאשר ישנים מחוץ לסוכה (בהיתר) מקיימים "בסוכות תשבו" בשלימות, כי גדר המצוה היא קביעת הדירה בסוכה, ועיקר הדירה היא במקום האכילה, שהרי ברכת "לישב בסוכה" על האכילה "שהיא עיקר מצות הישיבה בסוכה" פוטרת את השינה "הטפילה לאכילה" (שו"ע אדה"ט ס' תרל"ט סי"ב). ולא חסר, אם כך, לתנאים כלום בקיום המצוה, כי באכילתם בסוכה התקיימה מצות "בסוכות תשבו" בשלימותה.

וגם החסידים המקושרים לרבנותינו – אינם ישנים בסוכה, אף שאינם מרגישים את האור האלוקי שבסוכה, כי הנהגה המנוגדת להנהגת רבותינו גורמת להם צער, ואף מי ש'אור' הסוכה אינו מפריע לשנתו, החסיד שחפץ להיות מקושר לרבו, מצטער מזה גופא שדברי אדמו"ר האמצעי (הנ"ל) לא חדרו בו כל כך, "והמצטער – פטור מן הסוכה".

(לקוטי שיחות חכ"ס, עמ' 211)

הלכות סוכה פרק ו, הלכה ב: **מִצְטַעַר, פְּטוּר מִן הַסֵּכָה... וְאִיזֵה הוּא מִצְטַעַר? זֶה שְׂאִינוּ יָכוֹל לִישֹׁן בְּסֵכָה...**

אף שכתב הרמב"ם (בהל' ו) "אין ישנים חוץ לסוכה אפילו שנת עראי", מנהג רבותינו נשיאנו שאין ישנים בסוכה, על פי פתגם אדמו"ר האמצעי (ראה שיחת ליל א' דסוכות תרצ"ט): "איך אפשר לישון בתוך מקיפים דבינה?" היינו, איך אפשר לישון במקום שמאיר בו אור אלוקי. וכאמירת יעקב אבינו "אם ידעת (שיש ה' במקום הזה) – לא ישנתי במקום קדוש כזה" (רש"י, ויצא כח, טז). והדבר מתאים להלכה, כי האור האלקי שלל את אפשרות השינה בסוכה, והמנוע מלישון הוא בכלל 'מצטער' הפטור מן הסוכה.

ועדיין צריך להבין:

איך יתכן שתוכנה הפנימי של מצות סוכה יהיה בסתירה לישיבה בסוכה (הכוללת שינה), וימנע את קיום המצוה בשלימותה?

ויש לבאר על פי סיפור הגמרא (סוכה נג, ב) "כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה... לא טעמנו טעם שינה, דהו מנמני

השלימות שב'מחצית השקל'

יום שלישי י' תמוז ה'תש"ע

"היום מעט ולמחר מעט".
והביאור:

נתינת מחצית השקל רומזת שמציאותו של הנותן אינה אלא 'מחצית', וכדי להשיג את השלם הוא זקוק ל'מחצית' שניה. כי שני החצאים של 'שקל הקודש' מהווים משל לקב"ה וכנסת ישראל, שכל אחד מהם הוא 'פלג גופא' (זח"ג ז, ב), כתורת הרב המגיד על הפסוק (בהעלותך י, ב) "עשה לך שתי חצוצרות" – שתי חצאי צורות, והקב"ה וכנסת ישראל "ביחד הוי צורה שלימה" (אור תורה מה, ד).

תחושה זו שהאדם בפני עצמו אינו שלם אלא 'מחצית', באה לידי ביטוי בכך שכל יהודי מוכן למסור נפשו לה' לא כתוצאה

הלכות שקלים פרק א, הלכה א: **מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה, לָתֵן כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל... וְאִינוּ נֹתְנוּ בְּפְעָמִים רַבּוֹת, הַיּוֹם מְעַט וּלְמָחָר מְעַט, אֲלָא נֹתְנוּ כָּלָא בְּאַחַת.**

במצות מחצית השקל יש שני פרטים שלכאורה הם דבר והיפוכו:

מחד, המצוה היא לתת מחצית המטבע, כלשון הפסוק (תשא ל, יג) "מחצית השקל", ולא "עשר גרה" (שהרי "עשרים גרה השקל"). גם הרמב"ם כותב (הל' ב) "מחצית השקל זו מצותה שיתן מחצית מטבע...". וזאת, אף שכל עניני המקדש צריכים להיות 'שלמים' ו'תמימים' (זבחים פח, א. רמב"ם ריש הל' איסורי מזבח). מאידך – נתינת מחצית השקל צריכה להיות בפעם אחת, לא

(לקוטי שיחות חל"א, עמ' 132)

זה פשרו של שילוב שני ההפכים האמורים: כאשר האדם

זוה פשרו של שילוב שני ההפכים האמורים: כאשר האדם

זוה פשרו של שילוב שני ההפכים האמורים: כאשר האדם

קידוש החודש בעדים זוממין

(כתר המלך)

ובטעם ההלכה – שהחודש מקודש גם אם נמצאו העדים זוממין – יש לומר על פי מאמר רז"ל (ר"ה כה, א) "אתם – אפילו שווגיין, אתם – אפילו מזדיין, אתם – אפילו מוטעין" (לחם משנה). ויש שביארו הלכה זו על פי ההלכה (עדות פ"כ ה"ב) שאין דין

יו"ט שני של גלויות בתל-אביב

•(מ

תשובות סי' תצו, ד).

אך יש המדייקים מלשון הרמב"ם שרק בחו"ל יש לעשות

לא אד"ו ראש בימות המשיח

שכופר ומאמין שיום הכיפורים לא היה מעולם לא ביום ו' ולא

כשיבוז משיח ישובו לקדש את החודש על פי הראיה (השגות הרמב"ן לסחמ"צ מ"ע קנג). ונשאלת השאלה: האם גם אז יהא נוהג הכלל "לא אד"ו ראש ולא בד"ו פסח"?

ביום א"י.

שלא יחול יום כיפור בסמיכות לשבת נאמרו לשיטתו של רבא (ר"ה כ, א), אבל להלכה כאשר מקדשין על פי הראיה אפשר שיחול יוהכ"פ סמוך לשבת.

וב'רשימות' (מה, בסופה) כתב הרבי: "לא אד"ו ראש שמרו גם בזמן שביהמ"ק (מפרש להל' קדח"ח פ"ו). וזה לשון ה'מפרש' (ה"ו, הובא גם בלח"מ שם): "נראה מדברי רז"ל שיש בידם קבלה שכל החדשים סומכים בהם על הראיה, אבל בחודש תשרי כד מיקלע בחד מיומי אד"ו, דחו לי, ואפילו בזמן שהי' המקדש קיים והסנהדרין בירושלים".

והקשו על זה (לח"מ הל' תמידין ומוספין; מעשה רקח שם; חקרי לב אור"ח ח"ב סי' קיג ועוד): הרי מבואר בגמרא (סוכה נד, ב) שכאשר היו מקדשים על פי הראיה הקפידו שלא יחול יום הכיפורים סמוך לשבת!

ומבאר הגרי"ז מבריסק (חי' על קה"ח יומא סוכה, ז, א): לדידן יתכן הדבר שיחולו יום הכיפורים ושבת זה אחרי זה, או להיפך, שהרי הרמב"ם פסק (הל' קדח"ח פ"ח ה"א, וראה גם פ"ג הל' יז) שבזמן שמקדשין על פי הראיה ונראה הירח בזמנו אין מעברין את החודש לצורך, ולדעת הרמב"ם דברי הגמרא הנ"ל להקפיד

חכמת התכונה - חכמה אלוקית

שבת קודש י"ד תמוז ה'תש"ע

ומזלות.

וכך כתב ה'אברבנאל' (שמות יב, א): "הנה כי כן נמסר קביעות החדשים ועיבור השנים לסנהדרין גדולה מפני שהם היו חכמים מופלאים בחכמת התכונה... עד שמפני עוצם החכמה שהיתה בחכמי ישראל בדבר הזה הפליג בטלמוס הינוי לשבח ולפאר מי שהמציא זה המחזור של י"ט שנה... וכתב שזה יוכיח שהיתה ביניהם נבואה".

ומדברי ה'מאיר' (בפירושו לאבות ג, יח) מבואר כי לימוד חכמות אלו הוא הקדמה ללימוד חכמת הקבלה, שכך פירש את הנאמר במשנה "קנין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות, תקופות וגמיטריאות פרפראות לחכמה": תחילה יש לאדם למלא כרסו בלימוד ש"ס ופוסקים – 'גופי הלכות' (קנין ונידה הן המסכתות האחרונות שבסדר קדשים וטהרות), ולאחר מכן יש לו ללמוד חכמות אחרות כגון תקופות וגמיטריאות, היינו חכמת התכונה והחשבון, ואזי יגיע ללימוד החכמה, היא החכמה אלוקית הנסתרת.

הלכות קידוש החודש פרק יא, הלכה ז: הַעֲקָרִים שְׁצָרִיד אָדָם לִידַע אוֹתָם תְּחִלָּה לְכָל חֲשֻׁבוֹנוֹת הָאֲצִמְנוּנוֹת... אֵלּוּ הֵם... לכאורה, רובם ככולם של הפרקים שלפנינו אינם עוסקים בדברי תורה אלא בחכמת התכונה. יתירה מכך: הרמב"ם כתב (בסוף פרק יז) שחשבונות אלו מבוססים על ספרי חכמי יון ו"אין חוששין למחבר בין שחברו אותם נביאים בין שחברו אותם האומות".

עם זאת, ברור כי לאחר שהרמב"ם קבעם בספרו נעשו לחלק בלתי נפרד מכללות התורה, והעוסק בהם חייב לברך תחילה ברכת התורה.

בעצם, גם הדברים שמקורם בספרי חכמי האומות שורשם בתורה, כדברי רבינו בחיי (פתיחה לפירוש התורה) כי כל החכמות כלולות בתורה ובאות ונמשכות ממנה (ע"פ לק"ש חכ"ג עמ' 34). ומעלה יתירה יש בלימוד חכמת התכונה כדברי חז"ל (שבת עה, א): "מנין שמצוה על האדם לחשב תקופות ומזלות, שנאמר 'ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים' איוו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים, הוי אומר זה חישוב תקופות

המשך ביאור למס' מכות ליום רביעי עמ' ב

1 רַבִּי יוֹחָנָן, מַעֲשֵׂר שְׁנֵי מֵאִמְתִּי חַיִּיבִין עָלָיו כְּשֶׁאֵבְלוּ מִחוּץ
2 לְיִירוּשָׁלַיִם, מִשְׁרָאָה פְּנֵי הַחוּמָה, שֶׁנִּכְנַס לְיִירוּשָׁלַיִם, שֶׁאֵם חוֹזר וְיֵצֵא
3 וְאֵבְלוּ מִחוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם, לֹקֵה. מֵאִי מַעֲמָא, דְּאָמַר קָרָא (שם יב יח)
4 לְפָנֵי ה' אֱלֹהֵיךָ תִּאֲבָלְנוּ (שְׁנָה בְּשָׁנָה), וְהַכוּנָה לְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי
5 וּבְתֵיב בַּפְסוֹק הַסּוּמָךְ (שם יז) (כִּי) לֹא תִּכָּל לְאָבֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מַעֲשֵׂר
6 דְּגִנָּךְ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ, כֹּל הֵיכָא דְקָרִינִן בֵּיהּ – כֹּל הֵיכָן שֶׁאִפְשָׁר
7 הֵיכָא לְקַרְוֹא וּלְקַיֵּם בוּ, בְּמַעֲשֵׂר, אֵת הַפְסוֹק לְפָנֵי ה' אֱלֹהֵיךָ
8 תִּאֲבָלְנוּ, וְהֵינּוּ שֶׁכֵּבֵר הֵיכָא בִירוּשָׁלַיִם, אוֹ קָרִינִן בֵּיהּ אֵת הָאֲזוּהָרָה
9 לֹא תִּכָּל לְאָבֹל בְּשַׁעְרֶיךָ, שְׁמוּזְהָרִים עַל אֲבִילָתָהּ, וְכֹל הֵיכָא
10 דְלֹא קָרִינִן בֵּיהּ לְפָנֵי ה' אֱלֹהֵיךָ תִּאֲבָלְנוּ, שְׁעִדִּין לֹא הִיכָא
11 בִירוּשָׁלַיִם, לֹא קָרִינִן בֵּיהּ אֵת הָאֲזוּהָרָה לֹא תִּכָּל לְאָבֹל
12 בְּשַׁעְרֶיךָ.

13 הגמרא מקשה מבריייתא שבה משמע שיש מלקות גם על אכילת
14 מעשר שני שעדיין לא נכנס לירושלים: מִיִּתְיָבִי, רַבִּי יוֹסִי אָמַר, כְּהֵן
15 שְׁעָלָתָהּ בְּיָדוֹ – שֶׁקָּטַף וְנָטַל לְאֲבֹלִין תִּתְּנָהּ שֶׁל מִכָּל, וְכֵן לְהַפְרִישׁ
16 מִמֶּנָּה תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת בְּכַדִּי לְאֲבֹלָהּ, וְאָמַר, 'תִּתְּנָהּ זוֹ תְּרוּמָתָהּ,
17 תְּחִילָה בְּעֻקְצָהּ – בְּסוּמָךְ לְמָקוֹם בוּ הִיא מְחֻבֶּרֶת לְעֵץ, שְׁאוֹתוֹ מְקוֹם
18 יְהִיָּה תְּרוּמָהּ, מַעֲשֵׂר רֵאשֹׁן בְּצִפְּוֹנָהּ שֶׁל הַתְּאֵנָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי
19 לְדְרוּמָה', וְאוֹתָהּ שְׁנָה הִיא שְׁנַת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי, וְהִיא – הַכֵּהן, נִמְצָא
20 עֵתָה בְּיִירוּשָׁלַיִם וּמוֹתֵר בְּאֲבִילָת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי, אוֹ שְׁנַת מַעֲשֵׂר עֲנִי,
21 וְלֹא אָמַר 'מַעֲשֵׂר שְׁנֵי לְדְרוּמָה' אֲלֵא 'מַעֲשֵׂר עֲנִי לְדְרוּמָה', וְאִזּוּ אִפְשָׁר
22 לֵאמֹר שֶׁהוּא נִמְצָא אֲפִילוּ בְּבִבְלִין – מִחוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם, שֶׁמַּעֲשֵׂר עֲנִי
23 נִאֲכָל בְּכָל מְקוֹם. וְנִמְצָא שֶׁהַפְּרִישׁ הַכֹּל, מִלְּבַד תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר. וְלֹאֲחֵר
24 מִכֵּן אֲבָלָהּ הַכֵּהן לְתֵאֵנָה.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ח' י"ד תמוז ה'תש"ע

יום ראשון ח' תמוז ה'תש"ע

הלכות שופר

פרק שלישי

א. כמה תקיעות חייב אדם לשמע בראש השנה? תשע תקיעות. לפי שגאמר 'תרועה' בויבל ובראש השנה שלש פעמים¹; וכל תרועה - פשוטה לפניה² ופשוטה לאחריה³. ומפי השמועה למדו, שכל תרועות של חדש השביעי אחד הן - בין בראש השנה, בין ביום הכפורים של יובל - תשע תקיעות תוקעין בכל אחד משניהן: תקיעה ותרועה ותקיעה, תקיעה ותרועה ותקיעה, תקיעה ותרועה ותקיעה. ב. תרועה זו האמורה בתורה, נסתפק לנו בה ספק, לפי ארץ השנים רוב הגלות, ואין אנו יודעין היאך היא: אם היא היללה שמילין הנשים ביניהן בעת שמביבין⁴, או האנחה, כדרך שיאנח האדם פעם אחר פעם, כשידאג לבו מדבר גדול⁵, או שניהם כאחד: האנחה, והיללה שדרכה לבוא אחריה, הן הנקראין תרועה; שכן דרך הדואג - מתאנח תחלה, ואחר כך מילל. לכך אנו עושין הכל⁶. ג. היללה היא שאנו קוראין תרועה; והאנחה זו אחר זו, היא שאנו קוראין אותה שלשה שברים. נמצא סדר התקיעות כך הוא: מברך ותוקע תקיעה, ואחריה שלשה שברים, ואחריה תרועה, ואחריה תקיעה; וחזור כסדר זה שלש פעמים. ותוקע תקיעה, ואחריה שלשה שברים⁸, ואחריה תקיעה; וחזור כסדר זה שלש פעמים. ותוקע תקיעה, ואחריה תרועה, ואחריה תקיעה; וחזור כסדר זה שלש פעמים. נמצא מנן התקיעות שלשים, כדי להסתלק מן הספק.

ד. שיעור תרועה - כשתי תקיעות. שיעור שלשה שברים -

בתרועה. הרי שתקע והריע, ותקע תקיעה ארבע ומשך בה כשתיים בראשונה - אין אומרים, תחשב כשתי תקיעות, ויריע אחריה ויחזור ותקע; אלא אפלו משך בה כל היום, אינה אלא תקיעה אחת; וחזור ותקע ומריע ותוקע שלש פעמים.

ה. שמע תקיעה אחת בשעה אחת, ושניה בשעה שניה; אפלו שהיה כל היום כלו - הרי אלו מצטרפין, ויצא ידי חובתו. והוא, שישמע כל ברא מזה על סדרה; לא שישמע תרועה ואחריה שתי תקיעות, או שתי תקיעות ואחריהן תרועה⁹ וכיוצא בזה.

ו. שמע תשע תקיעות מתשעה בני אדם כאחד - לא יצא¹⁰. אפלו ידי אחת¹¹. תקיעה מזה, ותרועה מזה, ותקיעה משלישי, בזה אחר זה - יצא, ואפלו בסרוגין, ואפלו כל היום כלו. ואינו יצא ידי חובתו עד שישמע כל התשע תקיעות, שכלן מצוה אחת הן, לפיכך מעכבות זו את זו. ז. הצבור חייבין לשמע התקיעות על סדר הכרכות. כיצד? אומר שליח צבור 'אבות'¹² ו'גבורות'¹³ ונקדשת השם¹⁴ ו'מלכיות'¹⁵, ותוקע שלש; ואומר 'זכרונות'¹⁶, ותוקע שלש; ואומר 'שופרות'¹⁷, ותוקע שלש; ואומר 'עבודה'¹⁸ ו'הודיה'¹⁹ וברכת כהנים²⁰.

ח. שלש ברכות אמצעיות אלו של ראש השנה ויום הכפורים של יובל²¹, שהן מלכיות וזכרונות ושופרות, מעכבות זו את זו²². וצריך לומר בכל ברכה מזה עשרה פסוקים מצין הכרכה²³: שלשה פסוקים מן התורה, ושלשה מספר תהלים, ושלשה מן הנביאים, ואחד מן התורה - משלים בו²⁴; ואם השלים בנביא - יצא. ואם אמר פסוק אחד מן התורה ואחד מן הכתובים ואחד מן הנביאים - יצא. ואפלו אמר: 'ויבחרתה ה' אלהינו כתוב לאמר', ואמר פסוק של תורה והפסיק - שוב אינו צריך כלום.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) בשני העניינים יחד נזכרת התרועה שלש פעמים. בראש השנה: "זכרון תרועה" (ויקרא כג, כד), "יום תרועה" (במדבר כט, א) וביובל ביום כפור: "שופר תרועה" (ויקרא כה, ט). (2) תקיעה פשוטה בהעברה לפני התרועה. (3) תקיעה פשוטה לאחר התרועה. (4) שמשמיעות קולות קצרים ותכופים זה לזה והוא מה שאנו קוראים תרועה. (5) שמשמע קול אחר קול ומאריך בהם קצת כדרך הבוכה בתחילת בכיתו וזה מה שאנו קוראים שברים. (6) לצאת ידי ספק. (7) שצריך לשמוע תשע קולות. (8) מספק שמא שברים הם התרועה. (9) שצריך שתהא פשוטה (=תקיעה) לפני התרועה ופשוטה לאחריה. (10) והיינו שאחד עשה תקיעה והשני תרועה והשלישי תקיעה (=בבת אחת) וכן כולם, לא יצא שכיוון בבת אחת אין כאן פשוטה לפני ולאחריה. (11) מפני שצריך שתהא התקיעה לפני התרועה, וכאן שומע התקיעות והתרועות בבת אחת. (12) ברכה ראשונה שמוזכר בה "אלקי אברהם" ומסיים "מגן אברהם". (13) ברכת "אתה גבור" עד "מחיה המתים". (14) ברכת "אתה קדוש". (15) ברכה רביעית שאומר בה פסוקים שמוזכר בהם מלכות שמים. ומסיים "מלך על כל הארץ" וכולל בה קדושת היום ואומר "מקדש ישראל יום הזכרון". (16) מתחלת ב"אתה זוכר" ומסיימת ב"זוכר הברית". (17) מתחלת ב"אתה נגלית" ומסיימת ב"שומע תרועה". ובה פסוקים שזכרו בהם שופרות. (18) ברכת "רצה". (19) ברכת "מודים". (20) ברכת "שים שלום". (21) שהיו אומרים בו - בויבל - מלכיות וזכרונות ושופרות, כמו בראש השנה. (22) שאם אינו יודע את כולם לא אומר גם את מה שידוע ולא אומר כלום. (23) והוא כנגד עשרה פסוקים של הללו א-ל בקדשו שנאמר בהם "בתקע שופר", וכנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, שהרי בראש השנה נברא העולם וכנגד עשרת הדברות שהוזכר בהם שופר. (24) לעשרה.

ט. אין מזכירין זכרונות, מלכיות ושופרות של פּרענות.
זכרונות - כגון "ויזכר כי בשׁר המה וכו'"; מלכיות - כגון
"בַּחֲמָה שׁוֹפְכָה אֶמְלוֹךְ עַל־כֶּם"; שופרות - כגון "תקעו
שׁוֹפֵר בַּבֹּעֵצָה וכו'". ולא זכרון יחיד, אֶפְלוּ לטובה, כגון
"זַכְרֵנִי ה' בְּרִצּוֹן עֶמֶךְ"; "זַכְרָה לִי אֱלֹהֵי לְטוֹבָה". ופְּקֻדּוֹת
אֵינָן בְּזִכְרוֹנוֹת, כגון "פֶּקֶד פְּקֻדָּתִי אֲתֶכֶם". ויש לו להזכיר
פְּרַעְנוֹת שֶׁל אֲמוֹת עַבְדִּים, כגון "ה' מֶלֶךְ יִגְזֹז עַמִּים";
"זִכֹּר ה' לִבְנֵי אָדָם אֶת יוֹם יְרוּשָׁלַיִם"; "וְה' אֱלֹהִים בְּשׁוֹפֵר
יִתְקַע וְהִלֵּךְ בַּסַּעֲרוֹת תִּימֵן". "שִׁמְעֵ יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה'
אֶחָד"; "אֵתָהּ הָרָאָה לְדַעַת וכו'"; "וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל
לִבְכֶּךָ וכו'". כל פסוק מאלו, מלכות הוא ענינו, אף-על-פי
שֶׁאֵינָן בּוֹ זִכֹּר מַלְכוּת; וְהָרִי הוּא כְּמוֹ "ה' יִמְלֹךְ לְעוֹלָם
וָעֶד"; "וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ וכו'".

י. הַמְנִיגָה הַפְּשׁוּט בַּסֵּדֶר הַתְּקִיעוֹת שֶׁל רֹאש־הַשָּׁנָה בַּצְּבוּר
כֶּף הוּא: אַחֵר שְׁקוּרָאֵין בַּתּוֹרָה וּמִחֲזִירֵין הַסֵּפֶר לְמִקּוֹמוֹ²⁵,
יוֹשְׁבֵין כָּל הָעָם²⁶. וְאַחֵד עוֹמֵד²⁷ וּמִבְּרֶךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה'
אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְשַׁמֵּעַ קוֹל
שׁוֹפֵר', וְכָל הָעָם עוֹנִין 'אָמֵן'. וְחֹזֵר וּמִבְּרֶךְ 'שֶׁהֵחֵינִי', וְכָל
הָעָם עוֹנִין אַחֲרָיו 'אָמֵן'. וְתוֹקֵעַ שְׁלִישִׁים תְּקִיעוֹת שְׁאֻמְרָנוּ
מִפְּנֵי הַסֵּפֶק עַל הַסֵּדֶר, וְאוֹמְרִים קִדִּישׁ, וְעוֹמְדִין וּמִתְפַּלְלִין
תְּפִלַּת מוֹסֵף. וְאַחֵר שְׁגוֹמֵר שְׁלִיחַ-צְבוּר בִּרְכָה רְבִיעִית,
שֶׁהִיא 'מַלְכִּיּוֹת', תוֹקֵעַ תְּקִיעָה, שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים, תְּרוּעָה,
תְּקִיעָה, פֶּעַם אַחַת. וּמִבְּרֶךְ בִּרְכָה חֲמִישִׁית, שֶׁהִיא 'זִכְרוֹנוֹת',
וְאַחֵר שְׁגוֹמְרָה תוֹקֵעַ תְּקִיעָה, שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים וְתְּקִיעָה.
וּמִבְּרֶךְ בִּרְכָה שְׁשִׁית, שֶׁהִיא 'שׁוֹפְרוֹת', וְאַחֵר שְׁגוֹמְרָה תוֹקֵעַ
תְּקִיעָה, תְּרוּעָה וְתְּקִיעָה פֶּעַם אַחַת, וְגוֹמֵר הַתְּפִלָּה.

יא. זֶה שְׁתוֹקֵעַ כְּשֶׁהֵן יוֹשְׁבֵין, הוּא שְׁתוֹקֵעַ עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת
כְּשֶׁהֵן עוֹמְדִים²⁸. וְאֵינוּ מְדַבְּרִין²⁹ בֵּין תְּקִיעוֹת שְׁמִיּשָׁב
לְתְּקִיעוֹת שְׁמַעֲמֵד³⁰. וְאִם סָח בִּיגִיחֵן - אף-על-פי שֶׁעֲבָר,
אֵינוּ חֹזֵר וּמִבְּרֶךְ.

יב. בְּדִין הִיא, שִׁיתְקַעוּ עַל כָּל בִּרְכָה, כָּל בָּבָא מִקֵּין³¹ שְׁלֹשׁ
פְּעָמִים, כִּדְרֹךְ שְׁתִּתְקַעוּ כְּשֶׁהֵן יוֹשְׁבֵין. אֲלָא בֵּין שִׁיּצָאוּ מִיַּד
סֶפֶק בַּתְּקִיעוֹת שְׁמִיּשָׁב, אֵין מְטַרִיחִין עַל הַצְּבוּר לְחֹזֵר בֵּתָן
כֵּלָן עַל סֵדֶר בִּרְכוֹת; אֲלָא דִּי לָהֵן בָּבָא אַחַת עַל כָּל בִּרְכָה,
כְּדִי שִׁישְׁמְעוּ תְּקִיעוֹת עַל סֵדֶר בִּרְכוֹת. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ
- בַּצְּבוּר; אֲבָל הַיַּחֲדִיד - בֵּין שִׁשְׁמַע עַל סֵדֶר בִּרְכוֹת³², בֵּין
שֶׁלֹא שִׁמַּע עַל הַסֵּדֶר; בֵּין מַעֲמֵד בֵּין מִישָׁב - יֵצָא, וְאֵין
בֵּתָה מְנַהֵג.

יג. הַתְּקִיעוֹת אֵינָן מַעֲבֹבוֹת אֶת הַבְּרָכוֹת³³, וְהַבְּרָכוֹת אֵינָן
מַעֲבֹבוֹת אֶת הַתְּקִיעוֹת³⁴. שְׁתֵּי עֲדוּת: בְּאַחַת יוֹדַע בְּיָדָאֵי
שְׁנֵי שֵׁם מִי שִׁיבְרֶךְ לָהֵן תִּשַּׁע בִּרְכוֹת, וְאֵין שֵׁם תוֹקֵעַ;
וּבַשְּׁנִיָּה, סֶפֶק יֵשׁ שֵׁם תוֹקֵעַ, סֶפֶק אֵין שֵׁם תוֹקֵעַ - הוֹלֵךְ
לְשִׁנְיָה³⁵; שֶׁהַתְּקִיעָה מְדַבְּרִי תּוֹרָה, וְהַבְּרָכוֹת מְדַבְּרִי סוֹפְרִים.

הַלְכוֹת סֶפֶה

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. שְׁעוֹר הַסֶּפֶה - גְּבֻהָה אֵין פְּחוֹת מַעֲשָׂרָה טְפָחִים, וְלֹא
יֵתֵר עַל עֶשְׂרִים אַמָּה. וְרַחֲבָה - אֵין פְּחוֹת מִשְׁבָּעָה טְפָחִים
עַל שְׁבָעָה טְפָחִים. וְיֵשׁ לוֹ לְהוֹסִיף בִּרְחֻבָה אֶפְלוּ כַּמָּה
מִלִּין. הִיתָה פְּחוֹתָה מַעֲשָׂרָה אוֹ מִשְׁבָּעָה עַל שְׁבָעָה, אוֹ
גְּבוּהָה מַעֲשָׂרִים אַמָּה כָּל-שֶׁהוּא - הָרִי זוֹ פְּסוּלָה.
ב. סֶפֶה שְׂאֵין לָהּ שְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת - פְּסוּלָה. הִיוּ לָהּ שְׁתֵּי
דְּפָנוֹת גְּמוּרוֹת זוֹ בְּצֵד זוֹ, כְּמִין גִּ"ם - עוֹשָׂה דִפְּן שְׁנֵי
בִרְחֻבּוֹ יֵתֵר עַל טַפַּח, וּמַעֲמִידוֹ בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לְאַחַד
מִשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת, וְדִי. וְצִרִיף לַעֲשׂוֹת לָהּ צִוּרַת פֶּתַח, מִפְּנֵי
שְׂאֵין לָהּ שְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת גְּמוּרוֹת. וְכִכֹּר בְּאֶרְצוֹ בְּהַלְכוֹת שְׁבָת,
שְׁצוּרַת פֶּתַח הָאֻמּוֹר בְּכָל מְקוֹם, אֶפְלוּ קָנָה מִכָּאן וְקָנָה
מִכָּאן וְקָנָה עַל גְּבִיחֵן, אף-על-פי שְׂאֵינוּ מְגִיעַ לָהֵן.
ג. הִיוּ לָהּ שְׁתֵּי דְּפָנוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ וּבִיגִיחֵן מְפֻלָּשׁ - עוֹשָׂה
דִפְּן שְׁנֵי בִרְחֻבּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים וּמִשְׁהוּ, וּמַעֲמִידוֹ בְּפָחוֹת
מִשְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לְאַחַת מִשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת וּכְשֶׁרָה; וְצִרִיף לַעֲשׂוֹת
לָהּ צִוּרַת פֶּתַח. קִנִּים הַיּוֹצֵאִים מִסֶּכֶף הַסֶּפֶה לְפָנֵי הַסֶּפֶה,
וְדִפְּן אַחַת נִמְשָׁכַת עִמָּהּ - הָרִי הֵן פְּסָכָה.
ד. דְּפָנוֹת שֶׁהִיוּ דְּבוּקוֹת בְּגַג הַסֶּפֶה וְלֹא הִיוּ מְגִיעוֹת לְאַרְץ:
אִם הִיוּ גְּבוּהוֹת מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - פְּסוּלָה; פְּחוֹת
מִכָּן - כְּשֶׁרָה. הִיוּ הַדְּפָנוֹת דְּבוּקוֹת לְאַרְץ, וְלֹא הִיוּ מְגִיעוֹת
לְסֶכֶף - אִם גְּבוּהוֹת עֲשָׂרָה טְפָחִים, אף-על-פי שֶׁהֵן רַחוּקִין
מִן הַגֶּג כַּמָּה אֲמוֹת, כְּשֶׁרָה; וּבִלְבָד שִׁיחֵיו הַדְּפָנוֹת מְכֻוֹנוֹת
תַּחַת שְׁפַת הַגֶּג. הִרְחִיק אֶת הַגֶּג מִן הַדִּפְּן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים -
פְּסוּלָה; פְּחוֹת מִכָּן - כְּשֶׁרָה. תֵּלָה מִחֲצָה שְׁגֻבּוּהָ אַרְבָּעָה
וּמִשְׁהוּ בְּאֻמְצָע, בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לְאַרְץ, וּבְפָחוֹת
מִשְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לַגֶּג - הָרִי זוֹ כְּשֶׁרָה.
ה. הָעוֹשָׂה סִכְתּוֹ בֵּין הָאֵילָנוֹת, וְהָאֵילָנוֹת דְּפָנוֹת לָהּ - אִם
הִיוּ חֲזָקִים, אוֹ שֶׁקָּשֶׁר אוֹתָם וְחִזַּק אוֹתָם, עַד שֶׁלֹא תִהְיֶה
הָרוּחַ הַמְּצוּיָה מְנִידָה אוֹתָם תָּמִיד, וּמֵלֵא בֵּין הָאֵמִירִים

מתוך רמב"ם ל – הוצאת מוסד הרב קוק

(25) רבנו אברהם בנו של רבנו כתב בעניין זה וזו לשונו: "ואבא מורי ז"ל ומי שקדמו לו מחכמי המערב ז"ל מנהגם להחזיר ספר-תורה למקומו קודם התקיעות". (26) אף על פי שהתוקע צריך לעמוד - לא הטריחו את הציבור בזה. (27) בשופר כתוב "לכם", ובעומר כתוב "לכם", מה עומר מעומד שהרי נאמר שם "בקמה" אל תקרי בקמה אלא "בקומה" כלומר מעומד, אף שופר מעומד. (28) שכיוון שהתחיל במצווה אומרים לו גמור. (29) התוקע. אבל השומעים מותרים לדבר. ויש סוברים שגם השומעים אסורים לדבר. (30) שהברכות שבידך לפני התקיעות הן גם על תקיעות שמעומד. (31) רוצה לומר שיתקעו למלכיות כל הבבות הנזכרות למעלה: תש"ת, תש"ת ותר"ת. וכן לזכרונות וכן לשופרות. (32) חידוש גדול משמיע רבנו שאפילו ביחיד מותר להפסיק באמצע התפילה לשמוע התקיעות, ויש סוברים שאסור לו להפסיק. (33) שאם אין יכול לתקוע אף על פי כן יברך הברכות שבתפילת מוסף. (34) שאם אינו יודע לברך מלכיות וזכרונות ושופרות אף על פי כן יכול לתקוע. (35) שספק דאורייתא עדיף מוודאי דרבנן.

וַיֵּשׁ בוֹ הַכָּשֶׁר סָכָה - פְּסוּלָה; שְׁאִין אֱלוֹ מַחְצוֹת הַנִּפְקָרוֹת, 49
וְנִמְצָא עַל-גַּב הַעֲמוּד סִכָּף כָּשֶׁר בְּלֹא דָפְנוֹת. 50
טו. הִיתָה פְּחוּתָה מֵעֲשָׂרָה, וְחֻקָּה בָּהּ לְהַשְׁלִימָה לַעֲשָׂרָה - 51
אִם יֵשׁ מִשְׁפַּת חֻקָּה וְלִכְתֹּל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, פְּסוּלָה; פְּחוּת 52
מִפֶּן, כְּשֶׁרָה; שְׁפָל פְּחוּת מִשְׁלֹשָׁה, הָרִי הוּא כְּדָבוּק, כְּמוֹ 53
שִׁבְאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת שִׁבְתָּ. 54
טז. דָּפְנֵי סָכָה כְּשֶׁרִין מִן הַכֹּל, שְׁאִין אֲנוּ צָרִיכִין אֲלָא 55
מַחְצָה מִכָּל מָקוֹם, וְאִפְלוּ מִבְּעֲלִי-חַיִּים. וְעוֹשֶׂה אָדָם אֵת 56
חִבְרוֹ דָּפֵן בְּיוֹם-טוֹב, כְּדִי שִׁיאֲכַל וַיִּשְׁתֶּה וַיִּישַׁן בְּסָכָה 57
כְּשֶׁרָה, שֶׁחִבְרוֹ דָּפֵן לָהּ. וְהוּא, שִׁיעֲשֶׂה אוֹתוֹ שְׁלֹא לְדַעַת זֶה 58
שֶׁנַּעֲשֶׂה דָּפֵן; אֲבָל אִם עָשָׂהוּ לְדַעַת - אָסוּר בְּיוֹם-טוֹב, 59
וּמִתָּר בִּשְׁאָר יְמֵי הַחֹג. וְכֵן עוֹשֶׂה בְּכָלִים דָּפֵן רְבִיעִית 60
בְּיוֹם-טוֹב; אֲבָל דָּפֵן שְׁלִישִׁית, לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ בְּכָלִים 61
בְּיוֹם-טוֹב, לְפִי שֶׁהוּא מְכַשֵּׁר הַסָּכָה, וְאִין עוֹשִׂין אֶהֱל צְרָאִי 62
בְּיוֹם-טוֹב. 63

פָּרָק חֲמִישִׁי

א. הַסִּכָּף שֶׁל סָכָה אֵינוֹ כָּשֶׁר מִכָּל דְּבָר. אִין מְסַכְכִין אֲלָא 64
בְּדָבָר שֶׁגְּדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ, שֶׁנֶּעֱקַר מִן הָאָרֶץ, וְאֵינוֹ מִקְבֵּל 65
טִמְאָה, וְאִין רִיחוֹ רַע, וְאֵינוֹ נוֹשֵׁר וְאֵינוֹ נוֹבֵל תְּמִיד. 66
ב. סִכָּף בְּדָבָר שֶׁאִין גְּדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ, אוֹ בַּמַּחְבֵּר לְאָרֶץ, 67
אוֹ בְּדָבָר שֶׁמִּקְבֵּל טִמְאָה - פְּסוּלָה. אֲבָל אִם עֶבֶר וְסִכָּף 68
בְּדָבָר הַנוֹבֵל וְנוֹשֵׁר, אוֹ בְּדָבָר שֶׁרִיחוֹ רַע - כְּשֶׁרָה; שְׁלֹא 69
אֲמָרוּ, אִין מְסַכְכִין בְּאֵלוֹ, אֲלָא כְּדִי שְׁלֹא יֵנִחַ הַסָּכָה וַיִּצָּא. 70
וְצָרִיף לְהִזְהֵר שְׁלֹא יִהְיֶה הוֹצֵאִין וְעֹלִין שֶׁל סִכָּף יוֹרְדִין לְתוֹךְ 71
עֲשָׂרָה טַפְחִים, כְּדִי שְׁלֹא יֵצֵר לוֹ בִּישִׁיבָתוֹ. סִכָּכָה בְּמִינֵי 72
מִתְּכוֹת, אוֹ בַּעֲצָמוֹת וְעוֹרוֹת - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁאִין גְּדוּלֵי 73
קֶרֶעַ. הַדְּלָה עֲלֶיהָ גִּפְנִים וְכִיּוּצָא בָּהֶן, עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה סָכָה - 74
פְּסוּלָה, שֶׁהָרִי לֹא נֶעֱקָרוּ. סִכָּכָה בְּכִלֵּי-עֵץ וּבַמַּחְצָלוֹת 75
הַעֲשׂוּיֹת לְשִׁכִּיבָה וְכִיּוּצָא בָּהֶן - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִקְבְּלִין 76
טִמְאָה. וְכֵן אִם סִכָּכָה בְּשִׁבְרֵי-כָלִים וּבְכִלְיוֹתֶיהֶן, פְּסוּלָה; 77
הוֹאִיל וְהִי מִקְבְּלִין טִמְאָה - שְׁמָא יִסְכָּף בְּשִׁבְרֵים שֶׁעֲדִין 78
לֹא טִהְרוּ. 79
ג. סִכָּכָה בְּאֲכָלִין - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִקְבְּלִין טִמְאָה. סוּכֵי 80
תֹּאנִים וּבָהֶן תֹּאנִים; פְּרִפְלֵי עֲנָבִים וּבָהֶן עֲנָבִים; מִכְּבֹדוֹת 81
וּבָהֶן תְּמָרִים, וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בָּהֶן: רוֹאִין אִם פְּסֻלַּת מְרִבָּה 82
עַל הָאֲכָלִין - מְסַכְכִין בָּהֶן; וְאִם לֹא - אִין מְסַכְכִין בָּהֶן. 83
סִכָּף בִּירְקוֹת, שְׁמָא יִיכָשׁוּ וְיִבֹּלוּ וְלֹא יִשְׁאָר בָּהֶן מִמֶּשׁ, 84
אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן עֲתָה לַחִים - הָרִי מְקוֹמָן נִחְשָׁב כְּאֵלוֹ הוּא 85
אֲוִיר וְכֵאלוֹ אֵינָם. 86
ד. סִכָּכָה בְּפִשְׁתִּי הָעֵץ, שְׁלֹא דָק אוֹתָן וְלֹא נִפְצָן - כְּשֶׁרָה, 87
שֶׁעֲדִין עֵץ הוּא. וְאִם דָק וְנִפְצָן אוֹתָן - אִין מְסַכְכִין בוֹ, מִפְּנֵי 88
שֶׁנִּשְׁתַּנִּית צוּרְתוֹ, וְכֵאלוֹ אֵינָן מְגֻדְלִי קֶרֶעַ. מְסַכְכִין 89
בְּחִבְלִים שֶׁל סִיב וְשֶׁל חִלָּף וְכִיּוּצָא בָּהֶן, שֶׁהָרִי צוּרְתָן עוֹמֵד 90
וְאִין הַחִבְלִים כָּלִים. 91
ה. סִכָּכָה בְּחִצִּים: בּוֹזְרִים - כְּשֶׁרָה; בְּגֻזְבוֹת - פְּסוּלָה; 92
אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא עֲשׂוּי לְהִתְמַלֵּאת בְּבִרְזָל, בֵּית קְבוּל הוּא, 93
וּמִקְבֵּל טִמְאָה כָּכָל לִי-קְבוּל. 94
95

1 בְּתֵבָן וּבְקֶשׁ כְּדִי שְׁלֹא תִגִּיד אוֹתָם הָרוּחַ, וְקֶשֶׁר אוֹתָם - הָרִי 2
זוֹ כְּשֶׁרָה; שְׁפָל מַחְצָה שְׁאִינָה יְכוּלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מִצּוּנָה 3
שֶׁל יְבִשָּׁה, אֵינָה מַחְצָה. 4
ו. הַעוֹשֶׂה סָכָתוֹ בְּרֹאשׁ הָעֲגֻלָּה אוֹ בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה - כְּשֶׁרָה, 5
וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם-טוֹב. בְּרֹאשׁ הָאֵילָן אוֹ עַל גְּבִי הַגָּמֶל - 6
כְּשֶׁרָה, וְאִין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם-טוֹב; לְפִי שֶׁאָסוּר לַעֲלוֹת 7
בְּיוֹם-טוֹב בְּאֵילָן אוֹ עַל גְּבִי בְּהֵמָה. הִיוּ מִקְצַת הַדְּפְנוֹת 8
עֲשׂוּיֹת בִּידֵי אָדָם וּמִקְצָתָן אֵילָנוֹת - רוֹאִין, כָּל שֶׁאֵלוֹ נִשְׁלוּ 9
הָאֵילָנוֹת, הִיא יְכוּלָה לַעֲמֹד בַּדְּפְנוֹת שֶׁבִּידֵי אָדָם, עוֹלִין לָהּ 10
בְּיוֹם-טוֹב. 11
ז. סָכָה שְׁאִין לָהּ גֹּג - פְּסוּלָה. מִיָּצֵד? כְּגוֹן שֶׁהִיוּ רֹאשֵׁי 12
הַדְּפְנוֹת דְּבוּקוֹת זוֹ כְּזוֹ בְּמִין צָרִיף; אוֹ שֶׁסָּמַךְ רֹאשׁ הַדָּפֵן 13
שֶׁל סָכָה לְכַתֵּל - אִם הָיָה לָהּ גֹּג אִפְלוּ טַפַּח, אוֹ שֶׁהִגְבִּיָּה 14
הַדָּפֵן הַסָּמַךְ לְכַתֵּל מִן הַקֶּרֶעַ טַפַּח, הָרִי זוֹ כְּשֶׁרָה. סָכָה 15
עֲגֻלָּה - אִם יֵשׁ בְּהִקְפָּה כְּדִי לְרַבֵּעַ בָּהּ שְׁבָעָה טַפְחִים עַל 16
שְׁבָעָה טַפְחִים, אֶף-עַל-פִּי שְׁאִין לָהּ זְוִיּוֹת, הָרִי זוֹ כְּשֶׁרָה. 17
ח. סִכָּף עַל-גְּבִי אֲכֻסְדָּרָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ פְּצִימִין - בֵּין שֶׁהִיוּ 18
נִרְאִין מִבְּפָנִים וְאִין נִרְאִין מִבַּחוּץ, בֵּין שֶׁהִיוּ נִרְאִין מִבַּחוּץ 19
וְאִין נִרְאִין מִבְּפָנִים - כְּשֶׁרָה. 20
ט. לֹא הִיוּ לָהּ פְּצִימִין - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סָכָה הַעֲשׂוּיָה 21
בְּמָבוּי, שֶׁהָרִי אִין לָהּ אֲלָא שְׁנֵי צַדֵּי הָאֲכֻסְדָּרָה, וְאֶמְצַע 22
הָאֲכֻסְדָּרָה אִין בוֹ כַּתֵּל, וְשֶׁנִּפְגְּדוּ אִין בוֹ פְּצִימִין. 23
י. סִכָּף עַל-גְּבִי מָבוּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְחִי אוֹ עַל-גְּבִי בָּאָר שֶׁיֵּשׁ 24
לָהּ פְּסִין - הָרִי זוֹ סָכָה כְּשֶׁרָה לְאוֹתָהּ שִׁבְתָּ שֶׁבְּתוֹךְ הַחֹג 25
בְּלִבָּד; מִתּוֹךְ שֶׁלְּחִי זֶה וּפְסִין אֱלוֹ מַחְצוֹת לַעֲנִין שִׁבְתָּ - 26
נִחְשָׁב אוֹתָן כְּמַחְצוֹת לַעֲנִין סָכָה. 27
יא. נֶעֱץ אֲרַבְעָה קִנְדִּסִין עַל אֲרַבֵּעַ זְוִיּוֹת הֵגֵן וְסִכָּף עַל גִּבֵּן 28
- הוֹאִיל וְהַסִּכָּף עַל שְׁפַת הֵגֵן, כָּשֶׁר; וְרוֹאִין אֵת הַמַּחְצוֹת 29
הַתַּחְתּוֹנוֹת כְּאֵלוֹ הֵן עוֹלוֹת לַמַּעֲלָה עַל שְׁפַת הַסִּכָּף. 30
יב. סָכָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ פְּתָחִים רַבִּים, וַיֵּשׁ בְּכַתְלֶיהָ חֲלוֹנוֹת 31
הַרְבֵּה - הָרִי זוֹ כְּשֶׁרָה; וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁפְּרוּץ מְרִבָּה עַל 32
הָעוֹמֵד. וּבְלִבָּד שְׁלֹא יִהְיֶה שֵׁם פְּתָח יָתֵר עַל עֶשֶׂר. אֲבָל אִם 33
יִהְיֶה שֵׁם פְּתָח יָתֵר עַל עֶשֶׂר - אֶף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ צוּרַת 34
פְּתָח, צָרִיף שְׁלֹא יִהְיֶה הַפְּרוּץ מְרִבָּה עַל הָעוֹמֵד. 35
יג. סָכָה שְׁאוּרָה גְּבוּהָ מֵעֲשָׂרִים אַמָּה, וּמַעֲטָה בְּכָרִים 36
וּבְסֻתּוֹת - אֵינוֹ מַעוּט, וְאִפְלוּ בְּשִׁלְסִים. מַעֲטָה בְּתֵבָן וּבְטָלוֹ - 37
הָרִי זֶה מַעוּט; וְאִין צָרִיף לוֹמַר עֶפֶר וּבְטָלוֹ. אֲבָל בְּעֶפֶר 38
סִתָּם, אֵינוֹ מַעוּט. הִיתָה גְּבוּהָ מֵעֲשָׂרִים אַמָּה, וְהוֹצִין 39
יוֹרְדִין לְתוֹךְ עֲשָׂרִים - אִם הִיתָה צִלְתָּן מְרִבָּה מִחֲמַתָּן, 40
יִחְשְׁבוּ כִּגֵּן עֲבָה וּכְשֶׁרָה. 41
יד. בְּנָה אֵיצְטְבָה בָּהּ כִּנְגֵד דָּפֵן הָאֶמְצָעִית עַל-פְּנֵי כָּלָה - 42
אִם יֵשׁ בְּאֵיצְטְבָה שְׁעוֹר רֹחַב הַסָּכָה, כְּשֶׁרָה. בְּנָה אֵיצְטְבָה 43
כִּנְגֵד דָּפֵן הָאֶמְצָעִית מִן הַצֵּד - אִם יֵשׁ מִשְׁפַּת אֵיצְטְבָה 44
וְלִכְתֹּל אֲרַבֵּעַ אַמּוֹת, פְּסוּלָה; פְּחוּת מֵאֲרַבֵּעַ אַמּוֹת, כְּשֶׁרָה. 45
בְּנָה אֵיצְטְבָה בְּאֶמְצָעָה - אִם יֵשׁ מִשְׁפַּת אֵיצְטְבָה וְלִכְתֹּל 46
אֲרַבֵּעַ אַמּוֹת לְכָל רוּחַ, פְּסוּלָה; פְּחוּת מֵאֲרַבֵּעַ אַמּוֹת, 47
כְּשֶׁרָה; וְכֵאלוֹ הַמַּחְצוֹת נוֹגְעוֹת בְּאֵיצְטְבָה, וְהָרִי מִן 48
הָאֵיצְטְבָה וְעַד הַסִּכָּף פְּחוּת מֵעֲשָׂרִים אַמָּה. בְּנָה בָּהּ עֲמוּד,

בשניהם - אף-על-פי שהפֿשר יתר על הפֿסול, פֿסולה. סבף 48
בזה לעצמו ובזה לעצמו, זה בצד זה: אם יש בסבף פֿסול 49
שלשה טפחים במקום אחד, בין באמצע, בין מן הצד - 50
הרי זו פֿסולה. 51

יד. במה דברים אמורים? בספה קטנה; אבל בספה גדולה 52
- סבף פֿסול באמצע, פֿסולה בארבעה טפחים; פחות מכן 53
- כשרה. ומן הצד - פֿסול בארבע אמות; ופחות מכן - 54
כשרה. כיצד? בית שנפחת באמצעו, וסבף על מקום הפחת; 55
ובן חצר המקפת אכסדרה, שסבף עליה; ובן ספה גדולה 56
שהקיפיה בדבר שאין מסבכין בו בצד הדפנות מלמעלה: 57
אם יש משפת הסבף הפֿשר ולפתל ארבע אמות - פֿסולה; 58
פחות מכן - רואין כאלו הפתל נעקם, ויחשב זה הסבף 59
הפסול מגוף הפתל וכשרה. ודבר זה הלכה למשה מסיני. 60

טו. ואיזו היא ספה קטנה? כל שאין בה אלא שבעה 61
טפחים על שבעה טפחים; וגדולה - כל שישאר בה יתר 62
על סבף הפסול שבעה טפחים על שבעה טפחים סבף כשר. 63
טז. סבף בדבר פסול ודבר כשר, זה בצד זה, ואין במקום 64
אחד מסבף הפסול רחב שלשה טפחים, אלא פחות: אם היה 65
כל הסבף הפֿשר יותר על כל הסבף הפסול - כשר; ואם היה 66
זה כמו זה בצמצום, אף-על-פי שאין במקום אחד שלשה - 67
הרי זו פסולה; מפני שסבף פסול כפוף הוא נחשב. 68

יז. פרש עליה בגד מלמעלה, או שפרש תחתיה מפני הנֿשר 69
- פסולה. פרשו כדי לנאותה - כשרה. וכן אם סבפה 70
כהלכתה, ועטרה במיני פרות ובמיני מגדים וכלים, 71
שתלויין, בין בכחליה בין בסבף, כדי לנאותה - כשרה. 72
יח. נוני ספה, אין ממעטין בגבהה, אבל ממעטין ברחבה. 73
היו נוני הספה מפלגין מגגה ארבעה טפחים או יתר - 74
פסולה; שנמצא שהיושב שם, כאלו אינו תחת הסבף, אלא 75
תחת הנויים, שהן אכלין וכלים שאין מסבכין בהן. 76

יט. סבף שהיו בו חלונות חלונות שהאור נראה מהן: אם 77
יש בכל האור ככל מקום המסבף - הרי זו פסולה, מפני 78
שחמתה תהיה מרבה מצלתה; וכל שהחמה מרבה על הצל, 79
אינו סבף; ואם היה הסבף רב על האור - כשרה. 80

כ. במה דברים אמורים? בשלא היה במקום אחד אור 81
שלשה טפחים. אבל אם היה אור שלשה טפחים, בין 82
באמצע, בין מן הצד - הרי זו פסולה, עד שימַעטנו 83
משלשה. מעטו בדבר הפסול, כגון פרים וכתות: אם ספה 84
גדולה היא - כשרה; ואם בספה קטנה - פסולה, עד 85
שימַעטנו בדבר שמסבכין בו. היה רב הסבף צלתו מרבה 86
מחמתו, ומעוטו חמתו מרבה מצלתו - הואיל וצלת הכל 87
מרבה מחמת הכל, כשרה. 88

כא. דרך הסבף להיות קל, כדי שיראו ממנו הפוכבים 89
הגדולים. היתה מעבה כמין בית - אף-על-פי שאין 90
הפוכבים נראין מתוכה, כשרה. היה הסבף מדביל, והוא 91
הסבף שהיה מקצתו למעלה ומקצתו למטה - כשר; 92
ובלבד שלא יהיה בין העולה והיורד שלשה טפחים. ואם 93
היה ברחב זה העולה טפח או יתר, אף-על-פי שהוא גבוה 94

1. מחצלת קנים או מחצלת גמי או חלף: קטנה - סתמה 1
לשכיבה; לפיכך אין מסבכין בה, אלא אם-כן עשה אותה 2
לסבוף; גדולה - סתמה לסבוף, לפיכך מסבכין בה; 3
אלא אם-כן עשה אותה לשכיבה. ואם יש לה קיר - אפלו 4
גדולה, אין מסבכין בה, שהרי היא ככלי-קבול; ואפלו נטל 5
הקיר שלה, אין מסבכין בה, מפני שהיא כשברי-כלים. 6

ז. נסרים שאין ברחבן ארבעה טפחים, מסבכין בהן, 7
אף-על-פי שהן משפין. ואם יש ברחבן ארבעה - אין 8
מסבכין בהן, ואף-על-פי שאינם משפין; גזרה שמה ישוב 9
תחת התקרה וידמה שהיא כספה. נתן עליה נסר אחד שיש 10
ברחבו ארבעה טפחים - כשרה, ואין ישגין תחתיו. והישגין 11
תחתיו - לא יצא ידי חובתו. היו נסרין שיש ברחבן ארבעה 12
ואין בערבן ארבעה, והפכן בצדיהן שאין בהן ארבעה וסבף 13
בהן - הרי זו פסולה; שהרי הנסר פסול, בין שסבף ברחבו 14
בין שסבף בעביו. 15

ח. תקרה שאין עליה מצויכה, שהיא הטיט והאבנים, אלא 16
נסרין תקועין בלבד - הרי זו פסולה; שהרי לא נעשו לשם 17
ספה, אלא לשם בית. לפיכך אם פקפק הנסרים והניד 18
המסמרים לשם ספה - הרי זו כשרה, ובלבד שלא יהיה 19
בכל נסר ונסר ארבעה טפחים. ובן אם נטל אחד מביניהם 20
והניח במקומו סבף כשר לשם ספה - הרי זו כשרה. 21

ט. ספה שנעשית כהלכתה מכל מקום - כשרה, אף-על-פי 22
שלא נעשית לשם מצוה. והוא, שתהיה עשויה לצל; כגון 23
ספת עפרים וספת בהמה וכל פיוצא בהן. אבל ספה 24
שנעשית מאליה - פסולה, לפי שלא נעשית לצל. וכן 25
החוטט בגדיש ועשהו ספה - אינה ספה, שהרי לא עמר 26
גדיש זה לצל. לפיכך אם עשה בתחלה חלל טפח במשך 27
שבעה לשם ספה, וחטט בה אחרי כן והשלימה לעשרה - 28
כשרה, שהרי נעשה סבף שלה לצל. 29

י. חבילי קש וחבילי עצים וחבילי ורדין, אין מסבכין בהן 30
- גזרה שמה יעשה אותן חבילות על גגו כדי ליבֿשן, וימלך 31
וישב תחתיהן לשם ספה, והוא מתחלה לא עשה סבף זה 32
לצל, ונמצאת כספה שנעשית מאליה. ואם התירם - 33
כשרות. ואין חבילה פחותה מעשרים וחמשה בדים. 34

יא. חבילות קטנות שאגדו אותן למגן, מסבכין בהן. וכן 35
החותף ראש הדקל והחריות אגודות בו - מסבכין בו, 36
שאגד בידי שמים אינו כחבילה. ואפלו קשר ראשי החריות 37
כלן מצד האחד, שנמצאו בחבילה אחת, אחד משני ראשים 38
בידי שמים ואחד בידי אדם - מסבכין בה; שהאגד עץ 39
אחד, אינו חבילה; וזו פֿעץ אחד היא, שהרי אגודה בידי 40
שמים. וכן כל אגד שאינו עשוי לטלטלו, אינו אגד. 41

יב. העושה סתה תחת האילן - כאלו עשאה בתוך הבית. 42
הדלה עליה עלי האילנות ובידיהן, וסבף על גבן ואחרכף 43
קצצן: אם היה הסבף הרבה מהן - כשרה; ואם לא היה 44
הסבף שהיה מתחלתו כשר הרבה מהן - צריך לנענע אותן 45
אחר קציצתן, כדי שתהיה עשויה לשם ספה. 46

יג. ערב דבר שמסבכין בו בדבר שאין מסבכין בו וסבף 47

1 ואנדרוגינוס, חֲבִיבִים מִסְפָּק. וְכֵן מִי שֶׁחָצִיו עָבַד וְחָצִיו
2 כֵּן-חֹרִין - חֲבִיב. קִטָּן שֶׁאֵינוֹ צָרִיף לָאִמּוֹ, שֶׁהוּא [כֵּן חֲמִשׁ]
3 כֵּן שֵׁשׁ² - חֲבִיב בִּסְפָה מְדַבְּרֵי סוּפְרִים, כְּדִי לְחַנְכוֹ בְּמִצְוֹת.
4 ב. חֹלִים וּמִשְׁמָשִׁינָן פְּטוּרִים מִן הַסְּפָה³. וְלֹא חוֹלָה שֵׁשׁ
5 בּוֹ סְפָנָה, אֲלָא אֶפְלוֹ חֹשׁ בְּרָאשׁוֹ, וְאֶפְלוֹ חֹשׁ בְּעֵינָיו.
6 מִצְטָעַר - פְּטוּר מִן הַסְּפָה⁴; הוּא וְלֹא מִשְׁמָשִׁיו⁵. וְאִיזְהוּ
7 מִצְטָעַר? זֶה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִישֹׁן בִּסְפָה מִפְּנֵי הָרוּחַ אוֹ מִפְּנֵי
8 הַחֲבֻבִים וְהַפְּרָעוּשִׁים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אוֹ מִפְּנֵי הָרִיחַ.
9 ג. הָאֵבֶל חֲבִיב בִּסְפָה. וְחֵתָן, וְכָל הַשּׁוֹשְׁבֵינִין וְכָל בְּנֵי חֲפָה,
10 פְּטוּרִים מִן הַסְּפָה כָּל שִׁבְעַת יָמֵי הַמִּשְׁתָּה⁶.
11 ד. שְׁלוּחֵי מִצְוָה⁷ פְּטוּרִים מִן הַסְּפָה⁸, בֵּין בְּיוֹם וּבֵין בְּלִילָה⁹.
12 הוֹלְכֵי דְרָכִים בְּיוֹם - פְּטוּרִים מִן הַסְּפָה בְּיוֹם¹⁰, וְחֲבִיבִין
13 בְּלִילָה. הוֹלְכֵי דְרָכִים בְּלִילָה - פְּטוּרִים מִן הַסְּפָה בְּלִילָה,
14 וְחֲבִיבִים בְּיוֹם. שׁוֹמְרֵי הָעִיר בְּיוֹם - פְּטוּרִים מִן הַסְּפָה בְּיוֹם
15 וְחֲבִיבִים בְּלִילָה. שׁוֹמְרֵי הָעִיר בְּלִילָה - פְּטוּרִים מִן הַסְּפָה
16 בְּלִילָה וְחֲבִיבִים בְּיוֹם. שׁוֹמְרֵי גִּזְוֹת וּפְרָדִסִּין, פְּטוּרִין, בֵּין
17 בְּיוֹם וּבֵין בְּלִילָה; שֶׁאִם יַעֲשֶׂה הַשּׁוֹמֵר סְפָה, יֵדַע הַגָּבֵב שֵׁשׁ
18 לְשׁוֹמֵר מִקּוֹם קְבוּעַ, וְיָבֹא וְיִגְבֹּב מִן מִקּוֹם אַחֲרִי¹¹.
19 ה. כִּיצַד הִיא מִצְוַת הַיְשִׁיבָה בִּסְפָה? שִׁיחָהּ אוֹכֵל וְשׁוֹתָהּ
20 וְדָר בִּסְפָה כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים, בֵּין בְּיוֹם וּבֵין בְּלִילָה¹², כְּדָרְךָ
21 שֶׁהוּא דָר בְּבֵיתוֹ בְּשָׂאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה. וְכָל שִׁבְעַת הַיָּמִים
22 עוֹשֶׂה אָדָם אֶת בֵּיתוֹ עֲרֵא וְאֶת סִכְתּוֹ קִבְעַ, שְׁנֵאֲמַר: "בִּסְפַת
23 תִּשְׁבּוּ שִׁבְעַת יָמִים". כִּיצַד? כָּלִים הַנָּאִים וּמִצְעוֹת הַנָּאוֹת -
24 בִּסְפָה; וְכָלִי שִׁתְּהָ, כְּגוֹן אֲשִׁישׁוֹת וְכוּסוֹת - בִּסְפָה. אֲבָל
25 כָּלִי אֲכִילָה¹³, כְּגוֹן קִדְרוֹת וּקְעֵרוֹת - חוּץ לִסְפָה. הַמְּגוּרָה -
26 בִּסְפָה¹⁴. וְאִם הִיָּתָה סְפָה קִטָּנָה - מִנִּיחָהּ חוּץ לִסְפָה¹⁵.
27 ו. אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְיֹשְׁנִים בִּסְפָה כָּל שִׁבְעָה, בֵּין בְּיוֹם וּבֵין
28 בְּלִילָה. וְאִסּוּר לֵאכֹל סְעוּדָה חוּץ לִסְפָה כָּל שִׁבְעָה; אֲלָא
29 אִם אֲכָל אֲכִילַת עֲרֵא, כְּבִיצָה, אוֹ פָחוֹת אוֹ יֵתֵר מֵעֵט. וְאִין
30 יֹשְׁנִים חוּץ לִסְפָה, אֶפְלוֹ שָׁנַת עֲרֵא¹⁶. וּמִתֵּר לְשִׁתּוֹת מִיָּם¹⁷
31 וְלֵאכֹל פְּרוֹת חוּץ לִסְפָה. וְמִי שִׁיחָמִיר עַל עֲצָמוֹ וְלֹא יִשְׁתָּה
32 חוּץ לִסְפָה אֶפְלוֹ מִיָּם - הָרִי זֶה מִשְׁבָּח.

1 יֵתֵר מִשְׁלֹשָׁה טְפָחִים - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלוֹ יָרֵד לְמִטָּה וְנָגַע
2 בְּשִׁפְתֵי זֶה הַיּוֹרֵר. וְהוּא, שִׁיחָהּ מִכֵּן כְּנֹגֵד שִׁפְתֵי הַיּוֹרֵר.
3 כב. הָעוֹשֶׂה סְפָה עַל-גְּבִי סְפָה - הַתַּחְתּוֹנָה פְּסוּלָה, כְּמִי
4 שֶׁעָשָׂה סְפָה בְּתוֹךְ הַבֵּית; וְהָעֲלִיּוֹנָה - כְּשֶׁרָה. בְּמָה דְּבָרִים
5 אֲמוּרִים שֶׁהַתַּחְתּוֹנָה פְּסוּלָה? בְּשִׁחָהּ גְּבַהַּ חָלַל הָעֲלִיּוֹנָה
6 עֲשָׂה טְפָחִים אוֹ יֵתֵר, וְהִיא גַם הַתַּחְתּוֹנָה יָכוֹל לְקַבֵּל
7 פָּרִים וּכְסֻתּוֹת שֶׁל עֲלִיּוֹנָה, אֶפְלוֹ עַל-יְדֵי הַדָּחֵק. אֲבָל אִם
8 אִין גְּבַהָהּ שֶׁל עֲלִיּוֹנָה עֲשָׂה, אוֹ שֶׁלֹּא הִיָּתָה הַתַּחְתּוֹנָה
9 יָכוֹלָה לְקַבֵּל פָּרִים וּכְסֻתּוֹת שֶׁל עֲלִיּוֹנָה אֶפְלוֹ עַל-יְדֵי
10 הַדָּחֵק - (אָף) הַתַּחְתּוֹנָה כְּשֶׁרָה. וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה גְּבַהַּ
11 שִׁתְּהָ יֵתֵר עַל עֲשָׂרִים אֲמָה; שֶׁהַתַּחְתּוֹנָה, בִּסְכָף הָעֲלִיּוֹנָה
12 הִיא נִתְרָה.

13 כג. מִטָּה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּפָה - אִם גְּבוּהָהּ עֲשָׂה טְפָחִים,
14 הַיּוֹשֵׁב תַּחְתֶּיהָ לֹא יָצָא יְדֵי חוּבְתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּסְפָה בְּתוֹךְ
15 סְפָה. וְכֵן כִּילָה שֵׁשׁ לָהּ גַם אֶפְלוֹ טַפַּח - אִם גְּבוּהָהּ עֲשָׂה
16 טְפָחִים, אִין יִשְׁנִין בָּהּ בִּסְפָה. וְכֵן הַמַּעֲמִיד אֲרַבְעָה עֲמוּדִים
17 וּפְרָשׁ סְדִין עֲלֶיהֶן - אִם גְּבוּהֵן עֲשָׂה, הָרִי זֶה כְּסְפָה בְּתוֹךְ
18 סְפָה.

19 כד. אֲבָל שְׁנֵי עֲמוּדִים שֶׁפָּרֵשׁ עֲלֵיהֶן סְדִין; וְכֵן כִּילָה שֶׁאִין
20 כְּגִנָּה טַפַּח - אֶפְלוֹ גְּבוּהֵן כָּל-שָׁחַן, מִתֵּר לִישֹׁן תַּחְתֶּיהֶם
21 בִּסְפָה; שֶׁאִין כְּסְפָה בְּתוֹךְ סְפָה, מִפְּנֵי שֶׁאִין לָהּ גַם.

22 כה. סְפָה שְׂאוּלָה - כְּשֶׁרָה; וְכֵן הַגְּזוּלָה - כְּשֶׁרָה. כִּיצַד?
23 אִם תִּקַּף עַל חֲבֵרוֹ וְהוֹצִיאָהּ מִסְכָּתוֹ, וְגִזְלָהּ וְיָשַׁב בָּהּ - יָצָא,
24 שֶׁאִין הַקְּרָקַע נִגְזָלָת. וְאִם גִּזְלָהּ עֲצִים וְעָשָׂה מִתָּן סְפָה - יָצָא;
25 שֶׁתַּקְנָתָהּ חֲכָמִים הִיא, שֶׁאִין לְבַעַל הָעֲצִים אֲלָא דְּמִי עֲצִים
26 בְּלִבְדִּי. וְאֶפְלוֹ גִּזְלָהּ נְסָרִים, וְהִנִּיחָן וְלֹא חֲבָרָן וְלֹא שָׁנָה בָּהֶן
27 כָּלִים - יָצָא. הָעוֹשֶׂה סִכְתּוֹ בְּרִשּׁוֹת הָרְבִיבִים - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה.

יום שני ט' תמוז ה'תש"ע

פֶּרֶק שֵׁשִׁי

30 א. נָשִׁים וְעֲבָדִים וְקִטְנִים פְּטוּרִים מִן הַסְּפָה¹. טְמֵטוֹם

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1 מפני שהיא מצוות עשה שהזמן [=שצריכים לעשותם דווקא בזמנים מסויימים וקבועים] גרמא ונשים פטורות, ועבדים דינם כנשים. (2) כבן חמש - שגמרו לו חמש שנים, וכבן שש - שגמרו לו שש שנים, והכל תלוי בהתפתחותו של הילד. (3) משום שנאמר: "בסוכות תשבו" ודרשו חכמים: "תשבו כעין תדורו". ואף לענייני זה נאמר שאם היה חולה כל השנה לא היה יושב בביתו דווקא אלא היה הולך למקום שנקל לו לחלו. ומשמשיהם פטורים משום שהם עוסקים במצווה. (4) "תשבו כעין תדורו", שגם בדירה אין אדם דר במקום שמצטער. (5) משמשיו של המצטער חייבים בסוכה כי אין הוא (=המצטער) זקוק כל כך למשמשים כמו החולה. (6) שאין שמחה אלא בחופה, היא מקום המוכן לישיבת חתן וכלה, ובסוכה בורש החתן לשמח כלתו, שסתם סוכה אין לה אלא שלוש דפנות. (7) כגון ללמוד תורה או לפדיון שבויים. (8) אפילו בשעת חנייתו ואף על פי שיש לפניו סוכה בנוייה. משום שעוסק במצווה פטור מן המצווה. (9) אף על פי שאינם הולכים אלא ביום. פטורים גם בלילה מפני שטורדים במחשבת המצווה. (10) שלא עדיפה הסוכה מדירה ממש, שאינו נמנע מלנסוע לאיזה עניין ומניח את ביתו. (11) ואם היה שומר דבר מצומצם באופן שיכול לשמור כולו חייב לעשות סוכה. (12) נאמר בסוכה: "תשבו שבעת ימים" ונאמר במלואים: "תשבו יומם ולילה". מה תשבו הנאמר במלואים הוא ביום ובלילה. (13) לאחר הסעודה, שכיוון שאין דרך להחזיקם או בדירתו רק בבית החיצון אין לו להחזיקם בסוכה. (14) אפילו כשאניו דולקת. (15) כשאניו דולקת. אבל כשדולקת מכניסה לסוכה. (16) לפי שאין קבע לשינה, רצונו לומר, לפעמים מספיקה שנה קלה לאדם וזהו קבע בשבילו. (17) ויש אומרים שרק מים מותר לשתות אבל יין שהוא חשוב - אסור.

ז. אָכִילָה בְּלִילֵי יוֹם-טוֹב הָרָאשׁוֹן בִּסְפָּקָה - חוֹבָה¹⁸. אָפְלוּ
אָכַל בְּזִית פֶּת, יָצָא יְדֵי חוֹבָתָהּ¹⁹. מִכָּאן וְאֵילָף רְשׁוּת: רָצָה
לֵאכֹל סְעוּדָה - סוּעֵד בִּסְפָּקָה; רָצָה אֵינוֹ אוֹכֵל כָּל שִׁבְעָה אֲלָא
פְּרוֹת אוֹ קָלוֹת חוּץ לִסְפָּקָה - אוֹכֵל, כְּדִין אֲכִילַת מִצָּה בִּסְפָּקָה.
ח. מִי שֶׁהָיָה רָאשׁוֹ וְרָבּוֹ בִּסְפָּקָה, וְשָׁלַחנּוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אוֹ חוּץ
לִסְפָּקָה, וְאוֹכֵל - הָרִי זֶה אָסוּר, וּבְאֵלוֹ לֹא אָכַל בִּסְפָּקָה, עַד
שֶׁהָיָה שָׁלַחנּוּ בְּתוֹךְ הַסְּפָקָה; גִּזְרָה שְׁמָא יִמְשָׁךְ אַחֵר שָׁלַחנּוּ;
וְאָפְלוּ בִּסְפָּקָה גְּדוּלָּה.
ט. כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים קוֹרָא בְּתוֹךְ הַסְּפָקָה. וּכְשֶׁמִּבִּין וּמִדְּקָדֵק
בַּמָּה שִׁיקְרָא - יָבִין חוּץ לִסְפָּקָה²⁰, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה וַעֲתוֹ מִיִּשְׁבָּת
עָלָיו. הַמִּתְפַּלֵּל - רָצָה, מִתְפַּלֵּל בִּסְפָּקָה, אוֹ חוּץ לִסְפָּקָה²¹.
י. יִרְדּוּ גִשְׁמִים - הָרִי זֶה נִכְנָס לְתוֹךְ הַבֵּית. מֵאִמְתִּי מִתָּר
לְפָנוֹת? מִשִּׁירְדוֹ לְתוֹךְ הַסְּפָקָה טְפוֹת, שְׁאֵם יָפְלוּ לְתוֹךְ
הַתְּבִשִּׁיל יִפְסֵל, אָפְלוּ תְּבִשִּׁיל שֶׁל פּוֹלָה²². הָיָה אוֹכֵל בִּסְפָּקָה
וְיִרְדּוּ גִשְׁמִים, וְנִכְנָס לְבֵיתוֹ וּפְסָקוֹ הִגְשָׁמִים - אֵין מִתְּבִיבִים
אוֹתוֹ לַחֲזוֹר לִסְפָּקָה (כָּל אוֹתוֹ הַלִּילָה), עַד שֶׁיִּגְמַר סְעוּדָתוֹ.
הָיָה יֹשֵׁן וְיִרְדּוּ גִשְׁמִים בַּלִּילָה, וְנִכְנָס לְתוֹךְ הַבֵּית וּפְסָקוֹ
הִגְשָׁמִים - אֵין מִטְרִיחִין אוֹתוֹ לַחֲזוֹר לִסְפָּקָה כָּל אוֹתוֹ הַלִּילָה,
אֲלָא יֹשֵׁן בְּבֵיתוֹ עַד שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוּד הַשָּׁחַר.
יא. גָּמַר מִלְּאָכֵל בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי בְּשַׁחֲרִית - לֹא יִתִּיר סְכֵּתוֹ²³;
אָכַל מוֹרִיד הוּא אֶת כָּלִיו וּמִפְּנֵה אוֹתוֹ, מִן הַמִּנְחָה וְלִמְעַלָּה.
אֵין לוֹ מָקוֹם לְפָנוֹת²⁴ - פּוֹחֶת בַּה אֲרֻבָּעָה עַל אֲרֻבָּעָה²⁵.
וְאֵם הַצֶּרֶף לְסַעַד בְּשָׂאֵר הַיּוֹם - צִרְף לֵאכֹל בִּסְפָּקָה,
שִׁמְצוּתָהּ כָּל שִׁבְעָה.
יב. כָּל זֶמֶן שֶׁיִּכְנָס לִישֵׁב בִּסְפָּקָה כָּל שִׁבְעָה, מִבְּרֶךְ²⁶ קֵדָם
שִׁישֵׁב²⁷: 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִישֵׁב בִּסְפָּקָה'. וּבְלִילֵי
יוֹם-טוֹב הָרָאשׁוֹן, מִבְּרֶךְ עַל הַסְּפָקָה²⁸ וְאַחֲרֶיךָ עַל הַזִּמְזוּם²⁹,
וּמִסְדֵּר כָּל הַבְּרָכוֹת עַל הַכּוֹס³⁰. נִמְצָא מְקַדֵּשׁ מַעֲמֵד³¹,
וּמִבְּרֶךְ 'לִישֵׁב בִּסְפָּקָה' וְיוֹשֵׁב³², וְאַחֲרֶיךָ מִבְּרֶךְ עַל הַזִּמְזוּם.
וְכֵזָה הָיָה מִנְהַג רַבּוֹתֵינוּ וְרַבְּנֵי סְפָרָד, לְקַדֵּשׁ מַעֲמֵד בְּלִיל
רָאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסּוּכּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יג. בְּזֶמֶן הַזֶּה, שָׁאֵנוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים³³ - יוֹשְׁבִין
בִּסְפָּקָה שְׁמוֹנֶה יָמִים. וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי, שֶׁהוּא יוֹם-טוֹב רָאשׁוֹן
שֶׁל שְׁמִינִי-עֶצְרָת, יוֹשְׁבִין בָּהּ וְאֵין מִבְּרָכִין 'לִישֵׁב בִּסְפָּקָה'³⁴.
וְכֵן טְמָטוּס וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, לְעוֹלָם אֵין מִבְּרָכִין 'לִישֵׁב בִּסְפָּקָה',
מִפְּנֵי שֶׁהֵן חֲבִיבֵי מִסְפָּקָה, וְאֵין מִבְּרָכִין מִסְפָּקָה³⁵.
יד. גָּמַר מִלְּאָכֵל בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי - מוֹרִיד כָּלִיו וּמִפְּנֵה אוֹתָהּ. אֵין
לוֹ מָקוֹם לְהוֹרִיד אֶת כָּלִיו³⁶: אִם הָיְתָה קִטְנָה - מִכְּנִיס בָּהּ
מְנוּרָה³⁷; וְאִם הָיְתָה גְּדוּלָּה - מִכְּנִיס בָּהּ קְדָרוֹת וּקְעָרוֹת
וּכְיוּצָא בְּהֵן³⁸, כְּדִי לְהַזְכִּיר שֶׁהִיא פְּסוּלָה וְשֶׁכָּבֵד נִגְמָרָה
מִצְוָתָהּ; וּמִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם-טוֹב, אֵינוֹ זָכוֹל לְפָחוֹת בָּהּ וּלְפְסָלָהּ.
טו. מִי שֶׁלֹּא עָשָׂה סְפָּקָה, בֵּין בְּשׁוּגָג, בֵּין בְּמִזִּיד - עוֹשֶׂה
סְפָּקָה בְּחָלוֹ שֶׁל מוֹעֵד; אָפְלוּ בְּסוּף יוֹם שְׁבִיעִי עוֹשֶׂה סְפָּקָה,
שִׁמְצוּתָהּ כָּל שִׁבְעָה. עֲצִי סְפָּקָה אֲסוּרִין כָּל שְׁמֹנֶת יָמֵי הַחֹג
- בֵּין עֲצִי דְּפָנוֹת, בֵּין עֲצִי סְפָּקָה. אֵין גְּאוּתִין מִהֵן לְדַבֵּר אַחֵר
כָּל שְׁמוֹנֶת הַיָּמִים, מִפְּנֵי שִׁיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כָּל הַסְּפָקָה מְקַצָּה
עַד בֵּין-הַשְּׁמִשּׁוֹת³⁹; וְהוּאִיל וְהַקָּצֵת לְבֵין-הַשְּׁמִשּׁוֹת שֶׁל
שְׁמִינִי, הַקָּצֵת לְכָל הַיּוֹם.
טז. וְכֵן אָכִילִין וּמִשְׁקִין שְׁתּוּלִין בִּסְפָּקָה כְּדִי לְנָאוּתָהּ, אָסוּר
לְהַסְתַּפֵּק מִהֵן כָּל שְׁמוֹנֶה. וְאִם הִתְנַה עָלֶיהֶן בְּשִׁעָה שְׁתַּלְאָן
וְאָמַר: אֵינִי בּוֹדֵל מִהֵן כָּל בֵּין-הַשְּׁמִשּׁוֹת!⁴⁰ - הָרִי זֶה
מִסְתַּפֵּק מִהֵן כָּל עַת שִׁירָצָה; שֶׁהָרִי לֹא הִקְצָה אוֹתָם, וְלֹא
חָלָה עֲלֵיהֶם קִדְּשַׁת הַסְּפָקָה, וְלֹא נִחְשְׁבוּ כְּמוֹתָהּ.

הַלְּכוֹת לוֹלָב

פָּרֵק שְׁבִיעִי

א. כְּפוֹת תְּמָרִים הָאֲמוּרוֹת בְּתוֹרָה הֵן חֲרִיּוֹת שֶׁל דֶּקֶל,
כְּשִׁינְיָחוֹ, קֵדָם שִׁיתְּפָרְדֵי הַעֲלִין שֶׁלֶּהֶן לָכָאן וּלָכָאן, אֲלָא
כְּשִׁינְיָהּ כְּמוֹ שְׂרָבִיט; וְהוּא הִנְקָרָא לוֹלָב.
ב. פָּרִי עֵץ הָדָר הָאֲמוּר בְּתוֹרָה הוּא אֲתָרוֹג. וְעֵנֶף עֵץ עֵבֶת
הָאֲמוּר בְּתוֹרָה הוּא הַדָּס, שֶׁעָלָיו חוֹפִין אֶת עֵצוֹ; כְּגוֹן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

18) נאמר בחג הסוכות: "בחמשה עשר" ונאמר בחג המצות: "ובחמשה עשר" - מה להלן בחג המצות הלילה הראשון חובה אף בחג הסוכות הלילה הראשון חובה. 19) כי גם במצה החיוב הוא בכזית. 20) כלומר אם רצה ללמוד בעיון - מותר לו ללמוד חוץ לסוכה. 21) כלומר באיזה מקום שנוח לו להתפלל בכזית - שם יתפלל. 22) שהוא מתקלקל במהרה. ומי שאינו בקי בשיעור זה - אם ירדו כל כך עד שאם היו יורדים במידה זו לדירתו הקבועה היה עוזבה ויוצא, פטור מן הסוכה. 23) ביום הושענא רבא, לא יסתור סוכתו, שהרי כל היום חובתו לישב שם. 24) כלומר אין לו מקום אחר לאכול ביום השמיני פרט למקום הסוכה. 25) מוריד סכך בשיעור זה כדי לעשות היכר, שאין מצוות סוכה ביום השמיני. 26) ודווקא אם יצא יציאה גמורה שלא לחזור לאלתר. אבל אם לא יצא אלא לדבר עם חבירו או להביא דבר לסוכה אין זו יציאה מן הסוכה ואין צריך לברך כשנכנס עכשיו, שהרי כבר בירך מקודם. 27) דעת רבנו, שהשיבה היא המצווה, ולכן מברך קודם שישוב, ש"כ המצוות מברך ליהן עובר (=לפני) לעשייתן". והראב"ד כתב כאן שיעקר המצווה היא האכילה בסוכה. 28) כלומר ברכת לישב בסוכה. 29) ברכת שהחיינו וכו' לזמן הזה. 30) שמחזיק כוס מלא בידו. 31) לפני שיושב, שאז התחלת המצווה. 32) שמשיבירך לישב בסוכה צריך לישב מיד, ולא יפסיק בברכת שהחיינו. 33) שאנו מסופקים בקביעות החודש ומחמירים לנהוג שני ימים טובים. 34) כי לעולם אין מברכים על הספק. 35) משמע מדברי רבנו, שאשה אינה יכולה לברך על הסוכה כיוון שאינה מצווה. ודעת הראב"ד שנשים מברכות אף על פי שאינן מצוות. 36) ורוצה לאכול בה גם בתשיע, ולפחות מהתקרה אינו יכול - כיוון שהוא יום טוב. 37) מבלי שידליקה. 38) שלא היה עושה כן בזמן החג, ויש היכר. 39) מה שאין כן באתרוג, כיוון שיצא בו בשחרית אינו זקוק לו יותר. 40) של יום טוב ראשון של סוכות, שכיוון שלא חלה עליהם קדושה מתחילת יום-טוב, שוב אינה חלה עליהם אחר כך.

ומנענע ראש הלולב שלש פעמים, וכן בעליה וירידה. 48
והיכן מוליך ומביא? בשעת קריאת ההלל - ב'הודו לה' כי 49
טוב' תחלה וסוף, וב'אנא ה' הושיעה נא'. וכל היום כשר 50
לנטילת לולב, ואינו נוטל בלילה. 51
יא. עשה לאגדה זו גימון של כסף ושל זהב, או שפרך 52
עליה סדין ונטלה - יצא. לקיחה על-ידי דבר אחר, שמה 53
לקיחה. והוא שיהיה דרך כבוד ודרך הדור, שכל שהוא 54
לנאותו אינו חוצץ. אבל אם נתן את המינין האלו בעצין 55
או בקדרה ונטלה - לא יצא ידי חובתו. 56
יב. אגד את הלולב עם ההדס והערבה, והבדיל בין הלולב 57
ובין ההדס במטילת וכיחצא בה - הרי זה חוצץ. הבדיל 58
ביניהן בעלי הדס - אינו חוצץ, שמין במינו אינו חוצץ. 59
ויש לו לאגד את הלולב בחוט או במשיחה, ובכל מין 60
שיקצה, הואיל ואין אגידתו מעכב. 61
יג. מצות לולב להנטל ביום ראשון של חג בלבד, בכל 62
מקום ובכל זמן, ואפלו בשבת; שנקאמר: 'ולקחתם לכם 63
ביום הראשון'. ובמקדש לבדו נוטלין אותו בכל יום ויום 64
משבעת ימי החג, שנקאמר: 'ושמחתם לפני ה' אלהיכם וגו'. 65
חל יום השבת להיות בתוך ימי החג - אינו נוטל בשבת, 66
גזירה שמא יוליכנו בידו ארבע אמות ברשות הרבים, כמו 67
שגזרו בשופר. 68
יד. ולמה לא גזרו גזירה זו ביום טוב הראשון? מפני שהוא 69
מצוה מן התורה, ואפלו בגבולין. נמצא, שאין דינו ודין 70
שאר הקמים שנה; שבשאר ימי החג אין אדם חייב לטל 71
לולב, אלא במקדש. 72
טו. משחרב בית המקדש התקינו, שיהיה לולב נוטל בכל 73
מקום כל שבעת ימי החג, זכר למקדש. וכל יום ויום מקדש 74
עליו 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב', מפני 75
שהיא מצוה מדברי סופרים. ומקנה זו, עם כל התקנות 76
שהתקין רבן יוחנן בן זכאי משחרב בית המקדש - כשיבנה 77
בית המקדש, יחזרו הדברים לישינן. 78
טז. בזמן שבית המקדש קיים, היה לולב נוטל ביום 79
הראשון שחל להיות בשבת, וכן בשאר המקומות, שידעו 80
בדאי שיום זה הוא יום החג בארץ ישראל. אבל המקומות 81
הרחוקים, שלא היו יודעים בקביעות ראש-החדש, לא היו 82
נוטלין הלולב מספק. 83
יז. ומשחרב בית המקדש אסרו חכמים לטל את הלולב 84
בשבת ביום הראשון, ואפלו בגי ארץ ישראל שקדשו את 85
החדש, מפני בגי הגבולין הרחוקים, שאין יודעין בקביעות 86
החדש, כדי שיהיו הפל שוין בדבר זה, ולא יהיו אלו 87
נוטלין בשבת ואלו אין נוטלין; הואיל וחיוב יום ראשון 88
בכל מקום, אחד הוא, ואין שם מקדש להתלות בו. 89
יח. ובזמן הזה, שהפל עושין על-פי החשבון, נשאר הדבר 90
כמות שהיה, שלא ינטל לולב בשבת כלל, לא בגבולין ולא 91
בארץ ישראל, ואפלו ביום ראשון, ואף-על-פי שהפל יודעים 92
בקביעות החדש. וכבר בארנו, שעקר האסור בנטילת הלולב 93
בשבת - גזירה שמא יעבידנו ארבע אמות ברשות הרבים. 94

1 שיהיו שלשה עלין או יתר על פן בגבעול אחד. אבל אם
2 היו שני העלין בשנה, זה כנגד זה, והעלה השלישי למעלה
3 מהן - אין זה עבת, אבל נקרא הדס שוטף.
4 ג. ערבי נחל האמורות בתורה, אינן כל דבר הגדל על
5 הנחל, אלא מין ידוע הוא הנקרא ערבי נחל: עלה שלו
6 משוף פנחל, ופיו חלק, וקנה שלו אדם, וזהו הוא הנקרא
7 ערבה. ורב מין זה גדל על הנחלים, לכך נאמר 'ערבי נחל'.
8 ואפלו היה גדל במדבר או בהרים, כשר.
9 ד. ויש מין אחר דומה לערבה, אלא שעלה שלו עגל, ופיו
10 דומה למסר, וקנה שלו אינו אדם; וזהו הנקרא צפצפה,
11 והיא פסולה. ויש שם מין ערבה, שאין פי העלה שלה
12 חלק, ואינו כמסר, אלא יש בו תלמים קטנים עד מאד, כמו
13 פי מגל קטן, וזה כשר. וכל הדברים האלו מפי השמועה,
14 ממשנה רבנו, נתפרשו.
15 ה. ארבעה מינין אלו מצוה אחת הן, ומעפבין זה את זה,
16 וכלן נקראים מצות לולב. ואין פוחתין מהן, ואין מוסיפין
17 עליהן. ואם לא נמצא אחד מהן - אין מביאים תחתיו מין
18 אחר הדומה לו.
19 ו. מצוה מן המבחר לאגד לולב והדס וערבה ולעשות
20 שלשתן אגדה אחת. וכשהוא נוטלם לצאת בהן, מקדש
21 תחלה 'על נטילת לולב', הואיל וכלן סמוכין לו. ואחר-כך
22 נוטל האגדה הזאת בימינו, ואתרוג בשמאלו. ונוטלן דרך
23 גדילתן, שיהיו עקריהן למטה לארץ, וראשיהן למעלה
24 לאויר. ואם לא אגדן, ונטלן אחד אחד - יצא; והוא שיהיו
25 ארבעתן מצויין אצלו. אבל אם לא היה לו אלא מין אחד,
26 או שחסר מין אחד - לא יטל עד שיקצא השאר.
27 ז. כמה נוטל מהן? לולב אחד, ואתרוג אחד, ושני בדי
28 ערבה, ושלשה בדי הדס. ואם רצה להוסיף בהדס כדי
29 שתהיה אגדה גדולה - מוסיף, ונוזי מצוה הוא. אבל שאר
30 המינין, אין מוסיפין על מנינם ואין גורעין מהן. ואם הוסיף
31 או גרע - פסול (צ"ל: לא פסול).
32 ח. כמה שעור ארף כל מין מהם? לולב - אין פחות
33 מארבעה טפחים; ואם היה ארף כל-שהוא - כשר. ומדידתו
34 - משרתו בלבד, לא מראש העלים. והדס וערבה - אין
35 פחות משלושה טפחים; ואם היו ארפין כל-שהן - כשרים.
36 ואפלו אין בכל בד ובד אלא שלשה עלין לחין - כשרים;
37 והוא שיהיו בראש הדב. ואם אגד הלולב - צריך שיהיה
38 שדרו של לולב יוצא מן ההדס וערבה טפח או יותר. ושעור
39 אתרוג - אין פחות מפביצה. ואם היה גדול כל-שהוא -
40 כשר.
41 ט. משגיביה ארבעה מינין אלו - בין שהגביהן כאחת, בין
42 בזה אחר זה, בין בימין, בין בשמאל - יצא. והוא, שגביהן
43 דרך גדילתן; אבל שלא דרך גדילתן - לא יצא. ומצוה
44 כהלכתה - שגיביה אגדה של שלשה מינין בימין, ואתרוג
45 בשמאל, ויוליך ויביא ויעלה ויוריד וינענע הלולב שלש
46 פעמים בכל רוח ורוח.
47 י. כיצד? מוליך ומנענע ראש הלולב שלש פעמים, ומביא

פרק שמיני

47

א. ארבעת מינין האלו, שהן לולב והדס וערבה ואתרוג, שהיה אחד מהן יבש או גזול או גנוב, אפלו לאחר ראש; או שהיה מאשר הנעבדת, אף-על-פי שבטלו האשרה מלעבדה; או שהיה של עיר הנדחת - הרי זה פסול. היה אחד מהן של עבודת כוכבים - לא יטל לכתחלה; ואם נטל, יצא. היה כמוש, ולא גמר ליבש - כשר. ובשעת הדחק או בשעת הסכנה - לולב הקבש כשר, אבל לא שאר המינין. ב. אתרוג של ערלה ושל תרומה טמאה ושל טבל - פסול. של דמאי - כשר; שאפשר שיפקיר נכסיו ויהיה עני, שמתר לו לאכל דמאי. אתרוג של תרומה טהורה ושל מעשר שני בירושלים - לא יטל, שמא יכשירו לטמאה. ואם נטל - כשר. ג. לולב שנקטם ראשו - פסול. נסדק - אם נתרחקו שני סדקיו זה מזה עד שיראו כשנים, פסול. היה עקם לפניו, שהרי שדרו כגב בעל חטוטרת - פסול. היה עקם לאחוריו - כשר, שזו היא בריתו. נעקם לאחד מצדיו - פסול. נפרדו עליו זה מעל זה ולא נדלדלו פעלי התריות - כשר. נפרדו עליו, והוא שידלדלו משדרו של לולב פעלי התריות - פסול. ד. ברית עליו של לולב כך היא: כשהם גדלין, גדלין שנים שנים, ודבוקין מגבן; וגב כל שני עליו הדבוקין הוא הנקרא תיומת. נחלקה תיומת - פסול. היו עליו אחת אחת מתחלת בריתו, ולא היה להם תיומת - פסול. לא היו עליו זה על-גב זה כדרך כל הלולבין, אלא זה תחת זה: אם ראש זה מגיע לעקר שלמעלה ממנו, עד שנמצא כל שדרו של לולב מכסה בעליו - כשר; ואם אין ראשו של זה מגיע לצד עקרו של זה - פסול. ה. הדס שנקטם ראשו - כשר. נשרו רב עליו - אם נשתירו שלשה עליו בקו אחד, כשר. היו ענביו מרבות מעליו: אם ירקות - כשר; ואם אדמות או שחורות - פסול. ואם מעטן - כשר. ואין קמעטין אותן ביום טוב, לפי שהוא כמתקן. עבר ולקטן, או שלקטן אחד אחד לאכילה - הרי זה כשר. ו. ערבה שנקטם ראשה - כשרה. נפרצו עליה - פסולה. ז. אתרוג שנקב נקב מפלש כל-שהוא - פסול; ושאינו מפלש - אם היה כאסר או יתר, פסול. חסר כל שהוא - פסול. נטל דוד; והוא הראש הקטן ששושנתו בו - פסול. נטל העץ שהוא תלוי בו באילן מעקר האתרוג, ונשאר מקומו גמא - פסול. עלתה חזוית עליו: אם בשנים ושלשה מקומות - פסול; ואם במקום אחד - אם עלתה על רבו, פסול; ואם על דוד, ואפלו כל שהוא - פסול. נקלף הקרום החיצונה שלו, שאינו מחסר, אלא נשאר ירק כמות שהיא בריתו: אם נקלף כלו - פסול; ואם נשאר ממנו כל-שהוא - כשר. ח. אתרוג שהוא תפוח, סרוח, כבוש, שלוק, שחור, לבן, מגמר, ירק כפרתי - פסול. גדלו בדפוס ועשהו כמין בריה אחרת - פסול. עשהו כמין בריה - אף-על-פי שעשהו דפין דפין, כשר. התיום והבסר, כשר. מקום שהאתרוגין שלהם

יט. כל שחיב בשופר ובספה, חיב בנטילת הלולב; וכל הפטור משופר וספה, פטור מנטילת לולב. קטן הידוע לנענע - חיב בלולב מדברי סופרים, כדי לחנכו במצות. כ. הלכה למשה מסיני, שמביאין במקדש ערבה אחרת חוץ מערבה שבלולב. ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב. ושעורה - אפלו עלה אחד בכד אחד. כא. כיצד היתה מצותה? בכל יום ויום משבעת הימים היו מביאין מרביות של ערבה וזוקפין אותן על צדדי המזבח, וראשיהן כפופין על-גבי המזבח. ובצעת שהיו מביאין אותה וסודרין אותה, תוקעין ומריעין ותוקעין. חל יום שבת להיות בתוך החג - אין זוקפין ערבה; אלא-אם-כן חל יום שביעי להיות בשבת - זוקפין אותה בשבת, כדי לפרסמה, שהיא מצוה. כב. כיצד היו עושין? מביאין אותה מערב-שבת למקדש, ומניחין אותה בגיגיות של זהב, כדי שלא יכמשו העליון. ולמחר זוקפין אותה על-גבי המזבח, ובאין העם ולוקחין ממנה ונוטלין אותה, כדרך שעושין בכל יום. וערבה זו, הואיל ואינה בפרוש בתורה, אין נוטלין אותה כל שבעת ימי החג וזכר למקדש, אלא ביום השביעי בלבד הוא שנוטלין אותה בזמן הזה. כיצד עושה? לוקח בד אחד או בדין הרבה, חוץ מערבה שבלולב, וחובט בה על הקרקע או על הכלי פעמים או שלש בלא ברכה, שדבר זה מנהג נביאים הוא. כג. בכל יום ויום היו מקיפין את המזבח בלולביהן בידיהן פעם אחת ואומרים: 'אנא ה' הושיעה נא', 'אנא ה' הצליחה נא'. וביום השביעי מקיפין את המזבח שבע פעמים. ויכבדו נהגו ישאל בכל המקומות, להניח תבה באמצע בית הכנסת ומקיפין אותה בכל יום, כדרך שהיו מקיפין את המזבח, וזכר למקדש. כד. כך היה המנהג בירושלים: יוצא אדם מביתו שחרית ולולבו בידו, ונכנס לבית הכנסת, והוא בידו; מתפלל, והוא בידו; ויוצא לבקר חולים ולנחם אבלים, והוא בידו. וכשיפגש למדרש, משלחו לביתו ביד בנו או ביד עבדו. כה. מקבלת אשה הלולב מיד בנה או מיד בעלה, ומחזירתו למים בשבת, בזמן שהיו נוטלין לולב בשבת. וביום טוב - מוסיפין על המים; ובמועד - מחליפין המים. כו. הדס שבלולב, אסור להריח בו, מפני שאינו ראוי אלא לריח; והואיל והקצה למצוה, אסור להריח בו. אבל אתרוג, מתר להריח בו, שהרי הקצה למצוה מאכילה. כז. ואסור לאכל אתרוג כל יום השביעי, מפני שהקצה למקצת היום - הקצה לכלו. ובשמיני מתר באכילה. ובזמן הזה, שאנו עושין שני ימים - אף-על-פי שאין נוטלין לולב בשמיני, האתרוג אסור בשמיני, כדרך שהיה אסור בשמיני בזמן שהיו עושין שני ימים מפני הספק, שהוא ספק שביעי. הפריש שבעה אתרוגין לשבעת הימים - כל אחת ואחת יוצא בה ליומה, ואוכלה למחר.

43 הסכות. אכל כל העם, האנשים והנשים, כלן באין לראות
44 ולשמע.

45 טו. השמחה שישמח אדם בעשית המצוה ובאהבת האל
46 שצוה בהן - עבודה גדולה היא. וכל המונע עצמו משמחה
47 זו, ראוי להפריע ממנו, שנאמר: 'תחת אשר לא עבדת את
48 ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב'. וכל המגיס דעתו וחולק
49 כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו - חוטא
50 ושוטה. ועל זה הזהיר שלמה ואמר: 'אל תתהדר לפני
51 מלך'. וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו - הוא
52 הגדול, המכבד, העובד מאהבה. וכן דוד מלך ישראל אמר:
53 'ונקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני'. ואין הגדרה
54 והכבוד, אלא לשמח לפני ה', שנאמר: 'והמלך דוד מפני
55 ומכרבו לפני ה' וגו'.

יום שלישי י' תמוז ה'תש"ע

הלכות שקלים

57 מצות עשה אחת, והיא: לתן כל איש מחצית השקל בכל
58 שנה. ובאור מצוה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

60 א. מצות עשה מן התורה לתן כל איש מישראל מחצית
61 השקל בכל שנה ושנה. אפלו עני המתפרנס מן הצדקה
62 חיב, ושואל מאחרים או מוכר כסות שעל כתפו, ונותן
63 מחצית השקל כסף; שנאמר: העשיר לא ירבה והדל לא
64 ימעט וגומר. ואינו נותנו בפעמים רבות, היום מעט וילמחר
65 מעט, אלא נותנו בלו כאחת בפעם אחת.

66 ב. מנין כסף האמור בתורה באונס ובמפתה ובמוציא שם
67 רע והורג עבד, הוא שקל הנאמר בכל מקום בתורה.
68 ומשקלו שלש מאות ועשרים שעורה. וכבר הוסיפו חכמים
69 עליו², ועשו משקלו כמשקל המטבע הנקרא סלע בזמן בית
70 שני. וכמה הוא משקל הסלע? שלש מאות וארבע ושמונים
71 שעורה בינונית.

72 ג. הסלע - ארבעה דינרין, והדינר - שש מעין. ומעה היא
73 הנקראת בימי משה רבנו גרה. ומעה היא שני פונדיונין,
74 ופונדיון - שני אפרין. ופרוטה - אחת משמונה באיסר.
75 נמצא משקל המעה, והיא הגרה - שש עשרה שעורות,
76 ומשקל האיסר - ארבע שעורות, ומשקל הפרוטה - חצי
77 שעורה.

78 ד. ועוד מטבע אחר היה שם, שהיה משקלו שתי סלעים,
79 והוא היה נקרא דרכון. ואלו המטבעות כלן שאמרנו,
80 ובאנו משקל כל אחד מהן, הן שמשערין בהן בכל מקום;
81

1 כעין שחרות מעוטה - כשרין. ואם היו שחורים ביותר
2 כצדם כושי - הרי זה פסול בכל מקום.

3 ט. כל אלו שאמרנו שהם פסולין מפני מומין שבאנו או
4 מפני גזל וגנבה - ביום טוב ראשון בלבד; אבל ביום טוב
5 שני עם שאר הימים - הכל כשר. והפסולנות שהוא משום
6 עבודת כוכבים, או מפני שאתו אחרוג אסור באכילה - בין
7 ביום טוב ראשון, בין בשאר ימים, פסול.

8 י. אין אדם יוצא ביום טוב ראשון של חג בלולבו של
9 חבירו, שישאלנו ממנו; עד שיתנו לו במתנה. נתנו לו
10 על-מנת להחזירו - הרי זה יוצא בו ידי חובתו ומחזירו;
11 שמתנה על-מנת להחזיר שמה מתנה. ואם לא החזירו - לא
12 יצא, שנמצא כגזול. ואין נותנין אותו לקטן, שהקטן קונה
13 ואינו מקנה לאחרים מן התורה, ונמצא שאם החזירו לו
14 אינו חוזר. ואחד הלולב, ואחד כל מין ומין מארבע מינין
15 שבו - אם היה אחד מהן שאול, אין יוצאין בו ביום טוב
16 ראשון.

17 יא. שתפין שקנו לולב או אחרוג בשתפות - אין אחד מהן
18 יוצא בו ידי חובתו בראשון, עד שיתן לו חלקו במתנה.
19 האחין שקנו אחרוגין מתפיסת הבית, ונטל אחד מהן אחרוג
20 ויצא בו: אם יכול לאכלו ואין האחין מקפידין בכך - יצא;
21 ואם היו מקפידין - לא יצא, עד שיתנו לו חלקם במתנה.
22 ואם קנה זה אחרוג וזה פריש, או שקנו באחד אחרוג ורמון
23 ופריש מתפיסת הבית - אינו יוצא באחרוג, עד שיתן לו
24 חלקו במתנה; ואף-על-פי שאם אכלו אין מקפידין עליו.
25 יב. אף-על-פי שכל המועדות מצוה לשמח בהן - בחג
26 הסכות היתה במקדש יום שמחה יתרה, שנאמר: וישמחתם
27 לפני ה' אלהיכם שבעת ימים'. וכיצד היו עושין? ערב-יום-
28 טוב הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים מלמעלה,
29 ולאנשים מלמטה, כדי שלא יתערבו אלו עם אלו.
30 ומתחילין לשמח ממוצאי-יום טוב הראשון; וכן בכל יום
31 ויום מימי חלו של מועד מתחילין מאחר שיקריבו תמיד
32 של בין-הערבים לשמח לשאר היום עם כל הלילה.

33 יג. והיאך היתה שמחה זו? החליל מפה, ומנגנין בכנור
34 ובנבלים ובמצלתיים, וכל אחד ואחד בכלי-שיר שהוא יודע
35 לנגן בו; ומי שידע בפה - בפה. ורוקדן ומספקין
36 ומטפחין ומפזזין ומכרכרין, כל אחד ואחד כמו שידע,
37 ואומרים דברי שירות ותשבחות. ושמחה זו אינה דוחה, לא
38 את השבת ולא את יום טוב.

39 יד. מצוה להרבות בשמחה זו. ולא היו עושין אותה
40 עמי-הארץ וכל מי שירצה; אלא גדולי חכמי ישראל וראשי
41 השיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה - הם
42 שהיו מרקדן ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חג

1 וכבר בארנו, כדי שלא אהיה צריך לפרש משקלם בכל
2 מקום.
3 ה. מחצית השקל זו מצותה שיתן מחצית מטבע של אותו
4 הזמן, אפילו היה אותו מטבע גדול משקל הקדש. ולעולם
5 אינו שוקל פחות מחצי השקל שהיה בימי משה רבנו,³
6 שהוא משקלו מאה ושישים שעורה.
7 ו. בזמן שהיה מטבע של אותו זמן דרכונות, היה כל אחד
8 ואחד נותן במחצית השקל שלו סלע; ובזמן שהיה המטבע
9 סלעים, היה נותן כל אחד במחצית השקל שלו חצי סלע,
10 שהוא שני דינרין; ובזמן שהיה המטבע חצי סלע, היה כל
11 אחד ואחד נותן במחצית השקל אותו חצי הסלע. ומעולם לא
12 שקלו ישראל במחצית השקל פחות מחצי שקל של תורה.
13 ז. הכל תיבין לתן מחצית השקל: כהנים, לויים וישראלים,
14 וגרים ועבדים משחררים;⁴ אבל לא נשים⁵ ולא עבדים⁶ ולא
15 קטנים⁷. ואם נהנו - מקבלין מהם⁸. אבל הפותים⁹ שנתנו
16 מחצית השקל - אין מקבלין מהם. קטן שהתחיל אביו לתן
17 עליו מחצית השקל - שוב אינו פוסק, אלא נותן עליו בכל
18 שנה ושנה, עד שיגדיל ויתן על עצמו¹⁰.
19 ח. השקלים אינן נוהגין אלא בפני הבית¹¹. ובזמן שבית
20 המקדש קים, נוהגין את השקלים בין בארץ ישראל בין
21 בחוצה לארץ¹²; ובזמן שהוא חרב, אפילו בארץ ישראל אין
22 נוהגין.
23 ט. באחד באדר משמיעין על השקלים¹³, כדי שיכין כל אחד
24 ואחד מחצית השקל שלו, ויהיה עתיד לתן. בהמשה עשר
25 בו ישובו השלחנים¹⁴ בכל מדינה ומדינה ותובעין בנחת; כל
26 מי שיתן להם - יקבלו ממנו, ומי שלא נתן - אין בופין אותו
27 לתן. בהמשה ופעורים בו ישובו במקדש לגבות, ומכאן
28 ואילך בופין את מי שלא נתן עד שיתן, וכל מי שלא יתן -
29 ממשכנין אותו, ולוקחין צבטו¹⁵ בעל כרחו ואפילו בסותו.
30 י. כל מי שאינו חוב בשקלים¹⁶, אף על פי שדרכו לתן או
31 הוא עתיד לת'ן - אין ממשכנין אותו. ואין ממשכנין את
32 הכהנים לעולם, מפני דרכי שלום; אלא כשיתנו - מקבלין
33 מהן, ותובעין אותן עד שיתנו¹⁸.
34 **פרק שני**

35 א. כיצד כונסין השלחנים את השקלים? בכל מדינה
36 ומדינה מניחין לפניהם שתי תבות. שולי התבה רחבין
37 מלמטה, ופיה צר למעלה, כמין שופר; כדי שישליכו

38 לתוכן, ולא יהיה אפשר לקח מהן בנחת. ולמה עושין שתי
39 תבות? אחת - שמשליכין בה שקלים של שנה זו, והשניה
40 - מניחין בה שקלי שנה שעברה, שגובין ממי שלא שקל
41 בשנה שעברה.
42 ב. ובמקדש היה לפניהם תמיד שלש עשרה תבות, כל
43 תבה כמין שופר: ראשונה - לשקלי שנה זו. שנייה - לשקלי
44 שנה שעברה. שלישית - לכל מי שיש עליו קרבן שתי
45 תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, משליך
46 דמיתן לתבה זו. רביעית - לכל מי שיש עליו עולת העוף
47 בלבד, משליך דמיתן לתבה זו. חמישית - למי שהתנדב
48 מעות לקנות עצים למזרקה בהן. ששית - למי שהתנדב
49 מעות ללבונה. שביעית - למי שהתנדב זֶהב לפפרת.
50 שמינית - למותר חטאת. כגון שהפריש מעות לחטאתו,
51 ולקח חטאת והותיר מן המעות, ישליך השאר לתוכה.
52 תשיעית - למותר אשם. עשירית - למותר קני זבים וזבות
53 ויולדות. אחת עשרה - למותר קרבנות נזיר. שתיים עשרה
54 - למותר אשם מצרע. שלש עשרה - למי שהתנדב מעות
55 לעולת בהמה.
56 ג. ושם כל דבר, שיהיו מעותיו בתוך התבה, פתוח על
57 התבה מבחוץ. ותנאי בית דין הוא על כל המותרות,
58 שיקרבו עולת בהמה. נמצאת למד, שכל המעות הנמצאות
59 בשש התבות האחרונות - לעולת בהמה, ועורותיה -
60 לפניהם, כשאר כל העורות; וכל המעות שבתבה שלישית
61 - לקח בהן עופות, חצין עולות וחצין חטאות; ושברביעית
62 - כלן עולת העוף.
63 ד. בכל מדינה ומדינה, כשגובין השקלים, משלחין אותן
64 ביד שליחים למקדש. ויש להם לצרף אותן בדיגרי זֶהב,
65 מפני משאוי הדרך. והכל מתקבצין למקדש, ומניחין אותן
66 בלשכה אחת מן הלשכות במקדש, וסוגרין כל דלתותיה
67 במפתחות, וחוקמין עליה חותמות. וממלאין מכל השקלים
68 שיבקצו שם שלש קפות גדולות; שעור כל קפה - כדי
69 שתכיל תשע סאין, והשאר מניחין אותו בלשכה. וזה
70 שבתוך הקפות - הוא הנקרא תרומת הלשכה, וזה שישאר
71 שם יתר על מה שיש בקפות - הוא הנקרא שיגרי הלשכה.
72 ה. בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה: בראש חדש
73 ניסן, ובראש חדש תשרי, קדם יום טוב או אחריו, וקדם
74 עצרת בהמשה עשר יום. וכיצד תורמין אותה? אחד נכנס
75 לפנים מן הלשכה, והשומרין עומדים בחוץ, והוא אומר

מתוך רמב"ם ליום – הוצאת מוסד הרב קוק

(3) מותר להוסיף ולהעלות את המטבע של שקל האמור בתורה אבל לא לפחות. (4) כנענים שמלו וטבלו לשם עבדות ושחררו, שדינם כגרים. (5) שנאמר "ונתנו איש כופר נפשו" - איש ולא אשה. (6) שלא ושחררו, שדינם כנשים. (7) שלא הביאו שתי שערות. (8) ודווקא אם נתנו במתנה גמורה ומסרום לצבור בלב שלם. (9) שנינו: "וכן מפורש על ידי עזרא (כשרצו הכותיים לסייען לבניין בית המקדש, ושלא להם "נבנה עמכם כי ככם נדרוש לא-לוהיכם") לא לכם ולנו לבנות בית לא-להינו". (10) שאומרים לו, מאחר שנתת עליו בשנה שעברה והעמדת עליו זאת המצווה, תן עליו תמיד עד שיגדל ולא תפסוק. (11) כל זמן שבית המקדש קיים. (12) שהרי מצוות שקלים היא חובת הגוף ונוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ. (13) מכריזים בכל ערי ישראל. (14) החלפנים (=הפורטים כספים). (15) חפץ למשכון. (16) כגון נשים ועבדים. (17) כגון קטן כשיגדל. (18) כן למד רבנו ממה שאמרו גבי קטן: "אין ממשכנין - הא לתבוע תובעין".

השקל, ואותה התוספת נקראת קלבון. לפיכך, שנים שנתנו
 שקל על שניהם - חביב בקלבון.
 ב. כל מי שאינו חביב בשקלים, כגון שתי נשים או שני
 עבדים, שנתנו שקל - פטורים מן הקלבון. וכן אם היה
 אחד חביב ואחד פטור, ונתן החביב על ידי הפטור, כגון איש
 שנתן שקל עליו ועל אשה או עבד - פטור מן הקלבון. וכן
 הכהנים פטורים מן הקלבון. והשקל על יד הכהן פטור מן
 הקלבון.
 ג. הנותן שקל עליו ועל העני או על שכנו או על בן עירו:
 אם נתנו להם מתנה - פטור מן הקלבון, שהרי נתן חצי
 שקל מתנה כדי להרבות בשקלים; ואם נתן להם החצי
 ששקל על ידם דרך הלוואה, עד שיחזירו לו כשתמצא ידם
 - חביב בקלבון.
 ד. האחין שעדין לא חלקו מה שהנתי להם אביהם, וכן
 השתפים שנתנו שקל על ידי שניהם - פטורים מן הקלבון.
 במה דברים אמורים? בשתפין שנשאו ונתנו במעות
 השתפות, ונשתנה עין המעות; אבל אם הביא זה מעותיו
 וזה מעותיו וצרכים, ועדין לא נשתנו המעות ולא הוציאו
 - הרי אלו חביבין בקלבון. נשאו ונתנו, ואחר זמן חלקו,
 וחזרו ונשתתפו - חביבין בקלבון, עד שישאו ונתנו בשתפות
 זו האחרונה, וישתנו המעות.
 ה. האחין והשתפין שהיה להן בהמה וחספס, וחלקו
 בחספס - חביבים בקלבון, אף על פי שעדין לא חלקו
 בהמה. ואם חלקו בהמה, ולא חלקו החספס - פטורים
 מן הקלבון, עד שיחלקו החספס; ואין אומרים: הרי הם
 עומדין לחלקה.
 ו. הנותן שקל להקדש, כדי שיחשבו לו מחצית השקל
 שהוא חביב בה, ויטל חצי שקל ממה שנגבה מן האחרים -
 חביב שני קלבונות; שאילו היה השקל פלו לשקלים, היה
 חביב קלבון אחד.
 ז. במה הוא שעור הקלבון? בזמן שהיו נוהגין במחצית
 השקל שני דינרין, היה הקלבון חצי מעה, שהיא אחד
 משנים עשר דינר. ומעולם לא נתן הקלבון פחות מזה.
 והקלבונות אינן בשקלים, אלא מניחין אותן השלחנים בפני
 עצמן, עד שיתפסק מהן ההקדש.
 ח. מי שאבד שקלו - חביב באחריותו, עד שימסרנו לגזבר.
 בני העיר ששלחו את שקליהן ביד שליח, ונגבשו או אבדו,
 אם שומר חנם הוא - הרי זה נשבע להם ונפטר, כדין כל
 שומרי חנם, והן חוזרין ונותנין שקליהן פעם שניה. ואם
 אמרו אנשי העיר: הואיל ואנו משלמין שקלינו, אין רצוננו
 שישבע השליח, שהוא נאמן לנו - אין שומעין להן; לפי
 שתקנת חכמים היא, שאין הקדש יוצא בלא שבועה. נמצאו
 השקלים הראשונים אחר שנשבע השליח - אלו ואלו
 שקלים הם. ואין עולין להן לשנה אחרת, והראשונים יפלו
 לשקל השנה, והאחרונים יפלו לשקל שנה שעברה.
 ט. שלחו את שקליהם ביד שומר שכר, שהרי הוא חביב
 בגובה ואבדה, ואבדו ממנו באנס, כגון שלקחום לסטים

להם: אתם? והן אומרים לו: תרם, תרם, תרם - שלש
 פעמים. ואחר כך ממלא שלש קפות קטנות, כל קפה מהן
 מכילה שלש סאין, מאותן שלש קפות הגדולות, ומוציאן
 לחוץ, כדי להסתפק מהן עד שיכלו. וחוזר וממלא אותן
 השלש קפות הקטנות מן שלש גדולות פעם שניה קדם
 עצרת, ומסתפקין מהן עד שיכלו.
 ו. וחוזר וממלא אותן פעם שלישית מן השלש קפות
 הגדולות בתשרי, ומסתפקין מהן עד שיכלו, עד ראש חדש
 ניסן; ובראש חדש ניסן תורמין מתרומה חדשה. לא
 הספיקו להן השקלים שבשלש קפות הגדולות, וכלו עד
 שלא הגיע ניסן - חוזרין ותורמין משני הלשכה.
 ז. שלש קפות הקטנות, שהוא תורם בהם ומוציאן לחוץ,
 כתוב עליהן: אל"ף, ב"ת, גימ"ל; כדי שיתפסקו מן
 הראשונה עד שתכלה, ואחר כך מסתפקין מן השנייה, ואחר
 כך מסתפקין מן השלישית. ותורם ראשונה מן הקפה
 האחת הגדולה, ומחפה אותה הגדולה במטפחת; ותורם
 השנייה מהקפה הגדולה השנייה, ומחפה אותה הגדולה
 במטפחת; ותורם השלישית מן הקפה הגדולה השלישית,
 ואינו מחפה אותה במטפחת; כדי שתהיה נכרת שבה סים,
 ויתחיל ממנה בתחלה בפעם שניה, כשיכנס קדם עצרת.
 ותורם הראשונה מן הגדולה שהיתה מגלה, ומחפה אותה;
 ותורם השנייה מן הגדולה שתורם ממנה בראשונה תחלה,
 ומחפה אותה; ותורם השלישית מן הגדולה הסמוכה לה,
 ואינו מחפה אותה; כדי שיתחיל ממנה בתחלה בפעם
 שלישית, כשיכנס בתשרי. עד שנמצא תורם ראשונה ושנייה
 ושלישית הקטנות מכל אחת ואחת מן הגדולות.
 ח. כשהוא תורם שלש קפות אלו, תורם את הראשונה
 לשם ארץ ישראל, והשנייה לשם כרפין המקפין לה ולשם
 כל (ארץ) ישראל, והשלישית לשם ככל ולשם מדי ולשם
 המדינות הרחוקות ולשם שאר כל ישראל.
 ט. כשהוא תורם, מתפון לתרם על הגבוי שיש בלשכה,
 ועל הגבוי שעדין לא הגיע ללשכה, ועל העתיד לגבות;
 כדי שיהיו אלו השקלים, שהוציאן להסתפק מהן, כפרה
 על ישראל, וכאלו הגיעו כל שקליהן ללשכה, ונתרמה מהן
 תרומה זו.
 י. כשיכנס התורם לתרם, לא יכנס בכד שאפשר להחבות
 בו כסף, ולא במנעל ולא בסנדל, ולא בתפלה ולא בקמע;
 שמא יחשדו אותו העם ויאמרו: הקביא ממעות הלשכה
 תחתיו כשתרמה. ומדברים היו עמו משעה שיכנס עד שעה
 שיצא, כדי שלא יתן לתוך פיו. ואף על פי שנוהרים כל
 כך, עני או מי שהוא נבהל להון לא יתרם, מפני החשד;
 שנאמר: והייתם נקים מה' ומישראל.

פרק שלישי

א. חצי השקלים - הכל צריכין להן, כדי שיתן כל אחד
 ואחד חצי שקל שהוא חביב. לפיכך, כשהיה אדם הולך אצל
 השלחני ומצרף שקל בשני חציאין, יתן לו תוספת על

לקרוב. נמצאו מחצה למחצה: אם בין עצים ללבונה נמצאו
 - יפלו ללבונה, בין קנים לגוזלי עולה - יפלו לגוזלי עולה.
 זה הכלל: הולכין אחר הקרוב בכלן, מחצה למחצה -
 להחמיר. וכל המעות הנמצאות בהר הבית - חלין; שאין
 הגזבר מוציא מעות מתרומת הלשכה עד שהוא מחללן על
 הבהמות שלוקח לקרבנות.

יום רביעי י"א תמוז ה'תש"ע

פרק רביעי

א. תרומת הלשכה מה יעשה בה? לוקחין ממנה תמידין
 של כל יום, והמוספין, וכל קרבנות הצבור, ונספיקהם,
 והמלח שמולחין בו כל הקרבנות. וכן העצים, אם לא
 הביאו עצים ולא נמצאו אלא בדמים. והקטרת, ושכר
 עשייתה. ולחם הפנים, ושכר עושי לחם הפנים. והעמר,
 ושתי הלחם, ופרה אדמה, ושעיר המשתלח, ולשון של
 זהורית שקושרין בין קרניו. כל אלו באין מתרומת הלשכה.
 ב. אבל פר העלם דבר של צבור ושעירי עבודת כוכבים -
 בתחלה גובין להן², ואינן באין מתרומת הלשכה. פרוכות
 של היכל - תחת בנן עשויות, ואינן באין מתרומת
 הלשכה, אלא מקדשי בֶּדֶק הבית³; אבל פרוכות של שערים
 - באין מתרומת הלשכה⁴. המנונה וכלי שרת - מצותן
 שיבואו ממותר הנסכים. ובהלכות כלי המקדש והעובדים
 בו יתבאר מה הוא מותר הנסכים. ואם לא היה להן מותר
 נסכים - יביאו מתרומת הלשכה. בגדי כהנה, בין בגדי כהן
 גדול בין שאר בגדי הכהנים שעובדין בהן במקדש - הכל
 מתרומת הלשכה.
 ג. כל הבהמות הנמצאות בירושלים או בחוצה לה בקרוב
 ממנה - באות עולות, כמו שיתבאר בפסולי המקדשין;
 נספיקהן באין מתרומת הלשכה. וכן עובד כוכבים ששלח
 עולתו⁵ ממדינה אחרת, ולא שלח עמה דמי נסכים - יביאו
 נספיקהם מתרומת הלשכה.
 ד. גר⁶ שמת והניח זבחים, אם יש לו נסכים⁷ - קרבין
 משלו, ואם לאו - באין מתרומת הלשכה. כהן גדול
 שמת, ולא מנו אחר תחתיו - מקריבין את החבתין
 מתרומת הלשכה. מבקרי מומים שפירושלים, ותלמיד
 חכמים המלמדים הלכות שחיטה לפתנים והלכות קמיצה,
 ונשים המגדלות בניהן⁸ לפרה אדמה - כלן נוטלין שכרן
 מתרומת הלשכה. וכמה הוא שכרן? כמו שפיסקו להן
 בית דין.

מזינים, שהוא פטור - רואין: אם אחר שנתרמה התרומה
 נאנס - נשבע השליח לגזברים, ובגוי העיר פטורין; שהתורם
 תורם על הגבוי ועל העתיד לגבות, וברשות הקדש הן, ובגוי
 העיר מה היה להן לעשות? הרי לא מסרו אלא לשומר
 שֶׁכֶר, שהוא חייב בגובה ואבדה, אבל האנס אינו מצוי. ואם
 אבדו קדם שנתרמה התרומה - צדין ברשות בגוי העיר הם,
 והשליח נשבע לפני אנשי העיר, והן משלמין. נשבע וגבו
 שקלים שנית, ואחר כך החזירו הלסטים - אלו ואלו
 שקלים. ואין עולין להן לשנה אחרת, והשניים יפלו לשקלי
 שנה שעברה. יש מי שאומר, שהשקלים הראשונים שיפלו
 לשקלי השנה, הם השקלים שנגנבו בתחלה ואבדו או
 נאנסו וחרזו; ויש מי שאומר, שהשקלים הראשונים הן
 שהגיעו ליד הגזבר תחלה.
 י. הנותן חצי שקל לחברו להוליכו לשלחני לשקל אותו
 על ידו, הלוף ושקלו על ידי עצמו, כדי שלא משקנו אותו,
 אם נתרמה התרומה - מעל השוקל; שזה השקל ברשות
 הקדש הוא, שפכר תרמו על העתיד לגבות, ונמצא זה הציל
 עצמו בממון ההקדש ונהנה בשקל הזה. ואם לא נתרמה
 התרומה - לא מעל, והוא חייב לתן לחברו חצי שקל שנתן
 לו. וכן הגוזל או הגונב חצי שקל ושקלו - יצא, והוא חייב
 לשלם לפעלים שנים או להוסיף חמש.
 יא. הנותן מחצית השקל מן ההקדש, ונתרמה התרומה
 ממנו - כשיסתפקו ממנה, יתחייב במעילה, ויצא ידי מחצית
 השקל. נתנו ממעות מעשר שני - יאכל כנגדו בירושלים;
 מדמי שביעית - יאכל כנגדו בקדשת שביעית. היה של עיר
 הנדחת - לא עשה כלום.
 יב. המפריש שקלו, וסבור שהוא חייב בו, ונמצא שאינו
 חייב - לא קדש. המפריש שנים, ונמצא שאינו חייב אלא
 אחד: אם בזה אחר זה - האחרון לא קדש; ואם בבת אחת
 - האחד שקלים, והשני מותר שקלים. הפריש שקלו ומת
 - יפל לגדבה.
 יג. הלוקח מעות בידו ואמר: אלו לשקלי, או שהיה מלקט
 מֶעָה מֶעָה או פרוטה פרוטה, וכשהתחיל ללקט אמר: הריני
 מלקט מעות לשקלי - אפלו לקט מלא פיס, נותן מהן חצי
 שקל שהוא חייב בו, והשאר חלין; שמותר השקלים - חלין.
 יד. מעות שנמצאו בין תבה של שקלים לתבה של נדבה:
 קרוב לשקלים - יפלו לשקלים, קרוב לנדבה - יפלו לנדבה,
 מחצה על מחצה - יפלו לנדבה; מפני שהנדבה כלה עולה
 לאשים, והשקלים מסתפקין מהן לעולות ולדברים אחרים.
 טו. וכן כל המעות הנמצאים בין כל תבה ותבה - יפלו

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) כי "זמן קבוע היה למשפחות משפחות לצאת ליערים ולהביא עצים למערכה". (2) גזבר ההקדש גובה לשם כך מכל אחד מישראל. (3) שבבית הראשון הייתה מחיצה בנוייה שרוחבה אמה, מבדלת בין ההיכל לבין קדש הקדשים, ובבית השני שהיה ההיכל גבוה מאוד ולא יכולה מחיצה בנוייה להתקיים בגובה כזה - עשו שתי פרוכות וביניהן שיעור אמה במקום מחיצת הבניין שבבית ראשון, ולכן, יש לה דין בניין, שהוצאותיו באות מבדק הבית. (4) שנעשו שם לצניעות לכסות על הפתחים. (5) שאין מקבלים מיד עובד כוכבים אלא קרבן עולה בלבד. (6) שאילו ישראל שמת, מקריבים יורשיו נסכיו. אבל גר שמת אין לו יורשים. (7) שהפרישן בחייו. (8) שהיו שומרים עליהם משעת לידתם שלא יטמאו בשום טומאה בעולם.

היִשְׁנָה²⁴. לְפִיכָּךְ, אִם הִגִּיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן, וַיֵּשׁ עִמָּהּ
בְּהִמּוֹת לְתַמִּידִים מִתְרוּמָה יִשְׁנָה - פּוֹדִין אוֹתָן וְיוֹצְאִין
לְחֵלִין, אֲף עַל פִּי שֶׁהֵן תַּמִּימִין²⁵, וַיִּפְּלוּ דְמִיָּהּ לְתְרוּמָה
יִשְׁנָה שֶׁמִּקְצִין בָּהּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ; שֶׁתִּנְאִי בֵּית דִּין הוּא עַל
כָּל הַבְּהֵמוֹת שֶׁלּוֹקְחִין לְתַמִּידִין, שֶׁאִם לֹא יִהְיוּ צָרִיכִין לָהֶן
- יֵצְאוּ לְחֵלִין.

יב. וְכֵן הָיוּ עוֹשִׂין בְּמוֹתֵר הַקְּטָרֶת²⁶: מְשַׁנְּגִיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ
נִסָּן, מְחַלְלִין אוֹתוֹ עַל שֶׁכֵּר הָאֲמֻנִין²⁷, וְחוֹזְרִין מְעוֹת הַשֶּׁכֶּר
לְקֵרֵן הַמִּזְבֵּחַ, וְנוֹטְלִין הָאֲמֻנִין מוֹתֵר הַקְּטָרֶת בְּשִׁכְרָן,
וְחוֹזְרִין וְלוֹקְחִין אֶת הַקְּטָרֶת מִהֵן מִתְרוּמָה חֲדָשָׁה, כְּדִי
לְהַקְרִיבָהּ מִמְּעוֹת תְּרוּמָה חֲדָשָׁה. וְאִם אֵין לָהֶן תְּרוּמָה
חֲדָשָׁה - מְקַטְרִין אוֹתָהּ מִתְרוּמָה יִשְׁנָה²⁸.

סְלִיקוּן לְהוֹ הִלְכוֹת שְׁקָלִים

הִלְכוֹת קְדוּשַׁת הַחֹדֶשׁ

הוא מְצוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא: לְחַשֵּׁב וְלִדְעַ וְלִקְבֹּעַ בְּאֵי זֶה
יוֹם תַּחֲלֹת כָּל חֹדֶשׁ מִחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה.
וּבְאֹזֶר מִצְוָה זוֹ בְּפָרָקִים אֵלֶּה:

פָּרָק רִאשׁוֹן

א. חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה הֵם חֲדָשֵׁי הַלְּבָנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: עֲלַת חֹדֶשׁ
בְּחֲדָשׁוֹ, וְנֶאֱמַר: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים. כֵּן אָמְרוּ
חֲכָמִים: הִרְאָה לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה
דְּמוּת לְבָנָה וְאָמַר לוֹ: כְּזֶה רָאָה וְקִדָּשׁ. וְהַשָּׁנִים שֶׁאֵנוּ
מְחַשְׁבִּין הֵם שְׁנֵי הַחֲמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: שְׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאֲבִיב.
ב. וְכִמָּה יִתְרָה שְׁנַת הַחֲמָה עַל שְׁנַת הַלְּבָנָה? קְרוֹב מְאֹד
עֶשֶׂר יוֹם. לְפִיכָּךְ, כְּשִׁיתְקַבֵּץ מִן הַתּוֹסֶפֶת הַזֹּאת כְּמוֹ שְׁלֹשִׁים
יוֹם, אוּ פָחוֹת מֵעֶשֶׂר אוּ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר - מוֹסִיפִין חֹדֶשׁ אֶחָד,
וְעוֹשִׂין אוֹתָהּ הַשָּׁנָה שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר חֹדֶשׁ, וְהִיא הַנִּקְרָאת שָׁנָה
מְעַבְרָת. שְׂאֵי אֲפָשֶׁר לְהִיּוֹת הַשָּׁנָה שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֹדֶשׁ וְכֵן וְכֵן
יָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה - חֲדָשִׁים אֵתָּה מוֹנֶה לְשָׁנָה,
וְאֵי אֵתָּה מוֹנֶה יָמִים.

ה. בְּשָׁנַת הַשְּׁמִטָּה, שֶׁהִיא הַפָּקָר, שׁוֹכְרִין בֵּית דִּין שׁוֹמְרִין,
שִׁישְׁמְרוּ מִקְצַת סְפִיחִים⁹ שֶׁצִּמְחוּ, כְּדִי שִׁיבִיאוּ מִהֵן הַעֲמֹר
וְשִׁתִּי הַלֶּחֶם, שֶׁאֵין בָּאִים אֲלָא מִן הַחֹדֶשׁ. וְאֵלוּ הַשׁוֹמְרִין
נוֹטְלִין שִׁכְרָן מִתְרוּמַת הַלֶּשֶׁכָּה.

ו. מִי שֶׁהִתְנַדֵּב לְשִׁמְרַת בָּחָם - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ¹⁰; מִשּׁוּם
בְּעֲלֵי זְרוּעַ, שֶׁמָּא יָבֹאוּ וְיִטְלוּ מִהֵן. לְפִיכָּךְ תִּקְנוּ לָהֶם
חֲכָמִים שִׁישְׁלוּ שִׁכְרָן מִן הַלֶּשֶׁכָּה, כְּדִי שִׁיפְרְשׁוּ הַכֹּל מֵאוֹתוֹ
מִקּוֹם שֶׁאֵלוּ שׁוֹמְרִים שָׁם.

ז. מִגִּיהִי¹¹ סְפָרִים שֶׁבִירוּשָׁלַיִם וְדִינִין¹² שֶׁדִּנִּין אֶת הַגְּזֻלָּנִין
בִּירוּשָׁלַיִם - נוֹטְלִין שִׁכְרָן מִתְרוּמַת הַלֶּשֶׁכָּה. וְכִמָּה הָיוּ
נוֹטְלִים? תִּשְׁעִים מָנָה בְּכָל שָׁנָה. וְאִם לֹא הִסְפִּיקוּ לָהֶן¹³ -
אֲף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָצוּ¹⁴, מוֹסִיפִין לָהֶן כְּדִי צָרְכָן, הֵם וְנִשְׁיָהֶם
וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בֵּיתָן¹⁵.

ח. כְּבִשׁ¹⁶ הָיוּ בּוֹנִין מִהֵר הַבֵּית לְהֵר הַמִּשְׁחָה, שֶׁעָלִיו הָיוּ
מוֹצִיאִין פָּרָה אֲדָמָה¹⁷, וְכִבֵּשׁ שְׁמוֹצִיאִין עָלָיו שְׁעִיר
הַמִּשְׁתַּלַּח¹⁸. וְשִׁנֵּיהֶם נַעֲשִׂין מִשְׁרֵי הַלֶּשֶׁכָּה. וְכֵן מִזְבֵּחַ
הָעוֹלָה וְהַהִיכָל וְהַעֲזֹרוֹת - נַעֲשִׂין מִשְׁרֵי הַלֶּשֶׁכָּה. אִמַּת
הַמִּים¹⁹ שֶׁבִירוּשָׁלַיִם וְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם²⁰ וְכָל מְגִדְלוֹתֶיהָ וְכָל
צִרְכֵי הָעִיר - בָּאִין מִשְׁרֵי הַלֶּשֶׁכָּה. וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִתְנַדֵּב
מְעוֹת לְדָבָרִים הָאֵלֹה אוּ לַעֲשׂוֹת עִמָּהֶם בָּחָם - אֵין מְקַבְּלִין
מִמֶּנּוּ, וְאִפְּלוּ גֵר תּוֹשָׁב²¹; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא לָכֶם וְלָנוּ לְבָנוֹת
וְגוֹמֵר, וְנֶאֱמַר: וְלָכֶם אֵין חֵלֶק וְגוֹמֵר.

ט. מוֹתֵר תְּרוּמַת הַלֶּשֶׁכָּה וְשִׁרְיֵי הַלֶּשֶׁכָּה - לוֹקְחִין בּוֹ זָכָרִים
וְיִקְרְבוּ בְּלֵן עוֹלוֹת; שֶׁתִּנְאִי בֵּית דִּין הוּא עַל כָּל הַמּוֹתְרוֹת
שִׁיִּקְרְבוּ עוֹלֹת בְּהִמָּה. אֲבָל לֹא עוֹלֹת הָעוֹף, שֶׁאֵין בְּקִרְבָּנוֹת
הַצִּבּוֹר עוֹף. וְאֵלוּ הָעוֹלוֹת הַבָּאִין מִמוֹתֵר הַשְּׁקָלִים, הֵם
הַנִּקְרָאִים קִיץ לְמִזְבֵּחַ²².

י. שְׁקָלִים שֶׁלֹּא הִסְפִּיקוּ לָהֶן לְכָל קְרָבָנוֹת הַצִּבּוֹר - מוֹצִיאִין
אֶת הָרְאוֹי לָהֶם מִקְדָּשֵׁי בֵּדֶק הַבֵּית; אֲבָל אֵין בֵּדֶק הַבֵּית
מוֹצִיא אֶת הָרְאוֹי לוֹ מִקְדָּשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ²³.

יא. מְשַׁנְּגִיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן, אֵין מְקַרְבִּין קְרָבָנוֹת צִבּוֹר
אֲלָא מִתְרוּמָה חֲדָשָׁה. וְאִם לֹא בָּאָה הַחֲדָשָׁה - לוֹקְחִין מִן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(9) הם הזרעים שצמחו מאליהם, ומותרים באכילה מן התורה אלא שחכמים אסרום גזירה שמא יזרע ויאמר מאליהם צמחו.
(10) שעל ידי שההקדש ישלם שכר שמירה יתפרסם הדבר שהספיחים הם צורך קרבן, ולא יקחום בעלי זרוע. (11) "של כל אדם
ואדם, שאסור להשהות ספר שאינו מוגה, משום: אל תשכן באהליך עוולה. וראו בית דין שהיו מתעצלים בדבר, והפקירו תרומת
הלשכה על כך". (12) הדיינים נוטלים שכר בטלה שהרי אסור ליטול שכר כדי לדון. (13) למזונות. (14) הדיינים לקבל.
(15) לפי שבטלו ממלאכתם הוכרחו להספיק להם פרנסתם מכספי הצבור. (16) גשר. (17) שעשו שני גשרים זה על גבי זה מהר
הבית להר המשחה, ועל העליונה הוציאו את הפרה וכל מתעסקיה, כדי שלא יטמאו בטומאת התהום. (18) שעשו גשר מהעזרה
שהייתה בקצה העיר, עד חוץ לעיר, שיעבור עליו המשלח את השעיר ביום הכפורים, מפני עמי הארץ שהיו דוחפים אותו למחר
הליכתו לצוק, כדי שתושלם הכפרה ויתלבן לשון של זהורית של פתח ההיכל. (19) תיקון הנחל העובר בעזרה. (20) תיקון
החומה. (21) גוי שאינו עובד עבודה זרה. (22) שכשהמזבח בטל מביאים מהם עולות, כמו שדרך בני אדם להעלות מיני מתקה
על השולחן בגמר סעודתם. (23) ופירושה לדעת רבנו היא, שאם נחסר מעות לקדשי מזבח לוקחים את החסר מקדשי בדיק הבית
אבל לא להיפך. והראב"ד חולק עליו. (24) "קרבת צבור הבאין באחד בניסן מצווה להביא מן החדש ואם הביא מן הישן יצא
אלא שחיסר מצווה". (25) והלכה היא שאין קדשים יוצאים לחולין על ידי פדיון אלא אם כן נפל בהם מום. (26) שהלכה למשה
מסיני שהקטורת תהיה במשקל שס"ח מנים, ואין מקריבים מהם אלא שנ"ד מנים לשנ"ד ימים של שנות הלבנה, מנה לכל יום,
ועוד שלושה מנים יתירים שמקטירין ביום הכפורים בקדשי הקדשים, נשארו אחד עשר מנים יתירים בכל שנה. (27) מפטמי
הקטורת ששכרים מתרומת הלשכה. (28) משנה שעברה.

פרק שני

47

א. אין פשר לעדות החדש אלא שני אנשים כשרים, 48
הראויין להעיד בכל דבר ודבר; אבל נשים ועבדים - הרי 49
הן כשאר פסולי עדות, ואין מעידין. אבל וכו' שראו את 50
הירח - ילכו לבית דין להעיד; לא מפני שעדות החדש 51
כשרה בקרובים, אלא שאם ימצא אחד מהן פסול, מפני 52
שהוא גזלן וכיוצא בו משאר הפסולות - יצטרף השני עם 53
אחר ויעידו. וכל הפסול לעדות מדברי סופרים, אף על פי 54
שהוא פשר מן התורה - פסול לעדות החדש. 55

ב. דין תורה שאין מדקדקין בעדות החדש; שאפילו קדשו 56
את החדש על פי עדים, ונמצאו זוממין בעדות זו - הרי זה 57
מקדש. לפיכך היו בראשונה מקבלין עדות החדש מכל 58
אדם מישראל, שכל ישראל בחזקת פשרות עד שיודע לך 59
שזה פסול. משקלקלו הביתוסים, והיו שוכרין אנשים 60
להעיד שראו, והם לא ראו, התקינו שלא יקבלו בית דין 61
עדות החדש אלא מצדים שמפריין בית דין אותן שהם 62
כשרים, ושיהיו יורשין וחוקרים בעדות. 63

ג. לפיכך, אם לא יהיו בית דין יודעים את העדים שראו 64
את הירח, משלחין אנשי העיר שנגררה בה עם העדים שראו 65
עדים אחרים, שמזכירין אותן לבית דין, ומודיעין אותן שאלו 66
כשרים הם, ואחר כך מקבלין מהם. 67

ד. בית דין מחשבים בדרך שחצטגנין מחשבים בהם, 68
ויודעין הלכנה, כשתראה בחדש זה, אם תהיה בצפון 69
השמש או בדרומה, ואם תהיה רחבה או קצרה, ולהיכן 70
יהיו ראשי קרניה נוטין; וכשיבואו העדים להעיד, בודקין 71
אותם: כיצד ראייתם אותה - בצפון או בדרום? להיכן היו 72
קרניה נוטות? כמה היתה גבוהה בראית עיניכם? וכמה 73
היתה רחבה? אם נמצאו דבריהם מכוננין למה שנודע 74
בחשבון - מקבלין אותם, ואם לא נמצאו דבריהם מכוננין 75
- אין מקבלין אותם. 76

ה. אמרו העדים: ראינוהו במים או בעבים או בעששית, 77
או שראו מקצתו ברקיע ומקצתו בעבים או במים או 78
בעששית - אין זו ראיה, ואין מקדשין על ראיה זאת. אמר 79
אחד: ראיתי גבוה בעיני כמו שתי קומות, ואמר השני: 80
כמו שלש קומות היה גבוה - מצטרפין. אמר האחד: כמו 81
שלש קומות, והשני אמר: כמו חמש - אין מצטרפין; 82
ומצטרף אחד מהם עם שני שיעיד כמותו, או יהיה ביניהן 83
קומה אחת. 84

ו. אמרו: ראינוהו בלא פנה, וכיון שהתבוננו בו ונתכוננו 85
לראותו להעיד שוב לא ראינוהו - אין זו עדות, ואין 86
מקדשין עליה; שמה עבים נתקשרו ונראו כלכנה, וכלו 87
והלכו להם. אמרו עדים: ראינוהו ביום תשעה ועשרים 88
שחרית במזרח, קדם שתעלה השמש, וראינוהו ערבית 89
במערב כליל שלשים - הרי אלו נאמנים, ומקדשין על 90
ראיה זו, שהרי ראוהו בזמנו; אבל הראיה שאמרו שראוהו 91
בשחרית - אין נזקקין לה, שאין אנו אחראין לראיה 92

ג. הלכנה נסתרת בכל חדש ואינה נראית כמו שני ימים, 1
או פחות או יותר מעט; כמו יום אחד קדם שתדבק בשמש 2
בסוף החדש, וכמו יום אחד אחר שתדבק בשמש ותראה 3
במערב בערב. וכליל שתראה במערב אחר שנסתרה - הוא 4
תחלת החדש, ומונין מאותו היום תשעה ועשרים יום; ואם 5
יראה הירח ליל שלשים - יהיה יום שלשים ראש החדש, 6
ואם לא יראה - יהיה ראש החדש יום אחד ושלשים, ויהיה 7
יום שלשים מחדש שעבר. ואין נזקקין לירח כליל אחד 8
ושלשים, בין שנגררה בין שלא נגררה; שאין לך חדש לכנה 9
יותר על שלשים יום. 10

ד. חדש שיהיה תשעה ועשרים, ויראה ירח כליל שלשים 11
- נקרא חדש חסר; ואם לא יראה הירח, ויהיה החדש 12
שעבר שלשים יום - נקרא חדש מעבר, ונקרא חדש מלא. 13
ורח שיראה כליל שלשים - הוא הנקרא ירח שנגררה 14
בזמנו; ואם נראה כליל אחד ושלשים, ולא נראה כליל 15
שלשים - הוא נקרא ירח שנגררה כליל עבירו. 16

ה. אין ראיה הירח מסורה לכל אדם כמו שבת בראשית, 17
שכל אחד מונה ששה ושובת בשביעי; אלא לבית דין 18
הדבר מסור, עד שיקדשוהו בית דין ויקבעו אותו היום 19
ראש חדש - הוא שיהיה ראש חדש; שגאמר: החדש הזה 20
לכם - עדות זו תהיה מסורה לכם. 21

ו. בית דין מחשבים בחשבונות בדרך שמחשבים 22
האיצטגנינים, שיודעין מקומות הפוככים ומהלכם, 23
וחוקרים ומדקדקים, עד שידעו אם אפשר שיראה הירח 24
בזמנו, שהוא ליל שלשים, או אי אפשר. אם ידעו שאפשר 25
שיראה - יושבין ומצפין לעדים כל היום בלוי, שהוא יום 26
שלשים. אם באו עדים, ודרשו וחקרום בהלכה ונאמנו 27
דבריהם - מקדשין אותו; ואם לא נראה, ולא באו עדים - 28
משלימין שלשים, ויהיה חדש מעבר. ואם ידעו בחשבון 29
שאי אפשר שיראה - אין יושבים יום שלשים ואין מצפין 30
לעדים. ואם באו עדים - יודעין בודאי שהן עדי שקר, או 31
שנראת להם דמות לכנה מן העבים ואינה הלכנה הנדאית. 32
ז. מצות עשה מן התורה על בית דין, שישחבו וידעו אם 33
יראה הירח או לא יראה, ושידרשו את העדים עד שיקדשו 34
את החדש, וישלחו יודיעו שאר העם באי זה יום הוא 35
ראש חדש, כדי שידעו באי זה יום הן המועדות; שגאמר: 36
אשר תקראו אתם מקראי קדש, ונאמר: ושמרת את החקקה 37
הזאת למועדה. 38

ח. אין מחשבים וקובעין חדשים ומעברין שנים אלא בארץ 39
ישראל, שגאמר: כי מציון תצא תורה, ודבר ה' מירושלים. 40
ואם היה אדם גדול בחכמה, ונסמך בארץ ישראל, ויצא 41
לחוץ לארץ, ולא הניח בארץ ישראל כמותו - הרי זה 42
מחשב וקובע חדשים ומעבר שנים בחוצה לארץ. ואם נודע 43
לו שנעשה בארץ ישראל אדם גדול כמותו, ואין צריך לומר 44
גדול ממנו - הרי זה אסור לקבע ולעבר בחוצה לארץ; ואם 45
עבר וקבע ועבר - לא עשה כלום. 46

לשומר המועדות הוא צוה לסמוך עליהם, שנאמר: אשר
תקראו אתם וגומר.

יום חמישי י"ב תמוז ה'תש"ע

פרק שלישי

א. עדים שראו את החדש: אם היה ביניהם ובין מקום
שיש בו בית דין מהלך לילה ויום או פחות - הולכין
ומעידין, ואם היה ביניהם יתר על כן - לא ילכו; שאין
עדותן אחר יום שלשים מועלת, שפיר נתעבר החדש.¹
ב. עדים שראו את החדש - הרי אלו הולכין לבית דין
להעיד ואפלו היה שבת, שנאמר: אשר תקראו אתם
במועד, וכל מקום שנאמר 'מועד' דוחה את השבת.²
לפיכך אין מחללין אלא על ראש חדש ניסן ועל ראש חדש
תשרי בלבד, מפני תקנת המועדות.³ ובזמן שבית המקדש
קיים - מחללין על כלל, מפני קרבן מוסף שבכל ראש חדש
וחדש, שהוא דוחה את השבת.⁴
ג. כשם שמחללין העדים שראו את החדש את השבת, כך
מחללין עמהם העדים שמזכין אותה בבית דין, אם לא היו
בית דין מכירין את הרואין.⁵ ואפלו היה זה שמודיע אותן
לבית דין עד אחד - הרי זה הולך עמהם ומחלל מספק,⁶
שמה ימצא אחר ויצטרף עמו.
ד. היה העד, שראו את החדש בליל השבת, חולה -
מרכיבין אותו על התמורה,⁷ ואפלו במטה.⁸ ואם יש להן
אורב בדרך⁹ - לוקחין העדים בינן כלי ויין.¹⁰ ואם היה
דרך רחוקה - לוקחים בידם מזונות. ואפלו ראהו גדול
ונראה לכל - לא יאמרו: כשם שראינוהו אנחנו ראוהו
אחרים, ואין אנו צריכין לחלל את השבת; אלא כל מי
שיראה החדש, ויהיה ראוי להעיד, ויהיה בינו ובין המקום
שקבוע בו בית דין לילה ויום או פחות - מצוה עליו לחלל
את השבת ולילך ולהעיד.
ה. בראשונה היו מקבלין עדות החדש בכל יום שלשים.¹²
פעם אחת נשתהו העדים מלבוא עד בין הערפסם,¹³

שחרית, ובידוע שהעדים הם שנתקשרו ונראה להם בלבנה.
וכן אם ראוהו בזמנו, ובליל עבדו לא נראה - הרי אלו
נאמנין; שאין אנו אחראין אלא לראית ליל שלשים בלבד.
ז. כיצד מקבלין עדות החדש? כל מי שראוי להעיד, שראו
את הירח, בא לבית דין, ובית דין מכניסים אותן בלון
למקום אחד, ועושין להן סעודת גדולות, כדי שיהיו העם
רגילין לבוא. וזוג שבא ראשון בודקין אותן ראשון
בבדיקות שאמרנו. מכניסין את הגדול ושואלין אותו.
נמצאו דבריו מבונים לחשבון - מכניסים את חברו. נמצאו
דבריהם מבונים - עדותן קימת. ושאר כל הזוגות שואלין
אותם ראשי דברים; לא שצריכים להם, אלא כדי שלא
ימצאו בפחי נפש, כדי שיהיו רגילין לבוא.
ח. ואחר כך, אחר שתתקנס העדות, ראש בית דין אומר:
מקדש! וכל העם עונים אחריו: מקדש! מקדש! ואין
מקדשין את החדש אלא בשלשה, ואין מחשבין אלא
בשלשה. ואין מקדשין אלא חדש שנראה בזמנו. ואין
מקדשין אלא ביום; ואם קדשוהו בלילה - אינו מקדש.
ואפלו ראוהו בית דין וכל ישראל, ולא אמרו בית דין
'מקדש' עד שחשכה ליל אחד ושלשים, או שנחקרו
העדים, ולא הספיקו בית דין לומר 'מקדש' עד שחשכה
ליל אחד ושלשים - אין מקדשין אותו, ויהיה החדש
מעבר, ולא יהיה ראש חדש אלא יום אחד ושלשים, אף
על פי שנראית בליל שלשים; שאין הראיה קובעת, אלא
בית דין שאמרו 'מקדש' הם שקובעין.
ט. ראוהו בית דין עצמן בסוף יום תשעה ופשוט: אם
עדין לא יצא כוכב ליל שלשים - בית דין אומרים מקדש,
שעדין יום הוא; ואם ראוהו בליל שלשים אחר שיצאו שני
כוכבים - למחר מושיבין שני דינין אצל אחד מהם, ויעידו
השנים בפני השלשה, ויקדשוהו השלשה.
י. בית דין שקדשו את החדש - בין שוגגין, בין מטעין,
בין אנוסים - הרי זה מקדש, וחייבין הכל לתקן המועדות
על היום שקדשו בו. אף על פי שזה יודע שטעו - חייב
לסמוך עליהם; שאין הדבר מסור אלא להם, ומי שצוה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) שהרי "מאיימים עליהם ומטריפים אותם בשאלות ומטריחים עליהם בבדיקות ומדקדקים בעדות ומשתדלים בית דין שלא יקדשו
חודש זה הואיל ויצא שמו מעובר", ולפיכך כתב כאן שלא ילכו, שאפילו ילכו לא תהיה תועלת בעדותם. (2) בקרבן התמיד
כתוב: "תשמרו להקריב לי במועדו", והוא קרב אפילו בשבת. מכאן לומדים שכל מקום שכתוב בו "במועדו" דוחה שבת. (3) פסח,
יום הכפורים וסוכות. על סיון אין מחללים, אף-על-פי שיש בו חג השבועות, מפני שהוא תלוי בספירת העומר, וכיוון שנתקדש
חודש ניסן ונקבע חג הפסח, ידעו ממילא מתי יהיה חג השבועות. (4) משום שכתוב "אלה תעשו לה' במועדיכם", וזה מוסב על
קרבן ראש חודש, הנזכר באותה פרשה. (5) המעידים עליהם שהם כשרים וזכאים להעיד. (6) ואף על פי שכל העדות הזאת
אינה אלא מדרבנן, בכל זאת מותר לחלל על זה את השבת, שהרי בלי עדות זו לא יקבלו בית דין את העדים המעידים על החודש,
מכיוון שאינם מכירים אותו. (7) "מעשה ברבי נהוראי שהלך אצל העד להעיד בשבת באש"א". וכבר אשי שם, שפירש שר'
נהוראי הלך לבדו להצטרף עם עוד אחד באושא, אף-על-פי שהיה ספק שמה לא ימצאנו. (8) אף-על-פי שחולה הריהו כמשא
ואסור להוציא משא על הבהמה בשבת. (9) אף-על-פי שהמוציא חולה במטה חייב מיתה. (10) כגון הכותים והבייתוסים שארבו
לעדי החודש ועכבום, כדי להטעות את החכמים. (11) אף-על-פי שיש בזה מלאכת הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים.
(12) רוצה לומר שהיו רשאים לקבל עדות החודש כל היום, אבל לא אירע שהעדים יאחרו כל כך. (13) כלומר, העדים באו
אחר זמן שחטת התמיד, שהוא בשמונה שעות ומחצה, כלומר, שלוש שעות וחצי לפני שקיעת החמה. ומכיוון שבתחילת הזמן
לא באו העדים - נתבלבלו, כדלהלן.

הפסח, ועל אב - מפני התענית, ועל אלו - מפני ראש
השנה, כדי שישבו מצפין ביום שלשים לאלול²⁹; אם נודע
להם³⁰ שקדשו בית דין יום שלשים - נוהגים אותו היום
קדש בלבד, ואם לא נודע להם - נוהגים יום שלשים קדש
ויום אחד ושלשים קדש, עד שיבואו להם שלוחי תשרי³¹.
ועל תשרי - מפני תקנת המועדות, ועל פסח - מפני חנכה,
ועל אדר - מפני הפורים. ובזמן שבית המקדש קים יוצאין
אף על איר - מפני פסח קטן³².
י. שלוחי ניסן ושלוחי תשרי אין יוצאין אלא ביום ראש
חדש³³ אחר שתעלה השמש³⁴, עד שישמעו מפי בית דין
מקדש³⁵. ואם קדשו בית דין בסוף יום תשעה ועשרים,
כמו שאמרנו, ושמעו מפי בית דין מקדש - יוצאין
מבערב. ושלוחי שאר השנה חדשים יש להם לצאת
מבערב אחר שנגאה הירח, אף על פי שעדיין לא קדשו בית
דין את החדש; הואיל ונראה החדש - יצאו, שהרי למחר
בדאי מקדשין אותו בית דין.
יא. כל מקום שהיו השלוחין מגיעין, היו עושין את
המועדות יום טוב אחד בפתוב בתורה; ובמקומות
הרחוקים, שאין השלוחים מגיעין אליהם, היו עושין שני
ימים מפני הספק³⁶, לפי שאינם יודעים יום שקבעו בו בית
דין את החדש אי זה יום הוא.
יב. יש מקומות שהיו מגיעין אליהם שלוחי ניסן, ולא היו
מגיעין להן שלוחי תשרי³⁷, ומן הדין היה שיעשו פסח יום
אחד, שהרי הגיעו להן שלוחין וידעו באי זה יום נקבע
ראש חדש, ויעשו יום טוב של חג הסוכות שני ימים, שהרי
לא הגיעו אליהן השלוחין; וכדי שלא לחלל במועדות
התקינו חכמים, שכל מקום שאין שלוחי תשרי מגיעין שם
עושין שני ימים³⁸, אפילו יום טוב של עצרת³⁹.
יג. וכמה בין שלוחי ניסן לשלוחי תשרי? שני ימים.

ונתקלקלו במקדש¹⁴ ולא ידעו מה יעשו; אם יעשו עולה
של בין הערבים - שמא יבואו העדים, ואי אפשר שיקריבו
מוסף היום אחר תמיד של בין הערבים¹⁵. עמדו בית דין
והתקינו, שלא יהיו מקבלים עדות החדש אלא עד
המנחה¹⁶, כדי שיהא שהות ביום להקריב מוספין ותמיד
של בין הערבים ונספיהם.
ו. ואם הגיע מנחה, ולא באו עדים - עושין תמיד של בין
הערבים¹⁷. ואם באו עדים מן המנחה ולמנחה - נוהגין
אותו היום קדש ולמחר קדש¹⁸, ומקריבין מוסף למחר, לפי
שלא היו מקדשין אותו אחר מנחה. משחרב בית המקדש,
התקין רבן יוחנן בן זכאי ובית דינו, שיהיו מקבלין עדות
החדש כל היום כליו¹⁹; ואפילו באו עדים יום שלשים בסוף
היום סמוך לשקיעת החמה²⁰ - מקבלין עדותן, ומקדשין
יום שלשים בלבד.
ז. כשמעברין בית דין את החדש מפני שלא באו עדים כל
יום שלשים, היו עולין למקום מוכן ועושין בו סעודה ביום
אחד ושלשים, שהוא ראש חדש. ואין עולין לשם בלילה,
אלא בנשף קדם עלות השמש²¹. ואין עולין לסעודה זו
פחות מנשף. ואין עולין לה אלא בפת דגן וקטנית,
ואוכלין בעת הסעודה. וזו היא סעדת מצוה של עבור החדש
האמורה בכל מקום²².
ח. בראשונה, כשהיו בית דין מקדשין את החדש, היו
משיאין משואות²³ בראשי ההרים, כדי שידעו הרחוקים.
משקלקלו הכותים, שהיו משיאין משואות²⁴ כדי להטעות
את העם²⁵, התקינו שיהיו שלוחים יוצאין²⁶ ומודיעין
לרבים. ושלוחים אלו אינן מחללין לא את יום טוב ולא
את יום הפורים, ואין צריך לומר שבת²⁷; שאין מחללין
את השבת לקימו, אלא לקדשו בלבד²⁸.
ט. על ששה חדשים היו שלוחין יוצאין: על ניסן - מפני

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(14) לפני שבאו העדים. (15) וצריך לומר שהקריבו כבש התמיד על תנאי, שאם לא יבואו העדים, יהא לקרבן תמיד, ואם יבואו העדים - יהא לקרבן מוסף, אלא לפי שלא ידעו טיבו של קרבן, לא ידעו איזה שיר לומר עליו, אם של תמיד - של חול או של מוסף. (16) היא עת הקרבת תמיד שבין הערביים. (17) שאף אם יבואו עדים אחר המנחה, לא יקבלו אותם. (18) ופירש רש"י שהמדובר בראש השנה, שמכיוון שעד עכשיו נהגו בו בקדושה, שחששו שמא יבואו עדים ויקדשוהו, גומרים יום זה בקדושה, אף-על-פי שכבר נתברר שאין היום יום טוב. (19) כי הסיבה לתקנה הקודמת - הקלקול בקרבן - בוטלה. (20) כשישנה עדיין שהות לקבלת עדים ולדרישה וחקירה, אבל אם ראוהו חברי הבית-דין עצמם, שאין צורך בדרישה וחקירה, אפשר לקדש את החדש אפילו בסוף היום ולא דווקא בסמוך לשקיעת החמה. (21) ומפרש רבנו שהכוונה לפני עלות השמש, וזהו בשעה שלא יום גמור ולא לילה גמור. (22) ומטרת הסעודה - לפרסם עיבור החדש מאחר שלא קדשוהו. (23) מדליקים אבוקות אש ביום שלשים בערב (ליל היום השלושים ואחד), ואז ידעו הרחוקים, שיום השלושים היה ראש-חדש. ואם לא נראו המשואות, ידעו שהחדש שעבר מעובר. (24) במקרה שעברו בית-דין את החדש ולא השיאו משואות, השיאו הם [=הכותים] משואות בהריהם. (25) שהעם יחשוב שהחדש חסר. (26) ובטלו את המשואות. ובירושלמי אמרו, שרבי הוא שביטלן. (27) חילול שבת חמור מחילול יום-הכפורים; זה [=שבת] בסקילה וזה [=יום הכפורים] בכרת. (28) כלומר, לעדי החדש המקדשים את החדש שחמור לחלל את השבת, אבל לא לשלוחים שהם רק מקיימים ומודיעים שהחדש כבר קודש. (29) ומשום כך צריך לדעת אימתי ראש-חדש אלו. (30) למקומות הקרובים לירושלים. (31) ואז ידעו מתי ראש חדש תשרי, ועל פי יקבעו יום הכיפורים וסוכות. (32) פסח שני. ועל סיוון לא יצאו שלוחים, מפני שבועות, משום שזמנו קבוע, כי הוא תלוי בספירת העומר, והוא ביום החמישים לשני של פסח. (33) בחדש ניסן, אבל בתשרי אינם יכולים לצאת מחמת קדושת יום-טוב. (34) שקידוש החדש אינו אלא ביום. (35) כיוון שקביעת המועדים תלויה בהם, צריך שיתאמת להם הדבר יותר מבשאר החדשים. (36) והם נקראים "שני ימים טובים של גלויות". (37) משום ששלוחי תשרי אינם מהלכים בראש השנה וביום הכפורים. (38) "גזירה ניסן אטו תשרי", שאם יעשו פסח יום אחד, יעשו גם סוכות יום אחד, שלא על פי השלוחים, ופעמים יטעו. (39) חג השבועות. אף-על-פי שאינו תלוי בקידוש

פרק רביעי

38

א. שנה מעברת היא שנה שמוסיפין בה חדש. ואין מוסיפין לעולם אלא אדר, ועושין אותה שנה שני אדרין: אדר ראשון ואדר שני. ומפני מה מוסיפין חדש זה? מפני זמן האביב, כדי שיהא הפסח באותו זמן; שנאמר: שמור את חדש האביב - שיהיה חדש זה בזמן האביב, ולולא הוספת החדש הזה - הפסח בא פעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים.

ב. על שלשה סימנים מעברין את השנה: על התקופה, ועל האביב, ועל פרות האילן. כיצד? בית דין מחשבים ויודעין, אם תהיה תקופת ניסן בששה עשר בניסן או אחר זמן זה - מעברין אותה השנה, ויעשו אותו ניסן אדר שני, כדי שיהיה הפסח בזמן האביב. ועל סימן זה סומכין ומעברין, ואין חוששין לסימן אחר.

ג. וכן אם ראו בית דין שערין לא הגיע האביב, אלא עדן אפל הוא, ולא צמחו פרות האילן שדרךן לצמח בזמן הפסח - סומכין על שני סימנים אלו ומעברין את השנה. ואף על פי שהתקופה קדם לששה עשר בניסן - הרי הן מעברין, כדי שיהיה האביב מצוי להקריב ממנו עמר התנופה בששה עשר בניסן, וכדי שיהיו הפרות צומחין בדרך כל זמן האביב.

ד. ועל שלש ארצות היו סומכין באביב: על ארץ יהודה, ועל עבר הירדן, ועל הגליל. ואם הגיע האביב בשתי ארצות מאלו, ובאחת לא הגיע - אין מעברין; ואם הגיע באחת מהן, ולא הגיע בשתיים - מעברין, אם עדן לא צמחו פרות האילן. ואלו הן הדברים שהן העקר שמעברין בשבילן, כדי שיהיו השנים שני החמה.

ה. ויש שם דברים אחרים, שהיו בית דין מעברין בשבילן מפני הצורך, ואלו הן: מפני הדרכים שאינן מתקנין, ואין העם יכולין לעלות - מעברין את השנה עד שיפסקו הגשמים ויתקנו הדרכים. ומפני הגשרים שנהרסו, ונמצאו הנהרות מפסיקין ומונעין את העם, ומסתפקים בעצמן ומתים - מעברין את השנה עד שיתקנו הגשרים. ומפני תנורי פסחים שאבדו בגשמים, ואין להם מקום לצלות את פסחיהם - מעברין את השנה עד שיתקנו התנורים ויבששו. ומפני גליות ישראל שנעקרו מקומן ועדין לא הגיעו לירושלים - מעברין את השנה, כדי שיהיה להם פנאי להגיע.

ששלושי תשרי אינן מהלכין באחד בתשרי - מפני שהוא יום טוב, ולא בעשרי בו - מפני שהוא יום כפור.

יד. אין השלוחין צריכין להיתן שנים, אלא אפלו אחד נאמן. ולא שליח בלבד, אלא אפלו תגר⁴⁰ משאר העם, שבא בדרך ואמר: אני שמעתי מפי בית דין שקדשו את החדש ביום פלוני - נאמן⁴¹, ומתקנין את המועדות על פיו; שדבר זה דבר העשוי להגלות⁴², ועד אחד פשר⁴³ נאמן עליו.

טו. בית דין שישבו כל יום שלשים ולא באו עדים, והשכימו בנשף ועברו את החדש, כמו שבארנו בפרק זה, ואחר ארבעה או חמשה ימים באו עדים רחוקים⁴⁴ והעידו שראו את החדש בזמנו, שהוא ליל שלשים, ואפלו באו בסוף החדש - מאימין עליהן איום גדול, ומטריפים אותם⁴⁵ בשאלות, ומטריחין עליהן בבדיקות⁴⁶, ומדקדקין בעדות⁴⁷, ומשפדלין בית דין שלא יקדשו חדש זה, הואיל ויצא שמו מעבר⁴⁸.

טז. ואם עמדו העדים בעדותן⁴⁹, ונמצאת מכוננת, והרי העדים אנשים ידועים ונבונים⁵⁰ ונתקרה העדות כראוי - מקדשין אותו, וחוזרין ומונין לאותו החדש מיום שלשים, הואיל ונראה הירח בלילו⁵¹.

יז. ואם הצרכו בית דין להניח חדש זה מעבר, כשהיה קדם שיבואו העדים אלו - מניחין. וזה הוא שאמרו: מעברין את החדש לצורך⁵². ויש מן החכמים הגדולים מי שחולק בדבר זה, ואומר: לעולם אין מעברין את החדש לצורך⁵³; הואיל ובאו עדים - מקדשין, ואין מאימין עליהן⁵⁴.

יח. וראה לי, שאין מחלקת החכמים בדבר זה אלא בשאר החדשים חוץ מן ניסן ותשרי, או בעדי ניסן ותשרי שבאו אחר שעברו הרגלים, שכתב נעשה מה שנעשה ועבר זמן הקרבנות וזמן המועדות; אבל אם באו העדים בניסן ותשרי קדם חצי החדש⁵⁵ - מקבלין עדותן⁵⁶, ואין מאימין עליהן כלל; שאין מאימין על עדים, שהעידו על החדש שראוהו בזמנו, כדי לעברו.

יט. אבל מאימין על עדים שנתקלקלה עדותן, והרי הדבר נוטה וגנאי שלא תתקם העדות ויתעבר החדש, מאימין עליהן כדי שתתקם העדות ותתקם החדש בזמנו. וכן אם באו עדים להזם את העדים שראוהו בזמנו קדם שקדשוהו בית דין⁵⁷ - הרי אלו מאימין על המזמין עד שלא תתקם ההזמה ויתקדש החדש בזמנו.

מתוך רמב"ם ל – הוצאת מוסד הרב קוק

ראש חודש סיוון אלא בספירת העומר. (40) וכול. (41) "בא אחד מסוף העולם ואמר קדשו בית דין את החודש - נאמן". (42) ובדבר העשוי להגלות אין אדם משקר. (43) ואף על פי שב"עדות אשה" (להעיד לאשה שמת בעלה), נאמנים אפילו פסולים לעדות, מטעם זה, שהוא עשוי להגלות - שם יש טעם נוסף: "שלא תישאר עגונה". (44) ממקום רחוק. (45) מבלבלים את דעתם. (46) שאלות צדדיות בלתי חשובות. (47) בשאלות הנוגעות לעדות גופא. (48) שנתפרסם כמעובר. (49) וכל האיומים לא השפיעו. (50) וכל השאלות לא בלבד את דעתם. (51) כן היא משמעות המלה "מאימין עליהם ומבלבלים אותם שלא יעידו, אבל אם לא נתבלבלו מקבלים עדותם. (52) וגם בזה פירש רבנו כשהחודש כבר נתעבר, ואחר כך באו עדי ראיה, שאין מקבלים עדותם, ומשאירים את החודש מעובר, אם יש צורך בכך. (53) והשנה סדורה: חודש אחד חסר וחודש אחד מלא, ואין מקום לעבר חודש נוסף לאיזה צורך שהוא. (54) "ואין מאימין על העדים על החודש שנראה בזמנו לעברו". (55) שעדיין קביעת המועדים תלוייה בהם. (56) ומקדשים החודש ביום השלשים. (57) כי אם נמצאו זוממין אחרי שקדשוהו בית-דין, הרי זה מקודש.

מַעֲבֵרֶת בְּכָל עֵת שִׁירָצָה, אֲפֹלוּ לְכֹמֶה שָׁנִים. אָבֹל אֵין
אֹמְרִין: שָׁנָה פְּלוֹנִית מַעֲבֵרֶת; אֲלֹא אַחֵר רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא
שְׂאוֹמֵר: שָׁנָה זוֹ מַעֲבֵרֶת. וְדָבָר זֶה – מִפְּנֵי הַדָּחֵק; אָבֹל שְׂלֹא
בְּשַׁעַת הַדָּחֵק – אֵין מוֹדִיעִין שֶׁהִיא מַעֲבֵרֶת, אֲלֹא בְּאַדָּר הוּא
שְׂאוֹמֵר: שָׁנָה זוֹ מַעֲבֵרֶת. וְחֹדֶשׁ הַבָּא אֵינוֹ נִסָּן אֲלֹא אֲדָר
שֵׁנִי. אָמְרוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה: שָׁנָה זוֹ שֶׁתְּכַנֵּס מַעֲבֵרֶת –
אֵינָה מַעֲבֵרֶת בְּאַמִּירָה זוֹ.

יד. הִגִּיעַ יוֹם שְׁלֹשִׁים בְּאַדָּר וְלֹא עָבְרוּ עֲדֵין הַשָּׁנָה – לֹא
יַעֲבְרוּ אוֹתָהּ כָּלָל; שְׂאוֹתוֹ הַיּוֹם רֹאיוֹ לְהִיּוֹת רֹאשׁ חֹדֶשׁ
נִסָּן, וּמִשִּׁכְּנֵס נִסָּן וְלֹא עָבְרוּ – אֵינָן יְכוּלִים לַעֲבֹר. וְאִם
עָבְרוּהָ בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים שָׁל אֲדָר – הָרִי זוֹ מַעֲבֵרֶת. בָּאוּ עֲדִים
אַחֵר שֶׁעָבְרוּ וְהַעֲדִיּוּ עַל הַיָּמָה – הָרִי אֵלּוּ מְקַדְּשִׁין אֶת
הַחֹדֶשׁ בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים, וְיִהְיֶה רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר שֵׁנִי; וְאֵלּוּ
קִדְּשׁוּהוּ קֹדֶם שִׁיעֲבְרוּ אֶת הַשָּׁנָה – שׁוֹב לֹא הָיָה מַעֲבָרִין,
שְׂאִין מַעֲבָרִין בְּנִסָּן.

טו. אֵין מַעֲבָרִין אֶת הַשָּׁנָה בְּשָׁנָה רַעֲבֹון; שֶׁהַכֹּל רָצִים
לְבֵית הַגְּדוּלָּה לְאָכֹל וּלְחִיּוֹת, וְאִי אֲפָשָׁר לְהוֹסִיף לָהֶן זָמָן
לְאַסּוֹר הַחֹדֶשׁ. וְאֵין מַעֲבָרִין בְּשָׁבִיעִית; שֶׁיֵּד הַכֹּל שׁוֹלֵט
עַל הַסְּפִיחִין, וְלֹא יִמָּצְאוּ לְקַרְבֵּן הַעֲמֹר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם. וְיִגְלִילִין
הָיָה לַעֲבֹר בְּעָרֵב שְׁבִיעִית.

טז. יִרְאֶה לִי, שָׁנָה שְׂאֲמָרוּ חֲכָמִים: אֵין מַעֲבָרִין בְּשָׁנָה
רַעֲבֹון וּבְשָׁבִיעִית – שְׂלֹא יַעֲבְרוּ בָּהֶם מִפְּנֵי צָרָה הַדְּרָכִים
וְהַגְּשָׁרִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם; אָבֹל אִם הִיְתָה הַשָּׁנָה רְאוּיָה
לְהַתְּעַבֵּר מִפְּנֵי הַתְּקוּפָה אוֹ מִפְּנֵי הָאֲבִיב וּפְרוֹת הָאֵילָן –
מַעֲבָרִין לַעֲלוֹם בְּכָל זָמָן.

יז. כְּשֶׁמַּעֲבָרִין בֵּית דִּין אֶת הַשָּׁנָה, כּוֹתְבִין אֲגָרוֹת לְכָל
הַמְּקוֹמוֹת הַרְחוֹקִים וּמוֹדִיעִים אוֹתָן שֶׁעָבְרוּהָ, וּמִפְּנֵי מָה
עָבְרוּ. וְעַל לְשׁוֹן הַנְּשִׂא נִתְּבַּר, וְאוֹמֵר לָהֶן: יִנְדַּע לָכֶם,
שֶׁהַסְּפִמִּתִּי אֲנִי וְחִבְרִי וְהוֹסֵפְנוּ עַל שָׁנָה זוֹ כָּךְ וְכָךְ. רָצוּ –
תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם, רָצוּ – שְׁלֹשִׁים יוֹם; שֶׁחֹדֶשׁ הָעֲבוּר
הָרְשׁוּת לְבֵית דִּין לְהוֹסִיפוֹ מֵלֵא אוֹ חֶסֶר לְאַנְשֵׁי הַרְחוֹקִים
שֶׁמוֹדִיעִין אוֹתָם, אָבֹל הֵם – לִפִּי הָרְאִיָּה הֵם עוֹשִׂים, אִם
מֵלֵא אִם חֶסֶר.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. כָּל מֶה שְׂאֲמָרְנוּ מִקְבִּיעוֹת רֹאשׁ חֹדֶשׁ עַל הָרְאִיָּה וְעָבוּר
הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַזָּמָן אוֹ מִפְּנֵי הַצָּרָה, אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ אֲלֹא
סִנְהֶדְרִין שְׁבָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, אוֹ בֵּית דִּין הַסְּמוּכִים בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶן הַסִּנְהֶדְרִין רְשׁוּת; שֶׁכָּךְ נֶאֱמַר לְמֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֹדֶשִׁים, וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ
אִישׁ מֵאִישׁ מִמִּשְׁחָה רַבָּנוּ, שֶׁכָּךְ הוּא פְּרוּשׁ הַדְּבָר: עֲדוֹת זוֹ
תִּהְיֶה מְסוּרָה לָכֶם וְכָל הָעוֹמֵד אַחֲרֵיכֶם בְּמִקְוָמָכֶם. אָבֹל
בְּזָמָן שְׂאִין שֵׁם סִנְהֶדְרִין בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – אֵין קוֹבְעִין חֹדֶשִׁים
וְאֵין מַעֲבָרִין שָׁנִים אֲלֹא בְּחֻשְׁבוֹן זֶה שְׂאֵנוּ מַחֲשִׁבִּין בּוֹ הַיּוֹם.
ב. וְדָבָר זֶה הִלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הוּא: שֶׁבְּזָמָן שֶׁנִּתְּנוּ
– קוֹבְעִין עַל פִּי הָרְאִיָּה, וּבְזָמָן שְׂאִין שֵׁם סִנְהֶדְרִין – קוֹבְעִין
עַל פִּי הַחֻשְׁבוֹן הַזֶּה שְׂאֵנוּ מַחֲשִׁבִּין בּוֹ הַיּוֹם, וְאֵין נִקְקֵין
לְרְאִיָּה, אֲלֹא פְּעָמִים שִׁיְהִיָּה יוֹם שֶׁקוֹבְעִין בּוֹ בְּחֻשְׁבוֹן זֶה

ו. אָבֹל אֵין מַעֲבָרִין הַשָּׁנָה לֹא מִפְּנֵי הַשִּׁלְג וְלֹא מִפְּנֵי הַצָּנָה,
וְלֹא מִפְּנֵי גְלִיּוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁעֲדִין לֹא נִעְקְרוּ מִמְּקוֹמָם, וְלֹא
מִפְּנֵי הַטְּמָאָה: כְּגוֹן שֶׁהָיָה רֹב הַקְּהָל אוֹ רֹב הַכֹּהֲנִים טְמֵאִים
– אֵין מַעֲבָרִין אֶת הַשָּׁנָה כְּדִי שִׁיְהִיָּה לָהֶם פְּנָאִי לְטַהֵר וְיַעֲשׂוּ
בְּטָהֳרָה, אֲלֹא יַעֲשׂוּ בְּטְמָאָה. וְאִם עָבְרוּ אֶת הַשָּׁנָה מִפְּנֵי
הַטְּמָאָה – הָרִי זוֹ מַעֲבֵרֶת.

ז. יֵשׁ דְּבָרִים שְׂאִין מַעֲבָרִין בְּשִׁבְלֵן כָּלָל, אָבֹל עוֹשִׂין אוֹתָן
סַעַד לְשָׁנָה שֶׁצְּרִיכָה עָבוּר מִפְּנֵי הַתְּקוּפָה אוֹ מִפְּנֵי הָאֲבִיב
וּפְרוֹת הָאֵילָן. וְאֵלּוּ הֵן: מִפְּנֵי הַגְּדִידִים וְהַטְּלָאִים שֶׁעֲדִין לֹא
נִוְלְדוּ אוֹ שֶׁהֵן מַעֵט, וּמִפְּנֵי הַגְּזוּלָּת שְׂלֹא פָּרְחוּ. אֵין מַעֲבָרִין
בְּשִׁבְלֵן אֵלּוּ, כְּדִי שִׁיְהִיּוּ הַגְּדִידִים וְהַטְּלָאִים מְצוּיִין לְפִסְחִים,
וְהַגְּזוּלָּת מְצוּיִין לְרְאִיָּה אוֹ לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּקַרְבֵּן הָעוֹף;
אָבֹל עוֹשִׂין אוֹתָן סַעַד לְשָׁנָה.

ח. בִּיצַד עוֹשִׂין אוֹתָן סַעַד לְשָׁנָה? אֹמְרִין: שָׁנָה זוֹ צְרִיכָה
עָבוּר מִפְּנֵי הַתְּקוּפָה שֶׁמִּשְׁכָּה, אוֹ מִפְּנֵי הָאֲבִיב וּפְרוֹת הָאֵילָן
שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ, וְעוֹד שֶׁהַגְּדִידִים קִטְּנִים וְהַגְּזוּלָּת רַבִּים.

ט. אֵין מַעֲבָרִין אֶת הַשָּׁנָה אֲלֹא בְּזָמָנִין לָהּ. בִּיצַד? יֹאמַר
רֹאשׁ בֵּית דִּין הַגְּדוֹל לְפָלוּנִי וּפְלוּנִי מִן הַסִּנְהֶדְרִין: הָיָה
מְזָמָנִין לְמָקוֹם פְּלוּנִי, שֶׁנִּחְשַׁב וְנִרְאָה וְנָדַע אִם שָׁנָה זוֹ
צְרִיכָה עָבוּר אוֹ אֵינָה צְרִיכָה; וְאוֹתָן שֶׁהִזְמִינוּ בְּלִבָּד הֵן
שֶׁמַּעֲבָרִין אוֹתָהּ. וּבִכְמָה מַעֲבָרִין אוֹתָהּ? מִתְחִילִין בְּשִׁלְשָׁה
דְּבָרִים מְלָל סִנְהֶדְרִי גְדוֹלָה מִמֵּי שֶׁסָּמְכוּ אוֹתָן. אָמְרוּ שָׁנִים:
לֹא נִשְׁב וְלֹא נִרְאָה אִם צְרִיכָה עָבוּר אִם לֹא, וְאַחַד אָמַר:
נִשְׁב וְנִבְדֵּק – בְּטֵל יַחֲדִי בְּמַעוֹטוֹ. אָמְרוּ שָׁנִים: נִשְׁב וְנִרְאָה,
וְאַחַד אָמַר: לֹא נִשְׁב – מוֹסִיפִין עוֹד שָׁנִים מִן הַמְּזָמָנִים,
וְנוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִין בְּדָבָר.

י. שָׁנִים אֹמְרִים: צְרִיכָה עָבוּר, וּשְׁלֹשָׁה אֹמְרִין: אֵינָה
צְרִיכָה – בְּטֵלוּ שָׁנִים בְּמַעוֹטָן. שְׁלֹשָׁה אֹמְרִין: צְרִיכָה עָבוּר,
וּשָׁנִים אֹמְרִין: אֵינָה צְרִיכָה עָבוּר – מוֹסִיפִין שָׁנִים מִן
הַמְּזָמָנִין לָהּ, וְנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין, וְגוֹמְרִין בְּשִׁבְעָה. אִם גָּמְרוּ
כָּלָם לַעֲבֹר אוֹ שְׂלֹא לַעֲבֹר – עוֹשִׂין כְּמוֹ שֶׁגָּמְרוּ; וְאִם נִחְלְקוּ
– הוֹלְכִים אַחֵר הָרֹב בֵּין לַעֲבֹר בֵּין שְׂלֹא לַעֲבֹר. וְצִרְיָן שִׁיְהִיָּה
רֹאשׁ בֵּית דִּין הַגְּדוֹל, שֶׁהוּא רֹאשׁ יִשְׂרָאֵל שֶׁל אֶחָד וְשִׁבְעִים,
מְכַלֵּל הַשְּׁבָעָה. וְאִם גָּמְרוּ בְּשִׁלְשָׁה לַעֲבֹר – הָרִי זוֹ מַעֲבֵרֶת;
וְהוּא, שִׁיְהִיָּה הַנְּשִׂא עֲמֻקָּה אוֹ שִׁירָצָה. וּבְעָבוּר הַשָּׁנָה
מִתְחִילִין מִן הַצַּד, וְלִקְדוּשׁ הַחֹדֶשׁ מִתְחִילִין מִן הַגְּדוֹל.

יא. אֵין מוֹשִׁיבִין לַעֲבוּר הַשָּׁנָה לֹא מֵלֶךְ וְלֹא כֹהֵן גְּדוֹל.
מֵלֶךְ – מִפְּנֵי חִילוּתוֹ וּמִלַּחֲמֻתוֹ, שֶׁמָּא דַּעַתוֹ נוֹטָה בְּשִׁבְלֵן
לַעֲבֹר אוֹ שְׂלֹא לַעֲבֹר; וְכֹהֵן גְּדוֹל – מִפְּנֵי הַצָּנָה, שֶׁמָּא לֹא
תִּהְיֶה דַּעַתוֹ נוֹטָה לַעֲבֹר, כְּדִי שְׂלֹא יָבוֹא תִּשְׁרִי בִּימֵי הַקֹּר,
וְהוּא טוֹבֵל בְּיוֹם הַכַּפּוֹרִים חֲמֵשׁ טְבִילוֹת.

יב. הִיָּה רֹאשׁ בֵּית דִּין הַגְּדוֹל, וְהוּא הַנִּקְרָא נְשִׂיא, בְּדֶרֶךְ
רְחוֹקָה – אֵין מַעֲבָרִין אוֹתָהּ אֲלֹא עַל תְּנָאִי אִם יִרְצֶה הַנְּשִׂיא.
כֹּא וְרִצָּה – הָרִי זוֹ מַעֲבֵרֶת, לֹא רִצָּה – אֵינָה מַעֲבֵרֶת. וְאֵין
מַעֲבָרִין אֶת הַשָּׁנָה אֲלֹא בְּאֶרֶץ יְהוּדָה, שֶׁהִשְׁכִּינָה בְּתוֹכָהּ,
שֶׁנֶּאֱמַר: לְשַׁכְנוֹ תִּדְרָשׁוּ; וְאִם עָבְרוּהָ בְּגָלִיל – מַעֲבֵרֶת. וְאֵין
מַעֲבָרִין אֲלֹא בְּיוֹם; וְאִם עָבְרוּהָ בְּלִילָה – אֵינָה מַעֲבֵרֶת.

יג. יֵשׁ לְבֵית דִּין לְחַשֵּׁב וּלְקַבֵּץ וּלְיַדַּע אִי זוֹ שָׁנָה תִּהְיֶה

46 על החשבון ישובו שם ישראלים שהן חביבין לעשות שג'י
47 ימים; או מפני שהיה חרום בדרך, כדרך שהיה בין יהודה
48 וגליל בימי חכמי המשנה; או מפני שהיו הפותים מונעין
49 את השלוחין לעבר ביניהן.

50 י. ואלו היה הדבר תלוי בקריבת המקום, היו כל בני
51 מצרים עושין יום אחד; שהרי אפשר שיגיעו להן שלוחי
52 תשרי, שאין בין ירושלים ומצרים על דרך אשקלון אלא
53 מהלך שמונה ימים או פחות. וכן רב סוריא. הא למדת,
54 שאין הדבר תלוי בהיות המקום קרוב.

55 יא. נמצא, עקר דבר זה על דרך זו כף הוא: כל מקום שיש
56 בינו ובין ירושלים מהלך תר על עשרה ימים גמורים -
57 עושין שני ימים לעולם, כמנהגם מקדם; שאין שלוחי כל
58 תשרי ותשרי מגיעין אלא למקום שבינו ובין ירושלים מהלך
59 עשרה ימים או פחות. וכל מקום שבינו לבין ירושלים מהלך
60 עשרה ימים בשנה או פחות, שאפשר שיהיו שלוחין מגיעין
61 אליו - רואים: אם אותו המקום מארץ ישראל, שהיו בה
62 ישראל בשעת הראיה כבבש שני, כגון אושא ושפרעם ולו
63 ויבנה ונב וטבריא וכיוצא בהן - עושין יום אחד בלבד; ואם
64 אותו המקום מסוריא, כגון צור ודמשק ואשקלון וכיוצא
65 בהן, או מחוצה לארץ, כגון מצרים ועמון ומואב וכיוצא
66 בהן - עושין כמנהג אבותיהן שבידיהן: אם יום אחד - יום
67 אחד, ואם שני ימים - שני ימים.

68 יב. מקום שבינו ובין ירושלים עשרה ימים או פחות
69 מעשרה, והוא סוריא או חוצה לארץ, ואין להם מנהג; או
70 שהיא עיר שנתחדשה במדבר ארץ ישראל, או מקום
71 ששכנו בו ישראל עתה - עושין שני ימים כמנהג רב
72 העולם. וכל יום טוב שני - מדברי סופרים, ואפלו יום טוב
73 שני של ראש השנה, שהכל עושין אותו בזמן הזה.

74 יג. זה שאנו מחשבין בזמן הזה כל אחד ואחד בעירו,
75 ואומרים ראש חדש יום פלוני ויום טוב ביום פלוני - לא
76 בחשבון שלנו אנו קובעין ולא עליו אנו סומכין, שאין
77 מעברין שנים וקובעין חדשים בחוצה לארץ, ואין אנו
78 סומכין אלא על חשבון בני ארץ ישראל וקביעתם. וזה
79 שאנו מחשבין - לגלות הדבר בלבד הוא, כיון שאנו יודעין
80 שעל חשבון זה הן סומכין, אנו מחשבין לידע יום שקבעו
81 בו בני ארץ ישראל אי זה יום הוא, וקביעת בני ארץ ישראל
82 אותו הוא שיהיה ראש חדש או יום טוב, לא מפני חשבון
83 שאנו מחשבין.

יום שישי י"ג תמוז ה'תש"ע

פרק ששי

85 א. בזמן שעושין על הראיה, היו מחשבין ויודעין שעה
86 שיתקבץ בו הירח עם החמה בדקדוק הרבה, כדרך
87 שהאצטגנין עושין, כדי לידע אם יראה הירח או לא

1 הוא יום הראיה, או קדם לו ביום או אחריו ביום. וזה
2 שיהיה לאחר הראיה ביום - פלא הוא, ובאמצעות שהן
3 למערב ארץ ישראל.

4 ג. ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה? מסוף
5 חכמי הגמרא, בעת שחרכה ארץ ישראל, ולא נשאר שם
6 בית דין קבוע. אבל בימי חכמי משנה, וכן בימי חכמי
7 הגמרא עד ימי אבני ורבא - על קביעת ארץ ישראל היו
8 סומכין.

9 ד. כשהיתה סנהדרין קיימת והיו קובעין על הראיה, היו
10 בני ארץ ישראל וכל המקומות שמגיעין אליהן שלוחי
11 תשרי עושין ימים טובים יום אחד בלבד; ושאר המקומות
12 הרחוקות, שאין שלוחי תשרי מגיעין אליהם, היו עושים
13 שני ימים מספק, לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו בני
14 ארץ ישראל את החדש.

15 ה. בזמן הזה, שאין שם סנהדרין, ובית דין של ארץ
16 ישראל קובעין על חשבון זה - היה מן הדין, שיהיו בכל
17 המקומות עושין יום טוב אחד בלבד, אפלו המקומות
18 הרחוקות שבחוצה לארץ, כמו בני ארץ ישראל, שהכל על
19 חשבון אחד סומכין וקובעין; אבל תקנת חכמים הוא,
20 שיהיו במנהג אבותיהם שבידיהם.

21 ו. לפיכך: כל מקום שלא היו שלוחי תשרי מגיעין אליו,
22 כשהיו השלוחין יוצאין - יעשו שני ימים, ואפלו בזמן הזה,
23 כמו שהיו עושין בזמן שבני ארץ ישראל קובעין על
24 הראיה; ובני ארץ ישראל בזמן הזה עושין יום אחד
25 כמנהגן, שמעולם לא עשו שני ימים. נמצא, יום טוב שני
26 שאנו עושין בגליות בזמן הזה - מדברי סופרים, שתקנו
27 דבר זה.

28 ז. יום טוב של ראש השנה, בזמן שהיו קובעין על הראיה,
29 היו רב בני ארץ ישראל עושין אותו שני ימים מספק, לפי
30 שלא היו יודעין יום שקבעו בו בית דין את החדש, שאין
31 השלוחין יוצאין ביום טוב.

32 ח. ולא עוד, אלא אפלו בירושלים עצמה, שהוא מקום
33 בית דין, פעמים רבות היו עושין יום טוב של ראש השנה
34 שני ימים; שאם לא באו העדים כל יום שלשים - נוהגין
35 היו באותו היום שמצפין לעדים קדש ולמחר קדש. והואיל
36 והיו עושין אותו שני ימים ואפלו בזמן הראיה, התקינו
37 שיהיו עושין אפלו בני ארץ ישראל אותו תמיד שני ימים
38 בזמן הזה שקובעין על החשבון. הגה למדת, שאפלו יום
39 טוב שני של ראש השנה בזמן הזה - מדברי סופרים.

40 ט. אין עשיית יום טוב אחד תלויה בקריבת המקום. כיצד?
41 אם יהיה מקום בינו ובין ירושלים מהלך חמשה ימים או
42 פחות, שבוודאי אפשר שיגיעו להן שלוחין - אין אומרים,
43 שאנשי מקום זה עושין יום טוב אחד; שמי יאמר לנו שהיו
44 השלוחים יוצאין למקום זה, שמא לא היו שלוחים יוצאין
45 למקום זה, מפני שלא היו שם ישראל, ואחר שחזרו לקבע

1 יראה. ותחלת אותו החשבון - הוא החשבון שמחשבין
2 אותו בקרוב, ויודעין שעת קבוצן בלא דקדוק, אלא
3 במהלכם האמצעי² - הוא הנקרא מולד; ונקרי החשבון -
4 שמחשבין בזמן שאין שם בית דין שיקבעו בו על הראיה,
5 והוא חשבון שאנו מחשבין היום - הוא הנקרא עבור.
6 ב. היום והלילה - ארבע ועשרים שעות בכל זמן: שתיים
7 עשרה ביום, ושתיים עשרה בלילה³. והשעה מחלקת לאלף
8 ושמונים חלקים. ולמה חלקו השעה למנן זה⁴? לפי שמנן
9 זה יש בו חצי ורביע ושמינית, ושליש ושתיים ותשוע,
10 וחמש ועשור. והרבה חלקים יש לכל אלו השמות⁵.
11 ג. משיתקבץ הירח והחמה לפי חשבון זה, עד שיתקבצו
12 פעם שניה במהלכם האמצעי - תשעה ועשרים יום, ושתיים
13 עשרה שעות מיום שלשים מתחלת לילו, ושבע מאות
14 ושלשה ותשעים חלקים משעת שלש עשרה. וזה הוא המנן
15 שבין כל מולד ומולד⁶, וזה הוא חדשה של לבנה.
16 ד. שנה של לבנה - אם תהיה שנים עשר חדש מתחדשים
17 אלו, יהיה כללה: שלש מאות יום, וארבעה וחמשים יום,
18 ושמונה שעות, ושמונה מאות וששה ושבעים חלקים; ואם
19 תהיה מעברת, ותהיה השנה שלשה עשר חדש, יהיה
20 כללה: שלש מאות ושמונים ושלשה יום, ואחת ועשרים
21 שעות, וחמש מאות ותשעה ושמונים חלקים⁷. ושנת החמה
22 היא שלש מאות חמשה ושלשים יום ושש שעות. נמצא,
23 תוספת שנת החמה על שנת הלבנה: עשרה ימים, ואחת
24 ועשרים שעות, ומאתים וארבעה חלקים.
25 ה. בשתשליף ימי חדש הלבנה שבועה שבועה, שהן ימי
26 השבוע, ישאר: יום אחד, ושתיים עשרה שעות ושבע מאות
27 ושלשה ותשעים חלקים. סימן להם: אי"ב תשצ"ג. וזו היא
28 שארית חדש הלבנה⁸. וכן בשתשליף ימי שנת הלבנה
29 שבועה שבועה: אם שנה פשוטה היא - ישאר ממנה:
30 ארבעה ימים, ושמונה שעות, ושמונה מאות וששה
31 ושבעים חלקים. סימן לה: ד"ח תתע"ו. וזו היא שארית
32 שנה פשוטה⁹. ואם שנה מעברת היא - תהיה שאריתה:
33 חמשה ימים, ואחת ועשרים שעות, וחמש מאות ותשעה
34 ושמונים חלקים. סימן להם: הכ"א תקפ"ט.
35 ו. כשיהיה עמך ידוע מולד חדש מן החדשים, ותוסיף עליו
36 אי"ב תשצ"ג - יצא מולד שאחריו, ותדע באי זה יום מימי
37 השבוע ובאי זה שעה ובכמה חלקים יהיה.
38 ז. כיצד? הרי שהיה מולד ניסן באחד בשבת, בחמש שעות
39 ביום, ומאה ושבעה חלקים - סימן להם: אהק"ז -

40 כשתוסיף עליו¹⁰ שארית חדש הלבנה, והוא אי"ב תשצ"ג
41 - יצא מולד איך בליל שלישי, חמש שעות בלילה, ותשע
42 מאות חלקים. סימן להם: ג"ה תת"ק. ועל דרך זו עד סוף
43 העולם, חדש אחר חדש.
44 ח. וכן כשיהיה עמך ידוע מולד שנה זו, ותוסיף שאריתה
45 על ימי המולד - אם פשוטה היא, שארית הפשוטה; ואם
46 מעברת היא, שארית המעברת - יצא לך מולד שנה
47 שלאחריה. וכן שנה אחר שנה, עד סוף העולם. והמולד
48 הראשון שממנו תתחיל, הוא מולד שהיה בשנה הראשונה
49 של יצירה, והוא היה בליל שני, חמש שעות בלילה,
50 ומאתים וארבעה חלקים. סימן להם: בהר"ד. וממנו הוא
51 תחלת החשבון.
52 ט. בכל החשבונות האלו שתדע מהן המולד, כשתוסיף
53 שארית עם שארית, כשיתקבץ מן החלקים אלף ושמונים -
54 תשליף שעה אחת ותוסיף אותו למנן השעות, וכשיתקבץ
55 מן השעות ארבע ועשרים - תשליף יום ותוסיף ממנו למנן
56 הימים, וכשיתקבץ מן הימים יותר על שבועה - תשליף
57 שבועה מן המנן ותניח השאר; שאין אנו מחשבין לידע
58 מנן הימים, אלא לידע באי זה יום מימי השבוע ובאי זה
59 שעה ואי זה חלק יהיה המולד.
60 י. כל תשע עשרה שנה, שיהיו מהן שבע שנים מעברות
61 ושתיים עשרה פשוטות, נקרא מחזור. ולמה סמכנו על מנן
62 זה? שבזמן שאתה מקבץ מנן ימי שתיים עשרה שנה
63 פשוטות ושבע מעברות, ושעותיהן וחלקיהן, ותשליף כל
64 אלף ושמונים חלקים - שעה, וכל ארבע ועשרים שעות -
65 יום, ותוסיף למנן הימים - תמצא הפל תשע עשרה שנה
66 משני החמה, שכל שנה מהן שלש מאות וחמשה ושלשים
67 יום ושש שעות בשנה, ולא ישאר ממנן ימי החמה בכל
68 תשע עשרה שנה חוץ משעה אחת וארבע מאות ושמונים
69 וחמשה חלקים. סימן להם: אתפ"ה.
70 יא. נמצא במחזור שהוא כזה, החדשים כלם חדשי
71 הלבנה, והשנים שני החמה. והשבע שנים המעברות שכל
72 מחזור ומחזור לפי חשבון זה, הם: שנה שלישית מן
73 המחזור, ושלשית, ושמינית, ושנת אחת עשרה, ושנת ארבע
74 עשרה, ושנת שבע עשרה, ושנת תשע עשרה. סימן להם:
75 גו"ח י"א י"ד י"ז י"ז י"ט.
76 יב. כשיתקבץ שארית כל שנה משתיים עשרה שנה
77 הפשוטות, שהיא ד"ח תתע"ו, ושארית כל שנה משבע
78 שנים המעברות, שהיא הכ"א תקפ"ט, ותשליף הפל שבועה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(2) וזהו הקיבוץ האמצעי. הסנהדרין חישה קודם את הקיבוץ האמצעי, וממנו הגיעה לקיבוץ האמיתי. (3) לעניין חשבון המולד חושבים תמיד את היום לשתיים-עשרה שעות וגם הלילה לשתיים-עשרה שעות, ואין מתחשבים בתקופות השנה, שבהן היום לפעמים יותר משתיים-עשרה שעות ולפעמים פחות משתיים-עשרה שעות. שעה היא החלק העשרים וארבעה מן היום והלילה ביחד, און בלשון הקדמונים - חלק העשרים וארבעה של הזמן הדרוש לסיכוב אחד של הגלגל היומי. (4) ולא השתמשו בחלוקה המקובלת באסטרונומיה, היינו שעה אחת = ששים דקות. (5) המספר 1080 מתחלק למכפלות 3X9; 6X9, מה שאין כן המספר 360. (6) בין קיבוץ אחד למשנהו. (7) בחשבון זה נחשב החודש השלושה עשר כ"ט יום, י"ב שעות ותשצ"ג חלקים בהתאם לחשבון הנ"ל. (8) ובשיעור זה יתאחר המולד של החודש הבא. (9) ובשיעור זה יתאחר המולד של השנה הפשוטה הבאה. (10) וכשתחסיר ממנו שארית זו, יצא לך מולד החודש שלפניו.

בשבת. וכן אם היה המולד בשלישי בחצות או אחר חצות
 - קובעין ראש החדש בחמישי בשבת.
 ד. מולד תשרי שיצא בחשבון זה בליל שלישי, בתשע
 שעות בלילה, ומאמנים וארבעה חלקים משעה עשירית -
 סימנה: ג"ט ר"ד - או יותר על זה, אם היתה שנה פשוטה
 - דוחין את ראש החדש, ואין קובעים אותו בשלישי בשנה
 זו, אלא בחמישי בשבת.
 ה. וכן אם יצא מולד תשרי ביום שני, בשלש שעות ביום,
 וחמש מאות ותשעה ושמונים חלקים משעה רביעית -
 סימנה בט"ו תקפ"ט - או יתר על כן, אם היתה אותה השנה
 מוצאי המעברת, שהיתה השנה הסמוכה לה שעברה מעברת
 - אין קובעין ראש החדש בשני בשנה זו, אלא בשלישי.
 ו. היה מולד השנה הפשוטה, שאמרנו שתדחה לחמישי,
 פחות חלק אחד, כגון שיצא סימנה ג"ט ר"ג או פחות מזה
 - קובעין אותה בשלישי. וכן אם היה מולד מוצאי העבור
 ביום שני פחות חלק, כגון שהיה סימנה בט"ו תקפ"ח או
 פחות מזה - קובעין אותה בשני. נמצא דרך קביעת ראש
 חדש תשרי לפי חשבון זה כך הוא: תחשב ותדע המולד,
 באי זה יום יהיה, ובכמה שעות מן היום או מן הלילה,
 ובכמה חלקים מן השעה. ויום המולד הוא יום הקביעה
 לעולם, אלא אם כן היה באחד בשבת או ברביעי או בערב
 שבת, או אם היה המולד בחצות היום או אחר חצות, או
 אם היה בר"ד חלקים משעה עשירית מליל שלישי או יותר
 על זה, והיתה שנה פשוטה, או שהיה המולד בתקפ"ט
 חלקים משעה רביעית מיום שני, והיתה השנה פשוטה
 שאחר המעברת; שאם יאירע באחד מארבעה דברים האלו
 - אין קובעין ביום המולד, אלא ביום שלאחריו או שלאחר
 אחריו, בדרך שבארנו.
 ז. ומפני מה אין קובעין בחשבון זה בימי אד"ו? לפי
 שהחשבון הזה הוא לקבוצת הירח והשמש בהלכה
 האמצעי, לא במקום האמתי, כמו שהודענו, לפיכך עשו
 יום קביעה ויום דחיה, כדי לפגוע ביום קבוצת האמתי.
 כיצד? בשלישי קובעין, ברביעי דוחין, בחמישי קובעין
 בששי דוחין, בשבת קובעין, אחד בשבת דוחין, בשני
 קובעין.
 ח. ועקר שאר הארבע דחיות אלו הוא זה העקר שאמרנו,
 שהחשבון הזה במהלך אמצעי. וראיה לדבר: שהמולד
 יהיה בליל שלישי וידחה לחמישי, פעמים רבות לא יראה
 ירח בליל חמישי ולא בליל ששי, מכלל שלא נתקבצו
 השמש והירח קבוצת אמתי אלא בחמישי.

פרק שמיני

א. חדשה של לבנה - תשעה ועשרים יום ומחצה ותשצ"ג
 חלקים, כמו שבארנו. ואי אפשר לומר שראש החדש יהיה

שבעה - ישאר: שני ימים, ושש עשרה שעות, וחמש מאות
 וחמשה ותשעים חלקים. סימן להם: ביי"ו תקצ"ה. וזה הוא
 שארית המחזור.
 יג. כשיהיה לך ידוע מולד תחלת מחזור, ותוסיף עליו ביי"ו
 תקצ"ה - יצא לך תחלת המחזור שאחריו. וכן מולד כל
 מחזור ומחזור, עד סוף העולם. וכבר אמרנו, שמולד תחלת
 המחזור הראשון היה לבהר"ד. ומולד השנה הוא מולד
 תשרי של אותה השנה.
 יד. ובדרך הזאת תדע מולד כל שנה ושנה שתראה, ומולד
 כל חדש וחדש שתראה, משנים שעברו או משנים
 שעתידים לבוא. כיצד? תקח שני יצירה שעברו וגמרו,
 ותעשה אותם מחזורין של תשע עשרה תשע עשרה שנה,
 עד תשרי של אותה השנה - ותדע מנך המחזורין שעברו,
 ומנך השנים שעברו ממחזור שעדין לא נשלם. ותקח לכל
 מחזור ומחזור ביי"ו תקצ"ה, ולכל שנה ושנה פשוטה משני
 המחזור שלא נשלם - ד"ח תתע"ו, ולכל שנה מעברת -
 הכ"א תקפ"ט, ותקבץ הכל, ותשליף החלקים - שעות,
 ותשליף השעות - ימים, והימים תשליכם שבעה שבעה,
 והנשאר מן הימים ומן השעות והחלקים הוא מולד שנה
 הבאה שתראה לידע מולדה.
 טו. מולד השנה שיצא בחשבון זה הוא מולד ראש חדש
 תשרי, וכשתוסיף עליו אי"ב תשצ"ג - יצא מולד מרחשון,
 וכשתוסיף על מרחשון אי"ב תשצ"ג - יצא מולד כסלו, וכן
 לכל חדש וחדש זה אחר זה, עד סוף העולם.

פרק שביעי

א. אין קובעין לעולם ראש חדש תשרי לפי חשבון זה, לא
 באחד בשבת ולא ברביעי בשבת ולא בערב שבת. וסימן
 להם: אד"ו. אלא כשיהיה מולד תשרי באחד משלשה ימים
 האלו - קובעין ראש חדש ביום שלאחריו. כיצד? הרי שהיה
 המולד באחד בשבת - קובעין ראש חדש תשרי יום שני,
 ואם היה המולד ברביעי - קובעין ראש חדש יום חמישי,
 ואם היה המולד בששי - קובעין ראש חדש בשביעי.
 ב. וכן אם יהיה המולד בחצי היום או למעלה מחצי היום
 - קובעין ראש חדש ביום שלאחריו. כיצד? הרי שהיה
 המולד ביום שני בשש שעות ביום או יתר על שש שעות
 - קובעין ראש חדש בשלישי; ואם יהיה המולד קדם חצי
 היום, אפלו בחלק אחד - קובעין ראש החדש באותו יום
 המולד עצמו. והוא, שלא יהיה אותו היום מימי אד"ו.
 ג. כשיהיה המולד בחצי היום או אחר חצות, וידחה ליום
 שלאחריו, אם יהיה יום שלאחריו מימי אד"ו - הרי זה
 נדחה לשלאחריו, ויהיה ראש החדש קבוע בשלישי מיום
 המולד. כיצד? הרי שהיה המולד בשבת בחצות, סימן:
 זי"ח - קובעין ראש החדש בשנה שמולדה כזה בשני

1 במקצת היום, עד שיהיה מקצת היום מחדש שעבר ומקצתו
2 מהבא; שנאמר: עד חדש ימים. מפי השמועה למדו,
3 שנים אתה מחשב לחדש, ואי אתה מחשב שעות.
4 ב. לפיכך עושין חדשי הלכנה, מהן חדש חסר ומהם חדש
5 מלא. חדש חסר - תשעה ועשרים יום בלבד, ואף על פי
6 שחדשה של לכנה יתר על זה בשעות; וחדש מלא -
7 משלשים יום, ואף על פי שחדשה של לכנה פחות מזה
8 בשעות. כדי שלא לחשב שעות בחדש, אלא ימים שלמים.
9 ג. אלו היה חדש של לכנה תשעה ועשרים יום ומחצה
10 בלבד, היו כל השנים חדש מלא וחדש חסר, ויהיו ימי שנת
11 הלכנה שלש מאות וארבעה וחמשים, ששה חדשים חסרים
12 וששה חדשים מלאים. אבל מפני החלקים שיש בכל חדש
13 וחדש יותר על חצי היום, יתקבץ מהן שעות וימים, עד
14 שיהיו מקצת השנים חדשים חסרים יותר על המלאים,
15 ובמקצת השנים חדשים מלאים יותר על החסרים.
16 ד. יום שלשים לעולם עושין אותו ראש חדש בחשבון זה.
17 אם היה החדש שעבר חסר - יהיה יום שלשים ראש חדש
18 הבא, ואם יהיה החדש שעבר מלא - יהיה יום שלשים
19 ראש חדש, הואיל ומקצתו ראש חדש, ויהיה תשלום
20 החדש המלא שעבר, ויהיה יום אחד ושלשים ראש חדש
21 הבא, וממנו הוא המנין, והוא יום הקביעה. ולפיכך עושין
22 ראשי חדשים בחשבון זה, חדש אחד יום אחד בלבד וחדש
23 אחד שני ימים.
24 ה. סדר החדשים המלאים והחסרים לפי חשבון זה כך
25 הוא: תשרי לעולם מלא, וטבת לעולם חסר, ומסכת ואילול
26 - אחד מלא ואחד חסר, על הסדר. ביצד? טבת חסר, שבט
27 מלא; אדר חסר, ניסן מלא; אייר חסר, סיון מלא; תמוז
28 חסר, אב מלא; אלול חסר. ובשנה המעברת - אדר ראשון
29 מלא, ואדר שני חסר.
30 ו. נשארו שני החדשים, שהן מרחשון וכסלו. פעמים יהיו
31 שניהם מלאים, ופעמים יהיו שניהם חסרים, ופעמים יהיה
32 מרחשון חסר וכסלו מלא. ושנה שיהיה בה שני חדשים
33 אלו מלאים, היא שנקראו חדשיה שלמים; ושנה שיהיה
34 בה שני חדשים אלו חסרים, נקראו חדשיה חסרי; ושנה
35 שיהיה בה מרחשון חסר וכסלו מלא, נקראו חדשיה כסדרין.
36 ז. דרך ידיעת השנה אם חדשיה מלאים או חסרי או
37 כסדרין לפי חשבון זה, כך הוא: תדע תחלה יום שנקבע בו
38 ראש השנה, שתתראה לידע סדור חדשיה, כמו שבארנו
39 בפרק שביעי, ותדע יום שיקבע בו ראש השנה שלאחריה,
40 ותחשב מנין הימים שביניהן, חוץ מיום הקביעה של זו
41 ושל זו; אם תמצא ביניהן שני ימים - יהיו חדשי השנה
42 חסרי, ואם תמצא ביניהם שלשה ימים - יהיו כסדרין, ואם
43 תמצא ביניהם ארבעה ימים - יהיו חדשי השנה שלמים.

44 ח. כמה דברים אמורים? כשהיתה השנה שתתראה לידע
45 סדור חדשיה פשוטה; אבל אם היתה מעברת: אם תמצא
46 בין יום קביעתה ובין יום קביעת שנה שלאחריה ארבעה
47 ימים - יהיו חדשי אותה שנה המעברת חסרים, ואם תמצא
48 ביניהם חמשה ימים - יהיו כסדרין, ואם תמצא ביניהם
49 ששה - יהיו שלמים.
50 ט. ביצד? הרי שרצינו לידע סדור חדשי שנה זו, והנה
51 ראש השנה בחמישי, והיא פשוטה, וראש השנה שלאחריה
52 בשני בשבת, נמצא ביניהן שלשה ימים - ידענו ששנה זו
53 חדשיה כסדרין. ואלו היה ראש השנה שלאחריה בשלישי
54 - היו חדשי השנה זו שלמים. ואלו היה ראש השנה בשנה
55 זו בשבת, ובשנה שלאחריה בשלישי בשבת - היו חדשי
56 שנה זו חסרי. ועל דרך זו תחשב לשנה המעברת, כמו
57 שבארנו.
58 י. יש שם סימנין שתסמך עליהם, כדי שלא תטעה בחשבון
59 סדור חדשי השנה, והן בנויין על עקרי זה החשבון
60 והקביעות והדחיות שבארנו בדרך. ואלו הן: כל שנה
61 שיהיה ראש השנה בה בשלישי - תהיה לעולם כסדרין לפי
62 חשבון זה, בין פשוטה בין מעברת; ואם יהיה ראש השנה
63 בשבת או בשני - לא תהיה כסדרין לעולם, בין בפשוטה
64 בין במעברת; ואם יהיה ראש השנה בחמישי: אם פשוטה
65 היא - אי אפשר שיהיו חדשיה חסרים לפי חשבון זה, ואם
66 מעברת היא - אי אפשר שיהיו חדשיה כסדרין לפי חשבון
67 זה.

יום שבת קודש י"ד תמוז ה'תש"ע

פרק תשיעי

70 א. שנת החמה - יש מחכמי ישראל שאומרים, שהיא שלש
71 מאות חמשה ושלשים יום ורביע יום, שהוא שש שעות; ויש
72 מהן שאומרים, שהוא פחות מרביע היום. וכן חכמי יון
73 ופרס יש ביניהן מחלוקת בדבר זה.
74 ב. מי שהוא אומר שהיא שס"ה יום ורביע יום, ישאר מכל
75 מחזור של תשע עשרה שנה שעה אחת וארבע מאות
76 ושמונים וחמשה חלקים, כמו שאמרנו, ויהיה בין תקופה
77 לתקופה אחד ותשעים יום ושבע שעות וחצי שעה.
78 ומשומע תקופה אחת באי זה יום באיזו שעה היא, תתחיל
79 למנות ממנה לתקופה השניה שאחריה, ומן השניה
80 לשלישית, עד סוף העולם.
81 ג. תקופת ניסן היא השעה והחלק שתכנס בו השמש
82 בראש מזל טלה, ותקופת תמוז - היות השמש בראש מזל
83 סרטן, ותקופת תשרי - היות השמש בראש מזל מאזניים,
84 ותקופת טבת - היות השמש בראש מזל גדי. ותקופת ניסן

שעות ומחצה - הרי תהיה תקופת תמוז בשעה ומחצה
מיום חמישי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה - תהיה
תקופת תשרי בתשע שעות מיום חמישי; וכשתוסיף עליה
שבע שעות ומחצה - תהיה תקופת טבת בארבע שעות
ומחצה מליל ששי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה -
תהיה תקופת ניסן הבאה בתחלת יום ששי. ועל דרך זו עד
סוף העולם, תקופה אחר תקופה.

ו. אם תרצה לידע בכמה יום בחדש תהיה תקופת ניסן של
שנה זו - תדע תחלה באי זה יום מימי השבוע תהיה, ובאי
זה יום יקבעו ניסן של שנה זו, וכמה שנים גמורות עברו
מן המחזור, ותקח לכל שנה אחד עשר יום, ותוסיף על
סכום הימים שבעה ימים בזמנים אלו, והשלף הכל שלשים
שלשים, והנשאר פחות משלשים - תתחיל למנות מראש
חדש ניסן; אם יגיע ליום התקופה - מוטב, ואם לאו -
הוסף יום או שני ימים או שלשה ימים על המנין, עד
שיגיע ליום התקופה. ואם תהיה השנה מעברת - תתחיל
למנות מראש חדש אדר שני, וליום שיגיע החשבון -
באותו היום מן החדש תהיה התקופה.

ז. כיצד? הרי שרצינו לידע בכמה בחדש תהיה תקופת
ניסן של שנת שלשים ותשע מאות, שהיא שנה תשיעית
ממחזור ר"ס - מצאנו ראש חדש ניסן נקבע בה בחמישי,
ותקופת ניסן בחמישי; ולפי שהיתה שנה זו תשיעית
למחזור, יהיו השנים הגמורות שמונה; כשתקח לכל שנה
מהן אחד עשר יום, יהיו כל הימים שמונה ושמזנים; ותוסיף
שבעה, הרי הכל חמשה ותשעים; תשלף הכל שלשים
שלשים, נשאר חמשה ימים; כשתתחיל למנות חמשה
ימים מראש חדש ניסן, שהיה בחמישי, יגיע החשבון ליום
שני; וכבר ידענו שאין התקופה בשני בשבת אלא בחמישי,
לפיכך תוסיף יום אחד יום עד שתגיע לחמישי, שהוא יום
התקופה; נמצאת תקופת ניסן בשנה זו ביום שמיני מחדש
ניסן. ועל הדרך הזאת תעשה בכל שנה ושנה.

ח. זה שאמרנו: תוסיף יום אחד יום עד שתגיע ליום
התקופה - לעולם לא תהיה צריך להוסיף אלא יום אחד
או שנים או שלשה. ופלא גדול הוא שתהיה צריך להוסיף
ארבעה ימים. ואם מצאת שאמה צריך להוסיף יום על זה
- תדע שטעית בחשבון, ותחזר ותחשב בדקדוק.

פרק עשירי

א. שנת החמה למי שהוא אומר שהוא פחות מרביע -
מחכמי ישראל יש מי שאומר: שלש מאות חמשה ושלשים
יום, וחמש שעות, ותשע מאות שבעה ותשעים חלקים,
ושמונה וארבעים רגע. והרגע - אחד מששה ושבעים
בחלק. ולפי חשבון זה תהיה תוספת שנת החמה על שנת
הלכנה: עשרה ימים, ואחת ועשרים שעה, ומאה ואחד

היתה בשנה הראשונה של יצירה לפי חשבון זה קדם מולד
ניסן: בשבעה ימים, ותשע שעות, ויש מאות ושנים
וארבעים חלקים. סימנה: ז"ט תרמ"ב.

ד. דרך חשבון התקופה כך היא: תדע תחלה כמה מחזורין
שלמים משנת היצירה עד המחזור שתמצא, וקח לכל
מחזור מהן שעה אחת ותפ"ה חלקים; קבץ כל החלקים -
שעות, וכל השעות - ימים, ותגדע מן הכל שבעה ימים
ותשע שעות ויש מאות ושנים וארבעים חלקים, והנשאר
תוסיף אותו על מולד ניסן של שנה ראשונה מן המחזור;
וצא לך באי זה יום ובכמה בחדש תהיה תקופת ניסן של
אותה השנה מן המחזור, וממנה תתחיל למנות אחד
ותשעים יום ושבע שעות ומחצה לכל תקופה ותקופה. ואם
תרצה לידע תקופת ניסן של שנה זו, שהיא שנת כך וכך
במחזור שאמה עומד בו - קח לכל המחזורין השלמים
שעה ותפ"ה לכל מחזור, ולכל השנים הגמורות ששלמו מן
המחזור - עשרה ימים ואחת ועשרים שעות ומאתים
וארבעה חלקים לכל שנה, וקבץ הכל, ותגדע ממנו שבעה
ימים ותשע שעות ויש מאות ושנים וארבעים חלקים,
והנשאר תשליכם חדשי הלכנה - תשעה ועשרים יום ושתיים
עשרה שעות ושבע מאות ושלש ותשעים חלקים, והנשאר
פחות מחדש הלכנה - תוסיף אותו על מולד ניסן של אותה
השנה, ותדע זמן תקופת ניסן של אותה השנה בכמה יום
בחדש היא ובכמה שעה. תקופת ניסן לפי חשבון זה אינה
לעולם אלא או בתחלת הלילה, או בחצי הלילה, או
בתחלת היום, או בחצי היום; ותקופת תמוז לעולם אינה
אלא או בשבע שעות ומחצה, או בשעה אחת ומחצה, בין
ביום בין בלילה; ותקופת תשרי לעולם אינה אלא בתשע
שעות, או בשלש שעות, בין ביום בין בלילה; ותקופת
טבת לעולם אינה אלא או בעשר שעות ומחצה, או בארבע
שעות ומחצה, בין ביום בין בלילה. אם תרצה לידע באי
זה יום מימי השבוע ובאי זה שעה תהיה התקופה - קח
שנים גמורות שעברו משנת היצירה עד שנה שתמצא,
והשלף הכל שמונה ועשרים שמונה ועשרים, והנשאר יותר
משמונה ועשרים - קח לכל שנה יום אחד שש שעות,
וקבץ הכל, והוסף עליו שלשה, והשלף הכל שבעה שבעה,
והנשאר מן הימים ומן השעות תתחיל למנות מתחלת ליל
אחד בשבת, ולאשר יגיע החשבון בו תהיה תקופת ניסן.
ולמה מוסיפין שלשה? לפי שתקופה ראשונה של שנת
יצירה היתה בתחלת ליל רביעי.

ה. כיצד? הרי שרצינו לידע תקופת ניסן של שנת תשע
מאות שלשים וארבעת אלפים ליצירה - כשתשלף הכל
שמונה ועשרים שמונה ועשרים, תשאר שנה אחת; תקח
לה יום אחד ויש שעות ותוסיף עליו שלש, נמצאת תקופת
ניסן בליל חמישי שש שעות בלילה. וכשתוסיף עליה שבע

1 וְעֹשִׂים חֶלֶק, וְשִׁמּוֹנָה וְאַרְבָּעִים רָגַע. סִימֵן לָהֶם: יכ"א
2 קכ"א מ"ח. וְלֹא תִמְצָא תוֹסֶפֶת בְּמַחְזֹר שֶׁל תִּשְׁעַ עֲשָׂרָה
3 שָׁנָה כָּלֵל, אֲלֹא בְּכָל מַחְזֹר מִקֵּם יִשְׁלְמוּ שְׁנֵי הַחֲמֵה עִם
4 שְׁנֵי הַלִּבְנָה הַפְּשׁוּטוֹת וְהַמְעַבְרוֹת.
5 ב. בֵּין כָּל תְּקוּפָה וְתְקוּפָה לְפִי חֲשֻׁבּוֹן זֶה: אֶחָד וְתִשְׁעִים
6 יוֹם, וְשִׁבְעַת שָׁעוֹת, וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעָה עֶשְׂרֵי חֲלָקִים, וְאֶחָד
7 וְשִׁלְשִׁים רָגַע. סִימֵן לָהֶם: צא"ז תקי"ט ל"א. וְכִשְׁתַּדַּע
8 תְּקוּפָה מִן הַתְּקוּפּוֹת אֵימָתִי הִיָּתָה - תַּחֲשַׁב מֵאוֹתוֹ רָגַע מִנֵּן
9 זֶה, וְתַדַּע תְּקוּפָה שְׁאַתְרֶיהָ, עַל הַדְּרָךְ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּתְּקוּפָה
10 הַשָּׁנָה שֶׁהִיא רְבִיעִי.
11 ג. תְּקוּפַת נִיסָן לְפִי חֲשֻׁבּוֹן זֶה הִיָּתָה בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל
12 יַצִּירָה קֶדֶם מוֹלַד נִיסָן בְּתִשְׁעַ שָׁעוֹת וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁנַיִם
13 וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. סִימֵן לָהֶם: ט' תרמ"ב. וְכֵן הִיא לְעוֹלָם,
14 בְּכָל שָׁנָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל כָּל מַחְזֹר, קֶדֶם מוֹלַד נִיסָן בְּתִשְׁעַ
15 שָׁעוֹת וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁנַיִם וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים.
16 ד. כִּשְׁתַּדַּע תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁל שָׁנָה רִאשׁוֹנָה מִן הַמַּחְזֹר -
17 תַּחֲשַׁב מִמֶּנָּה אֶחָד וְתִשְׁעִים יוֹם, וְשִׁבְעַת שָׁעוֹת, וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת
18 וְתִשְׁעָה עֶשְׂרֵי חֲלָקִים, וְאֶחָד וְשִׁלְשִׁים רָגַע, לְכָל תְּקוּפָה
19 וְתְקוּפָה, עַד סוֹף הַמַּחְזֹר.
20 ה. אִם תִּרְצֶה לִידַע מַתִּי תִהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן לְפִי חֲשֻׁבּוֹן זֶה
21 - תַּדַּע תַּחֲלָה שְׁנַיִם גְּמוּרוֹת שֶׁעָבְרוּ מִן הַמַּחְזֹר, וְתִקַּח לְכָל
22 שָׁנָה מִקֵּם תוֹסֶפֶת, וְהִיא יכ"א קכ"א מ"ח, וְקַבֵּץ כָּל הַרְגָעִים
23 - חֲלָקִים, וְכָל הַחֲלָקִים - שָׁעוֹת, וְכָל הַשָּׁעוֹת - יָמִים, כְּדֶרֶךְ
24 שֶׁתַּחֲשַׁב בַּמּוֹלָדוֹת, וְתִגְרַע מִן הַכֹּל תִּשְׁעַ שָׁעוֹת וְשֵׁשׁ מֵאוֹת
25 וּשְׁנַיִם וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים, וְהִנֵּשְׂאָר תִּשְׁלִיף חֲדָשִׁי לִבְנָה,
26 וְהִנֵּשְׂאָר - שְׁאִין בּוֹ חֲדָשׁ לִבְנָה - תוֹסִיף אוֹתוֹ עַל מוֹלַד נִיסָן
27 שֶׁל אוֹתָהּ שָׁנָה, וְכִרְגַע שִׁיגִיעַ הַמִּנֵּן בּוֹ תִהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן
28 שֶׁל אוֹתָהּ שָׁנָה.
29 ו. וְנִרְאִין לִי הַדְּבָרִים, שֶׁעַל חֲשֻׁבּוֹן תְּקוּפָה זֶה הָיוּ סוֹמְכִין
30 לְעִנְיָן עֲבוּר הַשָּׁנָה בְּעַת שְׁבִית דִּין הַגְּדוֹל מִצּוֹי, שֶׁהָיוּ
31 מְעַבְרִין מִפְּנֵי הַזְמַן אוֹ מִפְּנֵי הַצֶּרֶךְ, לְפִי שֶׁחֲשֻׁבּוֹן זֶה הוּא
32 הָאֱמֶת יוֹתֵר מִן הָרִאשׁוֹן, וְהוּא קְרוֹב מִן הַדְּבָרִים שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ
33 בְּאַצְטֻגְנִינּוֹת יוֹתֵר מִן הַחֲשֻׁבּוֹן הָרִאשׁוֹן, שֶׁהִיָּתָה בּוֹ שְׁנַת
34 הַחֲמֵה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים יוֹם וְרְבִיעִי יוֹם.
35 ז. וְחֲשֻׁבּוֹן שְׁתֵּי תְּקוּפּוֹת הָאֵלּוּ שֶׁבִּאֲרָנוּ דְרָכָם - הַכֹּל בְּקִרְוֹב
36 הוּא, וּבְמַהֲלָךְ הַשָּׁמֶשׁ הָאֱמָצִי, לֹא בְּמִקּוּמָה אֱמָתִי; אֲבָל
37 בְּמִקּוּם הַשָּׁמֶשׁ הָאֱמָתִי תִהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן בְּזִמְנִים אֵלּוּ בְּכַמוֹ
38 שְׁנֵי יָמִים קֶדֶם שְׁתֵּי הַתְּקוּפּוֹת שִׁיּוּצָאִין בְּחֲשֻׁבּוֹן זֶה - בֵּין
39 בְּחֲשֻׁבּוֹן מִי שֶׁחֲשַׁב רְבִיעִי יוֹם גָּמוּר, בֵּין לְמִי שֶׁמַּחֲשַׁב
40 לְפָחוֹת מְרְבִיעִי יוֹם.
41 פָּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי

47 ב. וְדָרְכֵי הַחֲשֻׁבּוֹן יֵשׁ בָּהֶן מַחְלָקוֹת גְּדוּלוֹת בֵּין חֲכָמֵי
48 הַגּוֹיִם הַקְּדֻמוֹנִים, שֶׁחֲקְרוּ עַל חֲשֻׁבּוֹן הַתְּקוּפּוֹת
49 וְהַגִּימְטְרִיאוֹת. וְאֲנָשִׁים חֲכָמִים גְּדוּלִים נִשְׁתַּבְּשׁוּ בָּהֶן,
50 וְנִתְעַלְמוּ מִקֵּם דְּבָרִים, וְנוֹלְדוּ לָהֶן סִפְקוֹת. וְיֵשׁ מִי שֶׁדִּקְדַּק
51 הַרְבֵּה, וְלֹא פָּגַע בְּדֶרֶךְ הַנִּכּוֹנָה בְּחֲשֻׁבּוֹן רִאֲיִת הַיָּרֵחַ, אֲלֹא
52 צָלַל בְּמִים אֲדִירִים וְהִעֲלָה חֶרֶס בִּידּוֹ.
53 ג. וּלְפִי אֲרֶךְ הַיָּמִים וְרֹב הַבְּדִיקוֹת וְהַחֲקִירוֹת נִוְדְּעוּ לְמִקְצַת
54 הַחֲכָמִים דְּרָכֵי חֲשֻׁבּוֹן זֶה. וְעוֹד, שֵׁשׁ לָנוּ בַּעֲקָרִים אֵלּוּ
55 קְבָלוֹת מִפִּי הַחֲכָמִים, וְרִאֲיוֹת שֶׁלֹּא נִכְתְּבוּ בְּסִפְרֵים הַיְּדוּעִים
56 לְכָל. וּמִפְּנֵי כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים כָּשֶׁר בְּעִינֵי לְבָאֵר דְּרָכֵי חֲשֻׁבּוֹן
57 זֶה, כְּדִי שִׁיְהִי נִכּוֹן לְמִי שֶׁמָּלְאוּ לְבוֹ לְקַרְבָּה אֶל הַמְּלָאכָה
58 לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ.
59 ד. וְאֵל יִהְיֶה דְרָכִים אֵלּוּ קְלִים בְּעִינֶיךָ, מִפְּנֵי שְׁאִין אָנוּ
60 צָרִיכִין לָהֶם בְּזִמְנָן הַזֶּה; שֶׁאֵלּוּ הַדְּרָכִים - דְּרָכִים רְחוּקִים
61 וְעִמְקִים הֵן, וְהוּא סוֹד הַעֲבוּר, שֶׁהָיוּ הַחֲכָמִים הַגְּדוּלִים
62 יוֹדְעִים אוֹתוֹ, וְאִין מוֹסְרִין אוֹתוֹ לְכָל אָדָם, אֲלֹא לְסִמּוּכִים
63 נְבוֹנִים. אֲבָל זֶה הַחֲשֻׁבּוֹן בְּזִמְנָן הַזֶּה, שְׁאִין בֵּית דִּין לְקַבֵּעַ
64 עַל פִּי הָרִאֲיָה, שֶׁאָנוּ מַחֲשִׁבִין בּוֹ הַיּוֹם - אֲפִלּוּ תִינּוּקוֹת שֶׁל
65 בֵּית רַבֵּן מִגִּיעִין עַד סוֹפּוֹ בְּשִׁלְשָׁה וְאַרְבָּעָה יָמִים.
66 ה. שְׁמָא יִתְבּוֹנֵן חֲכָם מִחֲכָמֵי הָאֱמֶת אוֹ מִחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל,
67 שֶׁלְּמַדּוֹ חֲכָמַת יוֹן, בְּדְרָכִים אֵלּוּ שְׁאִין מַחֲשַׁב בָּהֶן לְרִאֲיִת
68 הַיָּרֵחַ, וְיִרְאֶה קְרוֹב מְעַט בְּמִקְצַת הַדְּרָכִים, וְיַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ
69 שֶׁנִּתְעַלַּם מִמֶּנּוּ דְבָר זֶה, וְלֹא יִדְעֵנוּ שֵׁשׁ בְּאוֹתוֹ הַדְּרָךְ קְרוֹב
70 - אֵל יַעֲלֶה זֶה עַל דַּעְתּוֹ; אֲלֹא כָּל דְּבָר שֶׁלֹּא דִקְדָּקְנוּ בּוֹ -
71 מִפְּנֵי שִׁדְּעָנוּ בַּעֲקָר הַגִּימְטְרִיאוֹת בְּרִאֲיוֹת בְּרוּרוֹת שְׁאִין דְּבָר
72 זֶה מִפְּסִיד בִּידִיעַת הָרִאֲיָה וְאִין חוֹשְׁשִׁין לוֹ, לְפִיכָף לֹא
73 דִקְדָּקְנוּ בּוֹ.
74 ו. וְכֵן כְּשִׁירְאָה בְּדֶרֶךְ מִן הַדְּרָכִים חֲסִרוֹן מְעַט מִחֲשֻׁבּוֹן
75 הָרִאֲיוֹ לְאוֹתָהּ הַדְּרָךְ - כְּכֹנֶנָה עֲשִׂינוּ זֶה, לְפִי שֵׁשׁ כְּנָגְדוֹ
76 יִתְרוֹן בְּדֶרֶךְ אַחֶרֶת, עַד שֶׁיֵּצֵא הַדְּבָר לְאִמְתּוֹ בְּדְרָכִים קְרוֹבִים
77 בְּלֹא חֲשֻׁבּוֹן אֲרֶךְ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִבְהַל הָאָדָם, שֶׁאִינוּ רִגִיל
78 בְּדְבָרִים אֵלּוּ, בְּרֹב הַחֲשֻׁבּוֹנוֹת שְׁאִין מוֹעִילִין בְּרִאֲיִת הַיָּרֵחַ.
79 ז. הַעֲקָרִים שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לִידַע תַּחֲלָה לְכָל חֲשֻׁבּוֹנוֹת
80 הָאִצְטֻגְנִינּוֹת - בֵּין לְדְרָכֵי חֲשֻׁבּוֹן הָרִאֲיָה בֵּין לְשָׂאֵר דְּבָרִים
81 - אֵלּוּ הֵן: הַגִּלְגָּל מִחֶלֶק בְּשִׁלֵּשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים מַעֲלוֹת. כָּל
82 מִזֵּל וּמִזֵּל שְׁלִשִׁים מַעֲלוֹת. וּמִתַּחֲלִיל מִתַּחֲלִיל מִזֵּל טֵלָה. וְכָל
83 מַעֲלָה וּמַעֲלָה - שְׁשִׁים חֲלָקִים. וְכָל חֶלֶק וְחֶלֶק - שְׁשִׁים
84 שְׁנִיּוֹת. וְכָל שְׁנִיָּה וּשְׁנִיָּה - שְׁשִׁים שְׁלִישִׁיּוֹת. וְכֵן תִּדְקַדַּק
85 הַחֲשֻׁבּוֹן וְיִתְחַלֵּק כָּל זִמְנָן שֶׁתִּרְצֶה.
86 ח. לְפִיכָף, אִם יֵצֵא לָךְ בְּחֲשֻׁבּוֹן, שְׂכּוּכָב פְּלוּנִי מְקוּמוֹ
87 בְּגִלְגָּל בְּשָׁבָעִים מַעֲלוֹת וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים וְאַרְבָּעִים שְׁנִיּוֹת -
88 תַּדַּע, שְׂכּוּכָב זֶה הוּא מִזֵּל תְּאוּמִים בְּחִצֵּי מַעֲלָה אַחַת עֲשָׂרָה
89 מִמִּזֵּל זֶה; לְפִי שֶׁמִּזֵּל טֵלָה שְׁלִשִׁים מַעֲלוֹת, וּמִזֵּל שׁוֹר
90 שְׁלִשִׁים מַעֲלוֹת, נִשְׂאָר עֶשְׂרֵי מַעֲלוֹת וּמִתְחַצֶּה מִמִּזֵּל תְּאוּמִים,
91 וְאַרְבָּעִים שְׁנִיּוֹת מִחִצֵּי הַמַּעֲלָה הָאֲחֵרוֹן.
92 ט. וְכֵן אִם יֵצֵא מְקוּמוֹ בְּגִלְגָּל בְּשִׁלֵּשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת
93 - תַּדַּע, שְׂכּוּכָב זֶה בְּמִזֵּל דְּלִי בְּעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת בּוֹ. וְעַל דְּרָךְ

יג. וכן שאר השבועה פוככים - מהלך כל אחד ואחד מהן
בגלגל שלו מהלך שנה, אין בו לא קלות ולא כבדות, אלא
כמו מהלכו היום כמו מהלכו אמש כמו מהלכו למחר כמו
מהלכו בכל יום ויום. וגלגל של כל אחד מהם, אף על פי
שהוא מקיף את העולם, אין הארץ באמצעו.
יד. לפיכך, אם תערו מהלך כל אחד מהן לגלגל המקיף
את העולם שהארץ באמצעו, שהוא גלגל המזלות - ישנה
הלוכו, ונמצא מהלכו ביום זה בגלגל המזלות פחות או
יותר על מהלכו אמש או על מהלכו למחר.
טו. מהלך השנה שמהלך הכוכב או השמש או הירח
בגלגלו - הוא הנקרא אמצע המהלך; והמהלך שיהיה
בגלגל המזלות, שהוא פעמים יותר ופעמים חסר - הוא
המהלך האמתי, ובו יהיה מקום השמש או מקום הירח
האמתי.
טז. כבר אמרנו, שאלו הדרכים שאנו מכארים בהלכות
אלו אינן אלא לחשבון ראית הירח בלבד, לפיכך עשינו
העקר, שממנו מתחילין לעולם לחשבון זה, מתחלת ליל
חמישי, שיומו יום שלישי לחדש ניסן, משנה זו, שהיא
שנת שבע עשרה ממחזור ר"ס, שהיא שנת שמונה ושלשים
ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה, שהיא שנת תשע
ושמונים וארבע מאות וארבע לשטרות, שהיא שנת תשע
ומאה וארבע לחרבן בית שני. וזו היא שאנו קוראים אותה
שנת העקר בחשבון זה.
יז. ולפי שהראיה לא תהיה אלא בארץ ישראל, כמו
שבארנו, עשינו כל דרכי חשבון הזה בנויים על עיר
ירושלים, ולשאר המקומות הסובבין אותה בכמו ששה או
שבעה ימים, שבהן רואין את הירח תמיד ובאים ומעידים
בבית דין. ומקום זה הוא נוטה מתחת הקו השנה, המסבב
באמצע העולם, כנגד רוח צפונית בכמו שתים ושלשים
מעלות עד חמש ושלשים ועד תשע ועשרים, וכן הוא נוטה
מאמצע הישוב כנגד רוח מערב בכמו ארבע ועשרים
מעלות עד שבע ועשרים ועד אחת ועשרים.

זו בכל המנינות. וסדר המזלות כך הוא: טלה, שור,
תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזנים, עקרב, קשת, גדי,
דלי, דגים.
י. החשבונות כלם, כשתקבץ שארית לשארית או כשתוסיף
מנין על מנין, תקבץ כל מין עם מינו: השניות עם השניות,
והחלקים עם החלקים, והמעלות עם המעלות. וכל זמן
שיתקבץ מן השניות ששים - תשים חלק אחד ותוסיף על
החלקים; וכל שיתקבץ מן החלקים ששים - תשים אותו
מעלה ותוסיף אותה על המעלות. וכשתקבץ המעלות -
תשליף אותן שלש מאות וששים, והנשאר משלש מאות
וששים ולמטה - הוא שתופסין אותו לחשבון.
יא. בכל החשבונות כלן, כשתרצה לגרע מנין ממנין, אם
יהיה זה שגורעין אותו יתר על זה שגורעין ממנו, אפלו
בחלק אחד - תוסיף על זה שגורעין ממנו שלש מאות
וששים מעלות, כדי שיהא אפשר לגרע זה המנין ממנו.
יב. כיצד? הרי שהצריךך החשבון לגרע מאתים מעלות
וחמשים חלקים וארבעים שניות - סימן: רנ"ם - ממאה
מעלות ועשרים חלקים ושלשים שניות - סימן: קכ"ל -
תוסיף על המאה שלש מאות וששים, יהיו המעלות ארבע
מאות וששים. ותתחיל לגרע השניות מן השניות. תבוא
לגרע ארבעים משלשים - אי אפשר. תרים חלק אחד מן
העשרים חלקים, ותעשה אותו ששים שניות, ותוסיף על
השלשים, ונמצאו השניות תשעים. תגרע מהם הארבעים,
ישאר חמשים שניות. ותחזר לגרע חמשים חלקים מתשעה
עשר חלקים, שכבר הרימות מהם חלק אחד ועשיתו שניות,
ואי אפשר לגרע חמשים מתשעה עשר, לפיכך תרים מעלה
אחת מן המעלות, ותעשה אותה ששים חלקים, ותוסיף על
התשעה עשר, ונמצאו החלקים תשעה ושבעים. תגרע מהן
החמשים, ישאר תשעה ועשרים חלקים. ותחזר לגרע
המאתים מעלות מן ארבע מאות ותשע וחמשים מעלות,
שכבר הרימות מעלה אחת ועשית חלקים, ישאר מאתים
ותשע וחמשים מעלות. ונמצא השאר סימנו: רנ"ט כ"ט נ'.
ועל דרך זו בכל גרעון וגרעון השמש והירח.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ח' י"ד תמוז ה'תש"ע

ב. אין מדליקין בטבל טמא אפלו בחל, ואין צריך לומר
בשבת. שנאמר: את משמרת תרומתי; מה תרומה טהורה
— אין לה בה אלא משעת הרמתה, אף תרומה טמאה —
אין לה להנות בה אלא משעת הרמתה ואילוף.
ג. אין מחפין בטבל, ואין זורעין את הטבל. ואפלו פרות
שלא נגמרה מלאכתן — אסור לזרע מהן עד שיעשר. במה
דברים אמורים? בתבואה וקטניות וכיוצא בהן; אבל העוקר
שתילים שיש בהן פרות ממקום למקום בתוך שדהו —
הרי זה מותר, ואינו כזורע טבל, שהרי לא אסף הפרות. וכן
העוקר לפת וצנונות ושתלם במקום אחר, אם נתפנן להוסיף
בגופן — מותר. ואם שתלן כדי שיקשו ויקח הנזרע שלהן
— אסור, מפני שהוא כזורע חטים או שעורים של טבל.

יום ראשון ח' תמוז ה'תש"ע

הלכות מעשר

פרק ששי

א. מחליקין בתאנים וענבים של טבל, ואין בזה משום
הפסד. וכל שאסור לזרים לאכלו בתרומה, כגון הגרעינין
וכיוצא בהן — כך אסור לאכלו מן הטבל ומן המעשר
שלא נטלה תרומתו וממעשר שני והקדש שלא נפדו. וכל
שמותר לזרים לאכלו בתרומה מדברים אלו — כך מותר
בטבל ובמעשר שלא נטלה תרומתו וממעשר שני והקדש
שלא נפדו.

יד. שנים שקבלו שדה בארסות או ירשו או נשתתפו —
יכול האחד לומר לחברו: טל אתה חטים שבמקום פלוני
ואני חטים שבמקום פלוני, אתה זין שבמקום פלוני ואני
זין שבמקום פלוני; אבל לא יאמר: טל אתה חטים ואני
שעורים, אתה זין ואני שמן, מפני שמוכרין את הטבל.
טו. כהן או לוי שלקחו פרות מישראל אחר שנגמרה
מלאכתן — מוציאין את התרומה והמעשרות מידיהן
ונותנין אותם לכהנים וללויים אחרים. קנס הוא להם, כדי
שלא יקפצו לגרנות ולגתות ויקנו טבלים, כדי להפקיע
מתנות אחיהם הכהנים. ואם קנו קדם שתגמר מלאכתן —
אין מוציאם מידם.
טז. כהן או לוי שמכרו פרות תלושין לישראל קדם
שתגמר מלאכתן, ואין צריך לומר אם מכרו במחבר —
הרי התרומה או המעשר שלהם. ואם מכרו אחר גמר
מלאכה — הרי התרומה והמעשר של לוקח, ומפריש ונותן
לכל כהן או לוי שירצה.
יז. כהן ולוי שקבלו שדה מישראל — כשם שחולקין
בחלין, כך חולקין בתרומה ובמעשרות; והישראל נוטל
חלקו ונותן לכל כהן או לוי שירצה. אבל ישראל שקבל
שדה מכהן או מלוי — התרומה או המעשר לבעל השדה,
ושאר המתנות — חולקין.
יח. המקבל זיתים להוציא מהן שמן, בין ישראל מכהן או
לוי בין כהן או לוי מישראל — כשם שחולקין בחלין, כך
חולקין בתרומה ומעשרות, מפני שהשמן חשוב הוא.
יט. כהן שמכר שדה לישראל ואמר לו: על מנת שהמעשר
שלה שלי לעולם — הרי הן שלו. בין שאמר על מנת —
נעשה כמי ששיר מקום המעשר. ואם מת הכהן — הרי
בנו כשאר הכהנים. ואם אמר לו: על מנת שהמעשרות לי
ולבני, מת הוא — ישלם בנו. על מנת שהמעשרות שלי
כל זמן שהיא לפני, מכרה לאחר, אף על פי שחזר ולקחה
— אין לכהן אותם המעשרות.
כ. ישראל שקבל שדה מכהן ולוי ואמר לו: על מנת
שהמעשרות שלי ארבע או חמש שנים — מתר; על מנת
שהן שלי לעולם — אסור, שאין כהן עושה כהן. וכן בן
לוי שהיה עליו חוב לישראל — לא יהיה ישראל זה גובה
מאחרים ומפריש עד שיפרע כנגד חובו; שאין לוי זה
עושה בעל חוב שלו כלוי אחר שיגבה מעשר מאחרים.
כא. ישראל שירש טבל ממרח מאבי אמו כהן, ואותו אבי
אמו ירשו מאבי אמו ישראל — הרי זה מפריש ממנו
מעשרותיו והן שלו; שהמתנות הראויות לתרם — כמו
שהורמו הן, אף על פי שלא הורמו.
כב. הנותן שדה בקבלה לעובד כוכבים או למי שאינו
נאמן על המעשרות, אף על פי שלא באו לעונת מעשרות
— צריך לעשר על ידם. נתנה לעם הארץ: עד שלא באו
לעונת המעשרות — אינו צריך לעשר על ידם; ומשבאו
לעונת המעשרות — צריך לעשר על ידם. כיצד הוא
עושה? עומד על הגרן ונוטל, ואינו חושש למה שאכלו,
שאין אנו אחראין להן.

ד. ליטרא מעשר טבול שזרעה והשביחה והרי היא עשר
ליטרין — חיבת במעשר, ואותה ליטרא מעשר עליה
מקום אחר לפי חשבון. ליטרא בצלים שתקנס וזרעם —
אינו מעשר לפי חשבון התוספת, אלא מעשר לפי כלו.
ה. זרעונים שהביאו שליש ומרחן ועשרן ואחר כך זרען
והוסיפו, ואין זרעם כלה — הרי זה ספק אם חיבין
במעשר מדבריהם, הואיל והוסיפו, או אין חיבין, שהרי
הזרע שעדין הוא קים ולא אבד מעשר הוא. ואין אלו
דומים לבצלים, שהבצלים אין זרפן להזרע.
ו. הזרע את הטבל, בין דבר שזרעו כלה בין דבר שאין
זרעו כלה: אם אפשר ללקטו — קונסין אותו ומלקטו;
ואם צמח — אין מחיבין אותו לעקר. והגדולין חלין. ואם
היה דבר שאין זרעו כלה — אפלו גדולי גדולין ואסורין,
עד שלש גרנות; והרכיבי — מתר. ומפני מה הגדולין
אסורין? מפני תרומת מעשר ותרומה גדולה שבה. וכן הדין
בזרע מעשר שלא נטלה תרומתו. אין מוכרין את הטבל
אלא לצורך ולחבר. ואסור לשלח את הטבל ואפלו חבר
לחבר, שמא יסמכו זה על זה ויאכל הטבל.
ז. המוכר פרות לחברו ונזכר שהם טבל, ורץ אחריה לתקנו
ולא מצאו: אם ידוע שאין קנימין ושקבר אבדו או נאכלו
— אינו צריך לעשר עליהם; ואם ספק שהם קנימין או אין
קנימין — צריך להוציא עליהן מעשרות מפורות אחרות.
ח. המוכר פרות לחברו, מוכר אומר: על מנת שהן טבל
מכרתי, ולוקח אומר: לא לקחתי ממך אלא מעשרין —
כופין את המוכר לתקן. קנס הוא לו מפני שמכר טבל.
ט. אין פורעין חוב מן הטבל, מפני שהוא כמוכרו.
י. מי שלקחו בית המלך את פרותיו והם טבלים: אם
מחמת שהוא חיב להן — צריך להוציא עליהן מעשרות;
ואם לקחו באנס — אינו צריך לעשר עליהם.
יא. הלוקח טבל משני מקומות — מעשר מזה על זה.
המקבל שדה מישראל או מן הנכרי — חולק ונותן לבעל
השדה בפניו, כדי שידע שטבל נטל. אבל החוכר שדה
מישראל: אם נתן לו מזרע אותה שדה — תורם ואחר כך
נותן לו מזו שקצץ לתן לו, ובעל השדה מעשר לעצמו;
ואם נתן לו מזרע שדה אחרת או ממין אחר — מוציא
המעשר ואחר כך נותן לו.
יב. החוכר שדה מן העובד כוכבים — מעשר ואחר כך
נותן לו. קנס קנסוהו בזה, כדי שלא יחזר מן העובד
כוכבים, ונמצאת השדה בורה לפניו, עד שיצטרף וימכרנה
לישראל. וכן המקבל שדה אבותיו מן העובד כוכבים —
קנסוהו שיעשר ואחר כך יתן חלקו לעובד כוכבים מעשר,
כדי שלא יקפץ ויקבלה ממנו מפני שהיא שדה אבותיו, עד
שתשאר לפניו בורה, כדי שימכרנה לישראל.
יג. אי זהו חוכר ואי זהו מקבל? חוכר — שחוכר הקרקע
בדבר קצוב מן הזרע, בכך וכך סאה, בין עשמה הרבה בין
עשמה מעט. מקבל — הוא שיקבל אותה בחלק ממה
שתעשה, חציו או שלישו או מה שיתנו ביניהן. שוכר —
הוא ששוכר הקרקע במעות.

פי שלא משף. ואם נתנו הישראל ללוי אחר — אין לו
עליו אלא תרעמת.
ט. מי שהיו לו פרות במגורה, ונתן סאה ללוי וסאה לעני
— לא יפריש שמונה סאין מן המגורה ויאכלם, אלא אם
כן יודע ששתי סאין של מעשרות קמין; אבל אם אכלו
מהן הלוי והעני — אינו מפריש עליהן אלא לפי חשבון
הנשאר משתי הסאין.
י. עניים שהחליפו מתנותיהן עם בעל הבית, כגון שנתנו
לו סאה של לקט או שכחה ופאה ומעשר עני ונטלו סאה
מן הגרן — זה שנטל מהם פטור מן המעשר, אף על פי
שנעשה ברשות בעל הבית; וזה שנטלו ממנו חבי, אף על
פי שהוא חלף מתנותיהן הפטורין.
יא. מי שהיו לפניו שתי כלכלות של טבל שנטלה תרומתן,
ואמר: מעשרות זו כזו — הראשונה מעשרת. אומר:
מעשרות זו כזו וזו כזו — הראשונה מעשרת, שהרי קבע
מעשרותיה בשניה; ואין השניה מעשרת, שאין מפרישין
מעשר מן הראשונה שפבר נפטרה על השניה שצדין היא
חיבת במעשר שתיהן.
יב. אומר: מעשרות שתי כלכלות אלו מעשר כל אחת מהן
קבוע בחברתה — קרא שם, וכבר קבע מעשרותיהן בהן,
ומוציא המעשרות שלהן, ואינו יכול להוציא עליהן
מעשרות ממקום אחר.
יג. וכיצד מעשרן? מוציא מעשר שתיהן מאחת מהן או
מעשר כל אחת מהן ממנה, אם היו שוות. ואם היתה אחת
גדולה מחברתה — מפריש מן הקטנה מעשר הגדולה, ומן
הגדולה מעשר הקטנה.

יום שלישי י' תמוז ה'תש"ע

פרק שמיני

א. הפרות שהורם מהן תרומה גדולה ותרומת מעשר —
הן הנקראין חלין. ואם הפריש מהן שאר מעשרותיהן —
הן הנקראין חלין מתקנין בכל מקום.
ב. טבל שנתערב בחלין מתקנין מין במינו, שאי אפשר
להלף אחר הטעם: אם יש לו פרות אחרות — מוציא על
אותו טבל תרומה ומעשרות לפי חשבון; ואם אין לו פרות
אחרות להוציא על אותו טבל — הרי הכל אסור עד
שיפריש. וכשהוא מפריש, מפסיד מן החלין המתקנין כדי
תרומת מעשר שבטבל.
ג. כיצד? מאה סאה של טבל שנתערב במאה סאה של
חלין מתקנין — מפריש מן הכל אחד ומאה, וכל שהפריש
— טבל, וישאר תשעים ותשע חלין מתקנין, נמצא מפסיד
סאה אחת. וכן אם היה אותו טבל טבול לתרומה —
מפסיד מן החלין המתקנין כדי תרומה ותרומת מעשר.
ולמה מפסיד סאה זו? כדי שלא יאמר: מאה שהפריש הן
מאה של חלין, והמאה שנשארו הוא הטבל. וכן אם היה
הטבל פחות מן החלין או מרבה על החלין — מגביה

פרק שביעי

א. מי שהיו לו מאה לג של זין טבול מן התורה, ואמר:
שני לגין שאני עתיד להפריש מהן הרי הן תרומה, ונעשרה
מעשר ראשון, ותשעה מעשר שני — לא יתחיל וישתה עד
שיגמל בסוף שיעור תרומה ומעשרות, אלא יפריש ואחר כך
ישתה. ואין אומרים: זה שהגמל בסוף כאלו נברר תחלה,
מפני שהיוב תרומה ומעשרות מן התורה, ואין אומרים בשל
תורה: נחשב כאלו נברר, עד שיברר.
ב. הקובע מעשרותיו בפי החבית — לא ישתה משוליה,
בשוליה — לא ישתה מפיה, מפני שהמשקין מערבין. אבל
הקובע בפי המגורה — אוכל משוליה, קבע בשוליה —
אוכל מפיה.
ג. ויש לאדם לקבוע מעשר שני ופודהו ועושהו מעשר
ראשון על אותן הפרות או תרומת מעשר למקום אחר.
ד. המניח פרות להיות מפריש עליהן מעשרות — מפריש
עליהן בחזקת שהן קמין ואוכל ושותה, עד שיעשו כל
אותן הפרות שהניח מעשר ונותן ללוי. מצאן שאבדו —
הרי זה חושש לכל שהפריש, ואינו מעשר ודאי.
ה. המלנה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות
מפריש על אותן המעות מחלקן — מפריש עליהן בחזקת
שהן קמין, ואינו חושש שמא מתו הכהן או הלוי או
העשיר העני.
ו. כיצד מפריש עליהן? מפריש תרומה או מעשר ראשון
או מעשר שני מפרותיו, ומזכה בהן על ידי אחר לאותו כהן
או הלוי או העני שהלום. ואם היו רגילין לטל ממנו והוא
רגיל שלא יתן אלא להן — אינו צריך לזכות על ידי אחר.
ואחר שמפריש מחשב כמה שנה זה שהפריש ומנכה מן
המלוה, עד שיפירע כל חובו. ומוכר התרומה לכל כהן
שירצה, ואוכל המעשרות.
ז. כשהוא מחשב כמה שנים הפרות שהפריש — יש לו
לחשב כשער הזול, ואינו חושש משום רבית. ואין
השביעית משמטת חוב זה. ואם בא בעל הבית לחזר —
אינו חוזר; אבל אם רצו אלו שלקחו המעות לחזר —
חוזרין. נתיאשו מהן הבעלים — אין מפרישין עליהן;
שאין מפרישין על האבוד. מת הכהן או הלוי או העני
שהלום — אינו יכול להפריש עליהן מחלקן בדרך זה עד
שיטל רשות מן הירושין. והוא שגמל להן קרקע אפלו מלא
מחט; אבל אם הניח בספים — אין רשות הירוש מועלת.
ואם הלום בבית דין על מנת שיפריש על מעות אלו
מחלקם — אינו צריך לטל רשות מן הירושין. העשיר העני
— אין מפרישין עליו, אף על פי שהלוהו בבית דין, וזכה
הלה במה שבידו.
ח. ישראל שאמר לבן לוי: כר מעשר יש לך בידי —
רשאי בן לוי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר אף על

46 זהירים בתרומה גדולה ומפרישין אותה, אכל מעשר ראשון
47 ומעשר שני ומעשר עני היו עמי הארץ מִיִּשְׂרָאֵל מִקְלִין עַל
48 עֲצָמָן וְלֹא הָיוּ מִפְּרִישֵׁין אוֹתָן. לִפְיָךְ גְּזֹרִי, שְׁלֹא יִהְיֶה נֶאֱמָן
49 עַל הַמַּעֲשֹׂרוֹת אֲלֵא אֲנָשִׁים נֶאֱמָנִים; אֲכַל עַמִּי הָאָרֶץ —
50 פְּרוֹתִיהֶן סֶפֶק, וְאִין נֶאֱמָנִין לִזְמַר מַעֲשֵׁרֵין הֵן. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא
51 דְּמֵאִי.

52 ב. וְהִתְקִינוּ, שְׁלֹא יִהְיֶה אָדָם מִפְּרִישׁ מִן הַדְּמָאִי אֲלֵא תְּרוּמַת
53 מַעֲשֵׁר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עֶזְרָן מִיתָה, וּמַעֲשֵׁר שְׁנִי, שְׁאִין בְּזָה
54 הַסֶּפֶד, שֶׁהָרִי בְּעָלִיו אוֹכְלִין אוֹתוֹ; אֲכַל מַעֲשֵׁר רִאשׁוֹן
55 וּמַעֲשֵׁר עֲנִי — אִין מִפְּרִישׁ מִן הַדְּמָאִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֶפֶק,
56 וְהַמּוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרָאָה. לִפְיָךְ אוֹמֵר לְלֹא אוֹ לְעֲנִי:
57 הֵבֵא רָאָה שְׁאִינוֹ מַעֲשֵׁר וְטַל מַעֲשֹׂרוֹת.

58 ג. אף עַל פִּי שְׁאִין מִפְּרִישֵׁין מַעֲשֵׁר עֲנִי מִן הַדְּמָאִי —
59 צְרִיךְ לְקִרּוֹת לוֹ שֵׁם, וְאִינוֹ מִפְּרִישׁ. וְאוֹמֵר: עֲשׂוּר מִה שֵׁישׁ
60 כָּאֵן מַעֲשֵׁר עֲנִי. כְּדִי לְקַבֵּעַ מַעֲשֵׁר שְׁנִי; שֶׁמַּעֲשֵׁר עֲנִי
61 בְּשִׁלִּישִׁית וְשִׁשִּׁית — בְּמָקוֹם מַעֲשֵׁר שְׁנִי שֶׁל שָׂאֵר שְׁנֵי
62 הַשְּׁבוּעִים.

63 ד. כְּשֶׁמִּפְּרִישֵׁין מִן הַדְּמָאִי תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר וּמַעֲשֵׁר שְׁנִי —
64 אִין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן, לְפִי שֶׁהוּא סֶפֶק. לִפְיָךְ מִתֵּר לְהַפְרִישׁ
65 כְּשֶׁהוּא עָרֹם.

66 ה. בִּיצֵד מַעֲשֵׁרִין אֵת הַדְּמָאִי? מִפְּרִישׁ כְּדִי תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר,
67 שֶׁהוּא אֶחָד מִמָּאָה מִן הַכֹּל, וּמִנִּיחָה בִּצֵד הַפְּרוֹת, וְאוֹמֵר:
68 זֶה מַעֲשֵׁר, וְשָׂאֵר מַעֲשֵׁר סְמוּךְ לוֹ. וְאַחֵר כֶּף אוֹמֵר: זֶה
69 שְׂאֵמֶרְתִּי עָלָיו שֶׁהוּא מַעֲשֵׁר הָרִי הוּא תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר עַל
70 שָׂאֵר הַמַּעֲשֵׁר הַסְּמוּךְ לוֹ. וְנוֹטֵל אוֹתָהּ וְנוֹתְנָה לְכֹהֵן. שְׁאִינוֹ
71 רִשְׁאִי לְהַפְרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר קֹדֶם הַמַּעֲשֵׁר לְכַתְּחִלָּה. וְאַחֵר
72 כֶּף מִפְּרִישׁ מַעֲשֵׁר שְׁנִי.

73 ו. וּמִתֵּר לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׁר שְׁנִי קֹדֶם הָרִאשׁוֹן בְּדֵמָאִי. וְאִם
74 רָצָה, אוֹמֵר: מַעֲשֵׁר שְׁנִי שֶׁל פְּרוֹת אֵלּוּ בְּצִפּוֹנָם אוֹ בְּדְרוֹמָם,
75 וְהָרִי הוּא מְחַלֵּל עַל הַמַּעֲוֹת. וְכֵן הַלּוֹקֵחַ כֶּכֶר מִן הַנִּחְתָּמוֹת
76 — מִפְּרִישׁ מִמֶּנָּה כְּדִי תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר וְחִלָּה, וְאוֹמֵר: אֶחָד
77 מִמָּאָה מִמֶּה שֵׁישׁ כָּאֵן הָרִי הוּא מַעֲשֵׁר, וְשָׂאֵר מַעֲשֵׁר סְמוּךְ
78 לוֹ; וְזֶה שְׂעִשְׁתִּי מַעֲשֵׁר עֲשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר עַל הַשָּׂאֵר
79 הַסְּמוּךְ לוֹ; וְהִתֵּר עַל אֶחָד מִמָּאָה שֵׁישׁ בְּזֶה שֶׁהַפְּרִשְׁתִּי הָרִי
80 הוּא חִלָּה; וּמַעֲשֵׁר שְׁנִי בְּצִפּוֹנָה אוֹ בְּדְרוֹמָה, וְהָרִי הוּא
81 מְחַלֵּל עַל הַמַּעֲוֹת. וְאוֹכֵל.

82 ז. וְכֵן הַמְזַמֵּין אֵת חִבְרוֹ שִׂיאֵכָל אֲצִלּוֹ, וְהוּא אִינוֹ מֵאֲמִינוֹ
83 עַל הַמַּעֲשֹׂרוֹת — אוֹמֵר מַעֲרֵב שִׁבְתָּ: מִה שְׂאֵנִי עֲתִיד
84 לְהַפְרִישׁ לְמַחֵר הָרִי הוּא מַעֲשֵׁר, וְשָׂאֵר מַעֲשֵׁר סְמוּךְ לוֹ; וְזֶה
85 שְׂעִשְׁתִּי מַעֲשֵׁר עֲשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר עַל שָׂאֵר הַסְּמוּךְ לוֹ;
86 וּמַעֲשֵׁר שְׁנִי בְּצִפּוֹנוֹ אוֹ בְּדְרוֹמוֹ, וְהָרִי הוּא מְחַלֵּל עַל
87 הַמַּעֲוֹת. מִפְּנֵי שֶׁמִּתֵּר לְאָדָם לְהַנְתוֹת תְּנָאִים אֵלּוּ עַל הַדְּמָאִי
88 אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ. אֲכַל בּוֹדָאִי — אִינוֹ מִתְּנֶה אֲלֵא
89 עַל דְּבַר שְׁבָרְשׁוֹתוֹ.

90 ח. בִּיצֵד? הָיוּ לוֹ מָאָה תְּאֵנִים שֶׁל טָבֵל בְּבֵיתוֹ וְהוּא בְּבֵית
91 הַמִּדְרָשׁ אוֹ בַּשָּׂדֶה, וּמִתְנַרָּא שְׂמָא תַּחֲשֹׁךְ וְאִינוֹ יָכוֹל לַעֲשֹׂר
92 בְּשִׁבְתָּ — אוֹמֵר: שְׁנֵי תְּאֵנִים שְׂאֵנִי עֲתִיד לְהַפְרִישׁ הָרִי הֵן

1 הַטָּבֵל וְכִדִּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר שְׁבִטְבֵּל מִן הַחֲלִין; אוֹ כְּדִי
2 תְּרוּמָה וְתְּרוּמַת מַעֲשֵׁר, אִם הָיָה הַטָּבֵל טָבוֹל לְתְּרוּמָה.
3 ד. וְכֵן אִם נִתְעַרַב מַעֲשֵׁר טָבוֹל בְּחֲלִין מִתְּקָנִין — אוֹסֵר
4 בְּכָל שֶׁהוּא. אִם יֵשׁ לוֹ מַעֲשֵׁר אַחֵר — מוֹצִיא אוֹתוֹ עַל
5 מַעֲשֵׁר הַטָּבוֹל תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר לְפִי חֲשָׁבוֹן; וְאִם אִין לוֹ
6 מַעֲשֵׁר — מְגִבִּיהַּ הַמַּעֲשֵׁר שֶׁנִּתְעַרַב, וּמַפְסִיד מִן הַחֲלִין
7 הַמִּתְקָנִין כְּדִי תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר שְׁבִטְבֵּל הַטָּבוֹל.

8 ה. בִּיצֵד? מָאָה מַעֲשֵׁר שֶׁנִּתְעַרַב בְּמָאָה חֲלִין מִתְקָנִין —
9 מִפְּרִישׁ מִן הַכֹּל מָאָה וָעֶשֶׂר, וְכָל שֶׁהַפְּרִישׁ — מַעֲשֵׁר,
10 וְהַתְּשָׁעִים הַנִּשְׁאָרוֹת הֵן חֲלִין כְּשֶׁהָיוּ. וְכֵן אִם הָיוּ הַחֲלִין
11 מְרִבִּין עַל הַמַּעֲשֵׁר הַטָּבוֹל אוֹ פְּחוּתִים מִמֶּנּוּ — מִפְּרִישׁ
12 הַמַּעֲשֵׁר וְכִדִּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר שְׁבִטְבֵּל הַטָּבוֹל מִן הַחֲלִין.
13 ו. טָבֵל שֶׁנִּתְעַרַב בְּמַעֲשֵׁר טָבוֹל, אִם הָיָה הַטָּבֵל בְּמַעֲשֵׁר —
14 מַפְסִיד מִן הַטָּבֵל כְּדִי תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר שָׁבוֹ. בִּיצֵד? מָאָה סָאָה
15 טָבֵל שֶׁנִּתְעַרַב בְּמָאָה סָאָה מַעֲשֵׁר — מִפְּרִישׁ אֶחָד וּמָאָה,
16 וְזֶה שֶׁהַפְּרִישׁ — מַעֲשֵׁר, וְהַתְּשָׁעִים וְהַנִּשְׁאָרוֹת —
17 טָבֵל. הָיָה הַטָּבֵל מְרִבֶּה עַל הַמַּעֲשֵׁר — מִפְּרִישׁ הַמַּעֲשֵׁר
18 בְּלִבְדּוֹ, וְלֹא יִפְסִיד מִן הַטָּבֵל כְּלוּם; שְׂאֵם יִקְרָא שֵׁם לְתְּרוּמַת
19 מַעֲשֵׁר שֶׁנִּשְׁבֵּטֵל, נִמְצָא הַמַּעֲשֵׁר מְדַמֵּעַ בְּתְּרוּמַת מַעֲשֵׁר שֶׁל
20 טָבֵל שֶׁעָלְתָה עִמּוֹ. הָיָה הַמַּעֲשֵׁר מְרִבֶּה עַל הַטָּבֵל — קוֹרָא
21 שֵׁם לְתְּרוּמַת מַעֲשֵׁר שְׁבִטְבֵּל, וּמִפְּרִישׁ הַטָּבֵל וְכִדִּי תְּרוּמַת
22 מַעֲשֵׁר שֶׁל טָבוֹל, אֶחָד מִמָּאָה, מִן הַמַּעֲשֵׁר; וְיִהְיֶה הַטָּבֵל
23 כְּלוֹ מְדַמֵּעַ, וְיִמְכְּרֵנוּ לְכֹהֵן חוּץ מִדְּמֵי שְׁתֵּי תְּרוּמוֹת שָׁבוֹ.
24 וְנִמְצָא מַפְסִיד מִן הַמַּעֲשֵׁר אֶחָד מִמָּאָה שָׁבוֹ, שֶׁהוּא כְּמוֹ
25 תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר שְׁבִטְבֵּל. בִּיצֵד? מָאָה טָבֵל עִם מֵאֲתִים מַעֲשֵׁר
26 — מִפְּרִישׁ מָאָה וְשֵׁשׁ, וְהַשֵּׁשׁ הֵן תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר שֶׁל מָאָה
27 טָבֵל וְשְׁעוֹר תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר מִמֵּאֲתִים, כְּדִי שְׁלֹא יָבוֹא לַטְּעוֹת
28 אִם נִתְעַרְבוּ בְּכִמּוֹתוֹ, וְיִשְׂאָר קִצְ"ז, וְהֵם מַעֲשֵׁר כְּשֶׁהָיוּ.

29 ז. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עֶשֶׂר שְׁוֹרוֹת שֶׁל עֶשֶׂר עֶשֶׂר כְּדִי זֵין, וְקָבַע
30 כֹּד אַחַת מִשְׁוֹרָה הַחִיצוֹנָה מַעֲשֵׁר עַל מָקוֹם אַחֵר, וְאִין יָדוּעַ
31 אִי זֶה שְׁוֹרָה הַחִיצוֹנָה הִיא — נוֹטֵל שְׁתֵּי חֲבִיתוֹת בְּאֶלְכָסוֹן
32 וּמַעֲרֵב שְׁתֵּיהֶן וּמִפְּרִישׁ מִהֶן.

33 ח. קָבַעַה בְּחִצֵּי שְׁוֹרָה הַחִיצוֹנָה, וְאִין יָדוּעַ אִי זֶה חִצֵּי שְׁוֹרָה
34 הִיא — נוֹטֵל אַרְבַּע חֲבִיתוֹת מֵאַרְבַּע זְוִיּוֹת. קָבַעַה בְּשְׁוֹרָה
35 אַחַת מִהֶן, וְאִין יָדוּעַ אִי זֶה שְׁוֹרָה הִיא — נוֹטֵל שְׁוֹרָה אַחַת
36 בְּאֶלְכָסוֹן. קָבַעַה בְּחִצֵּי שְׁוֹרָה, וְאִין יָדוּעַ אִי זֶה חִצֵּי שְׁוֹרָה
37 הִיא — נוֹטֵל שְׁתֵּי שְׁוֹרוֹת בְּאֶלְכָסוֹן, שֶׁהָרִי נוֹטֵל חֲבִית מִכָּל
38 חִצֵּי שְׁוֹרָה, וּמַעֲרֵב וּמִפְּרִישׁ.

39 ט. קָבַעַה הַמַּעֲשֵׁר בְּכֹד אַחַת מִהֶן, וְאִין יָדוּעַ אִי זֶה הִיא —
40 נוֹטֵל מִכָּל כֹּד וְכֹד מִן הַמָּאָה וּמַעֲרֵב וּמִפְּרִישׁ כְּדִי כֹד אַחַת
41 וּמַעֲשֵׁר.

יום רביעי י"א תמוז ה'תש"ע

פרק תשיעי

42
43
44 א. בִּימֵי יוֹחָנָן כְּהֵן גָּדוֹל, שֶׁהָיָה אַחֵר שְׂמֵעוֹן הַצַּדִּיק, שֶׁלָּחוּ
45 בֵּית דִּין הַגָּדוֹל וּבְדִקּוֹ בְּכָל גָּבוֹל יִשְׂרָאֵל, וּמִצָּאוֹ שֶׁהַכֹּל

46 ובניו ובני ביתו ועבדיו [ואשתו] — הרי הם כמוהו. תלמיד
47 חכם שמת והניח פרות, אפלו כנסם באותו היום — הרי
48 הן בחזקת מתקנין.
49 ג. בת עם הארץ או אשתו שנסת לחבר, ועבדו שנמכר
50 לחבר — צריכין לקבל עליהם בתחלה. ובת חבר או אשתו
51 שנסת לעם הארץ, ועבדו שנמכר לעם הארץ — הרי הן
52 בחזקתן עד שיחשדו. בנו או עבדו של חבר שהיו למודין
53 אצל עם הארץ — צריכין לקבל. בנו או עבדו של עם
54 הארץ שהיו למודים אצל חבר: כל זמן שהן אצלו — הרי
55 הן בחבר; יצאו — הרי הן כעם הארץ.
56 ד. מי שאינו נאמן, והיה אחד מבניו או מעבדיו נאמן, או
57 אחד ממשפחתו — לוקחין ממנו ואוכלין על פיהו, ואינן
58 חוששין לדבר.
59 ה. היה הוא נאמן ואשתו אינה נאמנת — לוקחים ממנו,
60 ואין מתארחין אצלו. [היתה אשתו נאמנת והוא אינו נאמן
61 — מתארחין אצלו, ואין לוקחין ממנו. ותבוא מארה למי
62 שאשתו נאמנת והוא אינו נאמן].
63 ו. לא ישמש חבר לא במשתה עם הארץ ולא בסעדתו,
64 אלא אם כן היה הכל מעשר ומתקן מתחת ידו. לפיכך,
65 הרוצה חבר משמש במשתה עם הארץ או בסעדתו — הרי
66 הכל בחזקת מתקן ומעשר. ואיהו מסב עם עמי הארץ —
67 אין הסעדה בחזקת מעשרת, שמה החבר על התנאים
68 שבלבו הוא סומך.
69 ז. כשם שאדם סועד אצל עם הארץ וסומך על תנאו, כך
70 הוא צריך להיות מתנה על בנו, ואפלו היה בנו במקום
71 אחר. אבל אינו צריך להיות מתנה על אחר חוץ מבנו,
72 ואפלו היה עמו במשתה. לפיכך, כן חבר שהיה מסב
73 במשתה עם הארץ — אין הסעדה בחזקת מעשרת, שמה
74 אביו התנה עליו.
75 ח. עם הארץ שנתן מזה לחבר ואמר לו: קח לי אגדת ירק
76 אחת או גלוסקא אחת — לוקח לו סתם ופטור מלעשר.
77 ואם החליף את המצה — חייב לעשר ואחר כך יביא לו.
78 ואם פרש החבר ולא לקחן סתם, אלא אמר לחנוני: אגדה
79 זו שאני לוקח ממך — לחברי אני קונה אותה, וזו —
80 לעצמי אני קונה אותה, זו שלקח לעצמו — חייב לעשרה,
81 וזו שלקח לחברו — אינו צריך לעשרה. ואם נתערבו,
82 אפלו נתערבה אחת שלו במאה של חברו — מתקן הכל
83 דמאי, ואחר כך יתן לחברו ששלחו לקח לו.
84 ט. חמשה שאמרו לאחד: צא והבא לנו חמש אגדות של
85 ירק, והביא לכל אחד ואחד בפני עצמו — חברים שבהן
86 אין צריכין לעשר אלא על חלקן בלבד. הביא להן בערוב
87 — חברים שבהם צריכין לעשר הכל.
88 י. עם הארץ שאמר לחבר: צא ולקט לי תאנים מתאנתי
89 — אוכל מהן החבר צרא, ומעשרן [דמאי]. ואם אמר
90 החבר לעם הארץ לקט לו, ושמע חבר אחר — זה האחר
91 אוכל ואינו צריך לעשר; שאין החבר מוציא דבר שאינו
92 מתקן מתחת ידו, וחקתו שהפריש עליה במקום אחר. אף

1 תרומה; ועשר שאני מפריש אחריהן — מעשר ראשון;
2 ותשע שאני מפריש אחריהן — מעשר שני. ולמחר מפריש
3 ואוכל.
4 ט. וצריך לרחש בשפתיו בשעה שמפריש זו אחר זו; ואינו
5 כמתקן בשבת, שהרי הקדים תנאו. וטבל שיש עליו תנאי
6 זה — מתר לטלטלו בשבת קדם שיפריש. ונותן עיניו בצד
7 זה ואוכל את השאר.
8 י. נתן לו עם הארץ כוס לשותו — אומר: מה שאני
9 עתיד לשיר בשולי הכוס הרי הוא מעשר, ושאר מעשר
10 סמוך לו; וזה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר על
11 השאר הסמוך לו; ומעשר שני בפי הכוס, והרי הוא מחלל
12 על המעות. ושותה ומניח כדי תרומת מעשר בשולי הכוס.
13 יא. וכן אם זמנו חברו לשתות בשבת — מתנה כתנאי זה
14 מערב שבת על כל מה שירצה שישעבד אצלו. וכן פועל
15 שאינו מאמין לבעל הבית — נוטל גרוגרת אחת ואומר:
16 זו ותשע הבאות אחריה עשויות מעשר על המאה שאני
17 עתיד לאכל; וזו האחת — תרומת מעשר על העשר
18 הבאות אחריה; ומעשר שני הוא העשר האחרונות, והרי
19 הוא מחלל על המעות. ונותן הגרוגרת שהפריש לכהן,
20 והפועל מפריש לעצמו דמי מעשר שני; שתנאי בית דין
21 הוא, שתהיה תרומת מעשר משל בעל הבית, ומעשר שני
22 משל פועל.
23 יב. הנחתומים — לא חייבום חכמים להפריש מעשר שני
24 מן הדמאי, אלא תרומת מעשר בלבד, כדי שיפרישנה
25 בטירה עם החלה. והלוקח מפריש מעשר שני. במה דברים
26 אמורים? במוכר בחנותו או על פתח חנותו; אבל המוכר
27 לפלטר או בחנות הסמוכה לפלטר — חייב להפריש אף
28 מעשר שני.
29 יג. שנים שבצרו פרמיהן בתוך גת אחת, והאחד מהם אינו
30 נאמן על המעשרות, אף על פי שעשר זה הנאמן על חלקו
31 — כשהוא נוטל חלקו מן היין חייב להפריש ממנו מעשר
32 דמאי על חלק עם הארץ. פיצד? היו מחצה למחצה, ונוטל
33 בחציו מאתים לג יין — הרי זה מפריש ממנו לג אחד
34 תרומת מעשר, ועשר מעשר שני, כנגד המאה לג; שהרי
35 הפריש המעשר של ודאי תחלה על חצי כל שדרכו בגת.
36 וכן אם היה שליש או רביע — מפריש לפי חשבון.
37
38
39 א. המקבל עליו להיות נאמן על המעשרות ולא יהיו
40 פרותיו דמאי — צריך להיות מעשר את שהוא אוכל, ואת
41 שהוא מוכר, ואת שהוא לוקח, ואינו מתארח אצל עם
42 הארץ. וצריך שיקבל עליו דברים אלו ברבים. ויכשבו או
43 עדים נאמנים שיקבל דברים אלו ברבים ושהוא רגיל בהם
44 תמיד — הרי זה נאמן על פרותיו לומר מעשרין הן.
45 ב. כל תלמיד חכם לעולם נאמן, ואינו צריך בדיקה אחריו.

1 על פי שלא נחשדו חברים לתרם שלא מן המקף, כדי לסלק
2 המכשול מלפני עם הארץ תורמין.
3 יא. מתר להאכיל את העניים ואת האורחים דמאי. וצריך
4 להודיען. והעני עצמו והאורח, אם רצו לתתן — מתקנין.
5 יב. גבאי צדקה גובין סתם מכל אדם ומחלקים סתם,
6 והרוצה לתתן — יתתן.
7 יג. רופא חבר שהיה מאכיל לחולה עם הארץ מפרות עם
8 הארץ — נותן לתוף ידו, אבל לא לתוף פיו. ואם היה
9 הדמאי של רופא — אפלו לתוף ידו לא יתן. וכן אם ידע
10 שהוא טביל ודאי — אפלו לתוף ידו אסור.

יום שישי י"ג תמוז ה'תש"ע

פרק אחד עשר

12
13 א. אסור למכור את הדמאי לעם הארץ או לשלח לו דמאי,
14 מפני שהוא מסייע לזה לאכל דבר האסור. אבל מוכרין
15 ומשלחין אותו לתלמידי חכמים; שאין תלמיד חכם אוכל
16 עד שיעשר או עד שיודיעו אדם נאמן שזה מעשר.
17 ב. כל המשפיעין במדה גסה, כגון הסיטונות ומוכרי
18 תבואה — מתרין למכור את הדמאי ולשלחו; מפני שהן
19 מוסיפין על המדה, התקינו חכמים שיהיה הלוקח או זה
20 שנשפתחו לו הוא המפריש מעשר דמאי. אבל המודדין
21 במדה דקה, הואיל והמוכר משתפר — הוא מפריש, ולא
22 ימכר ולא ישלח אלא מתקן.
23 ג. וכמה היא מדה גסה? כביש — חצי סאה, ובלח —
24 מדה שמתחזקת שנה דינר מאותו דבר הלח.
25 ד. סלי זיתים וענבים וקפות של ירק, אף על פי שהוא
26 מוכרן אכסרה — אסור למכרן דמאי.
27 ה. אמר אחד מהן: בוא ונתתן הפרות האלו, בין שהיה
28 מוכר בדקה או בגסה — המוכר מפריש תרומת מעשר,
29 והלוקח מפריש מעשר שני. ודבר זה תנאי בית דין הוא.
30 ו. חבר ועם הארץ שירשו את אביהן עם הארץ — יכול
31 הוא לומר: טל אתה חטים שבמקום פלוני ואני חטים
32 שבמקום פלוני, אתה יין שבמקום פלוני ואני יין שבמקום
33 פלוני; אבל לא יאמר: טל אתה חטים ואני שעורים, טל
34 אתה הלח ואני היבש, מפני שזה מוכר דמאי.
35 ז. מי שהיה נושא ירק וכבד עליו משאו, ורצה להשליף
36 ממנו על הדרך כדי להקל ממשאו — לא ישליף עד
37 שיעשר, כדי שלא תהא תקלה לעמי הארץ שאוכלין אותו
38 בדמאי.
39 ח. הלוקח ירק מן השוק ומשף, אף על פי שלא שקל ולא
40 מדה ולא נתן דמים, ונמלף להחזיר לבעל החנות — לא
41 יחזיר עד שיעשר.
42 ט. המוצא פרות בדרך: אם רב מכניסין לבתיהן — פטור
43 מלעשר, שעדין לא נקבעו למעשר; ואם רב מכניסין למכר
44 בשוק — הרי אלו דמאי; ומחצה למחצה — דמאי.
45 י. נטלן לאכלן ונמלף להעניע — לא ישהא אותן עד

46 שיעשר, כדי שלא יהיה תקלה לאחרים. ואם נטלם מתחלה
47 שלא יאבדו — הרי זה מתר לשהותן אצלו עד שירצה
48 לאכלן או לשלחן או למכרן, ויעשר אותן דמאי.
49 יא. קניבת ירק הנמצאת בבגה — הרי זו פטורה מן
50 הדמאי. ושל בעל הבית הנמצאת בבית — חבבת. שעל גבי
51 האשפה — בכל מקום מתרת.
52 יב. הנותן לפנדקית לבשל לו ולאפות לו — מעשר את
53 שהוא נותן לה, כדי שלא יהיה תקלה לאחרים, ומעשר
54 את שהוא נוטל ממנה, מפני שהיא חשודה להחליף של
55 זה [בזה]. אבל הנותן לחמותו, בין שנשא בתה בין
56 שארסה, או לשכנתו פת לאפות ותבשיל לבשל — אינו
57 חושש לא משום מעשר ולא משום שביעית, מפני שאינה
58 חשודה להחליף. במה דברים אמורים? בזמן שנתן לה
59 שאור לעסה ותבלין לקדרה; אבל אם לא נתן — חושש
60 משום מעשרות וחושש משום שביעית. ולפיכך, אם היתה
61 שנת שמטה — אסור, שמא השאור מספיתי שביעית הוא.
62 יג. המוליך חטיו לטוחן עם הארץ — הרי הן בחזקתן,
63 שאינו חשוד להחליף. הולכין לטוחן עובד כוכבים — הרי
64 הם דמאי, שמא החליפן בחטים של עם הארץ. וכן
65 המפקיד אצל עם הארץ — הרי הן בחזקתן, שאינו חשוד
66 להחליף הפקדון.
67 יד. עם הארץ שהיה משתמש בחנותו של חבר, אף על פי
68 שהחבר יוצא ונקנס — הרי זה מתר, ואינו חושש שמא
69 החליף.
70 טו. המפקיד פרותיו אצל העובד כוכבים — הרי הן
71 כפרותיו של עובד כוכבים; שחזקתו להחליף הפקדון.
72 והיאך דינם? אם היו פרות שעדין לא נגמרה מלאכתן,
73 ונגמרו ביד ישראל אחר שלקח הפקדון — מפריש
74 מעשרותיו, כמו שבארנו; ואם היו פרות שהפקיד טבילים
75 ונגמרה מלאכתן — חייב להפריש, שמא לא החליף העובד
76 כוכבים. ולפיכך יראה לי, שהמעשרות שיפריש — ספק.
77 אבל אם הפקיד חלין מתקנין — אינו צריך להפריש כלום;
78 שאפלו החליף העובד כוכבים — פטורין, כמו שבארנו
79 בהלכות תרומות: דגנך — ולא דגן עובד כוכבים.

יום שבת קודש י"ד תמוז ה'תש"ע

פרק שנים עשר

81
82 א. הלוקח פרות ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח
83 לעשרן, ונכנסה שבת או יום טוב שאינו יכול לעשר —
84 הרי זה שואלו, ואם אמר לו: מעשרין הן — אוכל על פיו
85 בשבת. וכן אם אמר לו אחד שאינו נאמן: מעשרין הן —
86 אוכל על פיו באותה שבת, ואפלו היו לו פרות אחרות
87 מתקנין מאותו המין. מפני שאימת שבת על עמי הארץ,
88 ואינו עובר בה עברה.
89 ב. אף על פי שהוא אוכל על פיו בשבת — הרי זה לא
90 יאכל מאותן הפרות למוצאי שבת עד שיעשר דמאי על

יא. המוכר פרות בסוריא ואמר: משל ארץ ישראל הם — 48
 חיב הלוקח לעשר. מעשרין הן — נאמן; שהפה שאסר 49
 הוא הפה שהתיר. משלי הן — חיב לעשר. מעשרין הן 50
 — נאמן; שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם ידוע שיש 51
 לו קרקע בסוריא והיה רב ממכרו משדהו — חיב הלוקח 52
 ממנו לעשר; שחזקתו שמשדהו הביאם. 53
 יב. עניים שאמרו: פרות אלו של לקט שכחה ופאה — 54
 הרי אלו נאמנין כל זמן הגרנות, שהלקט והשכחה והפאה 55
 מצויים. והוא שיהיה קרוב מן הגרן כדי שיצא ויבוא בו 56
 ביום. ואם אמרו: של מעשר עני הם — הרי אלו נאמנין 57
 כל השנה בלה. ואינו נאמנין אלא על דבר שדרך בני אדם 58
 לתנו. 59
 יג. ביצד? חטים אלו לקט שכחה ופאה הם — הרי אלו 60
 נאמנים. קמח זה של לקט שכחה ופאה הוא — אינם 61
 נאמנין. ואין צריך לומר, שאין נאמנין על הפת לומר 62
 ממפתנות עניים הוא. אלא מתעשרין דמאי. 63
 יד. נאמנין על השעורה של ארז, ואין נאמנין עליה, בין חי 64
 בין מבשל. נאמנין על הפול, ואין נאמנין על הגריסין, בין 65
 חיים בין מבשלין. נאמנין על השמן לומר של מעשר עני 66
 הוא, ואין נאמנין לומר של זית נקוף הם. נאמנין על הירק 67
 חי ולא מבשל, אלא אם כן היה דבר מועט. שכן דרך בעלי 68
 בתים לתן מעט ירק מבשל מקדרתו לעני; ומתוך שיכול 69
 לומר: הבעל הבית נתנו לי, יכול לומר: אני בשלתי 70
 ממפתנות. 71
 טו. וכן בן לוי שאמר: פרות אלו ממעשר ראשון שנטלה 72
 תרומתו הם — הרי זה נאמן לעולם על תרומת מעשר, 73
 כשם שישראל נאמן על תרומה גדולה; אבל אינו נאמן 74
 עליו לפטור ממעשר שני. 75
 טז. אין כל הדברים האלו אומדין אלא בעם הארץ שאינו 76
 לא חשוד ולא נאמן; אבל מי שהוא חשוד למכר תרומה 77
 לשם חלין — אסור לקח ממנו כלל דבר שיש בו זקת 78
 תרומה ומעשר, אפלו קרבי דגים, מפני שנותנין בהם שמן. 79
 ואין אסור אלא כל שלפניו, אבל אצרו — מתר לקח ממנו; 80
 מפני שהוא מתירא לערב תרומה באצרו, שמה ידע הדבר 81
 ויפסיד הכל. וכן החשוד למעשר שני למכרן לשם חלין — 82
 אין לוקחין ממנו דבר שיש עליו זקת מעשר. וכל זה קנס 83
 מדברייהם. 84
 יז. חשוד שהעיד על של אחרים — נאמן; חזקה אין אדם 85
 חוטא ולא לו. ואין צריך לומר עם הארץ. לפיכך, עם הארץ 86
 שאמר: זה טבל וזה תרומה, זה ודאי וזה דמאי, אפלו 87
 בשלו — נאמן. אמר: אלו פרות מתקנין, בשל אחרים — 88
 נאמן. והוא שלא יראה בעושה קנוניא, כמו שבארנו. 89
 יח. המוכר פרות לחברו, ואחר שיצאו מתחת ידו אמר 90
 ללוקח: פרות שמכרתי לך טבלים הן, הבשר בשר בכור 91
 היה, היין יין נסך — שורת הדין שאינו נאמן, אפלו היה 92
 המוכר חבר, והיזרי מחמיר על עצמו. ואם האמינו — הרי 93
 זה משבח, אפלו היה המוכר עם הארץ. 94

הכל, על שאכל בשבת ועל הנשאר; שלא הקלו והאמינוהו 1
 אלא לצרף אותה שבת. היתה שבת ויום טוב סמוך לה, 2
 ושאלו באחד מהן — אוכל אף בשני, מפני שלא נראה 3
 לעשר בינתיים. וכן בשני ימים טובים של גליות. 4
 ג. הנשבע על חברו שיאכל עמו בשבת, והוא אינו מאמינו 5
 על המעשרות — שואל ואוכל על פיו בשבת הראשונה 6
 בלבד; אבל בשבת שניה, אף על פי שגדר ממנו הנאה אם 7
 לא יאכל אצלו — לא יאכל עד שיעשר דמאי. 8
 ד. מי שאינו נאמן, שראינוהו שהפריש תרומת מעשר 9
 מפרותיו שהן דמאי, וראינוהו שחזרה ונפלה בפנינו, בין 10
 למקום אחר בין למקומה, וחדר ואמר: הפרשתי — נאמן 11
 אפלו בחל, ואוכל על פיו. כשם שאימת שבת על עמי 12
 הארץ, כך אימת דמוע עליהם, ואינו חשודין להאכיל את 13
 המדמע. 14
 ה. מי שאינו נאמן, שראינוהו שהפריש מעשר ראשון 15
 מפרות אלו, ואמר שהפריש מהן מעשר שני — נאמן. 16
 הפריש מעשר שני בפנינו, ואמר שהפריש מעשר ראשון 17
 — אינו נאמן; שהשני שלו. והנאמן על השני — אינו 18
 נאמן על הראשון, והנאמן על הראשון — נאמן על השני. 19
 לפיכך, מי שאינו נאמן שהוציא פרות מביתו ואמר: אלו 20
 מעשר ראשון — נאמן, ואין מפרישין מהן תרומות 21
 ומעשרות; ואם אמר: אלו מעשר שני — אינו נאמן, והרי 22
 הן דמאי, ומפרישין מהן תרומת מעשר. ויראה לי, שהוא 23
 פודה את כלם. 24
 ו. האומר למי שאינו נאמן על המעשרות: קח לי ממי 25
 שהוא מעשר, והלף ולקח והביא לו — אינו נאמן. ואם 26
 אמר לו: קח לי מאיש פלוני — הרי זה נאמן לומר: ממנו 27
 לקחתי, שהרי מתירא שמה ישאלנו. הלך לקח לו מאותו 28
 פלוני, ואמר: לא מצאתיו ולקחתי לך מאחר שהוא נאמן 29
 — אינו נאמן. 30
 ז. הנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם, ואמר: מי כאן נאמן? 31
 מי כאן מעשר? ואמר לו אחד: אני — אינו נאמן. אמר 32
 לו: איש פלוני — הרי זה נאמן; ולוקח מאותו פלוני אף 33
 על פי שאינו מכירו, והולך ואוכל על פיו. הלך ולקח ממנו, 34
 ושאל לו: מי כאן מוכר יין ישן? אמר לו: זה ששלחך 35
 אצלי, אף על פי שהן בגומלין זה את זה — הרי אלו 36
 נאמנין. 37
 ח. במה דברים אמורים? בזמן שאינו מכיר אדם שם; אבל 38
 אם מכיר אדם שם — לא יקח אלא מן הממחה. ואם שהה 39
 שם שלשים יום, אף על פי שאינו מכיר אדם שם — לא 40
 יקח אלא מן הממחה. 41
 ט. ולא התירו דברים אלו אלא בתרומות ומעשרות; אבל 42
 לענין פרות שביעית או לענין טהרות — לא יקח אלא מן 43
 הממחה. 44
 י. החמרין שנקנסו לעיר, ואמר אחד מהן: פרות אלו אינם 45
 מתקנים, ופרות חברי מתקנין — אינו נאמן, שמה קנוניא 46
 עשו ביניהן. 47

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ח' י"ד תמוז ה'תש"ע

יום ראשון ח' תמוז ה'תש"ע

מצות עשה קסח.

המצוה הקס"ח — הצווי שנגצטוינו לישב בספכה שבעת ימים בכל-ימי החג, והוא אמרו יתעלה: "בספת תשב שבעת ימים" (ויקרא כג, מב). וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכתא המיחדת לכך, כלומר: מסכת ספכה. ואין הנשים חייבות במצוה זו.

יום שני ט' תמוז ה'תש"ע

מצות עשה קסט.

המצוה הקס"ט — הצווי שנגצטוינו לטול לולב ולשמות לפני ה' שבעת ימים, והוא אמרו יתעלה: "ולקחתם לכם ביום הראשון וגו'" (ויקרא כג, מ). וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת ספכה. ושם (מא). נתבאר, שאין מצוה זו חובה שבעת ימים אלא במקדש בלבד; אבל בשאר מקומות, ביום הראשון בלבד היא חובה מן-התורה. ואין הנשים חייבות במצוה זו.

יום שלישי י' תמוז ה'תש"ע

מצות עשה קעא.

המצוה הקע"א — הצווי שנגצטוינו לתן מחצית השקל כל-שנה, והוא אמרו יתעלה: "ונתתנו איש כפר נפשו לה" (שמות ל, יב), ואמר "זה יתנו" (שם, יג). וכרור, שאין הנשים חייבות במצוה זו, לפי שהכתוב אומר: "כל-העובר על-הפקדים" (שם) (כל מי שנפקד לצבא — יצאו נשים שאינן נפקדות). וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכתא המיחדת לה, כלומר: מסכת שקלים. ושם (פרק משנה ח) נתבאר, שמצוה זו אינה נוהגת אלא בפני הבית.

יום רביעי י"א תמוז ה'תש"ע

מצות עשה קעא. קנג.

המצוה הקע"א נדפסה ביום הקודם.

המצוה הקנ"ג — הצווי שצונו יתעלה לקדש חדרים ולחשב חדרים ושנים, וזו היא מצות קדוש החדש (קביעת יום ראש-חדש נקרא "קידוש"),

והוא אמרו יתעלה: "החדש הזה לכם ראש חדרים" (שמות יב, ב), ובפרוש נאמר (ראש השנה כב.): "עדות זו תהא מסורה לכם", כלומר: מצוה זו אינה מסורה לכל-אחד ואחד כשבת בראשית (השבת). על-שם שבה שבת הקדוש ברוך הוא ממעשה בראשית) — שכל-אחד מונה ששה ימים ושובת בשביעי — כך שגם כל-אדם הרוצה את-הלכנה יעשונו ראש חדר, או יחשב בחשבון התורני (חשובי הלוח כפי שקבעו חכמי התורה) ויעשה ראש חדר, או יראה שהאביב אחר (אחת הסיבות לעיבור השנה) וזולתו (או סיבה אחרת) ממה שראוי להתחשב בו ויוסיף חדר — אלא מצוה זו לא יעשה לעולם אלא בית דין הגדול דוקא ובארץ ישראל דוקא. לפיכך בטלה אצלנו היום הראיה מחמת העדר בית דין הגדול, כמו שבטלה הקרבת הקרבנות מחמת העדר המקדש. וכזה טעו המינים הנקראים כאן במזרח 'קראים', וזהו היסוד שגם לא כל-הרפנים עמדו עליו, והחלו מגששים עמהם בחשכת האפלה. דע, שהחשבון הזה שאנו מחשבים היום ויוצעים בו ראשי החדשים והמועדים, אין מתר לעשותו אלא בארץ ישראל בלבד; אבל בשעת הדחק ובהעדר חכמים מארץ ישראל, אז מתר לבית דין הסמוך (הסמוך לכך) בארץ ישראל לעבר שנים ולקבוע חדרים בחוצה לארץ, כדרך שעשה רבי עקיבא, כמו שנתבאר בתלמוד (ברכות סג.) — וכזה יש קשי גדול, והידוע (ש) כמעט תמיד בית דין הגדול אמנם היה בארץ ישראל, והם שיקבעו חדרים ויעברו שנים בדרכים המקבלות אצלם ובהתקבצם יחד.

ויש כאן יסוד גדול מאד מיסודות האמונה, שלא ידעוהו ולא ירגישו בו אלא המעמיקים חקר. הינו: זה שאנו מחשבים היום בחוצה לארץ בסדר העבור שבידינו ואומרים שיום זה ראש חדר ויום זה חג — לא בגלל חשבוננו אנו עושים אותו חג בשום אופן, אלא מפני שבית דין הגדול שבארץ ישראל כבר קבעו יום זה חג או ראש חדר, ומפני

40 חֲדָשׁ שָׁלֹם. וְאָמַר: "חֲדָשׁ יָמִים" (במדבר יא, כא)
 41 — אָמַר: "יָמִים אֵתָה מַחֲשָׁב לְחֲדָשׁ וְאֵין אֵתָה
 42 מַחֲשָׁב שָׁעוֹת". וְאָמַר: "שְׁמֹר אֶת-חֲדָשׁ הָאָבִיב"
 43 (דברים טז, א) — מִשְׁמַע שְׁבָשָׁנִים שָׁלָנוּ חוֹכָה
 44 שְׁנִשְׁמֹר בִּהְיוֹת תְּקוּפוֹת הַשָּׁנָה, וּלְפִיכֹךְ יִהְיוּ שְׁנוֹת
 45 חֲמָה (למרות שחישוב החדשים מבוסס על מהלך
 46 הירח). וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ כָל-דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְשָׁלְמוֹת
 47 בְּפֶרֶק א' מִסְנֵה־דִרְיָן (יא). וּבְמִסְכַּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה (ב).
 48 וְגַם בְּבִרְכוֹת (גס).

יום חמישי י"ב תמוז ה'תש"ע

יום שישי י"ג תמוז ה'תש"ע

יום שבת קודש י"ד תמוז ה'תש"ע

מצות עשה כנג.

51 המצוה הקנ"ג — הַצְּוִי שְׁצֻנָּו יִתְעַלָּה לְקֹדֶשׁ
 52 חֲדָשִׁים וּלְחֲשָׁב חֲדָשִׁים וְשָׁנִים, וְזוֹ הִיא מִצְוַת
 53 קֹדֶשׁ הַחֲדָשׁ (קביעת יום ראש-חדש נקרא "קידוש"),
 54 וְהוּא אָמַר: יִתְעַלָּה: "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ
 55 חֲדָשִׁים" (שמות יב, ב), וּבִפְרֹשׁ נֶאֱמַר (ראש השנה
 56 כב): "עֲדוֹת זוֹ תִּהְיֶה מְסֻרָה לָכֶם", כְּלוּמָר: מִצְוָה
 57 זוֹ אֵינָה מְסֻרָה לְכָל-אֶחָד וְאֶחָד כְּשֶׁבֶת בְּרֹאשִׁית
 58 (השבת). עַל-שֵׁם שְׁבָה שֶׁבֶת הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא
 59 מִמַּעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית) — שְׁכָל-אֶחָד מוֹנֶה שֶׁשָּׁה יָמִים
 60 וְשׁוֹבֶת בְּשָׁבִיעִי — כֹּךְ שָׁגַם כָּל-אֶדָם הָרוּאָה
 61 אֶת-הַלְבָּנָה יַעֲשֶׂנוּ רֹאשׁ חֲדָשׁ, אוֹ יִחְשָׁב בְּחֻשְׁבוֹן
 62 הַתּוֹרָנִי (חִשּׁוּבֵי הַלּוּחַ כִּפִּי שֶׁקִּבְעוּ חֲכָמֵי הַתּוֹרָה)
 63 וַיַּעֲשֶׂה רֹאשׁ חֲדָשׁ, אוֹ יִרְאֶה שֶׁהָאָבִיב אַחֵר (אחת
 64 הסיבות לעיבור השנה) וְזוּלָתוֹ (או סיבה אחרת)
 65 מִמָּה שְׁרֹאֵי לְהִתְחַשֵּׁב בּוֹ וְיוֹסִיף חֲדָשׁ — אֵלָּא
 66 מִצְוָה זוֹ לֹא יַעֲשֶׂנָה לְעוֹלָם אֵלָּא בֵּית דִּין הַגָּדוֹל
 67 דִּוְקָא וּבִבְאָרְץ יִשְׂרָאֵל דִּוְקָא. לְפִיכֹךְ בְּטָלָה אֲצֻלִּינוּ
 68 הַיּוֹם הָרִאשִׁי מִחֻמַּת הָעֵדֶר בֵּית דִּין הַגָּדוֹל, כְּמוֹ
 69 שֶׁבְטָלָה הַקְּרִיבָה הַקְּרִיבָנוֹת מִחֻמַּת הָעֵדֶר הַמְּקֻדָּשׁ.
 70 וּבְזֶה טַעַם הַמִּינִים הַנִּקְרָאִים כָּאֵן בַּמִּזְרָח 'קְרָאִים',
 71 וְזֶהוּ הַסּוּד שָׁגַם לֹא כָל-הַרְבָּנִים עֲמָדוֹ עָלָיו,
 72 וְהִחֲלוּ מְגִשְׁשִׁים עִמָּהֶם בְּחֻשְׁכַּת הָאֶפֶלָה. דַּע,
 73 שֶׁהַחֻשְׁבוֹן הַזֶּה שָׂאֲנוּ מִחֻשְׁבֵּים הַיּוֹם וְיוֹדְעִים בּוֹ
 74 רֹאשֵׁי הַחֲדָשִׁים וְהַמוֹעֲדִים, אֵין מִתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ אֵלָּא

1 שֶׁהֵם אָמְרוּ שֶׁהַיּוֹם רֹאשׁ חֲדָשׁ אוֹ הַיּוֹם חָג, הוּא
 2 נַעֲשֶׂה חָג אוֹ רֹאשׁ חֲדָשׁ, בֵּין שֶׁהִיָּתָה פְּעֻלָּתָם זוֹ
 3 עַל פִּי חֻשְׁבוֹן אוֹ עַל פִּי רִאֲיָה, כְּמוֹ שְׁנִמְסָר לָנוּ
 4 בְּקִבְלָה (ראש השנה כה): "אֲשֶׁר-תִּקְרָאוּ אֹתָם
 5 (ויקרא כג, ב) — אֵין לִי מוֹעֲדוֹת אֵלָּא אֵלֹהִי",
 6 כְּלוּמָר: אֲשֶׁר יֹאמְרוּ הֵם שֶׁהֵם מוֹעֲדוֹת, אֲפֹלוּ
 7 שׁוֹגְגִין אֲפֹלוּ אֲנוֹסִין אֲפֹלוּ מִטְעִין, כְּמוֹ שֶׁבָּא לָנוּ
 8 בְּקִבְלָה. וְאֵין אֲנוּ עוֹשִׂים הַיּוֹם חֻשְׁבוֹן אֵלָּא כְּדִי
 9 שְׁנַדַּע אֶת-הַיּוֹם שֶׁקִּבְעוּ בּוֹ בְּנֵי אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, בֵּין
 10 שֶׁבְּסֹדֶר זֶה עֲצֻמוֹ מִחֻשְׁבֵּים וּקְוָבָעִים הַיּוֹם — לֹא
 11 בְּרִאֲיָה; וְעַל קְבִיעַתָּם אֲנוּ סוֹמְכִים — לֹא עַל
 12 חֻשְׁבוֹנָנוּ. וְאֵין חֻשְׁבוֹנָנוּ אֵלָּא לְגִלּוּי מִלְּתָא
 13 (לגלות דבר שכבר נקבע בזמנו), וְהֵבֵן זֶה הֵיטֵב.
 14 וְהִנֵּנִי מוֹסִיף לָךְ בְּאוּר: אֵלֹהֵי הַנִּחְנוּ, לְמַשָּׁל, שְׁבָנִי
 15 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יַעֲדֶרְוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — חֲלִילָה לְאֵל
 16 מַלְעֲשׂוֹת זֹאת, לְפִי שֶׁכְּבֹר הַבְּטִיחַ שְׁלֹא יִמָּחֶה וְלֹא
 17 יִשְׁרַשׁ אֶת-שְׁאֲרֵית הָאֶמָּה לְגִמְרִי — וְלֹא יִהְיֶה שֵׁם
 18 בֵּית דִּין בְּנִמְצָא, וְלֹא יִהְיֶה בַּחוּצָה לְאֶרֶץ בֵּית דִּין
 19 שְׁנִסְמָךְ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — הָרִי אֲזוֹ לֹא הִיָּה
 20 חֻשְׁבוֹנָנוּ זֶה מוֹעִיל לָנוּ כָּלֵל בְּשׁוּם אֶפֶן, לְפִי שֶׁאֵין
 21 לָנוּ לְחֲשֹׁב בַּחוּצָה לְאֶרֶץ וּלְעִבֵּר שָׁנִים וּלְקַבּוֹעַ
 22 חֲדָשִׁים אֵלָּא בְּאוֹתָם הַתְּנָאִים הַנִּזְכָּרִים, כְּמוֹ
 23 שֶׁבְּאֲרָנוּ "כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר-ה'
 24 מִירוּשָׁלַם" (ישעיה ב, ג). וְאִם יִתְבּוֹנֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ
 25 דַּעַה שְׁלֵמָה בְּדַבְרֵי הַתְּלִמּוּד שֶׁבְּעִנְיָן זֶה, יִתְבָּאֵר
 26 לוֹ כָּל-מַה-שָּׂאֲמָרְנוּ בְּרוּר שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם סִפְקָ.
 27 וְהִנֵּה יֵשׁ רַמְזִים בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה, הַמּוֹרֹת עַל
 28 יְסוּדוֹת הַסֵּדֶר שָׂאֲנוּ סוֹמְכִים עָלָיו בִּידְעִיעַת רֹאשִׁי
 29 חֲדָשִׁים וְעִבּוּר שָׁנִים, מֵאֵלָּה אָמַר: "וַיִּשְׁמְרָתָ
 30 אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה מִיָּמִים יְמִימָה" (שמות
 31 יג, י). אָמְרוּ (מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי):
 32 "מִלְּמַד שֶׁאֵין מַעֲבִירִין אֶת-הַשָּׁנָה אֵלָּא בְּפֶרֶק
 33 הַסְּמוּךְ לְמוֹעֵד" (בחדוש אדר — הסמוך למועד
 34 פסח) וְאָמְרוּ (שם): "מִנֵּין שֶׁאֵין מַעֲבִירִין אֶת-
 35 הַחֲדָשׁ אֵלָּא בַּיּוֹם וְאֵין מְקַדְשִׁין אֶת-הַחֲדָשׁ אֵלָּא
 36 בַּיּוֹם? תְּלִמּוּד לּוֹמַר: מִיָּמִים יְמִימָה". וְאָמַר
 37 יִתְעַלָּה: "לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה" (שם יב, ב), אָמְרוּ (מגילה
 38 ה): "חֲדָשִׁים אֵתָה מַחֲשָׁב לְשָׁנָה, וְאִי אֵתָה מַחֲשָׁב
 39 יָמִים" — מִשְׁמַע שֶׁהַהוֹסְפָה בָּהּ לֹא תִּהְיֶה אֵלָּא

1 בארץ ישראל בלבד; אבל בשעת הדחק ובהעדר
2 חכמים מארץ ישראל, אז מתר לבית דין הסמוך
3 (הסמוך לכר) בארץ ישראל לעבר שנים ולקבוע
4 חדשים בחוצה לארץ, בדרך שעשה רבי עקיבא,
5 כמו שנתבאר בתלמוד (ברכות טג.) — ובזה יש
6 קשי גדול, והידוע (ש)כמעט תמיד בית דין הגדול
7 אמנם היה בארץ ישראל, והם שיקבעו חדשים
8 ויעברו שנים בדרכים המקבלות אצלם
9 ובהתקבצם יחד.

10 ויש כאן יסוד גדול מאד מיסודות האמונה, שלא
11 ידעוהו ולא ירגישו בו אלא המעמיקים חקר.
12 הינו: זה שאנו מחשבים היום בחוצה לארץ בסדר
13 העבור שבידינו ואומרים שיום זה ראש חדש ויום
14 זה חג — לא בגלל חשבוננו אנו עושים אותו חג
15 בשום אופן, אלא מפני שבית דין הגדול שבארץ
16 ישראל כבר קבעו יום זה חג או ראש חדש, ומפני
17 שהם אמרו שהיום ראש חדש או היום חג, הוא
18 נעשה חג או ראש חדש, בין שהיתה פעלתם זו
19 על פי חשבון או על פי ראיה, כמו שנמסר לנו
20 בקבלה (ראש השנה כה.): "אשר תקראו אתם
21 (ויקרא כג, ב) — אין לי מועדות אלא אלו",
22 כלומר: אשר יאמרו הם שהם מועדות, אפלו
23 שוגגין אפלו אנוסין אפלו מטעין, כמו שבא לנו
24 בקבלה. ואין אנו עושים היום חשבון אלא כדי
25 שנדע את-היום שקבעו בו בני ארץ-ישראל, בין
26 שבסדר זה עצמו מחשבים וקובעים היום — לא
27 בראיה; ועל קביעתם אנו סומכים — לא על
28 חשבוננו. ואין חשבוננו אלא לגלוי מלתא
29 (לגלות דבר שכבר נקבע בזמנו), והבן זה היטב.
30 והנני מוסיף לך באור: אלו הנחנו, למשל, שבני
31 ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל — חלילה לאל
32 מלעשות זאת, לפי שכבר הבטיח שלא ימחה ולא

33 ישרש את-שארית האמה לגמרי — ולא יהיה שם
34 בית דין בנמצא, ולא יהיה בחוצה לארץ בית דין
35 שנסמך בארץ ישראל — הרי אז לא היה
36 חשבוננו זה מועיל לנו כלל בשום אופן, לפי שאין
37 לנו לחשב בחוצה לארץ ולעבר שנים ולקבוע
38 חדשים אלא באותם התנאים הנזכרים, כמו
39 שבארנו "כי מציון תצא תורה ודברה"
40 מירושלם" (ישעיה ב, ג). ואם יתבונן מי שיש לו
41 דעה שלמה בדרך התלמוד שבענין זה, יתבאר
42 לו כל-מה שאמרנו ברור שאין בו שום ספק.
43 והנה יש רמזים בלשון התורה, המורות על
44 יסודות הסדר שאנו סומכים עליו בידיעת ראשי
45 חדשים ועבור שנים, מאלה אמרו: "ושמרת
46 את-החקה הזאת למועדה מימים ימימה" (שמות
47 יג, י). אמרו (מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי):
48 "מלמד שאין מעברין את-השנה אלא בפרק
49 הסמוך למועד" (בחודש אדר — הסמוך למועד
50 פסח) ואמרו (שם): "מנין שאין מעברין את-
51 החדש אלא ביום ואין מקדשין את-החדש אלא
52 ביום? תלמוד לומר: מימים ימימה". ואמר
53 יתעלה: "לחדשי השנה" (שם יב, ב), אמרו (מגילה
54 ה.): "חדשים אתה מחשב לשנה, ואי אתה מחשב
55 ימים" — משמע שהוספה בה לא תהא אלא
56 חדש שלם. ואמר: "חדש ימים" (במדבר יא, כא)
57 — אמרו: "ימים אתה מחשב לחדש ואין אתה
58 מחשב שעות". ואמרו: "שמור את-חדש האביב"
59 (דברים טז, א) — משמע שבשנים שלנו חובה
60 שנשמור בהן תקופות השנה, ולפיכך יהיו שנות
61 חמה (למרות שחשוב החדשים מבוסס על מהלך
62 הירח). וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו בשלמות
63 בפרק א' מסנהדרין (יא.) ובמסכת ראש השנה (ב).
64 וגם בברכות (סג.).

שמואל-א יג יח-כב

יח וְהָרָאשׁ אֶחָד יִפְנֶה דֶּרֶךְ בֵּית חָרוֹן וְהָרָאשׁ אֶחָד יִפְנֶה דֶּרֶךְ הַגְּבֹול הַנִּשְׁקָף
עַל־גֵּי הַצְּבָעִים הַמְּדַבְּרָה: יט וְחָרַשׁ לֹא יִמָּצֵא בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי־ (אָמַר כְּתוּב)
אָמְרוּ פְּלִשְׁתִּים פֶּן יַעֲשׂוּ הָעֲבָרִים חֶרֶב אוֹ חֲנִית: כ וַיֵּרְדּוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל
הַפְּלִשְׁתִּים לְלָטוֹשׁ אִישׁ אֶת־מַחְרָשְׁתּוֹ וְאֶת־אֲתוֹ וְאֶת־קֶרְדֻּמּוֹ וְאֶת מַחְרָשְׁתּוֹ:
כא וְהִיְתָה הַפְּצִירָה פִּים לַמַּחְרָשׁ וְלֵאָתִים וְלִשְׁלֹשׁ קִלְשׁוֹן וְלַהֲקֶרְדֵּמִים
וְלַהֲצִיב הַדְּרָכִין: כב וְהִיָּה בַּיּוֹם מְלַחְמָת וְלֹא נִמָּצֵא חֶרֶב וְחֲנִית בְּיַד כָּל־הָעָם
אֲשֶׁר אֶת־שְׂאוֹל וְאֶת־יוֹנָתָן וְתַמְצָא לְשְׂאוֹל וְלִיוֹנָתָן בָּנוּ:

רש"י

אתו. קולטר"א בלע"ז: קרדומו. בשגור"ר
בלע"ז: מחרשתו. פישויר"א בלע"ז:
(כא) והיתה הפצירה פים למחרשות. והיתה
להם לאותם שהיה להם טורח לרדת אל
הפלשתים ללוטוש, היתה הפצירה פים לימ"א
בלע"ז, שיש לה הפצר פיות, כלומר פיות
וחידודים הרבה, היתה להם לחדד המחרשת
והאתים: ולשלש קלשון. מזלג עשוי כמין עתר,
שקורין פורקד"א, ולו שלש שינים: ולהציב
הדרכין. לחדדו בראשו לנועצו ולהציבו בתוך
המרדע: (כב) ותמצא לשאול. על ידי נס:

(יח) גי הצבועים. שמצויין בו הצבועים, הוא
ששנינו, רבי מאיר אומר: אף הצבוע. ותרגם
יונתן: אפעיא. וכן פירשו רבותינו ז"ל (בבא קמא
טז א): צבוע זה אפעה, מין שרץ רע ומזיק:
(יט) וחרש לא ימצא. לא היה מצוי בתחלת
מלכות שאול, כי הפלשתים המושלים בישראל,
העבירו כל חרשי ברזל מישראל, פן יעשו כלי
זיין להלחם: (כ) וירדו כל ישראל הפלשתים.
וכשהיו ישראל צריכין לחרשי ברזל ללוטוש
איתים וקרדומות ומחרישות, היו זקוקים לירד
אל ארץ פלשתים: מחרשתו. שו"ק בלע"ז:

מצודת ציון

(יח) הנשקף. ענין הבטה, כמו (שופטים ה כח) בעד החלון
נשקפה: גי. עמק: הצבועים. בה היו צבועים, ואמרו
רבותינו ז"ל (בבא קמא טז א) שהוא אפעה, והוא בעל גוונים
מחולפים כמנין ימות החמה, ולזה קרוי צבוע:
(יט) וחרש. אומן ברזל: (כ) ללוטוש. לחדד, כמו (בראשית
ד כב): לוטש כל חורש: מחרשתו. כלי המחרישה: אתו.
שם כלי עשויה לחפור בו, כמו (ישעיהו כ ד): וכתתו
חרבותם לאתים. ובדברי רבותינו ז"ל (בבא מציעא פב ב,
ועוד) קרויה מרא: קרדומו. גרזן, כמו (שופטים ט מח): את
הקרדומות: מחרשתו. כלי אומנות, כמו (ישעיהו מד יג):
חרש עצים: (כא) הפצירה. ענין רבוי, כמו (בראשית יג ט):
ויפצר בס, שהוא מרבית דברי פתוי: פים. פיות, ורצונו
לומר חריצים וחדודים: מחרשות. הם כלי אומנות:
ולשלש קלשון. שם כלי ברזל, עשויה לסלק בה הזבל, והיא בעלת שלש שינים, וכאלו אמר קלשון בעלת שלש:
ולהציב הדרכין. רצה לומר לחדד הדרכין, להציבו ביושר בתוך מלמד הבקר, והוא המקל שמלמד בו הבקר לחרישה,
והמחט שבראשו קרוי דרכין, וכן (קהלת יב יא): דברי חכמים כדברונות:

מצודת דוד

(יח) הנשקף. גבול ההוא היה נראה להעומד על גי
הצבועים: המדברה. מוסב על הדרך, לומר שהדרך יפנה
המדברה: (יט) פן יעשו וכו'. ולזה לא הניחו להיות
בהם חרש ברזל: (כ) וירדו. רצה לומר: ומאז כשהיו
צריכים ללוטוש דבר מה, היו יורדים אל ארץ פלשתים,
ללוטוש שם אצל החרש: (כא) והיתה וכו'. רצה לומר:
ומי שלא רצה לרדת לפלשתים, היה לוטש בעצמו את
המחרשות וכו', עם הכלי הקרויה 'פצירה פים', העשויה
בהרבה פיות וחריצים, ונוח ללוטוש בה: (כב) והיה ביום
מלחמת. בעת שנלחמו עם פלשתים: לא נמצא חרב. כי
לא היה בישראל חרש ברזל לעשותם: ותמצא. אבל
לשאול וליונתן, להם לבדם נמצא חרב וחנית:

דברי הימים ב לא הי

ה וּכְפָרִץ הַדָּבָר הֶרְבּוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית דָּגָן תִּירוֹשׁ וַיִּצְהַר וַיִּדְבֹּשׁ וְכָל תְּבוּאֹת שָׂדֶה וּמַעֲשֵׂר הַכֹּל לָרֹב הֵבִיאוּ: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיהוּדָה הַיּוֹשְׁבִים בְּעָרֵי יְהוּדָה גַּם־הֵם מַעֲשֵׂר בָקָר וְצֹאן וּמַעֲשֵׂר קִדְשִׁים הַמִּקְדָּשִׁים לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם הֵבִיאוּ וַיִּתְּנוּ עֲרֻמֹּת עֲרֻמֹּת: ז בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי הִחֲלוּ הָעֲרֻמֹּת לִיסוֹד וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי כָּלוּ: ח וַיָּבֵאוּ יְחֻזְקִיָּהוּ וְהַשָּׂרִים וַיֵּרְאוּ אֶת־הָעֲרֻמֹּת וַיְבָרְכוּ אֶת־יְהוָה וְאֵת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: ט וַיִּדְרֹשׁ יְחֻזְקִיָּהוּ עַל־הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם עַל־הָעֲרֻמֹּת: י וַיֹּאמֶר אֲלֵיו עֲזַרְיָהוּ הַכֹּהֵן הָרֹאשׁ לְבֵית צְדוֹק וַיֹּאמֶר מֵהַחֵל הַתְּרוּמָה לָבִיא בֵּית־יְהוָה אָכֹל וְשָׂבֹעַ וְהוֹתֵר עַד־לָרֹב כִּי יִהְיֶה בָרֶךְ אֶת־עַמּוֹ וְהִנּוֹתֵר אֶת־הַהֶמוֹן הַזֶּה:

רש"י

(בעזרא ז') הוא יסוד המעלה וגומר: (ח) ויברכו את ה'. שנתן בלב ישראל להפריש תרומותיהם ומעשרותיהם: (ט) וידרש יחזקיהו. לפי שראה חזקיהו הערימות גדולות אמר בלבו שמא לא לקחו הכהני' והלוי' מהם ולא נגעו בהם שאם נגעו בהם איך נתברכו כל כך ותמה ודרש מהם על דבר הערימות על מה זה: (י) ויאמר אליו עזריהו. הוא היה בימי עוזיהו: מהחל התרומה לביא. אכלנו אכול ולא אכילת עראי אלא אכול ושבוע והותר ומה שאתה מתמה על שאכלנו ד' חדשים ואעפ"כ ערמותיהם כל כך גדולות זה הדבר כי ברך ה' את עמו ונתן להם תבואות הרבה לפיכך הרבה התרומות והמעשרות שלנו: והנותר. מן אכילתנו זה: ההמון הזה. אשר אתה רואה ערמות ערמות:

מצודת ציון

(ה) וכפרץ. ענין חוזק כמו מה פרצת (בראשית לח): תירוש. יין: יצהר. שמן: (ו) ערמות. צבורים כמו בקצה הערמה (רות ג) והכפל יורה על הרבוי: (ז) ההמון. ענין רבוי:

מצודת דוד

(ה) וכפרץ הדבר. וכאשר נתחזק הדבר הרבו להבי' ראשית דגן וכו' והיא תרומה הקרויה ראשית כמ"ש ראשית דגנך (דברים י"א): ודבש. הוא דבש התמרים ועם שאינם חייבין מן התורה בתרומה: (ו) וגם הם. הביאו

גם הם אף מעשר בקר וצאן: ומעשר קדשים. אף מהקדשים שהקדישו הביאו מהם המעשרות ואע"פ שהמה פטורים מן המעשר: הביאו. את כל אלה הביאו לירושלים והניחום ערמות: (ז) החלו. התחילו ליסד את הערמות ר"ל להתחיל לצבור והוא מושאל מל' יסוד הבנין: כלו. השלימו את הערמות: (ח) את ה'. על שנתן בלב העם להביא עד להרבות: (ט) על הערמות. אם כבר לקחו מה מהם: (י) עזריהו הכהן. יתכן שהוא אחיטוב הנזכר בד"ה (א' ה') ועיין בסוף מלכים חשבון הדורות: לבית צדוק. אשר היה מבני צדוק: מהחל. מעת שהתחילו להביא התרומה היה לנו מהם לאכול ולשבוע ועוד נותר מהם עד לרוב כי נתברכו התבואות ומרובים התרומות: את ההמון. מרבית הערמות הללו הם הנותר:

מסכת שבת פרק ראשון

רש"י

עין יעקב

דף ג ע"ב אָמַר לִיה רַבִּי חֵיָא לְרַב: בַּר פַּחְתִּי, לָא אָמִינָא
לָךְ: כִּי קָאִי רַבִּי בְּהָא מַסָּכָת, לָא תַשְׁיִילִיה בְּמַסָּכָת
אַחֲרִיתִי! דְּלָמָא לָאו אֲדַעְתִּיהּ, דָּאִי לָאו דְרַבִּי, גִּבְרָא
רַבָּה הוּא, בְּסַפְתִּיהּ, דְּמִשְׁנֵי לָךְ שְׁנוּיָא דְלָאו שְׁנוּיָא הוּא.
הַשְׁתָּא מִיְהָת, שְׁפִיר מִשְׁנֵי לָךְ.

דף ט ע"ב מֵאִימְתִי הִתְחַלַּת תַּסְפֶּרְתָּ? אָמַר רַבִּי אֲבִין:
מִשְׁיַנִּיחַ מַעֲפֶרֶת שֶׁל סְפָרִים עַל כְּתָפָיו. וּמֵאִימְתִי הִתְחַלַּת
מְרַחֵץ? אָמַר רַבִּי אֲבִין: מִשְׁיַעֲרָה מַעֲפֶרְתּוֹ הֵימָנוּ.
וּמֵאִימְתִי הִתְחַלַּת בּוֹרֶסְקִי? מִשְׁיַקְשֹׁר בֵּין כְּתָפָיו. וּמֵאִימְתִי
הִתְחַלַּת אֲכִילָה? רַב אָמַר: מִשְׁיַפֵּל יָדָיו, וְרַבִּי חֲנִינָא:
אָמַר מִשְׁיַתִּיר חֲגוּרָה, וְלֹא פְלִיגִי, הָא לֹן, וְהָא לָהּ.

בר פחתי. בן גדולים: לא תשייליה. כלומר שאין לבו למסכתא זו שמא יתבייש: מאימתי התחלת תספורת. דנימא שוב אינו מפסיק כדתנן אם התחילו וכו': מעפורת. סודר ונותנו על ברכיו שלא יפול השער על בגדיו: משיערה מעפרתו הימנו. סודרו הוא ראשון להפשטת בגדיו: משיקשור בין כתפיו. את בתי זרועותיו שקורין בראצייר"ה בלע"ז: הא לן והא להו. בני בבל היו חוגרים את עצמם בחוזה וכשאוכלים צריכים להתירה ובני ארץ ישראל לא היו נוהגים כן בהתרת חגורה קודם נטילת ידים:

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

הוא הזמן הנקרא הִתְחַלַּת תַּסְפֶּרְתָּ? אָמַר רַבִּי אֲבִין:
מִשְׁעָה שְׁיַנִּיחַ מַעֲפֶרֶת = סוֹדֵר שֶׁל סְפָרִים עַל כְּתָפָיו,
למרות שלא התחיל עדין לגזז את שערוֹתָיו. כְּמוֹכֵן
בָּרְרוּ הַחֲכָמִים וְשָׂאֲלוּ מֵאִימְתִי הִתְחַלַּת מְרַחֵץ? אָמַר
רַב אֲבִין: מִשְׁיַעֲרָה? = מִשְׁיַפֵּשִׁיט אֶת מַעֲפֶרְתּוֹ = צִעִיר,
סוֹדֵר עֲלִיוֹן, הֵימָנוּ = מִמָּנוּ. עוֹד שָׂאֲלוּ: וּמֵאִימְתִי
הִתְחַלַּת בּוֹרֶסְקִי? = מַעֲבֵד עוֹרוֹת מִשְׁעָה שְׁיַקְשֹׁר אֶת
הַסִּינֹר עִם שְׁוָוִלִים בֵּין כְּתָפָיו, כְּפִי שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִים
הַבּוֹרֶסְקִים לִלְבָּשׁ,

בבית המדרש בָּרְרוּ גַם כֵּן וּמֵאִימְתִי הִתְחַלַּת אֲכִילָה?
וְהַשִּׁיבוּ: רַב אָמַר: מִשְׁיַפֵּל יָדָיו קֹדֶם הָאֲכִילָה, זֶה הִיא
תַּחֲלַת הָאֲכִילָה. וְרַבִּי חֲנִינָא אָמַר: מִשְׁיַתִּיר חֲגוּרָה,
נִחָשֵׁב כְּתַחֲלַת הַסֵּעָדָה, וְלֹא פְלִיגִי = אֵינֶם חוֹלְקִים, הָא
= זֶה – הַתֵּרֶת הַחֲגוּרָה נִקְרָא תַּחֲלַת הַסֵּעָדָה לֹן = לָנוּ –
בְּנֵי בָבֶל. וְהָא = וְזֶה – נְטִילַת יָדַיִם מִהֵנָּה תַּחֲלַת סֵעָדָה,
לָהּ = לָהֶם – לְבָנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,

מספדת הגמרא על רב, ששאל את רבי יהודה הנשיא
שאלה שאינה קשורה לנושא הנלמד באותה שעה,
ואמר לו רבי חייא דודו לרב: בר פחתי = בן גדולים,
האם לא אמיןא = לא אמרתי לך: כי קאי רבי =
כשרבי לומד בהא מסכת = במסכת זו, לא תשייליה =
אל תשאלו אותו שאלות הקשורות במסכת אחרת,
דלמא = אולי לאו אדעתיה = שמא אין הדבר בדעתו,
והנושא לא מחנך לו כל צרכו, שהרי הוא לא התכוון
לשאלה שלך, דאי לאו ד = שאם לא שרבי, גברא רבא
= אדם גדול הוא, היית בספתייה = מביש אותו בכך
שהוא היה משני = עונה לך שינויא = תרוץ דלאו
שינויא הוא = שהוא אינו תרוץ. המשיך רבי חייא: אני
שמעתי גם את השאלה וגם את התשובה, והיא קשורה
לנושא שאני עסוק בו עתה, על כן יכול אני להעיד
שהשתא = עכשו מיהת = באמת שפיר = טוב ונכון הוא
משני = ענה לך. בבית המדרש בָּרְרוּ: מאימתי = מה

מִשּׁוּם דִּהְיוּ לֹא שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה, וְכָל לֹא שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה אֵין
לִקְוִין עָלָיו, מִשְׁמַע שֶׁאֵם הִיָּה בּוּ מַעֲשֶׂה הִיָּה לִקְוֶה עָלָיו אִף שׁוּ
הִתְרַאת סֶפֶק, רִישׁ לְקִישׁ אֹמֵר אֵינוֹ לִקְוֶה מִשּׁוּם דִּהְיוּ הִתְרַאת
סֶפֶק, וְכָל הִתְרַאת סֶפֶק לֹא שְׂמָה הִתְרַאת, אֲבָל אִם הִיָּה הִתְרַאת
וְדָאִי הִיָּה לִקְוֶה אִף שְׁהוּא לֹא שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה, שְׁסוּבֵר רִישׁ לְקִישׁ
שְׁלֹא שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה לִקְוִין עָלָיו.

מבארת הגמרא את המקור למחלוקתם: וְתַרְוִיָּהּוּ אֱלִיָּא דְרַבִּי
יְהוּדָה – וּמַחְלֻקְתָּם הִיא בְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה שֶׁאִמְרָ שֶׁהַעוֹבֵר עַל
הַאיסוּר לְהוֹתִיר מִבְּשֵׁר הַפֶּסַח פְּטוּר מִמַּלְקוֹת מִשּׁוּם שֶׁנִּתְּקַן לַעֲשֶׂה,
וּנְחָלְקוּ מִה מוֹדִיק מִדְּבָרָיו וְכִדְלָהֶן, דְּתַנָּא – שְׁכָן שְׁנִינוּ בְּבֵרִיתָא,
נֹאמֵר לְגַבִּי קֶרֶבֶן פֶּסַח (שְׁמֹת יו"ב), וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרָן וְהַנְּחָתָה
מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרָן וְגו' בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ, וּבִפְסוֹק זֶה בָּא הַכְּתוּב לִיתֵן עֲשֶׂה
שֶׁל 'בֵּאשׁ תִּשְׂרֹפוּ' אַחֲרֵי לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁל 'לֹא תוֹתִירוּ', כְּדִי לֹמַר שְׂאִין
לִקְוִין עָלָיו – עַל הַלֹּא שֶׁל 'לֹא תוֹתִירוּ', דְּרַבִּי רִבִּי יְהוּדָה, וּנְחָלְקוּ
רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ כִּיצַד לְדִיִּיק בְּדִבְרֵיו, רַבִּי יוֹחָנָן דִּיִּיק הָבִי,
מַעֲמָא דְבָא הַכְּתוּב וְנָתַן אֶת הָעֲשֶׂה אַחֲרֵי הַלֹּא, לִכֵּן אֵין לִקְוִים עָלָיו,
הָא לֹא בָּא הַכְּתוּב – אֲבָל אִם לֹא הִיָּה מִצְוֹת עֲשֶׂה, הִיָּה הַמּוֹתִיר
לִקְוֶה, וְאִף שִׁישׁ לוֹ שְׁהוּת לֵאכּוֹל כָּל הַלֵּילָה, וְאִם יִתְרוּ בּוּ לֵאכּוֹל הִרִי
זוֹ הִתְרַאת סֶפֶק, אֱלִיָּא הִתְרַאת סֶפֶק שְׂמָה הִתְרַאת, וְרִישׁ לְקִישׁ
דִּיִּיק הָבִי, מַעֲמָא דְבָא הַכְּתוּב, הָא לֹא בָּא הַכְּתוּב, הִיָּה הַמּוֹתִיר
לִקְוֶה, וְאִף שְׁאֵינוֹ עוֹבֵר עַל הַאיסוּר עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה, אֲלֵא עַל יְדֵי
שְׁנִמְנַע מִלֵּאכּוֹל וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה, אֱלִיָּא לֹא שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה
לִקְוִין עָלָיו.

שואלת הגמרא: וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְישׁ נָמִי – לְכַאֲוֶרָה גַּם הוּא צָרִיךְ
לְדִיִּיק מִכָּאֵן שֶׁהִתְרַאת סֶפֶק שְׁמָה הִתְרַאת, דְּהָא וְדָאִי הִתְרַאת סֶפֶק
הוּא – שְׁהִרִי הִתְרַאת בְּנוֹתֵר וְדָאִי שְׁהִיא הִתְרַאת סֶפֶק (שְׁמָא לֹא
יִתְרִי), וְאִפִּילוּ הִכִּי הוֹצִיר הַכְּתוּב לְנִתְקוֹ, אִם כֵּן כִּיצַד סוֹבֵר בְּדַעַת
רַבִּי יְהוּדָה שֶׁהִתְרַאת סֶפֶק לֹא שְׁמָה הִתְרַאת. מֵיִישְׁבַת הַגְּמָרָא: כִּבְר
לָהּ פְּאִידָה תַנָּא דְרַבִּי יְהוּדָה – רִישׁ לְקִישׁ לִמַּד כְּתָנָא אַחֲרֵי שְׁסִבֵּר
בְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה שֶׁהִתְרַאת סֶפֶק אֵינָה הִתְרַאת, דְּתַנָּא בְּבֵרִיתָא,
לְגַבִּי הַמְכִּיחַ אֵם מִקְלָל אֲבִיו בְּאוֹפֶן שִׁישׁ סֶפֶק עַל שְׁנֵי אֲנָשִׁים מִי מִזֵּה
הוּא אֲבִיו, הָכָּה זֶה וְהוֹר וְהָכָּה זֶה, קִילָל זֶה וְהוֹר וְקִילָל זֶה, וְעַל
כָּל מַעֲשֶׂה הִיָּה הִתְרַאת נִפְרֹדֶת, שְׁהִירִי זוֹ הִתְרַאת סֶפֶק, וְכֵן הָכָּה
שְׁנֵיהֶם בְּכַת אַחַת – בְּתוֹךְ כְּדִי דִּבּוֹר לְהִתְרַאת, אִי קִילָל שְׁנֵיהֶם
בְּכַת אַחַת וְהִיָּה הִתְרַאת אַחַת לְשְׁנֵיהֶם יַחַד, שְׁהִירִי זוֹ הִתְרַאת וְדָאִי,
חֲזִיב מִיָּתֵה. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, בְּכַת אַחַת חֲזִיב, בְּזֶה אַחֲרֵי זֶה פְּטוּר,
שְׁבִהִתְרַאת וְדָאִי מַחֲזִיב, וּבִהִתְרַאת סֶפֶק פְּטוּר. וּבִכּוּן שִׁירִשׁ לְקִישׁ סִבֵּר
כְּבֵרִיתָא זֶה שְׁכָר דַּעַת רַבִּי יְהוּדָה, לִכֵּן לֹא דִיִּיק מִנּוֹתֵר שֶׁהִתְרַאת סֶפֶק
שְׁמָה הִתְרַאת, אֲלֵא דִיִּיק רַק שְׁלֹא שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה לִקְוִים עָלָיו.

שואלת הגמרא: וְרַבִּי יוֹחָנָן נָמִי – לְכַאֲוֶרָה גַּם הוּא צָרִיךְ לְדִיִּיק מִכָּאֵן
שְׁלֹא שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה לִקְוִים עָלָיו, דְּהָא וְדָאִי לֹא שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה
הוּא – שְׁהִירִי הַלֹּא בְּנוֹתֵר וְדָאִי שְׁהוּא לֹא שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה, וְאִפִּילוּ
הִכִּי הוֹצִיר הַכְּתוּב לְנִתְקוֹ, אִם כֵּן כִּיצַד סוֹבֵר בְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה שְׁלֹא
שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה אֵין לִקְוִים עָלָיו. מֵיִישְׁבַת הַגְּמָרָא: רַבִּי יוֹחָנָן כִּבְר לָהּ
כִּי הָא – כְּמוֹ הַמֵּימָרָא הוּוּ (שֶׁאִמְרוּ בְּשֵׁמוֹ הָאִמּוֹרָאִים), דְּאֹמֵר רַב
אִירִי בְּרִי אֲבִין, אֹמֵר רַב עֲמֶרֶם, אֹמֵר רַב יִצְחָק, אֹמֵר רַבִּי יוֹחָנָן,
רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי, כָּל לֹא תַעֲשֶׂה שְׁבִיתוֹתָהּ
לֹא שְׁשִׁישׁ בּוּ מַעֲשֶׂה לִקְוִין עָלָיו, לֹא שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה אֵין לִקְוִין
עָלָיו, חוּץ מִן שְׁלוֹשֶׁת הָעֵבֵרִית הַלּוֹל, הַנֶּשֶׁבַע, וּמִיָּר – הָאֹמֵר עַל
בְּהֵמָה, שֶׁתְּהִיָּה קְדוּשָׁה בְּמָקוֹם בְּהֵמָה שֶׁהַקְדִּישוּהָ לְמִזְבֵּחַ, וְהַמִּקְלָל
אֶת חֲבִירוֹ בְּשֵׁם – בְּשֵׁמוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה. וּבִכּוּן שִׁידַע רַבִּי יוֹחָנָן שְׁדַעַת רַבִּי
יְהוּדָה שְׁלֹא שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה אֵין לִקְוִים עָלָיו, לִכֵּן לֹא דִיִּיק מִנּוֹתֵר
שְׁלֹא שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה לִקְוִים עָלָיו, אֲלֵא דִיִּיק רַק לְעֵנִן הִתְרַאת סֶפֶק
שְׁשֵׁמָה הִתְרַאת.

שואלת הגמרא: קִשְׂיָא דְרַבִּי יְהוּדָה אֲדָרְבִּי יְהוּדָה – דְּבִרִי רַבִּי יְהוּדָה
סוֹתֵרִים, בֵּין לְרִישׁ לְקִישׁ שְׁסוּבֵר בְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה כְּמוֹ הַבְּרִיתָא שֶׁל
מִכָּה אֲבִיו שֶׁהִתְרַאת סֶפֶק אֵין שְׁמָה הִתְרַאת, וּבֵין לְרַבִּי יוֹחָנָן שְׁסוּבֵר
בְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה שְׁלֹא שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה אֵין לִקְוִים עָלָיו, יְהִידָה קֶשֶׁה
מִהִבְרִיתָא שֶׁל נוֹתֵר שְׁמוּכָה בַּה שְׁלֻקִים עַל שְׁנֵיהֶם, שְׁלֵכֵן צָרִיךְ

הַכְּתוּב בְּנוֹתֵר לְנִתְקוֹ לַעֲשֶׂה. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אִי – אִם אַתָּה מִקְשָׁה
לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְישׁ, יֵשׁ לִישֵׁב, תְּרִי תַנָּא אֱלִיָּא דְרַבִּי יְהוּדָה –
שְׁנֵי תַנָּאִים הֵם שְׁנִחְלֻקוּ בְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה, הִתְנָא שֶׁל הַבְּרִיתָא שֶׁל
נוֹתֵר, סוֹבֵר בְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה שֶׁהִתְרַאת סֶפֶק שְׁמָה הִתְרַאת, וְהִתְנָא
שֶׁל הַבְּרִיתָא שֶׁל מִכָּה אֲבִיו, סוֹבֵר בְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה שֶׁהִתְרַאת סֶפֶק
אֵין שְׁמָה הִתְרַאת, וּכְמוֹהוּ סִבֵּר רִישׁ לְקִישׁ. אִי לְרַבִּי יוֹחָנָן – וְאִם אַתָּה
מִקְשָׁה לְרַבִּי יוֹחָנָן, לֹא קִשְׂיָא – אֵין זֶה קוּשִׁיָּא, מִפְּנֵי שְׁהָא דִּיִּידָה הָא
דְּרַבִּיָּה – הַבְּרִיתָא שֶׁל נוֹתֵר הִיא דַּעַת רַבִּי יְהוּדָה בְּעִצְמוֹ, שְׁלֹא שְׂאִין
בּוּ מַעֲשֶׂה לִקְוִים עָלָיו, וְמָה שֶׁאִמְרָ שְׂאִין לִקְוִים עַל לֹא שְׂאִין בּוּ
מַעֲשֶׂה, אֵין זֶה דַּעַת עֲצֻמָּה, אֲלֵא רַק אֹמֵר כֵּן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי,
וְכָךְ סִבֵּר רַבִּי יוֹחָנָן.

מאחר שהגמרא הזכירה את רבי יוחנן הסובר שחיוב מלקות תלוי
בביטול העשה, מבארת הגמרא את הלאים שבהם שייך לבטל את
העשה. ותחילה מביאה מחלוקת תנאים לגבי הלאו של שילוח הקן.
נאמר בפרשת כי תצא (דברים כב דו) 'כִּי יֵצֵא קֶן צִפּוֹר לְפָנֶיךָ וְגו'
וְהָאֵם רִבְצָתָהּ עַל הָאִפְרָחִים אִי עַל הַבְּצִיצִים, לֹא תִקַּח הָאֵם עַל
הַבְּצִיצִים, שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבְּצִיצִים תִּקַּח לָךְ'. דְּהִיָּינוּ שִׁישׁ
'לֹא' לֹא לִקְחָת אֶת הָאֵם עַל הַבְּצִיצִים, וְיֵשׁ 'עֲשֶׂה' לְשַׁלַּח אֶת הָאֵם.
וּנְחָלְקוּ הַתַּנָּאִים הָאֵם כּוֹנוֹת הַתּוֹרָה לְנִתְקַן אֶת הַלֹּא בְּעֲשֶׂה זֶה.

תֵּן הָתֵם – שְׁנִינוּ שֶׁם בְּמִסְכַּת חוֹלִין (קמא), תְּנוּמָל אִם עַל הַבְּצִיצִים
וּבְכָךְ עֵבֶר עַל הַלֹּא, רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, לִקְוֶה וְאֵינוֹ מִשְׁלַח – לִקְוֶה
עַל כֵּךְ שְׁעֵבֶר עַל 'לֹא' וְאֵינוֹ מִצְוָה לְשַׁלַּח לְאַחֲרֵי שְׁלָקָהּ, וְהַכְּמִים
אֹמְרִים, מִשְׁלַח וְאֵינוֹ לִקְוֶה – יִכּוֹל לִקְיִים אֶת הַמִּצְוֹת עֲשֶׂה לְשַׁלַּח
אֶת הָאֵם, וּבְכָךְ נִפְטֵר מִהַמְלָקוֹת. מִמְּשִׁיכִים חֲכָמִים, זֶה הַכְּלָל, כָּל
מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁשִׁישׁ בָּהּ קוֹם עֲשֶׂה – מִצְוֹת עֲשֶׂה הַשִּׁיבָת לְלֹא,
וְשִׁירִי לְקִיָּמָה אַחֲרֵי הַלֹּא, אֵין חֲזִיבִין עָלֶיהָ מִלְּקוֹת, אֲלֵא יִקְיִים אֶת
הָעֲשֶׂה וְיִפְטֵר מִמְּלָקוֹת.

לדברי רבי יוחנן שסובר 'ביטולו ולא ביטולו', דְּהִיָּינוּ שֶׁבְּכָל לֹא הַנִּיתַק
לַעֲשֶׂה, אֵינוֹ לִקְוֶה עַד שִׁיבְטַל אֶת הָאִפְשָׁרוֹת לְקִיִּים אֶת הָעֲשֶׂה,
מִתְּפָרְשִׁים דְּבָרִי חֲכָמִים, 'מִשְׁלַח' אִימָתִי שִׁירָצָה 'אֵינוֹ לִקְוֶה' לְעוֹלָם,
אֲלֵא אִם כֵּן יִבְטֵל אֶת הָאִפְשָׁרוֹת לְקִיִּים אֶת הָעֲשֶׂה. אִמְנַם כִּיוֹן שֶׁאִמְרוּ
חֲכָמִים בְּמִשְׁנָה זֶה הַכְּלָל, וְיֵשׁ מָקוֹם לְהִבֵּן מִדְּבָרֵיהֶם שְׁדִימוּ כָּל
לֹא הַנִּיתַק לַעֲשֶׂה לְלֹא שֶׁל הַלּוֹקָה אִם עַל הַבְּנִים שְׁשִׁירִי בּוּ בִּיטוֹל
עֲשֶׂה, בֹּא רַבִּי יוֹחָנָן לְהוֹצִיא מִבְּהֵנָה זֶה. אֹמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲנוּ הַסּוֹבֵרִים
'בִּיטוֹל', אֵין לָנוּ אֱלֵא זֹאת וְעוֹד אַחֲרֶת – יֵשׁ רַק עוֹד לֹא אַחַד
הַדּוּמָה לְלֹא שֶׁל לִקְוֶה אִם עַל הַבְּנִים בְּזֶה שְׁשִׁירִי בּוּ בִּיטוֹל אֶת הָעֲשֶׂה
וּלְלִקּוֹת, אֲבָל בְּשֶׁאֵר לֹאִים הַנִּיתַקִּים לַעֲשֶׂה, לֹא שְׁיִירִי לְעוֹלָם בִּיטוֹל
אֶת הָעֲשֶׂה וּלְלִקּוֹת.

אֹמֵר לִיָּה רַבִּי אֱלִעֲזָר לְרַבִּי יוֹחָנָן, הִיָּכָא – הִיָּכֵן מִצִּינוּ עוֹד לֹא הַנִּיתַק
לַעֲשֶׂה שְׁשִׁירִי לְבִטּוֹל בּוּ אֶת הָעֲשֶׂה. אֹמֵר לִיָּה – הַשִּׁיבִי לוֹ רַבִּי יוֹחָנָן
לְרַבִּי אֱלִעֲזָר לְבִי תִשְׁכַּח – לְכַשְׁתַּמְצָא, כְּלוּמֵר לָךְ תַּחֲפֹשׁ וְתַמְצָא.
נִפְקֵי דֵין וְאִשְׁכַּח – יֵצֵא רַבִּי אֱלִעֲזָר וְדִיקְדֵק בְּמִשְׁנֵיטוֹ וּבְבֵרִיתוֹת,
וּמִצָּא דֵין הַנִּיתַק לַעֲשֶׂה שְׁשִׁירִי לְבִטּוֹל בּוּ אֶת הָעֲשֶׂה. דְּתַנָּא
בְּבֵרִיתָא, אֹנָם שְׁנִירִישׁ – אֹנָם שְׁנִישׁ אֶת הָאֲנוּסָה כְּמוֹ שְׁצִיּוּתָהּ
עָלֶיהָ הַתּוֹרָה 'וְלוֹ תְהִיָּה לְאִשָּׁה' (דְּבָרִים כב טו), אִךְ לְאַחֲרֵי מִכֵּן גִּירָשָׁהּ,
וְעֵבֶר עַל מִה שְׁנִאֲמֵר (שם) 'לֹא יוֹכֵל שְׁלַחָהּ, אִם יִשְׂרָאֵל הוּא, שְׁמוֹתֵר
בְּגִירוּשָׁה. מִחֲזִיר וְאֵינוֹ לִקְוֶה, וְאִם בְּהֵן הוּא שֶׁאִסּוּר בְּגִירוּשָׁה, לִקְוֶה
וְאֵינוֹ מִחֲזִיר, וְבִלְאוּ הוּוּ (בִּישְׂרָאֵל) אֹמֵר רַבִּי אֱלִעֲזָר שְׁשִׁירִי לְבִטּוֹל
אֶת הָעֲשֶׂה, וְלִהְתַּחֲזִיב בְּמִלְּקוֹת.

רבי אלעזר לא ביאר דבריו, כיצד שייך באונס, לבטל את העשה. על
כן שואלת הגמרא: הִנֵּיחָא – הדבר מובן שאפשר להתחייב מלקות
באונס שגירש, רק לְמָאן דְּתֵנִי – לְרִישׁ לְקִישׁ שֶׁאִמְרָ לְעִיל (טו) שִׁישׁ
לְשׁוֹת בְּבֵרִיתָא שֶׁהוּבָאָה שֶׁם, 'קִיָּימוּ' וְלֹא קִיָּימוּ, וְלְדִבְרֵיו שְׁיִירִי
לְהִתְחַיֵּב מִלְּקוֹת, מִשּׁוּם שֶׁלֹּאֲחֵר שְׁבִית דִּין מוֹזִהִירִים אוֹתוֹ לְהַחֲזִיר
אֲנוּסָתוֹ, וְהוּא מִסְרֵב, לִקְוֶה מִיָּד, אֱלֵא לְמָאן דְּתֵנִי – לְרַבִּי יוֹחָנָן
הַסּוֹבֵר (שם) שִׁישׁ לְשׁוֹת בְּבֵרִיתָא 'בִּיטוֹל' וְלֹא בִּיטוֹל, וְלְדִבְרֵיו יֵשׁ
חִיּוּב מִלְּקוֹת רַק אִם מִבְּטַל אֶת הָאִפְשָׁרוֹת לְקִיִּים אֶת הָעֲשֶׂה, בְּשִׁלְמָא
– הַדְּבָר מוּבֵן גַּבִּי שְׁלִיּוֹת הָקוֹן, מִשְׁכַּחַת לָהּ – שְׁיִירִי לְמִצְוָה אוֹפֵן
שִׁיבְטַל אֶת הָעֲשֶׂה וְיִתְחַיֵּב מִלְּקוֹת, כְּגוֹן שְׁהוֹרָג אֶת הָאֵם שְׁשׁוּב אֵינוֹ

משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה – אבל משום התראת ספק לא הוה מפטר, דהתראת ספק שמה התראה. משום דהוה לא התראת ספק – אבל משום לאו שאין בו מעשה לא הוה מפטר, דקסבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. ותרווייהו אליבא דרבי יהודה – דאמר גבי נותר איצטרך לנתוקי לאו לעשה, אף על גב דהתראת ספק היא ולא שאין בו מעשה הוא.

רבי יוחנן דייק מינה: אלמא התראת ספק שמה התראה, וריש לקיש דייק מינה: אלמא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. ולקמיה פריך דתרווייהו איכא למידק מינה. הא ודאי התראת ספק היא – דך דנותר, ואיכא למידק נמי מינה התראת ספק שמה התראה. כי איך תנא – דאמר: לא שמה התראה. תבה זה כי – מי שגירש את אשתו ונישאת וילדה, ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון. תבה זה וחור וחכה זה בשתי התראות. דהוה לה כל חדא התראת ספק. בבת אחת – בהתראה אחת בתוך כדי דיבור, דהוה לה התראת ודאי, דממה נפשך חד מינייהו אבהו. חוין מנשבע ומידי ומקלל את חבירו בשם – של חקדוש ברוך הוא. וטעמא מפרש בתמורה בפרק קמא. ואי קשיא: הא דלעיל נמי נשבע הוא, ואמאי פטר ליה רבי יוחנן משום לאו שאין בו מעשה? בהדיא מוקמינא לה להא דקתני נשבע בדבר שאין בו מעשה לוקה – בשבועה דלשעבר. כגון "אבלתי" ולא אבל, או "לא אבלתי" ואכל. אבל ב"אובל" ולא אבל – לא לך. וטעמו מפרש בשבועות ובתמורה מקראי. קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה – לתרווייהו. לרבי שמעון – דקשיא ליה התראת ספק – תרי תנאי אליבא דרבי יהודה. לרבי יוחנן – דקשיא ליה לאו שאין בו מעשה. הא דידיה והא דרבי – לרבי יהודה לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. והא דתנאי אין לוקין עליו – משום רבי יוסי הגלילי אמר. לוקה ואינו משלח – קסבר: "שלח" מעיקרא משמע, לא תקח האם אלא שלחנה קודם לקחה. ואף על גב דכתיב בתר "לא תקח" – לא למימרא דאם לקחת שלח וניהוי לאו שניתק לעשה, אלא לאו שקדמו עשה הוא. והכמים אומרים בו' – קסברי: "שלח" אחר "לא תקח" משמע, בדכתיב, והוה ליה ניתק לעשה. ואם לקחת – שלח. זה הכלל כל מצות לא תעשה בו' – אין לוקין עליה אלא יקיים העשה ויפטר. אמר רבי יוחנן אנו אין לנו בו' – כלומר, משלח ואינו לוקה, הא לא שלח – לוקה. ורבי יוחנן ביטלו ולא ביטלו אית ליה, ומשמע ליה משלח דקתני – משלח לכשירצה ואינו לוקה. ואימתי הוא לוקה – כשהרגה ויבטל את העשה בידים. והיינו דקאמר "אנו אין לנו בו", כלומר, אף על גב דקתני מתניתין זה הכלל בו', דמשמע כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה שוות לזו, אנו אין לנו בכולן שוה לזו שיהא פטור המלקות תלוי בקיום העשה, אלא בין קיים בין לא קיים פטור, אלא זו ועוד אחרת דמשכחת בהו דלקי על ידי ביטול העשה. דאילו בכולהו לא משכחת ביטול אלא בהני תרי. מחזיר ואינו לוקה – אף כאן תלה פטורו של מלקות בקיום העשה. הניחא למאן דתני – לא קיימו לוקה, משכחת ביה מלקות בלא קיימו. אלא למאן דתני ביטול – לוקה, היכי משכחת לה? הניחא בשילוח הקן משכחת לה – ביטול – כשחשטה. אלא הכא היכי משכחת לה? בדבריה מינה – מיתה, ואין בו מלקות. כל כמינה – בתמידיה וכו' כל הימנו שתתקדש על ידי קבלתה הניחא למאן דאמר בו' – בלוגתא דאם במסכת גיטין ב"השולח גט" (להב). על דעת רבים – שמצא בו עון, והדירה לו. שמואל לא עשה שיש בה קום עשה דלילק עשה? משכחון – משכחת לה ביטול – ששרפו. הרי משכחון של גר – ושרפו בחיי הגר, ומת הגר ואין לו יורשין, דליתא בתשלומין.

א"ר דקטלה קם ליה בדבריה מינה – ואם מתה – אם כן לא בטלה איהו. ואם תאמר: דלמא מיירי דקטלה ומכל מקום לא הוה קם ליה בדבריה מינה, דמיירי שהרגה בשוגג ויש לומר: דאם כן היינו כמו מתה מאליה בין דהרגה שלא במתכוין. כך הקשה מורי שיחיה ותירץ.

בגנן שהדירה ברבים – פירש הקונטרס: שמצא

לה עון שאסורה לו, והדירה, ולא נראה, דאם כן אינו מצוה לקיימה! אלא נראה שהדירה בלא שום עון, ושפיר חל עליה, כגון דאמר "קום תשמישך עלי" כדאיתא בגדרים (פאב), והא איכא העבט תעביטו לא תבוא אל ביתו השב תשיב לו ומשכחת לה בו' – ואם תאמר: והא הוה עשה שקדמו לאו, דהשבת העבטו שייך קודם שיעבור לילך אל ביתו לעבטו עבטו, דבמשכחו ברשות שייך השבת העבטו: ויש לומר: דדרשין בפרק "אלו מצאיות" (בבא מציעא לאב), מיתורא ד"השב תשיב" דקאי למשכחו שלא ברשות, אם כן על כרחך שייך עשה ד"השב תשיב לו" לאחר שעבר, כדאמרין לעיל: אם אינו ענין לפניו נהוה ענין לאחריו. **התם** איתא בתשלומין – כשרפו, וחייב ממון – הלכך לא משכחת ביה בטלו, דכל אימת דיש לו ממון לא ילקה. ויש ספרים גרסי: ואינו לוקה ומשלם. כלומר, הכא על כרחך אינו לוקה, הואיל ומיפטר בתשלומין, אבל איכא לפרשי דתרת לא עבדין ליה מלקות וממון משום "כדי רשותו", והלכך משלם ואינו לוקה. דזה אינו, חרא – דאם כן אדרבה יש לנו לומר ילקה ולא ישלם, דבפרק "אלו נערות" (כתובות לבב), אמר רבי יוחנן דהיכא שמצינו ממון ומלקות מילקא לך ממנו לא משלם. ועוד, דאם

ומימר, והמקלל את חבירו בשם. קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה! – אי לרבי שמעון בן לקיש תרי תנאי אליבא דרבי יהודה, אי לרבי יוחנן – לא קשיא: הא – דידיה, הא – דרביה. תנן התם: הנוטל אם על הנשים, רבי יהודה אומר: לוקה ואינו משלח. והכמים אומרים: משלח ואינו לוקה; זה הגלילי: כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה – אין חייבין עליה. אמר רבי יוחנן: אין לנו אלא זאת ועוד אחרת. אמר ליה רבי אלעזר: היכא? אמר ליה: לבי תשפח. נפק דק ואשפח, דתנאי: אוגוסט שגירש, אם ישראל הוא – מחזיר ואינו לוקה, ואם פהו הוא – לוקה ואינו מחזיר. – הניחא למאן דתני קיימו ולא קיימו. אלא למאן דתני ביטול ולא ביטול, בשלמא גבי שילוח הקן משכחת לה, אלא אוגוסט ביטול ולא ביטול היכי משכחת לה? אי דקטלה – קם ליה בדבריה מינה! אמר רב שימי מחזינא: בגון שקיפל לה קידושין מאחר. אמר רב: אי שוויתיה שליח – איחיה קא מבטלא ליה, אי לא שוויתיה שליח – כל כמיניה? ולא כלום היא! אלא אמר רב שימי מנהרדעא: בגון שהדירה ברבים. – הניחא למאן דאמר גר שהודר ברבים אין לו הפרה, אלא למאן דאמר יש לו הפרה, מאי איכא למימר? – דמדידה לה על דעת רבים. דאמר אמימר: הלכתא, גר שהודר ברבים – יש לו הפרה, על דעת רבים – אין לו הפרה. ותו ליכא? והא איכא (סימן: גו"ל מ"שכ"ן ופא"ה) גזל, דרחמנא אמר "לא תגזל", והשיב את הגזלה. משכחון דרחמנא אמר "לא תבא אל ביתו לעבט עבטו. השב תשיב לו העבט פבא השמש", ומשכחת לה בקיימו ולא קיימו, וביטול ולא ביטול! – התם בין דחייב בתשלומין – אין לוקה ומשלם. מתקיף לה רבי ירמיה: הא איכא משכחון של גר, ומת הגר?

התם

דאם כן מאי פריך: ודרי משכנו של גר ומת הגר, ומשנ: התם גברא בר תשלומין ושיעבדא
דגר פקע, ומאי שנא? הא כיון דלא משלם אם כן ביטלו ולילקי, וליכא נמי שתי רשעיות:
לכן צריך לומר בדפרישותי: כיון דגברא בר תשלומין וכל אימת דמשלם לא לקי, הלכך לא
משכחת ליה ביטלו, אבל קשה: לריש לקיש מיהא משכחת שפיר קיימו ולא קיימו כשבית
דין ההדור להחזיר ואומר שלא יחזירו ונראה
למורי, ודאי הכי נמי דמשכחת לה לריש לקיש,
אבל לרבי יוחנן דאמר "זאת ועוד אחרת" ותו לא
— הוא דאמר לטעמיה ביטלו ולא ביטלו, אבל
לריש לקיש משכחת לה שפיר בהדירה והשבת
העבטו, אבל קשה: דמשמע דמקשה פריך שפיר,
וקיימו נקט אנב גרדא. **בינייתא** דבי כרנא —
פירש הקונטרס: תולעת הנמצאת בכרוב ונקראת
ציליא, וקשה: דמאי קא משמע לן? פשיטא
דשרץ גמור הוא! ופירש רבינו תם: בינייתא —
כמו דג קטן הנמצא במחרישה, וקא משמע לן
דאף על גב דנמצא במים היה מותר לפי שיש לו
קשקשים — אפילו הכי לוקה, אף על גב דאי הו
במים טהור. **ריסק** תשע נמלים ואחד חי —
פירוש: שלם, אבל ודאי הוה מת, דאי רוצה לומר
חי ממש — אם כן הדיך משלים לבית נבילות?
ואם תאמר: ולמה לי שיהא שלם? בבית ממנו
לילקי משום לאו דשרצים, ולכך אתא אבילה
דשרצים, לומר דאי איכא בית הרבה ואכל חד
זית חיובי דליכא למימר דאתא לומר דבעינן
דאית ביה כזית, ולעולם בעינן שיהא שלם, דהא
ליתא, ונמלה כל שהוא חיוב, אם כן על כרחך
אבילה אתא למידרש היכא דאיכא חמשה זיתים
או ארבעה ואכל חד מנייהו דחיבי, ויש לומר:
לכך נקט אחד שלם, דאיכא לאור דשרצים דלא
נכתבו בלשון אבילה ומאותם לא ילקה עד
שיאכל הבריה שלימה, אבל ודאי היכא דכתיב
ביה לאו בלשון אבילה — לקי אף כשהבריה
אינה שלימה, אבל קשה: היכא יצטרף אותו שלם
לבית נבילות? והלא אין איסור נבלה חל עליו,
דהכי נמי אמר במסכת מעילה פרק "קדשי מזבח"
(טזא) דאין איסור נבילה חל על איסור (נבלת)
בהמה טמאה ויש לומר: דהכא אתיא כמאן
דאית ליה איסור חל על איסור, דאיכא מאן
דאמר התם דלאבילה נמי מצטרפין ללקות משום
נבלה טמאה וטהורה, ואף על גב שאין איסור
כולל ולא איסור מוסף, והטעם — משום דמצט
דאיסור נבלה חל על איסור דחלב, ואפילו למאן
דלית ליה איסור חל על איסור כלל אמרינן נמי
דטמאים מצטרפין מהאי טעמא ועיין עוד תוס'
דחולין צ"ב, דיבור המתחיל "ורבי יהודה".
ואפילו שנים והוא — ואם תאמר: ומאי יחדוש
הוא בשנים יותר מבעשר, כיון
דבשנים (והוא) איכא כזית? ויש לומר: דקא
משמע לן רבואת טפ', דכיון דעתה כשהוא דו
שלם משלימו לבית אף על פי שאם היה מרוסק
כמו האדר לא היה משלמו לביתו, אבל בתשע
נמלים דאיכא טג', אפילו נתרסקו כולם היה
משלים, שיש מהם הרבה.

ולא פליגי הא ברברבי הא בוטרי — פירוש: ברברבי — אחד והוא, ולא ידענא, כיון
דנחית להכי — לימא בחד לבד לוקה שש משום בריה ומשום בית נבלה! ושמאי לא
שכיח בדחד איכא כזית.

ורבנן

רבי אליעזר דלא מיבעי אפרושי מספק דלא צריך, אלא אפילו לקרות עליו את השם ולומר "מעשר עני של כרי זה יאכל בצפוננו או בדורנו" נמי לא צריך.

התם גברא בר תשלומין הוא — כששרפו, ולא נתחייב מלקות בביתו זה, והאי דלא
משלם — משום דשיעבדא דגר קא פקע לאחר זמן, תעובז אותם — וקא סבר תעובז
לאחר עבירה הלאו משמע, לא תכלה, ואם כליתיה — תעובז אותם, משכחת לה
בביטלו — כגון שטחן את החטין, דתו לית ליה לקימיה לעשה שהרי קנאן בשינוי,
כדתניא דבעודן חטה היא מחייבו ליתנה אבל
אם טחון — לא, מירחו — ונתחייב במעשר
— מעשר תחלה את הכרי ואחר כך נותן לו
הפאה, שלא להפסיד את העני, שהלקט
והשכחה והפאה פטורין מן המעשר, וזה
היבאן לידי חיוב, אבל לדבר מצוה — כגון
הכא, דכל ימיו בעמוד והחזיר קאי — יש לו
הפירה, דהוה פשע בינוי — מכה אותם יותר
מדאי, ארייה רב אחא — שלא ללמד עוד
תינוקות, בינייתא דבי כרנא — תולעת
הנמצאת בכרוב שקורין *ציליא, אבל
פוטיתא — בלע שרץ המים, לוקה ארבעה
— שני לאוין כתובין בשרץ המים, אחד
בתורת כהנים (יא) ואחד במשנה תורה (יד),
ושני לאוין כתובין בשרץ סתם "ולא" (אלא)
תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ
ולא תטמאו בהם" ומשמע בין שרץ המים בין
שרץ הארץ, הרי ארבעה, נמלה — בלע
נמלה היה, הואיל ובריה שלימה היא —
אכילתה בכל שהוא, ולוקה חמש: שני לאוין
הכתובין בשרץ סתם כמו שפירשתי, ושלושה
לאוין הכתובין בשרץ הארץ בתורת כהנים,
צרעה לוקה שש — חמש משום שרץ
הארץ, ואחד משום שרץ העוף דכתיב
במשנה תורה (יד) "וכל שרץ העוף טמא
הוא לכם לא יאכלו", אבל "לא תשקצו את
נפשותיכם בבחמה ובעוף" וגו' הכתוב
בפרשת "קדושים תהיו" אינו מן המנין, דלאו
בשרץ כתיב, ואף על גב דכתיב ביה "אשר
תרמש האדמה" — לשון בריות גדולות
הוא, "ושרץ" לשון קטנה ונמוכה שנכתר
בהלכה בקושי ונראית כרוחשת, בקרנא
דאומנא — מקיז דם בקרן במציצה, ריסק
— מיצר וכויתא, ובטלן מתורת בריה, משום
כזית נבלה — ששכסובלע הוא מת ומצטנף
לבית נבלה, אפילו שנים — מרוסקין והוא,
אם גדולים הן להיות כזית בין שלשתם
כדמפרש ואזיל, ולא פליגי, טבל של מעשר
עני — שהופרשו כל מעשרותיו חוץ מזה —
לוקה, ואף על גב דמעשר עני אין בו
קדושה, שהרי לזרים נאכל ובכל מקום,
אפילו הכי טביל, מה לחלן מעשר עני —
דכתיב "לגר ליתום ולאלמנה" ובענינא
דשנה השלישית, אף "בשעריך" האמור כאן
יש ללמוד ממנו מעשר עני, והכי קאמר: לא
תוכל לאכול טבל בעוד שהמעשר בתוכו
שכתב בו "בשעריך", אין צריך לקרות את
השם — ודאמרינן (סוטה מחא) דיוחנן כון
גדול שלח בכל גבול ישראל וראה את עמי
הארץ חשודין על המעשרות חוץ מתרומה גדולה, אמר להן לישראל: בניי, כשם
שהתרומה במיתה כך הטבל במיתה, עמד ותיקן: הלוקה מעם הארץ יפריש כל
המעשרות ומעבבן לעצמו, ואוכל מעשר ראשון שהרי מותר לזרים, ומעשר שני
אוכלו בירושלים, ואם שנת מעשר עני היא נחלקו רבי אליעזר וחכמים, וקאמר
השם ולומר "מעשר עני של כרי זה יאכל בצפוננו או בדורנו" נמי לא צריך.

קורא

קורא

מתרצת הגמרא: הָתָם נִבְרָא בְּרַ תְּשִׁלּוּמִין הוּא – בשעה ששורף
מתחייב בתשלום, ונחשב שעדיין לא ביטל את העשה, וְשִׁיעָבֹדָא
דְּגֵר הוּא דְקָא פָּקַע – ומה שאינו משלם הוא משום שהחוב פוקע
מאליו לאחר זמן כאשר מת הגר.
מוסיפה הגמרא להקשות על דברי רבי יוחנן: וְהָא אִיכָא – והרי יש
מצות פאה, דְּרַחֲמָנָא אִמֵּר לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת וגו' שְׁדָךְ בְּקֶצֶרְךָ (ויקרא
כג כב), שהוא איסור 'לאו' לקצור את כל תבואת השדה בלא לשייר
כלום לעניים, ואם עבר וקצר מצווה ב'עשה' לְעֵנִי וְלִגְר תַּעֲזֹב
אוֹתָם' וגו' (שם), דְּמִשְׁכַּחַת לָהּ בְּקִימָא וְלֹא קִימָא בְּיָמָא וְלֹא בְּיָמָא
– ושייך בזה להתחייב מלקות, בין לריש לקיש הסובר 'קיימו', והיינו
באופן שבית דין יזהירו אותו לקיים את העשה ויטור, ובין לרבי יוחנן
הסובר 'ביטלו', והיינו באופן שיבטל את העשה על ידי שטוחן את
החיטים, ובכך נפטר מלתת פאה, (דַּתְנִין) [דַּתְנִינָא] בברייתא, מִצְוֹת
פֶּאֶת לְהַפְרִישׁ מִן הַקָּמָה – מן התבואה בעודה מחוברת, לֹא הַפְרִישׁ
מִן הַקָּמָה מִפְּרִישׁ מִן הָעוֹמְרִין – נותן מהתבואה לאחר הקצירה,
בעודה בשדה, לֹא הַפְרִישׁ מִן הָעוֹמְרִין מִפְּרִישׁ מִן הַכֶּרִי עַד שְׁלֹא
מִירָח – לאחר שאטפו את התבואה ועשו ממנה ערימה ועדיין לא
עשו מירוח, ואם מִירָחוּ, שזה הוא גמר מלאכת התבואה ובכך
מתחייבת בהפרשת תרומות ומעשרות, מְעַשֵּׂר תַּחֲלִילָה את התבואה
וְרַק אַחֵר כִּךְ נִוְתָן לוֹ, אבל לאחר שטוחן את התבואה, קנאה בשינוי,
ואינו מפריש פאה. נמצא ששייך לבטל את העשה על ידי שטוחן,
ובאופן זה ילקח על הלאו.
מתרצת הגמרא: רבי יוחנן סובר בְּדַרְבֵּי יִשְׁמַעְאֵל, דְּאִמֵּר אֶף מִפְּרִישׁ
מִן הָעֵיפָה – גם מן העיסה חייב לתת פאה, ועל כן לא שייך בפאה
ביטול העשה.
ממשיכה הגמרא להקשות: וְלִרְבִּי יִשְׁמַעְאֵל נִמִּי מִשְׁכַּחַת לָהּ – גם
שייך לבטל את העשה, באופן דְּאִכְלָה את הָעֵיפָה, ומדוע אמר רב
יוחנן שמצינו כן רק בעוד לאו אחד מלבד שילוח הקן.
מסיקה הגמרא: אֵלֶּא מַה שֶּׁאִמַּר רַבִּי יוֹחָנָן 'זֹאת וְעוֹד אֶחָד', כוונתו
אֵהָא – על מצוה זו (פאה), אִכְלָה אוֹנֶם לֹא – באמת לא שייך בו ביטול
עשה (ודלא כרבי אלעזר). ומה שביארה הגמרא לעיל (ע"א) ששייך
לבטל את העשה על ידי שמדירה על דעת רבים, אין זה נכון, משום
דְּהִיבָא אֶמְרִינָן – היכן אמרנו שהמדיר על דעת רבים אין לו הַפְרָה,
היינו דווקא אם רוצה להפריש לְדַבֵּר הַרְשוּת, אִכְלָה לְדַבֵּר מִצְוָה, יֵשׁ
לוֹ הַפְרָה, משום שמסתבר שנוח להם לרבים שיתירו נדר זה. ואם כן
אונס אף אם נודר על דעת רבים, יש התרה לנדרו כדי לקיים את
המצוה לשאת אנוסתו, ונמצא שאין אופן לבטל את העשה באונס.
מביאה הגמרא הוכחה לכך שלדבר מצוה יש הפרה: כִּי הָא – כמו
שמצינו במעשה זה, דְּהִהוּא מִקְרִי דְּרִדְּקִין – שהיה מלמד תינוקות,
דְּהוּתָּהּ פִּשְׁעֵי בִּינוּקִין – היה מכה את התלמידים יותר מדאי, אֲדַרְיָה רַב
אֵהָא – הדירו רב אחא על דעת רבים שלא ילמד תינוקות, וְאֶהְדְּרִיהּ
רַבִּינָא – והחזירה רבינא ללמד תינוקות, על ידי שהתיר את הנדר,
ועשה כן משום דִּלָּא אֲשַׁתְּכַח דְּרִידִיק בְּזוּתִיהּ – שלא נמצא מלמד
תינוקות דייקן כמותו. ומוכח שלדבר מצוה אפשר להפריש אפילו נדר
שהודר על דעת רבים.
שנינו במשנתנו: (לעיל יג) ואלו הן הלוקין וכו' וְהָאוֹכֵל נִבְלִיּוֹת
וּמְרִיפּוֹת שְׁקָצִים וְרִמְשִׁים וכו'. דנה הגמרא בחיוב המלקות בשרצים
שונים: אִמֵּר רַב יְהוּדָה, הָאִי מָאן דְּאִכְלָה בִּינִיתָא דְּבִי כְּרָבָא – אדם
שאוכל תולעת הנמצאת בתוך הכרוי, מְלָקִין לִיה מִשּׁוּם שְׁרָץ
הַשְּׂרָץ עַל הָאָרֶץ. מביאה הגמרא שכן פסק רב יהודה למעשה:
הָהוּא דְּאִכְלָה בִּינִיתָא דְּבִי כְּרָבָא וְנִגְדִיהּ – והלקהו רב יהודה.
אִמֵּר אֲבִי, אִכְלָה פּוֹטִיתָא – בלע שרץ המים, לוקה עליו משום

אֲרַבְעָה לֵאדָם, שנים משום שרץ סתם, ושנים משום שרץ המים. ואם
אכל נִמְלָה, לוקה חֲמִשָּׁה, שנים משום שרץ סתם, ועוד שלש מִשּׁוּם
שְׁרָץ הַשְּׂרָץ עַל הָאָרֶץ. ואם אכל צִרְעָה, לוקה שֵׁשׁ, חמש האמורים
בשרץ הארץ, שצרעה בכלל שרץ הארץ היא, ועוד אחד מִשּׁוּם שְׁרָץ
הָעוֹף.
מביאה הגמרא איסור הנדרש מאיסור 'שיקץ הנפש': אִמֵּר רַב
אֵהָא, הַמְשַׁקֵּץ אֶת נִקְבֵּיוֹ בֵּין גִּדּוּלִים וּבֵין לִקְטָנִים, עוֹבֵר מִשּׁוּם
לֹא תִשְׁקָצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם, שהוא איסור להמאס עצמו בעשית
דברים שנפשו של אדם קצה בהם. מביאה הגמרא איסור נוסף כעין
זה: אִמֵּר רַב עִיבִי בְּרַ אֲבִי, הָאִי מָאן דְּשִׁתִּי בְּכֶרֶנָא דְּאוֹמְנָא – אדם
השותה משקים בבלי מציצה וכעין קרן של מקיז דם, קָא עֹבֵר
מִשּׁוּם לֹא תִשְׁקָצוּ.
למדנו לעיל שעל נמלה לוקה חמשה, הגמרא מביאה אופן שיתחייב
על אכילת נמלה, ששה מלקות: אִמֵּר רַבָּא בְּרַ רַב הוּנָא, רִיפִק
תַּשְׁקָה נְמָלִים וּבִיטִלן מִשֶּׁם 'בריה', וְהִכִּיא אֶחָד חִי וְצִרְפוּ עִמָּהּ
וְהִשְׁלִימִן לְכּוּזָתָא, ואכלם, לוקה שֵׁשׁ, חֲמִשָּׁה מִשּׁוּם כְּרוּהּ – על הנמלה
החיה כיון שהיא 'בריה', אף שאין בה שיעור כזית, לוקה חמש משום
שרץ הארץ כאמור לעיל, ולוקה עוד אֶחָד מִשּׁוּם איסור אכילת בְּזִיזָה
נְבִילָה, שהרי הנמלה החיה בודאי מתה בבליעתו ומצטרפת להשלים
שיעור כזית נבילה, ונמצא שאכל כזית במעלי חיים מתים.
רַבָּא אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, דִּין זה אינו דווקא בתשעה ואחד חי, אלא
אֲפִילוּ שְׁנַיִם וְהוּא – שתי נמלים מרוסקות ואחת חיה המשלימה
לכזית. רַב יוֹסֵף אִמֵּר, אֲפִילוּ אֶחָד וְהוּא – אחת מרוסקת ואחת חיה.
מבארת הגמרא: וְלֹא פְלִיגִי – אין מחלוקת בין האמוראים, אלא הָא
בְּרַבְרִי וְהָא בְּזוּמְרִי – אחד דיבר בנמלים גדולות ואחד בנמלים
קטנות.
שנינו במשנתנו: (לעיל יג) ואלו הן הלוקין וכו' אִכְלָה מִטָּבַל וּמְעַשֵּׂר
רֵאשׁוֹן כּו'. הגמרא דנה לגבי פירות שלא הופשרו מהם מעשר עני,
האם לוקים על אכילתם: אִמֵּר רַב, אִכְלָה מִטָּבַל שֶׁל מְעַשֵּׂר עֲנִי –
שהופשרו כל התרומות והמעשרות מלבד מעשר עני, לוקה. אומרת
הגמרא: בְּמָאן – כמו מי סובר רב בזה, כִּי הָאִי תֵּנָא – כמו התנא
הזה, דַּתְנִינָא בברייתא. לענין חיוב מלקות באכילת פירות שלא
הופשרו מהם תרומות ומעשרות, אִמֵּר רַבִּי יוֹסִי, יָכוֹל הֵייתִי לַפְרֵשׁ
שֶׁלֹא יִהְיֶה חַיִּיב מִלְּקוֹת אֵלֶּא עַל הַמִּטָּבַל שֶׁלֹא הוֹרֵם מִמֶּנּוּ תְּרומות
ומעשרות כָּל עֵינָר, ואם כן באופן שהוֹרֵם מִמֶּנּוּ תְּרומה גְּדוֹלָה וְלֹא
הוֹרֵם מִמֶּנּוּ מְעַשֵּׂר רֵאשׁוֹן, או שהוֹרֵם מִמֶּנּוּ מְעַשֵּׂר רֵאשׁוֹן וְלֹא
מְעַשֵּׂר שְׁנִי, וְאֲפִילוּ הוֹרֵמוּ כֹל הַמַּעֲשֵׂרוֹת מִלְּבַד מְעַשֵּׂר עֲנִי, מִנֵּין
שְׁלֹקִים עַל אכִילת טבל זה, תִּלְמוּד לזִמְרָא – מלמדינו הכותב לֹא
תוֹכֵל לֵאכֹל בְּשַׁעֲרֵי מְעַשֵּׂר דְּגִנְךָ וגו' (דברים יב ז) וְלִהְיוֹן הוּא אוֹמֵר
– ובהמשך נאמר (שם כו יב) 'וְאִכְלִי בְּשַׁעֲרֵיךָ וְשִׁבְעוּ, מַה לְהֵלֵן –
הפסוק 'ואכלו בשעריך' מדובר לענין מְעַשֵּׂר עֲנִי, אֵף כָּאן בַּפֶּסֶק
'לא תוכל לאכול בשעריך' הכוונה למְעַשֵּׂר עֲנִי, וְאִמֵּר רַחֲמָנָא לֹא
תוֹכֵל, כלומר שיש לדרוש הפסוק כאילו נאמר בו לא תוכל לאכול
פירות בעוד המעשר עני ושנאמר בו 'בשעריך' בתוכו. נמצא שרב
שאמר שלוקים על פירות הטבולים למעשר עני, סובר בדברי רבי
יוסי בברייתא זו.
הגמרא מביאה שדין זה שנוי במחלוקת תנאים: אִמֵּר רַב יוֹסֵף,
בְּתֵנָא – נחלקו התנאים האם לוקים על אכילת פירות הטבולים
למעשר עני. שכן שנינו (דמאי פ"ד א) לגבי פירות 'דמאי', כלומר פירות
של עם הארץ שיש ספק שמא לא הפריש מהם מעשרות כדין, רַבִּי
אֲלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֵין צְרִיךְ לְקַרְוֹת אֶת הַשֶּׁם עַל מְעַשֵּׂר עֲנִי שֶׁל דְּמָא,
כלומר שאין צריך להפרישו כלל, וְהַכְּמִים אוֹמְרִים,

קורא את השם ואינו צריך להפריש – חייב לקיים מצות הפרשת
מעשר עני על ידי קריאת שם שאומר שהפירות המונחים בצד זה יהיו
מעשר עני, אלא שלא צריך להוציאם מתוך שאר הפירות, כדי לברר
שהם פירות המעשר, ויכול לאכלם עם שאר הפירות. מאי לאו בהא
קא מיפלגי – האם לא בזה נחלקו ובדין של רבי יוסי, דמר סבר –
חכמים סברו ונדאי מוכלו – שבטבל ודאי, קודם שהופרש ממנו
מעשר עני, עדיין נחשב לטבל ודבריו רבי יוסי, ולכן בדמאי שהוא
ספק, צריך להפריש מעשר עני ולהוציאו מידי ספק טבל, ומר סבר –
ורבי אליעזר סבר ונדאי אינו מוכלו – גם בטבל ודאי, אם הפרישו את
כל המעשרות ולא הפרישו מעשר עני אינו נחשב טבל, ועל כן גם
בדמאי, אין צריך להפריש מספק.

אביי דוחה את דברי רב יוסף, ומעמיד את מחלוקת התנאים בענין
אחר: אמר ליה אמאי לרב יוסף, אי הכי – אם כן אדמיפלגי
בספיקו ליפלגו פנדאי – עד שנחלקו בדמאי שהוא ספק, היה להם
לחלוק בטבל ודאי, שלא הפרישו ממנו מעשר עני, האם הוא טבל
או לא. אמאי על כרחך שנחלקו בדבר אחר, דבולי עלמא – כולם,
גם רבי אליעזר וגם חכמים, סוברים ונדאי מוכלו – שבטבל ודאי
שלא הופרש ממנו מעשר עני, עדיין טבל הוא ודבריו יוסי, והכא
בהא קא מיפלגי – וכאן בדמאי נחלקו בדבר זה, דמר – רבי
אליעזר סבר, לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני של דמאי,
ולכן בדמאי לא צריך אפילו לקרוא שם למעשר עני, והטעם
שהקפידו להפרישו, כיון דממונא הוא אפרושי מפריש – כיון
שיודע העם הארץ שגם אם יפריש ויתן לזה שם מעשר עני, אין
באבילתו מיתה, אלא רק איסור ממון של גזל עניים, לכן מפרישים
הם את המעשר עני כדי לתקן את הפירות שלא יהיו טבל, ולווחים
אותו לעצמם, ואינם חוששים לגזל עניים. ורפנן סברי כיון
דמריה לא מילתא – כיון שיש טירחה בהפרשה, על כן לא
מפריש.

שנינו במשנתנו (לעיל יג): כמה יאכל מן הטבל וכו' והוא חייב, רבי
שמעון אומר כל שהוא וחכמים אומרים כזית. אמר להן רבי שמעון,
אי אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא חייב, אמרו לו מפני
שהיא כברייתא, אמר להן אף חטה אחת כברייתא. הגמרא מביאה
מחלוקת כיצד ביאר ריש לקיש את מחלוקתם: אמר רב גיבוי אמר
רבי שמעון בן לקיש, מחלוקת בחדשה – רבי שמעון וחכמים נחלקו
רק בחטה שלימה כברייתא, האם חייבים עליה מלקות משום 'בריה'
אף שאין בה כזית, אבל בחדשה – כאשר טחן את החטה ואינה שלימה
כברייתא דברי הכל – מודה רבי שמעון לחכמים שלוקים רק בפזית.
ורבי ירמיה אמר רבי שמעון בן לקיש, במחלוקת בזו – בחיטה, כך
מחלוקת בזו – בקמח, ורבי שמעון מחייב מלקות בכל שהוא גם
בקמח.

מקשה הגמרא על רבי ירמיה: תנן – שנינו במשנתנו (לעיל יג), אמר
להם רבי שמעון לחכמים, אי אתם מודים לי באוכל נמלה כל
שהוא שהוא חייב, וכשם שחייב על נמלה אף בפחות מכזית כך יש
לחייב בחיטה אף שאין בה שיעור. אמרו לו חכמים לרבי שמעון, אכן
בנמלה אנו מודים מפני שהיא שלימה כברייתא. אמר להן רבי
שמעון, אף חטה אחת הרי היא שלימה כברייתא, ויש לחייב גם בה
בפחות מכזית. מדייקת הגמרא, חטה אין קמח לא – ומכך שהזכיר
רבי שמעון בדבריו, 'חטה כברייתא' מדויק שרק באופן זה חייב
מלקות בכל שהוא, ולא בקמח.

דוחה הגמרא: לדבריהם קאמר להו – רבי שמעון נקט כך בלשונה,
משום שהקשה להם על פי דבריהם ולשיטתם, וכך היא כוונתו, לירידי
– אני סובר שאפילו קמח נמי – גם על קמח לוקים בפחות מכזית,
אלי ליריבו – אתם ססבורים שבקמח צריך כזית, אודו לי מיתה
דחטה אחת כברייתא – הודו לי לכל הפחות בחטה שלימה, שלוקים
עליה אפילו בפחות מכזית משום שהיא שלימה כברייתא, וכשם
שלוקים על נמלה שלימה כברייתא.

מבאר הגמרא מה רבנן עונים על כך לרבי שמעון: ורפנן סברו,
שאינן לדמות חיטה לנמלה, משום שדווקא בריית נשמה חשובה –
'בריה' הבאה מדבר שיש בו נשמה יש לה חשיבות, ולכן חייב עליה

אף בפחות מכזית, אבל חטה לא חשובה – אין לה חשיבות ועל כן
אין לה דין 'בריה'.
מביאה הגמרא ברייתא לסייע לרבי ירמיה: תנאי פותיה דרבי ירמיה
– שנינו בברייתא דברי רבי ירמיה, רבי שמעון אומר, כל שהוא
למפות – בכל האיסורים השיעור למלקות הוא בכל שהוא, לא
אמרו ששיעור החיוב הוא בפזית, אמאי לענין חיוב דקרבן, וכיון שלא
צריך שיעור למלקות, גם לא צריך שיהיה בריה, ולוקים באיסור טבל
אפילו על קמח כל שהוא.

משנה

משנתנו היא המשך למשנה הראשונה בפרק, ומונה איסורים נוספים
שלוקים עליהם. האוכל בפזיים עד שלא קרא עליהם – כהן האוכל
ביכורים לפני שהבעלים קיים את המצוה לקרוא את פרשת 'ארמי
אובד אבי', וכן כהן האוכל קדשי קדשים חוץ לקלעים – חוץ לקלעי
חצר המשכן, וכן אדם האוכל קדשים קלים ומעשר שני חוץ לחומה
– חוץ לחומת ירושלים, וכן אדם השובר את העצם בקרבן פסח
הטהור, ועבר על מה שנאמר (שמות יב מז) 'ועצם לא תשרו בו', בכל
האיסורים הללו הרי זה לוקה ארבעים. אבל המותר בטהור –
שלא אבל את כל הקרבן פסח במשך הלילה ועבר על מה שנאמר
(שמות יב ט) 'ולא תותרו ממנו עד בקר', וכן השובר עצם בקרבן פסח
טמא, אינו לוקה ארבעים. בנותר, משום שניתק לעשה, שנאמר
לאחר הלאו 'והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו'. והטעם שפטור
בשובר עצם בפסח הטמא, משום שנאמר בתורה 'ועצם לא תשרו
בו' ודורשים 'בו' ולא בפסול, שהאיסור הוא דווקא בקרבן פסח כשר
ולא בפסול.

עתה דנה המשנה לגבי העובר על מצות שילוח הקן. נאמר בפרשת
כי תצא (דברים כב יד) 'כי יקרא קן צפור לפניך וגו' והאם רבצת על
האפרחים או על הביצים, לא תקח האם על הבנים, שלח תשלח את
האם ואת הבנים תקח לך'. דיינו שיש 'לא' לא לקחת את האם
בעודה על הבנים, וכן יש 'עשה' לשלח את האם. ונחלקו התנאים
האם כוונת התורה לנתק את הלאו בעשה זה: הנוטל אם על הבנים,
ובכך עבר על 'לא', רבי יהודה אומר, לוקה על כך שעבר על
ה'לאו', ואינו מושלח – אינו מצווה לשלח לאחר שלקה, ויחכמים
אומרים, מושלח ואינו לוקה – יכול לקיים את המצוה עשה לשלח
את האם, ובכך נפטר מהמלקות. ממשיכים חכמים: זה הכלל כל
מצות לא תעשה שיש בה קום עשה – מצות עשה השייכת ללאו,
ושייך לקיימה אחר הלאו, אין חייבין עליה מלקות, אלא יקיים את
העשה ויפטר מהמלקות.

נמרא

הגמרא מבארת שהדין השנוי במשנתנו לענין ביכורים שנוי
במחלוקת. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, זו – משנתנו
ששנינו בה שקודם קריאת פרשת 'ארמי אובד אבי' אסור לכהן
לאכול מהביכורים, היא דברי רבי עקיבא סתמיתא, כלומר,
בהרבה משניות היה רבי רגיל להביא דברי רבי עקיבא ולשונם
ב'סתם', ולא הזכיר שרבי עקיבא אמרם, ורבי יוחנן שמע שכך סובר
רבי עקיבא, ועל פי זה אמר שרבי עקיבא הוא זה ששנה את משנתנו,
אבל חכמים אומרים בפזיים הנחה מעבכת בזה – הנחת בעורה
לפני המזבח מעכבת אכילתם, אבל קריאה אין מעבכת בהן, ולאחר
שהונחו בעורה רשאי הכהן לאכלם.
שואלת הגמרא: ולימא זו דברי רבי שמעון סתמיתא – היה לרבי
יוחנן לומר שמשנתנו היא כרבי שמעון, ולהביא סיוע לדבריו שכך
סובר רבי שמעון מהברייתא המובאת להלן, ומדוע נקט שמשנתנו
היא רבי עקיבא, ואומר כן בלי שום סיוע, אלא רק על פי מה ששמע
שכך הוא סובר. עונה הגמרא: הא קא משמע לן – רבי יוחנן רצה
לחדש לנו, דרבי עקיבא פרי שמעון סתמיתא – שגם רבי עקיבא
סובר כרבי שמעון שקריאה מעכבת.
מבשרת הגמרא: מאי רבי שמעון – היכן מצינו שרבי שמעון סובר כן.
משיבה הגמרא: דתנאי ברייתא, נאמר בתורה (דברים יב יז) 'לא תוכל
המשך בעמוד קלח

מכות. פרק שלישי – אלו הן הלוקין דף יז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קק
רש"י תוספות

קורא ואין צריך להפריש – דכיון שקרא עליו שם – יצא הכרי מתורת טבל. ושאר
המעשרות הוא צריך להפריש על כרחך, לפי שצריך להפריש ממעשר ראשון תרומת
מעשר וליתנה לבקו, שהיא במיתה לזרים. ומעשר שני צריך להעלותו לירושלים
ולאכלו. ובגן סברי ודאי טביל – לפיכך ספיקו צריך להוציאו מידי ספק טבל. לא

נחשדו – דממונא הוא, אין בו איסור אכילה

אלא גול עניים. ואידו לגול עניים לא חישי.

אפרושי מפרשי ליה – לאפקועי טיבליה.

נהי דמעשר ראשון לא מפרשי, דסבר: אי

מפרשינא ליה בעינא לאפרושי תרומת

מעשר מיניה שהוא במיתה ונותנה לבקו.

ומעשר שני נמי, אי מפרשינא ליה בעינן

אסוקיה ומיכיליה בירושלים. מחלוקת בחמה

– שהוא כברייתא. כך מחלוקת בוו –

דקסבר רבי שמעון בכל האיסורין כל שהוא

למכות, ולא אמרו כוית אלא לענין קרבן על

שגגת כרת, והלכה למשה מסיני היא.

משנה עד שלא קרא עליהן – "ארמי

אובד" וגו'. ובגמרא יליף היכן הוזהר. קדשי

קדשים חוץ לקלעים – או שאכל קדשי

קדשים בזמן משכן חוץ לקלעים. ובגמרא

מפרש היכן מוזהר. קדשים קלים – חוץ

לחומה, אוהרתיה מ"לא תוכל לאכול

בשעריך" וגו', וכן מעשר שני. ובגמרא פריך:

מעשר שני תנא ליה לעיל – מעשר שני

והקדש שלא נפדו, והיינו שאכלו חוץ לחומה

בלא פדיון. המותר בספור אינו לוקה –

כדאמר לעיל: בא הכתוב ליתן עשה אחר לא

תעשה כו'. השובר – עצם בטמא, כדאמרינן

בפסחים (פגא). "ועצם לא תשברו בו" –

בכשר ולא בפסול. לוקה ואינו משלח –

קסבר: "שלח" מעיקרא משמע, ואין כאן לאו

שניתק לעשה. דאף על גב דכתיב "שלח

תשלח" אחר "לא תקח" – לאו למימרא דאם

לקחת שלח. אלא, לא תקח אלא שלחנה

קודם לקחה. והכמים אומרים משלח ואינו

לוקה – קסברי: שלח אחר לקחה משמע,

ולאו שניתק לעשה הוא. גמרא זו דברי

רבי עקיבא – מתניתין, דקתני בבורים

קרייה מעכבא בהו – רבי עקיבא היא. שויה

רגיל רבי לסתום דבריו במשנה בסתם בכמה

מקומות. והכי שמעי ליה לרבי יוחנן דאית

ליה לרבי עקיבא קרייה מעכבת בבורים.

הנחה – לפני המזבח מעכבת בקו, דשנה בה

קרא (דברים כו) "והניחו לפני" וגו' (שם)

"והניחו לפני" וגו'. ונימא זו דברי רבי

שמעון – דהוי ליה לאיתויי סיעתא

למילתיה ממתניתין דלקמן, דשמעין לרבי

שמעון בה דאית ליה כי מתניתין דקרייה

מעכבא בהו. מאי רבי שמעון – היכא

שמענא ליה דאמר הכי. ותירומת ירך –

סיפה דהאי קרא הוא "לא תוכל לאכול

בשעריך מעשר דגן ותירוש ויצהר ובבורות בקר וצאנך וכל נדריך אשר תרד ונדבותיך ותרומת ירך". ודריש רבי שמעון לקרא מסיפיה לרישיה, דאי הוה דריש ליה

מרישיה לסיפיה לא מדריש ליה כי האי גזנא. ולקמיה מפרשינא ליה. תרומת ירך אלו בבורים – דכתיב (דברים כו) "ולקח הכהן הטנא מידך". אם לאוכל – בבורים

חוץ לחומה, לאסור, כדמשמע קרא "לא תוכל לאכול בשעריך" וגו'. קל וחומר ממעשר הקל – שהרי כתיב בתחלת המקרא "מעשר דגנך". ולקמיה מפרש מאי חומר

דבבורים ממעשר. עד שלא קרא עליהן – "ארמי אובד אבי", דאם אינו ענין חוץ לחומה תנהו ענין לאיסור אחר הראוי להם. לפני וזיקה שהוא לוקה – דאם אינו ענין

חוץ לחומה תנהו ענין לכך, שוהו איסור החמור שאתה יכול לתתו לענין לאו, שאין בו אוהרה מפורשת במקום אחר אלא עשה בלבד (שם יב) "ודם ובחצץ ישפך והודר

והבשר תאכל". קל וחומר מתורה ושלמים – ולקמיה מפרש מאי חומריה דבכור מתורה ושלמים. אפילו לאחר זריקה שהוא לוקה – אם או הוא, שאין הבכור נאכל

אלא לכהנים. וזו היא אוהרתו. ובמקום אחר עשה הוא, דאשכחן בה "אך בכור שור וגו' ובשרם יהיה לך" וגו' (במדבר יז). אם לאכול לאחר זריקה – והוא רז – קל

וחומר מבכור. ולקמיה מפרש מאי חומרא דחטאת מבכור. חוץ לקלעים – ואזהרת עשה מצינו בה במקום אחר (ויקרא ו) "במקום קדוש תאכל בחצר אהל מועד".

ורבנן בריית נשמה חשובה חטה לא חשובה – תימא: דבפרק "גיד הנשה" (חולין צא,
רעטב). אמרינן: שאני גיד דבריה הוא ולא בטיל, ואף על גב דלית ביה נשמהו ויש

לומר: דהכי קאמר, שאני גיד דבריה הוא, וכיון דאתיא מבריית נשמה שפיר היא בריה.

ולא נראה, דהא נבלה דקא אתי מבריית נשמה ואף על פי כן לא היא בריה! אלא על כרחך

הטעם תלוי דכל שאובד שמו כשנתחק – הוי

בריה. וניחא מנבילה שאינו אובדת שמה,

שלפעמים אף כשנתחבה קורין אותה נבילה

ולכן לא הוי בריה, אבל גיד אובד שמו על ידי

שנתחק. אבל קצת קשה לי: מאי קאמר הכא

בריית נשמה חשיבא ליה? לימא דלדבריו דרבי

שמעון אמרי: לדידן אפילו נמי אית ביה נשמה

לא הוי בריה, אלא לדידך דבריה הוא אורי לי

מיהא דכיון דליכא נשמה אודי לי

דלמאי

מפרשי. "קמה יאכל מן הטביל" וכו'. אמר רב ביבי אמר רבי שמעון בן לקיש: מחלוקת בחטה,

אבל בקמה – דברי הכל פזית. ורבי ורמיה אמר רבי שמעון בן לקיש: כמחלוקת בוו כך

מחלוקת בזו. תנן, אמר להם רבי שמעון: אי אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא שהוא

חייב? אמרו לו: מפני שהוא כפרייתיה. אמר להן: אף חטה אחת כפרייתיה; חטה – אין, קמה

– לא! – לדבריהם קאמר להו: לדידי – אפילו קמה נמי, אלא לדידכו – אודו לי מיהת דחטה

אחת כפרייתיה. – ורבנן: כריית נשמה – חשוכה, חטה – לא חשוכה. תניא פותיה דרבי

ירמיה, רבי שמעון אומר: כל שהוא למכות, לא אמרו פזית אלא לענין קרבן. משנה האוכל

בפורים עד שלא קרא עליהם, קדשי קדשים חוץ לקלעים, קדשים קלים ומעשר שני חוץ

לחומה, השובר את העצם בפסח הפהור – הרי זה לוקה ארבעים. אבל המותר בפהור

והשובר בטמא – אינו לוקה ארבעים. הנוטל אם על הפנים, רבי יהודה אומר: לוקה ואינו

משלח, וחכמים אומרים: משלח ואינו לוקה. זה הפלל: כל מצות לא תעשה שיש בה קום

עשה – אין חייבין עליה. גמרא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: זו דברי רבי עקיבא

סתמיתא, אבל חכמים אומרים: בפורים – הנחה מעפכת בהו, קריאה אין מעפכת בהו. –

ולמאן זו דברי רבי שמעון סתמיתא? –הא קא משמע לן, דרבי עקיבא פרבי שמעון סבירא

ליה. מאי רבי שמעון? דתניא: "ותרומת ירך" – אלו בבורים. אמר רבי שמעון: מה בא זה

ללמדנו? אם לאוכלן חוץ לחומה – קל וחומר ממעשר הקל: ומה מעשר הקל לאוכלן חוץ

לחומה לוקה – בבורים לא כל שכן? הא לא בא הכתוב אלא לאוכל מבפורים עד שלא

קרא עליהם, שהוא לוקה. "ונדבותיך" – זו תודה ושלמים. אמר רבי שמעון: מה בא זה

ללמדנו? אם לאוכלן חוץ לחומה – קל וחומר ממעשר, הא לא בא הכתוב אלא לאוכל

בתודה ושלמים לפני זריקה, שהוא לוקה. "וככרת" – זה הפכור. אמר רבי שמעון: מה בא

זה ללמדנו? אם לאוכלן חוץ לחומה – קל וחומר ממעשר, אם לפני זריקה – קל וחומר

מתודה ושלמים! הא לא בא הכתוב אלא לאוכל מן הפכור אפילו לאחר זריקה, שהוא לוקה.

"בקרך וצאנך" – זו חטאת ואשם. אמר רבי שמעון: מה בא זה ללמדנו? אם לאוכלן חוץ

לחומה – קל וחומר ממעשר, אם לפני זריקה – קל וחומר מתודה ושלמים, אם לאחר זריקה

– קל וחומר מפכור! הא לא בא הכתוב אלא לאוכל מחטאת ואשם אפילו לאחר זריקה חוץ

לקלעים, שהוא לוקה. "נדריך" – זו עולה. אמר רבי שמעון: מה בא זה ללמדנו? אם לאוכלן

חוץ לחומה – קל וחומר ממעשר, אם לפני זריקה – קל וחומר מתודה ושלמים, אם לאחר

זריקה – קל וחומר מפכור, אם חוץ לקלעים – קל וחומר מחטאת ואשם! הא לא בא הכתוב

אלא

למאן

ללמדנו

ללמדנו

ללמדנו

ללמדנו

ללמדנו

ללמדנו

ללמדנו

ללמדנו

ללמדנו

ללמדנו

ללמדנו

ללמדנו

ללמדנו

ללמדנו

ללמדנו

ללמדנו

ללמדנו

ללמדנו

ללמדנו

ללמדנו

ללמדנו

דלמאי דסבירא ליה לדידיה מסרס ליה לקרא ודריש ליה – דאילו היה דורש המקרא כסדרו – לא היה נפקא ליה מקרא כדריש השתא, כדפירש הקונטרס. ואם תאמר: אבתי אמאי משבח לרבי שמעון בכך? אדרבה, קשה: מגלן למדרש הכי ולסרוסי לקרא? ויש לומר: דשפיר קריש, דעל כרחק בכור לא אתא לקודם זריקה אף על פי שנתב קודם לתורה, דמכל מקום אי להבי

אתא – לישתוק מיניה וילפינן ליה שפיר: מתורה שנתב בסוף. כך נראה למורי שדיח, וכדפירש בתוספות, דעל כרחק תורה אתיא לקודם זריקה, דאיסורא אחרינא ליכא לאוקמא בה, דליכא לאוקמי (בה) ובזר, אחר זריקה, דשרי לזרים. והלכך ליכא למימר דמוקמינן בכור שנתב קודם לפני זריקה, דאתי בקל וחומר מתורה, וכולוה דמסתבר, דהא מכל מקום על כרחק צריך לאוקמי תורה לפני זריקה. אף על גב דחד צד חומר הוא אצל עולה, מכל מקום לא אתא אלא להבי כדפירש. ואם כן סוף סוף משמע בבכור. **איסורא** בעלמא – איתא בכולוה. הא דמריבא אזהרה לכל חד וחד והוי דברב דחד היינו איסורא בעלמא, אבל עיקרא דמלקות דכל חד וחד אתא חוץ לחומה. ואתי קל וחומר דרבי שמעון ומגלה בכולוה איסור בכל חד וחד בחוש, בבכורים עד שלא קרינן, ובתורה עד שלא זיק. ואם תאמר: ומגלן לרבי שמעון לפרושי איסור חדש בהו? הא צריכא למלקות חוץ לחומה. ומאי קאמר בבכורים חוץ לחומה? קל וחומר ממועשר, אלא לא בא הכתוב אלא לאוכל עד שלא קרא עליה? הא שפיר איצטרך למלקות דחוץ לחומה, וכן לכולוה ויש לומר: דמסתברא ליה לרבי שמעון דכל קרא אתא לשני דברים, לאיתויי איסור חדש וגם לאיתויי נמי למלקות חוץ לחומה. והכי קאמר: אם ללמדו בבכורים איסור לחוץ לחומה – הרי קל וחומר ממועשר. אלא לאורויי איסור דעד שלא קרי, וגם נמי אתו למלקות לחוץ לחומה. והא דקתני בתורה ושלמים "אלא לאוכל לפני זריקה לוקה" – לאו דוקא לוקה, אלא איסור בעלמא, ובכולוה לוקה לאו דוקא. ופריך, דהא אמר רבא: זר שאכל מן העולה לפני זריקה כ' לרבי שמעון לוקה חמש, חד משום חוץ לחומה דאתי בקל וחומר ממועשר, וחד משום לאו דלפני זריקה כ', אלמא דרבי שמעון מלקות קאמר ולא איסורא! ומשני: מאי חמש – חמש איסורי, וליכא מלקות אלא באוכל חוץ לחומה גרידא. והא אגן תנן אלו הן הלוקין. פירש הקונטרס: וקתני בבכורים עד שלא קרא עליהן קדשים חוץ לקלעים. מה שהוכיח בקונטרס קדשי קדשים – קשה, דמזה לא משני מידי, כדפירש הקונטרס גופיה במסקנא: לכן נראה לפרש דהתלמוד לא פריך אלא מבכורים, דמקדשי קדשים לא פריך התלמוד, דהתם איכא אזהרה כמו שאפרש מ"בשר בשדה טרפה" כדפירש הקונטרס בסמוך. אבל מקדשים קלים לא פריך התלמוד, דהתם עיקר מלקות איכא מפשטיה דקרא בלא שום ייתור. מכדי כתיב "והבאתם שמה" – לכתוב "לא תוכל לאוכלם" וקאי אקרא דלעיל שהם

מפורשים בו. הלכך לאוכל חוץ לחומה לקי לא בעי קרא שהרי כולן מפורשים בו, ולכן לא הוי לאו שבכללות, מהדר פירוש בכל חד למזה ליי? שמע מינה ליחודי לאוכל לכל חד וחד באילו כתוב בכל אחד פעם שניה לאו דחוץ לחומה, וכיון דאינו ענין לו תנחו ענין לדבר אחר, הלכך בבכורים לאוכל עד שלא קרא עליהן אתא, וכן לכל חד וחד למילתיה לדבר חדש. ואם תאמר: בכל הקדשים הכתובים בכאן דיין אם תתן הלאו ענין למלקות לפני זריקה, בכולן חוץ מבכורים. אף על גב דילפינן מקל וחומר – אין מזהירין מן הדין, דבשלמים ותורה על כרחק צריך לאוקמי קודם זריקה, דלא שייך בהו איסור דבכורים ופירש רש"י: אין הכי נמי, דהא דפטרין לכולוה איצטרך באוכל לפני זריקה. והא דרבי שמעון מפרש לבכור לאזהרה לאוכל אחר זריקה – איסורא קאמר. מחטאת ואשם דתני חוץ לקלעים לוקה – היינו משום "בשר בשדה טרפה לא תאכלו" הוא דנפקא, כדלקמן. ולוקה חמשה דאמר רבא – חמש איסורי קאמר. וצריך לומר הכא כדפרישית לעיל, דרמינן ליה לרבי שמעון דבכור אתי לאזהרה דאיסורא לאחר זריקה, והא איצטרך ללקות לאוכל (חוץ לחומה לפני) שאין עונשין מן הדין. אלא משמע ליה דלאו דבכור דכולוה אתו לשני דברים, חד דלא איסור וחדא למלקות לפני זריקה. ולכן אמר דלאו הוצרך לאיסור לפני זריקה, דמכל חומר תורה ובכור, אלא איסור דלאחר זריקה. וכן בהטאת ועולה. עד כאן. וטובא קשה: דמנא ליה הא לרבי שמעון דאזהרה דכל דא אתו משום איסור ומלקות? דהא אזהרה דבכורים לא אתי אלא למלקות בבכורים דעד שלא קרא, ולשום איסור חדש לא אתי. ותורה נמי לא אתי אלא למלקות דלפני זריקה. ומגליה דאינן אתו בשביל איסור חדש דבכל חד? אימא דלא אתי אלא משום מלקות דלפני זריקה גרידא ותו, מאי קאמר בתורה ובכולוה: אי לחוץ לחומה קל וחומר ממועשר? והיה לו לומר דמגופיה אתא, דמצי למכתב "לא תוכל לאוכלם", דבשביל זה לא היה לו למהדר ולפרש! ועוד קשה: ללשנא דרבי שמעון דאמר: אלא לאוכל מבכור אחר זריקה שלוקה, ואינו אלא איסור בעלמא! ועוד קשה: דכיון דהא דמריבין איסורין בעלמא הוא, כדפירש הקונטרס

לאוכל עולה – אפילו לאחר זריקה, ואפילו כהן, שהוא לוקה. ואזהרה עשה אשכחן בה בעלמא (ויקרא א) "וערכו בני אהרן" וגו' – כליל היא ולא לאכילה. **דילויא אימיה כרבי שמעון תלירי** – כל שאמנו יולדת תבקש רחמים: יהי רצון שיהא כרבי שמעון. ואף על גב דאית ביה פירכא – למילתיה, כדמשבח פירכא בכולוה ואזיל. **בכורים** – מותרים לאונן לרבי שמעון, כיבמות בפרק "הערל" (עגב). **אונן** – יום

מיתת מתו. ענין כסף צורה – לפדיונו, דכתיב (דברים יד) "וצרת הכסף בידך" – דבר שיש עליו צורה. בכור אינו ענין לא סמיכה ולא נסכים – כדתנן במנחות בפרק "שתי מדות" (עבא). **אלא מאי היא דילויא אימיה בו'** – הואיל ואית פירכא למילתיה, מהו שכתבו דלמאי דסבירא ליה מסרס לקרא ודריש ליה – לפי דעתו, שהחומרים שהוא מוצא באותו שהוא מוצא חמורים נראין לו חומר – סרס את המקרא לדורשו בהפך למצוא איסורין שמצא, שאם דרשו כסדרו – לא היה יכול ללמוד ממנו האיסורין הללו בכל אחד ואחד. שאם דרש תחלה: "ובכורות" זה הבכור, וכי מה בא ללמדנו? אם לאוכלו חוץ לחומה קל וחומר ממועשר, אם לאוכל לפני זריקה קל וחומר מתורה ושלמים – אין זה נכון, שעדיין לא מצאו בתורה ושלמים. ועל כרחו היה צריך לומר: הא לא בא הכתוב אלא לאוכל מן הבכור לפני זריקה שהוא לוקה, ומעתה אין לו אזהרה לאוכל ממנו לאחר זריקה והוא זר. וכן בכולן זה אחר זה. וכי מזהירין מן הדין – דקאמר: אם לאוכלו חוץ לחומה קל וחומר ממועשר כו', ותו: אם לפני זריקה קל וחומר מתורה – דלמא כולוה חוץ לחומה אתו, ודקאמר: קל וחומר – אין מזהירין מן הדין, ואין כאן "אם

אינו ענין". **ואפילו למאן דאמר בו'** – דהא רבי יצחק דאית ליה באחותו בת אביו ובת אמו עונשין מן הדין, וגבי אזהרה איכא קרא יתירא. **איסורא בעלמא** – האי דקא מייתי בכולוה אזהרה בקל וחומר – לאיסיורי בעלמא קאמר, ולא למלקות. וזי **שאל** מן העולה בו' – דוקא ר' קאמר. ואף על גב דכחן לגבי עולה זר הוא – הכא זר דוקא קאמר, דאי כהן – בצר ליה חד לאו. דהא חמש דקאמר, חד משום חוץ לחומה דאתי בקל וחומר ממועשר, וחד משום לפני זריקה דאתי בקל וחומר מתורה ושלמים, וחד משום זר גמור אפילו לאחר זריקה דאתי בקל וחומר מבכור וכל שכן לפני זריקה, וחד משום אוכל חוץ לקלעים דאתי בקל וחומר מחטאת ואשם, וחד משום אוכל עולה ואפילו כהן ובתוך הקלעים, וכל שכן זר חוץ לקלעים וחוץ לחומה. אלמא לוקה חמש. **משום חמשה איסורים** – קאמר, ולא ללקות עליהן. **והאגן תנן אלו הן הלוקין** – וקתני בבכורים ואוכל קדשי קדשים חוץ לקלעים.

קרא

קרא

מבאר רבא את הדחייה לדרשה החמישית: **ומאי חומרא דעולה**
יותר מחמטא ואשם, שכן כליל – עולה דינה להיות נקרכת כולה
 ואינה נאכלת כלל, ואילו בחטאת ואשם יש חלק לכהנים, **אדרבה** –
 והרי אפשר גם לומר הפוך **שחמטא ואשם חמירי** – חמורים יותר
 מעולה, **שכן מכבדי** – שבאים על חטא עבור כפרה, ואילו עולה
 באה בנדבה.
 מבאר הגמרא שגם את הלימוד של עולה מתודה ושלמים ומבכור
 יש לדחות: **וכן כולוהו** – שאר הקרבנות שאינם מכפרים כגון תודה
 שלמים ובכור, **חמירי מעולה** – חמורים מעולה משום **דאית בהו**
שתי אכילות – שיש בהם אכילת מזבח ואכילת אדם, ואילו בעולה
 יש רק אכילת מזבח. עד כאן הם דברי רבא, שאמנם שיבח את דרשת
 רבי שמעון, אך סבר שיש לדחותה.
 מבררת הגמרא: **אלא** – מאחר שרבא סובר שיש דחייה לדרשת רבי
 שמעון, **מאי דילידא אימיה פרבי שמעון** – מדוע שיבחו על דרשה
 זו ואמר שצריך להתפלל ללדת בן כמותו. משיבה הגמרא: **דלמאי**
דסבירא ליה לדידה – שלפי מה שסבר בחומרות **מסרם ליה לקרא**
ודריש ליה – נהג בחכמה לסרס את הפסוק, ולדרשו שלא כסדרו,
 ואילו היה דורשו כסדרו מתחילתו לסופו, לא היה נדרש כן.
 מקשה הגמרא: כיצד מחייב רבי שמעון מלקות מקל וחומר, **וכי**
מזהירין מן הדין – וכי למדים אוהרת 'לאו' מקל וחומר, **הא אפילו**
למאן דאמר עונשין מן הדין – הרי אפילו מי שסובר שאפשר לחייב
 עונש מקל וחומר, מודה שאין **מזהירין מן הדין**, כלומר אין ללמוד
 אוהרת 'לאו' מקל וחומר, הן לענין לחייב מלקות את העובר על כך
 וכדין העובר על כל 'לאו', והן לענין ללמוד ממנו אוהרת לעונשים
 ושכן אין עונשים אלא אם כן מזהירים. ועל כן יש לומר שכל
 המזכירים בפסוק באו ללמוד שיש מלקות לאוכלם חוץ לחומה, שהרי
 אי אפשר ללמוד זאת בקל וחומר ממעשר. מתרצת הגמרא: **איסורא**
בגלמא – אכן רבי שמעון לא בא לחייב מלקות מחמת דרשה זו, אלא
 דרש כן רק כדי ללמוד שיש איסור בדבר.
 מקשה הגמרא: **והאמר רבא, ור שאל מן העולה, לפני וריקה, חוץ**
לחומה, לדעת רבי שמעון לוקה חמש. ומבואר שרבא למד שרבי
 שמעון בא לחייב מלקות בדרשתו, וחוזרת הקושיא שהרי אין מזהירין
 מן הדין. מתרצת הגמרא: **חמשה איסורין הוו** – אין כוונת רבא
 שממש לוקים, אלא כוונתו שעוברים בזה על חמשה איסורים.
 שואלת הגמרא: **והא אגן תנן** – והרי שנינו במשנה (לעיל יג.) **'אלו הן**
הלוקין' ומשנתנו (לעיל ע"א) היא המשך המשנה הקודמת, ושנינו בה
 ביכורים קודם קריאה וקדשי קדשים חוץ לקלעים, ושניהם נלמדים
 מדרשה זו, משמע שרבי שמעון בא לחייב מלקות.

אלא ללמד לאוכל מן העולה לאחר וריקה אפילו בפנים שהוא
לוקה, שכיון שעולה נקטרת כולה על המזבח שנאמר (ויקרא א ט)
והקטיר הכהן את הכל, יש לומר שדרשה זו באה להוסיף בה איסור
'לאו'. עד כאן דברי הברייתא, שבה מבואר שרבי שמעון סובר
שקרייה מעבבת בביכורים, וכמבואר במשנתנו.

הגמרא מביאה שרבא שיבח דרשה זו על אף שסבר שיש עליה
 דחייה. **אמר רבא, דילידא אימיה פרבי שמעון תליד ואי לא לא**
תליד – אשה המתפללת לה' על בן, תתפלל שיהא תלמיד חכם כמו
 רבי שמעון, ואם לא יהיה כרבי שמעון עדיף שלא תלד, ובכך משבח
 רבא את דבריו של רבי שמעון, מוסיף רבא, **ואף על גב דאית להו**
פירקא – ואף שיש לדחות את דבריו, שהרי **מאי** – מה היא החומרא
דבבירים יותר ממעשר, שכן ביכורים אסורים לזרים, ואילו מעשר
מותר באכילה לזרים (בירושלים), **אדרבה** – והרי אפשר לומר גם
 הפוך, **שמעשר חמור מביכורים, שכן אסור לאונן** – אדם שמת אחד
 משבעת קרוביו, באותו יום נקרא 'אונן' ואסור באכילת מעשר שני,
 ואילו ביכורים לפי רבי שמעון (יבמות עג) מותרים לאונן, ואם כן אי
 אפשר ללמוד ביכורים בקל וחומר ממעשר.

מבאר רבא את הדחייה לדרשה השניה: **ומאי חומרא דתורה**
ושלמים יותר ממעשר, שכן תורה ושלמים מעוניין מתן דמים
והקטרת אימורין לגבי מזבח, ואילו במעשר שני לא מקריבים כלום,
אדרבה – והרי אפשר לומר גם הפוך **שמעשר חמור מתודה ושלמים,**
שכן מעוניין כסף צורה – שהרי הרוצה לפדות מעשר שני יכול
 לפדותו רק על מטבע שטבועה בו צורה, ואילו תודה ושלמים, אף
 כאשר נפסלים פסול הגוף ויש להם פדיון, לא צריך לפדותם דווקא
 על כסף שיש בו צורה, ואם כן אי אפשר ללמודם בקל וחומר
 ממעשר.

מבאר רבא את הדחייה לדרשה השלישית: **ומאי חומרא דבכור**
יותר מתורה ושלמים, שכן בכור קדושתו מרחם – מיד כאשר יצא
 ראשו או רובו מרחם אמו נהיה קדוש, ואילו תורה ושלמים בתחילה
 הם חולין עד שהבעלים יקדיש אותם, **אדרבה** – והרי אפשר גם לומר
 הפוך שתורה ושלמים חמורים מבכור, **שכן מעונינים סמיכה ונסכים**
ותנופת חזה וישוק, ואילו בכור לא טעון כל אלו, ואם כן אי אפשר
ללמודו בקל וחומר מתודה ושלמים.

מבאר רבא את הדחייה לדרשה הרביעית: **ומאי חומרא דחמטא**
ואשם יותר מכבד, שכן חטאת ואשם הם קדשי קדשים, ואילו בכור
הוא קדשים קלים, אדרבה – והרי אפשר גם לומר הפוך **שבכור**
חמור מחטאת ואשם שכן קדושתו מרחם, ואילו חטאת ואשם הם
חולין עד שהבעלים מקדיש אותם.

המשך ביאור למס' מכות ליום שלישי עמ' ב

הטנא מידר', וכתוב לגבי שלמים (דברים ז) 'ודיו תביאנה את אש'
ח' וגו' להניח אתו תנופה, ומהגזירה שוה דורשים שצריך גם
בביכורים לעשות תנופה, וכן לומדים מהגזירה שוה את צורת
התנופה, מה כאן – בביכורים לוקח הכהן, **אף להלן בשלמים צריך**
שיקח הכהן, ומה להלן בשלמים מדובר על ידי הבגלים, אף כאן
בביכורים צריך את יד הבגלים, הא כיצד – כיצד מניפים באופן
 שיהיו גם ידי הכהן וגם ידי הבעלים, **מניח כהן ודיו תחת ידי בגלים**
ומניף.
 קדושת ביכורים היא כתרומה, וזר האוכל מהם חייב מיתה בידי
 שמים. מבאר הגמרא מאימתי מתקדשים הביכורים: **אמר רבא בר**
אבא אמר רבי יצחק, בבירים

וסובר שהנחה מעבבת. משיבה הגמרא: **רבי אליעזר בן יעקב היא,**
דתניא בברייתא, מה שנאמר (דברים כו ד) 'ולקח הכהן הטנא מידר'
לימור על הבכורים שמעוניין תנופה, דברי רבי אליעזר בן יעקב.
 וכיון שלמד תנופה מפסוק אחר, נמצא שהפסוק 'הנחתו' מיותר
 ללמד על הנחה, וכיון שגם בתחילת הפרשה נאמר 'והנחתו', נמצא
 שהתורה ציותה פעמים על ההנחה, ודבר שהתורה מצווה עליו
 פעמים מעבב.
 מבררת הגמרא: **מאי טעמא דרבי אליעזר בן יעקב** – כיצד דרש
 תנופה מהפסוק **'ולקח הכהן הטנא מידר'**. מבאר הגמרא: **אתיא יד**
יד משלמים – תנופה נלמדת בגזירה שוה מתנופת שלמים, שבשניהם
 נאמר לשון **יד, כתיב הקא** – כתוב כאן בביכורים **'ולקח הכהן**

מסיקה הגמרא: **אֵלָא קָרָא וְיִתְיָא הוּא** – הפסוק שממנו דרש רבי שמעון מיתור הוא, **מִכְדֵּי כְּתִיב** – שהרי נאמר קודם לכן (דברים יב יז) (והנבוא שם ואכלת שם לפני ה' אלהיך במקום) [והנבואתם שמה וגו'] עלתיכם וזבחיכם ואת מעשרתיכם ואת תרומת ידכם ונדריכם ונדבתיהם וזבחת בקרכם וצאנכם, ואכלתם שם לפני ה' אלהיכם] וגו', דהיינו שבפסוקים אלו כבר מוזכרים כל אותם שמוזכרים בפסוק 'לא תוכל', ואם כן בהמשך הפרשה כאשר נכתב הלאו בפסוק 'לא תוכל' כדי לחייב מלקות, **לְכַתּוּב רַחֲמָנָא** – שכתוב התורה 'לא תוכל לאוכל', מיהדר מפרש פהו רחמנא למה לי – מדוע צריכה התורה לחזור ולפרש את כולם בפסוק 'לא תוכל' וגו', **אֵלָא** על כרחך בא הכתוב ליחודי להו לאוי לכל חד וחד – שכיון שכפל את כולם בפסוק לא תוכל, הרי זה כאילו כתב בכל אחד שוב את הלאו של חוץ לחומה, וכיון שאינו נצרך לכך תנהו ענין לדין אחר. כלומר שבכל אחד יהיו שני מלקות, אחד על חוץ לחומה משום שהוזכרו בפסוקים הראשונים ונאמר עליהם בפסוק זה 'לא תוכל' וגו', והשני משום שהוזכרו שוב בפסוק 'לא תוכל' וגו', ובא ללמד, בביכורים לחייב את האוכלם קודם קריאה, ובשאר הקרבנות וששייך בהם זריקת דם לחייב את האוכלם קודם זריקה, ושאר האיסורים שהזכיר רבי שמעון כוונתו לאיסור ולא למלקות [מלבד האיסור השני במשנתנו לקדשי קדשים חוץ לקלעים, שאיסורו נלמד מהפסוק 'ובשר בשדה טריפה לא תאכלו' (שמות כב ז) כמובא להלן בגמרא].

גוּפָא – נשוב לעצם דברי רבא שהובאו לעיל (דף), ונברר מדוע לא חייב משום איסורים נוספים, **אִמַר רַבָּא, זֶר שְׂאֵבֶל מִן הָעוֹלָה לִפְנֵי וַיִּקָּה חוץ לחומה לרבי שמעון לזקה המש'.**

מקשה הגמרא: **וְלִילְקֵי נָמִי** – שזר האוכל עולה ילקה גם משום 'זֶר שְׂאֵבֶל מִן הָעוֹלָה לִפְנֵי הַיְיָ' (שמות כב ז), שפסוק זה אמור בפרשת המילואים, לגבי בשר האיל ודלחם, שאחרן ובניו הצטוו לאוכלם,

ובפסוק זה נאסר על זר לאכול מהם, ומכך שהתורה נותנת טעם לאיסור האכילה משום ש'קדש הם', יש ללמוד איסור אכילה לזרים בכל קדשי קדשים, ואם כן האוכל עולה צריך ללקות גם משום לאו זה.

מתרצת הגמרא: **הֲנִי מִילֵי הִיכָא דְלִכְהֵנִים חֲזִי** – מפסוק זה יש ללמוד איסור לזרים, רק בדבר שיש בו היתר לכהנים, שכן בתחילת הפסוק נאמר 'ואכלו אותם', ובאופן זה נאמר הלאו של 'זֶר שְׂאֵבֶל מִן הָעוֹלָה לִפְנֵי הַיְיָ' – כאן בור שאכל עולה, **דְלִכְהֵנִים נָמִי לֹא חֲזִי** – שגם לכהנים אסור לאכול קרבן עולה, בזה לא נאמר לאו זה.

מוסיפה הגמרא להקשות: **וְלִילְקֵי נָמִי** – שזר האוכל עולה חוץ לחומה ילקה גם משום 'ובשר בשדה טריפה לא תאכלו' (שמות כב ז), שודאי שפסוק זה לא בא רק לאיסור טריפה, שהרי אם כן התיבה 'בשדה' מיותרת, אלא מכאן דרשו במסכת זבחים (פסב), להקיש בשר לשדה, בשם ששדה אין לה מחיצות, כך כל בשר בִּינוֹ שְׂעִינָא פֶּשֶׁר חוץ למחיצתו נאסר, כגון קדשי קדשים שיצאו חוץ לעזרה או קדשים קלים שיצאו חוץ לחומה נאסרו, ואם כן האוכל עולה חוץ לחומה, היה צריך ללקות גם משום לאו זה.

מתרצת הגמרא: **הֲנִי מִילֵי** – דברים אלו שאמרנו שיש לאו על האוכל בשר שיצא חוץ למחיצתו, אמורים רק **הִיכָא דְכַפְּתִים חֲזִי** – היכן שבתוך מחיצתו מותר באכילה, אבל **הִכָּא דְכַפְּתִים נָמִי לֹא חֲזִי** – כאן בעולה, שגם בתוך מחיצתו אסורה באכילה, עליה לא נאמר לאו זה.

מוסיפה הגמרא להקשות: **וְלִילְקֵי נָמִי** – זר האוכל עולה שיצאה חוץ לחומה יש לחייבו עוד מלקות בִּדְרָבִי אֱלִיעֶזֶר, דְּאִמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, נאמר (שמות כב ז) 'ואם יתור מבשר המלאים ומן הלחם עד הבקר ויטרפה את הנותר באש לא יאכל כי קדש (הוא)', דהיינו שאסורים באכילה משום שנפסלו ב'נותר', ומכך שכתבה התורה על כך 'כי קדש',

המשך ביאור למס' מכות ליום חמישי עמ' א

'לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך', ופירושו, שאסור להסיר את השיער שבצידי הראש, ובוזה להשוות את המצח וצידי הראש לאחריו האזנים. ופאת הזקן אסור להשחית עד שרשי השיער. במשנה ובגמרא להלן מתבארים פרטי איסורים אלו ואיך לומדים אותם מהפסוקים.

הַקּוֹרֵחַ קְרָחָה בְּרֹאשׁוֹ – תולש שיער ראשו מתוך צערו על המת, וְהַמִּקֵּי פֶּתַח רֹאשׁוֹ – שנטול את שערות פאת ראשו ועל ידי זה נעשה היקף ראשו שזה, וְהַמִּשְׁחִית פֶּתַח זָקְנוֹ בתער, וְהַשּׂוֹרֵט בצפורני ידיו או בכלי את פניו או שאר בשרו שְׂרִימָה אחת מתוך צערו על המת, חֲזִיב מלקות על כל אחד מאיסורים אלו.

המשנה מפרשת אופנים שנחשב כעובר כמה פעמים על האיסורים האמורים: שְׂרַט שְׂרִימָה אחת מתוך צערו על חֲמִשָּׁה מְתִים, או ששרט חֲמִשׁ שְׂרִימֹת מתוך צערו על מֵת אחד, חֲזִיב על כל אחת ואחת, כלומר, על כל שריטה ועל כל מת.

על הקפת הראש חייב שְׁתֵּים – שתי מלקויות, אחת על הפאה שִׁמְכָאן – מצד אחד, ואחת על הפאה שִׁמְכָאן – מצד שני.

על השחתת הזקן חייב חמש מלקויות, שְׁתֵּים מְכָאן – מצד אחד של הפנים, ושְׁתֵּים מְכָאן – מהצד השני של הפנים, ואחת מְלִמְפָּה בסנטר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר, אִם יִמְלֹא בֹוֶל – כל פאות הראש או כל פאות הזקן כְּאֶחָת – בבת אחת, אִינוּ חֲזִיב אֵלָא מלקות אחת.

ומוסיף תנא קמא, וְאִינוּ חֲזִיב על השחתת הזקן עַד שִׁמְלֵנוּ בְּתַעַר שֹׁדֵרֵךְ לגלח בו ומגיע חוד הסכין לבשר, שבאופן זה משחית את הזקן עד שרשו, אך במספרים שהחוד אינו נוגע בבשר ואינם מגיעים לשורש השיער, אִינוּ השחתה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר, אִפִּילוּ לְקַטֹּוּ לשיער הזקן בְּמִלְקָא – מלקחים שלוקטים בהם שיער, או בְּרִהֲמִינִי – מעצד שמחליקים בו פני העץ, חֲזִיב, כיון שגם זה נחשב לגילוח.

גמרא

שנינו במשנה שהקורח בראשו מתוך צערו על מת חייב מלקות.

הגמרא מביאה ברייתא לבאר מקור ופרטי דין זה: **תַּנּוּ רַבֵּנּוּ, נאמר בפסוק אצל כהנים (ויקרא כא ח) 'לא יקרחו', יכול שאומר שאפילו קרח ארבע וחמש קריחות בצערו על המת לא יהא חייב אלא מלקות אחת, תלמוד לומר בהמשך הפסוק 'קרח'ה, ובא ביתור זה לחייב מלקות על כל קרח'ה וקרח'ה שעושה. ומה שנאמר בהמשך 'בראש' מה תלמוד לומר, לפי ששנאמר אצל ישראל (דברים יד א) 'לא תתגודדו ולא תשימו קרח'ה בין עיניכם למת', יכול שאומר שלא יהא חייב מלקות אלא על קרח'ה בין העינים – בשערות הראש סמוך למצח בלבד, כפי שנאמר 'בין עיניכם, מִנֵּין לְרַבּוֹת שאם קרח בכל מקום הראש שחייב מלקות, תלמוד לומר אצל כהנים 'בראש'ה, ובא בזה לְרַבּוֹת שעל כל מקום הראש חייב אם קורח בו.**

שואלת הברייתא: וְאִין לִי שחייב על כל מקום בראש, אֵלָא בְּכַהֲנִים שבהם נאמר פסוק זה, והטעם לומר שרק הכהנים חייבים על כך, משום שְׂרִיפָה בָהֶן כְּתוּב מִצְוֹת יְתִידוֹת שאינם בישראל, כגון איסור טומאת מת ונישואי גרושה ועוד, יִשְׂרָאֵל מִנֵּין שחייבים על קריחה בכל מקום בראש. משיבה הברייתא: נֶאֱמַר כָּאֵן בישראל 'קרח'ה' וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ בְּכַהֲנִים 'קרח'ה', ודורשים בגזירה שוה, מה לְהֵלֵךְ בְּכַהֲנִים חֲזִיב על כל קרח'ה וקרח'ה, וְחֲזִיב על כל מקום הראש בְּכֵין הַעֲנִינִים, אִם כָּאֵן בישראל חֲזִיב על כל קרח'ה וקרח'ה וְחֲזִיב על הראש בְּכֵין הַעֲנִינִים. ועוד דורשים מגזירה שוה זו, ומה לְהֵלֵךְ בישראל היינו דווקא כשקורח מחמת צערו על מת, כפי שכתוב (ויקרא יד א) 'ולא תשימו קרח'ה בין עיניכם למת', אִם כָּאֵן בְּכַהֲנִים אִינוּ חייבים אלא כשקורחים מחמת צערם על מת.

מבררת הגמרא: הֲנִי – אלו הארבע וחמש קריחות שנאמר בברייתא שלומדים מהפסוק שחייב על כל אחת ואחת חֲזִיב דְּמִי – באיזה אופן מדובר, אֵלִימָא – אם נאמר שעשה זאת פֶּה אַחֵר זֶה וּבְחֻמָּשׁ הַתְּרָאוֹת נפרדות על כל קריחה וקריחה, פְּשִׁיטָא שחייב על כל אחת ואחת, שהרי מעשים חלוקים והתראות חלוקות.

מכות. פרק שלישי – אלו הן הלוקין דף יח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קז
רש"י תוספות

קרא יתירא הוא — האי קרא ד"לא תוכל לאכול" דקא מני לכולהו בגויה. דמוכדי כתיב לעיל מיניה "והבאתם שמד", וכולהו בהאי קרא כתיבי — ליכתוב בתריה "לא תוכל לאכלם בשערך" אם על חוץ לחומה בא להוזהיר. ולא שבכללות לא הוי, כיון דאכולה קאי הוי לאו אבל חד וחד. והיכי דמי לאו שבכללות — כגון "לא תאכל כי אם צלי אש", וכגון "מכל אשר יעשה מגפן

הייך" וגו' למיהוי לאו באנפיה נפשיה. לכל חד וחד — כאילו חור וכתב בכל אחד לאו דחוץ לחומה, וכיון דאינו ענין לו תנהו ענין לדבר אחר. הלכך בבכורים לאוכל עד שלא קרא עליהן אתא, ואינך כל חד וחד למילתיה אתא. ואם תאמר: בכל הקדשים הכתובים כאן דייך אם תתן את הלאו ענין לאוכל לפני זריקה, כבולן חוץ מבכורים איך הכי נמי, ומתניתא דקתני לוקין באוכל קדשי קדשים חוץ לקלעים — מ"ובשר בשדה טרפה לא תאכל" נפקא בדלקמן, ולוקה חמש דקאמר רבא — חמשה איסורי קאמר. הכי גרסינן: ולילקי נמי משום וור לא יאכל — דכתיב במלואים, ומדכתיב "כי קדש הם" ותתן טעם לדבר לפי שהם קדשי קדשים, להזהיר את

חור על כל קדשי קדשים. דהוי לבתן — כדכתיב ירישה דקרא "ואכלו אותם אשר כופר בהם". כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר — מ"בשרה" יתירא קא דייק — כשדה שאין בו מחיצות, ולמדנו מכאן קדשי קדשים חוץ לקלעים, ועובר שהוציא את ידו בשעת שחיטת אמו.

דמעשר, ועיקר הלאו דבכל חד וחד למלקות בדבר חדש הוא דקאתי בכל חד. והשתא דחור ומפרש בכולהו — ליחודי לאו בכל חד וחד, כלומר לגלויי לו למלקות באיסור דחוץ לחומה בכל חד וחד. והשתא איכא שני מלקות בכל חד וחד, מחוץ לחומה מקרא אתאי. ומלקות בדבר חדש כמו שאנו מעמידין בו עיקר הלאו בקרא קמא. אבל מה שבכור למד מתורה, וחטאת משתיק, ועולה משלשתן — תנהו לאיסור ולא למלקות, דלא מהני היתור אלא לגלויי לאיסור לחוץ לחומה. דילפינן כולוה מקל וחומר למעשר לומר דמלקות נמי איכא. ולוקה חמש דקאמר רבא — לאו חמש מלקות. והכי קאמר בסוגיא ובדפירש רש"י. ואם תאמר: ומעשר גופיה אמאי הדר ופרט ביה? ויש לומר דמעשר צריך על כרחך לכתוב בהדיא, והא דקאמר "לא תוכל" לאוכלם — אשאר. דהא דאי לא כתיב מעשר בהדיא, ולא כתיב אלא "לא תוכל לאוכלם" — לא הייתי דורש דבר חדש, דודאי אין בהן ייתור לומר מה בא זה ללמדנו מקל וחומר דמעשר, שהרי אין אריכות דקרא יותר משאם היה מפרש מעשר לבדו. ומיהו קשה למורי שיחיה: דאם כן היכי ילפינן כולוה אינך מתורה לענין לפני זריקה, וכן בבכורי? הא ליכא שום ייתור אריכות לשון. דהא כולוה נפקי בהדיא מילא תוכל לאוכלם! אלא דאי צריך לומר דכיון דכולן מפורשים בקרא דלעיל "והבאתם שמד" וגו', כי הדר כתיב "לא תוכל לאוכלם" הרי כאילו נפרשו כולם בההוא לאו, ושפיר גמיר חד מחבריה בקל וחומר כאילו נכתב בהדיא. ומכל מקום לא קשה קושיא שפירך. מעשר גופיה אמאי הדר, לפרוט ביה. דאיכא למימר דאגב אינך כתיביה, כדאמרין (בבא קמא סד,ב). פרשה שנאמרה וגשנית — בשביל דבר חדש שנתחדש. ועוד, דעל כרחך הוה אמינא ליכא במעשר לאו בחוץ לחומה, מדפריש באינך ושייר במעשר, דהא השתא "לא תוכל לאוכלם" לא קאי אעיקרא. ורבינו יצחק מפרש: ליחודי לאו לכל חד וחד — דאדוני היתור לגלויי לן דעל כל איסורין שאנו שומעים בבולן מקלים וחומרים הללו, שבכולן יש חיוב מלקות. ולפי זה, לוקה חמש דקאמר רבא — לוקה חמש משום. וקשה: דאם כן, מאי פריך בסמוך: ולילקי משום דרבי אלעזר וכו'? לישני דהא רבי אלעזר לאו שבכללות הוא ואין לוקין עליו, דהכי אמרין פרק "כל שענה" (פסחים מא,ב). ורבא קא חשיב מלקות ויש לומר דאין הכי נמי דמצי לשנויי הכי, אלא עדיפא מיניה משני דלא שייר הכא כלל אותו לאו. ואם תאמר: לפרוש שפירש "והא תנן אלו הן הלוקין", דפריך מהא דתנן קדשים קלים חוץ לחומה לילקי — לישני דמלקות חוץ לחומה מטעם "ובשר בשדה טרפה" כיון שיצא חוץ למחיצתו נאסר! ואומר הרב רבינו יצחק: דקים ליה להתלמוד דטעמא דמתניתין דמחייב חוץ לחומה — לאו מהאי קרא, דאם כן ליתני קדשי קדשים שיצאו חוץ מן הקלעים וקדשים קלים, והוי משתמע דמכין שיצאו חוץ לחומה נאסרו אפילו חור ואכלם בפנים לוקה עליהן, כדאיתא בפרק "בהמה המקשה" (חולין סח,ב). והשתא דקתני חוץ לחומה משמע שיש מלקות מטעם שאדם האוכלו עומד חוץ לחומה, והיינו מקרא ד"לא תוכל לאכול בשערך". וקצת קשה: בברייתא דמוקי רבי שמעון "בקרר וצאנך" חוץ לקלעים, תיפוק לי מקרא ד"ובשר בשדה טרפה" וגו' וכן בריש "בהמה המקשה" (שם) דקאמר: לפי שמצינו במעשר שאם יצא חוץ למחיצה חזור דמותר, מדכתיב "לא תוכל לאכול בשערך" — בשערך הוא דלא תיכול, הא יצאו חוץ לקלעים מותרין. וקשה, דהא חטאת ואשם נמי כתיבי בהאי קרא, ואפילו הכי יצאו וחזרו אסורין ופריש רבינו יצחק בן אשר: דודאי גבי חטאת ואשם הכי אמר קרא: לא תוכל לאכול בשערך (אלא) כי אם תוך הקלעים, אבל מעשר ובכורים אמרין בהאי פירקא דלית ביה לאו עד שיראו פני הבית, וקאמר "לא תוכל (לאכול) בשערך", משמע: בשערך ודאי לא תיכול, אבל אם חזרו והאי מותרין, **ולילקי** משום ור לא יאכל קדש — רש"י פירש דלא גרסינן ליה, משום דההוא בתרומה כתיב. ואף כי גמרי "חטא" "חטא" מתרומה, אפילו הכי לא ניחא, דסוף סוף ליתיה אלא בשוה פרוטה וישנו (כמו) אבילה, ורבא לא מני אלא אבילת כזית, אלא גרס: "חור לא יאכל כי קדש הם".

ולילקי משום ובשר בשדה טרפה לא תאכלו — וקשה: אמאי לא אמרין "בשר בשדה" לאו שבכללות, דאמרין בסוף פרק "גיד הנשה" (חולין קב,ב). דאוכל בשר מן החי לוקה משום "בשר בשדה" שהרי כולל הוא כל חסרון מחיצה, בין הוציא עובר ידו חוץ לאמו בין הוציא חוץ לחומה. דמאי שנא מ"ואם צלי אש" דתחשוב לאו שבכללות? ויש לומר: דלא חשבינן לאו שבכללות אלא כגון "צלי אש" שכולל נא ומבושל, וכן כל שבקודש פסול דיוצא וטמא ופסולין אחרים שחן שני שמות. אבל הכא שכולל כל יוצא לבד, ושם יוצא חרא היא, רק דהוי בכמה דרכים — לא חשיב ליה לאו שבכללות. תדע, דהא לאו דותר נפיק מ"ושרפת הותר באש לא יאכל", והתם מיניה חזינן נותר דתורה ונותר דקדשים קלים ונותר דקדשי קדשים, ולא חשיב לאו שבכללות. כך נראה למורי שיחיה.

הקונטרס, למא לי? תיפוק ליה דכל חד וחד נדמו לאיסור דפריש (הקונטרס) לעיל במילתיה דרבי שמעון? מיהו יש לומר דאיסורא לאו לא אשמועינן אלא מהכא. כך נראה למורי שיחיה. אבל מכל מקום קשיות אחרות קשו שפיר. לכן נראה לפרש איסור בעלמא — פירוש: איסור דחוץ לחומה ילפינן מקל וחומר דמעשר. אף על גב דמלקות לא אשמועינן מקל וחומר, דאין מוזהרין מן הדין, מכל מקום

כיון דאיסורא שמעינן בכר באוכל חוץ לחומה — טוב לי להעמיד לאו בדבר אחר שיחיה בו חידוש יותר שלא מצינו עדיין איסור לאו, כגון בכורים עד שלא קראו עליהם, ובכל חד וחד למילתיה. כדאמרין בעלמא: כל היכא דאיכא למידרש דרשין ולא מוקמינן בלאוי יתירי, דלא דמי להא דפריך פרק "כל שענה" (פסחים כד,א). ודלמא ליחודי לאו באפי נפשיה הוא, דהדאי טפי אית לן לאוקומיה אנפשיה מלומר תנהו לענין שאר איסורין שבתורה, אבל כל חד בנפשיה מוקמינן ליה. והשתא ניחא דקתני בברייתא: תנהו ענין לאוכל בכורים עד שלא קרא עליהן דלוקה, וכן כולם. והאמר רבא: ור שאכל העולה לפני זריקה לוקה חמש. והלא אין מלקות אלא ללאו חדש, ומה שבא לחדש בעולה היינו כהן האוכל ממנו

לאחר זריקה! ומסיק לה: חמשה איסורי. והא אנו תנן: אלו הן הלוקין, וקתני קדשים קלים ומעשר שני חוץ לחומה. אלמא בתורה ושלמים דחוץ לחומה לקי, ולדידך — הא אוקימנא הלאו לפני זריקה! אלא קרא יתירא הוא, מכדי כתיב "והבאתם שמד", דאהדר ומפרש בכל חד למא לי? שמע מינה ליחודי לאו בכל חד וחד. כלומר, לכתוב "לא תוכל לאוכלם", ואזכרה מצינו בדסלקא דעתיה עד השתא, דמוקמי איסור חוץ לחומה בכל חד מקל וחומר

ליחודי לאו בכל חד וחד, כלומר לגלויי לו למלקות באיסור דחוץ לחומה בכל חד וחד. והשתא איכא שני מעמידין בו עיקר הלאו בקרא קמא. אבל מה שבכור למד מתורה, וחטאת משתיק, ועולה משלשתן — תנהו לאיסור ולא למלקות, דלא מהני היתור אלא לגלויי לאיסור לחוץ לחומה. דילפינן כולוה מקל וחומר למעשר לומר דמלקות נמי איכא. ולוקה חמש דקאמר רבא — לאו חמש מלקות. והכי קאמר בסוגיא ובדפירש רש"י. ואם תאמר: ומעשר גופיה אמאי הדר ופרט ביה? ויש לומר דמעשר צריך על כרחך לכתוב בהדיא, והא דקאמר "לא תוכל" לאוכלם — אשאר. דהא דאי לא כתיב מעשר בהדיא, ולא כתיב אלא "לא תוכל לאוכלם" — לא הייתי דורש דבר חדש, דודאי אין בהן ייתור לומר מה בא זה ללמדנו מקל וחומר דמעשר, שהרי אין אריכות דקרא יותר משאם היה מפרש מעשר לבדו. ומיהו קשה למורי שיחיה: דאם כן היכי ילפינן כולוה אינך מתורה לענין לפני זריקה, וכן בבכורי? הא ליכא שום ייתור אריכות לשון. דהא כולוה נפקי בהדיא מילא תוכל לאוכלם! אלא דאי צריך לומר דכיון דכולן מפורשים בקרא דלעיל "והבאתם שמד" וגו', כי הדר כתיב "לא תוכל לאוכלם" הרי כאילו נפרשו כולם בההוא לאו, ושפיר גמיר חד מחבריה בקל וחומר כאילו נכתב בהדיא. ומכל מקום לא קשה קושיא שפירך. מעשר גופיה אמאי הדר, לפרוט ביה. דאיכא למימר דאגב אינך כתיביה, כדאמרין (בבא קמא סד,ב). פרשה שנאמרה וגשנית — בשביל דבר חדש שנתחדש. ועוד, דעל כרחך הוה אמינא ליכא במעשר לאו בחוץ לחומה, מדפריש באינך ושייר במעשר, דהא השתא "לא תוכל לאוכלם" לא קאי אעיקרא. ורבינו יצחק מפרש: ליחודי לאו לכל חד וחד — דאדוני היתור לגלויי לן דעל כל איסורין שאנו שומעים בבולן מקלים וחומרים הללו, שבכולן יש חיוב מלקות. ולפי זה, לוקה חמש דקאמר רבא — לוקה חמש משום. וקשה: דאם כן, מאי פריך בסמוך: ולילקי משום דרבי אלעזר וכו'? לישני דהא רבי אלעזר לאו שבכללות הוא ואין לוקין עליו, דהכי אמרין פרק "כל שענה" (פסחים מא,ב). ורבא קא חשיב מלקות ויש לומר דאין הכי נמי דמצי לשנויי הכי, אלא עדיפא מיניה משני דלא שייר הכא כלל אותו לאו. ואם תאמר: לפרוש שפירש "והא תנן אלו הן הלוקין", דפריך מהא דתנן קדשים קלים חוץ לחומה לילקי — לישני דמלקות חוץ לחומה מטעם "ובשר בשדה טרפה" כיון שיצא חוץ למחיצתו נאסר! ואומר הרב רבינו יצחק: דקים ליה להתלמוד דטעמא דמתניתין דמחייב חוץ לחומה — לאו מהאי קרא, דאם כן ליתני קדשי קדשים שיצאו חוץ מן הקלעים וקדשים קלים, והוי משתמע דמכין שיצאו חוץ לחומה נאסרו אפילו חור ואכלם בפנים לוקה עליהן, כדאיתא בפרק "בהמה המקשה" (חולין סח,ב). והשתא דקתני חוץ לחומה משמע שיש מלקות מטעם שאדם האוכלו עומד חוץ לחומה, והיינו מקרא ד"לא תוכל לאכול בשערך". וקצת קשה: בברייתא דמוקי רבי שמעון "בקרר וצאנך" חוץ לקלעים, תיפוק לי מקרא ד"ובשר בשדה טרפה" וגו' וכן בריש "בהמה המקשה" (שם) דקאמר: לפי שמצינו במעשר שאם יצא חוץ למחיצה חזור דמותר, מדכתיב "לא תוכל לאכול בשערך" — בשערך הוא דלא תיכול, הא יצאו חוץ לקלעים מותרין. וקשה, דהא חטאת ואשם נמי כתיבי בהאי קרא, ואפילו הכי יצאו וחזרו אסורין ופריש רבינו יצחק בן אשר: דודאי גבי חטאת ואשם הכי אמר קרא: לא תוכל לאכול בשערך (אלא) כי אם תוך הקלעים, אבל מעשר ובכורים אמרין בהאי פירקא דלית ביה לאו עד שיראו פני הבית, וקאמר "לא תוכל (לאכול) בשערך", משמע: בשערך ודאי לא תיכול, אבל אם חזרו והאי מותרין, **ולילקי** משום ור לא יאכל קדש — רש"י פירש דלא גרסינן ליה, משום דההוא בתרומה כתיב. ואף כי גמרי "חטא" "חטא" מתרומה, אפילו הכי לא ניחא, דסוף סוף ליתיה אלא בשוה פרוטה וישנו (כמו) אבילה, ורבא לא מני אלא אבילת כזית, אלא גרס: "חור לא יאכל כי קדש הם".

ולילקי משום ובשר בשדה טרפה לא תאכלו — וקשה: אמאי לא אמרין "בשר בשדה" לאו שבכללות, דאמרין בסוף פרק "גיד הנשה" (חולין קב,ב). דאוכל בשר מן החי לוקה משום "בשר בשדה" שהרי כולל הוא כל חסרון מחיצה, בין הוציא עובר ידו חוץ לאמו בין הוציא חוץ לחומה. דמאי שנא מ"ואם צלי אש" דתחשוב לאו שבכללות? ויש לומר: דלא חשבינן לאו שבכללות אלא כגון "צלי אש" שכולל נא ומבושל, וכן כל שבקודש פסול דיוצא וטמא ופסולין אחרים שחן שני שמות. אבל הכא שכולל כל יוצא לבד, ושם יוצא חרא היא, רק דהוי בכמה דרכים — לא חשיב ליה לאו שבכללות. תדע, דהא לאו דותר נפיק מ"ושרפת הותר באש לא יאכל", והתם מיניה חזינן נותר דתורה ונותר דקדשים קלים ונותר דקדשי קדשים, ולא חשיב לאו שבכללות. כך נראה למורי שיחיה.

4 ומשום הכי פריך: נדוי דמלקות לא הוי משום
5 לאו שבכללות, מכל מקום איסורא מיהא איכא.

15 ולא מלקות. **ואמר** ליה ראיון לקריאה משקרא
16 עליהן — ואז דוקא מותר, ואי לא — אסורים.
17

20 לתנופה, ואם כן אין כאן שנוי כתוב לעכב
21 בהנחה, ומסתברא דלא מעכב, ומשנה הרי

24 הכתוב לעבד דלא מעבב? ומורי שיחיה תירץ
25 דלא קשה, דהא גם לרבי שמעון לא היתה

28 שיחיה. **וּמִאֵן** תנא דפליג ארבי יהודה רבי
29 אליעזר ברבי יעקב הוא דתניא וכו' — פירוש
30

33 מיירי בתנופה. וראייה, דהתם מוכח דבעי שתי
34 תנופות, ומוכח מן "והניח" ו"הנחת" לכך פירש

37 וּשְׁתֵּי תַנּוּפוֹת הָיוּ, וְלֹא מִיִּירֵי כָלֵל בַּהֲנֹחָה,
38 דֶּהֱנֹחָה לֹא מֵעַכְבָּתָּהּ. וְהָא [וְדִקְאֻמְרוּ:] מֵאֵן דְּפִלִּיג

41 מעכבת, היינו תנא קמא בר פלוגתיה דרבי
42 יהודה דמסכת בכורים פרק שלישי (משנה ו)
43 יוחנן, וקשיא ליה דרבי יוחנן
44 יוחנן בפורים הוסיף מנחה

47 וגו', הגיע ל"ארמי" מוריד הסל מעל כתפו
46 רבי יהודה התם: קורא עד "ארמי אובד אבי"

50 יהודה יש לתמוד, דבשמעתין מפיק תנופה
51 מ"והנחתו" שכתוב אחר כל הקריאה, ואם כן

לא כתיב ביה כהן, ובקרא קמא דכתיב "ולקח
הכהן הטנא" לא כתיב בהן תנופה!
יַעֲקֹב? אַתִּיא "יֵד" "יֵד" מִנִּי

יכול

5 — דהוא סיפיה דהאי קרא. "וכל זר לא יאכל
6 קדש" לאו בקדשים משתעי אלא בתרומה.

אומר: פל שהוא ב'פליל

14 פרק א משנה ו). הפריש לפני החג — חלה
15 עליהן חובת קרייה, ועבר עליהן החג, שאינן

אבל באלו שעבר זמנן ואינן ראויין עוד לקרייה — מעכבא קרייה, כדרכי זירא. דאמר

22 מביא ששים בכלי אחד ואחד בכלי אחר.
23 דעד ששים יכולין ליבבל בכלי אחד, אבל
24 עושין נאחד קום להו לברנו דאזינו ובללח

זִרְא: כָּל הָרְאוּי לְבִילָה אֵין בִּילָה מַעֲכַבַּת בּו
כּו'. מִתְּנִי לָהּ — לְהָא דְרַבִּי אֲלֵעֶזֶר אָמַר רַבִּי

31 מעצרת ועד החג. משיראז פני הבית —
32 משיכנסו לעזרה. והנחה לא מעכבת כלל.

מִצִּי לְמִיָּקְרִי עָלֶיהֶן? וְאִי
בֵּת פֶּהֶן, אֲמָאִי יִרְקְבוּ? -

מֵאֵן תֵּנָה דְּפִלְיָה עֲלֶיהָ — לְמִימַר הַנְּחָה
מֵעַכְבָּא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הִיא —

44 "יביא את קרבנו לה' מזבח שלמים" וסמך
45 ליה "ידיו תביאנה".

קְשִׁיָּא, הָא - רַבִּי יְהוּדָה, וְהָא - רַבְנָן. מַאי רַבִּי יְהוּדָה? דִּתְנִינָא,

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הָיָא, דְּתַנְיָא: "וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטָּמֵא מִיָּדָּךְ"

אָפּ לַהֲלֹךְ בֵּיתוֹ, מִה לַהֲלֹךְ בְּעָלִים - אָפּ כָּאן בְּעָלִים. הָא בִּיחָד?

עָלִים וּמִנִּיף. אָמַר רַבָּא בְּר אֲדָא אָמַר רַבִּי יִצְחָק: בְּכּוּרִים

יש לדרוש שכל שפך נפש פסול, בא הקטוב ליתן לא תעשה על אבילותו. ואם כן לפי דברי רבי אליעזר, בעולה שיצאה חוץ לחומה, כיון שנפסלה ביציאתה יש ללקות בה גם משום לאו זה. מתרצת הגמרא: הני מילי – דברים אלו אמורים רק היבא דקודם פסולו חוץ – היכן שקודם שנפסל היה ראוי לאבילות, אבל הבא דקודם פסולו נמי לא חוץ – כאן בעולה, שקודם שיצאה חוץ לחומה גם היתה אסורה באבילות, אין ללקות משום לאו זה.

מוסיפה הגמרא להקשות: ולילכי נמי – שזר האוכל עולה ילקה גם כהההה דרבי אליעזר – משום דין אחר שאמר רבי אליעזר, דתניא בברייתא, רבי אליעזר אומר, נאמר לגבי מנחת כהן (ויקרא י טו) וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל, ומפסוק זה יש ללמוד שכל שהההה כליל תהיה, כלומר כל דבר שדינו לעלות כולו על גבי המזבח, בא הכתוב ליתן לא תעשה על אבילותו. ובעולה נאמר (ויקרא א ט) שיש להקטיר את כולה על המזבח. מתרצת הגמרא: אין הכי נמי – אכן האוכל עולה לוקה משום לאו זה, ורבה מהאי קרא קאמר – ורבה לא הזכיר לאו זה, משום שמנה רק את האיסורים הנלמדים מהפסוק 'לא תוכל לאכול בשעריך'.

הגמרא דנה בענין אכילה מחטאת ואשם לפני זריקה: אמר רב גידל אמר רב (סימן פון"א), בהן שאכל מחטאת ואשם לפני זריקה לוקה. מבארת הגמרא: מאי טעמא – מהו הטעם שלוקה על כך, דאמר קרא ואכלו אותם אשר בופר בהם, ומכך שמכירה התורה בדיתר האכילה את ענין הכפרה, מדויק שלאחר כפרה אין – לאחר זריקת הדם מותר לכהנים לאכול, אבל לפני כפרה – קודם זריקת הדם לא, ואף שלא נאמר איסור זה בלשון 'לא', מכל מקום לאו הבא מפלל עשה לאו הוא – כשיש מצות עשה שאפשר לדייק ממנה איסור, דהי הוא נקרא 'לא', ולוקים על כך.

מקשה רבא על הכלל שלא הבא מכלל עשה, לאו הוא: מתיב רבא, נאמר (דברים י ד) וכל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו, ומדויק ש'אותה תאכלו' ואין בהמה אחרת תאכלו – ששאר הבהמות שאין להם את כל סימני הסהרה, אסורות באכילה. ואי בדיקאמרת – שאפשר ללמוד 'לאו' מדויק במקרא, אם כן מה שנאמר לאחר מכן 'את זה לא תאכלו וגו' את הגמל ואת הארנבת ואת השפן פי מעלה גרה הקמה ופרסה לא הפרישו וגו', למה לי – לשם מה נצרך, הלא הלאו נלמד כבר מהדיוק בפסוק הראשון. אלא ודאי שלא הבא מכלל עשה, אינו לאו, אלא עשה.

מסיקה הגמרא: אלא אי איתמר – אם נאמרה בבית המדרש מימרא שאמר רב גידל בשם רב לענין האוכל חטאת ואשם קודם זריקה, הכי איתמר – על כרחך שכן נאמרה, אמר רב גידל אמר רב, ור שאכל מחטאת ואשם לפני זריקה פטור. מאי טעמא – מהו הטעם שפטור, דאמר קרא ואכלו אותם אשר בופר בהם וגו' וזר לא יאכל ויש ללמוד, שכל היבא דקריני ביה – היכן ששייך המקרא ואכלו אותם אשר בופר בהם, דהיינו לאחר זריקת הדם, שהותרו באכילה לכהנים, קריני ביה – רק אז שייך המקרא וזר לא יאכל (קדוש) – שזר האוכלם עובר ב'לאו', וכל היבא דלא קריני ביה – והיכן שלא שייך המקרא ואכלו אותם אשר בופר בהם, דהיינו קודם זריקת הדם, לא קריני ביה – לא שייך המקרא וזר לא יאכל, וזר האוכלם לא עובר ב'לאו' זה.

המביא ביכורים מצווה לקרוא פרשת 'ארמי אובד אבי', וכן מצווה להניחם בעזרה. שנינו במשנתנו (לעיל יז) שהאוכל ביכורים קודם קריאת פרשת 'ארמי אובד אבי' לוקה, ובגמרא שם התבאר שזו שיטת רבי שמעון ורבי עקיבא, אבל חכמים חולקים וסוברים שקריאה לא מעכבת ורק הנחה מעכבת. הגמרא מביאה שכן פסק (האמורא) רבי הושעיא, ודנה בדבריה: אמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא, בפורים הנחה מעכבת בהן – קודם שהנחתו בעזרה אסור לכוון לאכלם, אבל קרייה אין מעכבת בהן – אם לא קרא פרשת 'ארמי אובד אבי' אין זה מעכב ויכול הכהן לאכלם.

מקשה הגמרא: ומי אמר רבי אלעזר הכי – וכי רבי אלעזר אמר כן בשם רבי הושעיא, והאי אמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא,

הפריש בפורים קודם להגן סוכות, על מנת להביאם קודם החג, ועבר עליהן החג – ולא הביאם עד שעבר חג סוכות, וירקבו – מניחם עד שירקבו ומשליכם לאשפה. מבארת הגמרא את הקושיא: מאי לאו – האם אין זה משום דלא מצי למיקרי עליהן – שהתחייבו בקריאה ואינו יכול לקרוא אחרי סוכות, ואי סלקא דעתך – ואם עולה בדעתך לומר שרבי אלעזר אמר בשם רבי הושעיא שקרייה אין מעכבת בהן, אמאי וירקבו – מדוע ירקבו, הלא יכול להביאם לבית המקדש ולהניחם שם, ובכך יתירם באכילה.

מתרצת הגמרא: הטעם שירקבו הוא בדרבי זירא – משום הכלל שאמר רבי זירא, דאמר רבי זירא לגבי מנחות, כל הראוי לביילה המביא עשרון סולת ולוג שמן למנחה בכמות שראוי ללוש אותם יחד אין ביילה מעכבת בו – אין חובה לכלול אותם, וכל שאינו ראוי לביילה – אבל אם הם בכמות שאינם ראויים להיכלל, ביילה מעכבת בו, וכן לענין ביכורים שייך כלל זה, שכיון שהפריש קודם החג והתחייבו בקריאה, אמנם הקריאה לא מעכבת, אבל כיון שהתורה צויתה על כך, מסתבר לכל הפחות שצריך שתהיה אפשרות לקרוא, ולכן לאחר החג שאינו יכול לקרוא, אין להם תקנה וירקבו, אבל אם מביאם קודם סוכות, שהוא זמן הראוי לקריאה, אין הקריאה מעכבת.

מביאה הגמרא שרב אחא בר יעקב שנה דין זה באופן אחר: רב אחא בר יעקב, מתני לה בדרבי אסי אמר רבי יוחנן – שנה דין זה (שהנחה מעכבת וקריאה לא מעכבת) בשם רבי אסי בשם רבי יוחנן, וקאשיא ליה דרבי יוחנן אדרבי יוחנן – ועל פי זה התקשה שיש סתירה בדברי רבי יוחנן. ומי – האם אמר רבי יוחנן בפורים הנחה מעכבת בהן קרייה אין מעכבת בהן, והא בעא מיניה רבי אסי – והרי שאל רבי אסי את ספיקו מרבי יוחנן, בפורים מאימתי מותרין לכהנים, ואמר ליה – וענה רבי יוחנן לרבי אסי, שביכורים הראוין לקרייה – שהובאו בין שבועות לסוכות, מותרים משקרא עליהן, ושאין ראויין לקרייה – שהובאו לאחר סוכות, מותרים משקרא פני הבית – משיכנסו לעזרה ואפילו לא קיים בהם 'הנחה'. ואם כן קשיא קרייה אקרייה, שרבי יוחנן ענה לרבי אסי שקריאה מעכבת, ואילו רבי אסי אומר בשמו שקריאה לא מעכבת, וכן קאשיא להנהה, שרבי יוחנן ענה לרבי אסי שכאשר אינם ראויים לקריאה אין צריך אפילו הנחה, ואילו רבי אסי אומר בשמו שהנחה מעכבת.

מתרצת הגמרא: קרייה אקרייה לא קשיא – אין סתירה מדבריו לגבי קריאה, משום שהא רבי שמעון הוא רבנן שסוברים שקריאה לא מעכבת (במובא לעיל (ד) הנהה אהנהה נמי לא קשיא – וכן אין סתירה מדבריו לגבי הנחה, משום שהא רבי יהודה והא רבנן – התשובה שענה לרבי אסי היא כשיטת רבי יהודה (המובאת להלן) שהנחה לא מעכבת, ומה שרבי אסי אמר בשמו הוא כשיטת רבנן שסוברים שהנחה מעכבת.

מבארת הגמרא: מאי רבי יהודה – היכן שנינו שרבי יהודה סובר שהנחה לא מעכבת. משיבה הגמרא: דתניא בברייתא, רבי יהודה אומר, מה שנאמר בסוף פרשת ביכורים (דברים י ב) והנחתו לפני ד' אלהיך, זו תנופה – שהבעלים והכהן מניפים את הביכורים לארבע רוחות ומעלה ומוריד, מבאר רבי יהודה את דרשתו: אהה אומר זו תנופה, אי אינו אלא הנחה ממש – שמא תאמר שהכוונה להנחה ממש בעזרה, מבאר רבי יהודה שאין לומר כן, שהרי בשהוא (הכתוב) אומר בתחילת הפרשה (שם י ב) וילקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ד' אלהיך, הרי חיוב הנחה אמור, הא – אם כן במה אני מקיים את דברי הכתוב והנחתו, בהכרח צריך לומר שזו תנופה. ומאחר שרבי יהודה דורש את הנחה השניה לענין תנופה, נמצא שאין שני ציוויים על הנחה, על כן אינה מעכבת. ורבנן שלא דורשים מכאן תנופה, אלא מבארים הפסוק כפשוטו להנחה, סוברים שהנחה מעכבת משום שהתורה מצוה על כך פעמיים.

ומאחר שהזכרנו לעיל בתירוץ על דברי רבי יוחנן, שרבנן סוברים שהנחה מעכבת, מבארת הגמרא מי הוא התנא שסובר כן, ומאי תנא דפליג עליה דרבי יהודה – מי הוא התנא שחולק על רבי יהודה

מאימתי (מ) תיבין עליהן – זר האוכלם מאימתי חייב מיתה ביד
 שמים, משיראו פני הפית – משיכנסו לעזרה בבית המקדש.
 מבררת הגמרא: פמאן – כשיטת איזה תנא סובר רבי יצחק בזה.
 משיבה הגמרא: כי האי תנא – כתנא זה, דתניא בברייתא, רבי
 אליעזר אומר, בבורים שהובאו לבית המקדש אך לא נכנסו לגמרי,
 אלא מקצתן בחוץ ומקצתן בפנים, הפירות שפחיון הרי הן כחולין
 לכל דבריהם, והפירות שפפנים הרי הן כהקדש לכל דבריהם.
 מבואר בדבריו שביכורים מתקדשים בכניסתם לבית המקדש.
 הגמרא חוזרת לנידון לעיל (ט) לענין קריאה והנחה אם מעכבות
 באכילת הכהן: אמר רב ששית בבורים הנחה מעכבת בהן – שקודם
 הנחה בעזרה אסור לכהן לאכלם, קרייה – קריאת פרשת 'ארמי
 אובר אבי, אין מעכבת בהן. מבאר רב ששת, פמאן – כמו איזה תנא
 אני סובר, כי האי תנא – כשיטת תנא זה, דתניא בברייתא רבי יוסי
 אומר שלשה דברים משום שלשה זקנים ודבר אחד מכל זקן, ואחד
 מהם, רבי ישמעאל אומר, לפי שנאמר בתורה שמעלים מעשר שני
 לאכלו לפני הקב"ה בירושלים, ויכול הייתי לומר שיעלה אדם מעשר
 שני אף בזמן הזה בירושלים ויאכלנו שם בלא פדיון אף שאין בית
 המקדש קיים, ודוחה זאת, ודין הוא – יש ללמוד לאסור זאת בדין
 'מה מצינו' מבכור, שכן בכור מעון הבאת מקום – להביאו
 לירושלים, וכמו כן מעשר שני מעון הבאת מקום, ויש ללמוד זה
 מזה, מה בכור אינו נאכל אלא בפני הפית – בזמן שבית המקדש
 קיים, אף מעשר אינו נאכל אלא בפני הפית. אך יש מקום לדרן שוב
 שאין ללמוד מבכור למעשר שני, משום שמה לבכור שכן חמור הוא
 בכך שמעון מתן דמים ואימורין לגבי מזבח. ודוחה זאת שעדיין יש
 לומר בבורים יוכיחו – שביכורים אינם טעונים מתן דמים ואימורים,
 ובכל זאת אינם נאכלים אלא בפני הבית. אך עדיין יש מקום לדרן
 שאין ללמוד מביכורים, משום שמה לבכורים שכן חמורים הם בכך
 שפעונים הנחה. אלא מסיק שאכן דין זה אינו נלמד במה מצינו אלא
 נלמד בהיקש, שכן תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב (דברים יד ב)
 'ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' מעשר דגןך תירשך ויצהרך ויבכרת
 בקרב וצאנך, ובפסוק זה מקיש הכתוב מעשר לבכור, מה בכור אינו
 נאכל אלא לפני הפית אף מעשר שני אינו נאכל אלא לפני הפית,
 עד כאן דברי רבי ישמעאל. מוכיח רב ששת מדברי רבי ישמעאל
 שרק הנחה מעכבת ולא קריאה, ואם איתא – ואם יש דין שגם
 קריאה מעכבת, ליפרוץ היה צריך להזכיר שתייהן בפירכתו ולומר
 מה לבכורים שכן מעוניין קרייה והנחה. אלא ודאי שלא הזכיר
 קריאה משום שאינה מעכבת.
 רב אשי דוחה את ההוכחה של רב ששת מדברי רבי ישמעאל: אמר
 רב אשי לרב ששת, הרי גם לשיטתך לא מובן מדוע רבי ישמעאל
 לא הזכיר 'קריאה' בפירכתו, שהרי נהי דעיפובא ליבא – הגם
 שאינה מעכבת, אבל מצוה מי ליבא – האם אין בכך מצוה, ואם כן
 ליבא מצוה וליפרוץ – שיפרוך ויאמר מה לביכורים שכן יש בהם
 מצוה לקרוא ולהנחת. אלא אמר רב אשי צריך לומר שהטעם
 שרבי ישמעאל לא הזכיר קריאה אינו משום שאינה מעכבת, אלא
 הוא מפיו דאייבא בפני הדר – כיון שביכורים כולל גם ביכורים
 שמביא גר, וגר אינו קורא, משום דבעי למימר – שצריך לומר
 בקריאה את הפסוק 'כי באתי אל הארץ אשר נשבע [ה'] לאבותינו'
 (דברים יא א), ולא מצי אמר – והגר לא יכול לומר פסוק זה, שהרי
 אבותיו גויים היו וה' לא נשבע לתת להם את ארץ ישראל, וכיון שלא

פסיקא ליה – לא מוחלט הדבר שבכל הביכורים יש מצות קריאה,
 לכן לא פרך רבי ישמעאל מקריאה, ואין לדייק מדבריו דבר, ויתכן
 שסובר שקריאה בישראל שאינו גר מעכבת.
 הגמרא דנה בדרשת רבי ישמעאל. בתחילה רצה רבי ישמעאל
 ללמוד במה מצינו מבכור, ופרך שכן טעון מתן דמים ואימורים, ואמר
 שביכורים יוכיחו, ופרך מה לביכורים שכן טעונים הנחה. שואלת
 הגמרא: וליהדר דיןא – שיחזור הדין, כלומר שידחה פירכה זו על ידי
 שיאמר 'בכור יוכיח' שאינו טעון הנחה ומכל מקום אינו נאכל אלא
 בזמן הבית, ומוכח שאין החומרא של 'הנחה' גורמת, ומעתה כל
 פירכה שתאמר יש לי לדחותה, ואם כן תיתי פמה הצד – נלמד
 מעשר שני מבכור ומבכורים ביחד, ששם שיהם טעונים הבאת מקום,
 ואינם נאכלים אלא בזמן הבית, כך מעשר שני הטעון הבאת מקום,
 אינו נאכל אלא בזמן הבית, ומדוע הוצרך רבי ישמעאל להיקש.
 מתרצת הגמרא: משום דאיבא למיפרך – יש לפרוך לימוד זה, מה
 להצד השונה שבהן שכן יש בהן צד מזהב, בכור להקריבה, וביכורים
 להנחה לפני המזבח, ואילו במעשר שני אין שום חובת מזבח, ולכך
 אין ללמוד משניהם שינהג מעשר שני דווקא בזמן הבית.
 מוסיפה הגמרא לדון בדברי רבי ישמעאל. מבררת הגמרא: ויבא
 קסבר – מה סבר רבי ישמעאל שמחמת כן היה פשוט לו שבכור לא
 נוהג בזמן הזה, ואילו במעשר שני הסתפק. מבארת הגמרא את צדדי
 השאלה: אי קסבר קדושה ראשונה שהיתה לבית המקדש, קדושה
 לשעתה – לשעה שבית המקדש קיים וגם קדושה לעתיד לבא –
 קדושה את מקום בית המקדש לעולם ועדיין קדושה היא ירושלים
 להקריב בה כאילו בית המקדש קיים, ולגבי מעשר שני שנאמר בו
 'לפני ה' אלהיך' הסתפק האם בזמן הזה שאין חומה, נחשב לפני ה'
 או לא, אם כן אפילו בכור נמי – גם צריך להיות נקרב ונאכל בזמן
 הזה. ואי קסבר קדושה ראשונה קדושה לשעתה ולא קדושה לעתיד
 לבא, ובטלה לאחר החרבן, ומסתפק במעשר האם כיון שאינו צריך
 לבית המקדש, נאכל בירושלים, או שמא אינו נקרא לפני ה', אם כן
 אפילו בכור נמי תבעי – היה לו להסתפק גם בבכור, באופן שאין
 סתורן של זריקת דמים ואימורים על גבי מזבח, כגון שזרק דמו קודם
 שנחרב הבית, ועדיין בשרו קיים, האם רשאים לאכלו.
 מבארת הגמרא: אמר רבינא, לעולם קסבר קדושה ראשונה קדושה
 לשעתה ולא קדושה לעתיד לבא, והבא – בהיקש מעשר שני לבכור,
 אכן מדובר בבכור שזרק דמו קודם חורבן הבית, והרב הפית,
 ועדיין בשרו קיים, ופשוט שאינו נאכל משום שמקשינן בשרו לרמו,
 שנאמר לגבי בכור (במדבר יח יח) 'את דמם תזרק על המזבח וגו',
 ובשרם יהיה לך וגו', ודורשים, מה דמו פמזבח אף בשרו פמזבח,
 כלומר שבשרו נאכל רק בשעה הראויה לזריקת דם במזבח, ולא
 לאחר שנחרב. ורצה רבי ישמעאל ללמוד מעשר שני, מבכור
 ומביכורים במה מצינו, ופרך לימוד זה, ולבסוף מקיש מעשר לבכור
 – למד מעשר בדיקש מבכור, מה בכור נאכל רק בזמן הבית, אף
 מעשר נאכל רק בזמן הבית.
 שואלת הגמרא: כיצד בכור שנלמד שאין נאכל בשרו מהיקש לדמו
 יכול לחזור וללמד בהיקש למעשר שני ובי דבר הלמד בהיקש חוזר
 ומלמד בהיקש, הלא כלל בקדשים הוא, שדבר שנלמד בהיקש אינו
 חוזר ומלמד. מתרצת הגמרא: מעשר דגן חולין הוא – מעשר שני
 אינו נחשב קדשים, ובחולין אין אומרים כלל זה, אלא למדים בהיקש
 אף מהנלמד בעצמו מהיקש.

יכול יעלה אדם מעשר בירו בזמן הזה – ויאכלנו בלא פדיון, דקדושה (ירושלים)
 (ראשונה) לא בטלה לענין מעשרות.
ולימא מצוה כו' – פירוש: שכן טענין קריאה למצוה קודם שיאכל בבורים. ומעשר שני
 אוכלין אותו בלא שום קריאה. ומה שקורין למעשר – בשנה שלישית היה, ואז
 לא היה נוהג כלל מעשר שני.

מה להצד השווה שבהן שכן פי ברו צד מזה
 – ויש למפרך: שכן אסורים לזרים,
 כדפרך רבה לעיל. והא דאמר בבביתא בבורים
 יוכיחו, צריך לומר דמיירי בבכורים שהופשרו
 בפני חורבן הבית. דאם הופשרו אחר הבית אינן
 קדשין כלל וחולין הן, דתנן פרק שני דבכורים:
 יש בתרומה ומעשר מה שאין בן בבכורים,
 שהתרומה והמעשר אסורין ויש להם שיעור
 ונהוגין בכל הפירות בפני הבית ושלל בפני הבית,
 ובכורים אינן אלא בשבעה מינין ובפני הבית.
אפילו בבור נמי – צריך לומר דמיירי אם
 עשה מזה חורק דמו, אליבא דקדושה
 בית לא בטלה, דמקריבין אף על פי שאין בית.
 דבלא מזה – פשיטא דבבור לא, דהא בעי מזה
 דם ואימורים. ואם תאמר: לימא דבבור דברייתא,
 דקאמר "מה בבור" וכו', מיירי דהא דלא עשה
 מזה! ויש לומר: דלהווא דדאי לא הוה מדמי
 בבור למעשר, ולא דמי ליה מעשר.

ואי סבר לא קדשה אפילו בבור נמי תיבעי –
 כך קדש שריי, דמוקי ליה בבכור שנשחט
 ונורק דמו קדש חורבן, דהווא הוי דומיה
 דמעשר, כדפירש הקונטרס. ואם תאמר: אי לא
 קדשה, אם כן לא משכחת לה מעשר, דקדושה
 הארץ בטלה ויש לומר: דהוא קדושה בית לא
 קדשה, אבל קדושה הארץ קדשה לעתיד לבא
 לענין מעשרות. אבל קשה: דאי לא קדשה
 קדושה הבית לעולם, אם כן במוט מותרות, דהא
 בהא תליא כדמוכח במגילה (יא), ואם כן יביא
 מעשר שני ויהא נאכל בכל ערי ישראל,
 כדאמרין בובחים (ק"ב): באו לנו ולבנון
 דותרו הבמות, וקדשים קלים ומעשר שני נאכלין
 בכל העיר! ויש לומר: דמיירי שגדל לפני הבית,
 שהחוקק להביאו למקום. ובכדי נהא נמי קושא
 קמייתא. ומסקי דלעולם לא קדשה כהאי גוונא.
 אבל קשה לגרסא זו, דאמרין למסקנא דלא
 קדשה, אם כן מאי מביעי לעיל "יכול יעלה"?
 פשיטא דלא יעלה בירושלים יותר משאר עירות
 כיון דלא קדשה! ותו, גבי בבור נמי למא לי
 דהקשא דבשרו לדמו! תיפוק ליה דבלאו
 דהקשא דהיבא דאכלי הוי להו כחוץ לחומה
 כיון דלא קדשה, והוי ליה כאוכל קדשים בחוץ
 הניחא

מאימתי חייבין עליהן – מיתה, זר האוכל, שלשה דברים – זו אחת מהן, וכולן
 שנוין בספרי. יכול יעלה אדם כו' – קסבר קדושה הארץ לא בטלה וצריך להפריש
 מעשרות. וקאמר: יכול יעלנו ויאכלנו בירושלים בלא פדיון, תלמוד לומר כו' –
 לפיכך טעון בית. ולקמיה פריך: מאי שנא בבור דפשיטא ליה, ובמעשר מיבעי ליה.

מצוה מי ליבא – וכיון דמצוה איבא –
 נפרוך נמי קרייה דמנחה לא פסיקא ליה
 – ומיהו בישראל אפילו עיכובא איבא
 למימר. וניהדר דינא ונתייבמה הצד –
 למא לי דהיקשא? נימא בבור יוכיח, וחור
 הדיון, הצד השווה שבהן שטעונין הבאת
 מקום, ואינן נוהגין אלא בפני הבית. צד
מזבח – זה למתן דמים וזה להנחה.
 ומאי קסבר – האי תנא, דפשיטא ליה בבור
 טפי ממעשר. אי קסבר קדושה ראשונה –
 של בית קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא,
 כי היכי דסבירא ליה בקדושה הארץ, וקא
 מיבעיא ליה: מי קרינא ביה השתא בלא
 חומה "לפני ה' אלהיך" או לא, וקא פשיט
 מעשר מבכור. **אפילו בבור נמי** – יקרב
 ויאכל, דהא מאן דאית ליה קדשה לעתיד
 לבא סבירא ליה מקריבים אף על פי שאין
 בית, כדאמרין ב"מגילה נקראת" (מגילה
 יא). הכי גרסינן: **ואי קסבר לא קדשה**
אפילו בבור נמי תיבעי – ואי קסבר קדושה
 הבית בטלה, ומיבעיא ליה במעשר הואיל
 ואינו צריך לבית אי מתאכיל בירושלים
 "לפני ה'" קרינא ביה אי לא – אפילו בבור
 נמי כי האי גוונא תיבעי ליה, כגון בבור
 שנורק דמו וחורבן הבית ועדיין בשרו קיים
 מזה שיאכלוהו. **אמר רבינא לעולם קסבר**
לא קדשה והבא – דקא פשיט ליה למעשר
 מבכור – בבכור שאינו צריך לבית, דומיא
 דמעשר עסקין. והא דפשיטא ליה דלא
 מתאכיל – משום דאיתקש בשרו לדמו,
 דכתיב "ואת דמם תזרוק על המזבח וגו'
 ובשרם יהיה לך" וגו' וילין מיניה: בשעה
 שהיא ראויה לזריקת דם אתה אוכל את
 הבשר ולא משנהרס המזבח. וכי דבר הלמד
 בהיקש – מן הדם. חור ומלמד – על
 המעשר בהיקש? הא קיימא לן בובחים
 ב"איהו מקומן" (מט"ב) שאין למדין בקדשים
 למד מן הלמד! חולין הוא – ובחולין למדין
 למד מן הלמד.

הניחא

ועוד קשה, דקאמר: ולעולם דלא קדשה כו' ומקשינן בשרו לדמו, משמע דאי אמר קדשה – מתאכיל בבור בלא בית, ולא הוי ממעטין מהך היקשא. וקשה, דהא מוכח פרק "קדש
 קדשים" (ובחים טא) דמזבח שנפגם אין אוכלין קדשים קלים, ואמאי? הא מוכח הכא היכי דקדשה דנאכל אפילו ליבא מזה, ושאינן הכא דלא קדשה! לכן צריך לומר דגריס לעיל "ואי
 סבר לא קדשה מעשר נמי", והכי פירושא: אפילו מעשר נמי לא יאזן מתאכיל בירושלים כלל בלא פדיון, דלא הוי כלל "לפני ה' אלהיך". ואין לתמוה: אי לא קדשה אם כן לא משכחת
 מעשר, דקדושה הארץ בטלה! דהוא קדושה בית לא קדשה, אבל קדושה הארץ קדשה לעתיד לבא לענין מעשרות. ולא תליא הא בהא. אבל הכא מיירי שאין המזבח כלל בניו. וגריס:
 לעולם קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא. וטעמא דבכור לאו משום קדושה הארץ, אלא משום דאתקש בשרו לדמו, דבעינן שיהא המזבח קיים בשעת אכילת בשרו. והלכך כל כמה
 דילפינן דבכור לא מתאכיל – מעשר נמי לא מתאכיל בלא פדיון. ואם תאמר: ברייתא דאמרה בבורים יוכיחו – מגל דבכורים לא מתאכיל כשאין מזבח אם הונוז אצל מזבח חורבן, דבעי
 למילף מעשר מיניה? ויש לומר: דהוא הא דאמרין בבביתא בבורים יוכיחו, מיירי בבכורים שלא הובאו כלל בפני הבית עד לאחר חורבן. ובדאי היה להתלמוד להשיב דאם כן לא שייך
 כלל לדמות מעשר לבכורים אלו, שהרי צריכים תנחא וצריכים לבית גם בשביל הנחה ולא בשביל אכילה לחור, ומעשר לא צריך לבית אלא בשביל אכילה לבד. אלא דלא חיש ליה
 לפי שאינו נשאר במסקנא. ומה שזקוק להתלמוד להעמיד בבכור שנורק דמו לפני הבית, ואינו מעמידו כשהוא אחר הבית כמו בכורים – משום דהנא מסיים קרא דהיקש הכתוב, ואין
 נכון להעמיד בבכור שהוא אחרי הבית, שלא דמי כלל למעשר, דהא מחוסר מתן דם ואימורין כדפירשתי לעיל, ולא שייך להקיש מעשר לבכור אלא דוקא כשאין הבכור צריך לבית אלא
 דוקא בשביל האכילה ד"לפני ה'", והשתא היא דומיא דמעשר. דהא במשא ומתן יכול להיות דומה מעשר לבכורים שהובאו אחר הבית אף על גב דלא נשאר במסקנא. ובכור נמי
 שבתחלת הברייתא – יכול היה להיות בבכור שאחר הבית. אלא שאז לא היה טועה, דהא לא שייך כלל לדמות לו מעשר, והיינו דמותיב: שכן אין טעון מתן דמים.

ר"ש במעשר שני טמא וגברא טמא – או או קאמר, דבחדא מנייהו לקי. **הוא** בפנים ומשאו מבחוץ מהו אמר ליה כי ירחק ממך המקום ממך ממלואך – כך גרסת הקונטרס. ויש גורסים: ממך לחדיה, כלומר ממך גופך, והרי גופו בפנים. וקשה על זה, דאם כן אדם שגופו בירושלים ופירותו מעשר שני שלו בעירו – אם כן לא יוכל לחללם כיון שגופו בירושלים. וזה אינו, דעד כאן לא מביעא

ליה לרב פפא אלא ברנטיק קניא, ואי לא קניא – מודה דיכול לפדותם אף על גב דגופו בפנים, כיון שהפירות חוץ לירושלים, והוא נותן טעם דהא קרינן בו 'לא תוכל שאתו' אף בגופו בפנים ושמא איכא למימר דשביקה לקרא 'דמנך' דמשמע מגופך, דאידו קא דחיק, ומוקמי אנפשיה דיכא דלא שייך שם "לא תוכל שאתו" שאינו מחוסר טענה, כזה שהיו על כתפיו, ורב פפא מביעא ליה בקניא. כך נראה למורי שיחה. אבל על גירסת ד"ממלואך" קשה: ד"ממלואך" היינו המשו, כדפירש הקונטרס גבי משאו מבפנים וגופו מבחוץ, וכיון שמשאו מבחוץ קרינן "כי ירחק ממלואך!" וצריך לומר ד"ממלואך" מגלה לנו דהגוף והמשוי בחוץ, והוא ליה במקצת המשווי בפנים.

אמר רבי יוחנן מאימתי מעשר שני חייבים עליו משיראה פני הבית – וקשה: דכיון דקודם שיראה פני הבית הבי נמי דמותו לאכלו חוץ, אם כן למה דחוקק לעולם לפדות מעשר שני ויש לומר: דודאי ליכא לאו, אבל עשה איכא, דכתיב "וצרת הכסף בידך" – אבל בלא פדייה לא.

מיתיבי רבי יוסי אומר כו' – הוא הדין דמצי לאותובי מנותיך דאוקי לעיל סיפא במעשר שני טהור דאכל חוץ לחומה, אלא ודאי משני דעיליה ואפקיה. אבל הכא קשיא: מאי למימרא? ובמתניתין ליכא למפוך, דהא קא מהני ליה למלקוח דלא השמיענו שום חידוש בהם.

הא

לאוכלו, מאי שאתו? – ואימא בולו להכי הוא דאתא! – אם כן לימא קרא "לא תוכל ליפול", מאי "שאתו" – שמע מינה תרתי. יתיב רב חנינא ורב הושעיא וקא מבטעי להו: אפיתחא דירושלים, מהו? פשיטא, הוא בחוץ ומשאו בפנים – קלטוהו מחיצות, הוא בפנים ומשאו בחוץ – מהו? תנא להו ההוא סבא בדבי רבי שמעון בן יוחי: "כי ירחק ממך המקום" – מפולואך. בעי רב פפא: נקוט ליה בקניא, מאי? תיקו. אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: מעשר שני מאימתי חייבין עליו – משראה פני החומה, מאי טעמא – דאמר קרא "לפני ה' אלהיך תאכלנו" (שנה בשנה) וכתוב (בי) "לא תוכל לאכול בשעריך", כל היכא דקרנין ביה "לפני ה' אלהיך תאכלנו" – קרינן ביה "לא תוכל לאכול בשעריך", וכל היכא דלא קרינן ביה "לפני ה' אלהיך תאכלנו" – לא קרינן ביה "לא תוכל לאכול בשעריך". מיתיבי, רבי יוסי אמר: בהן שעלתה בידו תאנה של טבל, אמר: תאנה זו תרומתה בעוקצה, מעשר ראשון בצפונה, ומעשר שני לרומה, והיא שנת מעשר שני והוא בירושלים, או מעשר עני והוא בגבולין; אכלה

הניחא למאן דאמר בתר למד אולנין, אלא למאן דאמר בתר למד אולנין – מאי אימא למימר? דם ובשר חדא מילתא היא. "קדשי קדשים" וכו'. תנינא חדא זימנא: מעשר שני והקדש שלא נפדו! אמר רבי יוסי בר חנינא: סיפא במעשר שני טהור ונברא טהור, דקא אכיל חוץ לחומה. ר"ש במעשר שני טמא ונברא טמא, וקא אכיל ליה בירושלים. ומנלן דמתייב עליה משום טומאה? דתנינא, רבי שמעון אומר: "לא בערתי ממנו בטמא" – בין שאני טמא והוא טהור, בין שאני טהור והוא טמא. והיכן מוזהר על אכילה איני יודע. – טומאת הגוף – בדראי כתיב, "נפש אשר תגע בו וטמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים" וגו! אלא, טומאת עצמו מינן? דכתיב "לא תוכל לאכל בשעריך", ולחלן הוא אומר "בשעריך תאכלנו הטמא והטהור", ותנינא דבי רבי ישימעהל: אפילו טמא וטהור אוכלין בקערה אחת ואין חוששין, וקאמר רחמנא: היאך טמא דשרי לך גבי טהור התם – הקא לא תיכול. וימא לן דבר פדייה הוא? דאמר רבי אלעזר: מינן למעשר שני שנמטא שפודין אותו אפילו בירושלים – תלמוד לומר "כי לא תוכל שאתו", ואין שאת אלא אכילה, שנאמר "וישא משאת מאת פניו". אמר רב ביבי אמר רבי אסי: מינן למעשר שני טהור שפודין אותו אפילו בפסיעה אחת חוץ לחומה? שנאמר "כי לא תוכל שאתו". – האי מבטי ליה לכדרי אילעזר! – אם כן, לימא קרא "לא תוכל לאוכלו", ויתב רב חנינא ורב הושעיא וקא מבטעי להו: אפיתחא דירושלים, מהו? פשיטא, הוא בחוץ ומשאו בפנים – קלטוהו מחיצות, הוא בפנים ומשאו בחוץ – מהו? תנא להו ההוא סבא בדבי רבי שמעון בן יוחי: "כי ירחק ממך המקום" – מפולואך. בעי רב פפא: נקוט ליה בקניא, מאי? תיקו. אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: מעשר שני מאימתי חייבין עליו – משראה פני החומה, מאי טעמא – דאמר קרא "לפני ה' אלהיך תאכלנו" (שנה בשנה) וכתוב (בי) "לא תוכל לאכול בשעריך", כל היכא דקרנין ביה "לפני ה' אלהיך תאכלנו" – קרינן ביה "לא תוכל לאכול בשעריך", וכל היכא דלא קרינן ביה "לפני ה' אלהיך תאכלנו" – לא קרינן ביה "לא תוכל לאכול בשעריך". מיתיבי, רבי יוסי אמר: בהן שעלתה בידו תאנה של טבל, אמר: תאנה זו תרומתה בעוקצה, מעשר ראשון בצפונה, ומעשר שני לרומה, והיא שנת מעשר שני והוא בירושלים, או מעשר עני והוא בגבולין; אכלה

לוקה

הניחא למאן דאמר כו' – פלוגתא היא ב"איחוד מקומן". ר"ש במעשר שני טמא – וקאכיל ליה בירושלים בלא פדייה. הכי גרסינן: והיכן מוזהר על אכילה שלא יאכלנו בטומאה איני יודע תלמוד לומר לא תוכל וגו'. כך היא שניה בספרי, ובשקבעה כאן לא הספיקו לגומרה עד דאקשי גמרא: טומאת הגוף בהדיא כתיב ביה "ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ" וגו' ומוקמינן לה ביבמות במעשר, מדכתיב "כי אם רחץ", ולא רחץ – טהור, דטבל ועלה אוכל במעשר. (רבינו גופו טהור ויצאה נשמתו בטהרה לא פירש יותר, מכאן ואילך לשון תלמידו רבי יהודה בריבי נתן). כך הוא לשון הברייתא: (כלומר) איני יודע להיכן מוזהר לכך תלמוד לומר "לא תוכל" וגו'. והתלמוד לא שביק ליה לאסוקי מילתיה, אלא קדים ופריך ומתמה: אמאי קאמר איני יודע? הא טומאת הגוף בהדיא כתיבא "נפש אשר תגע בו כו' לא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים", ואמרינן ביבמות דהא קרא במעשר שני קאמר, דטבל ועלה אוכל כו'. ולחלן הוא אומר – בבכור בעל מום (שנפדה) "בשעריך תאכלנו", ולעיל מינה כתיב "כי יהיה בו מום". אפילו טמא וטהור – דאף על גב דאסור בגיה ועבודה, כדאמרין (בכורות טו, א) "בכל אות נפשו טובה ואכלת בשר", "תחוב" – ולא גיזה, "ואכלת" – ולא כלכליך, "בשר" – ולא חלב, אפילו הכי טמא וטהור אוכלין אותו בקערה אחת, דנאכלים בטומאת הגוף ובטומאת עצמן. דכיון דטמא אוכל בהן, היינו בטומאת הגוף – אוכל הטהור, וכשהטהור אוכל עמו לאחר שנגע בו – היינו טהור אוכל טומאת עצמו, שאכל את הטמא. האי טמא וטהור – בשר – והתם – בבכור בעל מום, דכתיב ביה "בשעריך". הכא – גבי מעשר "לא תוכל". והיינו "לא תוכל לאכול בשעריך", כלומר אי אתה רשאי לאכול מעשר שני בתורת בכור שכתוב בו "בשעריך", דבעל מום דבכור נאכל בטומאת עצמו ובטומאת הגוף, וזה אסור. ומנלן דבר פדייה הוא – מעשר שני שנמטא. דמדקאמר במתניתין שלא נפדה – מכלל דאי בעי פריק, ואפילו בירושלים. דאף על גב דמעשר שני טהור אינו נפדה בירושלים, דכתיב "כי ירחק ממך... ונתת בכסף" – בריחוק מקום אתה פודה ולא בקירוב מקום (קדושין נ, א). דבעי "ראשית" שיהא שאת אלא אכילה – והכי קאמר קרא: כי ירחק ממך – שיהא מעשר טהור חוץ לירושלים, או אפילו הוא בירושלים אלא שאי אתה יכול לאוכלו, שנמטא – ונתת בכסף. אפילו בפסיעה אחת – אף על גב דכתיב "ירחק" דמשמע טובא – תלמוד לומר "כי לא תוכל

שאתו" לנושא ולחביאו לפנים מן החומה. דהכתוב לא תלה דהבר בריחוק אלא בנטילה. דכל זמן דאיכא למיעבד אכתי נטילה והבאה לפנים אפילו פסיעה אחת – פודה אותו. לכדרי אלעזר – למעשר שני שנמטא. מאי שאתו – שמע מינה לכדרי אסי. יתיב רב חנינא ורב הושעיא אפיתחא דירושלים – וקא מבטעי להו. ממלואך – מכל מילוי שלך, ומשאו של אדם חשיב מלואו. דלא תימא "מנך" מקצתך, דכל זמן שרחק מקצתך יתא נפדה. אלא כי ירחק ממלואך – פדה, אבל כשאתה בפנים או משאך בפנים – לא רחק המקום ממלואך, ושבו לא תפדה, אלא "ואכלת שם". בעי רב פפא – הוא מבפנים נקט משאו בקניא ארוך מבחוץ. מהו – כיון דלאו ממש על כתיפיה הוא – אין זה מלואו, והרי הוא כמוטל לארץ ונפדה. או דלמא, כיון דנקט ליה – משאו קרינא ביה. תיקו. כן נראה בעיני רבי ועיקר. משיראה פני החומה חוץ לחומה דמתניתין היינו דעיליה ואפקיה. דלא קרינא ביה לפני ה' אלהיך – דלא הכניסו לפנים. בהן שעלתה בידו תאנה של טבל ואמר תאנה זו תרומתה בעוקצה – בצד גבה. מעשר ראשון בצפונה – בצד צפון שלה, והוא אומדן כנגד מזרח. וכן מעשר שני בדרומה. תרומה בעוקצה כו' – דבעי "ראשית", שיהא שיהא ניכרין, והלכך בעינן סיום. והאי דתנן (דמאי פרק שביעי משנה ד) "שני לזוגן שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה במקומן" פליג אהא, דלא בעי "ראשית" שיהא שיהא ניכרין, והיא שנת מעשר שני – ואותה שנה שיהא שראי ליתן בה מעשר שני. והוא בירושלים – כשקרא שמות הללו על אותה תאנה. מעשר עני בגבולין – או שהיא שנת מעשר שלישית, ואמר "מעשר עני בדרומה". ולא אמר: מעשר שני והוא אפילו בגבולין.

כאמור לעיל העמידה הגמרא את האמור במשנה בראש הפרק (יג).
 'מעשר שני והקדש שלא נפדו', במעשר שני טמא שאכלו בירושלים.
 ומשמע שיכול היה לפדותו ולאכול בהיתר, ואפילו שהוא כבר
 בירושלים, ואף שמעשר שני טהור אינו נפדה אחר שנכנס לירושלים.
 מבררת הגמרא: וּמָנָא לֵן דַּמְעָשָׁר שְׁנִי טְמֵא כִּי פְדִיָּהּ הוּא ואפילו
 כבר נכנס לירושלים, דַּמְעָשָׁר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מִנֵּין לַמְעָשָׁר שְׁנִי שְׁנִיטָמָא
 שְׁפֻדִין אוֹתוֹ אֲפִילוּ בִירוּשָׁלַיִם, תִּלְמוּד לֹמְד (דברים יד כד) 'כִּי לֹא
 תֹכֵל שְׂאֵתוֹ כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם וגו' וְנִתְּתָה בְּכֶסֶף, וְאִין פִּירוּשׁ
 המילה 'שְׂאֵת' אֵלָּא לְשׁוֹן אֲכִילָה, שְׁנֵאמָר (בראשית מג לד) 'וַיִּשָּׂא
 מִשְׁאֵתוֹ מֵאֵת פָּנָיו', ונמצא שיש לדרוש את הפסוק שאם לא תוכל
 לשאתו, דהיינו לאוכלו, משום שנטמא, ואפילו הוא בירושלים, או
 שהוא טהור אבל רחוק ממך המקום שבחר בו הקב"ה ושהוא
 בירושלים, שיכול אתה לפדותו.
 הגמרא מביאה דין נוסף בפדיון מעשר שני, שנלמד מהפסוק 'לא
 תוכל שאתו': אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַי אֲמַר רַב אִסִּי, מִנֵּין לַמְעָשָׁר שְׁנִי טְהוֹר
 שְׁפֻדִין אוֹתוֹ אֲפִילוּ בְּמִרְחַק פְּסִיעָה אַחַת מִחוּץ לַחוֹמָה, ואין
 דורשים מן הפסוק (דברים שם) 'כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם' שאפשר לפדותו
 דווקא אם הוא רחוק מאד מירושלים, שְׁנֵאמָר (שם) 'כִּי לֹא תֹכֵל
 שְׂאֵתוֹ וגו' וְנִתְּתָה בְּכֶסֶף, שאין היתר הפדיון תלוי בריחוק מקום או
 קירוב מקום לירושלים, אלא בצורך לשאתו ולהביאו לירושלים, וכל
 שהוא מחוסר נשיאה והבאה, אפילו אינן אלא כדי פסיעה אחת, יכול
 אתה לפדותו.
 הגמרא מבררת כיצד נלמדות שתי הדרשות מפסוק אחד. מקשה
 הגמרא: הלא הֵאָּ – כתוב זה מִכֶּעֶי לִיה – [נדרש הוא] לְכַדְרֵי
 אֱלִיעֶזֶר שמעשר שני טמא נפדה אפילו בירושלים. מתרצת הגמרא:
 אִם כֵּן, שֶׁלֹּא בֹא הַכְּתוּב אֵלָּא לְכַדְרֵי אֱלִיעֶזֶר, לִימָא קְרָא לֹא
 תֹכֵל לְאֹכְלוֹ, מָאִי לְשׁוֹן 'שְׂאֵתוֹ', אֵלָּא בֹא לְלַמַּד גַּם זֹאת שֶׁמְעָשָׁר
 שְׁנִי טְהוֹר נִפְדָּה אֲפִילוּ אִינוֹ רְחוֹק אֵלָּא פְּסִיעָה אַחַת מִירוּשָׁלַיִם, כִּיֵּן
 שְׁעִידִין צִרִיךְ לִשְׂאֵתוֹ וְלִהְכִּינֵסוֹ.
 שואלת הגמרא: וְאִמָּא שֶׁהַפְּסוֹק פּוֹלֵד לְהֵבִי הוּא דַּתָּא – לדרשה
 זו בא, ומנין לנו לדרוש גם זאת שמעשר שני טמא נפדה בירושלים.
 משיבה הגמרא: אִם כֵּן, לִימָא קְרָא לֹא תֹכֵל לִימָלוֹ, מָאִי הִלְשׁוֹן
 'שְׂאֵתוֹ' שהוא לשון אכילה, וכאמור לעיל, אלא בא הכתוב ללמד
 גם זאת שמעשר שני טמא נפדה אפילו בירושלים, כִּיֵּן שאין ניתן
 לאוכלו. ונמצא שממה שנקט הכתוב את הלשון 'שאתו', שהוא גם
 לשון נטילה וגם לשון אכילה, שְׁמַע מִיָּה תִרְתִּי.
 כאמור לעיל נפדה מעשר שני טהור אפילו בפסיעה אחת חוץ
 לירושלים. הגמרא מבררת פרטים שונים בדין זה: וְיָתִיב – יִשְׁבוּ רַב
 הֲנִינָא וְרַב הוֹשִׁיעָא וְקָא מִכֶּעֶי לֵהוּ אֲפִיתְהָא בִירוּשָׁלַיִם מְהוּ –
 והסתפקו על פתחה של ירושלים, וכדלהלן.
 פְּשִׁיטָא שאם הוא – [האדם] בְּחוּץ – [מחוץ לחומה] וּמִשְׁאֵא שֶׁעַל
 כתפו נמצא בְּפָנָיִם, שְׁקִלְטוּהוּ – [את המעשר] מִחִצּוֹת יְרוּשָׁלַיִם, ואי
 אפשר יותר לפדותו, ואפילו יחזור ויוציאו מחוצה לה, שהיה אין
 פודים מעשר שני שנכנס לירושלים אפילו חזר והוציאו. ונסתפקו אם
 הוא בְּפָנָיִם וּמִשְׁאֵא בְּחוּץ, מְהוּ, האם נחשב המעשר כנמצא כבר
 בירושלים, כִּיֵּן שנושאו נמצא בפנים, ואי אפשר יותר לפדותו, או
 שמו אינו נחשב כנמצא בירושלים כִּיֵּן שהמעשר עצמו אינו נמצא
 בפנים.
 הֲנָא לֵהוּ תְּהוּא סָבָא – שנה לפניהם זקן אחד ברייתא שנשנתה בְּדָבִי
 רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחֵי, נֹאמַר (דברים שם) 'כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם', ויש
 לדרוש 'ממך' מִמִּילוּאָה, דהיינו מכל מילוי שלך, ומשאו של אדם
 נחשב ממילוי, ועל כן אם הוא בפנים ומשאו בחוץ אי אפשר עוד
 לפדותו.
 הגמרא מביאה ספק בענין זה: בְּעֵי רַב פִּפְאָ, אם האדם בפנים והוא
 בְּקִיטָא לִיה – מחזיק את משאו בְּקִינָא – בקנה ארוך שבידו, מָאִי, האם
 נאמר שכִּיֵּן שאינו על כתיפו אינו נחשב ממילואו והרי הוא כמוטל
 לארץ ונפדה, או שמו כִּיֵּן שהוא מחזיקו בקנה שבידו יש להחשיבו
 כמילואו ואינו נפדה. מסיקה הגמרא: תִּיקוּ.
 דין נוסף אודות אכילת מעשר חוץ לירושלים: אֲמַר רַבִּי אִסִּי אֲמַר

מקשה הגמרא: הֲנִיחָא לְמָאן דַּמְעָר בְּתַר לְמַד אֲזִילִין – אחר הלמד
 הולכים, לענין הכלל שבקדשים אין הלמד בגזירה שזה חזר ומלמד,
 וכיון שכאן הלמד הוא מעשר שני שהוא חולין, לכן אינו בכלל זה
 ויכול להלמד, אֵלָּא לְמָאן דַּמְעָר בְּתַר לְמַד אֲזִילִין, מָאִי אִיכָּא
 לְמִיכָר – איך נבאר שבכור שהוא קדשים ונלמד בהיקש, יחזור וילמד
 על מעשר שני בהיקש. מתרצת הגמרא: דָּם וּבִשָּׁר קָרָא מִלְּתָא הִיא,
 ואין זה נחשב שהבשר נלמד בהיקש ששוב לא יוכל ללמד לדבר
 אחר.
 שנינו במשנה (ז), שהאוכל קְדָשִׁי קְדָשִׁים וכו' חוץ לקלעים או
 קדשים קלים ומעשר שני חוץ לחומה, הרי זה לוקה את הארבעים.
 הגמרא מבררת מדוע נזכר פעמיים שלוקים על אכילת מעשר שני.
 מקשה הגמרא: הֲנִינָא קְרָא זִמְנָא – כבר שנינו פעם אחת, לעיל
 בראש הפרק (ג), שלוקה על אכילת מעשר שני חוץ לחומה, שנאמר
 שם שהאוכל מִעֶשֶׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ לוקה. מתרצת הגמרא:
 אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַי הֲנִינָא, סִיפָא – משנתינו (לעיל ז), עוסקת בַּמְעָשָׁר
 שְׁנִי טְהוֹר וְכֵן הַנִּבְרָא האוכלו טְהוֹר, ומדובר דָּקָא אֲכִיל מִחוּץ
 לַחוֹמָה של ירושלים בלא לפדותו, ולוקה על הלאו (דברים יב יז) 'לֹא
 תֹכֵל לְאֹכְלוֹ בְּשַׁעֲרֵיךָ מִעֶשֶׂר דִּגְנָךְ וְתִירְשָׁךְ וְיִצְהָרְךָ, וְאִילוּ רִישָׁא –
 המשנה לעיל עוסקת בַּמְעָשָׁר שְׁנִי טְמֵא וְנִבְרָא טְמֵא, וְקָא אֲכִיל
 לִיה אֲפִילוּ בִירוּשָׁלַיִם, שלוקה משום שאכלו בטומאה, שגם אכילתו
 בטומאה נאסרה בלא, וכדלהלן.
 הגמרא מבררת את מקור האיסור לאכול מעשר שני בטומאה: וּמָנָא
 לֵן דַּמְחִיב עֲלֵיהּ מִשּׁוּם טוּמָאָה, דַּתָּנָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרַא, נֹאמַר
 (דברים כו יד) בוידי מעשר שני 'לֹא בְּעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמָא', דהיינו
 שמתוודה ואומר לא אכלתי מן המעשר בטומאה, והכוונה היא לכל
 אופני הטומאה, בִּין שְׁאֵנִי טְמֵא וְהוּא – [המעשר] טְהוֹר, וּבִין שְׁאֵנִי
 טְהוֹר וְהוּא טְמֵא. ולמדנו שאין לאכול מעשר בטומאה, לא בטומאת
 הגוף – [שהאדם טמא] ולא בטומאת עצמו – [שהמעשר טמא].
 מבררת הברייתא: וְהִיכֵן מוֹזְהָר בִּלְאָא מְפּוּרֵשׁ עַל אֲכִילָה בטומאה
 שילקה עליה, עֲדִין אֵינִי יוֹדֵעַ, שאף שאנו מבינים מן הכתוב שאסור
 הדבר, מכל מקום אין כאן אלא סיפור דברים שאומר לפני הקב"ה,
 ולא אזוהר לאו.
 הגמרא תמזה על שהברייתא מבקשת מקור ללאו על אכילה
 בטומאה. שואלת הגמרא: הלא האיסור לאכול מעשר שני בַּטּוּמָאָה
 הֵנוּף בְּהִדְאָ – [במפורש] בְּתִיב בתורה, שנאמר (ויקרא כב ד) 'וְהִנֵּגְתָּ
 בְּכָל טָמֵא נֶפֶשׁ וגו' נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּנְעַב בּוֹ וּמִטָּמָא עַד הָעֶרֶב וְלֹא יֵאָכֵל
 מִן הַקֹּדְשִׁים וגו' כִּי אִם רָחַץ בְּשׁוֹר בָּמִים', הרי שהזהירה תורה שלא
 לאכול מעשר שני כאשר טמא גופו.
 מבארת הגמרא: אֵלָּא שאלת הברייתא היא על אכילת מעשר שני
 בַּטּוּמָאָה המעשר עֲצָמוֹ, דהיינו שהמעשר טמא והאוכל טהור, מִנֵּין
 שהזהירה התורה עליה ואסרתה בלאו שעל כן הוא לוקה עליה.
 המשך דברי הברייתא: המקור לאזהרה זו הוא מִדְּבָרֵי (דברים יב ז)
 'לֹא תֹכֵל לְאֹכְלוֹ בְּשַׁעֲרֵיךָ מִעֶשֶׂר דִּגְנָךְ וְתִירְשָׁךְ וְיִצְהָרְךָ, וְלִחְלֵן,
 לגבי בכור בעל מום, הוּא אֹמַר (דברים טו כב) 'בְּשַׁעֲרֵיךָ תֵּאָכְלוּ הַטָּמָא
 וְהַטְהוֹר יַחְדָּו, וְהִנֵּא בְּרִייתָא שֶׁנִּשְׁנָתָה דְּבִי – [בבית מדרשו של] רַבִּי
 יִשְׁמַעֲאֵל, יש ללמוד מהפסוק 'הטמא והטהור יחדיו' שְׁאֲפִילוּ טָמֵא
 וְטָהוֹר אוֹכְלִין מִבֶּשֶׂר הַבְּכוֹר בְּקַעֲרָה אַחַת וְאִין חוֹשְׁשִׁין שִׁישׁ בְּכַךְ
 איסור, שמותר הדבר, שאף שגם בכור בעל מום אסור בגיזה ועבודה,
 בכל זאת לא נאסרה אכילתו בטומאה, לא בטומאת הגוף, כאמור
 שם בפסוק שגם טמא יכול לאוכלו, ולא בטומאת עצמו, שהרי נאמר
 שם שטמא וטהור אוכלים ממנו יחדיו בקערה אחת, ונמצא שהטהור
 אוכל מהחשב שנגע בו הטמא וטמאו. וְקָא אֲמַר רַבְּהִינָא פְּסוּק לֹא
 תֹכֵל לְאֹכְלוֹ בְּשַׁעֲרֵיךָ מִעֶשֶׂר דִּגְנָךְ תִּירְשָׁךְ וְיִצְהָרְךָ, שֶׁלֹּא תֹכֵל
 לאכול במעשר שני וכלומר שאין להחיר בו את מה שהתירתי לך
 'בשעריך', דהיינו בפסוק 'בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו',
 כלומר הֵאִיר טָמֵא דְשִׁרִי לָךְ גַּבִּי טְהוֹר הָתֵם – אותה טומאה
 שהתירתי לך שם, בבכור בעל מום, הֵבָא לֹא תִיכּוֹל – כאן לא תאכל
 בה, ומכאן למדנו אזהרה על אכילת מעשר שני בטומאת הגוף
 ובטומאת עצמו.

לוקה אחת, כיון שאכל פרי הטבול לתרומת מעשר. ואילו על שאכל
תרומה אינו לוקה, שהרי כהן הוא ותרומה מותרת לו, וכן אינו לוקה
על שאכל מעשר שני, שהרי הוא בירושלים ומותר הוא לאוכלו, וכן
אינו לוקה על שאכל מעשר ראשון ומעשר עני, אף שהמעשר
הראשון של הלוי המעשר עני של העני, כיון שאין בהם קדושה, ואין
באכילתם אלא גזל הלוי והעני, אך לא איסור אכילה שיש עליו
מלקות. וְהָיָה שֶׁאֵכָלָהּ לְתַאֲנָה זו שלא הופרשה ממנה תרומת מעשר,
לוקה שְׁתֵּים, משום שהתרומה אסורה לו באכילה, ונמצא שמלבד
שעבר על איסור אכילת פירות הטבולים לתרומת מעשר, עבר גם על
איסור אכילת תרומה לזרים, שְׂאִילוּ בְּתַחֲלָה אֶכְלָהּ, קודם כל
ההפרשות, אִינוּ לוקה אֶלָּא אחת, משום איסור אכילת טבל, ועתה
שהפרישו חלק מהן ולא את כולן, הרבו עליו באיסורים ולוקה שתיים.
מדייקת הגמרא: נאמר בברייתא שהיה המעשר שני בירושלים,
מִעֲמָא דְאִיתִיה בִּירוּשָׁלַיִם – דווקא משום שהמעשר נמצא
בירושלים, על כן אין לוקה על אכילתו, הָא – אבל אם היה בְּגִבּוּלִין
(ו-מחוץ לירושלים), היה חזר האוכל את התאנה לוקה שְׁלֹשׁ, והכוון
האוכלה לוקה שתיים, שנוסף עליהם איסור אכילת מעשר שני חוץ
לירושלים, דָּאָף עַל גַּב דְּהַמְעֵשֶׁר לֹא רֹאָה פְּנֵי חוּמָה, שעדיין לא
הוכנס מעולם לירושלים. ומוכח מכאן שאף מעשר שלא היה
בירושלים מעולם לוקים על אכילתו מחוץ לירושלים, ושלא כדברי
רבי יוחנן.

מתרצת הגמרא: מה שדייקת שאם לא היתה התאנה בירושלים היה
לוקה שלש, מדובר דְּעִיָּלִי וְאֶפְקֵי – שהכניס את התאנה לירושלים
והוציאה, ונמצא שראה המעשר את פני החומה, ומעתה לוקים עליו
מחוץ לירושלים.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם כך שמדובר שהתאנה נכנסה ויצאה,
מֵאִי לְמִימְרָא – מהו החידוש בדברי הברייתא, שהרי כל האמור בה
פשוט הוא, שדבר ידוע הוא שכהן מותר בתרומה ואסור בטבל וגם
בטבל הטבול לתרומה או לתרומת מעשר המותרים לו לאחר
שהופרשו, וכן דבר ידוע הוא שזר אסור בתרומה, וכן שהכל אסורים
באכילת מעשר שני חוץ לחומה, ונמצא שלא למדנו מברייתא זו
כלום. שרק אם נאמר שהשמיעה לנו הברייתא בדיק לשובה שום
אילולי שהיתה התאנה בירושלים היה לוקה עליה משום אכילת
מעשר שני חוץ לחומה, אז יש חידוש בברייתא, שבאה ללמד שאין
צורך שהמעשר יכנס ויצא בכדי להתחייב על אכילתו מחוץ
לירושלים וְשֵׁלָא כדברי רבי יוחנן, אבל עתה שאמרנו שמדובר בה
שהמעשר נכנס ויצא, שוב אין בה כל חידוש.

מתרצת הגמרא: הָכֵא בְּמֵאִי עֲקָקִין – כאן בברייתא מדובר, בְּגִזּוֹן
דְּעִיָּלִינְהוּ בְּמִיבְלִיָּהוּ – באופן שהכניס את התאנה בהיותה טבל,
ואחר כך הוציאה והיא עדיין טבל, ומחדשת הברייתא שאף שהיתה
בירושלים רק בהיותה טבל מועילה הכנסה זו להחשב כאילו ראה
המעשר שני את פני החומה, וּמִפְּנֵי שֶׁקָּבַר (ו-וסובר) רבי יוסי
שְׂמִתָּנוֹת (ו-תרומות ומעשרות) אף שֵׁלָא הוֹרָמוּ עדיין, בְּמֵי שְׁהוֹרָמוּ
דְּמִיָּין (ו-נחשבות), דהיינו שאותן ההפרשות שיש בפירות, כגון
תרומה ומעשר, אף שעדיין לא הופרשו והפירות עדיין בטבלם,
נחשבות לגבי דינים שונים כאילו כבר הופרשו, וכן כאן כאשר היתה
התאנה בירושלים, אף שהיתה טבל, נחשב הדבר כאילו המעשר שני
שעתידי לתרום בה כאילו כבר תרם ונמצא שראה את פני ירושלים.

הגמרא מבררת אם ניתן לומר כן בדעת רבי יוסי. מקשה הגמרא:
וְהָאֵם אִפְשָׁר לומר שֶׁקָּבַר רַבִּי יוֹסִי שְׂמִתָּנוֹת שֵׁלָא הוֹרָמוּ בְּמֵי
שְׁהוֹרָמוּ דְּמֵי (ו-נחשבות), ומעשר שני שנכנס לירושלים קודם
שהופרש דינו כמעשר שנכנס אחר שהופרש, וְהִתְנִיָּא בברייתא, רַבִּי
שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי, לֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית
הֶלֶל דְּלִחְלֹק עַל פִּירוֹת שֵׁלָא נִנְמְרָה מִלֵּאכְתָּן לַמַּעֲשֵׂרוֹת וְעִבְדוּ
בִּירוּשָׁלַיִם וְהוֹצִיאֻם מִמֶּנָּה, ושוב הפרישו את תרומותיהם
ומעשרותיהם וביניהם גם מעשר שני, שהכל מודים שִׁפְדָּה מִעֲשֵׂר
שְׁנֵי שְׁלָלִין וְיֹאכֵל בְּכָל מְקוֹם, כיון שנכנסו לירושלים לפני שנתחייבו
במעשרות אין אומרים שיכמי שהורמו דמיין, ואינם נחשבים שראו
פני החומה. וְעַל מַה נִּחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֶלֶל, עַל פִּירוֹת שֶׁנִּנְמְרָה

מִלֵּאכְתָּן, וְעִבְדוּ בִירוּשָׁלַיִם וְהוֹצִיאֻם מִמֶּנָּה, שְׁבִית שְׁמַאי אוֹמְרִים,
יְחִיזִיר (ו-חזור) מִעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׁלָלִים וְיֹאכֵל בִּירוּשָׁלַיִם, לפי שכיון
שעברו בירושלים לאחר שנגמרה מלאכתם, אומרים שמתנות שלא
הורמו כאילו כבר הורמו, ונחשב המעשר שראה כבר את פני החומה
ואי אפשר יותר לפדותו, וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים, יִפְדָּה המעשר שני
וְיֹאכֵל בְּכָל מְקוֹם. ומעתה קשה, וְאִי סִלְקָא דְעִתָּף – ואם עולה על
דעתך לומר שְׂמִתָּנוֹת שֵׁלָא הוֹרָמוּ בְּמֵי שְׁהוֹרָמוּ דְּמִיָּין, והמעשר
שני שיופרש אחר כך נחשב שכבר הופרש בעת שעברו הפירות
בירושלים, אם כן אין יכול לפדות את המעשר. הָא (ו-הרי) קָלָמָהוּ
מְחִיצוֹת, כדן כל מעשר שני שהיה בירושלים שאי אפשר יותר
להוציאו ולפדותו. ומוכח שדעת בית הלל שמתנות שלא הורמו כמי
שלא הורמו דמיין, ועל כן אף שהפירות עברו בטבלם בירושלים
עדיין מותר לפדות את המעשר שהופרש לאחר מכן ואין אומרים
שנחשב שכבר נכנס לירושלים ואי אפשר יותר לפדותו. ומעתה מוכח
שלדעתם גם אין חייבים על המעשר שהופרש לאחר מכן אם אכלו
מחוץ לירושלים, ואין אומרים שכבר נכנס לירושלים וחייבים על
אכילתו בגבולות. וכיון שהכלה לעולם כדעת בית הלל, ודאי כן דעת
רבי יוסי שהביא את מחלוקתם. ונמצא שאי אפשר להעמיד את
דבריו בברייתא דלעיל, לגבי כהן שעלתה בידו תאנה של טבל, שבא
לחדש שחייבים על אכילת מעשר שני בגבולים כשהיה בירושלים
בעודו טבל משום שמתנות שלא הורמו כמי שהורמו, שהרי אין כן
דעת רבי יוסי, ושוב יש לשאול מה נתחדש בברייתא זו אם לא שאין
צריך שיכנס המעשר לירושלים כדי להתחייב עליו בגבולים, ושלא
כדעת רבי יוחנן.

מתרצת הגמרא: אֶמֶר רַבָּה, מְחִיצָה לְאָכּוֹל, כלומר דין זה שאם
נכנס המעשר לירושלים חייבים מעתה על אכילתו בגבולות, וכמו
שאמר רבי יוחנן לעיל, הוא דין דְּאִירִיָּתָא, ובוז אומרים שמתנות
שלא הורמו כמי שהורמו, וגם אם נכנסו הפירות בהיותם טבל, די בזה
כדי לחייב לאחר מכן על המעשר שיופרש אם יאכלנו מחוץ
לירושלים. אבל מְחִיצָה לְקִלּוֹם, כלומר דין זה שאם נכנס המעשר
לירושלים אי אפשר יותר להוציאו ולפדותו, הוא דין דְּרִבְנָן בלבד,
וְכִי גִזּוֹר, וכשגזרו רַבָּנָן שלא לפדות מעשר שנכנס לירושלים, גזרו
רק בִּי אִיתִיה בְּעִיָּנִיה – כאשר היה בירושלים לאחר שהופרש ממש,
אבל כשהיה בירושלים בעודו בְּמִיבְלִיָּה (ו-בטבלו), לֹא גִזּוֹר רַבָּנָן שלא
לפדותו, ועל כן דעת בית הלל שיפדה ויאכל בכל מקום.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף לקושיא דלעיל 'מאי למימרא', דהיינו מה
נתחדש בברייתא הראשונה שמשמע בדבריה שאם אכל את המעשר
בגבולות, אחר שנכנס לירושלים ויצא, שלוקה עליו שלש מלקיות,
שהלא דין זה פשוט הוא ומה חידוש יש בו: רַבִּינָא אָמַר, אין מדובר
בברייתא שנכנס ממש לירושלים, אלא בְּגִזּוֹן דְּנִקְיִט לִיה בְּקִנְיָא –
באופן שהוא נמצא בירושלים ומחוצו את המעשר בקנה, ולומר שגם
בוז חייב עליו בחוץ כאילו כבר נכנס, כיון שהוא מחזוק בקנה אצל
אדם העומד בירושלים. וּמִמִּילָא תִּפְשׁוּט מְכָאן אֵין בְּעִיָּא (ו-ספיקון)
דְּרַב פִּפְא דלעיל (ט) שנסתפק בדבר לענין פדיוו חוץ לירושלים,
ולא הוכרע ספיקו, שמכאן יש להכריעו שבאופן זה נחשב המעשר
כאילו היה בירושלים, וכשם שמעתה חייב על אכילתו בגבולות
כאילו נכנס לירושלים, כך גם אין לפדותו, כדן כל מעשר שנכנס
לירושלים.

לתירוץ זה של רבינא אין לחלק בין מחיצה לאכול למחיצה לקלוט,
וגם אין אומרים שמתנות שלא הורמו כמי שהורמו, אלא לעולם
פירות שנכנסו בטבלם וחזרו ויצאו, אין חייבים על המעשר שהופרש
אחר כך אם אכלו בגבולים, וכן ניתן עדיין לפדותם וגם ללא שנאמר
שלא גזרו חכמים באופן זה, וכדעת בית הלל שבברייתא השנייה.

משנה

המשנה מונה חייבי מלקיות נוספים שיש בכל אחד מהם חידוש.
נאמר בתורה (דברים יד א) 'בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם, לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא
תִשְׁמְרוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֹת, והיינו, שאסור לתלוש שערות הראש
או לעשות חבורות בעצמו מחמת צער על מת. ועוד נאמר (ויקרא יט כ)

מכות. פרק שלישי – אלו הן הלוקין דף כ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קטו רש"י

1 לוקה אחת — דלא הוציאה מידי טבל בקריאת שם זה, וקאביל מעשר ראשון הטבול
2 לתרומת מעשר, וקעבר אלאו דטבל. אבל איסור תרומה דקאביל — ליכא, דהא כחן
3 הוא. ונדיז אי הוה אמר "תרומת מעשר באמצעייתה" הוי מצי אביל כולה ולא לקי
4 מידי, דהוה תרומת מעשר לכהן והוא כחן, ואמעשר ראשון ואמעשר שני לא לקי,
5 דהא אף לזרים שרי. הכי גרסינן: טעמא
6 דמעשר שני בירושלים ומעשר עני בגבולין
7 הא מעשר שני בגבולין לוקה שלש. דעיליה
8 — לירושלים, וקרא עליה שם, והדר אפקיה
9 חוץ, דחוז מעשר שני פני החומה, הלכך
10 לוקה שלש. אי הכי מאי למימרא —
11 דבשלמא אי אמרת מעשר שני בגבולין לוקה
12 שלש אף על גב דלא חזא פני החומה —
13 אשמועינן טובא. דחייבין עליו אף על פי
14 שלא ראה פני חומה, ואיצטרך למיתניה
15 משום דיוקא ידידה. הא בגבולין. אלא אי
16 אמרת בדעיליה ואפקיה — מאי למימרא?
17 לא היא איצטריכא ולא דיוקא ידידה, דהא
18 פשיטא דאפילו כחן לוקה על הטבל וזר על
19 התרומה ועל מעשר שני חוץ לחומה! דעיליה
20 במיבילה — להדיא תאנה בירושלים,
21 דקלטוהו מחיצות למעשר שני העתיד ליתרם
22 ממנה. וקסבר מתנות שלא הורמו כמי
23 שהורמו דמיין — ודמי כמאן דעייל מעשר
24 שני בעיניה, דהוה ליה ראה פני החומה,
25 והלכך כי אפקה לוקה עליו, ובגון דאפקה
26 נמי שטיבלה. שנגמרה מלאכתו — למעשר,
27 כדמפרש בורעיס (מעשרות פרק א משנה ה)
28 מאימתי גמר מלאכתו למעשר? בחיטין
29 משימרה הכרי, בדילועין משיפסכו כו'.
30 שיפדה מעשר שני — עדיין יש לו פרייה.
31 דכיון דלא נגמרה מלאכתו — לא אמרינן:
32 כמי שהורמו דמיין, וראה פני החומה, ואין לו
33 פרייה. ויחזיר מעשר שני ויאכל בירושלים —
34 דקסברי בית שמאי כמי שהורמו דמיין. יפדה
35 ויאכל ככל מקום — מדמתי רבי יוסי
36 אליבא דבית הלל יפדה — שמע מינה דהכי
37 סבירא ליה, דבית שמאי במקום בית הלל
38 אינה משנה. ומדקאמר יפדה שמע מינה
39 דמתנות שלא הורמו לאי כמי שהורמו דמיין.
40 ולא ראה פני החומה, ויש לו פרייה. ואי
41 סלקא דעתך כו'. רבינא אמר — הא דייקנין
42 לעיל: הא בגבולין לוקה שלש, וקא בעית:
43 מאי למימרא — איצטרך כגון דנקיט ליה
44 בקניא, וקא משמע לן דכמאן דראה פני
45 החומה דמי, ולוקה משום "לא תוכל" אי

1 לוקה אחת. וזר שאכלה — לוקה שתיים. שאילו בתחלה
2 אכלה — אינו לוקה אלא אחת; טעמא דאיתיה
3 בירושלים, הא בגבולין — לוקה שלש, דאף על גב דלאו
4 רואה פני חומה! — דעיליה ואפקיה. — אי הכי מאי
5 למימרא? — הכא במאי עסקינן — בגון דעילינהו
6 בטיבליהו, וקסבר: מתנות שלא הורמו כמי שהורמו
7 דמיין. — וקסבר רבי יוסי מתנות שלא הורמו כמי
8 שהורמו דמיין? והתניא, רבי שמעון בן יהודה אומר
9 משום רבי יוסי: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על
10 פירות שלא נגמרה מלאכתן ועברו בירושלים, שיפדה
11 מעשר שני שלהן ויאכל ככל מקום. ועל מה נחלקו —
12 על פירות שנגמרה מלאכתן ועברו בירושלים, שביית
13 שמאי אומרים: יחזיר מעשר שני שלהם ויאכל
14 בירושלים, ובית הלל אומרים: יפדה ויאכל ככל מקום; ואי סלקא דעתך דמתנות שלא הורמו
15 כמי שהורמו דמיין — הא קלטוהו מחיצות! אומר רבה: מחיצה לאכול — דאורייתא, מחיצה
16 לקלוט — דרבנן. וכי גזור רבנן — כי איתיה פגיעיה, פטבליה לא גזור רבנן. רבינא אמר: בגון
17 דנקיט ליה בקניא, ותפשוט בעיא דרב פפא. משנה הקורח קרחה בראשו, והמקוף פאת
18 ראשו, והמשיחות פאת וקנו, והשוטט שריטה אחת על המת — חייב. שרט שריטה אחת על
19 המיטה מתים, או חמש שריטות על מת אחד — חייב על כל אחת ואחת. על הראש —
20 שתיים, אחת מכאן ואחת מכאן, על הזקן — שתיים מכאן ושתיים מכאן, ואחת מלמטה. רבי
21 אליעזר אומר: אם נישלו כולן באחת — אינו חייב אלא אחת. ואינו חייב עד שישלנו בתער.
22 רבי אליעזר אומר: אפילו לקטו במלקט או ברהיטני — חייב. גמרא תנו רבנן: "לא יקרחה",
23 וכול אפילו קרח ארבע וחמש קריחות לא יהא חייב אלא אחת? תלמוד לומר: "קרחה" —
24 לחייב על כל קרחה וקרחה. "בראשם" מה תלמוד לומר? לפי שגאמר "לא תתגדרו ולא
25 תשימו קרחה בין עיניכם למת", יכול לא יהא חייב אלא על בין העינים בלבד, מנין לרבות
26 כל הראש? תלמוד לומר "בראשם" — לרבות כל הראש. ואין לי אלא בכהנים, שריפה בהן
27 הכתוב מצות יתירות, ישראל מניין? נאמר פאן "קרחה" ונאמר להלן "קרחה", מה להלן
28 חייב על כל קרחה וקרחה, וחייב על הראש בבין העינים — אף פאן חייב על כל קרחה
29 וקרחה, וחייב על הראש בבין העינים. ומה להלן על מת — אף פאן על מת. הני ארבע
30 וחמש קריחות היכי דמי? אילימא בזה אחר זה, ובחמש התראות — פשיטא!
אלא

1 הדר ארחיקה ואכליה. ותפשוט מינה בעיא דרב פפא דבעא לעיל. משנה הקורח קרחה בראשו — על המת, כדמפרש בגמרא. והמקוף פאת ראשו — משום דבעי למימר
2 די נינהו פאתי ראשו נקיט ליה. שרט — עושה חבורה בעצמו משום צער מתו. השוטט שריטה אחת על המת חייב — הכא לאו דוקא נקט שריטה אחת, אלא משום דבעי
3 לפלוגי לקמיה בין שריטה אחת לשתי שריטות נקיט ליה נמי הכא. וכמדומה דלא גרסינן ליה. שריטה אחת על חמשה מתים או חמש שריטות על מת אחד — בגמרא
4 מרבי ליה דחייב על כל אחת ואחת. חייב על הראש — על הקפת הראש חייב שתי מלקיות, דשתי פאות יש לו לראש. שהראש כשתי חתיכות, מקום השיער חתיכה אחת,
5 ומקום הפנים והזקן חתיכה אחת, ומתחברות זו עם זו בצד האוזן מלפניו, מקום שלועין *טנפלא, ושם נקרא פאה ששם סוף הראש מקום חיבור הפרקים. ונמצא שיש לו
6 שתי פאות, צדיעא מכאן וצדיעא מכאן, וחייב עליון שתיים אפילו נטלן בבת אחת בשתי ידיו, ואף על גב דחד התראה קא מתרה ליה "אל תקיף", דזיל הכא פאה איכא
7 וזיל הכא פאה איכא, כדאמר לקמן גבי קרחה וגבי שריטה דמיייתין דחייב על כל קרחה וקרחה ועל כל שרט ושרט. ונדיז דהכא לא צריך לאתויי מקרא. דמסתמא כי היכי
8 דאמרינן "ושרט" לחייב על כל שרט ושרט הכי נמי אמרינן "פאת" לחייב על כל פאה ופאה, דהא לאו מיתורא דקרא שמעינן ליה כולי האי. כך שמעתי, וגייגום, כדאמרינן
9 לקמן, דסכינאו לחמש אצבעתיה נשא, דאף על גב דליכא אלא חזא התראה מחייבין ליה חמש. שתיים מכאן — חמש פאות יש לו לזקן; אחד למטה מן האוזן מקום שלחי
10 התחתון ויצא ומתפרד שם, ושם נקרא פאה בחודו של לחי שבוטל לחוץ, ששם מתחלת הזקן, וכל מה שלמעלה עד הצדיעא בכלל פאת הראש היא. ושתי השיבולות, כל
11 אחד מהן לסוף הלחי, ונקרא פאה. ואחת מלמטה — שיער שבין השיבולות באמצע הסנטר שלועין **מנטין. ואינו חייב עד שישלנו בתער — תנא קמא קאמר לה, ורבי
12 אליעזר פליג עליה. גמרא הכי גרסינן: לא יקרחה קרחה יבול אפילו קרח כו' תלמוד לומר קרחה — דקרא יתירה הוא. בראשם מה תלמוד לומר? — לאו דוקא קאמר
13 ליה, דהא ודא איצטרך משום דהוה אמנא קרחה כל דהו. אלא מדרש קא דריש ליה: "בראשם" משמע כל הראש, שלש שאמר כו'. ולא תתגדרו — בישראל כתב,
14 ו"לא יקרחה" בכהנים. בין העינים — בראש, סמוך לפדות. ואין לי — דחייב על כל הראש אלא כהנים, דהוהא בכהנים כתיב.
הכי

לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, בְּמִלְקָט שְׁעָרוֹת לְבָנוֹת מִתּוֹךְ שְׁעָרוֹת שְׁחֹרוֹת, שֶׁאֵפִילוּ לִיקַט רֶק שְׁעָרָה אַחַת, שֶׁהוּא חָיִיב חֹטְאָה, שְׂכִינָן שְׂמֻקְפִּיד עַל שִׁיעָר לִבָּן בֵּין שְׁעָרוֹת שְׁחֹרוֹת, כִּדִּי שְׁלֹא יֵרָאֶה כְּזֶקֶן, נִחְשָׁב לִיקוּטוֹ מֵלֹאכָה חֲשׁוּבָה, וְחַיִּיב עַל כֵּךְ מִשּׁוֹם גִּזְזוּ. וְדָבָר זֶה, אֵפִילוּ בְּחֹל אֲסוּר לֵאשׁוּר לַעֲשׂוֹתוֹ, מִשּׁוֹם שֶׁנֶּאֱמָר (דְּבָרִים כה ב) 'לֹא יִלְבַּשׁ גִּבּוֹר שְׂמִילֹת אִשָּׁה', וּבְשִׁמְלָט שְׁעָרוֹת לְבָנוֹת מִתּוֹךְ שְׁחֹרוֹת מִתְנַאֵה הוּא בְּנוֹי אִשָּׁה.

שְׁנִינָן בְּמִשְׁנָה: וְהַמְּקִיף פֶּאֶת רֹאשׁוֹ וכו'. הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִיתָא הַמְּבֹאֲרָת מִהָ נִחְשָׁב פֶּאֶת הָרֹאשׁ: תִּנּוּ רַבִּנּוּ, פֶּאֶת רֹאשׁוֹ הֵינּוּ סוֹף רֹאשׁוֹ, וְאִיזְהוּ סוֹף רֹאשׁוֹ לַחֲיִיב אֶת הַמְּקִיף מִשּׁוֹם לֹא תִקְיֹפוּ, זֶה הַמְּשֻׁנָּה צִיָּעוֹ – צִיָּדִי רֹאשׁוֹ שִׁישׁ בְּהֵם שִׁיעָר, לְאַחֲרֵי אֲזִנּוֹ וּלְפָדְחָתוֹ ו-לְמַצְחוֹ, שֶׁבְּמִצָּח וּבְאַחֲרֵי הָאָזְנוֹן אֵין שִׁיעָר, וּבְצִידֵי הָרֹאשׁ יֵשׁ, וְעַל יָדִי שְׁנוּטֵל אֶת כָּל הַשִּׁיעָר הַמְּפָסִיק בֵּין אַחֲרֵי אֲזִנּוֹ לְמַצְחוֹ מִשּׁוֹה אֹתָם לִהְיוֹת לֵלֹא שִׁיעָר, וְזוּהִי הַקֶּפֶת הָרֹאשׁ.

תִּנּוּ תִנּוּ קָמִיָּה דְּרַב חֲסִידָא – אִמְרָא הַשּׁוֹנָה בְּרִיתוֹת שָׁנָה בְּרִיתָא לְפָנֵי רַב חֲסִידָא, אֶחָד ו-בֵּין הַמְּקִיף וְאֶחָד ו-בֵּין הַנִּיקָף לִזְקָה מִשּׁוֹם לֹא תִקְיֹפוּ. אֶמֶר לִיָּה רַב חֲסִידָא, מֵאֵן דְּאִכִּיל תִּמְרֵי בְּאַרְבֵּילָא לָקֵן – וְכִי מִי שֶׁאֲכָל תְּמָרִים מִתּוֹךְ כְּבֵרָה שֶׁלִּיקַט חֲבִירוֹ בְּיוֹם טוֹב מִהַעֵץ, וְנִהְיָה זֶה מִהֶאֱסוּר שֶׁעָשָׂה חֲבִירוֹ, לִזְקָה, כְּלוּמָר, הַנִּיקָף שֶׁלֹּא עָשָׂה דְּבַר מִדּוּעַ לִזְקָה, הִרִי הוּא לֹא שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה. וְהוֹסִיף וְאָמַר לוֹ, דְּאֶמֶר לָךְ מִנִּי – אִם יִשְׁאַל אֹתוֹךְ כְּשִׁיתָ מִי הִיא הַבְּרִיתָא הַזֶּה, תֹּאמַר שִׁיתָ רַבִּי יְהוֹדָה הִיא, דְּאֶמֶר, לֹא שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לִזְקָן עָלָיו, וְעַל כֵּן אֵף הַנִּיקָף שֶׁלֹּא עָשָׂה דְּבַר, לִזְקָה.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה בִּיאוּרִים אַחֲרִים בְּבְרִיתָא: רַבָּא אֹמְרָא, מִהָ שְׁנִינָן שְׂחִיב מִשּׁוֹם נִיקָף, מְדוּבָר בְּמִקְנֵי לְעֶצְמוֹ, שְׁעוּשָׁה מַעֲשֶׂה, וְדָבָר הַכֹּל הִיא, וְחַיִּיב שְׁתֵּי מַלְקוּיֹת, גַּם מִשּׁוֹם מִקְיָן וְגַם מִשּׁוֹם נִיקָף. רַב אֲשִׁי אֹמְרָא, אֵף בְּנִיקָף עַל יָדִי אַחֲרֵי אֲפִשֶׁר לַהֲעֵמִיד זֹאת, בְּמִסְכֵּי – שֶׁמִּמְצִיא לְמִקְיָן אֶת שְׁעָרוֹתָיו כִּדִּי שִׁיקְפֹנוּ, וְדָבָר הַכֹּל הוּא, כִּיֹן שְׁעוּשָׁה בִּזֶּה מַעֲשֶׂה.

שְׁנִינָן בְּמִשְׁנָה: וְהַמְּשַׁרְט שְׂרִיטָה אַחַת וכו'. עַל הַמֵּת חַיִּיב. הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִיתָא לְבֹאֲרָא אֶת אֹפְנֵי הַחִיּוֹב: תִּנּוּ רַבִּנּוּ, נֹאמַר בְּפִסּוֹק (ויקרא יט כח) 'וְשַׁרְט לִנְפֶשׁ לֹא תִתֵּן בְּבִשְׂרָכֶם', יָכוֹל אֵפִילוּ שַׁרְט מַחְמַת צַעֲרוֹ עַל בֵּיתוֹ שֶׁנֶּפֶל, וְעַל סְפִינָתוֹ שֶׁמִּכְעָה בֵּין חַיִּיב, תִּלְמוּד לֹמַר 'שַׁרְט לִנְפֶשׁ', כְּלוּמָר, אֵינּוּ חַיִּיב אֱלָא אִם שׁוֹרֵט מַחְמַת צַעֲרוֹ עַל נֶפֶשׁ הַמֵּת בְּלִבָּהּ.

וּמִנֵּין לְמַשְׁרֵט בְּבִשְׂרוֹ חֲמֵשׁ שְׂרִיטוֹת מַחְמַת צַעֲרוֹ עַל מֵת אֶחָד שֶׁהוּא חַיִּיב מַלְקוּת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, תִּלְמוּד לֹמַר 'וְשַׁרְט', שְׁמִיתוֹר הוּא לְמַדִּים לְחַיִּיב עַל כָּל שְׂרִיטָה וְשַׁרְטָה.

רַבִּי יוֹסִי אֹמְרָא, מִנֵּין לְמַשְׁרֵט שְׂרִיטָה אַחַת בְּצַעֲרוֹ עַל חֲמִשָּׁה מֵתִים שֶׁהוּא חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת מִנִּפְשׁוֹת הַמֵּתִים, תִּלְמוּד לֹמַר 'לִנְפֶשׁ', לְחַיִּיב עַל כָּל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ שְׁשׁוּרִים מַחְמַתָּה.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל רַבִּי יוֹסִי: וְהָא אֲפִיקְתִּיה – וְהִרִי כְּבֵר לְמַדְנוּ מִלְנֶפֶשׁ לְפִטוֹר אֶת הַשּׁוֹרֵט לְבִיתוֹ שֶׁנֶּפֶל וְלְסְפִינָתוֹ שֶׁמִּכְעָה בֵּין, וְדֹאֵי שְׂרִיב יוֹסִי אֵינּוּ חוֹלֵק עַל כֵּךְ, שֶׁהִרִי אֵין לוֹ מִקּוֹר לְהוֹצִיא אֶת הַפִּסּוֹק מִפְּשׁוּטוֹ, וּמִנֵּין לוֹ לְדַרְשׁוֹ שְׂחִיב עַל כָּל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ.

וְאֵלָּא נֹאמַר שֶׁמְדוּבָר בְּתֵּדָא הִתְרָאָה – שֶׁהִתְרוּ בּוֹ רַק פַּעַם אַחַת וְקָרַח חֲמֵשׁ קְרִיחוֹת, מִי ו-וְכִי מְחִיבֵי בְּאֹפֶן זֶה חֲמֵשׁ מַלְקוּיֹת, וְהִתְנֵן (להלן כא.) נִזְיָר שֶׁהִיָּה שׁוֹתָה יוֹן כָּל הַיּוֹם, אֵינּוּ חַיִּיב אֱלָא מַלְקוּת אַחַת, אֵךְ אִם הִתְרוּ בּוֹ הַעֲדִים שְׂרֹאוּדוֹ שׁוֹתָה יוֹן וְאֶמְרוּ לוֹ 'אֵל תִּשְׁתֶּה' 'אֵל תִּשְׁתֶּה' וְהוּא שׁוֹתָה אַחֵר כָּל הַתְּרָאָה וְהִתְרָאָה וְאֵינּוּ מְפָסִיק, חַיִּיב מַלְקוּת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת שֶׁהִתְרוּ בּוֹ. וּמִדּוּעַ כֵּאֵן יִתְחַיֵּב עַל הַתְּרָאָה אַחַת כְּמֵה מַלְקוּיֹת.

מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: לֹא צִרְיָבָא לֹמַר שְׂחִיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, אֵף שֶׁהִתְהָא כֵּאֵן רַק הַתְּרָאָה אַחַת, אֲלֵא בְּאֹפֶן דְּסָף אֶת חֲמֵשׁ אֲצִבְעוֹתָיו בְּנֶשֶׁא – סֵם הַמְּשִׁיר אֶת הַשִּׁיעָר, וְשׁוֹב אֵינּוּ צוּמָה, וְאֹתְבִינְהוּ – וְנִהְיָם עַל חֲמֵשׁ מַקּוּמוֹת בְּרֹאשׁ כְּבֵת אַחַת, דְּהִוָּא לִיָּה – שֶׁהִתְרָאָה זֶה הִיא הִתְרָאָה לְכָל תְּדָא וְתָדָא – לְכָל אַחַת וְאַחַת מֵאֲצִבְעוֹתָיו, כִּיֹן שֶׁאֵין לֹמַר שֶׁהִתְרָאָה חֲלָה עַל אֲצִבְעַת אַחַת יוֹתֵר מִעַל חֲבֵרְתָּהּ, וְעַל כֵּן חַיִּיב חֲמֵשׁ מַלְקוּיֹת.

שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וְכִמָּה הוּא שִׁיעוֹר הַשִּׁיעָר שֶׁצִּירָךְ לְקָרוֹחַ כִּדִּי לִלְקוֹת מַחְמַת אִיסוּר קְרָחָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: רַב הוֹנָא אֹמְרָא, כִּדִּי שִׁיעוֹרָה בְּשַׂר מִרֹאשׁוֹ עֵרוֹם בְּלֹא שִׁיעָר. רַבִּי יוֹחָנָן אֹמְרָא מִשּׁוֹם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמֻעֲזָן, בְּגוּדֵל גְּרִיס, שֶׁהוּא מִקּוֹם צְמִיחַת שְׁלִשִּׁים וְשֵׁשׁ שְׁעָרוֹת, וְהֵינּוּ בְּמִרְבּוֹעַ שֵׁשׁ שׁוּרוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שְׁעָרוֹת.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה שְׁמַחְלוּקַת תְּנַאִים הִיא: בְּתִנּוּאִי – מַחְלוּקַת רַב הוֹנָא וְרַבִּי יוֹחָנָן, מַחְלוּקַת תְּנַאִים הִיא, שֶׁשְׁנֵינֵי בְּרִיתָא, כִּמָּה הוּא שִׁיעוֹר כִּדִּי לְהִתְחַיֵּב מַלְקוּת מִשּׁוֹם קְרָחָה, בְּגִרִּים, אַחֲרִים אֹמְרִים, שִׁיעוֹרוֹ הוּא שִׁיקָר עַד כִּדִּי שִׁיעוֹרָה בְּשַׂר מִרֹאשׁוֹ לֵלֹא שִׁיעָר.

מְבִיאָה הַגְּמָרָא מַחְלוּקַת נִוסְפָּת בְּדַבְּרִי: אֶמֶר רַב יְהוֹדָה בְּרַבִּי חֲכִיבָא, פְּלִיגִי בֵּה תִלְתָּא תִנּוּאִי – נַחֲלֹק בְּשִׁיעוֹר זֶה שְׁלֹשָׁה תְּנַאִים, תְּדָא אֹמְרָא, שֶׁהִשְׁעוֹר הוּא בְּגִרִּים, וְתָדָא אֹמְרָא, שֶׁהִשְׁעוֹר הוּא כִּדִּי שִׁיעוֹרָה בְּשַׂר מִרֹאשׁוֹ לֵלֹא שִׁיעָר, וְתָדָא אֹמְרָא, שֶׁהִשְׁעוֹר הוּא בְּשִׁתֵּי שְׁעָרוֹת. וְאִיבָא דְּמִפִּיק – יֵשׁ שְׁמוּצִיא אֶת הַשִּׁיעוֹר הַסּוּבֵרֵת שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, וּמִעֲלִיל – וּמִכְנִיס בְּמִקּוֹמָה שִׁיעוֹר שֶׁסּוּבֵרֵת שֶׁהִשְׁעוֹר הוּא בְּכַעֲדָשָׁה – בְּגוּדֵל שֶׁל עֲדָשָׁה, שֶׁהוּא מִקּוֹם צְמִיחַת שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת. וְסִימְנָה שֶׁלֹּא תִטְעֶה לֹמַר שֶׁהוֹצִיא אֶת שִׁיעוֹר כְּגִרִּים וְהַכְנִיס בְּמִקּוֹמָה כְּעֲדָשָׁה, שֶׁשְׁנֵינֵי בְּמִשְׁנָה (בְּגִיטִים פ"ו מ"ב) – מִיָּן נִגַּע צִרְעַת בְּאֶדָם, שִׁיעוֹרָה הוּא בְּגִרִּים, וְכִמָּה שְׁבִתוּכָה, שֶׁהִיא סִימֵן טוּמָאָה בְּנִגַּע הַבְּהֵרָת, שִׁיעוֹרָה הוּא בְּכַעֲדָשָׁה, וְאֵף לְעִנֵּין קְרָחָה יֵשׁ שִׁיעוֹר כְּגִרִּים וְיֵשׁ שִׁיעוֹר כְּעֲדָשָׁה.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִיתָא הַמְּבֹאֲרָת אֶת שִׁיעוֹר נְטִילַת שִׁיעָר בְּשִׁבְתָּה כִּדִּי לְהִתְחַיֵּב חֹטְאָה, וּמִמֶּנָּה מִתְבָּאֵר גַּם שִׁיעוֹר לְעִנֵּין קְרָחָה: תִּנּוּאִי, הַנּוֹמֵל שִׁיעָר מִלֹּא פִי הוּזָן – חוֹד הַמְּסַפְרִים בְּשִׁבְתָּה, חַיִּיב חֹטְאָה. מְבֹרֵרֵת הַגְּמָרָא: וְכִמָּה הוּא מִלֹּא פִי הוּזָן, אֶמֶר רַב יְהוֹדָה, שְׁתֵּים – שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהִתְנִיָּא בְּהַמְּשִׁךְ הַבְּרִיתָא, לְקְרָחָה – לְהִתְחַיֵּב מַלְקוּת מִשּׁוֹם קְרָחָה עַל מֵת שִׁיעוֹרוֹ הוּא שְׁתֵּים. מִשְׁמַע שֶׁבְּשִׁבְתָּה שִׁיעוֹרוֹ שׁוֹנָה. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אִיבָא – אִמְרוּ בְּבְרִיתָא, וְכֵן לְקְרָחָה שִׁיעוֹרוֹ הוּא שְׁתֵּים, וְבֹאֵה לְפָרֵשׁ מִהָ הוּא שִׁיעוֹר מִלֹּא פִי הוּזָן.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִיתָא שֶׁמְבֹאֲרָא בִּהּ בְּפִירוּשׁ שִׁיעוֹר מִלֹּא פִי הוּזָן הוּא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת: תִּנּוּאִי נְמִי חֲבִי – שְׁנֵינֵי כֵן אֵף בְּבְרִיתָא, הַנּוֹמֵל שִׁיעָר מִלֹּא פִי הוּזָן – חוֹד הַמְּסַפְרִים בְּשִׁבְתָּה, חַיִּיב חֹטְאָה. וְכִמָּה הוּא שִׁיעוֹר מִלֹּא פִי הוּזָן, שְׁתֵּים – שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמְרָא, שִׁיעוֹר הַחִיּוֹב לְעִנֵּין שְׁבֵת הוּא שְׁעָרָה אַחַת. וּמוֹדִים חֲכָמִים

מתרצת הגמרא: קסבר (סובר) רבי יוסי, שמה שנאמר בתורה (ויקרא יט כח) איסור שריטה ומה שנאמר בתורה (דברים יד א) איסור גידודה, אחת היא, איסור אחד הם, וכתוב בתם בגידדה, לא תגדדו וגו' למת, ולא אם עושה זאת מחמת צער אחר, ונשאר הפסוק 'לנפש' לרבות שחייה על כל נפש ונפש.

עוד בענין שריטה וגידדה ביד ובכלי: אמר שמואל, המשרט עצמו בפלי חייב שתי מלקיות, גם משום משרט וגם משום מגדד.

מקשה הגמרא: מיתיבי, שנינו בברייתא, שריטה וגידדה אחת היא, ששניהם משמעותם עשיית חבורה בעצמו, אלא ששריטה היא לאסור פיד, וגידדה לאסור בפלי. ולמה חייב על שריטה בכלי שתיים. מתרצת הגמרא: הוא דאמר ברבי יוסי, הסובר ששריטה וגידדה איסור אחד הוא שנאמר פעמיים, ולכן חייב שתיים.

תני תנא קמיה דרבי יוחנן – אמורא השונה ברייתות שנה ברייתא לפני רבי יוחנן, השורט בבשרו מחמת צער על מת, בין פיד בין בפלי, חייב מלקות, אך אם שורט בבשרו על עבודת כוכבים כדי לעובדה, פיד חייב מיתה, בפלי פטור. מקשה הגמרא: והא איפכא כתיב בפסוק (מלכים א' יח כח), 'ויתגדדו במשפטים בחרבות וברמחים', הרי שהדרך לגדד לעבודת כוכבים בכלי. מתרצת הגמרא: אלא אימא בברייתא להיפר, פיד פטור ממייתה, כשאין זה דרך עבודתה, בפלי חייב מיתה.

שנינו במשנה: וחייב על הראש שתיים, אחת מכאן ואחת מכאן. הגמרא מפרשת היכן הם מקומות אלו: מתי' (הראה) רב שישת על עצמו, שהכוונה היא בין פירקי רישא – המקומות שמתחברים שם פרקי עצמות הראש, והיינו בצידי הראש סמוך לאוזניים.

שנינו במשנה: ועל חזקן שתיים מכאן ושתיים מכאן ואחת מלמטה. מפרשת הגמרא: מתי' (הראה) רב שישת, בין פירקי דיקנא – בין פרקי העצמות שבזקן, והיינו הפרקים שתחת האוזן, שמשם מתחיל הלחי התחתון, והפרקים שבחיבור הלחי לסנטר, והיינו סוף הלחי, ואחת מלמטה הוא אמצע הסנטר שנקרא שיבולת הזקן, שהוא פרק בפני עצמו.

שנינו במשנה: רבי אליעזר אומר אם נמלן וכו' כולן כאחת אינו חייב אלא אחת. מבארת הגמרא: קסבר רבי אליעזר, כל פאות הזקן חד לאו הוא, ועל כן חייב רק אחת.

שנינו במשנה: ואינו חייב עד שישללנו בתער. הגמרא מביאה ברייתא לבאר את מקור הדין: תנו רבנן, נאמר בפסוק לגבי כהנים (ויקרא כא ה) 'ופאת זקנם לא יגלחו', יכול שאומר שאפילו גלחו לזקן במספרים שהחוד שלהם אינו מגיע לשורשי השיער והא חייב מלקות, תלמוד לומר בפסוק שנאמר לגבי ישראל (ויקרא יט כב) 'לא תשחית את פאת זקנך', הרי שהאיסור הוא רק השחתה, והיינו עד השורשים, ובמספרים אינו מגיע לשורשים, ודורשים גזירה שוה 'פאה' 'פאה' ללמוד את שני הפסוקים אחד מחבירו. ממשיכה הברייתא: אי נלמד מהאמר 'לא תשחית', יכול שאם לקחו במלקות – מלקחים שלוקטים בהם שיער, ורהימני – מעצד שמחליקים בו פני העין, והא חייב, כיון שבזה מגיע עד השורשים, תלמוד לומר 'לא יגלחו', ובמלקט ורהיטני אינו דרך גילוח. הא ביצד נקיים את שני הפסוקים, אלא צריך שיהא גילוח שיש בו השחתה, וברהיטני אין זה דרך גילוח, ובמספרים אין מגיעים עד השורשים, הוי אומר שמה שאסר הפסוק זה תער שדרך לגלח בו ומגיע עד השורשים.

שנינו במשנה: רבי אליעזר אומר אפילו לקחו במלקט ורהימני (יהא) חייב. הגמרא מבררת את שיטת רבי אליעזר. מקשה הגמרא: מה נפשך, אי תאמר דגמיר – שלומד גזירה שוה 'פאה' 'פאה' ללמוד את האמור בישראל לכהנים ואת האמור בכהנים אצל ישראל, ליבעי – שיעצור כדי לחייב מלקות תער דווקא, ואי תאמר דלא גמיר – שאינו לומד גזירה שוה זו, מספרים נמי [לא] – שגם במספרים לא יפטור, שהרי הטעם לפטור במספרים הוא משום שאינם משחיתים, וזה נאמר רק בישראל.

מתרצת הגמרא: לעולם גמיר – לומד גזירה שוה זו, וקסבר, הני (מלקט ורהיטני) נמי גילוח עבדי – שגם בהם הדרך לגלח, ולכן חייב עליהם.

נאמר בתורה (ויקרא יט כח) 'וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה'', המשנה מבארת את פרטי האיסור ואופני החיוב: הכותב כתובת קעקע – חורט כתיבה בבשרו, אם כתב על בשרו ולא קעקע – לא חרט בבשרו, או שקעקע – חרט ולא כתב בחריטה זו, אינו חייב מלקות, עד שיכתוב על בשרו ואחר כך יקעקע – יחרוט את בשרו במקום הכתיבה, והדיו יכנס בתוך החריטה. ואותה כתיבה יכולה להיות (בידו) [בדיו] וכתבול ו-או בכחול, וכל דבר שהוא רושם. רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון אומר, אינו חייב עד שיכתוב שם את השם שנאמר (ויקרא יט כח) 'וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה'', ובגמרא יתבאר מה כוונתו.

נמרא

שנינו במשנה, שלרבי שמעון אין חייב על כתובת קעקע אלא אם כתב את השם. הגמרא מבארת לאיזה שם כוונתו: אמר רב אחא בריה דרבא לרב אשי, האם כוונתו עד שיכתוב 'אני ה' ממש, כפי שכתוב בתורה. אמר רב אשי לרב אחא, לא, אלא בדתני ו-כפי ששנהו פר קפרא ברייתא, אינו חייב עד שיכתוב שם עבודת כוכבים, שנאמר 'וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה'', אני הוא ה' ולא אחר, כלומר, שלא תכתבו כתובת קעקע המכחישה את האני ה', והיינו כתיבת שם עבודה זרה.

אמר רב מלכיא אמר רב אדא בר אבהו, אסור לו לאדם שיתן אפר מקלה – אפר משריפה על גבי מכתו, מפני שנראית בכתובת קעקע, שמשאיר רושם במכתו, ואחר שתתראפ יראה הדבר ככתובת קעקע.

נאמרו בש"ס כמה מימרות בשם רב מלכיא, וכמה בשם רב מלכיו, הגמרא נותנת סימן לזכור מה אמר זה ומה אמר זה, ומביאה מחלוקת בדבר:

אמר רב נחמן בריה דרב איקא, מה שנאמר בענין שפוד, וכן מה שנאמר בענין שפחות, ומה שנאמר בענין גופות, כל אלו אמרם רב מלכיו. ואילו מה שנאמר בענין בלורית, ומה שנאמר בענין אפר מקלה בסוגיתנו, ומה שנאמר בענין גבינה, כל אלו אמרם רב מלכיא.

רב פפא אמר, מה שנאמר לגבי מתניתין ומתניתא – משניות וברייתות, אמר רב מלכיא, ומה שנאמר לגבי שמעתיא – מימרות של אמוראים, אמר רב מלכיו. וסימניה לזכור מי אמר על משניות, מתניתא מלכתא – משניות וברייתות הן כמלכות לגבי דברי האמוראים, ובהם דיבר מי ששמו דומה לנקבה, ואף משמעות שמו הוא מלכה, דהיינו רב מלכיא.

שואלת הגמרא: מאי בינייהו – במה נחלקו. משיבה הגמרא: איכא בינייהו לענין שפחות, שלרב נחמן אמר זאת רב מלכיו, ואילו לרב פפא, כיון שזה נאמר על משנה אמר זאת רב מלכיא. רב ביבי בר אביו קפיד שלא לשים אפר מקלה אפילו אריבדא דבוסיתא – מכה של חזקת דם. אך רב אשי אומר, שאין לחוש לנראה ככתובת קעקע, משום שכל מקום שיש שם מכה, מכתו מוכיח עליו שלא עשה כאן כתובת קעקע, אלא רפואה למכה.

משנה

המשנה מפרשת אופנים של חיוב כמה מלקיות על לאו אחד, או פעולה אחת המחייבת כמה מלקיות: נזיר שהיה שותה יין כל היום, והתרו בו בתחילת שתייתו שלא שותה, אין חייב אלא מלקות אחת. אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה אחר כל התראה והתראה ואינו מפסיק, חייב על כל אחת ואחת. נזיר שהיה מטמא למתים כל היום, והתרו בו בתחילת היטמאותו שלא יטמא, אינו חייב אלא מלקות אחת. אמרו לו אל תטמא אל תטמא, והוא מטמא, חייב על כל אחת ואחת. נזיר שהיה מגלח כל היום, והתרו בו בתחילת הגילוח שלא יגלח, אינו חייב אלא אחת. אמרו לו אל תגלח אל תגלח, והוא מגלח, חייב על כל אחת ואחת. אדם שהיה לבוש בבגדים כל היום, והתרו בו בתחילת לבישתו שלא ילבש, אינו חייב אלא אחת. אמרו לו אל תלבש אל תלבש, והוא פושט את הכלאים ולובש שוב ושוב, חייב על כל אחת ואחת.

מכות. פרק שלישי – אלו הן הלוקין דף כא עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קיט רש"י תוספות

קסבר רבי יוסי שריטה וגידה אחת היא – דתרווייהו בין ביד בין בכלי, וכתבי בגדיה למת "לא תתגודדו ולא תשימו קרחו" וגו', המשרט בכלי חייב – הא ודאי פשיטא לכולי עלמא דעיקר גידה משמע בכלי ועיקר שריטה משמע ביד. וקאמר שמואל: המשרט בכלי על המת חייב, ולא קאמר "המגדד בכלי" – לאשמועינן דשם שריטה שייך בכלי, והעושה חבורה בעצמו בכלי על המת חייב שני לאוק, משום משרט ומשום מגדד. דגידה ושריטה אחת היא, דתרווייהו בין ביד בין בכלי. מיתבי גידה ושריטה אחת היא – כלומר, בין שריטה בין גידה ענין חבורה הם, ושניהם על מת, אלא שריטה ביד גידה בכלי. וקשיא לשמואל דאמר תרווייהו בין ביד בין בכלי, דמדקאמר "המשרט בכלי" ולא קאמר "המגדד בכלי" –

מכלל דשריטה שייכא בכלי כגידה: על המת בין ביד בין בכלי חייב – דשריטה וגידה כתיב, דתרווייהו אסרינהו רחמנא. על עבודה זרה – דיש עבודה זרה שעובדין אותה בכך, שעושין בבשרם חבורות ופצעות. ביד חייב – דדרך עבודתה בכך. ואפילו עבודה זרה שאין עבודתה בכך חייב, דעבודה גמורה היא ביד. והא איפכא כתיב – דבכלי דרך עבודה הוא לעבודה זרה, דכתיב "ויתגודדו כמשפטם" – עשו גידה כדרך שהיו רגילין לעשות בחבורות וברמחים, אלמא דרך עבודה בכלי בי פירקי דרשא – מקום הפרקים, שמתחברים שם פירקי ההצמדות, והיינו בצדעים. פרק = "ונש"ר. בי פירקי דדיקנא – פרק ראשון של זקן. היינו תחת האוזן, מקום שלחי התחתון יוצא משם, ושם נקרא פאה. בחודו של לודי שבוטל לחוץ. ושתי השבולת שבסנטר, מקום חבור שני הלחיים, יש עצם קטן שמחבר הלחיים יחד, שמכאן ומכאן נקרא פאה, שכל אחד מתן לסוף הלחי. הרי חתים מכאן ושתים מכאן. ואחת מלמטה הוא השיער שבין שתי השבולת שבסנטר, ופרק הוא בפני עצמו. ופאת זקנם לא יגלחו – גבי כתנים כתיב. "ולא תשחית את פאת זקנך" בישראל כתיב, וילפינן להו בגורה שוה האי מהאי ד"פאה" "פאה". והבי אמרינן בהדיא בפרק קמא דקדושין (ל.ה.ב.) גורה שוה דפאה פאה להבי הוא דאטא, דתניא: "לא יגלחו" כו'. תלמוד לומר לא תשחית – ומספרים אינן משחיתים, שאין חותכין שיער בצד עיקר כתער. גילוח שיש בו השחיתה – דרך לגלח בו ומשחיתו. והיינו תער, אבל רהיטני, משחית ואין דרך לגלח בו. ומספרים, מגלחין ואין משחיתים. אי גמיר גורה שוה – ההיא גזירה שוה ד"פאה" "פאה" קאמר, ובמסכת קדושין היא (שם). מספרים מנא ליה – דמותר לגלח בהם? דלא קאסרי אלא מלקט רהיטני, שיש בהן השחיתה. גילוח עכרי –

קסבר רבי יוסי: שריטה וגידה אחת היא, וכתבי התם "למת". אמר שמואל: המשרט בכלי – חייב. מיתבי: שריטה וגידה אחת היא, אלא ששריטה ביד וגידה בכלי! – הוא דאמר פרבי יוסי. תני תנא קמיה דרבי יוחנן: על מת, בין ביד בין בכלי – חייב, על עבודה זרה, ביד חייב, בכלי – פטור. – והא איפכא פתיב: "ויתגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים" – על תנא רישא. "ועל תנא שתיים מכאן ושתיים מכאן מלמטה". מחוי רב ששת בין פירקי דיקנא. "רבי אליעזר אומר: אם נמלך" וכו'. קסבר: חד לאו הוא. "ואינו חייב עד שישלחו בתער". תנו רבנן: "ופאת זקנם לא יגלחו", יכול אפילו גלחו במספרים יהא חייב? תלמוד לומר "לא תשחית"; אי "לא תשחית", יכול אם לקטו במלקט ורהיטני יהא חייב? תלמוד לומר "לא יגלחו". הא פיצד – גילוח שיש בו השחיתה, הוי אומר זה תער. "רבי אליעזר אומר אפילו לקטו במלקט ורהיטני יהא חייב". מה נפשך, אי גמיר גזירה שוה – ליפעי תער, אי לא גמיר גזירה שוה – מספרים נמי [לא]! – לעולם גמיר גזירה שוה, וקסבר: הני נמי גילוח עכרי. משנה הפותח פתוחת קעקע. פתח ולא קעקע, קעקע ולא פתח – אינו חייב, עד שיכתוב ויקעקע, (בידו) [בדיו] ובכחול ובכל דבר שהוא רושם. רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון אומר: אינו חייב עד שיכתוב שם את השם, שנאמר "וכתבת קעקע לא תתנו בכסם אני ה'". גמרא אומר ליה רב אחא ברביה דרבא לרב אשי: עד דכתוב "אני ה'" ממש? אומר ליה: לא, פדתני בר קפרא: אינו חייב עד שיכתוב שם עבודה זרה, שנאמר "וכתבת קעקע לא תתנו בכסם אני ה'" – אני ה' ולא אחר. אומר רב מלביא אומר רב אדא בר אבהו: אסור לו לאדם שיתן אפר מקלה על גבי מפתו, מפני שנראית ככתובת קעקע. אומר רב נחמן ברביה דרב אקא: שפור, שפחות וגומות – מלביא, בלורית, אפר מקלה וגבינה – רב מלביא. רב פפא אומר: מתניתין ומתניתא – רב מלביא, שמעתיא – רב מלביא; וסימניא: מתניתא מלביא. מאי בינייהו? איכא בינייהו שפחות. רב ביבי בר אבי קפיד אפילו אריבא דכוסילתא. רב אשי אומר: כל מקום שיש שם מכה – מכתו מוכיח עליו. משנה נזיר שהיה שותה יין כל היום – אין חייב אלא אחת; אפרו לו "אל תשתה", "אל תשתה", והוא שותה – חייב על כל אחת ואחת. היה מטימא למתים כל היום – אינו חייב אלא אחת; אפרו לו "אל תטמא", "אל תטמא", והוא מטימא – חייב על כל אחת ואחת. היה מגלח כל היום – אינו חייב אלא אחת; אפרו לו "אל תגלח", "אל תגלח", והוא מגלח – חייב על כל אחת ואחת. היה לבוש בכלאים כל היום – אינו חייב אלא אחת; אפרו לו "אל תלבש", "אל תלבש", והוא פושט ולובש – חייב על כל אחת ואחת. יש

השחתת עושה גילוח. כלומר גילוח מיקרי, דרך לגלח בהן. משנה כתובת קעקע – כותב תחלה על בשרו בסם או בסיקרא, ואחר כך מקעקע הבשר במח או בסבין, ונכנס הצבע בין העור לבשר ונראה בו כל הדימים. קעקע = **פיינטורירי. ואסור לכתוב שום כתיבה בעולם על בשרו בענין זה, שכן גזירת הכתוב. את השם – מפרש בגמרא דשם עבודה זרה קאמר. גמרא עד שיכתוב אני ה' ממש – על תיבות הללו "אני ה'" אתה מחייבו משום כתובת קעקע. וכתובת קעקע לא תתנו בכסם – שום כתובת קעקע לא יעשו לפני, שאני ה' ואסורין אתם לכתוב שם אחר על בשרכם. אלמא עיקר חיובא משום שם עבודה זרה הוא. ומידו אסור לכתוב שום כתיבה בעולם אפילו לרבי שמעון, אלא דחיוב מלקות ליכא. אפר מקלה – דוקא קאמר, לפי שקשה היא ומקעקעת מקום המכה והורשם נראה שם אחר זמן. אבל עפר בעלמא לא. שפור – בפרק "אין צדין" (ביצה כ.ה.ב.) שפור שצלו בו בשר אסור לטלטלו. אומר רב מלכיו אומר רב אדא: ושומטו ומניחו בקרן זוית. והיינו שמעתתא, דעילויה מילתא דאמורא אמרה. שפחות – משנה היא בפרק "אף על פי" (כתובות נט.ב.), רבי אליעזר אומר: אפילו הכניסה לו מאה וכו'. אומר רב מלכיו אומר רב אדא: הלכך כרבי אליעזר (שם ס.א.) והיינו משנה, דאמתניתין קאי ולא קאמר מילתא באפי נפשה. גומות – בגדה ב"בא סימן" (ג.ב.א.) רבי חלבו אומר רב הונא: שתי שערות שאמרו צריך שיהא בעיקרן גומות. רב מלכיו אומר רב אדא בר אבהו: גומות אף על פי שאין בו שערות. בלורית – בפרק "אין מעמידין" בעבודה זרה (כט.א.) תנו רבנן: גוי המסתר מן ישראל כו', וכמה? אומר רב מלכיו אומר רב אדא: שלש אצבעות לכל רוח. והיינו מתניתא. אפר מקלה – הכא, ושמעתיא היא, דלאו אמתניתין קאי, אלא מילתא באפני נפשה קאמר: אסור לו לאדם כו'. נבינה – נמי ב"אין מעמידין". דקתני במשנה: וגבינות בית אנוניק. ובעי בגמרא: מאי טעמא? אומר רב מלכיו אומר רב אדא: מפני שמחליקין כו'. והיינו משנה, דאמתניתין קאי. מתניתין ומתניתא – רב פפא אסימנא דרב מלכיו קאי, לגרועי מיניה שפחות. דכולהו מתניתין רב מלכיו אמרינהו, כלומר, משנה דשפחות דאוקמת כרב מלכיו – רב מלכיו אמרה. ומתניתא דקאמר – לאו דוקא, אלא דבסימנא דרב מלכיו ליכא מתניתין. ושמעתיא רב מלכיו – ומה שנאמר מן השמעתות בסימנא רב מלכיו, דהיינו שפור וגומות – רב מלכיו אמרינהו. והיינו דקאמר: איכא ביניהו שפחות, ולא קאמר שפחות ואפר מקלה, אלא שפחות גזירא מגרעינן, ודרב מלכיו בדקאי קאי. מתניתא מלכיתא – משניות וברייתות עיקר הן. והיינו סימן: מי ששמו דומה לנקבה, מוקמינן כולהו מתניתא דהוה נמי לשון נקבה אליביה, והיינו רב מלכיו ששמו דומה לנקבה. ומשמעותו של שם נמי משמע לשון מלכות, והיינו משניות וברייתות שזן עיקר, ולא שמעותות. ואית דמפרש: איכא ביניהו שפחות ומקלה, משמע: שפחות ושנגדה. כך לשון ח"ה. ריבא = מכה. כוסילתא – כלי שמכה בו בלעו פליימא. משנה היה לבוש כלאים – אחד מן השוק ולא נזיר.

ואפילו לא שהה אלא להפשט מלבוש חייב – ובלא שהה לא מחייב. ולא דמי דין זה לחך דפרק שני דשבועות (טו), דאיבעיא ליה מי צריך שהיה למלקות גבי טומאת מקדש וניזר בקבר דשמא מחייב בלא שהה, והכא אמרין דלא מחייב בלא שהיה. דלא דמי להשהיה דהתם, דכיון דבידו לפרוש מן הטומאה, כי נמי לא שהה כדי השתחוותא דין הוא דמחייב. אבל הכא, דאין לו שהות

לפשוט וללבוש – אין כאן עבירה אחרת. דעדיין
הלבישה הראשונה קיימת. ודהתם נמי אינו חייב
עד שיוכל לפרוש מן הטומאה.
(שייך לעיל עמוד א) מחוי' ליה רב ששת בין
פירקי – לפירוש הקנטרס
כדאינתא שתיים מכאן ושתיים מכאן. ולפירוש
רבינו תם כמו שפירש בשבועות (ג,א).
(שייך לעיל עמוד א) לא יגלוהו – ואם תאמר:
מאי מיייתי מ'לא יגלוהו'
הא גבי כהנים כתיבא ויש לומר: דגמרין מנייה.
החורש בשור וחמור וזן מוקדשין – ופירש
הקנטרס: בכור שור עובר משום "לא
תעבוד בכבור שורך", וחמור קדש ברק הבית,
ולקי משום דהווי במעילה באזוזה. ויש אומרים
פטר חמור, וכמאן דאמר אסור בהנאה. ולא
נהירא, דאינו כן, דליכא למאן דאמר דלקי
הנאה ממנו. ולא נראה לרבינו יצחק פירוש
הקנטרס דפירש דחמור לקי מלאו דהווי
במעילה, דבגמרא קאמר מדי דאיתיה בשאלה
לא קתני, והקדש דמתניתין מיייר בכבור דליתיה
בשאלה. לכך מפרש רבינו יצחק דעל החמור
אינו לוקה, ויכול להיות שהוא חולק. וזן
מוקדשין בשור וחמור לאו דוקא, דליכא
מוקדשין אלא בשור, וליכא אלא שני לאוין
בשור וחמור. אבל בכלאי הכרם איכא שתי
מלקות, דמיייר שהיה זורע בכרם חטה ושעורה
וחרצן וחפה אותם בחרישה, דקא עבר תרתין:
חרא דזרע כלאי זרעים, ועוד דזרע כלאי הכרם.
אלא

יש חורש תלם אחד וחיוב עליו משום שמונה לאוין:
החורש בשור וחמור, והן מוקדשין, וכלאים בפרם,
ובשביעית, ויום טוב, וכו' וניזר בבית הטומאה. חנניא
בן חנניא אומר: אף הלוכש בלאים. אמרו לו: אינו
השם. אמר להם: אף הניזר לא הוא השם. **גמרא** אמר
רב ביבי אמר רבי יוסי: פושט ולובש לובש ממש, או
אפילו מכנים ומוציא בית יד אונקלי' שלו? מחוי' רב אחא
בריה דרב אקא: עיולי ואפוקי. רב אשי אומר: אפילו לא
שהה אלא כדי לפשוט וללבוש – חייב. **יש חורש תלם**
וכו'. אמר רבי ינאי: בבהמה נמנו ונמרו: החופה בכלאים
– לוקה. אמר רב הון רבי יוחנן: לאו משנתנו היא זו: יש
חורש תלם אחד וחיוב עליו משום שמונה לאוין: החורש
בשור ובחמור, והן מוקדשין, וכלאים בפרם; האי חורש
דמחייב משום בלאים היכי משפחת לה, לאו דמיפסי
בהריה דאזיל? אמר ליה: אי לאו דדלאי לך חספא – מי
משפחת? מהנניא תותה? אמר ליה ריש לקיש לרבי
יוחנן: אי לאו דקילקסד גברא רבה, הוה אמינא: מתניתין
מני – רבי עקיבא היא, דאמר: המקיים בלאים – לוקה.
מאי רבי עקיבא – דתניא: המנפש והמחפה בכלאים –
לוקה, רבי עקיבא אומר: אף המקיים. מאי טעמא דרבי
עקיבא? דתניא: "שדך לא תזרע בלאים" – אין לי אלא
זרע, מקיים מנין – תלמוד לומר "בהמתך לא תרביע
בלאים שדך לא תזרע בלאים". אמר ליה עינא לרב
משום

יש חורש תלם אחד – יש עובר ב"לא תחורש בשור ובחמור" ונלקטים עליו
איסורים הרבה עם אותו לאו בלבד. ובהא לא קא עסיק שיהא חורש בכמה שורים
ובמה חמורים והרי נלקטים איסורין הרבה עליו, דלכל הפחות קאמר, ואלאו
דכלאים קאי, ללקוט עליו כל איסורין שהוא יכול. והן מוקדשין – בגמרא מוקי
ליה בבכור, בכור שור ופטר חמור, וקעבר
בזן משום "לא תעבוד בכבור שורך" ואליבא
דברי יהודה דאמר בפרק קמא דבכורות
(ט,ב): פטר חמור אסור בהנאה, דבכלל "לא
תעבוד" הוא. ואף על גב דבכרא כתיב "בכור
שורך", איהו דריש ליה "בכור שורך"
למעוטי שותפות ולא למעוטי פטר חמור. אי
נמי, מתניתין כמאן דממעט פטר חמור מהכא
שור וחמור דקתני במתניתין לאו דוקא,
דשור ושה קאמר, והאי דנקט חמור משום
לישנא דקרא, דגבי כלאים כתיב שור וחמור,
והוא הדין לכל שני מינין, ומשום הנאה
דמתניתין מהקדש והוה ליה חויד במעילה –
לא לקי, דבכור לאו בר מעילה הוא, דהא
ממנו כהן הוא, דאין מעילה אלא בקדשי
גבוה, ד"מוקדש" ה' כתיב. ואין מעילה
בבכור אלא בנהנה מן האימורים אחר זריקת
דמים, דנהנו לגבוה ניהו, והוא הדין לכל
קדשים קלים. ובקדשי קדשים יש בזן מעילה
לפני זריקת דמים, דלגבוה ניהו, אבל
משנרקע הדים – זכו בהו כהנים משולחן
גבוה, והוה ליה ממנו כהן ואין בו מעילה.
וכן מוכח בראש השנה (כח,א): בשופר של
עולה לא יתקע, ואם תקע יצא. בשופר של
שלמים לא יתקע, ואם תקע לא יצא. מאי
טעמא? עולה דבת מעילה היא כיון דמעל
בה נפקא לחולין, שלמים דלאו בני מעילה
ניהו לא נפקי לחולין. והכי נמי מוכח
במסכת מעילה ובכמה דוכתי. וכלאים בפרם
– דמכסי בהדי דאזיל ומחפה בזרע.
שבועית – נמי משום זורע בשביעית. ויום
טוב – דקעביד חרישה ביום טוב. כהן –
והוא נזיר, וחולק במקום טומאה אחר
מחרישתו, דאיכא חד לאו משום כהן –
"לנפש לא יטמא בעמיו", וחד משום נזיר –
"על כל נפשות מת לא יבוא". אינו השם –
אינו לאו זה נלקט עליו משום חרישה אלא
משום לבישה. אף נזיר – נזיר וכהן קאמר,
מכניס – אין לאו שלו בא עליו משום חרישה אלא משום כניסה, שנכנס למקום טומאה. **גמרא** אפילו מכנים ומוציא בית יד אונקלי' שלו – מכניס
ומוציא ידו בבית יד חלוק דמי כפושט ולובש. עיולי ואפוקי – ממש. בבהמה – נראה לי: יום אסיפה או יום וועד היה להם שקורין "חבורה". דדלאי – הגבהתי. מי
משפחת – דאי לאו דאמרי לך, הוי אמרת חורש דמחייב בכלאים לאו משום זורע אלא משום (מקום) מקיים, דשביק ולא עקר להו. אי לאו דקלסך גברא רב
– רבי ינאי, הוה מוקימנא מתניתא דמחייבא חורש בכלאים דמשום מקיים הוא, וכרבי עקיבא. ומאן דאית ליה מקיים בכלאים פטור – פטור נמי במחפה. אבל רבי ינאי
קלסך והוה לך דמחפה משום זורע מחייב לכולי עלמא, דמדקאמר רבי ינאי: המחפה בכלאים לוקה, ולא קאמר "מקיים בכלאים לוקה" – שמע מינה דעדיין ליה מחפה
ממקיים, דמחפה בזרע חשיב ליה חייב לכולי עלמא. וכי אמרת ליה לא משנתנו היא – הוה לדברך שיפה אמרת. ואי לאו דקלסך הוה אמינא טעם דמתניתין משום
מקיים, דמקיים בכלאים לוקה לרבי עקיבא. וכן בשביעית משום חורש מחייב ליה תנא דמתניתין, ומאן דפטר במקיים פטר נמי במחפה. **מאי רבי עקיבא דתניא המנכש
והמחפה** – ולא גרסין "דתנן", דבריייתא היא ולא משנה. המנכש והמחפה בכלאים לוקה רבי עקיבא אומר אף המקיים – כולה רבי עקיבא קאמר לה: המנכש והמחפה
בכלאים לוקה, דמקיים הוא, שרבי עקיבא כו'. והכי משני ליה במועד קטן. ורבנן דפליגי עליה דרבי עקיבא סבירא להו מחפה אינו לוקה, דמאן דפטר במקיים פטר במחפה.
והמנכש עוקר עשבים רעים כדי שיגדלו האחרים יותר – לוקה, דחשיב בזרע כלאים. בהמתך לא תרביע בלאים שדך לא תזרע בלאים – ושמעינן ליה רבי: כלאים
שדך לא. דעקרינן ליה מפשטיה לדרשא, דהוה מצי למיכתב "בהמתך כלאים לא תרביע", ומדסמך כלאים לשדה – שמע מינה להכי הוא דאיתא. וליילקי נמי משום זורע
– דהא נמנו ונמרו דמחפה זורע הוא, כדאמרן. ואין חילוק מלאכות ביום טוב – אם עשה שתיים ושלוש מלאכות בהעלם אחד, או עשה מלאכה שיש בה שתיים –
אינו חייב אלא אחת. למאן דאמר (שבת ע,א) הבערה לחלק יצאת – סבירא ליה אין חילוק מלאכות ביום טוב, דביום טוב לא יצאת הבערה. ומאן דאמר נמי הבערה
ללאו יצאת, ונפקא ליה חילוק מלאכות מ"זעשה אחת מהנה" – הני מילי באיסורי דאית בהו חיוב חטאת, כגון מלאכות דשבת דזדונן כרת ושגגתן חטאת, דבההיא פרשה
ד"זעשה מאחת מהנה" קמייירי בחטאת. אבל יום טוב, דחויב מלקות הוא ואין זדונו כרת – אין בו חילוק מלאכות. לוקה משום מנכש – גיד ביום טוב. ומשום מנכש
בשר בחלב – קסבר יש בגידין בנותן טעם. תלתא "לא תבלש" כתיבי: חד לאכילה וחד להנאה וחד לבישול, בשחיטת חולין (קטוב).

מכות דף כא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קכא

יחנן, אי לאו דדלאי לך חספא מי משפחת מרנניתא תותה – לולי
שהגבתי לך את החרס, וכי היית מוצא את המרגלית שתחתיה,
כלומר, אחר שאמרתי לך את הדין, יכולת לדייק זאת גם בפירוש
המשנה.
אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן, אי לאו דקילסך נברא רבה –
לולי ששיבך אותך רבי ינאי שהיה אדם גדול, והסכים עמך שהחוב
במשנתנו הוא משום מחפה שנחשב לזורע, הנה אמנא – הייתי
אומר, מהנתיני מני – כשיטת מי היא המשנה, כשיטת רבי עקיבא
היא, דאמר המקנים בלאים לוקה, ולכן אף מחפה שהניחם שם ולא
עקר אותם, חייב משום מקיים, אך לרבנן הסבורים שמקיים בכלאים
אינו לוקה, אף מחפה אינו נחשב כזורע לחיבו.
שואלת הגמרא: מאי רבי עקיבא – היכן אמר זאת רבי עקיבא.
משיבה הגמרא: דתניא, תנא – עוקר עשבים רעים מתוך הטובים,
והמחפה – המכסה את הזרעים בעפר, ועושה זאת בצמחים הזרעים
בלאים, לוקה משום מקיים כלאים, שרבי עקיבא אומר, שאף
המקנים את הכלאים לוקה.
שואלת הגמרא: מאי טעמא – מה טעמו דרבי עקיבא. משיבה
הגמרא: דתניא, נאמר בתורה (ויקרא טו ט) 'שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע בְּלֵאִים',
אין לי שאסור אלא כשזרע כלאים, אך אם מקנים כלאים מניין שאף
זה אסור, תלמוד לומר לומר ('בְּהִמְתָּךְ לֹא תִרְבֶּיעַ') בלאים שדך לא
(תזרע בלאים), ודורשים זאת כאילו כתוב 'בְּלֵאִים שָׂדֶךְ לֹא, וְבֹא
הכתוב לומר שאסור לקיים כלאים בשדה.
שנינו במשנה שכשהוא חורש ביום טוב ומחפה הזרעים, חייב משום
חורש ביום טוב. הגמרא מבררת מדוע אין כאן חיוב נוסף: אמר ליה
עולא לרב נחמן, ולילקי נמי – שילקה המחפה זרעים ביום טוב
גם משום זרע ביום טוב. אמר ליה רב נחמן לעולא, תנא ושייר
– שנה התנא חלק מהחיובים, ושייר חלקם. אמר ליה עולא לרב
נחמן, תנא קתני – התנא שונה שחורש זה חייב שמונה מלקיות,
ואת אמרת תנא ושייר – ואתה יכול לומר ששייר חלק מהחיובים,
הלא נקט מספר, ואילו היה אפשר להוסיף היה מוסיף. מתרצת
הגמרא: אמר רבא, הטעם שלא מנה התנא גם חיוב זרע ביום טוב,
משום שיש חילוק מלאכות בשבת, שהעושה מלאכות שונות
בשבת חייב על כל אב מלאכה ומלאכה כאילו היו לאוין חלוקים,
ואין חילוק מלאכות ביום טוב, שהעובר בשגגה אחת על
מלאכות שונות ביום טוב, אינו חייב אלא משום לאו אחד. אמר
ליה עולא לרבא, ערדא תהא – זאת תהיה, כלומר, בזו אני מודה
לדברך.
איתיביה אביי לרבא, וכי אין חילוק מלאכות ביום טוב, והתנן,
המבשל גיד הנשה בקבל ביום טוב ואכלו, לוקה חמש מלקיות,
לוקה משום אוכל גיד הנשה, שאסור משום הכתוב (בראשית לב לג) 'על
כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה', ולוקה משום מבשל ביום
טוב שלא לצורך, שאסור משום הכתוב (שמות יב טז) 'כל מלאכה לא
יעשה בהם', ולוקה משום מבשל גיד – שהוא בשר בקלב, שאסור
משום הכתוב (שמות כג ט) 'לא תבשל גדי בקלב אמו', ולוקה משום
אוכל בשר בקלב, שאסור משום הכתוב (שמות לד כו) 'לא תבשל גדי
בקלב אמו', ולוקה

המשנה מפרשת שיש אופן שעובר על לאו של כלאי בהמה,
ומתלקטים לפעולה זו כמה לאוין נוספים: יש חורש בשור וחמור תלם
אחר – שורה אחת של שדה וחיוב עליו שמונה מלקיות משום
שמונה לאוין שונים. החורש בשור ודמור, ועובר משום הכתוב
(דברים כב ט) 'לא תחורש בשור ובחמור יחדו', והן – השור והחמור
מוקדשין – בכורים, ועובר משום הכתוב (דברים טו ט) 'לא תעבד בכור
שורך', ואף על בכור החמור עובר משום לאו זה, הרי כאן עוד שני
לאוין, ובלאים בפרס – שבחרישתו מחפה חיטה שעורה וחרצן של
גפן המונחים יחדיו בקרקע, ועובר משום הכתוב (ויקרא טו ט) 'שָׂדֶךְ לֹא
תִזְרַע בְּלֵאִים', ובשביעית, ובזה שזרע עובר משום הכתוב (ויקרא כה ד)
'שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע', ויום טוב, ובזה שחורש עובר משום הכתוב (ויקרא כג
ט) 'כל מלאכת עבדך לא תעשו', והוא כהן והוא נזיר החורש בבית
הטומאה – בית קברות, על טומאת כהן עובר משום הכתוב (ויקרא כא
א) 'לנפש לא יטמא בעמיו', ועל טומאת נזיר עובר משום הכתוב
(במדבר טו א) 'על נפש מת לא יבא', הרי כאן שמונה לאוין.
תניא בן חנינאי אומר, שיש להוסיף אף הלובש בלאים בעת
שחורש, ועובר משום הכתוב (ויקרא טו ט) 'ובגד כלאים שעטנו לא
יעלה עליך'. אמרו לו חכמים, אינו השם, כלומר, אין לחשוב זאת
במנין הלאוין, כיון שחיובו על לבישת כלאים אינו מחמת החרישה.
אמר להם חנניא בן חנינאי, אף הנזיר שחורש בבית קברות לא הוא
השם לחשבו כאן, כיון שאין בניסתו לבית קברות שייכת לחרישתו
עם הבהמה.

גמרא

שנינו במשנה, שאם התרו בו שלא ילבש כלאים, ולבש ופשט כמה
פעמים, והתרו בו בין כל פשיטה ללבישה, חייב על כל אחת ואחת.
הגמרא מבארת שאין צריך דווקא לפשוט כדי להתחייב שנית: אמר
רב ביבי אמר רבי יוסי, מה ששנינו פושט ולובש, [לא] – אין הכוונה
שפושט ולובש (לובש ממש, או) [אלא] אפילו אם רק מכניס
ומוציא בית יד אונקלי – ושרוול החלוקן שלו, נחשב ללבישה
חדשה. מחוין – הראה רב אהא בריה דרב איקא, שהאופן להתחייב
הוא עיולי ואפוקי – להכניס ולהוציא את הבגד. אך רב אשי אומר,
שאין צריך כדי להתחייב לפשוט וללבוש, אלא אפילו לא שקה אלא
בדי זמן שיכול לפשוט וללבוש, והתרו בו על כך, חייב מלקות על
כל שהיית זמן כזה.
שנינו במשנה: יש חורש תלם וכו' אחד, וחייב עליו משום שמונה
לאוין. אמר רבי ינאי, בקבורה – כשהתאספו החכמים נמנו ונמרו,
החופה בבלאים – המכסה בעפר זרעים של חיטה שעורה המונחים
יחדיו בקרקע, לוקה משום כלאים, אף שלא הוא זרע אותם שם. אמר
(לחן) [ליה] רבי יוחנן לרבי ינאי, וכי לאו משנתנו היא זו שמבואר
בה דין זה, ששנינו, יש חורש תלם אחד וחיוב עליו משום שמונה
לאוין, החורש בשור ובחמור, והן מוקדשין, ובלאים בפרס, וכו'.
ומפרש רבי יוחנן, האי – זה החורש דמחייב משום בלאים, היכי
משפחת לה – באיזה אופן מצינו שחורש חייב משום כלאים, לאו
דמיבסי בהדיה דאזיל – וכי לא משום שמכסה בעפר את הזרעים
הזרעים כלאים תוך כדי שהולך וחורש. אמר ליה רבי ינאי לרבי

מִשּׁוֹם הַבְּעֵרָה בְּיוֹם טוֹב, שְׂבִישׁוֹל וְהַבְּעֵרָה שְׁנֵי אֲבוֹת מִלֵּאכּוֹת הֵם.
וְאִם אֵיתָא – וְאִם אֵכָן כְּדַבְרִיךְ שְׁאִין חִילוּק מִלֵּאכּוֹת בְּיוֹם טוֹב, מִשּׁוֹם
הַבְּעֵרָה לֹא מִתְּחִיב, דְּהָא אֵיתִיב לֵיהּ – שְׁהֵרִי תַּחֲחִיב) מִשּׁוֹם שְׂבִישׁוֹל
בְּיוֹם טוֹב. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: אִפְּסִי – הוּצָא) הַבְּעֵרָה מִהִבְרִייתָא, שְׁאֵכָן
אֵינוֹ לֹקֵה עֲלֶיהָ, וְעֵייל – וְהִכְנֵס בְּמִקְוָמָה שְׁהִידָה זֶה גִּיד הַנֶּשֶׁפֶה שֶׁל
נְבִילָה.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהִתְנִי – הֵרִי שְׁנָה) רַבִּי חֵיטָא בְּבִרְיָתָא, לֹקֵה שְׁתֵּים
עַל אֲכִילָתוֹ שֶׁל הַגִּיד, מִשּׁוֹם גִּיד הַנֶּשֶׁה וּמִשּׁוֹם בֶּשֶׂר בַּחֲלָב, וְשִׁלֵּשׁ עַל
שְׂבִישׁוֹל, וּבִפְשׁוּטוֹת הֵינּוּ מִשּׁוֹם מַבְעִיר וּמִשּׁוֹם מִבְּשֵׁל בְּיוֹם טוֹב שֶׁלֹּא
לְצוּרָה, וּמִשּׁוֹם שִׁישׁוֹל בֶּשֶׂר בַּחֲלָב, וְאִם אֵכָא – וְאִם אֵכָן מוֹצִיאִים
הַבְּעֵרָה וּמִכְנִיסִים בְּמִקְוָמָה אֲכִילַת גִּיד שֶׁל נְבִילָה, הֵרִי שִׁלֵּשׁ עַל
אֲכִילָתוֹ הוּא חֵיטָא, מִשּׁוֹם אוֹכֵל גִּיד הַנֶּשֶׁה, וּמִשּׁוֹם אוֹכֵל בֶּשֶׂר בַּחֲלָב,
וּמִשּׁוֹם אוֹכֵל נְבִילָה. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: אֵלָּא אֵין מְדוּבָר בְּגִיד שֶׁל
נְבִילָה, רַק אִפְּסִי – הוּצָא מִכָּאן הַבְּעֵרָה וְעֵייל – וְהִכְנֵס בְּמִקְוָמָה
שְׂבִישׁוֹל זֹאת בְּעֵצִי אֲשִׁירָה – עֲנִפִּי עֵץ שְׂשִׁימֵשׁ לְעַבּוּדָה זֹרָה,
שְׂאִסּוּרִים בְּהֵנָּה, וְאִתְּרִיתָּהּ – הַאֲזַהְרָה שְׂאִסּוּר לִיהֲנוּת מַעֲצֵי
אֲשִׁירָה נִלְמַד מִמֶּהָבָא – מִפְּסוּק זֶה (דְּבָרִים יג ח) 'וְלֹא יִדְבֹק בִּידָךְ וְגו'.

מִאֲמָרָה מִן הַחֲרָס'.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲמַר לֵיהּ רַב אֲהָא בְּרִיה דְּרַבָּא לְרַב אֲשִׁי, אִם
מְדוּבָר בְּמִבְשֵׁל בְּעֵצִי אֲשִׁירָה, וְלִלְכִין נָמִי – שִׁילְקָה גַם) מִשּׁוֹם הַכְּתוּב
(דְּבָרִים יב ט) 'וְלֹא תִבְיָא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתְךָ'. דּוּחָה הַגְּמָרָא אֵת הַתִּירוֹן
הַקּוֹדֵם: אֵלָּא אֵין מְדוּבָר בְּמִבְשֵׁל בְּעֵצִי אֲשִׁירָה, רַק הָבָא בְּמֵאֵי
עֲסָקִינוּ – וּבְמָה מְדוּבָר כָּאן. כְּגוֹן שְׂבִישׁוֹל בְּעֵצִי הַקֶּדֶשׁ – שְׁהוּקְדָּשׁוֹ
לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְאִסּוּר לְשׁוּרְפָם דְּרַךְ הַשְּׁחִתָּה, וְאִתְּרִיתָּהּ – הַאֲזַהְרָה
שֶׁלֹּא לְשׁוּרֵף עֵצִי הַקֶּדֶשׁ נִלְמַד מִמֶּהָבָא – מִפְּסוּק זֶה (דְּבָרִים יב ג – ד)
'וְאֲשִׁירֵיהֶם תִּשְׂרֹפֶנּוּ בָּאֵשׁ וְגו', לֹא תַעֲשֶׂנוּ בֶן לֵה' אֱלֹהֵיכֶם'.

הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְמַשְׁנָה שִׁיתָכֵן חוֹרֵשׁ תֵּלֵם אֶחָד וִיתְחִיב מִשּׁוֹם שְׁמוֹנָה
לְאוּיִן, וְשׁוֹאֵלֶת מְדוּעַ לֹא מִנְתָּה הַמַּשְׁנָה לְאוּיִן נוֹסְפִים שִׁיבּוּלִים
לְהַתּוֹסֵף בַּחֲרִישָׁה זֹה:

סִימָן שְׁמוֹנָה הָאֲמּוּרָאִים הַמְקֻשִּׁים לְהֵלֵךְ שִׁישׁ לְחֹשֶׁב לְאוּיִן נוֹסְפִים,
שְׁנַבְאִי שְׁנִי. רַב הוֹשַׁעִיא, רַב חֲנִנְיָא, רַב אֲבָהוּ, אֲבִי, רַב אֲשִׁי,
רַבִּינָא, רַבִּי זְעִירָא.

מִתְּקִיף לֵה רַב הוֹשַׁעִיא, וְלִיחְשׁוֹב נָמִי בְּמַשְׁנָה הַיּוֹרֵעַ בְּנִחַל אֵיתָן,
מִקּוֹם שֶׁעֲרַפּוּ בּוֹ אֵת הַעֲגֵלָה עֲרוּפָה, וְאִתְּרִיתָּהּ – הַאֲזַהְרָה שְׂאִסּוּר
לְזֹרֵעַ שֶׁם, נִלְמַד מִמֶּהָבָא – מִפְּסוּק זֶה (דְּבָרִים כא ד) 'אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹד בּוֹ
וְלֹא יִזְרַע', שְׂאִסּוּר לְזֹרֵעַ שֶׁם לְעוֹלָם.

מִתְּקִיף לֵה רַב חֲנִנְיָא, וְלִיחְשׁוֹב נָמִי בְּמַשְׁנָה הַמְּיֻחָק אֵת הַשֶּׁם – שֶׁם
(ה') בְּהִלְכִּיתָּ בַּעַת הַחֲרִישָׁה, וְאִתְּרִיתָּהּ – הַאֲזַהְרָה שְׂאִסּוּר לְמַחּוּק
אֵת שֶׁם ה', נִלְמַד מִמֶּהָבָא – מִפְּסוּק זֶה (דְּבָרִים יב ג – ד) 'וְאִבְרַתְּם אֵת
שְׁמִם וְגו' (!) לֹא תַעֲשֶׂנוּ בֶן לֵה' אֱלֹהֵיכֶם', שְׂאִחֵר שְׂצִיזָה הַכְּתוּב
לְאֲבָד אֵת שֶׁם הַעֲבּוּדָה זֹרָה, מוֹהִיר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כֶּךָ לְשֶׁם ה'.

מִתְּקִיף לֵה רַבִּי אֲבָהוּ, וְלִיחְשׁוֹב נָמִי בְּמַשְׁנָה הַקּוֹצֵץ אֵת בְּתָרְתוֹ –
נִגַּע הַצִּרְעָה שֶׁלּוֹ, עַל יְדֵי הַחֲרִישָׁה, וְאִתְּרִיתָּהּ – הַאֲזַהְרָה שְׂאִסּוּר
לְקַצֹּץ בַּהֲרָה, נִלְמַד מִמֶּהָבָא – מִפְּסוּק זֶה (דְּבָרִים כד ח) 'הַשֹּׁמֵר בְּגִנְעַת
הַצִּרְעָת'.

מִתְּקִיף לֵה אֲבִי, וְלִיחְשׁוֹב נָמִי בְּמַשְׁנָה הַמְּיֻחָת – הַמְסִיר אֵת הַחוֹשֵׁן
מֵעַל הָאֶפּוֹד וּלְבַשׁ בִּשְׁעַת חֲרִישָׁה, וְהַמְסִיר אֵת בְּדִי אֲרוֹן הַקּוֹדֶשׁ
שֶׁבִּבֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְאִתְּרִיתָּהּ – הַאֲזַהְרָה שְׂאִסּוּר לְהוֹחִיחַ אֵת הַחוֹשֵׁן
וּלְהַסִּיר בְּדִי הָאֲרוֹן, נִלְמַד מִמֶּהָבָא – מִפְּסוּקִים אֵלּוּ, הָאִסּוּר לְהַסִּיר
בְּדִי אֲרוֹן נִלְמַד מִהַכְּתוּב (שְׁמוֹת כד טו) 'בְּטֻבְעַת הָאָרֶץ יִהְיוּ הַבְּדִים (!) לֹא
יָסוּרוּ מִמֶּנּוּ', וְהָאִסּוּר לְהוֹחִיחַ אֵת הַחוֹשֵׁן מִהָאֶפּוֹד נִלְמַד מִהַכְּתוּב
(שְׁמוֹת כח כח) 'וְלֹא יִהְיֶה הַחוֹשֵׁן מֵעַל הָאֶפּוֹד'.

מִתְּקִיף לֵה רַב אֲשִׁי, וְלִיחְשׁוֹב נָמִי בְּמַשְׁנָה הַחוֹרֵשׁ בְּעֵצִי אֲשִׁירָה,

שְׂכִלִי הַמַּחֲרָשָׁה הִיוּ מַעֲצֵי אֲשִׁירָה, וְאִתְּרִיתָּהּ – הַאֲזַהְרָה שְׂאִסּוּר
לְחֹרֵשׁ בְּעֵצִי אֲשִׁירָה, נִלְמַד מִמֶּהָבָא – מִפְּסוּק זֶה (דְּבָרִים יג ח) 'וְלֹא
יִדְבֹק בִּידָךְ מִאֲמָרָה וְגו' מִן הַחֲרָס'.

מִתְּקִיף לֵה רַבִּינָא, וְלִיחְשׁוֹב נָמִי בְּמַשְׁנָה הַקּוֹצֵץ בַּחֲרִישָׁתוֹ אֵילָנוֹת
טוֹבוֹת הַמַּגְדִּלוֹת פִּירוֹת לְאֲכִילָה, וְאִתְּרִיתָּהּ – הַאֲזַהְרָה שְׂאִסּוּר
לְקַצֹּץ עֵצִי פִּרִי, נִלְמַד מִמֶּהָבָא – מִפְּסוּק זֶה (דְּבָרִים כ ט) 'לֹא תִשְׁחִית
אֵת עֵצָה לְנֶחֶם עֲלֵיו גִּרְוֹן, כִּי מִמֶּנּוּ תֵּאֱכַל וְאוֹתוֹ לֹא תִכְרֹת'.

אֲמַר לֵיהּ רַבִּי זְעִירָא לְרַבִּי מְנַי, וְלִיחְשׁוֹב נָמִי בְּמַשְׁנָה כְּגוֹן דְּאֲמַר
'שְׂבִישׁוֹל שֶׁלֹּא אֲחֵרוֹשׁ בְּיוֹם טוֹב', וְכַשְׁחוֹרֵשׁ וְעוֹבֵר עַל שְׂבִישׁוֹל עוֹבֵר
עַל הַכְּתוּב (בְּמִדְבָּר ל א) 'לֹא יִחַל דְּבָרוֹ'. הַשִּׁיב לוֹ רַבִּי מְנַי, הֵתֵם כְּשֶׁנִּשְׁבַּע

עַל כֶּךָ, לֹא קָא חֲלָה שְׂבִישׁוֹל עֲלֵיו, כִּיֹּן שְׂמוֹשְׁבַע וְעוֹמֵד מִהָרַם סִינִי
הוּא שֶׁלֹּא לְחֹרֵשׁ בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין שְׂבִישׁוֹל חֲלָה לְאִסּוּר דְּבַר הָאִסּוּר.

אֲמַר לֵיהּ רַבִּי זְעִירָא לְרַבִּי מְנַי, הֵרִי אֲפֻשֶׁר שְׁתַּחּוּל עֲלֵיו הַשְּׂבִישׁוֹל כְּגוֹן
דְּאֲמַר 'שְׂבִישׁוֹל שֶׁלֹּא אֲחֵרוֹשׁ בֵּין כְּחוֹל בֵּין בְּיוֹם טוֹב', דְּמִגּוֹ דְּחֲלָה
עֲלֶיהָ – שְׁמַתוֹךְ שְׁחֲלָה עֲלֵיו) שְׂבִישׁוֹל לְאִסּוּר אֵת הַחֲרִישָׁה כְּחוֹל,

שְׁהֵרִי אֵין אִסּוּר לְחֹרֵשׁ בְּחוֹל, וְלִכּוֹן חֲלָה עֲלֶיהָ נָמִי – חֲלָה עֲלֵיו גַּם
לְאִסּוּר אֵת הַחֲרִישָׁה בְּיוֹם טוֹב בְּאִסּוּר כּוֹלֵל. הַשִּׁיב לוֹ רַבִּי מְנַי, מִיָּדִי

דְּאִיתִּיהּ בְּשִׂאֲלָהּ לֹא קָתָנִי – דְּבַר שְׂאֲפֻשֶׁר לְהִישָׁאֵל עֲלֵיו לְחֹכֵם,
כְּגוֹן שְׂבִישׁוֹל שְׂאֲפֻשֶׁר לְהִישָׁאֵל עֲלֶיהָ לְחֹכֵם לְהַתִּיר אֵת שְׂבִישׁוֹל, לֹא
שְׁנָה הַתֵּנָּא.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי לֹא שְׁנָה דְּבַר שִׁישְׁנוּ בְּשִׂאֲלָה, וְהֵרִי שִׁישְׁנוּ בְּמַשְׁנָה
אִסּוּר הַקֶּדֶשׁ, כִּפִּי שְׁכַתּוֹב 'וְהוּן מוֹקְדָּשִׁי', וְהַקֶּדֶשׁ נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי

דִּיבּוּר, וְיִשְׁנּוּ בְּשִׂאֲלָה. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: בְּמַשְׁנָה מְדוּבָר בְּכָבוֹד שְׁנוּלָד
בְּקִדּוּשָׁתוֹ, וְאִי אֲפֻשֶׁר לְהִישָׁאֵל עֲלֵיו. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהֵרִי שִׁישְׁנוּ

בְּמַשְׁנָה אִסּוּר נְזִיר שְׁנִטְמָא בְּבֵית הַטּוֹמָא, וְיִכּוֹל לְהִישָׁאֵל עַל
נִזְיוֹתוֹ. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: מְדוּבָר בְּנִזִּיר שְׂמִישׁוֹן, שְׂקִיבֵל נִזְיוֹתוֹ עַל יְדֵי

מִלְּאָךְ, וְאִי אֲפֻשֶׁר לְהִישָׁאֵל עַל נִזְיוֹת זֶה, כִּיֹּן שְׂצִיזָה שֶׁל מַעֲלָה הִיא.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי נְזִיר שְׂמִישׁוֹן בְּרִי אִסּוּר אִיטְמוּנִי – [לְהִיטְמוּנָתוֹ]

לְמִתִּים הוּא, הֵרִי נְזִיר שְׂמִישׁוֹן מוֹתֵר לְהִיטְמוּנָתוֹ לְמִתִּים. מִתְּרַצָּת
הַגְּמָרָא: אֵלָּא הִטְעַם שֶׁלֹּא שְׁנָה הַתֵּנָּא אִסּוּר שְׂבִישׁוֹל, לֹא מַחֲמַת

שְׂאֲפֻשֶׁר לְהִישָׁאֵל עֲלֵיו, אֵלָּא מִשּׁוֹם שְׂהֵאִי תִנָּא – [הַתֵּנָּא הוּא] אִיפּוֹר
כּוֹלֵל לִית לֵיהּ – אֵינוֹ סוֹבֵר, וְכִיֹּן שְׂבִישׁוֹל זֶה יִכּוֹלָה לְחוּל עַל יוֹם

טוֹב רַק מַחֲמַת שְׂכּוֹלֵלָת גַּם אֵת יְמֹת הַחוֹל, אֵין הִיא חֲלָה כֻּלָּל.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה אוֹפֵן שֶׁל כֻּלָּאִי בַּהֲמָה אֲפִילוֹ בְּגוֹף אֶחָד: אֲמַר רַבִּי

הוֹשַׁעִיא, הַמְּרַבִּיעַ שׁוֹר פְּסוּלִי הַמּוֹקְדָּשִׁים – שׁוֹר שְׁהוּקְדָּשׁ לְקֶרֶב
וּנְפֵל בּוֹ מוֹם וּנְפֵדָה, אֲפִילוֹ אִם מְרַבִּיעַ אוֹתוֹ בְּמִינוֹ, לֹקֵה שְׁנִים. אֲמַר

רַבִּי יִצְחָק, הַמְּנַהֵיג בְּשׁוֹר פְּסוּלִי הַמּוֹקְדָּשִׁים אֲפִילוֹ בְּפָנָיו עֲצֻמוֹ,
לֹקֵה מִשּׁוֹם מִנְהִיג כֻּלָּאִים, שְׂתֵרִי גוֹף אֶחָד הוּא, וְעֵשָׂאֵל הַכְּתוּב

בְּשְׁנֵי גּוֹפִים, שְׁתֵּן עֲלֵיו גַּם דִּינִי חוֹלִין וְגַם דִּינִי הַקֶּדֶשׁ.

משנה

הַמַּשְׁנָה מְפָרֶשֶׁת כַּמָּה מִלְּקוֹת מִלְּקִים אֵת הַמַּחְוִיב מִלְּקוֹת: בְּמָה
מְלָקִין אוֹתוֹ – אֵת הַחֲחִיב מִלְּקוֹת, אֲרַבְעִים מִלְּקוֹת חֶסֶר הַלֵּקָאָה

אֶחָד, שְׁחָן שְׁלִשִׁים וְתֵשַׁע מִלְּקוֹת, שְׂנַאֲמַר (דְּבָרִים כב ג – ד) 'וְהִקְדָּחוּ לְפָנָיו
כְּדִי לְשַׁעֲתוֹ כְּמִסְפָּר. אֲרַבְעִים יִכְנוּ' וְגו', וְדוֹרִשִׁים כֵּאֵילוֹ כְּתוּב

'בְּמִסְפָּר אֲרַבְעִים', כְּלוֹמֵר שְׂאִינִם אֲרַבְעִים שְׁלִמִים, אֵלָּא מִנֶּהֱיָא שְׂהוּא
כְּמוֹף לְאֲרַבְעִים, שְׁגוֹרִם שְׂאִימְרוּ אַחֲרָיו אֲרַבְעִים, וְהֵינּוּ שְׁלִשִׁים

וְתֵשַׁע. רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר אֲרַבְעִים שְׁלִמִים הוּא לֹקֵה. וְהִיכֵן הוּא
לֹקֵה אֵת הִיתִידָה – הַמְכָּה הָאֲרַבְעִים שְׂאִינָה מִתְּחַלֶּקֶת לְשִׁלֵּשׁ, בֵּין

כְּתִפָּיו.

אֵין אוֹמְרִין אוֹתוֹ כַּמָּה מִלְּקוֹת יִכּוֹל לְסַבּוֹל וְלֹא לְמוֹת עַל יָדָם, אֵלָּא
בְּמִסְפַּר מִכּוֹת הָרְאוּיּוֹת לְהַשְׁתַּלֵּשׁ – לְהַתְּחַלֵּק לְשִׁלֵּשׁ. אֲמִידוּהוּ

שִׁיכּוֹל לְקַבֵּל אֲרַבְעִים מִלְּקוֹת, (וְלֹקֵה) [וְלֹקֵה] מְקַצֵּת מֵהֶם,

מכות. פרק שלישי – אלו הן הלוקין דף כב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קכג רש"י תוספות

משום הבערה — דאי הוה איהו מבעיר וחבירו מבשל — הוה תרווייהו חייבין, דמבעיר ומבשל אבות מלאכות. אלמא מידייב משום יום טוב שתיס, הבערה ובישול! הכי גרסינן: ואם איתא אהבערה לא ליחייב דהא איחייב ליה משום מבשל. **גיר הנשה של נבילה** — דלוקה אף משום נבילה שאכל. שלש על בישולו — בישול בשר בחלב, ובישול שלא לצורך יום טוב.

והבערה שלא לצורך, ושתיס על אכילתו — אכילת גיד, ואכילת בשר בחלב. ואם איתא דמפקת הבערה ומעיילת אכילת נבילה, הוה איסור שלישי על אכילתו. ואזהרת עצי הקדש מהבא — "ואשריהם תשרפון באש..." לא תעשון כן לה' אלהיכם. השמר בנגע הצרעת — ואמרין (שבת קלג,א): בקרצץ בהרתו הכתוב מדבר, ו"השמר" הוא לא תעשה. נילקי נמי — כגון שהיו כלי מחרישה מעצי אשירה. קוצץ אילנות טובות — בהליכתו. מי קא חיילא עליה — הא הוה לא נשבע שלא יבטל המצוה, ונפקא לן מ"להרע או להטיב" שבטועות (כה,א) דאין זו שבועתו מיגו דחיילא עליה שבועה כו' — היינו איסור כולל. ואיסור מוסף — כגון שבחתיכה עצמה נוסף איסור, כגון אילו נוסף על היום טוב איסור על ידי שבועה זו. והוה ליה מוסף, דומיא דאשת איש ונעשית חמותו, דמוסף הוא, דמעיקרא קיימא ליה בחק והשתא קיימא ליה בסקילה. אי נמי חלב דנותר, מעיקרא קאי עליה באיסור חלב והשתא איתוסף עליה איסור נותר. ואיסור כולל היינו שאין איסור נוסף על החתיכה, אלא כולל אחרים באיסורא. כגון שנשא אחות חמותו, דמיגו דמיתסר בכולהו אחוותא איסר נמי בחמותו משום אחות אשה. אי נמי, כגון חמותו ונעשית אשת איש, דמיגו דכיליה כולי עלמא באיסור אשת איש כללה נמי לדידה לחייבו שתיס. בגזיר שמשון — על ידי מלאך קיבל נזירות עליה, דההוא אין לו שאלה, דצווי שלמעלה הוא. גזיר שמשון בר פטמי למתים הוא — כלום אסור הוא להיטמא למתים אדם שמקבל נזירות על ידי מלאך? הא אמרינן במסכת נזיר (ד,ב): שמשון הותר ליטמא למתים, ובעי לאפוקי מהאי קרא "ויך מאה וחמשים" וגו', ופרקי ליה: אימא דשוינהו גוססין! אלא גמרא. ואית דמפרשי גזיר שמשון — גזיר מן הבטן. וקשיא לן: הדיא נמי בשאלה איתיה, שהיה אביו יכול לישאל עליו. ואפילו מת אביו, בשאלה מיהא הוה ההוא שעתא! המרביע שור פסולי חמוקדשין — שנפדה, אפילו על מינו — לוקה, שהרי גוף אחד ועשאו הכתוב שני

אלא הכא במאי עסקין שבישלו בעצי הקדש — ואם תאמר: לילקי משום חזיר במעילה באזהרה! יש לומר: דלא חשיב אלא לאו דאיתנהו בפחות משוה פרוטה. **מתקף** לה רב אשעיא וליחשוב נמי משום זורע בנחל איתן — קשה: דהשתא פרץ טובא (ונפרץ דלא) וליחשוב ולא) משני מידי וצריך לומר דעל כרחך דתנא תנא ושייר. ולעיל קאמר: אלא תני תנא שמונה ואת אמרת תנא ושייר! ואמר דה"ס: דלא דמי לעיל, דקתני שמונה ומני יום טוב בחד, ואם איתא דאיכא תו מלקות משום יום טוב היה לו למנותן בשתיס. אבל הכא יכול להיות דלא איירי תנא למיחשב כל גזיר גזיר דזרע בנחל איתן מוחק את השם.

אמר ליה כגון דאמר שלא אחרוש בין בחול בין ביום טוב — וקשה: דאבתי ליתא בלאו וזון, כדפרקי פרק שלישי דשבועות (כד,א) גבי "שלא אוכל נבילה ושחוט", דפרקי: מי איתא בלאו וזון ואולי יש לומר דמשכחת לה בזה, כגון עפר תיחוח, דלית בה חיובא מן התורה באותה חרישה. **שהרי** גוף אחד ועשאו הכתוב שני גופים — הקונטרס פירש כגוססו. ורבינו חם פירש בענין אחר, כמין חומר, דכתיב ביה "כעבי וכאיל" שהם שני מינים. ובוה הפירוש מיושב דאמרינן בבכורות (לג,א): תלתא "עבי ואיל" כתיבי בו, חד לכדרב יצחק וחד לכדרבי (יהושע) והושעיא, ופירוש הקונטרס לא אתפרש למילתייהו. והשתא ניחא הא דרבי יצחק ורבי יהושע (והושעיא) דהכא. **המנהיג** בשור פסולי המוקדשים לוקה — דלוקה אי מושך השור משיו בגופו, אבל בלא המשכה אין לוקה בהנהגה, דאם לא כן לעולם לא יוכלו להנהיג שור פסולי המוקדשים ממקום אחר.

הא

הקוצץ אילנות טובות, ואזהרתיה מהבא: "פי ממונו תאכל ואתו לא תכרת!" אמר ליה רבי ועירא לרבי מני: וליחשוב נמי בגזן דאמר "שבועה שלא אחרוש ביום טוב!" - התם לא קא חלה שבועה, מושבע ועומד מזה סיני הוא. אמר ליה: בגזן דאמר "שבועה שלא אחרוש בין בחול בין ביום טוב", דמגו דחלה עליה שבועה בחול - חלה עליה נמי ביום טוב! - מידי דאיתיה בשאלה לא קתני. - ולא? והרי הקדש! - בבכור. - והרי גזיר! - בגזיר שמשון. גזיר שמשון בר איטמוי למתים הוא? - אלא, האי תנא איסור פולל לית ליה. אמר רבי הושעיא: המרביע שור פסולי המוקדשים לוקה שנים. אמר רבי יצחק: המנהיג בשור פסולי המוקדשים - לוקה, שהרי גוף אחד הוא ועשאו הפתוב פשני גופים. **משנה** כמה מלקין אותו - ארבעים חסר אחת, שנאמר "במספר ארבעים" - מגזן שהוא סמוך לארבעים. רבי יהודה אומר: ארבעים שלימות הוא לוקה, והיכן הוא לוקה את היתירה - בין פתפיו. אין אומדין אותו אלא במכות ראויות להשתלש. אמרוהו לקבל ארבעים ולוקה מקצת, ואמרו

גופין. דתורת חולין ותורת קדשים יש עליה תורת חולין — שמותר באכילה מחוץ לפתח אהל מועד כאילו לא הוקדש מעולם, ותורת קדשים — שאסור בגזיה ועבודה, כדאמרינן בספרי: "בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר" במה הכתוב מדבר? אם בבשר תאזה — הרי כבר אמור "כי ירדכיב ה' אלהיך את גבולך וגו' כי תאזה נפשך" וגו', אם באכילת קדשים — הרי כבר אמור "כי אם במקום וגו' שם תעלה" וגו', הא אין הכתוב מדבר אלא בפסולי המוקדשין שנפדו, "ותזבח" — ולא גזיר, דאסור בגזיה ועבודה, "בשר" — ולא חלב, "ואכלת" — ולא לכלבך. והלכך אסור להרביע אפילו עם מינו משום כלאים, שמרביע חולין על קדשים או קדשים על חולין. וכן במנהיג אפילו מנהיג עם מינו, ואפילו מנהיג בפני עצמו — חולין וקדשים הוא, וחייב משום כלאים דחרישה, דהוא עצמו כלאים, שעשאן הכתוב שני גופין. ולא שמעתי רביה מנחם דחולין וקדשים כלאים זה בזה, דבר תימה הוא. **משנה** שנאמר במספר ארבעים — והפילו השופט והזכרו לפניו כדי רשעתו במספר" (דברים כז) וסמך ליה "ארבעים יכנו", ודרשין כמאן דכתיב במספר ארבעים — מנן שהוא סוכם את הארבעים. כדמפרש בגמרא, דמדלא כתיב "יכנו ארבעים במספר", אלא "במספר ארבעים יכנו", שמעינן דהכי קאמר: מנן הסוכם הארבעים — חשבון המשלים סכום של ארבעים, שגורם לקרות אחריו ארבעים, והיינו שלשים ותשע. ראויות להשתלש — בגמרא מפרש. ואמרו

הא דאמדרוהו ליומי - בו ביום שאמדרוהו לקבל חזרו ואמדרוהו שלא יוכל - אז אמרה
מתניתין דלוקה. דאי לא לקי - אולין בחר אומד ראשון, ונמתין לו עד שיבריא
וילקה כמו שאמדרוהו. אבל אם אמדרוהו אומד שני למחר - שמא הכחיש אחר הראשון,
ואולין בחר האחרון ופטור, שהרי אמדרוהו שאין יכול ללקות כלל. וכן מדינא סיפא,
אמדרוהו מתחלה לקבל שמונה עשרה, ובו ביום
אמדרוהו לקבל כולם - אולין בחר השני ולוקה. ¹
אם לא לקה כבר כל השמונה עשרה. וברייחא ²
באמדרוהו ביום אחרון, אבל אומד ראשון היה
טעות, ואולין בחר בתרא. ³

רבי ⁴
השתא דכתיב "במספר ארבעים" - מנין שהוא סוכם את הארבעים. אמר רבא: כמה מפשיאי
שאר אינשי, דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה, דאילו בספר תורה כתיב
ארבעים - ואתו רבנן בצרו חדא. "רבי יהודה אומר ארבעים שלמות" וכו'. אמר רבי יצחק:
מאי טעמא דרבי יהודה - דכתיב "מה המפות האלה בין ידיך ואמר אשר הכתי בית
מאהבי". ורבנן: ההוא בתינוקות של בית רבן הוא דכתיב. "אין אומדין אלא במפות
הראויות" וכו'. לקה - אין, לא לקה - לא. ורמינהו: אמדרוהו לקבל ארבעים, וחזרו ואמדרו
שאר יוכל לקבל ארבעים - פטור. אמדרוהו לקבל שמונה עשרה וחזרו ואמדרוהו שישכיל
לקבל ארבעים - פטור! אמר רב ששת: לא קשיא, הא - דאמדרוהו ליומי, הא - דאמדרוהו
למחר וליומא אחרא. משנה עבר עבירה שיש בה שני לאוין, אמדרוהו אומד אחד - לוקה
ופטור, ואם לאו - לוקה ומתרפא, וחזרו ולוקה. גמרא והתניא: אין אומדין אומד אחד לשני
לאוין! אמר רב ששת: לא קשיא, הא - דאמדרוהו לארבעים וחדא, הא - דאמדרוהו לארבעים
ותרתי. משנה כיצד מלקין אותו? כופה שתי ידיו על העמוד היקף והיקף, וחזן הכנסת
אוחז בכנגדיו, אם נקרעו - נקרעו, ואם נפרמו - נפרמו, עד שהוא מגלה את לבו. והאבן
נתונה מאחוריו. חזן הכנסת עומד עליו, ורצועה בידו של עגל, בפילה אחד לשנים ושנים
לארבעה, ושתי רצועות של חמור עולות ויורדות בה. ידה טפח ורחבה מפתח, וראשה מגעת
על פי כריסו. ומכה אותו שליש מלפניו ושתי ידות מלאחוריו. ואינו מכה אותו לא עומד ולא
יושב, אלא מוטת, שנאמר "הפילו השפט". והמכה מכה בידו אחת בכל כחו, והקורא קורא:
"אם לא תשמר לעשות וגו' והפלא ה' את מכתך ואת מכות" וגו', וחזר לתחלת המקרא:
"ושמרתם את דברי הברית הזאת" וגו', וחזרתם: "והוא רחום יכפר עון" וגו', וחזר לתחלת
המקרא. ואם מת תחת ידו - פטור. הוסיף לו עוד רצועה אחת ומת - הרי זה גולה על
ידו. נתקלקל, בין ברעי בין במים - פטור. רבי יהודה אומר: האיש ברעי, והאשה במים.

גמרא

ואמדרו שאין יכול לקבל פטור - דכיון דנתבזה בבית דין ולקה קצת - סגי ליה
בהכי. אבל לא לקה, אלא אמדרוהו לארבעים וחזרו ואמדרו שאין יכול לקבל כולם
- לא מיפטר, דאין רשאי לגרוע האומד, אלא לוקה אחר זמן. והכי נמי אם אמדרוהו
לשמונה עשר, ומשלקה חזרו ואמדרו שיכול עדיין לקבל ארבעים - פטור משום
דלוקה. אבל לא לקה - רשאי להוסיף על
אומד ראשון. משנה כמה מפשיאי שאר
אינשי - כמה שוטים הללו, רוב בני אדם.
ורמינהו אמדרוהו לקבל ארבעים וחזרו
ואמדרו שאין יכול פוטרין אותו - אף על גב
דלא לקה, אלמא דלא שני בין לקה ללא
לקה. והכי נמי בין שאמדרוהו לארבעים בין
שאמדרוהו לשמונה עשרה לא עבדינן ליה
אלא אומד ראשון, וקשה בין מרישא ובין
מסיפא. הא דאמדרוהו ליומיה - מתניתין
באמדרוהו ליומיה לקבל ארבעים או שמונה
עשרה, והלכך כי חזרו ואמדרו בו ביום שאין
יכול לקבל או יכול - איגלא מילתא דאומד
שלום לא היה כלום כיון דבו ביום סתרו כל
מה שאמדרו, שהרי זה לא נשתנה ולא הכחיש
בשחות מועט כזה, ויש לומר דהם טעו
באומד. הלכך כי אמדו תחלה לארבעים
וחזרו ואמדרו בו ביום שאין יכול לקבל, אם
לקה מקצתן - פוטרין אותו שהרי נתבזה,
ואם לא לקה - הרי הוא כמי שלא אמדרוהו
כלל ועכשיו הוא דמעיניו בדיניה ואמרו אין
יכול, וממתנין לו עד שיבריא וידוי אומדן
אותו אומד הראוי לו. וכן אמדו תחלה
לשמונה עשרה ובו ביום חזרו ואמדרו שיכול
לקבל ארבעים - איגלא מילתא דטעו
באומד ראשון ואינו כלום. והלכך אם לקה
כבר כל השמונה עשרה - פוטרין אותו,
דכיון דיצא מבית דין כבר בדיון בית דין הוא
להחזירו. אבל לא לקה - רשאי להוסיף על
אומד ראשון, דאינו כלום. וברייחא
באמדרוהו למחר או ליומא אחרא - ליום
אחר, דההוא ודאי אומד גמור הוא, שיפה
עיניו שהיה יכול זה לקבל עד אותו יום כך
וכך מכות, אלא נשתנה והכחיש. הלכך כי

אמדרוהו לארבעים עד יום פלוני וכשהגיע יום פלוני אמדו שאין יכול לקבל כולם - אומד ראשון אומד גמור היה, והואיל ונשתנה ונתקלקל שאין יכול לקבל - פטור אף
על פי שלא לקה, שהרי נתבזה באותו אומד. וכי אמדרוהו נמי לשמונה עשרה עד יום פלוני, וכשהגיע יום פלוני אמדו שיכול לקבל ארבעים - אין לוקה אלא אומד ראשון,
דאומד גמור היה. כך נראה לרבי. לישנא אחרת: מתניתין דאמדרוהו ליומיה לקבל ארבעים, והלכך אין פוטרין אותו אלא אם כן לקה - דודאי ידא בו כח לקבל קצת מן
המכות. אמדרוהו לקבל ליום או ליומים - ודאי אין בו כח, ואם חזרו בהם פטור מיד. וכן קיבל רבי מח"ע. ולא נהירא, דמשום דאמדרוהו ליומיה אמאי בירא לך שיהא בו
כח לקבל קצת מן המכות? הם אומדין שאין יכול ואנן אמרינן לילקי ולימות? ועוד, דאם לקה אמרינן במתניתין, ולא דמלקין ליה לכתחלה. מפי רבי. משנה עבירה שיש
בה שני לאוין - כגון חרש בשור וחמור וכלאים בכרם. ואם לאו - דלא אמדרוהו אומד אחד, אלא ללאו אחד אמדרוהו תחלה - לוקה ומתרפא. גמרא אמדרוהו לארבעים
וחדא - כל מה שאומדין עליו עד שלשים ותשע חשבינן משום חד לאו, דכך הוא דינו למלקות ארבעים חסר אחת על לאו אחד. ואם מוסיפין עליו אפילו שלש מכות,
דהוה להו ארבעים ותרתי - חשובין אותן שלש אומד ללאו האחר. ואם לא הוסיפו אלא שתי מכות, דהוה להו ארבעים וחדא - לוקה שלשים ותשע משום לאו אחד
ומתרפא, וחזרו ולוקה, דמכות שאינן ראויות להשתלש לא מלקינן ליה. משנה על העמוד - עץ אחד נערץ בקרעה וגובה כנגד שתי אמות או אמה וחצי, והוא כפוף
ומוטה על אותו העמוד כאדם הנסמך על בריח דלת ותולה ידיו למטה, וכופתין לו ידיו בצדי העמוד. חזן - שמש הקהל. ולא שמעתין בו שום משמעות. נפרמו -
דשקשור"א בלעז, קריעה של תפירה. מאחוריו - של נידון. כפולה אחת לשתיים - ועוד רצועה אחרת כפולה לשתיים, היינו שתי רצועות שחן ארבע. ואותן השתי
רצועות עולות ויורדות בה. כלומר, אותן שתי רצועות היו תלויות באמצע הרצועה. ושל חמור, לקיים בהן "כא מי שמכיר אבוס בעליו" כו'. היה מכה - וכשהוא מגביה
ידו ומוריד חן עולות ויורדות. כך קיבל רבי מעיקרא, ולא נהירא. לשון אחר מפי רבי: עולות ויורדות - כן דרך תפירה של רצועה, תוחב ראש רצועה בנקב כנגד מטה וחזרו
ותוחב בנקב אחר דרך מעלה, ונראה כמעלה ומוריד. ידה טפח - מקל שתלחיה בה ארכה טפח. רצועה עצמה רחבה טפח. ומגעת עד פי כריסו - כשמשריף כך כשכשהו
מכה כלה ראשה של רצועה בפי כריסו, בתחלת כריסו. שהמכה עומד בצד המוכה ומכה אותו ברוחב גבו, הלכך אורך הרצועה ברוחב כל גבו עד מקום שמתחיל שם הכרס.
ואף על גבי דאמרן לעיל האבן נתונה לה לאחוריו, אף על פי כן היה הוא משלחף עצמו לצד צדו וזהו מכה ברוחבו. שליש מלפניו - על הבטן, ושתי ידות מאחוריו. בגמרא
מפרש טעמא. והקורא קורא אם לא תשמור - הא מיפשט פשיטא לך דבעי קריאה, כדאמרן ובריתות (יא.א): "בקורת תהיה" - בקרייה תהא. דלחכי קתני הכא וחקורא.
אם מת תחת ידו פטור - דשליח בית דין הוא, ואמרן לעיל (מכות ח.א): יצא האב המכה את בנו ושליח בית דין. הוסיף לו רצועה - על האומד, ומת - הרי זה גולה
על ידו. ולא דמי להכזה עשרה בני אדם בעשר מקלות, דאמרין ב"הנשרפין" (סנהדרין עתא) כולן פטורין, דההוא אוקימנא לה בגוסס בידי אדם. נתקלקל כו' פטור -
דכתיב "ונקלה", ודרי נקלה.

מכות דף כב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (לים שבת קודש) קכה

משנה

משנתינו מבארת דין מי שהתחייב כמה מלקויות, באיזה אופן יכולים להלקותו כמה מלקויות, ובאיזה אופן רק מלקות אחת: **עבר עבירה שיש בה משום שני לאוין**, כגון שחרש בשור וחמור בכלאים בכרם, ואמרוהו **אומד אחד** לשני הלאוין, ומצאו שיכול ללקות יותר מכדי לאו אחד, לוקה כשיעור שאמרוהו, ופסוק מהשאר, **ואם לאו**, שאמרוהו שיכול ללקות רק על לאו אחד, לוקה על לאו אחד, ומתירא מהמלקות, וחוזר ולוקה על הלאו השני.

גמרא

שנינו במשנה, שאפשר לאמוד מלקות עבור שני לאוין יחדיו. מקשה הגמרא: והתניא בברייתא, **אין אומדין אומד אחד לשני לאוין**, אלא צריך לאמוד לכל לאו לחוד. מתרצת הגמרא: **אמר רב ששת, לא קשיא, הא** – הברייתא שאין אומדים לשני לאוין, מדובר דאמרוהו שראוי **לארבעים** וחדא מלקות, ושלישים ותשע מקבל על לאו אחד, שכך ראוי ללקות עליו, ונשאר ביכולתו לקבל על הלאו השני רק שתי מלקות. ואין יכולות להתחלק לשלוש, ולכן לוקה כעת רק על לאו אחד. **הא** – המשנה שאומדים לשני לאוין, מדובר דאמרוהו **לארבעים** ותרתי מלקות, ואחר שלקה שלשים ותשע נשאר שלש הראויות להשתלש, ולוקה אותם על הלאו השני, ונפטר בזה.

משנה

המשנה מבארת סדר ואופן הלקאת החייב מלקות. מבררת המשנה: **ביצר מלקין אותו** – את החייב מלקות. מבארת המשנה: שליח בית הדין בופת – קושר את שתי ידיו של הלוקה על העמוד – עץ הנעוץ בקרקע בבית הדין תליף ותליף משני צידי העמוד, ותון הפגסת – שמש הקהל אוהו בבגדיו למעלה במקום בניית ראשו, ומושכם בחזקה, אם נקדעו שלא במקום התפר, נקדעו, ואם נפרמו במקום התפר, נפרמו, עד שהוא מנגה את לבו. והאבן נתונה מאחוריו של הנידון, תון הפגסת עומד עליו – על האבן, ורצועה בידו, ואותה רצועה מעור של עגל היא, ובפולה אחד לשנים – רצועה אחת כפולה לשנים, ושנים לארבעה – ושתי רצועות שכופלים לשנים הרי ארבע, ושתי רצועות של חמור עולות ויורדות בה בשעה שמלקה, ויה – המקל שבו תלויה הרצועה, אורכו טפה, ורחבה של הרצועה טפה, וראשה של הרצועה מנעת בשעה שמלקה על גבו על פי – (תחילת) בריסו, כדי שכשכמה מאחוריו לא תגיע המכה לפניו, וכשכמה לפניו לא תגיע המכה לאחוריו. ומכה אותו חון הכנסת שלש מלקות מלפניו – על בטנו, ושתי ידות – שתי שליש מלקות, מלקה מלאחוריו – על גבו. ואינו מכה אותו לא כשהנלקה עומד ולא יושב, אלא כשהוא מופה – כפוף על העמוד, שנאמר (דברים כה ג) **והפילו השופט והקהן**, הרי שבשעת ההלקאה צריך להפילו. והמכה מכה כשהרצועה בידו אחת, ומכה בכל כחו. והקורא את הפסוקים קורא את הפסוק (דברים כח ח) **ואם לא תשמור לעשות וגו'** את כל דברי התורה הזאת הקטובים בספר הזה ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את ה' אלהיך. והפלא ה' את מכותיו ואת מכות וגו' וזרע מכות גדלות ונאמנות תולים רעים ונאמנים. וחוזר לתחלת המקרא. ועוד קורא את הפסוק (דברים כט ח) **ושמרתם את דברי התורה הזאת וגו'** ועשייתם אתם למען תשכילו את כל אשר תעשו. והותם – ומסיים בפסוק (תהלים עז לח) **והוא רחום יכפר עון וגו'** ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו. וחוזר לתחלת המקרא שוב, עד שייסיים המלקה להלקותו את המלקות הראויות לו. ואם מת הנלקה תחת ידו של המלקה, פסוק המלקה מגלות. אך אם הופקע לו בשוגג עוד מכת רצועה אחת, ומת מחמתה, הרי זה גולה על ידו, כדין רוצח בשגגה. אם נתקלקל הנלקה מחמת המלקות בין בריעי – שיצא ממנו רעי, בין במים – מי רגלים, פסוק מהמשך המלקות, כיון שכבר התבזה רבי יהודה אומר, האיש רק אם התקלקל בריעי נפטר, והאשה גם אם התקלקלה במים.

ואמרו שוב שאין יכול לקבל ארבעים, פסוק מלקבל עוד, כיון שכבר לקה קצת והתבזה בבית דין. וכן אם אמרוהו שיכול לקבל רק שמונה עשרה מלקות, ומשלקה את כולם אמרו שיכול לקבל ארבעים, פסוק מלקבל עוד, כיון שכבר לקה בבית דין.

גמרא

שנינו במשנה, שמלקים רק שלשים ותשע, אף שבפסוק כתוב ארבעים. הגמרא מבררת טעם הדבר. שואלת הגמרא: **מאי טעמא לוקה רק שלשים ותשע**, הרי בפסוק כתוב (דברים כה ג) **ארבעים יבנו**. משיבה הגמרא: **אי בתיב** – אם היה כתוב שלוקה **ארבעים במספר**, הוה אמין – הייתי אומר, שפירושו ארבעים במנינא – שילקו תוך כדי ספורים ארבעים מלקות, אך השתא דבתיב – עכשיו שכתוב **במספר ארבעים** לומדים אנו, שהכוונה למנין שהוא סוכם את הארבעים – שהוא משלים את סכום הארבעים, שהוא גורם לומר אחריו מספר ארבעים, והיינו שלשים ותשע. אמר רבא, כמה מפשאי שאר אינשי – כמה טיפשים רוב האנשים, דקיימי מקמי – שהם קמים מפני ספר תורה העובר לפניהם, ולא קיימי מקמי נכרא רבה – ואינם קמים מפני אדם גדול בתורה, והשכל נותן שיותר צריך לכבד אדם גדול, כיון דאילו בספר תורה בתיב בפשטות שהעובר על ציווי התורה לוקה ארבעים, ואתו רבנן בצרו חדא – והגיעו חכמים והפחיתו מכה אחת, והעמידו את המלקות על שלשים ותשע. שנינו במשנה: רבי יהודה אומר, ארבעים שלימות וכו' הוא לוקה, ודיכן הוא לוקה את היתירה, בין כתפיה. הגמרא מבארת טעמו: אמר רבי יצחק, **מאי טעמא דרבי יהודה, דבתיב** (זכריה יג ו) **ואמר אליו מה המכות האלה בין ידך**, ואמר אשר הבתי בית מאהבה, הרי שבית דין מלקים גם בין הכתפים, שהוא בין הידים, והיינו המכה הארבעים. שואלת הגמרא: ורבנן הסוברים שלוקים רק שלשים ותשע, איך פירשו את הפסוק שלוקים בין הידים. משיבה הגמרא: **הוא** – הפסוק הזה, בתינוקות של בית רבן הוא דבתיב, שמכים אותם כדי לחנכם בדרך הישר, אך בית דין אינם מכים בין הידים. שנינו במשנה: אין אומדין אלא במכות הראויות וכו' להשתלש, אמרוהו לקבל ארבעים ולקה מקצת, ואמרו שאין יכול לקבל ארבעים, פסוק. הגמרא מבררת באיזה אופן נפטר ממלקות. מדייקת הגמרא: במשנה משמע, שרק אם לקה מקצת, אין – אכן נפטר ממלקות, אך אם לא לקה כלל, ואמרו שאינו יכול לקבל ארבעים, לא – אינו נפטר ממה שיכול לקבל. שואלת הגמרא: ורמינהו – ואקשה סתירה על משנתינו מברייתא, אמרוהו שיכול לקבל ארבעים מלקות, וחזרו ואמרו שאין יכול לקבל ארבעים, פסוק מזמלקות. ועוד נאמר בברייתא, אמרוהו שיכול לקבל רק שמונה עשרה מלקות, וחזרו ואמרוהו שיכול לקבל ארבעים, פסוק מלקבל ארבעים, ומקבל רק שמונה עשרה כפי האומד הראשון. הרי שגם כשלא לקה נפטר מהאומד החמור מחמת האומד הקל. מתרצת הגמרא: אמר רב ששת, לא קשיא, הא – במשנתינו, מדובר באופן דאמרוהו ליומי – שבאותו היום שאמרוהו לארבעים, אמרוהו שאינו יכול לקבל כלל, וודאי שהאומד הראשון היה טעות, שלא השתנה בזמן קצר, ואינו נחשב לאומד כלל, וממתינים שיבריא ויאמרוהו שוב, אלא שאם לקה מקצת נפטר מחמת שהתבזה בבית דין. ובסיפא שבתחילה אמרוהו לשמונה עשרה ובו ביום חזרו ואמרוהו לארבעים, ודאי שהאומד הראשון אינו כלום, ואם כבר לקה הכל, בזין בית דין הוא להחזירו שוב, ופסוק, אך כל שלא לקה הכל, מוסיפים להלקותו עד ארבעים. הא – בברייתא, מדובר דאמרוהו לקמה וליזמא אותה – שאמרוהו שיכול ללקות עד מחר או יום אחר, וכשבאו להלקותו אמרוהו שנית וראו שהשתנה, ונוקטים שהאומד הראשון אינו טעות אלא שכעת השתנה כחו, ואם אמרוהו תחילה לארבעים ולבסוף אמרו שאינו יכול לקבל הכל, פסוק מלקות כיון שכבר התבזה באומד הראשון, ואם אמרוהו תחילה לשמונה עשרה ולבסוף לארבעים, לוקה רק כפי האומד הראשון, כיון שהיה אומד גמור.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 יד. מן הדין אין צריך להכביד הפתילה על השלהבת קודם שידליקנה כדי שתהיה מחורכת ותרליק יפה אבל
2 נהגו הנשים להדליק הפתילה ולכבותה¹² כדי שתהיה מחורכת קודם שתדליקנה לשם מצוה כדי שתאחז
3 בה האור יפה בין בנר של שמן בין בנר הפרוך ומנהג יפה הוא¹³:

חלק ב סימן רסד, דיני הפתילה והשמן סעיף יד

הלכתא רבתא

- כט] נהגו הנשים - היינו שאין חיוב בזה, והנשים מעצמן נהגו כן (ויש שנהגו שהבעל יכהב הפתילות)¹³⁵.
ל] ולכבותה - נזהרים שלא לכבות הנר בפיו - אלא בידו
או על ידי דבר אחר¹³⁶.
ומנהג יפה הוא - יש שאינם נוהגים להכהב הנרות קודם הדלקה, ואדרבה מקפידים שלא להכהבם¹³⁷.

צינונים והוספות

- ומהבהב הפתילות של הנרות שהדליקה הרבנית הצ' תחי' בביתו בחדר שהי' ישן בו, ובמשנ"ב ס"ק כח (לגבי הבהוב הפתילה): וזה יעשה האיש מתחלה ויהיה תועלת שלא תשהה האשה בהדלקתה בהגיע זמנה.
(36) כף החיים י"ד סי' קטז ס"ק קטו: ארז"ל אל יכבה הנר בפיו ודמו בראשו, והא דנוהגין הנשים בערב שבת לכבות את הנרות בפיהם, שומר מצוה לא ידע דבר רע.
(37) מרשימת כ"ק אדמו"ר (רשימת היומן ע' קלט): לא נהגין להכהב נר של שבת קודם ההדלקה.
ובשו"ת חיי הלוי (ח"ג סי' יח) הביא: וראיתי עוד בעולת חודש (קונטרס לו) שכתב האדמו"ר מסוליצא שליט"א דהנרות כהיום מתוקנים מבית החרושת שפתלתם מפוזרים בראשיהם להיות קלים לאחוז בהם האור, ואדרבה אם מדליקן ומכבן שוב אינם קלים כל כך לחזור ולהדליקן כמו שהיו מתחילה, וממילא יש לומר שהכנתן למצוה יהיה רק תיקון לתוך המנוחה, ולגדל הפתילה שתהא נכון ומוכן להדלקה, ובזה יש להבעל חלק בהמצוה.
35) קיצור הלכות משוע"ר סי' רסג הערה 51, והוסיפו שהוא רק שכן נהגו בפועל אמנם על פי הארז"ל התיקון שיש לעשות בפתילות - יעשהו הבעל, והוא על פי המבואר בשוע"ר שם סעיף ה שאף אם ירצה הבעל להדליק בעצמו האשה קודמת ומכל מקום טוב שהוא יתעסק בתיקון הפתילות והנרות וגם ידליק בשאר חדרים שאין אשה מדלקת שם, ונתבאר שם (קיצור הלכות הנ"ל) שכשמדליקים בנרות מוצקים - תיקון הפתילה הוא ההבהוב.
אמנם בקובץ אהלי שם ח ע' רפח כתב שנהגו הנשים הוא בדוקא, ואינו חלק מתיקון הפתילות והנרות - משום שזהו מעין התחלת הדלקת הנרות "כדי שתאחז בה האור יפה" (כדמוכח גם מזה שענין זה הביאו רבינו בסי' רסד (ולא בסי' רסג) שמיירי בהדלקת הנרות בפועל, והרי הדלקת הנרות שייכת לנשים, משא"כ תיקון הפתילות שרק מכין הנרות להדלקה - יכולים הגברים לעשות זאת. ע"כ.
אמנם רבים נהגו שהבעל יכהב הפתילה, וראה בס' דרכי חיים ושלום' (מונקאטש) אות שס: קודם הדלקת נרות הי' מכין

שולחן ערוך - הלכות נטילת ידים

- ומכל מקום אם בשעה שהבוצע היה מברך המוציא היה אחד מהמסובין נוטל ידיו וכיון לברכת המוציא ואח"כ ניגב ידיו ויברך על נטילת ידים יוצא בברכת הבוצע וא"צ לחזור ולברך ברכת המוציא שברכת על נטילת ידים אינה חשובה הפסק בין המוציא לאכילה לפי שהוא צורך הסעודה:
יא שכתב ואכל ולא בירך המוציא אם נזכר בתוך הסעודה מברך על מה שיאכל מעתה ואם לא נזכר עד שגמר סעודתו אין מברך על מה שאכל שברכת הנהנין דומה לברכת המצות שאין מברכים אלא עובר לעשייתן ולא אח"כ אלא א"כ היא מצוה שאי אפשר לברך עליה עובר לעשייתן כמו שנתבאר בסי' קנ"ח ויש מי שחילק בין ברכת הנהנין לבין ברכת המצות שיכול לברך אח"כ אם לא בירך לפנייהם ואע"פ שהעיקר כסברא

- 1 י ואפילו אחר שטעם המברך אם שח אחד מהמסובין קודם
2 שיטעום צריך המשיח לחזור ולברך לעצמו אם שח בדבר
3 שאינו מענין צרכי סעודה כי לא תהא שמיעתו הברכה מהמברך
4 גדולה מהמברך עצמו והיה משיח בין ברכה לאכילה שהיה
5 צריך לחזור ולברך משום שהפסיק בין ברכה לאכילה ואף זה
6 הפסיק בין שמיעה לאכילה שהשומע כמברך.
7 וכן רבים שעושים מצוה אחת ואחד מברך לכולם אם הפסיק
8 אחד מהם בין שמיעת הברכה לעשיית המצוה אע"פ שהמברך
9 כבר עשה המצוה תיכף לברכתו אין זה מועיל לזה שהפסיק
10 בינתיים וצריך הוא לחזור ולברך לעצמו.

1 הראשונה טוב לחוש לדבריו בברכת הנהנין שאפשר לו לאכול
2 עוד מעט ויברך בתחילה ויוצא לדברי הכל:

3 **יב** אם הוא מסופק אם בירך ברכת המוציא אם לאו אינו חוזר
4 ומברך כי ברכת המוציא מדברי סופרים וספק דברי סופרים
5 להקל ואינו רשאי להחמיר על עצמו אלא שלא לאכול אבל לא
6 לברך שלא ליכנס לספק ברכה לבטלה:

7 **יג** אם במקום ברכת המוציא בירך שהכל נהיה בדברו או
8 שאמר בריך רחמנא מלכא (דעלמא) מריה דהאי פתא
9 ואפילו לא הזכיר שם הפת כלל שאמר מריה דהאי והיתה הפת
10 מונחת לפניו יצא ואינו נקרא משנה ממטבע שטבעו חכמים כיון
11 שבירך על הפת שאוכל והזכיר שם ומלכות בברכתו כי רחמנא
12 הוא שם ה' בבבל (אע"פ שבתרגום הוא כינוי של רחום):

13 **יד** רבים שנתוועדו לאכול אחד מברך לכולם והשאר יכוונו
14 לבם לשמוע ויענו אמן והמברך יכוין לאמן שאומרים
15 ואפילו הם שנים לבד שבברכת המזון כל אחד מברך לעצמו
16 אחד מהם מברך המוציא לפי שבסוף הסעודה הם מתפרדים זה
17 מזה לפיכך אינן מצטרפין לברכה אחת אלא בזימון שלשה
18 משא"כ בתחלת הסעודה שהם מתחברים וקובעים עצמן לאכול
19 יחד:

20 **טו** במה דברים אמורים כשהסיבו על המטות שהוא דרך קבע
21 שכן היה מנהגם כשמתחברים לאכול בחבורה אחת היה
22 כל אחד מיסב על מטתו ולא היה קבע סעודה בלא הסיבה אם
23 הם אורחים הסועדים אצל בעל הבית שדרך לתת לכל אחד
24 ואחד בפני עצמו על השולחנות הקטנים אשר לפני כל אחד
25 ואחד ואינם יודעים קביעותם עד שהסיבו יחד אבל אם יושבין
26 בלא הסיבה על המטות עדיין אינן קבועים יחד וכל אחד מברך
27 לעצמו אבל בעל הבית עם בני ביתו אע"פ שישבו בלא הסיבה
28 הרי הם קבועים ביחד לפי שכל בני הבית נגזרים אחר בעל
29 הבית ואחד מברך לכולם ואפילו בני חבורה שאינם בעל הבית
30 עם בני ביתו אם אמרו נאכל כאן או במקום פלוני כיון שהכינו
31 מקום לאכילתם הרי נקבעו יחד אפילו לא הסיבו ולא אמרו

32 שצריכין הסיבה אלא כשישבו פתאום בלי שום אמירה תחלה
33 לאכול יחד במקום זה.

34 ועכשיו שאין אנו רגילין בהסיבה הרי ישיבתנו בשולחן אחד או
35 בלא שולחן במפה אחת חשובה קביעות אפי' לבני חבורה כמו
36 הסיבה בימיהם אבל אם אינם יושבין על שולחן אחד או מפה
37 אחת אינן קבועים יחד אפי' הכינו מקום לאכילתם ואפי' בעל
38 הבית עם בני ביתו.

39 והשמש אע"פ שאינו קבוע בשיבה אצל השולחן אלא עומד
40 ומשמש ואוכל בלא קבע שהולך ובא תמיד באמצע אכילתו
41 יוצא בברכת הבוצע לפי שדרכו בכך וזו היא קביעתו לעמוד
42 לשרת ולאכול:

43 **טז** במה דברים אמורים שצריך שולחן אחד או מפה אחת
44 בבית אבל בשדה די בהכנת מקום שיאמרו נאכל כאן או
45 במקום פלוני ואפילו היה כל אחד רוכב על בהמתו ואוכל
46 מכרו כיון שעמדו במקום אחד נקבעו יחד אע"פ שלא ירדו
47 מהבהמות.

48 אבל אם היו הולכין ואוכלים לא נקבעו אע"פ שאמרו נאכל יחד
49 ואפילו מהלכין ברגליהם ואוכלים מכר אחד אבל אם הולכים
50 בספינה אחת ואמרו נאכל נקבעו באמירה זו אפילו כל אחד
51 אוכל מכרו ואפילו שלא על מפה אחת אבל אם יושבים בעגלה
52 יש להסתפק אם דינם כרוכבים על גבי בהמה שהעגלה ג"כ
53 מהלכת משא"כ בספינה שהיא אינה חשובה מהלכת אלא המים
54 הולכים תחתיה והיא נחה לעולם על אותם המים או אפשר כיון
55 שהם יושבים בעגלה אחת מצטרפין משא"כ ברוכבים שאף
56 שהם יושבים הרי כל אחד הוא רוכב בפני עצמו.

57 ואם היו אוכלים בשדה מפורדים ומפורדים אף על פי שאוכלין
58 כולם בשעה אחת ומכר אחד כיון שלא קבעו מקום ואוכלין
59 מפורדין אין מצטרפין:

חלק א סימן קסז, מקום חזון הבציעה ומי הוא הבוצע סעיפים י"ט

לקוטי תורה

1 **תוכן הפרק:** התשוקה ליהנות מזיו השכינה בגן עדן
2 ועולם הבא נקראת עבודה "על מנת לקבל פרס"

3 **שוש תשיש ותגל העקרה בקבוץ בניה לתוכה**
4 **בשמחה. הנה במלת תשיש יש ב' פירושים. הא' לשון**
5 **פועל עומד, וקאי על העקרה, ותשיש לשון נקבה,**
6 **שהעקרה תשיש בעצמה ותגל בקבוץ בניה. והב'**
7 **לשון פועל יוצא, וקאי על הקב"ה, שאומר להקב"ה**
8 **לנוכח, אתה תשיש את העקרה וממילא היא תגל (כי**
9 **נכח לזכר היא שוה עם לשון נקבה נסתרת כידוע).**

10 בנוסח הברכה "שוש תשיש כו'" יש שני
11 פירושים: א) "תשיש" קאי על העקרה (האות ת' מורה

12 על לשון נקיבה (בלשון נסתר)), והוא "פועל עומד",
13 פירוש, שהעקרה פועלת בעצמה להיות במצב של
14 ששון וגילה. ב) "תשיש" קאי על הקב"ה, והוא "פועל
15 יוצא", פירוש, שאומרים להקב"ה (האות ת' מורה על
16 לשון נוכח) שהוא יפעל על העקרה שתהי' בששון
17 (ועי"ז היא תגל כו').

18 והנה ידוע שכשיש כמה פירושים בכתוב אחד (או
19 תיבה אחת) שבתורה, אין הם פירושים שונים ונפרדים
20 בלי שום קשר ביניהם, אלא כיון שכולם הם פירושים
21 בכתוב אחד (או תיבה אחת) בתורת אמת, יש בהם
22 נקודה פנימית משותפת ושווה.

1 וצריך להבין הקשר בין שני הפירושים הנ"ל
2 ב"שוש תשיש".

3 ולהבין זה יש להקדים תחלה ביאור ענין ותגל העקרה
4 בקיבוץ בניה, [דלכאורה לאו רישא סיפא], שאם היא
5 עקרה שלא ילדה מאין לה בנים שיקבצו לתוכה.

6 הפירוש הפשוט הוא שזו גופא היא הברכה, שיהיו
7 לה בנים ותחדל להיות עקרה. אבל מ"מ לשון תיבות
8 הברכה משמעו שבהיותה עקרה היא מקבצת לתוכה
9 את בני' שכבר נולדו לה.

10 והענין, כי הנה אמרו רז"ל על פסוק אשה כי תזריע
11 וילדה זכר, אשה מזרעת תחלה יולדת זכר איש
12 מזריע תחלה יולדת נקבה.

13 ולהבין זה בעבודת ה', הנה נודע שכנסת ישראל
14 נקראת בשם אשה והקב"ה נקרא בשם איש,
15 וכמ"ש ביום ההוא תקראי אישי בו'.

16 ידוע שהקב"ה וכנסת ישראל נקראים חתן וכלה
17 (ו"כל שיר השירים משל הוא לענין זה") - "או
18 נקראים איש ואשה כשהוא לאחר נישואין, שדברה
19 תורה כלשון בני אדם".

20 דכמו חתן וכלה "אהבתם נפלאה ביותר, והמקבל
21 (האשה) תשוקתו תמיד אל המשפיע (האיש), כמו ואל
22 אישך תשוקתך, וכן המשפיע אל המקבל כמ"ש על כן
23 יעזב איש כו' ודבק באשתו - כך הוא למעלה,
24 שהקב"ה נקרא איש וכנסת ישראל נקראת אשה,
25 דתשוקת כנסת ישראל להקב"ה היא בתמידיות,
26 בהתקשרות פנימית כמו "צמאה לך נפשי", ולכן
27 נקראת כלה, לשון "כלתה נפשי", וכן אהבת ה' לכנסת
28 ישראל היא תמיד כמ"ש אהבת עולם אהבתיך".

29 והנה כמו שבאיש ואשה על דרך משל, אשה
30 מזרעת תחלה יולדת זכר, כך הנה ככנסת ישראל
31 עם הקב"ה, כשהאשה היא כנסת ישראל מזרעת
32 תחלה, היינו בחינת אתערותא דלתתא מלמטה
33 למעלה, בחינת ואל אישך [זה הקב"ה] תשוקתך,
34 שהוא ענין הנקרא בלשון הקבלה בשם "העלאת
35 מיין נוקבין", ואח"כ נמשך אתערותא דלעילא
36 והמשכת "מיין דכורין", אזי יולדת זכר.

37 כשם שעל ידי יחוד איש ואשה נוצר ולד בהאשה,
38 כך על ידי "יחוד" והתקרבות הקב"ה לכנסת ישראל
39 (כשהקב"ה מאיר את נפש האדם באור אלקי) "נולדת"
40 עי"ז התעוררות אהבה בלב האדם אל הקב"ה.

41 וכשם שאמרו רז"ל לענין ולד גשמי, שהחילוק אם
42 הולד זכר או נקבה תלוי אם "איש מזריע תחילה" או
43 "אשה מזרעת תחילה" - כך הוא בנמשל, דב"יחוד"
44 והתקרבות בין הקב"ה וכנסת ישראל יש שני אופנים:
45 (א) כאשר "אשה מזרעת תחילה", פירוש, שבני
46 ישראל מתעוררים תחילה בנפשם ביגיעת עצמם, והיא
47 הנקראת בזהר "אתערותא דלתתא" (התעוררות
48 מלמטה) [ובספרי הקבלה נק' "העלאת מיין נוקבין
49 (מים נקביים)"] - ועל ידי זה, כמים הפנים לפנים
50 ומדה כנגד מדה, הקב"ה "זורע" אור אלקי עליין
51 ביותר בלב האדם, הנק' בזהר "אתערותא דלעילא"
52 (התעוררות מלמעלה) [ובספרי הקבלה נק' "המשכת
53 מיין דכורין (מים זכריים)"].

54 (ב) "איש מזריע תחילה" - שהתעוררות האהבה
55 בלב האדם מתחלת מן האיש זה הקב"ה, שהוא יתברך
56 ממשיך התעוררות בלב האדם בחסד חנם מלמעלה,
57 ונקראת בחינה זו "אתערותא דלעילא הנמשך לעורר
58 אתערותא דלתתא".

59 והבדל זה בין שני אופנים אלה, מהיכן מתחילה
60 ההתעוררות, מהאיש (הקב"ה) או האשה (בני ישראל),
61 גורם לשינוי בטיב ואיכות ה"הולדה" - היינו האהבה
62 לה' הנולדת בלב האדם - אם היא בבחינת "זכר" או
63 בבחינת "נקבה".

64 [והולך ומבאר גדר האהבה לה' הנקראת בחינת "זכר",
65 הנולדת בלב האדם כאשר "אשה מזרעת תחילה", היינו
66 כשהתעוררות להתקרב אל ה' מתחלת מיגיעת האדם
67 בכח עצמו:]

68 דהיינו שמולדת בחינת אהבה בנשמות ישראל
69 שמבחינת דבר [זכר], דהיינו בחינת אהבה רבה,
70 שהיא בחינת מי לי בשמים ועמך לא חפצתי,
71 פירוש, אפילו מה שעמך בקרוב לך.

72 בחינת "זכר" באהבת ה' היא אהבה גדולה
73 ועצומה לה', "בחינת אהבה רבה", כדאיתא בזהר שיש
74 שתי מדריגות (כלליות) באהבת ה', "אהבה רבה"
75 ו"אהבה זוטא".

76 [להלן יבאר הטעם שאהבה רבה נקראת בשם "זכר"].

77 וענינה של "אהבה רבה" הוא, כמ"ש "מי לי
78 בשמים ועמך לא חפצתי גו'", שהאדם אינו רוצה
79 בשום דבר, לא בשמים ולא בארץ, כי כל רצונו חפצו
80 ותשוקתו הם בה' לבדו.

1 ועומק הכוונה בזה, דלא רק שאינו רוצה שום דבר
2 מלבד אלקות, אלא עוד יותר, שגם באלקות גופא, אינו
3 רוצה ב"אורות וגילויים" נעלים של אלקות, אפילו
4 אלה המאירים בשמים (עולמות עליונים), אלא כל
5 חפצו ותשוקתו הם רק להכלל במהותו ועצמותו
6 יתברך ממש.

7 וזהו דיוק לשון הכתוב "ועמך לא חפצתי",
8 שהכוונה בזה היא לאורות וגילויים של אלקות, שהם
9 "עמך", היינו קרובים להקב"ה, שהרי הם אורות נעלים
10 ביותר, אלא שמכל מקום אין האדם חפץ בהם, אלא
11 רק במהותו ועצמותו יתברך.

12 [והולך ומפרט ענינם של האורות והגילויים הנקראים
13 "עמך":]

14 והיינו מ"ש כי עמך מקור חיים, שהם חיי העוה"ב
15 ותענוג אלקי שנמשך לנשמות בגן עדן, להתענג על
16 ה' מחמת השגתם והשכלתם בהשגה והשכלה
17 מופלאת מאד.

18 הכוונה ב"ועמך לא חפצתי" היא למ"ש "כי עמך
19 מקור חיים", שזהו האור האלקי שממנו הוא מקור
20 החיים של כל העולמות כולם, ופירוש ענין ה"חיים"
21 כאן אינו רק חיים במובן הפשוט (החיות והנפש של
22 כל הברואים שבכל העולמות), אלא גם חיים עליונים
23 כאלה שבהם ניכר באופן גלוי האלקות שבחיים אלה,
24 וכמו חיי הנשמות בגן עדן, שיושבין ונהנין מזיו
25 השכינה, שזיו השכינה המאיר בנפשם מביא אצלם
26 עונג נפלא באלקות, וכמבואר בכמה מקומות שעונג
27 הנשמות בגן עדן הוא "תענוג ההשגה", "כנודע שעונג
28 הנשמות בגן עדן הוא מהשגת סודות התורה שעסק
29 בעוה"ז בנגלה, כדאיתא בזוהר הק' פ' שלח ובגמ'
30 בעובדא דרבה בר נחמני", דהיות ששם משיגים
31 אלקות באופן מופלא, ולכן הם מתענגים בעונג עצום
32 ונפלא.

33 ועם כל זה אין השגה זו מנעת אלא בבחינת "עמך"
34 ["כי עמך מקור חיים"], שהוא דבר הטפל ובטל
35 אצלך, ולא "אתה" [היינו מהותו ועצמותו יתברך]
36 ממש, כי [הקב"ה בכבודו ובעצמו] לית מחשבה
37 תפיסא ב' כלל, אלא השגתם הוא בבחינת "זיו
38 השכינה", זיו והארה בעלמא.

39 שפע החיות האלקי המתפשט ממנו יתברך נקרא
40 בשם "אור", לפי שהוא כמשל אור וזיו השמש
41 המתפשט מן השמש, שאין בזיו השמש מאומה

42 ממהות כדור השמש, ואינו אלא דבר חיצוני בלבד
43 (שלכן אין אור וזיו השמש עושה שום שינוי בהשמש
44 עצמו, דאין שום גרעון בעצם השמש מחמת
45 התפשטות האור ממנו, לפי שהזיו הוא "הארה
46 בעלמא").

47 וכך כל האורות והגילויים של אלקות המתפשטים
48 ממנו יתברך אינם אלא "הארה בעלמא" לגבי מהותו
49 ועצמותו יתברך, ולפיכך נקראים "עמך", "עמך מקור
50 חיים", שהם בטלים וטפלים לו יתברך; אבל מהותו
51 ועצמותו ית' אין שייך כלל לומר בו שהוא "מקור
52 חיים", מקור להשפעת החיים והתענוג.

53 וכל השגת האדם באלקות היא רק באור וזיו
54 השכינה ולא בהקב"ה בכבודו ובעצמו, שלא שייך בו
55 יתברך שום ענין של "תפיסא" (היינו הבנה והשגה)
56 אלא רק "ביטול במציאות" (כפי שימשיך להלן).

57 ואי לזאת "ועמך לא חפצתי", [שאין האדם חפץ
58 בזיו השכינה, שהוא דבר טפל לגבי הקב"ה עצמו],
59 אלא האהבה רבה היא ליבטל וליכלל באור אין
60 סוף ב"ה ממש, ולאשתאבא בגופא דמלכא [להכלל
61 בגוף המלך], שלמעלה מעלה מבחינת זיו והארה.
62 "וכך הי' נשמע הלשון ממורינו ורבינו נ"ע
63 [אדמו"ר הזקן] בדביקותו, שהי' אומר בזה הלשון:
64 איך וויל זע גאר ניסט, איך וויל ניט דאין גן עדן, איך
65 וויל ניט דאין עולם הבא כו', איך וויל מער ניט אז
66 דיך אליין [איני רוצה כלום, איני רוצה את הגן עדן
67 שלך, איני רוצה את העולם הבא שלך, אני רוצה רק
68 אותך בלבד]."

69 [ומעתה יבאר גודל ההפלאה בכך שהאדם אינו רוצה
70 להסתפק באורות וגילויים מאלקות ורוצה לידבק במהותו
71 ועצמותו יתברך, דלכאורה הלא כן הוא בטבע האדם
72 שרוצה הדבר הנעלה והטוב ביותר, והרי מהותו ועצמותו
73 יתברך הוא למעלה שלא בערך מהאורות והגילויים (שהם
74 "הארה בעלמא").

75 וזהו שממשיך, שיש חידוש גדול ביותר בזה, כי אהבה
76 רבה זו היא היפך "גדרי טבעית של כל אהבה ורצון":

77 והגם שבבחינה זו אי אפשר להיות על דרך "יושבין
78 ונהנין מזיו", כי אם אדרבה, בחינת ביטול
79 במציאות, וכביטול והתכללות הנר באבוקה,
80 אעפ"כ זה רצונה וחפצה להתבטל במהותו
81 ועצמותו מלהיות נהנין רק מזיו בו'.

1 בדרך כלל, האהבה והרצון לאיזה דבר הוא רק
2 לפי שיגיע לנפשו תענוג והנאה ממנו, ועל כן חפץ
3 ומשתוקק אליו כדי שיתענג ויהנה ממנו, משא"כ דבר
4 יקר מאד שמצד סיבה לא יוכל ליהנות ממנו לא
5 ישתוקק לדבר ההוא, ולמשל, אבנים יקרות המבהיקים
6 לעין, שרק הרגיל בהם כמו שרים ומלכים מבינים בהם
7 ומתענגים מהם, משא"כ בני הכפרים שאין להם השגה
8 כלל באבנים יקרות אין להם חשיקה וחפיצה אליהם.
9 וכך בענייננו, שהנאת ועונג האדם הם רק מ"זיו
10 השכינה", כי באור זה יכולה להיות השגה, משא"כ
11 בהקב"ה בכבודו ובעצמו, שהוא למעלה לגמרי מגדר
12 הנבראים, לא שייך שום השגה ועונג, אלא אדרבה, רק
13 "ביטול במציאות", "על דרך דמיון בבוא אדם לפני
14 מלך גדול ונורא שמתבטל ונשאר כאבן דומם בלי
15 חיות כלל".

16 ומכל מקום אנו רואים שתתפעל הנפש ברצון
17 ותשוקה וחפץ נפלא לדבקה במהותו ועצמותו יתברך,
18 אע"פ שלא ישיג ויהנה ויתענג מאומה, ואדרבה,
19 יתבטל ממציותו לגמרי מכל וכל.

20 וכמבואר בתניא בפירוש "נר ה' נשמת אדם" -
21 "פירוש, שישאל הקרוים אדם, נשמתם היא למשל
22 כאור הנר שמתנענע תמיד למעלה בטבעו מפני שאור
23 האש חפץ בטבע ליפרד מהפתילה ולידבק בשרשו
24 למעלה. . ואף שעי"ז יכבה ולא יאיר כלום למטה וגם
25 למעלה בשרשו יתבטל אורו במציאות בשרשו, אעפ"כ
26 בכך הוא חפץ בטבעו. כך נשמת האדם. . חפצה
27 וחשקה בטבעה ליפרד ולצאת מן הגוף ולידבק
28 בשרשה ומקורה בה' חיי החיים ב"ה, הגם שתהי' שם
29 אין ואפס ותתבטל שם במציאות לגמרי ולא ישאר
30 ממנה מאומה ממהותה ועצמותה הראשון, אעפ"כ זה
31 רצונה וחפצה בטבעה" (ומצד אהבה זו וטבע זה כל
32 אדם מישראל מוכן להפקיר את חייו ולמסור נפשו על
33 קידוש השם).

34 עוד משל לביטול זה הוא "ביטול נר באבוקה",
35 והוא כמשל נר קטן הנמצא בסמיכות לאבוקה גדולה,
36 שאור הנר נמשך בטבעו אל האבוקה עד שאור הנר
37 נכלל באש האבוקה ונעשה חלק ממנה.

38 ואהבה זו נק' בחינת דבר, כמו מעלת הזכר על
39 הנקבה, כי נשים דעתן קלות, משא"כ הזכר שהוא
40 בר דעת. וזהו שבחינת אהבה רבה הנ"ל נק' דבר,
41 שהוא דעת חזק, שבוחר העיקר ולא הטפל, הגם

42 שלא יהי' בבחינת יש בו', ואינו חפץ הטפל אף
43 שיהי' נשאר על מהותו, נהנין מזיו בו'.

44 ובה יובן הטעם שאהבה זו נקראת בחינת "זכר",
45 כי הנה מעלת הזכר על הנקבה היא בכך שיש לו דעת
46 חזקה, וכמאמר רז"ל "נשים דעתן קלה", וכך בענין
47 זה, שאהבה רבה כזו דורשת "דעת חזקה", היות
48 שטבע האדם הוא שרוצה להישאר במציאותו ולהרגיש
49 הנאה ועונג, ואילו כאן צריך האדם לוותר על הנאתו
50 ותענוג באלקות, בכדי לבחור ב"העיקר", היינו שאינו
51 חפץ באור וזיו השכינה בלבד, שהם נקראים "עמך"
52 (בטל וטפל להקב"ה עצמו), אלא שרצונו להכלל
53 במהותו ועצמותו יתברך, אף שעי"ז מתבטל האדם
54 ממציותו לגמרי.

55 וזהו בחינת "זכר", ש"הוא בעל דיעה שלימה,
56 ומתאוה לדבר שראוי להתאוות".

57 ואע"פ שגם בחינה זו נק' מקור חיים, וכדאי כל
58 יסורים גיהנםם בשביל ליתן לגן עדן, אפילו הכי
59 הוא רק בחינת עמך בנ"ל, ואינו ערוך כלל לגבי
60 אור אין סוף ב"ה, כי ביו"ד נברא העוה"ב, שכל
61 בחינת העוה"ב אינו אלא בחינת נקודה. ולכן לא
62 יחפון לעשות הטפל עיקר בשביל הלגרמיה שלו.

63 הצורך ב"דעת חזקה" כדי לבחור "העיקר ולא
64 הטפל" יובן עוד יותר, על פי הידוע שהעונג מאלקות
65 בגן עדן הוא עונג נפלא ביותר שאין שום עונג דומה
66 לו כלל, שלכן אמרו רז"ל (גבי אחר, אלישע בן אבוי)
67 שכדאי כל היסורים בגיהנם כדי ליכנס לגן עדן
68 וליהנות מזיו השכינה, ונמצא, שעונג זה הוא החיים
69 האמיתיים ("מקור חיים") - ומכל מקום, לגבי הקב"ה
70 בכבודו ובעצמו (אור אין סוף ב"ה) חיים אלה הם רק
71 כמו דבר טפל ("עמך"). שזהו מה שאמרו רז"ל ביו"ד
72 נברא העולם הבא, שהיו"ד היא בחינת נקודה בעלמא,
73 להורות, שהאור האלקי המתגלה לישראל בעולם הבא
74 אינו אלא כמו נקודה בעלמא לגבי הקב"ה בכבודו
75 ובעצמו.

76 ולפיכך מי שיש לו דעת חזקה יבחר ב"העיקר",
77 אף שבגלל זה צריך לוותר על הגדלת מציאותו
78 ושלמותו (לגרמ''), היינו הנאת ועונג נפשו באלקות.

79 וזהו הנק' במשנה שלא על מנת לקבל פרס,
80 שבחינת "נהנין מזיו" נק' פרס, שאינו רק פרוסה,
81 מלשון הלא פרוס לרעב לחמך, ולכן אינו חפץ
82 בפרוסה זו וזיו זה, כי אם לאשתאבא בגופא

1 דמלכא, בבחינת ביטול בעצמיות אור אין סוף ב"ה
2 כו', אשר שם פרוסה הנ"ל כלא ממש חשיב,
3 כטפה באוקיינוס.

4 עבודת ה' לשמה - שלא על מנת לקבל פרס -
5 כוללת ג"כ שעסק האדם בתורה ובמצות לא יהי' כדי
6 לזכות לחיי העוה"ב, וחז"ל דייקו בלשונם "שלא על
7 מנת לקבל פרס" (ולא נקטו לשון "שכר") - לפי
8 שבלשון זה נרמז גם הטעם שאין ראוי לאדם לעבוד
9 את ה' בשביל חיי העולם הבא, כי "פרס" הוא גם
10 מלשון "פרוסה", שהוא רק "חלק בלבד מכל הדבר",
11 והיינו, ש"זיו השכינה" המאיר בעולם הבא אינו אלא
12 כטיפה בים אוקיינוס (בחינת יו"ד ונקודה בעלמא)
13 לגבי אור אין סוף ב"ה בכבודו ובעצמו, ולכן נקרא
14 "פרס" מלשון פרוסה. וכשאדם מתבונן בזה הרי
15 שאיפתו ותשוקתו תהייה "לאשתאבא בגופא דמלכא"
16 (להתאחד עם עצמיות המלך, מהותו ועצמותו יתברך).
17 [עד כאן נתבאר ענינה של "אהבה רבה" (בחינת "זכר")
18 - ועתה יבאר המדריגה הנמוכה יותר באהבת ה' - "אהבה
19 זוטא", שהיא בחינת "נקבה":]

20 משא"כ בחינת יולדת נקבה זהו בחינת אהבה
21 זוטא, שהאהבה היא על מנת לקבל פרס בגן עדן,
22 דהיינו שחפץ קרבת אלהים ולדבקה בו, דהיינו
23 שתשאר עצמות ומהות הנפש כמו שהיא רבוקה
24 בו ית' בגן עדן.

25 הנשמה בגן עדן נשארת במהותה ממש ונהנית
26 מהשגת אלקות, ולפיכך נקרא גן עדן "יש", כמ"ש
27 להנחיל אוהבי יש.

28 וזהו בחינת נפשי אויתך, כאדם המתאוה לחיי
29 נפשו כו', ולכן בוחר יותר בבחינת הפרס שהוא
30 רק זיו והארה, ביו"ד נברא כו', כדי לישראל על
31 מהותו ועצמותו של הנפש, ואינו חפץ לאשתאבא
32 וליבטל בהתכללות נר באבוקה בעצמיות אור אין
33 סוף ב"ה.

34 לפי הפירוש הפשוט בכתוב "נפשי אויתך
35 כלילה", ד"נפשי" קאי על האדם (שהוא תאב לה'),
36 "נפשי אויתך" הוא כפל לשון, שהרי "אויתך"
37 פירושו "אני תאב לך", והל"ל "נפשי אויתך" (או רק
38 "אויתך"). ומפרש אדמו"ר הזקן ד"נפשי" קאי על
39 הקב"ה - "נפשי אויתך, כלומר, מפני שאתה ה' נפשי
40 וחיי האמיתיים, לפיכך אויתך, פירוש, שאני מתאוה
41 ותאב לך, כאדם המתאוה לחיי נפשו, וכשהוא חלש
42 ומעונה מתאוה ותאב שתשוב נפשו אליו כו'".

43 שגדר אהבה זו הוא - אהבת עצמו, דזה שמשתוקק
44 להתקרב לאלקות הוא מפני שרוצה ומתאוה לחיי
45 נפשו, ומאחר שמכיר בכך שהקב"ה הוא "נפשי וחיי
46 האמיתיים" לכך תאב לאלקות.

47 ונק' בחינת אהבה זוטא זו בשם נקבה, שדעתה
48 קלה, שעושה את המפל עיקר, דהיינו ע"מ לקבל
49 פרס בשביל הלגרמיה שלו.

50 "ועל כן בוחר יותר בקרבת אלקים בזיו השכינה
51 בגן עדן ועולם הבא, הגם שהוא הארה בעלמא לגבי
52 מהותו ועצמותו יתברך, מאחר שיהנה הוא ויתענג,
53 מסתפק במועט יותר מברובה ובלבד שיהנה הוא".

54 וזהו נפשי אויתך כלילה, שבחינת אהבה זו נק'
55 עדיין לילה, היא אהבה של חושך כו'.

56 מאחר שיסוד אהבה זו הוא ה"לגרמי" (מציאות
57 עצמו), א"כ בדקות הענין עדיין האדם במצב של
58 חושך רוחני, "לילה".

59 [לסיכום:

60 על פי חסידות, עיקר ענין עבודת ה' הוא להגיע לידי
61 התבטלות גמורה להקב"ה, דהיות שמצד מהותו ועצמותו
62 יתברך אין שום מקום לאיזו מציאות בלעדו, הרי כשאדם
63 דבוק בו יתברך באמת אינו מרגיש שום רגש של ישות
64 ופני' "לגרמי".

65 במלים פשוטות יותר:

66 זה שצריך להיות ביטול לה' (בלי רגש של "לגרמי"),
67 אין הכוונה בזה לשלול רק פניות פשוטות (שמצד היצר
68 הרע והנפש הבהמית) - שלא ירצה למלא רצונות גופו
69 ונפשו הבהמית בתענוגים גופניים ותענוגי עולם הזה, וכל
70 עיסוקו יהי' רק בעבודת ה' בלימוד התורה וקיום המצוות
71 - אלא שגם עבודתו יתברך אינה בשביל תועלת עצמו,
72 כמו קניית שלימות, שגשוג ועלי' מחיל אל חיל בידיעת
73 התורה וקנין מדות טובות, כדי להיות "אדם השלם", כי
74 אם כל עבודתו היא רק מילוי רצונו של הקב"ה ולעשות
75 נחת רוח לקונו, ועד שנוגע לו רק שיתקיים וימלא רצון
76 העליון, ולא איכפת לו אפילו שיתקיים על ידי אחרים ולא
77 על ידו, כי אצלו קיים רק דבר יחיד - הקב"ה ורצונותיו
78 (כאילו הוא אינו קיים במציאות).

79 ובסגנון כ"ק אדמו"ר מהר"ש (בפירוש מאמר רז"ל
80 יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל
81 חיי העולם הבא" - שחיי העולם הבא הם רק "תענוג
82 הנברא", מה שהאדם מקבל עונג ונחת רוח מאלקות,
83 ואילו על ידי תשובה ומעשים טובים בעולם הזה עושים

1 נחת רוח לבורא (כמאמר רז"ל "נחת רוח לפני שאמרתי
2 ונגעשה רצוני").

3 וזוהי תכלית העילוי בעבודת ה', כשהיא (כהגורסא
4 במשנה) "על מנת שלא לקבל פרס" (ולא רק "שלא על מנת
5 לקבל פרס"), היינו שלא די לו במה שעובד בלא פניית
6 תשלום שכר, אלא שאינו רוצה בתשלום שכר כלל. עד
7 שעבודתו אינה אפילו בשביל העונג מזה גופא שהוא יכול
8 לעשות נחת רוח ליוצרו (כמשל איש פשוט שנזדמן לו
9 לגרום קורת רוח לאיש חכם גדול ומפורסם ביראה, שדבר
10 זה יחשב אצלו לעונג נפלא הרבה יותר מכל עונג
11 המאכלים ודברים הערבים עליו) - אלא כל עבודתו היא
12 רק מצד האהבה והיראה לאלקות.

13 ואף שזוהי מדריגה גבוהה ביותר - מכל מקום שמע
14 מנהו שייך לכאור"א מישראל, כי "על ידי שאמר אדמו"ר
15 הזקן "איך וויל מער ניט אז דיר אליין", ובפרט לאחר
16 שנתפרסם זה על ידי הצמח צדק, ניתן הכח (עוד יותר)
17 לכאור"א מישראל, דהגם שיש לו ריבוי רצונות ועד
18 לרצונות שמצד נפשו הבהמית, מכל מקום הרצונות שלו
19 יהיו בלא לב ולב, ועיקר רצונו יהי' להשלים כוונת
20 עצמותו יתברך לעשות לו יתברך דירה בתחתונים, על דרך
21 ומעין שהי' אצל אדמו"ר הזקן שלא רצה מער ניט אז דין
22 אליין"].

23 קיצור פרק א

24 שוש תשיש ותגל העקרה, וצריך להבין הקשר בין
25 שני הפירושים בזה, א', שהעקרה עצמה ששה, ב',
26 שהקב"ה פועל על העקרה שתהי' בששון. ותו, לאו
27 רישא סיפא, דאם היא עקרה מאין לה בנים. ויובן
28 בהקדם הפירוש הפנימי במאמר רז"ל "איש מזריע

29 תחילה יולדת נקבה אשה מזרעת תחילה יולדת זכר",
30 דאיש ואשה הם הקב"ה וכנסת ישראל, שעל ידי יחוד
31 הקב"ה וכנסת ישראל נולדת בלב ישראל אהבה לה',
32 ויש שתי בחינות באהבת ה', אהבה רבה שהיא בחינת
33 "זכר" ואהבה זוטא שהיא בחינת "נקבה". וכיארור
34 הענין: אהבה רבה לה' היא כמ"ש "ועמך לא חפצתי",
35 שאין האדם רוצה שום אורות וגילויים של אלקות, אף
36 שיגרמו לו עונג נפלא, אלא כל חפצו הוא רק ליכלל
37 במהותו ועצמותו יתברך, כי האורות והגילויים אינם
38 אלא "הארה בעלמא" (בחינת "כי עמך מקור חיים",
39 דבר טפל ובטל). אהבה רבה זו היא בחינת "זכר", לפי
40 שהדביקות במהותו ועצמותו יתברך אינה גורמת
41 תענוג לאדם, אלא אדרבה, ביטול במציאות מכל וכל,
42 ורק מי שיש בו דעת חזקה (בחינת זכר) יוותר על
43 הנאתו ותענוגו בשביל הדביקות בהקב"ה. משא"כ
44 אהבה זוטא היא האהבה לה' לפי שהוא יתברך מקור
45 חייו ולכן אוהב את ה' כאדם התאב לחיי נפשו, שיסוד
46 אהבה זו היא ה"לגרמי" של האדם, שאוהב את עצמו,
47 ואהבה זו היא בחינת "נקבה" לפי שהיא באה מחסרון
48 הדעת, שבוחר בהטפל מחמת שאין רצונו לוותר על
49 הנאתו מאלקות. והיא הנקראת עבודת ה' על מנת
50 לקבל פרס, שמסתפק ב"פרס", לשון פרוסה, היינו
51 האורות והגילויים של אלקות שהם "הארה בעלמא".

52 מושגים שנתבארו בפרק זה: אתערותא דלתתא
53 ואתערותא דלעילא. העלאת מיין נוקבין והמשכת מיין
54 דכורין.
55 אהבה רבה ואהבה זוטא. זיו השכינה. לאשתאבא
56 בגופא דמלכא. התכללות נר בפני האבוקה.

ד"ה שוש אשיש פרק ראשון

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

9 הללו בחי' המשכה עצמי' מעצומ"ה הנפש כלל כי לעצמו
10 א"צ שם כלל כנ"ל, וכמו הכלי בלא בית יד שאין זה גירעון
11 בעצמה כלל, רק מה שע"י בחי' אותיות השם נפנה לקוראיו
12 מזה יש הוראה שיש קצת אור מן הנפש מלוכש בהם, אבל
13 אין זה רק בשביל בחי' התפשטו' והטיי' אור הנפש
14 לזולת[ה] בלבד ואין זה שייך לגבי עצמות[ה] כלל כמו
15 הב"י כו' כנ"ל, וכך בחי' המשכ' אור האצי' נמשל לבחי'
16 קריאת שם בלבד, שבקריאה זו בשם יש קצת אור האצי'

1 והנמשל מכ"ז יובן למעלה ג"כ בבחי' הארת אור האצי'
2 בבריאה שהוא רק ע"י בחי' אותיות ושמות
3 בלבד שזוהי הנק' מאין ליש כנ"ל, דהנה מאחר שע"ס דאצי'
4 נק' ע"ס בלי מ"ה בלי מהות כלל כנ"ל להיותו בבחי' אין
5 האמיתי כו' א"כ א"א לו' שנמשך משם בחי' המשכ'
6 והשפע' ממש בבחי' מהות ומציאו' דבר מה כו', אלא בחי'
7 ההמשכה וההארה מאצי' לבריאה רק כמו קריאת אותיות
8 השם בלבד כשקוראי' לאדם בשמו כנ"ל שאין באותיות

לבי"ע כמו בא"י רופא חולי כו' שזהו שם הוי"ה בניקוד
סגול דוקא ואז נמשך מבחי' שם זה בבי"ע לרפאות
שהרפואה בבחי' הת"ת, וכן השיבנו בבחי' שם הוי' בניקוד
צרי"כ וכה"ג, וכמארז"ל מפני מה ישראל צועקי' ואינם נעני'
מפני כשקוראי' אין קוראי' בשם כו' ובחי' המשכ' קריא'
שמו' דאצי' בבי"ע ה"ז כמו כשקוראי' לאדם שהוא רק
בחי' התפשטות והטיי' נפשו וכן כמו התפשטות הכלי ע"י
הבית יד, ולא שהן ממהות אורות דאצי' עצמן שהן
מיוחדים בעצמות המאציל ונק' ע"ס בלי מ"ה כנ"ל וד"ל.

בספר עמ"ה כו' שעשועי המלך בעצמותו

מלוכש בו וכמ"ש לכל אשר יקראוהו כו', כי ע"ס דאצי' נק'
רזא דשמא קדישא כו' והוא בחי' ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, דחור"ב
דאצי' מלוכשי' בב' שמות הללו דע"ב ס"ג ומדות בשם
מ"ה ובחי' המל' בשם ב"ן כידוע, והרי כשצריך להיו' בחי'
המשכ' מאצי' לבריאה מזכירים וקוראים בשם א' משמות
הללו והוא שם הוי"ה במלוי יודי"ן או ההי"ן כו', ובזה
בחי' עצמו' המאציל דע"ס דאצי' עצמן נפנה לקוראין
בשמות הללו ונמשך על ידי בחי' שמות הללו בבריאה וכמו
בש"ע שמכווני' בשם הוי' שבכל ברכה להמשיך אור מאצי'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

עוה"ב שהיא בחי' ח"ע הנקראת עדן העליון המשתלשלת
ומתלבשת בכל העולמות כמ"ש כולם בחכמה עשית כו'
והחכמה תחי' כו' בג"ע היא בבחי' גילוי ההשגה לכל חד
לפום שיעורא דילי' כנודע שעונג הנשמות בג"ע הוא
מהשגת סודות התורה שעסק בעוה"ז בנגלה כדאי' בזה"ק
פ' שלח ובגמ' בעובדא דרבה בר נחמני, והנה החכמ' נק'
יוד' לפי שהתהוותה בבחי' צמצום עצום מא"ס ב"ה
הסכ"ע אבא יונק ממזלא כו' כמס"ל באריכות, וכ"ז כדי
שיהי' יכול להיות מושג ונתפס בהשגה ונק' הארה זו
ממכ"ע, אבל בחי' סכ"ע הוא שאין הארתו בבחי' צמצום
וגבול ותכלית עד שיהי' מושג בהשגה כו' אלא הוא בבחי'
בלי גבול ותכלית וכמ"ש בלק"א פמ"ח ביאור ענין סכ"ע
שאינו כמשמעו כמו עיגול ח"ו אלא שאינו בבחי'
התלבשות וכו' יעו"ש היטב, ולכן א"א להנשמה להשיג
ממנו בהשגה ממש אף גם בג"ע העליון כי הוא למעלה
מבחי' החכמה ודעת שבג"ע כנ"ל שבג"ע אין הגילוי רק
מבחי' ממלא כו' ואעפ"כ תשוקת האדם השלם ראוי להיות
דוקא להכלל במקור החיים בבחי' הסוכ"ע דוקא אף שא"א
להשיגו בהשגה ממש אלא שבעלותה לשם תבטל
ממציאותה ומהותה הראשון כי שם הוא למע' ממהות חכ'
ודעת והשגה כו' ולא כמו בג"ע שהנשמה היא במהותה
ממש ונהנית בהשגה ולפיכך נק' הג"ע יש להנחיל אוהבי
יש, אבל בעלותה למעלה מעלה מתבטלת בבחי' ביטול
ואין ממש אעפ"כ טוב הרבה יותר להיות בביטול המצי'
ממש ושיתגלה לה איזו גילוי מבחי' סכ"ע הבלתי בע"ג
משתהי' בבחי' יש בשלימות ושיהי' לה הגילוי רק ממכ"ע
שהוא צמצום עצום כו' כי אין ערוך כלל בין הארה
דממכ"ע לסכ"ע כו' וז"ש טוב לחסות בה' מבטוח באדם
הידוע בחי' אדם שעל הכסא בחי' ממכ"ע שמשם יוכל
להיות גילוי בהשגה וזהו לשון מבטוח לשון וטח את הבית

(מ) **ובאור** ענין אהבה זו דבחי' ועמך לא חפצתי, נ"ל
לבאר ע"פ מה ששמענו בחורף תקע"ב
בחתונת גיסי וב"ד ר' נחום נ"י ע"פ מ"ש שוש תשיש ותגל
העקרה בקבוץ בניה כו' שהוא תרתי דסתרי דאם היא
עקרה מנין לה בנים, והענין דהקב"ה נק' איש כמ"ש ה'
איש מלחמה וכתוב תקראי לי אישי וכנס"י נק' אשה כי
מאיש לוקחה זאת, וידוע מארז"ל אשה מזרעת תחלה
יולדת זכר כו' והענין שכשאכשר דרי ויש אתעדל"ת
מישראל לה' ה"ע אשה מזרעת תחלה ונק' העלאת מ"ן
בספרי הקבלה ועי"ז נמשך אתעדל"ע ממקום גבוה עד
דאולידת דכר והוא בחי' זכר חסדו פי' שנמשך מלמעלה
גילוי חסד עליון שיהי' אהבה גדולה בנש"י שבגופים לה'
ית' שבחי' אהבה עליונה זו נק' לשון זכר כדלקמן, אמנם
אם ח"ו לא אכשר דרי וליכא אתעדל"ת עכ"ז יצוה הוי'
חסדו מאליו לעורר את ישראל שיהי' להם אהבה וזהו ענין
איש מזרע תחלה ונק' בחי' זו אתעדל"ע הנמשך לעורר
אתעדל"ת ובלשון קבלה מ"ד המעורר מ"ן, והאתעדל"ת
הנמשך מזה הוא בחי' זרע האשה שאח"כ לפיכך יולדת
נקבה ר"ל שהאהבה שנתעורר עי"ז בישראל אינה במעלה
ומדריגה כמו אהבה הנק' זכר שבחי' נשים דעתן קלות
כמשי"ת אי"ה, ולפי שלא אכשר דרי ולא הי' ההתעוררות
מישראל עצמן ע"כ הדין נותן שדי כשיעוררו אותם
מלמעלה שיהי' בהם אהבה זוטא כו' (משא"כ כשאכשר
דרי כנ"ל) והנה בבחי' זו נק' כנס"י עקרה ר"ל שלא הי'
התחלת ההזרעה מצידה כלל רק מלמעלה איש מזרע
תחלה ואז יולדת אהבה זוטא הנק' נקבה, ופי' כי יש ב'
מדריגות ממכ"ע וסוכ"ע, ממכ"ע הוא ההארה אלקי'
שנמשך להיות מושג לנשמות בגעה"ע שיושבים ונהנים
מזיו כו' וההנאה אינה אלא מדבר המושג דוקא ושרש
גילוי זה הוא מבחי' ח"ע שנק' יוד' וז"ש רז"ל ביו"ד נברא

1 ואעפ"כ טוב יותר לחסות בה' הסכ"ע אף שמשם א"א
2 להיות הגילוי בהשגה ממש אלא בבחי' מקיף וזהו לחסות
3 כו' וכמ"ש במ"א על פסוק זה באריכות בעזה"י ע"ש,
4 ובחי' אהבה זו נק' זכר שהזכר הוא בעל דעה שלימה
5 ומתאוה לדבר שראוי להתאוות משא"כ בחי' נקבה היינו
6 האהבה ע"מ לקבל פרס לשון פרוסה היא הארה שבג"ע
7 שהיא רק מבחי' ביו"ד נברא לפיכך נק' לשון פרס ופרוסה
8 שה"ע חלק לבד מכל הדבר, והיינו משום שבג"ע נשארה
9 הנשמה במהותה ממש ע"כ מי שהוא בחי' נקבה שדעתו
10 קלה בוחר בזה יותר שישאר במהותו ובמקומו ושיהי' נהנה
11 בהשגתו ממש הגם שיהי' לו רק הגילוי מבחי' ממכ"ע,
12 ולא כן תשוקת מי שהוא בחי' דכר שהוא בעל דיעה
13 שלימה שמתאוה וחפץ להכליל בא"ס ב"ה הסוכ"ע שהוא
14 עיקרא ושרשא דכולא הגם שיהי' שם בבחי' אין ואפס
15 ויתבטל שם במציאות כו' (ע' לק"א ח"א ר"פ י"ט), וז"ש
16 שוש תשיש ותגל העקרה בקבוץ בניה ר"ל שאף גם
17 כשהיא עקרה דלא אפשר דרי וליכא אתעדל"ת עכ"ז יצוה
18 ה' לעורר אתעדל"ע באופן שהאתעדל"ת הנמשך מזה יהי'
19 בחי' בניה דהיינו בחי' דכר שיתעוררו ישראל באהבה
20 גדולה הנ"ל, וזהו לפני ולפנים משורת הדין ששוה"ד הוא
21 דאיש מזריע תחלה יולדת נקבה כדלעיל, ומפני מה יהי'
22 זה לזה אומר שוש תשיש כו' בשמחה והיינו ע"י שמחה
23 של מצוה שבשיראל שע"י שמחה גורמים גילוי הפנימית
24 ואז יוצא מהגדר והמדה וכך מעוררים גילוי הארה
25 שלמעלה מבחי' קו המדה ואז נמשך שגם בדליכא
26 אתעדל"ת אלא שנמשך אתעדל"ע לעורר אתעדל"ת ונק'
27 אז כנס"י עקרה אעפ"כ תהי' יולדת זכר להיות בישראל

28 אהבה גדולה הנ"ל שלא ע"מ לקבל פרס מבחי' ממכ"ע
29 אלא להכליל ולהבטל בבחי' סוכ"ע כו' כנ"ל, וזהו שרש
30 ענין אהבה דבחי' ועמך לא חפצתי שלא לחפוף שום דבר
31 זולתו ית' ולא אפי' שמים וארץ שהם ג"ע עליון ותחתון
32 כי רק ביו"ד נברא כו' אלא תהי' האהבה רק לו ית' לבד
33 דהיינו למהו"ע ית' ממש, (וכך הי' נשמע הלשון ממורינו
34 ורבינו נ"ע בדביקותו שהי' אומר בזה"ל איך וויל זע גאר
35 ניסט איך וויל ניט דאיין ג"ע איך וויל ניט דאיין עוה"ב
36 כו' איך וויל מער ניט אז דיך אליין) וזה נמשך
37 מההתבוננות המבואר למעלה איך שיש רוממות מדריגות
38 אין שיעור ממש מבחי' ג"ע התחתון עד בחי' ח"ע שהיא
39 מקור ושרש ההארה דבחי' ממכ"ע שבג"ע כנ"ל ועכ"ז
40 בחי' הח"ע מאין ממש תמצא דהיינו מבחי' שערות לבד
41 ואינה ערוך כלל לגבי הכ"ע וכ"ע כלא חשיב לגבי א"ק
42 שהרי בחי' עקודים נקודים שלמעלה מהכ"ע נמשכו רק
43 מהבלים דאח"פ דא"ק שהיא הארה חיצונית ממש לגבי
44 מהו"ע דא"ק כמו ההבל היוצא מהפה או מהאזן כו' שאינו
45 ערוך לשכל ומדות של האדם, וכללות א"ק הוא בריאה יש
46 מאין לגבי אור א"ס וכמש"ל ע"פ בורא קדושים ישתבח
47 שמך כו' ואי לזאת יומשך מזה האהבה להתאוות למקורא
48 ושרשא דכולא שהוא מהותו ועצמותו ית' ממש וזהו ענין
49 טוב לחסות בה' כו' וזהו מי לי בשמים ועמך לא חפצתי
50 דהיינו אפי' בחי' ועמך מקור חיים רק למהו"ע ית' לבד,
51 והוא ענין מארז"ל שלא ע"מ לקבל פרס דהיינו שלא
52 לחפוף בבחי' ההארה הנק' פרס אף ששם ישאר במהותו
53 כמו שהוא ויהי' נהנה בהשגה ממש אבל יהיה עיקר
54 תשוקתו למהו"ע ית' ממש וכנ"ל:

שרש מצות התפלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

11 כ"א זהו צריך להבירור שיוכלו לברר ולגרש את הרע כו',
12 וזהו ע"ד חכם עדיף מנביא, ומ"מ הנבואה היא השגת
13 המהות משא"כ החכם, ועד"ז הוא לוחות שניות לגבי
14 לוחות הראשונות, וכמו שמצינו באדה"ר לאחר חטא
15 עה"ד כתי' וישלחהו מג"ע לעבוד את האדמה אשר לוקח
16 משם דהיינו עבודת הבירורי ע"י זריעה חרישה וקצירה
17 ואח"כ באכלו ממנה ואומר בכח האכילה אחד ואהבת
18 הוא מברר ומעלה, וזהו בהאדמה אשר לוקח משם ושמה
19 יאכל ושמה יברר הבירורי. וכמו"כ הוא לוחות שניות
20 לאחר החטא.

1 ועד"ז יובן בהפרש שבין לוחות ראשונות ללוחות
2 אחרונות שאלמלא לא חטאו ישראל בחטא העגל
3 לא ניתן להם כ"א חמשה חומשי תורה וס' יהושע, והי'
4 די לברר ע"י כי ישראל ע"י עמידתם בהר סיני פסקה
5 זוהמתן, אמנם ע"י חטא העגל חזרה, ולכן בכדי לברר
6 בחי' עה"ד טו"ר יש בלוחות אחרונות הלכות ומדרשי'
7 ואגדות, ושורשן מבחי' ח"ס כי בחכ' אתברירו וכשצריכי'
8 לברר יותר מההכרח שימושך מבחי' תעלומות חכ' בחי'
9 ח"ס. וגם זהו כדי להטריחן בבחי' הבירור שע"ז יתוקן
10 הפגם, וזהו כי ברוב חכמה כו', ואין זה בכלל חוטא נשכר

ד"ה ויאמר גר' פסל לך

ש"פ תשא, תרל"ב

הַיְּהוּד כ"ק אַדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אַדמו"ר מוהרש"ב

באמת (וכבר נת' בקונטרס עץ החיים איך שקרוב הדבר
מאד לכאור"א) ובזה יקיים מצות האהבה וישראלם הכוונה
העליונה בבירור וזכוך המדות טבעיים (בהאופנים שנת"ל
פ"ד) ובזה יחי' חיי עולם בעסק התורה ומצות כו':
קיצור והנה העבודה שע"פ טו"ד יש ג"כ שהעבודה היא
בבחי' מקיף לבד, והוא כשהתבוננות היא רק
בכללות הענין דעם היות שמתפעל ומתלהב (וע"פ הרוב
הוא בבחי' מרירות ועצבות) הוא רק התפעלות דמיוני,
ואינו מזה שום רושם, ואינו פועל כלל על המדות טבעיים
שהן אצלו בחוץ שזה חלקו וענינו בעולם לבררם ולזככם,
והחפץ בחיי נפשו ולהשלים הכוונה העליונה בהכרח
לעבוד בעבודה ויגיעה בתפלה בהתבוננות בבחי' פרטיות
דוקא (ונת' איזה עניני התבוננות בבחי' פרטיות) ובהעמקת
הדעת שעיי"ז דוקא יתעורר באהבה באמת ועיי"ז ישראלם
הכוונה העליונה בבירור וזכוך הנה"ב ובקיום התומ"צ כו'.

1 **וְמִי שֶׁאֵינוֹ מוֹטֵעַ וּמְרוֹמָה כ"כ יַדַּע הֵיטָב אֲמִיתִית הַדָּבָר**
 2 **אֵיךְ שֶׁיִּקְרֶה הַמְדוּת הָרַעוּת שֶׁלוֹ (הֵינּוּ אוֹתָן שֶׁלֹּא**
 3 **נִתְּבָרוּ עַדִּין כִּנּוּל) הֵן אֲצִלוֹ בְּתַקְפָּם בְּלִי שׁוֹם שִׁינּוּי וְלֹא**
 4 **פָּעַל שׁוֹם דָּבָר בַּעֲבוּדָתוֹ הַנּוּל, וּבְכַדִּי הַשְׁלִים הַכוּוֹנָה**
 5 **הָעֲלִיוֹנָה שֶׁבִּשְׁבִּיל זֶה יֵרֵדָה נִשְׁמָתוֹ לִמְטָה, דִּהְיִינוּ לִבְרֹר**
 6 **הַמְדוּת טִבְעִיִּים הַמְּגִיעִים לְחִלְקוֹ, כִּמְשַׁנֵּת לְבַעֲנִין הַכֹּרֵחַ**
 7 **עֲבוּדַת הָאָדָם לִמְטָה (וּמִכ"ש שֶׁלֹּא לִשְׁחַתָּה ח"ו בַּהֲתַגְבְּרוֹת**
 8 **הַמְדוּת טִבְעִיּוֹת) יִנְדָּבוּ לְבוֹ לִיתֵּן עֵת וּזְמָן נִכּוֹן לַעֲסֹק**
 9 **הַתְּפִלָּה, וְיִתְגַּבֵּר עַל עֲצָמוֹ לַעֲבֹד בַּעֲבוּדָה וְיִגְיעָה**
 10 **בַּהֲתַבּוֹנוֹת בְּאִיזָה עֲנִין אֱלֹקִי בַּעֲנִינִים שֶׁנִּתְּלָה וְכִיּוּצָא בָּהֶם**
 11 **בַּהֲתַבּוֹנוֹת פְּרִטִּיּוֹת דּוּקָא (וּכְמוֹכֵן שֶׁצָּרִיךְ לִידַע אֵת**
 12 **הָעֲנִינִים הֵיטָב וּבַהֲתַבּוֹנוֹת מִתְקַרְבִּים אֵלָיו יוֹתֵר) וּבִכְמָה**
 13 **פְּעָמִים שֶׁמִּתְבּוֹנֵן בְּאִיזָה עֲנִין מִתְּבָרֵר אֲצִלוֹ הָעֲנִין יוֹתֵר (עַס**
 14 **וּוֹעֵרֵט אֵיהֶם אֲלֵךְ קְלַעֲרַעַר דְּעַר עֲנִין) וּמִתְעַצֵּם אֲצִלוֹ (עַס**
 15 **וּוֹעֵרֵט פֶּאֶרְאִינִיגֵט מִיֵּט אֵיהֶם) וְיִתְעוֹרֵר בַּהֲתַעוֹרוֹת אֲהֵבָה**

הוֹד כ"ק אֲדָמוֹר מֵרֵנָא וּרְבֵנָא יוֹסֵף יִצְחָק – אֲדָמוֹר מוֹהֲרֵי יוֹצֵר

שאלות: מדוע מזכיר חובה בברכה זו, ומהו שגמלני טוב – האמיתי. ירידת הנשמה למטה – גדולה ועצומה, כי בהיותה למעלה היתה רואה ומשיגה אלקות, ומתענגת לחזות בנועם ה'

17 הַרְמָבִים וְהָרִי"ף הִיא "שְׁגָמְלֵי כָּל טוֹב", וְהִנָּסָה הַמְקַבֵּל
 18 וְהַמְחֻלָּט הוּא "טוֹב" סֶתֶם, וּמִשְׁמַע שֶׁהוּא טוֹב הָאֲמָתִי
 19 הַמִּיחֵד, וְצִדִּיק לְהִבִּין מִהוּ. וְהִנֵּה אַרְבָּעָה צָרִיכִים לְהוֹדוֹת,
 20 חוּלָה שְׁנִתְרַפָּא, וְחֻבוֹשׁ שִׁצְאָ מִבֵּית הָאֲסוּרִים, יוֹרְדֵי הַיָּם
 21 כְּשֶׁשָּׁעֵל, וְהוֹלְכֵי דָרְכִים כְּשֶׁיִּגְיֵעוּ לִישׁוֹב, וְסִימָנָה וְכָל הַחֲזִי"ם
 22 — חוּלָה, יְסוּרִים, יָם, מִדְּבָר — יוֹדוּף סָלָה. וְלִהְיִין זֶה, הִנֵּה
 23 נִגְדָּע דִּירִידַת הַנֶּשֶׁמָה בַּגּוֹף הִיא יְרִידָה גְדוֹלָה וְעֲצוּמָה
 24 בַּמַּאֲד מֵאֲד, דִּהְנֶשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא לְמַעְלָה קֹדֶם בּוֹאָה בַּגּוֹף,
 25 הָרִי מַעְמָדָה וּמַצְבָּה בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים הָרוּחָנִיִּים, וְכִמוֹ
 26 שֶׁכְּתוּב "חֵי הָרִי" אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לִפְנָיו", וְהִיגוֹ
 27 דִּהְנֶשְׁמָה קֹדֶם יְרִידָתָה לְמִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהִתְלַבֵּשׁ בַּגּוֹף
 28 גִּשְׁמִי, הָרִי הִיא בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים הָרוּחָנִיִּים וְהִיא רוֹאָה
 29 וּמַשְׁגֵּת אֱלֻקוֹת, כָּל הַכַּחוֹת דְּרֵאזִיָּה וּשְׂמִיעָה הִכְנָה וְהַשְׁגָּה,
 30 הָרִי עָקֹרֶם הֵם בַּהֲנֶשְׁמָה עֲצוּמָה, וּבִכְחוֹת וְהֶאֱרִיתָה שֶׁל

3 **"בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל לַחַיִּים טוֹבוֹת שְׁגָמְלֵי טוֹב".** וְהִנֵּה בִּרְכָּה
4 זו הִיא בִּרְכַּת הַשֵּׁבַח וְהַהוֹדָאָה לַהַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ עַל
5 הַטּוֹב וְהַחֲסֵד שֶׁעוֹשֶׂה עִם הָאָדָם, וְצִרְיָה לְהִבִּין לָמָּה נִשְׁתַּנֶּה
6 נֶסֶח בִּרְכָּה זו מִבִּרְכַּת הַנְּסִים, דְּבִכְרַפְתָּ הַנֶּס אֲמַר "בְּרוּךְ
7 שֶׁעֲשֶׂה לִי נֶס", וְאֵינוֹ מְזַכֵּיר בִּכְרַכְתּוֹ חוּבָה לַעֲצָמוֹ, וְהֵינּוּ
8 שִׁמְעָא חוֹב בַּעֲצָמוֹ אֲשֶׁר בַּעֲבוּרוֹ עֲמַד רַחֲמָנָא לַצֵּלן
9 בְּסַכְנָה, וְהוּא בַּעֲצָמוֹ מוֹדֶה שֶׁהִיא חַיִּב בְּדַבְרֵי הַסַּכְנָה חֵס
10 וְשְׁלוֹם אֱלֹא שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשֶׂה לוֹ נֶס, מַה שָּׁאִין כֵּן
11 בִּכְרַכָּה זו אֲמַר "הַגּוֹמֵל לַחַיִּים טוֹבוֹת" שֶׁמְזַכֵּיר חוֹב
12 לַעֲצָמוֹ, וְהוּא בַּעֲצָמוֹ מוֹדֶה שֶׁהוּא הַחַיִּב בְּזֶה אֱלֹא שֶׁזָּהוּ
13 מִחֲסְדֵי הַיְיָ וְדִרְכֵי הַיְיָ שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ גּוֹמֵל גַּם לַחַיִּים
14 טוֹבוֹת, וְלָכֵן הוּא מוֹדֶה וּמִשְׁבַּח לְהֶשֶׁם יִתְבָּרַךְ שְׁגָמְלֵי טוֹב,
15 וְלִכְאוּרָה הִיָּה צִרְיָה לְהִיּוֹת נֶסֶח הַבִּרְכָּה "בְּרוּךְ שֶׁעֲשֶׂה לִי
16 טוֹב" כְּנֶסֶח בִּרְכַּת הַנֶּס. וְעוֹד מֵהוּ "טוֹב" סַתֵּם, דְּגִרְסַת

(*) נדפס בספר המאמרים קונטרסים ח"א עמ' 368, ובספר המאמרים תרפ"ז ע' ריא ואילך.

1 הנִשְׁמָה שֶׁהיא הַנֶּפֶשׁ הַגִּהָה הָאֶדָם רוֹאָה, שׁוֹמֵעַ, מִכֵּין וּמַשִּׁיג,
2 וְהָרֹאֶה דְּבִצָּאת הַנֶּפֶשׁ מִן הַגּוֹף נִשְׁאָר הַגּוֹף כְּאֶבֶן דּוֹמָם
3 שְׁאִינוּ רוֹאָה, אֵינוּ שׁוֹמֵעַ וְאִינוּ מַשִּׁיג וּמִכֵּין מְאֹמָה. וְכָל
4 יְתֵרוֹן מַעֲלַת הָאֶדָם בְּרֹאֶה שְׂכָלִית וְהִכָּנָה עֲמָקָה, כְּמֵאמֹר

5 "אֵיזֶהוּ חָכֵם הָרוֹאֶה אֶת הַנּוֹלָד", הִנֵּה זֶה הוּא רֵק מְצֹד
6 הַנֶּפֶשׁ וְהַנִּשְׁמָה, אִם כֵּן הָרִי יִשְׁנֶם כָּל כַּחוֹת אֵלָיו כְּמוֹ שֶׁהֵם
7 בְּהַנִּשְׁמָה עֲצָמָה, וְהִנֵּנוּ דְּהַנִּשְׁמָה רוֹאָה וּמַשְׁגֶּת אֱלֻקוֹת
8 וּמִתְעַנֶּגֶת בְּעֶנְג רַב לַחֲזוֹת בְּנֵעַם הָיִי.

שבת פרשת פנחס, תרפ"ו

פנטערבורג, בסעודת הודאה

לקוטי דיבורים

1 ד. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה מורגל בברכות. כל
2 שעה או לכל הפחות כל שעתיים היה נוהג לומר ברכה.
3 בברכות ישנן הרי כמה דרגות, בשם ומלכות, בלי שם
4 ומלכות, במקום שצריכים לומר בשם ומלכות ואמרו בלי
5 שם ומלכות - לא יוצאים ידי חובה, ובמקום שלא צריכים
6 לומר בשם ומלכות ואמרו בשם ומלכות - עוברים על
7 איסור. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה אומר לעתים
8 קרובות¹ את הפסוק²: ברוך אתה הוי' למדני חקין.
9 ה. בדרך כלל ישנן ארבע מדריגות³: רשימה, כתיבה,
10 חציבה וחקיקה. רשימה - היא רשימה בלבד. כתיבה -
11 היא אותיות בדיו על הקלף, אך לא יותר מאשר גילוי של
12 אותיות. חציבה - עושה את הדבר לכלי. וחקיקה - היא
13 למעלה מכך. חקין הם עניני עולם הזה. למדני חקין -
14 להחכים מחקיקות העולם הזה ולדעת משמעות הדבר.
15 ו. ל"ג בעומר הראשון שלי אצל הוד כ"ק אאמו"ר
16 הרה"ק היה לפני חמשים שנה, בשנת תרנ"ד, יצאו אז
17 לשדה.
18 כל הרביים כולל הוד כ"ק רבנו הזקן אהבו את
19 השדה, להיות איש שדה. מורנו הבעש"ט היה איש שדה.
20 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק "צמח צדק" הסביר את הדבר.
21 הבעש"ט לקח על עצמו והצליח לתקן את הבירורים
22 והניצוצות של איש השדה. ידוע לכל מי נקרא איש
23 שדה⁴, המקטרג על עם ישראל ומכך באות כל הגזירות
24 על ישראל. מורנו הבעש"ט גילה שגם הפשוטים בבני
25 יעקב שעליהם כתוב⁵ "לא כליתם", לא רק בעלי צורה,
26 בני עליה כהרשב"י, אלא גם האנשים הפשוטים - הם
27 גם כן בני אלקים.
28 ז. הוד כ"ק רבנו הזקן נולד בבית היתוך (הוטע),

29 בשפה האוקראינית זה נקרא אחוזה. האחוזה היתה
30 שייכת להרב ר' ברוך, אביו של הוד כ"ק רבנו הזקן,
31 שקיבל כנדן מחותנו הר' אברהם.
32 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק "צמח צדק" שמע בילדותו
33 הרבה סיפורים מהסבתא רבקה - אמו של הוד כ"ק רבנו
34 הזקן - היא היתה מספרת סיפורים לו ולר' משה - בנו
35 הצעיר של הוד כ"ק רבנו הזקן. הוד כ"ק אאמו"ר
36 הרה"ק "צמח צדק" היה אז בן שבע-שמונה והיה רושם
37 כל מה שהסבתא רבקה היתה מספרת להם. ולמרות
38 שהיה אז ילד, רשם את הסיפורים בצורה כזו, שמי
39 שראה אותם חשב שכתב אותם אברך בן עשרים או
40 שלשים שנה.
41 ח. אחד הסיפורים שסיפרה הסבתא רבקה היה,
42 כשהוד כ"ק רבנו הזקן היה ילד בן ארבע-חמש שנים,
43 בא פעם לאחוזה של ר' ברוך, סבו ר' משה, וראה את
44 סדר הלימוד של בן נכדו - הוד כ"ק רבנו הזקן - בלמדו
45 עם המלמד שלו בגן, ובחזרו לעצמו בגן על מה שלמדו.
46 שאל אותו ר' משה: מה אתה אוהב, ענה לו הוד כ"ק
47 רבנו הזקן: אני אוהב את הירוק, את האויר שלא יכולים
48 ללכלך אותו.
49 ט. הוד כ"ק רבנו הזקן הסביר פעם לאחיו הרה"ג
50 הרה"ח וכו' ר' מרדכי ענין מסויים, ואמר לו: שיטה את
51 אזנו וישמע שמתחת לאבן מפכה מעיין של מים. כעבור
52 משך זמן נתגלה המעיין והיו קוראים לו: ביאלי רוטשעי
53 (נהר לבן). באותה סביבה חי מכשף ובדרכי כישוף הביא
54 למגיפה ר"ל ועל ידי השתיה מהמים של המעיין ביאלי
55 רוטשעי - נתרפאו⁷.

ל"ג בעומר ה'תש"ד

ויגדלו הנערים.

(5) מלאכי ג, ו.

(6) ראה בארוכה בספר הזכרונות - מכ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ

זי"ע.

(7) ראה קונטרס ער"ח תמוז תש"ב עמוד 29.

(1) כנראה היתה הכוונה שבכך היה ממלא כשלא היה לו על מה לברך.

(2) תהלים קיט, יב.

(3) צע"ק מענין רשימה חציבה חקיקה עש"י (המא' להבין ענין רשימה כו'

בביכל להבין ענין הברכות) עיין ד"ה קדש ישראל - סוף המשך רס"ו.

(4) ראה בארוכה הוספות לביאורי זוהר בתחלתו. אור התורה תולדות ד"ה

ספר הזכרונות מב"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק צ"ה (ב) – רבם של עמי הארץ

- 1 אחד מגדולי "עמי הארץ" הגדולים בטשריי היה יהודי בשם יעקב קרפיל, אשר התפרנס מכך שהיה
- 2 מסתובב כל השבוע בכפרים, וסחר עם הגויים. הוא היה חוזר לעיירה רק לשבת.
- 3 מנהגו היה שבכל יום שישי כאשר הגיע לעיירה, הרי דבר ראשון, עוד לפני הגיעו לביתו, היה
- 4 הולך לביתו של הרב ומוסר לו את התשלום הקבוע עבורו - עבור הרב - וכן לשאר צרכי הצדקה
- 5 שבעיירה, כ"ביקור חולים", "הכנסת כלה", "מלביש ערומים", "תלמוד תורה" וכהנה וכהנה.
- 6 כאשר סיים את תשלומיו הקבועים לרב, היה הולך לבית המדרש ושם היה מטיל כמה מטבעות
- 7 לקופת הצדקה הכללית, כדי לקיים את מצוות "מתן בסתר". ורק אז היה הולך לביתו ומוסר לאשתו
- 8 את שאר הכסף שנותר אצלו על-מנת שתפרע בזה את חובותיה, ותקנה את המצרכים עבור השבת,
- 9 והיה מתחיל להכין את עצמו לשבת. הוא היה מנקה את מגפיו, מושחם בשמן, ואז היה צועד לעבר
- 10 בית המרחץ.
- 11 יעקב קרפיל לא ידע אפילו צורת אות. את התפילות הבודדות שהיה אומר ידע בעל-פה, וגם אותם
- 12 רק עם שגיאות רבות. במשך השנים למד לקרוא קריאת שמע ולומר שמונה עשרה. מבלי להתייחס
- 13 לשגיאותיו, שבהם היה אומר את התפילות, הרי היה תמיד אומרם בכוונה גדולה ובדבקות. אמירתו
- 14 בכוונה הייתה הן כאשר היה מתפלל בימות החול בפני עצמו בדרכים בעת נדודיו בין הכפרים, והן
- 15 כאשר היה עם הציבור, בשבתות ובימים טובים בבית המדרש אשר בטשריי.
- 16 אשתו, ציפה ברכה, הייתה אף היא אשה פשוטה, אך יראת שמים ומדקדקת במצוות ביותר. היא
- 17 הייתה בתו של ר' יוסף יצחק - יהודי בן תורה - מי שהיה הבלן בטשריי. היא נהייתה יתומה כאשר
- 18 הייתה ילדה קטנה, הקהילה השיאה אותה מאוחר יותר עם יעקב קרפל.
- 19 הבעל והאשה הנ"ל חיו ביניהם חיים נהדרים, והיו באמת מאושרים, אך היה להם צער גידול בנים.
- 20 בתחילה, לא נולדו להם כלל ילדים. מאוחר יותר כאשר החלה ציפה ברכה להביא ילדים לעולם,
- 21 הרי ילדים אלו - ל"ע ול"ע - לא האריכו ימים, הם מתו תיכף לאחר היוולדם.
- 22 פעם אחת, כאשר היה יעקב קרפל נודד כתמיד בין הכפרים, נפגש עם יהודי אחר, שגם הוא היה
- 23 נודד בין הכפרים כפי שהיה נודד יעקב קרפל, והשניים החלו לנדוד יחדיו.
- 24 יעקב קרפל הבחין, שאותו יהודי לוחש כל הזמן משהו בשפתיו, כאילו מדבר לעצמו. דבר זה
- 25 סיקרן מאוד את יעקב קרפל לדעת מה אומר אותו אדם לעצמו. כאשר החל להתעניין אצל אותו יהודי
- 26 מה הוא ממלמל בשפתיו כל הזמן, ענה לו אותו אדם שהוא לומד משניות בעל-פה "הנני עושה זאת
- 27 כל הזמן" אמר לו. "כאשר נמצא הנני בעיירה, יושב אני בבית המדרש ולומד גמרא. אך בדרך, כאשר
- 28 חייב הנני ללמוד בעל-פה, לומד הנני משניות ותנ"ך.
- 29 כיוון שנודע סודו של אותו אדם לר' יעקב קרפל, שוב לא היה צריך אותו יהודי להסתיר עצמו
- 30 מר' יעקב קרפל על ידי לימודו בלחש. עכשיו יכול היה ללמוד בעל-פה בקול רם כאשר היו לבדם,
- 31 בהלכם מכפר אחד למשנהו, נוסף לכך היה אותו יהודי לומד עם ניגון ערב. בכל פעם שהיה יעקב
- 32 קרפל שומע זאת, היה ליבו נמס בקרבו.

1 [תחלת תמוז תרפ"א]

2 תלמידינו ידיד בן ידיד התמים מר יהושע

3 זעליג שי

4 שלום וברכה

5 שילוחו ע"י רי"ל שי קבלתי, והאל הטוב יהי בעזרו
6 להצליחו בגוי"ר.7 אמנם יקירי לא על הלחם הזה בלבד יחי האדם, ולא רק
8 זה הוא תעודתנו עלי אדמות. מדוע לא תזכור צור מחצבתך,
9 מורדך ורבך, אשר מהודו ואורו האציל גם עליך, קיוה לראות
10 בך רוב נחת וענג נפשי, האם רק בזה שתפריש איזה מאות
11 שקלים, להחזקת בית מורדך, האם בממון הקל, יתרפא כל
12 התחלאים הפנימיים, והאם רק בזה תמלא חובתך איליו
13 ולאדונו, אבינו מלכינו, יתברך ויתעלה, הלא הוא, כ"ק
14 אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר זכרו בטח לא
15 סר מנגד עיניך, ואקוה כי לעד לא יסור, דורש במה אנו
16 חסידים, אם את החסידות לא נלמוד, ואת התפלה לא נדע,
17 והאם רק בריקוד של שמחה, וקריאת שם בעלמא. אבותינו18 רבותינו דורשים מאתנו עבודה בפועל, ללמוד לשמור לעשות
19 ולקיים, ולא רק בדמיון ובדברי' בעלמא לבלות הזמן. כל אדם
20 באשר הוא מחוייב הנהו בכל יום ויום ללמוד פעם ושנים,
21 ולחשוב מחשבות איך לכלכל חייו וחיי ביתו, על בסיס נכון
22 עפ"י התורה.23 זכור יקירי את אשר דברו אתך לא פעם ושנים, חשוב
24 הדברים היטיב והביאם בחיים בפועל. שם מורדך ורבך עליך
25 נקרא, כבודו ויקר תפארתו על ידך נתונה, הזהר במו. ודע לך
26 כי כאשר בדרך ישרה תלך יבקש עליך ועל ביתך רחמים, כי
27 מאושרים תהיו כל ימי חייכם בגוי"ר. הי עברי נלהב, בן תורה,
28 ללמוד מידי יום ביומו, דף גמרא פרק תניא ושיעור תהלים,
29 אל יחסר המזג בשו"ע ולקו"ת, ובש"ק להוסיף וגם לעת מן
30 העתים להתפלל. זכור נא זכור פני קדש הקדשים אשר זכית
31 לשרת, להיות מקורב אל מלאך ה' צבאות, התחמם באור
32 מדותיו המסולאים, וזכור בכל יום וחשוב בזה ותמצא ארחות
33 חיים בגוי"ר.

34 והי' ברכה כאו"י והדו"ש במו"ר.

[אג"ק מוהרי"צ נדך יד]

המשך ביאור למס' מכות ליום שני עמ' א

28 לפני זריקה, גם מיותר הוא, שהרי אפשר ללמודו בקל וחומר
29 מתורה ושלמים, הא – אלא על כרחך לא בא ה' ה' ה' ה' ה'
30 אלא ללמד לזר האוכל מן הכבוד אפילו לאחר זריקה שהוא
31 לזיקה, שמאחר שהותר רק לכהנים לאכלו, שנאמר לגבי בכור (במדבר
32 יח יח) 'ובשכם ידוה לך כחזה התנופה', יש לומר שדרשה זו מוסיפה בו
33 איסור 'לא'.34 ממשיך רבי שמעון לדרוש את הפסוק: 'בקרך וצאנך' זו הפטת
35 ואשם, אמר רבי שמעון, מה בא פסוק זה ללמדנו, אם בא ללמד
36 שיש מלקות לאוכלן חוץ לחומה, אם כן מיותר הוא, שהרי אפשר
37 ללמודם בקל וחומר ממעשר, ואם בא ללמד שיש מלקות לאוכלם
38 לפני זריקה, גם מיותר הוא, שהרי אפשר ללמוד דין זה בקל וחומר
39 מתורה ושלמים, ואם בא ללמד שיש מלקות לזר האוכל לאחר
40 זריקה, גם מיותר הוא, שהרי אפשר ללמוד דין זה בקל וחומר
41 מכבוד, הא – אלא על כרחך לא בא ה' ה' ה' ה' ה'
42 ללמד לאוכל – בין זר ובין כהן האוכל מחטאת ואשם אפילו לאחר
43 זריקה חוץ לקלעים שהוא לזיקה, שמאחר שיש בו מצות עשה
44 שנאמר לגבי חטאת (ויקרא יט) 'במקום קדש תאכל בחרץ אהל מועד',
45 יש לומר שדרשה זו באה להוסיף בו איסור 'לא'.46 ממשיך רבי שמעון לדרוש את הפסוק: 'נדרך' זו עולה, אמר רבי
47 שמעון מה בא פסוק זה ללמדנו, אם בא ללמד שיש מלקות לאוכלן
48 חוץ לחומה, אם כן מיותר הוא, שהרי אפשר ללמוד עולה בקל
49 וחומר ממעשר, ואם בא ללמד שיש מלקות לאוכלה לפני זריקה,
50 גם מיותר הוא, שהרי אפשר ללמוד בקל וחומר מתורה ושלמים,
51 ואם בא ללמד שיש מלקות לאוכלה לאחר זריקה, גם מיותר הוא,
52 שהרי אפשר ללמוד בקל וחומר מכבוד, ואם בא ללמד שיש
53 מלקות לאוכלה חוץ לקלעים, גם מיותר הוא, שהרי אפשר ללמוד
54 בקל וחומר מחטאת ואשם, הא – אלא על כרחך לא בא ה' ה' ה' ה' ה'1 לאכל בשעריך מעשר דגנך ותרומתך וזבחתך בקרך וצאנך וכל
2 נדרך אשר תזר ונדבתך ותורמת ידך, רבי שמעון דורש מקרא זה,
3 'ותרומת ידך' אלו פבורים, ונקראים כך משום שנאמר בהם לשון
4 'יד', שנאמר (שם כו ד) 'ולקח הכהן הטנא מידך, אמר רבי שמעון, מה
5 בא פסוק זה ללמדנו, אם בא ללמד שיש מלקות לאדם האוכלן חוץ
6 לחומה – חוץ לחומת ירושלים, אם כן מיותר הוא, שהרי אפשר
7 ללמוד ביכורים קל וחומר ממעשר הקל, וכך יש ללמוד, ומה
8 מעשר הקל אם אוכלן חוץ לחומה לזיקה, פבורים החמורים לא כל
9 שכן שהאוכלן חוץ לחומה לזיקה. הא – אלא על כרחך לא בא
10 ה' ה' ה' ה' ה' ללמד לאוכל לאוכלים עד שלא קרא
11 עליהן שהוא לזיקה, וכמו ששינו במשנתנו שקריאה מעכבת את
12 אכילת הביכורים, שכיון שידענו שיש בו מצות עשה לקרוא, יש
13 לומר שבאה דרשה זו ומוסיפה בו איסור 'לא' לאסור אכילה קודם
14 קריאה.15 ממשיך רבי שמעון לדרוש את הפסוק: 'ונדבתך' זו תודה ושלמים,
16 ונקראים כך משום שסומן באים בתורת נדבה שאין עליה אחריות,
17 אמר רבי שמעון, מה בא פסוק זה ללמדנו, אם בא ללמד שיש
18 מלקות לאוכלן חוץ לחומה, אם כן הוא מיותר, שהרי אפשר ללמוד
19 דין זה בקל וחומר ממעשר, הא – אלא על כרחך לא בא ה' ה' ה' ה' ה'
20 ונדבותיך, אלא לאוכל בתורה ובשלמים לפני זריקה – לפני זריקת
21 הדם שהוא לזיקה, שמאחר שנאמר בהם מצות עשה 'ודם וזבחיך
22 יושפך' ורק לאחר מכן נאמר 'והבשר תאכל' (דברים יב כז), יש לומר
23 שדרשה זו מוסיפה בו איסור לא.24 ממשיך רבי שמעון לדרוש את הפסוק: 'וזבחתך' זה הכבוד, אמר
25 רבי שמעון, מה בא פסוק זה ללמדנו, אם בא ללמד שיש מלקות
26 לאוכלן חוץ לחומה, אם כן מיותר הוא, שהרי אפשר ללמוד דין זה
27 בקל וחומר ממעשר, ואם בא ללמד שיש בכבוד מלקות לאוכלו

פרק ו משנה ב

אמר רבי יהושע בן לוי, בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת, אוי להם לבריות מעלבוניה של תורה, שכל מי שאינו עוסק בתורה, נקרא נזוף, שנאמר: נזם זהב באף חזיר, אשה יפה וסרת מעם. ואומר: והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחת, אל תקרא חרות אלא חרות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה. וכל מי שעוסק בתלמוד תורה חרי זה מתעלה, שנאמר: ומתנה נחליאל, ומנחליאל במות.

נקודות משיחות קודש

ואת הגסות הללו; זאת נעשה על-ידי הבת-קול שנופת בהן ומייסרת אותן - "אוי להם לבריות מעלבוניה של תורה!"

(לקוטי־שיחות, כרך טו, עמ' 123)

להר חורב יש עוד ארבעה שמות ודרך-כלל כשמזכירים הר זה בקשר לתורה, משתמשים בשם "הר סיני" [כמו "משה קיבל תורה מסיני"]; מדוע אפוא בחר התנא בשם "חורב" דוקא?

יש לבאר כי בזאת ביקש רבי יהושע בן לוי לבטא ענין מיוחד הקשור לדרגתו ולאופן עבודתו. על המיוחד את עבודתו של רבי יהושע אפשר ללמוד מהמסופר עליו בגמרא⁵ ש"נכנס חי לגן עדן" וכן "לא נראתה הקשת בימיו".

את הענין הראשון ("נכנס חי לגן עדן") מצאנו גם אצל אליהו הנביא, ש"עלה בסערה השמימה". והנה בתורת החסידות⁶ מבואר ענין עליית אליהו הנביא בסערה השמימה, שזה נבע מכך, שעיקר עבודת אליהו היתה בזיכרון גופו - הוא זיכר את גופו עד כדי כך שגם הגוף יכול היה להעשות "כלי" לזיו השכינה שבגן-עדן.

לפי זה נבין גם בענינו: רבי יהושע בן לוי עסק בעיקר בזיכרון גופו עד כי נכנס חי לגן עדן. לא רק את גופו שלו זיכר, אלא גם את כל העולם סביבו, עד שנשללה לגמרי האפשרות של הורדת מבול על העולם ולכן לא היה צורך בקשת. ומובא עוד⁷ שרבי יהושע בן לוי היה לומד תורה עם חולים "בעלי ראתן" (ש"שרץ יש לו במוחו") אף-על-פי ששאר האמוראים התרחקו מהם וכאזהרת רבי יוחנן, "היהירו מזבובי בעלי ראתן". נמצא שרבי יהושע בן לוי הפיץ תורה גם במקומות השפלים ביותר.

ולפי שעבודתו העיקרית היתה בזיכרון החומר שלו ושל העולם, לכן גם בלימוד התורה היתה עיקר כוונתו לבחינה המיוחדת שבתורה שבכוחה לזכר את חומר הגוף ואת חומריות העולם, כדי שיוכלו להיות "כלי" לאלוקות. זאת מדגיש רבי יהושע בן לוי באומרו "בת קול יוצאת מהר חורב" וכדברי חז"ל⁸ "חורב" למה? שבו ניתנה התורה שנקראת חרב", כלומר ששם זה מבטא את כח התורה להחריב את החומריות שבאדם ושבעולם.

(לקוטי־שיחות, כרך ד, עמ' 1228)

ידועה השאלה - איזו תועלת יש באותה "בת קול" שאיש אינו שומע את הכרזתה?

על כך משיבה תורת החסידות¹ שאת ה"בת קול" שומעת הנשמה שלמעלה, דהיינו אותו חלק בנשמה שלא ירד למטה להתלבש בגוף הגשמי - שומע את הבת-קול. וחלק זה בנשמה מעביר "הד" מהבת-קול גם לאותן בחינות תחתונות יותר של הנשמה שנתלבשו בגוף. ועל כך נאמר² "אף על גב דאיהו לא חזי מזליהו חזי". לכן רואים במוחש כי לפעמים מתעוררים אצל האדם הרהורי תשובה פתאומיים. הרהורים אלה הן תולדה של שמיעת הבת-קול על-ידי החלק הגבוה של הנשמה. [ואולם מכיון שהתעוררות זו באה מלמעלה וללא שום פעולה של האדם למטה, סופה לחלוף כלא-היתה; אלא-אם-כן ינצל האדם את אותם רגעי התעוררות להתבוננות פנימית ולהוספה בפועל בלימוד תורה ובקיום מצוות].

(לקוטי־שיחות, כרך ט, עמ' 25)

מכיון שמטרת הבת-קול היא לעורר את ישראל לעסוק בתורה, עדיף היה, לכאורה, להכריז הכרזה חיובית בשבח לימוד התורה, ומדוע מדגישה ההכרזה את החיסרון שבהעדר לימוד תורה?

שאלה זו מתחזקת עקב העובדה שקריאת הבת-קול פונה (גם) ל"בריות" - "הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראים בשם בריות בעלמא" (כביאור רבנו הזקן³) - וקוראת להן לעסוק בלימוד תורה; וכדי לעודד "בריות" שכאלה ללימוד תורה בוודאי מוטב היה להבליט את מעלת הלימוד מאשר לייסרן בתוכחה על העדר עיסוקן בתורה!

ויש לבאר זאת:

בתוך כל יהודי ויהודי שוכנת נפש אלקית שכל רצונה הוא לקיים את כל המצוות. כמו כן יש בנשמת כל יהודי ויהודי "אוצרות יקרים" של אמונה ואהבת ה'. על-פי גישה זו אין צורך להסביר לנפש האלקית את מעלת העסק בתורה; כל מה שצריך הוא לגלות את פנימיותו של היהודי ואזי ממילא יעסוק הוא בתורה.

ומכיון שהמשנה עוסקת ב"בריות", שחומריות וגסות מכסות על אור נשמתן - מן ההכרח הוא "לשבר" את החומריות

(1) ליקוטי־תורה תצא לו, ד. (2) מגילה ג, א. (3) ראה ספר המאמרים ה'תש"ב ד"ה אמר רבי יהושע בן לוי (עמ' 139). (4) תניא פרק לב. (5) כתובות עז, ב. (6) יו"ט של ר"ה תרס"ו (המשך) עמ' קנו ואילך. (7) בגמרא שם. (8) שמות־רבה סוף פרק נ"א.

ב וַיֵּרָא בֶּלְק בֶּן־צִפּוֹר אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה
 יִשְׂרָאֵל לְאֹמְרֵי כִסִּי: ג וַיֵּגֶר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעַם
 מֵאֵד כִּי רַב־הוּא וַיִּקֶּן מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל כִסִּי: ד וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זִקְנֵי מִדְּיָן עֲתָה
 יִלְחָכוּ הַקָּהָל אֶת־כָּל־סְבִיבֹתֵינוּ בַּלְחָד הַשּׁוֹר
 אֶת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבֶלְק בֶּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב
 בָּעֵת הַהוּא כִסִּי: ה וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־
 בָּלָעַם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל־הַנֶּהָר אֶרֶץ
 בְּנֵי־עַמּוֹ לִקְרֹא־לּוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עִם יֵצֵא
 מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֹסֵה אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ וְהוּא יֵשֵׁב
 מִמְּלֵי כִסִּי: ו וְעֲתָה לְכֶה־נָּא אֲרַה־לִּי אֶת־הָעַם
 הַזֶּה כִּי־עֲצוֹם הוּא מִמֶּנִּי אוֹכֵל נֶפֶת־בּוֹ

ב וחזא בלק בן צפור את כל די
 עבד ישראל לאמוראי: ג ויגר מואב
 מואבא מן קדם עמא לחדא
 ארי סגי הוא ועקת למואבא מן
 קדם בני ישראל: ד ואמר מואב
 לסבי מדין כען ישיצון קהל לא ית
 כל סחרננא כמא דמלחיה תורא
 ית ירוקא דחקלא ובלק בן צפור
 מלפא למואב בעדנא ההיא:
 ה ושלח אנגדין לות בלעם בן
 בעור לפתור ארם דעל פרת ארע
 בני עמא למקרי לה למימר הא
 עמא נפק ממצרים הא חפא ית
 עין שמשא דארעא והוא שרי
 מלקבלי: ו וכען איתא כען לוט
 לי ית עמא הדין ארי תקריף הוא
 מני מאים אפל לאנחא בה קרב

רש"י

לצרך שעה: (ה) פתורה. כשלחני הנה שהכל
 מריצין לו מעות, כן כל המלכים מריצין לו
 אגרותיהם. ולפי פשוטו של מקרא כן שם המקום
 (שם): ארץ בני־עמו. (שם) של בלק. משם היה,
 וזה היה מתנבא ואומר לו: עתיד אפה למלך. ואם
 תאמר: מפני מה השרה הקדוש־ברוך־הוא שכנינו
 על עובד פוכבים רשע? כדי שלא יהיה פתחון פה
 לאמות לומר: אלו היה לנו נביאים חזרנו למוטב!
 העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם,
 שבתחלה היו גדורים בעריות, וזה נתן להם עצה
 להפקיר עצמן לזנות: לקרא־לו. (שם) הקריאה
 שלו היתה ולהנאותו, שהיה פוסק לו ממון הרבה:
 עם יצא ממצרים. ואם תאמר: מה מדיקד? הנה
 כסה את־עין הארץ. סיחון ועוג, שהיו שומרים
 אותנו עמדו עליהם והרגום: והוא ישב ממלי.
 חסר פתיב, קרובים הם להכריתני, כמו (תהלים
 קיח): "כי אמילם": (ו) נפה־בו. אני ועמי נפה
 בהם. דבר אחר: לשון משנה הוא (ב"מ קה ב),

(ב) וירא בלק בן־צפור את כל־אשר־עשה
 ישראל לאמרי. אמר: אלו שני מלכים שהיינו
 בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם, אנו על אחת
 כמה וכמה! לפיכך: "ויגר מואב": (ג) ויגר.
 לשון מורא, כמו (איוב יט): "גורו לכם": ויקץ
 מואב. קצו בתייהם (כמו קצתי בחיי, והוא מקרא
 קצר): (ד) אל־זקני מדין. והלא מעולם היו
 שונאים זה את זה, שנאמר (בראשית לו): "המכה
 את־מדן בשדה מואב", שבאו מדן על מואב
 למלחמה? אלא מיראתן של ישראל עשו שלום
 ביניהם. ומה ראה מואב לטל עצה ממדן? ביון
 שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם,
 אמרו: מנהיגם של אלו במדן נתגדל, נשאל מהם
 מה מדתו? אמרו להם: אין כחו אלא בפיו: אמרו:
 אף אנו נבוא עליהם באדם שכחו בפיו: בלחך
 השור. (במדבר רבה) כל מה שהשור מלחך, אין בו
 סימן ברכה: בעת ההוא. לא היה ראוי למלכות;
 מנסיכי מדן היה, וכיון שמת סיחון, מנוהו עליהם

וּאִגְרִשְׁנוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי יִדְעָתִי אֶת אֲשֶׁר־
 תִּבְרַךְ מִבְּרַךְ וְאֲשֶׁר תֹּאֵר יוֹאֵר רַשִׁי׃ וַיֵּלְכוּ
 זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מִדְיָן וְקִסְמִים בְּיָדָם וַיָּבֹאוּ
 אֶל־בָּלָעַם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בָלָק רַשִׁי׃ יִשְׂרָאֵל
 ח וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לֵינוּ פֹה הַלֵּילָה וְהַשָּׁבְתִּי
 אֶתְכֶם דָּבָר כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי וַיָּשֻׁבוּ
 עֲרֵי־מוֹאָב עִם־בָּלָעַם רַשִׁי׃ ט וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־
 בָּלָעַם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ רַשִׁי׃
 וַיֹּאמֶר בָּלָעַם אֶל־הָאֱלֹהִים בָּלָק בֶּן־צֶפֶר
 מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח אֵלַי רַשִׁי׃ יא הִנֵּה הָעַם הַיֵּצֵא
 מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹא אֶת־עֵין הָאָרֶץ עִתָּה לָכֶה
 קִבְּה־לִּי אֹתוֹ אוֹלִי אוֹכֵל לֶחֶם בּוֹ
 וַיִּגְרִשְׁתִּיו רַשִׁי׃ יב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם לֹא

רַשִׁי׃

וּאִתְּרַכְנָה מִן אֶרְעָא אֲרִי יִדְעָנָא
 ית די תִּבְרַךְ מִבְּרַךְ וְדִי תִלּוּט
 לִיט: ז וַאֲזָלוּ סְבִי מוֹאָב וְסְבִי
 מִדְיָן וְקִסְמִיָּא בִידֵיהוֹן וְאֹתוֹ לֹת
 בָּלָעַם וּמִלִּילוֹ עִמָּה פִתְגָמִי בָלָק:
 ח וַאֲמַר לֵהוֹן בֵּיתוֹ הֵבֵא בְלִילִיָּא
 וְאֵתְבִי יִתְכוֹן פִּתְגָמָא כָּמָא דִּי
 מִלִּיל יִי עָמִי וְאוֹרִיכוֹ רִבְרִי
 מוֹאָב עִם בָּלָעַם: ט וַאֲתָא מִימַר
 מִן גְּדָם יִי לֹת בָּלָעַם וַאֲמַר מִן
 גְּבִרְיָא הָאֵלִין דְּעָמָךְ: י וַאֲמַר
 בָּלָעַם גְּדָם יִי בָלָק בֶּן צֶפֶר
 מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח לֹתִי: יא הָא
 עָמָא דִּי נִפְק מִמִּצְרַיִם וְחָפָא יֵת
 עֵין שְׁמָשָׁא דְאֶרְעָא כְּעֵין אֵיתָא
 לוֹט לִי יֵתָה מָאִים אֶפְל לְאַגְחָא
 בֵּה קָרֵב וְאִתְרַכְנָה: יב וַאֲמַר יִי
 לְבָלָעַם לֹא תִזַּל עִמָּהוֹן לֹא תִלוּט

לְשׁוֹן עֶפְכָּה: (ט) מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ.
 לְהִטְעוֹתוֹ בָּא: (ר"ל יִשְׂרָאֵל דְּרַכִּי ה' צְדִיקִים יִלְכוּ
 בָּם וּפּוֹשְׁעִים יִפְשְׁלוּ בָּם. כְּנֻת רַשִׁי שָׁאֲמַר מִי
 הָאֲנָשִׁים הֵיטָה לְטוֹבָה, לְפָנִים עִמּוֹ בְּדָבָרִים, כְּמוֹ
 שֶׁפָּרַשׁ רַשִׁי בְּפִרְשֵׁת בְּרָאשִׁית בְּתִבְת "אִיכָה", אִךְ
 בָּא לְבָלָעַם לְטַעוֹת, כִּי הוּא טָעָה) אָמַר: פְּעָמִים
 שָׁאִין הַכֹּל גְּלוֹי לְפָנָיו, אִין דְּעָתוֹ שְׁוֵה עָלָיו, אִף
 אֲנִי אֶרְאֶה עֵת שְׁאוּכַל לְקַלֵּל וְלֹא יָבִין: (י) בָּלָק
 בֶּן־צֶפֶר וְגו'. אִף־עַל־פִּי שָׁאִינִי חָשׁוּב בְּעֵינֶיךָ,
 חָשׁוּב אֲנִי בְּעֵינֵי הַמַּלְכִּים: (יא) קִבְּה־לִּי. (במדבר
 רבה) ז' קָשָׁה מִ"אֶרְה־לִּי", שֶׁהוּא נוֹקֵב וּמִפְרָשׁ:
 וַיִּגְרִשְׁתִּיו. (שם) מִן הָעוֹלָם. וּבָלָק לֹא אָמַר אֶלָּא
 "וַיִּגְרִשְׁנוּ מִן־הָאָרֶץ". אִינִי מִבְּקֵשׁ אֶלָּא לְהַסִּיעֵם
 מֵעָלִי; וּבָלָעַם הָיָה שׁוֹנֵאֵם יוֹתֵר מִבָּלָק: (יב) לֹא
 תִלָּךְ עִמָּהֶם. (שם) אָמַר לוֹ: אִם כֵּן אֶקְלָלִם
 בְּמִקוֹמִי, אָמַר לוֹ: "לֹא תֹאֵר אֶת־הָעַם!". אָמַר לוֹ:
 אִם כֵּן אֶבְרַכְכֶּם, אָמַר לוֹ: אִינִים צְרִיכִים לְבִרְכָתְךָ,

מִנְפָּה לוֹ מִן הַדָּמִים לְחִסּוֹר מִקָּדְשׁ: כִּי יִדְעָתִי
 וְגו'. עַל־יְדֵי מִלְחָמַת סִיחוֹן, שֶׁעֲזָרְתוֹ לְהַכּוֹת אֶת
 מוֹאָב: (ז) וְקִסְמִים בְּיָדָם. (שם) כָּל מִינֵי קִסְמִים,
 שֶׁלֹּא יֹאמַר: אִין כָּלִי תִשְׁמִישִׁי עָמִי. דְּבָר אַחֵר:
 (שם) קִסְם זֶה נִטְלוּ בְיָדָם זִקְנֵי מִדְיָן; אָמְרוּ: אִם
 יָבֹא עִמָּנוּ בְּפַעַם הַזֹּאת, יֵשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ, וְאִם
 יִדְחֲנוּ - אִין בּוֹ תוֹעֵלָת. לְפִיכָךְ, כַּשָּׁאֲמַר לָהֶם "לֵינוּ
 פֹּה הַלֵּילָה", אָמְרוּ: אִין בּוֹ תִקְוָה! הִנִּיחוּהוּ וְהִלְכוּ
 לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיָּשֻׁבוּ עֲרֵי־מוֹאָב עִם־בָּלָעַם",
 אֲבָל זִקְנֵי מִדְיָן הִלְכוּ לָהֶם: (ח) לֵינוּ פֹּה הַלֵּילָה.
 אִין רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שְׁוֵה עָלָיו אֶלָּא בְלִילָה. וְכֵן לְכָל
 נְבִיאֵי אֱמוּנוֹת הָעוֹלָם; וְכֵן לְכָן בְּחִלוֹם הַלֵּילָה,
 שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לא): "וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־לָבָן
 הָאֲרָמִי בְּחִלוֹם הַלֵּילָה". כַּאֲדָם הֵוֹלֵךְ אֶל פִּילְגִשׁוֹ
 בְּהַחֲבֹא: כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר ה' אֵלַי. אִם יִמְלִיכֵנִי לְלֶכֶת
 עִם בְּנֵי אָדָם כְּמוֹתְכֶם אֵלַךְ עִמָּכֶם, שָׁמָּה אִין כְּבוֹדוֹ
 לְתִתִּי לְהִלָּךְ אֶלָּא עִם שָׂרִים גְּדוֹלִים מִכֶּם: וַיָּשֻׁבוּ.

יֵת עֲמָא אַרִי בְרִיךְ הוּא: יג וְקָם
בִּלְעָם בְּצַפְרָא וְאָמַר לְרֹבְרָבִי בֶלֶק
אֲזִילוּ לְאַרְעֵכוֹן אַרִי לִית רַעְוָא
קָדָם יי לְמַשְׁבְּקִי לְמִזְל עֲמָכוֹן:
יד וְקָמוּ רֹבְרָבִי מוֹאָב וְאִתּוּ לְוֹת
בֶּלֶק וְאָמְרוּ סָרֵב בִּלְעָם לְמַתִּי
עֲמָנָא: טו וְאוֹסֵף עוֹד בֶּלֶק
לְמַשְׁלַח רֹבְרָבִין סְגִיָּאִין וְנִקְרִינִין
מֵאֵלִין: טז וְאִתּוּ לְוֹת בִּלְעָם
וְאָמְרוּ לֵה כְּדָנָן אָמַר בֶּלֶק בֵּר
צַפּוֹר לֹא כַעַן תִּתְּמַנַּע מִלְּמַתִּי
לְוֹתִי: יז אַרִי יִקְרָא אֲיִקְרֹנָה
לְחֻדָּא וְכָל דִּי תִימַר לִי אַעֲבֹד
וְאִיתָא כַעַן לוֹט לִי יֵת עֲמָא
הַדִּין: יח וְאַתָּב בִּלְעָם וְאָמַר
לְעַבְדֵי בֶלֶק אִם יִתֵּן לִי בֶלֶק מְלִי
בֵּיתָה כֶּסֶף וְדִהֵב לִית לִי רִשּׁוֹ
לְמַעֲבַר עַל גְּזֵרַת מִימְרָא דִּי
אֱלֹהִי לְמַעֲבַד זַעֲרָתָא אוּ רַבְתָּא:
יט וְכַעַן אוֹרִיכוּ כַעַן הֵכָא אָף
אַתּוֹן בְּלִילִיָּא וְאַדַּע מָא יוֹסֵף יי
לְמַלְלָא עַמִּי: כ וְאַתָּא מִימַר מִן
קָדָם יי לְבִלְעָם בְּלִילִיָּא וְאָמַר לֵה
אִם לְמַקְרִי לָךְ אִתּוּ גְּבִרְיָא קוּם
אֲזִל עֲמָהוֹן וּבְרָם יֵת פִּתְגָמָא דִּי

תִּלְךָ עִמָּהֶם לֹא תֹארוּ אֶת־הָעָם כִּי בְרוּךְ
הוּא כס"י: ע"ב בחול שני יג וַיִּקָּם בִּלְעָם בִּבְקָר וַיֹּאמֶר
אֶל־שָׂרֵי בֶלֶק לְכוּ אֶל־אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן יְהוָה
לִתְּתִי לַהֲלֹךְ עִמָּכֶם כס"י: יד וַיִּקְוֹמוּ שָׂרֵי מוֹאָב
וַיָּבֹאוּ אֶל־בֶּלֶק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בִּלְעָם הֵלֵךְ
עִמָּנוּ: טו וַיֹּסֶף עוֹד בֶּלֶק שְׁלַח שָׂרִים רַבִּים
וְנִכְבָּדִים מֵאֻלָּה: טז וַיָּבֹאוּ אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמְרוּ
לֹא כֹה אָמַר בֶּלֶק בֶּן־צַפּוֹר אֶל־נָא תִּמְנַע
מִהֵלֶךְ אֵלַי: יז כִּי־כִבֵּד אֶכְבְּדְּךָ מְאֹד וְכָל
אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה וּלְכֵה־נָא קִבְּה־לִּי
אֵת הָעָם הַזֶּה כס"י: יח וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר
אֶל־עַבְדֵי בֶלֶק אִם־יִתֵּן־לִי בֶלֶק מְלֵא בֵיתוֹ
כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לַעֲבֹד אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵי
לַעֲשׂוֹת קִטְנָה אוּ גְדוֹלָה כס"י: יט וַעֲתָה שְׂבוּ נָא
בִּזְוָה גַּם־אַתֶּם הַלֵּילָה וְאַדְעָה מִה־יֹּסֵף יְהוָה
דְּבִר עַמִּי כס"י: כ וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם
לֵילָה וַיֹּאמֶר לֹא אִם־לִקְרָא לָךְ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים

רש"י

נוצח: לא אוכל לעבר. על פרחו גלה שהוא
ברשות אחרים, ונתנבא כאן, שאינו יכול לבטל
הברכות שנתברכו האבות מפי השכינה: (יט) גם־
אתם. פיו הכשילו: גם אתם סופכם לילך בפחי
נפש פראשונים: מה־יֹסֵף. לא ישנה דבריו מברכה
לקללה; הלוואי שלא יוסיף לברך! כאן נתנבא
שעתיד להוסיף להם ברכות על־ידו: (כ) אם־
לקרא לך. אם תקריאה שלך וסבור אתה לטל
עליה שכר, קום לך אתם: ואף. על פרחך את
הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה, ואף־על־פי־
כן "וילך בלעם", אמר: שמא אפתנו ויתרצה:

"כִּי בְרוּךְ הוּא". מִשָּׁל אוֹמְרִים לַצִּרְעָה (ס"א)
לְדַבּוּרָה: "לֹא מִדְּבַשׁךְ וְלֹא מִעֲקָצֶךְ": (יג) לַהֲלֹךְ
עִמָּכֶם. אֵלֹא עִם שָׂרִים גְּדוֹלִים מִכֶּם; לְמַדְנוּ שְׂרוּחוֹ
גְּבוּהָה, וְלֹא רָצָה לְגַלוֹת שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם,
אֵלֹא בְּלִשׁוֹן גִּסּוֹת, לְפִיכָף וַיֹּסֶף עוֹד בֶּלֶק: תוֹרָה יד
(יז) כִּי־כִבֵּד אֶכְבְּדְּךָ מְאֹד. (במדבר רבה) יוֹתֵר
מִמָּה שֶׁהֵייתָ נוֹטֵל לְשַׁעֲבֹר (ר"ל בְּמַלְחָמַת סִיחוּן)
אֲנִי נוֹתֵן לָךְ: (יח) מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב. לְמַדְנוּ,
שֶׁנִּפְשׁוּ רַחֲבָה וּמַחֲמֵד מִמּוֹן אַחֲרִים. אָמַר: רְאוּי לֹ
לִתֵּן לִי כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שְׁלוֹ, שֶׁהָרִי צָרִיךְ לְשַׁפֵּר
חֵילוֹת רַבּוֹת, סֶפֶק נּוֹצֵחַ סֶפֶק אֵינוֹ נּוֹצֵחַ, וְאֲנִי וְדֹאֵי

קום לך אתם ואך את־הדבר אשר־אִדְבַּר
 אליך אתו תַעֲשֶׂה רַש"י: שלישי כא ויקם בלעם
 בפקר ויחבש את־אתָנו וילך עם־שרי
 מואב רַש"י: כב ויחר־אף אלהים כִּי־הוֹלֵךְ הוּא
 ויִתְיַצֵּב מִלֵּאךְ יְהוָה בְּדֶרֶךְ לְשֹׁטֵן לוֹ וְהוּא
 רֹכֵב עַל־אֲתָנוּ וּשְׁנֵי נַעֲרָיו עִמּוֹ רַש"י: כג ויתרא
 האֲתָנוּן אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וְחִרְפוֹ
 שְׁלוֹפָה בִידּוֹ וַתֵּט האֲתָנוּן מִן־הַדֶּרֶךְ וַתֵּלֶךְ
 בַּשָּׂדֶה וַיֵּךְ בַּלְעָם אֶת־הָאֲתָנוּן לְהַטִּיתָה
 הַדֶּרֶךְ רַש"י: כד ויעמד מִלְאָךְ יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל
 הַבְּרָמִים גָּדַר מִזֶּה וְגָדַר מִזֶּה רַש"י: כה ויתרא
 האֲתָנוּן אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה וַתִּלְחֹץ אֶל־הַקִּיר
 וַתִּלְחֹץ אֶת־רֶגְלָהּ בַּלְעָם אֶל־הַקִּיר וַיֹּסֶף
 לְהַכְתִּיתָה רַש"י: כו וַיֹּסֶף מִלְאָךְ־יְהוָה עָבוֹר
 וַיַּעֲמֵד בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר אֵין־דֶּרֶךְ לְנִסּוֹת יָמִין

רַש"י

מזיקין: וחרפו שלופה בידו. אמר: רשע זה הניח
 כלי אֲמָנוּתוֹ, שְׁכָלִי זֵינָן שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם בְּחֶרֶב,
 וְהוּא בָּא עֲלֵיהֶם בְּפִיו, שֶׁהוּא אֲמָנוּת שְׁלֵהֶם, אִף
 אֲנִי אֶתְפֹּשׂ אֶת שְׁלוֹ וְאָבֹא עָלָיו בְּאֲמָנוּתוֹ. וְכֵן הָיָה
 סוֹפוֹ (במדבר לא): "וְאֵת בַּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר הִקְגוּ
 בְּחֶרֶב": (כד) בְּמִשְׁעוֹל. כְּתִיבִי: "בְּשָׁבִיל".
 וְכֵן (מ"א כ): "אִם יִשְׁפֹּק עֶפְרַיִם שׁוֹמְרוֹן
 לְשַׁעֲלִים" - עֶפְרַיִם הִנְדֹּבֶק בְּכַפּוֹת הָרָגִלִים בְּהַלּוֹכָן.
 וְכֵן (ישעיה מ): "מִי מִדֵּד בְּשַׁעֲלוֹ מִים" - בְּרָגְלוֹ
 וּבְהַלּוֹכּוֹ: גָּדַר מִזֶּה וְגָדַר מִזֶּה. סֵתֵם "גָּדַר" שֶׁל
 אֲבָנִים הוּא: (כה) וַתִּלְחֹץ. הִיא עֲצָמָה: וַתִּלְחֹץ.
 אֶת אַחֲרִים, אֶת־רֶגְלָהּ בַּלְעָם: (כו) וַיֹּסֶף מִלְאָךְ־
 ה' עָבוֹר. לַעֲבֹר עוֹד לִפְנֵי לַהֲלֹךְ, לְהִיּוֹת לִפְנֵי
 בְּמָקוֹם אַחֵר, כְּמוֹ (בראשית לג): "וְהָיָה עָבֵר

אֲמַלֵּל עִמָּךְ יְתֵה תַעֲבֹד: כא וְקָם
 בַּלְעָם בַּעֲפָרָא וַיִּרְזֵי יֵת אֶתְנָה וַיִּזְל
 עִם רִכְבִּי מוֹאֵב: כב וַתִּקַּף רִגְזָא
 דִּי אֲרִי אֲזַל הוּא וְאֶתְעַתֵּד
 מִלְאָכָא דִּי בְּאַרְחָא לְשֹׁטֵן לָהּ
 וְהוּא רֹכֵב עַל אֶתְנָה וַתִּרְיֵן
 עוֹלְמוֹהִי עֲמָה: כג וַחֲזַת אֶתְנָה
 יֵת מִלְאָכָא דִּי מַעֲתֵד בְּאַרְחָא
 וְחִרְבָּה שְׁלִיפָא בִידָהּ וְסִטָּת אֶתְנָה
 מִן אֲרָחָא וַאֲזַלַת בְּחִקְלָא וּמִחָא
 בַּלְעָם יֵת אֶתְנָה לְאַסְטִיּוּתָהּ
 לְאַרְחָא: כד וְקָם מִלְאָכָא דִּי
 בְּשָׁבִיל כְּרַמְיָא אֶתְרָא דְגִדְרָא
 מִכָּא וְגִדְרָא מִכָּא: כה וַחֲזַת
 אֶתְנָה יֵת מִלְאָכָא דִּי וַאֲדַחַקַת
 לְכַתְּלָא וַדַּחַקַת יֵת רִגְלָא דְבַלְעָם
 לְכַתְּלָא וְאוֹסֶף לְמַמְחָה:
 כו וְאוֹסֶף מִלְאָכָא דִּי לְמַעֲבֹר
 וְקָם בְּאַתֵּר עָק דִּי לִית אֲרַח
 לְמַסְטִי לִימִינָא וְלִסְמָלָא:

(כא) ויחבש את אתָנו. מכאן, שֶׁהַשְׁנָאָה
 מְקַלְקֶלֶת אֶת הַשּׁוֹרָה, שְׁחָבֵשׁ הוּא בַּעֲצָמוֹ. אָמַר
 הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: רִשְׁעִי, כָּכָר קִדְמָךְ אֲבִירָהּ
 אֲבִירָהּ, שְׁנֵאֲמַר (בראשית כב): "וַיִּשָּׁכֶם אֲבִירָהּ
 בַּבֶּקֶר וַיִּחַבֵּשׁ אֶת־חֲמורוֹ: עִם־שְׂרֵי מוֹאֵב. (במדבר
 רבה) לָבוֹ כָּלֶכֶם שָׁוֶה: (כב) כִּי־הוֹלֵךְ הוּא. רָאָה
 שֶׁהַדָּבָר רַע בְּעֵינֵי הַמָּקוֹם וְנִתְאָוָה לִילָךְ: לְשֹׁטֵן לוֹ.
 (שם) מִלְאָךְ שֶׁל רַחֲמִים הָיָה, וְהָיָה רוֹצֵחַ לְמַנְעוֹ
 מִלְחָטָא, שֶׁלֹּא יִחַטָּא וַיֵּאבֹד: וּשְׁנֵי נַעֲרָיו עִמּוֹ.
 מִכָּאן לְאָדָם חָשׁוֹב הַיּוֹצֵא לְדֶרֶךְ, יוֹלִיךְ עִמּוֹ שְׁנֵי
 אֲנָשִׁים לְשִׁמּוּשׁ, וְחוֹזְרִים וּמִשְׁמָשִׁים זֶה אֶת זֶה:
 (כג) וַתֵּרָא הָאֲתָנוּן. וְהוּא לֹא רָאָה; שֶׁנִּתֵּן הַקְדוֹשׁ־
 בְּרוּךְ־הוּא רִשׁוֹת לְבַהֲמָה לְרִאוֹת יוֹתֵר מִן הָאָדָם,
 שֶׁמִּתּוֹךְ שֵׁשׁ בּוֹ דַּעַת, תִּטְרֹף דַּעַתוֹ כְּשִׁירָאָה

וּשְׁמָאוֹל כַּסִּי: כו וַתֵּרָא הָאֵתוֹן אֶת־מְלָאךְ יְהוָה
וַתִּרְבֵּץ תַּחַת בְּלָעַם וַיַּחֲרֶאֱף בְּלָעַם וַיֵּךְ
אֶת־הָאֵתוֹן בַּמֶּקֶל: כח וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת־פִּי
הָאֵתוֹן וַתֹּאמֶר לְבָלָעַם מַה־עָשִׂיתִי לָךְ כִּי
הִכִּיתָנִי זֶה שָׁלַשׁ רַגְלִים כַּסִּי: כט וַיֹּאמֶר בְּלָעַם
לָאֵתוֹן כִּי הִתְעַלְלָתָּ בִּי לוֹ יִשְׁחָרֵב בְּיָדִי כִּי
עָתָה הִרְגָתִיךָ כַּסִּי: ל וַתֹּאמֶר הָאֵתוֹן אֶל־בְּלָעַם
הֲלוֹא אֲנֹכִי אֶתְנֶךָ אֲשֶׁר־רִכַּבְתָּ עָלַי מֵעוֹדְךָ
עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הֵחָסֶפֶן הִסְכַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לָךְ
כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא כַּסִּי: לא וַיַּגֵּל יְהוָה אֶת־עֵינָיו
בְּלָעַם וַיֵּרָא אֶת־מְלָאךְ יְהוָה נֹצֵב בַּדֶּרֶךְ
וַחֲרָבוֹ שְׁלֶפֶה בְּיָדוֹ וַיִּקַּד וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפּוֹ:
לב וַיֹּאמֶר אֵלָיו מְלָאךְ יְהוָה עַל־מָה הִכִּיתָ
אֶת־אֶתְנֶךָ זֶה שְׁלוֹשׁ רַגְלִים הִנֵּה אֲנֹכִי יִצְאָתִי
לִשְׁטֹן כִּי־יִרְט הַדֶּרֶךְ לְגַגִּי כַּסִּי: לג וַתֵּרָאֲנִי
הָאֵתוֹן וַתֵּט לִפְנֵי זֶה שָׁלַשׁ רַגְלִים אוֹלִי נִטְתָּה

רַעֲשִׁי

תורה לא (לב) כִּי־יִרְט הַדֶּרֶךְ לְגַגִּי. רבּוּתִינוּ חֲכָמִי
הַמִּשְׁנָה (שבת קה) דִּרְשׁוּהוּ נוֹטְרִיקוֹן: יָרָא, רָאָתָה,
נִטְתָּה, בְּשִׁבִיל שֶׁהַדֶּרֶךְ לְגַגִּי, כְּלוּמָר: לְקִנְיָתִי
וְלִהְיוֹתִי לְגַגִּי. וְלִפִּי מִשְׁמָעוֹ: כִּי חָרַד הַדֶּרֶךְ
לְגַגִּי - לִשׁוֹן "רִטֹּט" - כִּי רָאִיתִי בַעַל הַדֶּרֶךְ שֶׁחָרַד
וַמֵּהָר הַדֶּרֶךְ, שֶׁהוּא לְכַעֲסִי וְלִהְיוֹתִי, וּמִקְרָא קָצָר
הוּא, כְּמוֹ (ש"ב יג): "וַתִּכָּל דּוֹד". לִישָׁנָא אַחֲרִינָא:
יִרְט לִשׁוֹן רָצוֹן, וְכֵן (איוב טז) "וְעַל־יָדַי רָשָׁעִים
יִרְטֵנִי" - מִפְּנֵס וּמִנַּחֵם אוֹתוֹ עַל־יָדַי רָשָׁעִים, שְׂאֵינִן
אֵלָּא מִקְנִיטִים: (לג) אוֹלִי נִטְתָּה. כְּמוֹ "לוֹלֵא",
פְּעָמִים שְׂאוֹלִי" מִשְׁמָשׁ בַּלִּשׁוֹן "לוֹלֵא": גַּם־
אַתְּכָה הִרְגָתִי. הִרִי זֶה מִקְרָא מְסָרֵס, וְהוּא כְּמוֹ:

לִפְנֵיהֶם". וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה יֵשׁ בְּתַנְחוּמָא: מָה רָאָה
לַעֲמֹד בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת? סִימְנִי אַבוֹת הִרְאָהוּ:
תורה כז (כח) זֶה שָׁלַשׁ רַגְלִים. רָמַז לוֹ: אִתָּה
מִבְּקֵשׁ לַעֲקֹר אִמָּה הַחוּגְגַת שָׁלַשׁ רַגְלִים בִּשְׁנָה:
(כט) הִתְעַלְלָתָּ. כְּתַרְגוּמוֹ: לִשׁוֹן גָּנְאִי וּבִזְיוֹן: לוֹ
יִשְׁחָרֵב בְּיָדִי. גָּנוֹת גְּדוּלָּה הִיָּה לוֹ דָּבָר זֶה בְּעֵינֵי
הַשָּׂרִים: זֶה הוֹלֵךְ לְהִרְגַּ אִמָּה שְׁלֵמָה בְּפִיו - וְלִאֵתוֹן
זֶה צְרִיף לְכָלִי זֵין: (ל) הִסְכַּפֵּן הִסְכַּנְתִּי.
כְּתַרְגוּמוֹ, וְכֵן (איוב כב): "הֲלֹאֹל יִסְכַּן־גִּבְרִי".
וּרְבוּתִינוּ דִּרְשׁוּ מִקְרָא זֶה בְּגִמְרָא: אָמְרוּ לִיָּה: מֵאִי
טַעֲמָא לֹא רִכַּבְתָּ אֶסּוּסִיא? אָמַר לְהוֹן: בְּרִטִּיבָא
שְׂדָאִי לִיָּה כּוֹ כְּדֹאִיתָא בְּמִסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה (דף ד):

מִפְּנֵי כִי עָתָה גַם־אֶתְּכָה הֲרֹגְתִּי וְאוֹתָהּ
הַחַיִּיתִי כְּשִׁי׃ לוֹ וַיֹּאמֶר בְּלָעַם אֶל־מִלְאָךְ יְהוָה
חֲטֹאתִי כִּי לֹא יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה נֹצֵב לְקִרְאָתִי
בַּדֶּרֶךְ וְעָתָה אִסְרֵה בְּעֵינַיִךְ אֲשׁוּבָה לִי כְּשִׁי׃
לז וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ יְהוָה אֶל־בְּלָעַם לֵךְ עִם־
הָאֲנָשִׁים וְאַפֶּס אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־אָדַבְּרָה אֵלֶיךָ
אֹתוֹ תִּדְבֹּר וַיֵּלֶךְ בְּלָעַם עִם־שְׂרֵי בִלָק כְּשִׁי׃
לו וַיִּשְׁמַע בִּלָק כִּי־בָא בְּלָעַם וַיֵּצֵא לְקִרְאָתוֹ
אֶל־עִיר מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־גְּבוּל אֲרָנָן אֲשֶׁר
בְּקִצֵּה הַגְּבוּל כְּשִׁי׃ לוֹ וַיֹּאמֶר בִּלָק אֶל־בְּלָעַם
הֲלֹא שָׁלַח שְׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לְקִרְאָתְךָ לָמָּה
לֹא־הִלַכְתָּ אֵלַי הֲאִמָּנָם לֹא אוֹכַל בַּבֶּרֶךְ כְּשִׁי׃
לז וַיֹּאמֶר בְּלָעַם אֶל־בִּלָק הִנֵּה־בָאתִי אֵלֶיךָ
עָתָה הִיכַל אוֹכַל דָּבָר מְאוּמָה הַדָּבָר אֲשֶׁר

"גַּם הִרְגֵּיתִי אוֹתָךְ", כְּלוּמָר, לֹא הֶעֱפָכָה בְּלִבָּךְ
 קְרֵאתְךָ עַל יָדִי, כִּי גַם הִתְרִיגָה: וְאוֹתָהּ הִחְיִיתִי.
 (במ"ר) וְעַתָּה מִפְּנֵי שְׂדֵבְרָה וְהוֹכִיחַתְךָ וְלֹא יִכְלֹת
 לַעֲמֹד בְּתוֹכָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיֹּאמֶר
 לֹא" - הִרְגֵּיתִיהָ, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: זֶה הִיא שֶׁסָּלְקָה אֶת
 בְּלָעָם בְּתוֹכָהּ וְלֹא יָכוֹל לְהָשִׁיב; שֶׁחֵס הַמָּקוֹם
 עַל פְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת. וְכֵן (ויקרא כ): "וְאֵת הַבִּהֶמָּה
 תִּהְרֹגוּ, וְכֵן (שם): "וְהִרְגֵּת אֶת הָאִשָּׁה וְאֵת
 הַבִּהֶמָּה": (לד) כִּי לֹא יִדְעָתִי. גַּם זֶה גִּנּוּתוֹ, וְעַל
 פְּרָחוֹ הוֹדָה; שֶׁהוּא הִיָּה מִשְׁתַּבֵּחַ שִׁיּוּדַע דַּעַת עֲלִיּוֹן
 וּפְּנֵי הַעִיד "לֹא יִדְעָתִי": אִם-רַע בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה
 לִי. לְהַתִּירֵם נֶגֶד הַמָּקוֹם הִיא תִּשׁוּבָה זֹה. אָמַר לוֹ:
 הוּא בַּעֲצָמוֹ צוּנִי לִלְכֹת, וְאַתָּה מִלֵּאף מִבְּטָל אֵת

יִשִּׁים אֱלֹהִים בְּפִי אֹתוֹ אֲדַבֵּר: רביעי לט וַיֵּלֶךְ
 בְּלָעַם עִם־בָּלָק וַיָּבֹאוּ קִרְיַת חֲצוֹת כס"י:
 מ וַיִּזְבַּח בָּלָק בָּקָר וָצֹאן וַיִּשְׁלַח לְבָלָעַם
 וְלִשְׁרָיִם אֲשֶׁר אִתּוֹ כס"י: מא וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח
 בָּלָק אֶת־בְּלָעַם וַיַּעֲלֵהוּ בַּמּוֹת בַּעַל וַיֵּרָא
 מִשָּׁם קִצֵּה הָעָם כס"י: כג א וַיֹּאמֶר בְּלָעַם
 אֶל־בָּלָק בְּנֵה־לִּי בָזֶה שְׁבַעַה מִזִּבְחַת וְהֵכֵן לִי
 בָזֶה שְׁבַעַה פָּרִים וְשְׁבַעַה אִילִּים: ב וַיַּעַשׂ בָּלָק
 כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בְּלָעַם וַיַּעַל בָּלָק וּבְלָעַם פָּר וְאִיל
 בַּמִּזְבֵּחַ: ג וַיֹּאמֶר בְּלָעַם לְבָלָק הֲתִיצֵב עַל־
 עֲלֹתֶיךָ וְאֵלֶכָה אוֹלִי יִקְרָה יְהוָה לְקִרְאָתִי
 וּדְבַר מַה־יֵּרָאֵנִי וְהִגַּדְתִּי לָךְ וַיֵּלֶךְ שְׁפִי כס"י:
 ד וַיִּקַּר אֱלֹהִים אֶל־בְּלָעַם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת־
 שְׁבַעַת הַמִּזְבְּחַת עֲרֹכְתִי וְאֶעַל פָּר וְאִיל
 בַּמִּזְבֵּחַ כס"י: ה וַיִּשֶׁם יְהוָה דָּבָר בְּפִי בְּלָעַם
 וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה תִּדְבֹּר: ו וַיֵּשֶׁב אֵלָיו
 וְהִנֵּה נֹצֵב עַל־עֲלָתוֹ הוּא וְכָל־שָׂרָיו מוֹאָב:

לט ואזל בלעם עם בלק ואתו
 לקרית מחזויהי: מ ונכס בלק
 תורין וען ושלח לבלעם
 ולרברבנא די עמא: מא ויהוה
 בצפרא ודבר בלק ית בלעם
 ואסקה לרמת דחלתה ויחזא
 מתמן קצת מן עמא: א ואמר
 בלעם לבלק בנה לי הכא שבעא
 מדבחין ואחקן לי הכא שבעא
 תורין ושבעא דכרין: ב ועבד
 בלק כמא די מליל בלעם ואסק
 בלק ובלעם תור ודבר על כל
 מדבחא: ג ואמר בלעם לבלק
 אתעתד על עלתך ואיהך מאים
 יערע מימר מן קדם יי לקדמותי
 ופתגמא דיחזנני ואחוי לך ואזל
 יחידי: ד וערע מימר מן קדם יי
 לות בלעם ואמר לה ית שבעא
 מדבחין סדריה ואסקית תור
 ודבר על כל מדבחא: ה ושוי יי
 פתגמא בפומא דבלעם ואמר
 תוב לות בלק וכדין תמלל:
 ו ותב לותה והא מעתד על
 עלתה הוא וכל רברבי מואב:

רש"י

(לט) קרית חצות. עיר מלאה שוקים, אנשים,
 נשים וטף בחוצותיה, לומר: ראה ורחם שלא
 יעקרו אלו: (מ) בקר וצאן. (שם) דבר מעט, בקר
 אחד וצאן אחד בלבד: (מא) במות בעל.
 פתגמו: לרמת דחלתה - שם עבודת אלילים:
 תורה א (ג) אוֹלִי יִקְרָה ה' לְקִרְאָתִי. אינו רגיל
 לדבר עמי ביום: וַיֵּלֶךְ שְׁפִי. פתגמו: יחידי,
 לשון שפי ושקט, שאין עמו אלא שתיקה:
 (ד) וַיִּקַּר. לשון עראי, לשון גנאי, לשון טמאת
 קרי, כלומר בקשי ובבזיון, ולא הנה נגלה אליו
 ביום אלא בשביל להראות חבתן של ישראל:
 אֶת־שְׁבַעַת הַמִּזְבְּחַת. שבעה מזבחות ערכתי אין
 כתיב כאן, אלא "אֶת־שְׁבַעַת הַמִּזְבְּחַת". אמר
 לפניו: אבותיהם של אלו בנו לפניך שבעה
 מזבחות ואני ערכתי כנגד כלן. אברהם בנה
 ארבעה, (בראשית יב): "וַיִּבֶן שֵׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנֶּרְאָה
 אֵלָיו", (שם): "וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם הֶהָרָה וְגו'", (שם יג):
 "וַיֵּצֵאֵהוּ אֲבִרָם וְגו'", ואחד בחר המוריה (שם כב).
 ויצחק בנה אחד (שם כו): "וַיִּבֶן שֵׁם מִזְבֵּחַ וְגו'",
 ויכרו שם עבדי יצחק באר". ויעקב בנה שתיים:

וַיֵּשֶׁא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר מִן־אֲרָם יִנְחֵנִי בִלְק
 מִלֶּךְ־מוֹאָב מִהֲרִי־קָדָם לָכֶּה אֶרְה־לִּי יַעֲקֹב
 וּלְכֶּה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל רַשִׁי׃ ח מָה אֶקֶב לֹא קִבֵּה
 אֵל וּמָה אֶזְעַם לֹא זַעַם יְהוָה רַשִׁי׃ ט כִּי־מֵרָאשׁ
 צָרִים אֲרָאֲנוּ וּמִגִּבְעוֹת אֲשׁוּרָנוּ הֵן־עַם לְבָדָד
 יִשְׁכֹּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב רַשִׁי׃ י מִי מָנָה עֶפְרַיִם
 יַעֲקֹב וּמִסֹּפֶר אֶת־רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְתֵּן נַפְשִׁי
 מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶי אַחֲרִיתִי כִּמְהוֹ רַשִׁי׃ יא וַיֹּאמֶר
 בִּלְק אֶל־בִּלְעָם מָה עָשִׂיתָ לִּי לִקְבֹּת אֵיבִי
 לְקַחְתִּיךָ וְהִנֵּה בִּרְכָתְךָ בְּרֹךְ׃ יב וַיַּעַן וַיֹּאמֶר
 יא וַאֲמַר בִּלְק לְבִלְעָם מָה עֲבַדְתָּ לִּי לְמִילֵט סָנְאִי דְּבִרְתִּיךָ וְהָא בִּרְכָא מְבִרְכַת לְהוֹן׃ יב וַאֲתַב וַאֲמַר הֵלֹא

ז וְנִטְל מִתְּלָה וַאֲמַר מִן אֲרָם
 דְּבִרְנִי בִלְק מִלְכָּא דְּמוֹאָב מִטּוֹרִי
 מִדִּינְחָא אִיתָא לוֹט לִי יַעֲקֹב
 וְאִיתָא תִּרְךָ לִי יִשְׂרָאֵל׃ ח מָה
 אֶלוֹטָה דְּלֹא לְטִיָּה אֵל וּמָה
 אֶתְרַכָּה דְּלֹא תִרְכָּה יי׃ ט אֲרִי
 מִרִישׁ טוֹרִיָּא חֲזִיתָה וּמִרְמָתָא
 סְכִיתָה הָא עֲמָא בְּלַחֲדִיהוֹן
 עֲתִידִין דִּיחֲסוֹנוֹן עֲלֵמָא וּבַעֲמָמִיָּא
 לֹא יִתְדָנוֹן גְּמִירָא׃ י מִן יִיכּוֹל
 לְמִמְנִי דַעֲדָקִיָּא דְּבִית יַעֲקֹב
 דְּאִמִּיר עֲלִיהוֹן יִסְגּוֹן כַּעֲפָרָא
 דְּאִרְעָא אוּ חֲדָא מֵאֲרַבַּע מִשְׁרִיתָא
 דִּישְׂרָאֵל תִּמְוֹת נַפְשִׁי מוֹתָא
 דְּקִשְׁטוּהִי וְיִהְיֶי סוֹפִי כְּתוּהוֹן׃

רש"י

(ט) כִּי־מֵרָאשׁ צָרִים אֲרָאֲנוּ. אֲנִי מִסְתַּכֵּל
 בְּרֵאשִׁיתָם וּבִתְחִלַת שְׁרָשִׁיהֶם וְאֲנִי רוֹאֶה אוֹתָם
 מִיִּסְדִּים וּחֲזָקִים כְּצוּרִים וּגִבְעוֹת הַלָּלוּ, עַל־יְדֵי
 אֲבוֹת וְאֻמָּהוֹת׃ הֵן־עַם לְבָדָד יִשְׁכֹּן. הוּא אֲשֶׁר זָכוּ
 לוֹ אֲבוֹתָיו - לִשְׁכֹּן בְּדָד, כְּתַרְגוּמוֹ׃ וּבְגוֹיִם לֹא
 יִתְחַשֵּׁב. כְּתַרְגוּמוֹ׃ לֹא יִהְיוּ נַעֲשִׂין כְּלָה עִם שְׂאֵר
 הָאֻמּוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים, שְׁנַאֲמַר (יִרְמִיָּה ל): "כִּי
 אַעֲשֶׂה כְלָה בְּכָל הַגּוֹיִם וְגוֹ' - אֵינֶן נִמְנִין עִם
 הַשְּׂאֵר. דְּבָר אַחֵר׃ כְּשֶׁהֵן שְׂמַחִין אֵין אֻמָּה שְׂמַחָה
 עִמָּהֶם, שְׁנַאֲמַר (דְּבָרִים לב): "ה' בְּדָד יִנְחֵנִי".
 וְכִשְׁהָאֻמּוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים בְּטוֹכָה, הֵם אוֹכְלִין עִם
 כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְאֵין עוֹלָה לָהֶם מִן הַחֲשִׁבּוֹן, וְזִהוּ
 "וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב"׃ (י) מִי מָנָה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב
 וְגוֹ'. כְּתַרְגוּמוֹ׃ דַּעֲדָקִיָּא דְּבִית יַעֲקֹב וְכוּ' מֵאֲרַבַּע
 מִשְׁרִיתָא, אֲרַבַּע דְּגָלִים. דְּבָר אַחֵר׃ עֶפְרַיִם
 יַעֲקֹב - אֵין חֲשִׁבּוֹן בְּמַצּוֹת שֶׁהֵם מְקַיְּמִין כַּעֲפָר
 (דְּבָרִים כב): "לֹא תִחְרוֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמוֹר", (וִיקְרָא
 יט): "לֹא תִזְרַע כְּלָאִים", אֲפֹר פָּרָה וַעֲפֹר סוּטָה
 וְכוּ' צֵא בָהֶם׃ וּמִסֹּפֶר אֶת־רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל,

אֶחָד בְּשֶׁכֶם (שם לג), וְאֶחָד בְּבִית אֵל (שם לה):
 וְאֵעֵל פֹּר וְאֵיל בְּמִזְבֵּחַ. וְאִבְרָהִם לֹא הֵעֵלָה אֵלָא
 אֵיל אֶחָד׃ תוֹרָה ה (ז) אֶרְה־לִּי יַעֲקֹב וּלְכֶּה זַעֲמָה
 יִשְׂרָאֵל. בְּשִׁנֵּי שְׁמוֹתֵיהֶם אָמַר לוֹ לְקַלְלֵם - שְׂמָא
 אֶחָד מֵהֶם אֵינּוּ מְבָהֵק׃ (ח) מָה אֶקֶב לֹא קִבֵּה
 אֵל. (במ"ד) כְּשֶׁהֵיוּ רְאוּיִים לְהִתְקַלֵּל לֹא נִתְקַלְלוּ,
 כְּשֶׁהִזְכִּיר אֲבִיהֶם אֶת עֲוֹנוֹ׃ "כִּי בְּאִפְסֵי הֲרָגוּ אִישׁ",
 לֹא קָלַל אֵלָא אִפְסֵי, שְׁנַאֲמַר (בְּרֵאשִׁית מט): "אֲרוּר
 אִפְסֵי". כְּשֶׁנִּכְנַס אֲבִיהֶם בְּמִרְמָה אֶצֶל אֲבִיו הָיָה
 רְאוּי לְהִתְקַלֵּל, מָה נֶאֱמַר שָׁם? (שם כז): "גַּם־בְּרוּךְ
 יִהְיֶה". בְּמִבְרָכִים נֶאֱמַר (דְּבָרִים כז): "אֵלֶּה יַעֲמְדוּ
 לְבִרְךָ אֶת־הָעָם". בְּמִקְלָלִים לֹא נֶאֱמַר "וְאֵלֶּה
 יַעֲמְדוּ לְקַלֵּל אֶת הָעָם", אֵלָא (שם) "וְאֵלֶּה יַעֲמְדוּ
 עַל הַקְּלָלָה" - לֹא רָצָה לְהִזְכִּיר עֲלֵיהֶם שֵׁם קְלָלָה׃
 לֹא זַעַם ה'. (בְּרֵאשִׁית ו) אֲנִי אֵין כּוֹחַ אֵלָא שְׁאֲנִי יוֹדַע
 לְכוֹן הַשְׁעָה שֶׁהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא כּוֹעֵס בָּהּ, וְהוּא
 לֹא כּוֹעֵס כָּל הַיָּמִים הַלָּלוּ שֶׁבִּאתִי אֵלֶיךָ. וְזִהוּ
 שְׁנַאֲמַר (מִיכָה ו): "עַמִּי זָכַר־נָא מִה־יַּעֲזֹב וְגוֹ'
 וּמָה־עָנָה אוֹתוֹ בִּלְעָם וְגוֹ' לְמַעַן דַּעַת צְדָקוֹת ה'":

הֲלֹא אַתָּה אֲשֶׁר יֵשִׁים יְהוָה בְּפִי אֶתוֹ אֲשֶׁמֶר
 לְדָבָר: חֲמִישִׁי יג וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלֶק לְךָ־נָא אֹתִי
 אֶל־מָקוֹם אַחֵר אֲשֶׁר תִּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אָפֶם
 קִצְּהוּ תִרְאֶה וְכֹלֹ לֹא תִרְאֶה וְקִבְּנוּ־לִי
 מִשָּׁם כִּשִׁי: יד וַיִּקְחֵהוּ שָׂדֶה צָפִים אֶל־רֹאשׁ
 הַפְּסָגָה וַיִּבֶן שְׂבָעָה מִזְבְּחַת וַיַּעַל פֶּה וְאֵיל
 בַּמִּזְבֵּחַ כִּשִׁי: טו וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלֶק הִתִּיצֵב כֹּה
 עַל־עֲלִיתְךָ וְאַנְכִי אֶקְרָה כֹּה כִּשִׁי: טז וַיִּקֶּר יְהוָה
 אֶל־בָּלֶעָם וַיֵּשֶׁם דָּבָר בְּפִיו וַיֹּאמֶר עֹשֶׁב
 אֶל־בָּלֶק וְכֹה תִדְבֹּר כִּשִׁי: יז וַיָּבֹא אֵלָיו וְהֵנֹוּ
 נֹצֵב עַל־עֲלֹתוֹ וְשָׂרִי מוֹאָב אֹתוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ
 בָּלֶק מַה־דָּבָר יְהוָה כִּשִׁי: יח וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר
 קוֹם בָּלֶק וְשִׁמְעֵה הָאֲזִינָה עָדִי בְּנֹו צֶפֶר: כִּשִׁי:
 יט לֹא אִישׁ אֶל וַיִּכְוֹב וּבֶן־אָדָם וַיִּתְּנָחֵם הֵהוּא

ית דיִשְׁוִי יי בְּפִי יְתֵה אֶשֶׁר
 לְמַלְלָא: יג וַיֹּאמֶר לֵה בָלֶק אִיתָא
 כְּעֵן עָמִי לְאַתֵּר אַחֲרֹן דְּתַחֲזִנָּה
 מִתַּמָּן לְחֹדֵד קִצְּתָה תַחֲזִי וְכֹלָה
 לֹא תַחֲזִי וְתִלְוִטָה לִי מִתַּמָּן:
 יד וְדַבְּרָה לְחַקֵּל סְכוּתָא לְרִישׁ
 רְמָתָא וּבְנָא שְׂבָעָא מִדְּבַחִין וְאַסֶּק
 תּוֹר וְדָבָר עַל כָּל מִדְּבַחָא:
 טו וַיֹּאמֶר לְבָלֶק אֲתַעֲתֵד הָכָא עַל
 עֲלִיתְךָ וְאַנָּא אֲתַמְטִי עַד כָּא:
 טז וְעָרַע מִימֵר מִן קָדָם יי
 לְבָלֶעָם וְשׁוֹי פִּתְגָמָא בְּפִימָה
 וַיֹּאמֶר תּוֹב לָוֶת בָּלֶק וּכְדִין תַּמְלִל:
 יז וְאַתָּא לָוֶתָה וְהוּא מַעֲתֵד עַל
 עֲלִיתָה וּרְבִרְבִי מוֹאָב עָמָה וַיֹּאמֶר
 לֵה בָלֶק מָא מְלִיל יי: יח וְנִטֵּל
 מִתְּלָה וַיֹּאמֶר קוֹם בָּלֶק וְשִׁמְעֵה
 אֲצִית לְמִימָרִי בֶר צֶפֶר: יט לֹא
 כְּמִלִּי בְנִי אֲנָשָׁא מִימֵר אֵלֶּהָ בְּנִי
 אֲנָשָׁא אֲמִרִין וּמְכַדְבִּין וְאַף לֹא
 כְּעוֹבְדִי בְנִי בְשָׂרָא דִי אֲנֹון גְּזִרִין

רש"י

בְּפִיו, בְּאָדָם הַפּוֹקֵס בְּהֵמָה בְּחִפָּה לְהוֹלִיכָה אֶל
 אֲשֶׁר יִרְצֶה, אָמַר לוֹ: עַל כִּרְחֹק תָּשׁוּב אֶל בָּלֶק:
 (יז) וְשָׂרִי מוֹאָב אֹתוֹ. וְלִמְעָלָה הוּא אוֹמֵר:
 "וְכָל־שָׂרִי מוֹאָב"? כִּינֹן שָׂרָאוּ שְׂאִין בּוֹ תִקְנֶה הֶלְכוּ
 לָהֶם מִקְצָתָם וְלֹא נִשְׂאָרוּ אֵלָּא מִקְצָתָם: מַה־דָּבָר
 ה'. (במ"ר) לְשׁוֹן צָחוּק הוּא זֶה, כְּלוֹמֵר: אֵינְךָ
 בְּרִשְׁוֹתְךָ: (יח) קוֹם בָּלֶק. כִּינֹן שָׂרָאוּ מִצָּחֵק בּוֹ,
 נִתְּכֵן לְצַעְרוֹ: עֲמִיד עַל רִגְלֶיךָ, אֵינְךָ רִשְׁאִי לִישָׁב,
 וְאַנִּי שְׁלוּחַ אֵלֶיךָ בְּשִׁלְיחוֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם: בְּנֹו צֶפֶר.
 לְשׁוֹן מִקְרָא הוּא זֶה, כְּמוֹ (תהלים קד): "חִיתוֹ
 יַעֲר", (בראשית א): "וְחִיתוֹ־אֶרֶץ", (תהלים קיד):
 "לְמַעַנִּי מִים": (יט) לֹא אִישׁ אֶל וְגו'. כָּבָר
 נִשְׁפַּע לָהֶם לְהִבְיָאָם וּלְהוֹרִישָׁם אֶרֶץ שְׂבָעָה אֲמוֹת,
 וְאַתָּה סְבוֹר לְהִמִּיתָם בַּמִּדְבָּר?: הֵהוּא אָמַר וְגו'.

רְבִיעֻתִיהֶן, זָרַע הַיּוֹצֵא מִן הַתְּשָׁמִישׁ שְׁלֵהֶם: תַּמָּת
 נִפְשֵׁי מוֹת יִשְׁרִים. שְׂבָעָה: תּוֹרָה יֵא (יג) וְקִבְּנוּ־
 לִי. לְשׁוֹן צוּי: קָלְלוּהוּ לִי: (יד) שָׂדֶה צָפִים.
 מָקוֹם גְּבוּהָ הִיא, שְׁשָׁם הַצּוֹפֶה עוֹמֵד לִשְׁמֹר אִם יָבֹא
 חֵיל עַל הָעִיר: רֹאשׁ הַפְּסָגָה. בָּלֶעָם לֹא הָיָה קוֹסֵם
 בְּבָלֶק; רָאָה בָּלֶק שֶׁעֲתִידָה פִּרְצָה לְהַפְרִיץ בְּיִשְׂרָאֵל
 מִשָּׁם, שְׁשָׁם מֵת מִשָּׁה. כְּסִבוֹר שְׁשָׁם תַּחֲוֹל עֲלֵיהֶם
 הַקָּלְלָה, וְזוֹ הִיא הַפִּרְצָה שְׂאֵנִי רוֹאֶה: (טו) אֶקְרָה
 כֹּה. מֵאֵת הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: אֶקְרָה. לְשׁוֹן
 אֲתַפְעֵל: (טז) וַיֵּשֶׁם דָּבָר בְּפִיו. וְמָה הִיא הַשִּׁמְיָה
 הַזֹּאת? וְמָה חֹסֵר הַמִּקְרָא בְּאֶמְרוֹ: "שׁוּב אֶל־בָּלֶק
 וְכֹה תִדְבֹּר"? אֵלָּא כְּשֶׁהִיא שׁוֹמֵעַ שְׂאִינוּ נִרְשָׁה
 לְקַלֵּל, אָמַר: מָה אֲנִי חוֹזֵר אֲצִל בָּלֶק לְצַעְרוֹ?
 (סנהדרין ק"ה) וְנָתַן לוֹ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא רֶסֶן וְחִפָּה

אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה רש"י: כ הנה
ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה רש"י: כא לא-
הביט און ביעקב ולא-ראה עמל בישראל
יהוה אלהיו עמו ותרועת מלך בו רש"י: כב אל
מוציאם ממצרים כתועפת ראם לו רש"י: כג כי
לא-נחש ביעקב ולא-קסם בישראל כעת
יאמר ליעקב ולישראל מה-פעל אל רש"י:
כד הן-עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא

קסמיא רען ברבות בית ישראל בעדן יתאמר ליעקב ולישראל מה עבד אלהא: כד הא עמא כליתא שרי

רש"י

תרגם אונקלוס: ושכינת מלכהון ביניהון:
(כב) אל מוציאם ממצרים. אתה אמרת: "הנה
עם יצא ממצרים", לא יצא מעצמו, אלא האלהים
הוציאם: כתועפת ראם לו. כתקף רום וגבה שלו.
וכן (איוב כב): "וכסף תועפות" - לשון מעוז המה.
ואומר אני שהוא לשון (בראשית א): "ועוף יעופף",
המעופף ברום וגבה, ותקף רב הוא זה: תועפת
ראם. עפית גבה. דבר אחר: תועפת ראם. תקף
ראמים. ואמרו רבותינו: (גיטין סח) אלו השדים:
(כג) כי לא-נחש ביעקב. כי ראויים הם לברכה,
שאין בהם מנחשים וקוסמים: כעת יאמר ליעקב
וגו'. עוד עתיד להיות עת כעת הזאת. אשר תגלה
חבתן לעין כל, שהן יושבין לפניו ולומדים תורה
מפיו ומחיצתן לפניו ממלאכי השרת, והם ישאלו
להם: מה פעל אל, וזהו שנאמר (ישעיה ל): "היו
עיניך ראות את-מוריך". דבר אחר: יאמר
ליעקב - אינו לשון עתיד, אלא לשון הנה: אינן
צריכים למנחש וקוסם, כי בכל עת שצריך להאמר
ליעקב ולישראל מה פעל הקדוש-ברוך-הוא ומה
גזרותיו בפרום, אינן מנחשים וקוסמים, אלא
נאמר להם על פי נביאיהם מה היא גזרת המקום,
או אורים ותמים מגידים להם. ואונקלוס לא תרגם
בן: (כד) הן-עם כלביא יקום וגו'. כשהן
עומדין משינתם שחרית, הן מתגברים כלביא

למעבד ותיבין ומתמלכין דהוא
אמר ועבד וכל מימרה מתקים:
כ הא ברבן קבלית ואברכנה
לישראל ולא אתב ברבתי מנה:
כא אסתכלית לית פלחי גלולין
בדבית יעקב ואף לא עבדי לאות
שקר בישראל מימרא דיי
אלההון בסעדהון ושכינת
מלכהון ביניהון: כב אלה
דאפקנון ממצרים תקפא ורומא
דילה: כג ארי לא נחשיא צבן
דייטב לדבית יעקב ואף לא

בלשון תמה, ותרגומו: "ותיבין ומתמלכין" -
חוזרים ונמלכין לחזר בהם: (כ) הנה ברך
לקחתי. אתה שואלני "מה-דבר ה'?" קבלתי ממנו
לברך אותם. (ס"א: "ברך" כמו "לברך"): וברך
ולא אשיבנה. הוא ברך אותם ואני לא אשיב את
ברכתו: וברך. כמו וברך, וכן הוא גזרת רי"ש,
כמו (תהלים עד): "אויב חרף", כמו חרף, וכן (שם)
י: "ובוצע ברך", המהלל ומברך את הגזול
ואומר: אל תירא כי לא תענש שלום יהיה
לך - מרגיו הוא להקדוש-ברוך-הוא. ואין לומר
ברך שם דבר, שאם בן היה נקוד בפתח קטן (ר"ל:
סגול תחת הרי"ש) וטעמו למעלה, אבל לפי שהוא
פעל, הוא נקוד קמץ קטן (צירי) וטעמו למטה:
(כא) לא-הביט און ביעקב וגו'. כתרגומו. דבר
אחר: אחרי פשוטו הוא נדרש מדרש נאה: לא
הביט. הקדוש-ברוך-הוא און שביעקב, שפשהן
עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן
באוניות שלהם ובצמלן, שהן עוברים על דתו:
עמל. לשון עברה, כמו (שם ז): "הרה עמל", (שם)
י: "כי אתה עמל וכעס תביט", לפי שהעברה היא
עמל לפני המקום: ה' אלהיו עמו. אפלו מכעיסין
וממרים לפניו, אינו יז מתוכן: ותרועת מלך בו.
לשון חבה ורעות, כמו (שמואל ב טו): "רעה דוד"
אוהב דוד, (שופטים טו): "ויתנה למרעהו". וכן

יִשְׁכַּב עַד-יֹאכֵל טָרֵף וְדַם-חֲלָלִים יִשְׁתֶּה כס"י:
 כה וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בָּלָעַם גַּם-קֵב לֹא תִקְבְּנוּ
 גַּם-בָּרוּךְ לֹא תִבְרַכְנוּ כס"י: כו וַיַּעַן בָּלָעַם וַיֹּאמֶר
 אֶל-בָּלָק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר-
 יִדְבֹר יִהְיֶה אִתּוֹ אֶעֱשֶׂה: ששי כז וַיֹּאמֶר בָּלָק
 אֶל-בָּלָעַם לְכֵה-נָא אֶקְחֶךָ אֶל-מָקוֹם אֲחֵר
 אוּלִי יִישָׁר בְּעֵינַי הָאֱלֹהִים וְקִבְּתוּ לִי
 מִשָּׁם כס"י: כח וַיִּקַּח בָּלָק אֶת-בָּלָעַם רֹאשׁ
 הַפְּעֹז הַנִּשְׁקָף עַל-פְּנֵי הַיְשִׁימֹן כס"י: כט וַיֹּאמֶר
 בָּלָעַם אֶל-בָּלָק בְּנֵה-לִי בֹזֶה שְׂבָעָה מִזִּבְחֹת
 וְהִכֵּן לִי בֹזֶה שְׂבָעָה פָרִים וְשְׂבָעָה אֵילִם:
 ל וַיַּעַשׂ בָּלָק כְּאֲשֶׁר אָמַר בָּלָעַם וַיַּעַל פָּר וְאֵיל
 בַּמִּזְבֵּחַ: כד א וַיֵּרָא בָלָעַם כִּי טוֹב בְּעֵינָיו
 יִהְיֶה לְבָרוּךְ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְלֹא-הֵלֶךְ בְּפַעַם-
 בְּפַעַם לִקְרֹאת נְחָשִׁים וַיֵּשֶׁת אֶל-הַמַּדְבָּר

רש"י

גם-לך לא יהיה, וכן (דברים לב): "גם בחור גם
 בתולה": תורה כו (כז) וקבתו לי. אין זה לשון
 צווי וקמו "וקבנו", אלא לשון עתיד: אוּלִי יִישָׁר
 בְּעֵינַי וְתִקְבְּנוּ לִי מִשָּׁם, מלדיר"ש בלעז (דוא
 זאלסט שעלטען): (כח) רֹאשׁ הַפְּעֹז. קוסם
 גדול הִיזָה בָּלָק וְרָאָה שֶׁהֵן עֲתִידִין לִלְקוֹת עַל-יְדֵי
 פְּעֹז וְלֹא הִיזָה יוֹדֵעַ בָּמָה. אָמַר: שְׁמָא הִקְלָלָה
 תְּחוּל עֲלֵיהֶם מִשָּׁם? וְכֵן כָּל הַחֲזוֹנִים
 בְּכּוֹכְבִּים - רואים ואין יודעים מֶה רואים: תורה כט
 (א) וַיֵּרָא בָלָעַם כִּי טוֹב וְגו'. אָמַר: אֵינִי צָרִיךְ
 לְבָדֵק עוֹד בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כִּי לֹא יִחַפֵּץ
 לְקַלְלָם: וְלֹא-הֵלֶךְ בְּפַעַם-בְּפַעַם. כְּאֲשֶׁר עָשָׂה שְׁתֵּי
 פְּעָמִים: לִקְרֹאת נְחָשִׁים. לְנַחֵשׁ אוּלִי יִקְרָה ה'

וכארי לחטף את המצות: ללכש ציצית, לקרא את
 שמע ולהניח תפלין: לא ישכב. בלילה על מטתו
 עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו.
 כיצד? קורא את שמע על מטתו ומפקיד רוחו ביד
 המקום. בא מחנה וגיס להזיקם - הקדוש-ברוך-
 הוא שומרם ונלחם מלחמותיהם ומפילם חללים.
 דבר אחר: הן-עם פלביא יקום וגו', כתרנגומו:
 וְדַם-חֲלָלִים יִשְׁתֶּה. (במ"ר) נתנבא שאין משה מת
 עד שיפיל מלכי מדן חללים ויהרג הוא עמהם,
 שנאמר (יהושע יג): "וְאַתָּה בָּלָעַם בֶּן-בְּעוֹר הַקּוֹסֵם
 הָרְגוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּחֶרֶב אֶל-חֲלָלֵיהֶם": (כה) גַּם-
 קֵב לֹא תִקְבְּנוּ. "גם" ראשון מוסף על "גם" השני
 ו"גם" שני על "גם" ראשון. וכן (מ"א ג): "גם-לי

פְּנֵי כִסִּי: ב וַיֵּשֶׁא בִלְעָם אֶת־עֵינָיו וַיֵּרֶא אֶת־
יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ
אֱלֹהִים: ג וַיֵּשֶׁא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נֹאם בִלְעָם
בְּנֹו בְעֹר וַנֹּאם הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵין: ד נֹאם
שָׁמַע אֲמִיר־אֵל אֲשֶׁר מַחֲזִה שְׂדֵי יַחֲזִה נִפְל
וּגְלוֹי עֵינָיִם: ה מֵה־טָבוֹ אֶהְיֶה יַעֲקֹב
מִשְׁכַּנְתִּיךָ יִשְׂרָאֵל: ו בְּנַחֲלִים נָפְּיוּ בְּגִנֹּת
עָלֵי נָהָר כַּאֲהֲלִים נָטַע יַחֲזִה כַּאֲרוֹזִים עָלֵי־

לַמִּדְבָּרָא אַפּוּהִי: ב וַיִּקַּף בִּלְעָם
יָת עֵנוּהִי וַיַּחֲזֵא יָת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן
לְשִׁבְטָהִי וּשְׂרֵת עַלּוּהִי רוּחַ
נְבוּאָה מִן קָדָם יי: ג וַיִּטַּל מִתְּלֵה
וַאֲמַר אֲמַר בִּלְעָם בְּרַה בְּעוֹר
וַאֲמַר גִּבֹּרָא דְשִׁפּוּר חֲזִי: ד אֲמַר
דְּשָׁמַע מִימַר מִן קָדָם אֵל וַיַּחֲזֵא מִן
קָדָם שְׂדֵי חֲזִי שְׂכִיב וּמַתְּגַלִּי לֵה:
ה מָא טָבָא אַרְעָךָ יַעֲקֹב בֵּית
מִישְׁרֵיךָ יִשְׂרָאֵל: ו בְּנַחֲלִין
דְּמִדְּבָרִין בְּגִנֹּת שְׁקִיא דְעַל פֶּרֶת
כְּבוֹסִמְיָא דְנַעֲזִיב יי כַּאֲרוֹזִין

רש"י

ועל שאמר "שתם העין" ולא אמר "שתם העינים",
למדנו שסומא באחת מעיניו היה: (ד) נפל וגלוי
עינים. פשוטו כתרגומו, שאין נראה עליו אלא
בלילה כשהוא שוכב. ומדרשו: כשהיה נגלה עליו
לא היה בו כח לעמד על רגליו, ונפל על פניו,
לפי שהיה ערל ומאוס להיות נגלה עליו בקומה
זקופה לפניו: (ה) מה־טבו אהליך. על שראה
פתחיהם שאינן מכוננין זה מול זה: משכנתיה.
חניותיה, כתרגומו. דבר אחר: מה־טבו אהליך, מה
טבו - אהל שילה ובית עולםים בישובך, שמקריבין
בהן קרבנות לכפר עליכם: משכנתיה ישראל. אף
כשהן חרבין, לפי שהן משכון עליהם וחרבנן
כפרה על הנפשות, שנאמר (איכה ד): "כלה ה'
את־חמתו", ובמה כלה? "ויצאת־אש בציון":
(ו) בנחלים נטיו. שנארכו ונמשכו לנטות
למרחוק. אמרו רבותינו: מברכותיו של אותו רשע
אנו למדים מה היה בלבו לקללם כשאמר להשית
אל המדבר פניו, וכשהפך המקום את פיו, ברכם
מעין אותם קללות שבקש לומר כו' כדאיתא
ב"חלק" (סנהדרין קה): כַּאֲהֲלִים. כתרגומו: לשון
(תהלים מה): "מר ואהלות": נטע ה'. בגן עדן.
לשון אחר: כַּאֲהֲלִים נטע ה' - פשמים המתוחין
כַּאֲהֵל, שנאמר (ישעיה מ): "וימתחם כַּאֲהֵל לשבת".

לקראתו כרצונו. אמר: רוצה ולא רוצה לקללם,
אזכיר צוונותיהם והקללה על הזפרת צוונותיהם
תחול: וישת אל־המדבר פניו. כתרגומו:
(ב) וישא בלעם את־עיניו. בקש להכניס בהם
עין רעה, ויהי יש לך ג' מדותיו: עין רעה ורוח
גבוהה ונפש רחבה האמורים למעלה (אבות פ"ה):
שכן לשבטיו. ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו
ואינן מערבין, ראה שאין פתחיהם מכוננין זה כנגד
זה, שלא יציץ לתוך אהל חבירו: ותהי עליו רוח
אלהים. עלה בלבו שלא לקללם: (ג) בנו בער.
כמו (תהלים קיד): "למעניו מים". ומדרש אגדה:
(סנהדרין ק"ה) שניהם היו גדולים מאבותיהם; בלק
בנו צפור - אביו בנו הוא במלכות, ובלעם גדול
מאביו בנביאות - מנה בן פרס היה: שתם העין.
עינו נקורה ומוצאת לחוץ וחור שלה נראה פתוח,
ולשון משנה הוא, כדי שישתם ויסתם ויגב. (ע"ז
ט). ורבותינו אמרו: לפי שאמר: ומספר את רבע
ישראל, שהקדוש־ברוך־הוא יושב ומונה
רביעותיהן של ישראל מתי תבוא טפה שנוולד
הצדיק ממנה. אמר בלבו: מי שהוא קדוש
ומשרתיו קדושים יסתפל בדרךים הללו? ועל דבר
זה נסמית עינו של בלעם (נדה לא). ויש מפרשים:
"שתם העין" - פתוח העין, כמו שתרגם אונקלוס,

דנציבין על מציא: ז יסגי מלכא
 דיתרפא מבנוהי וישלוט בעממין
 סגיאין ויתקוף מאנג מלכה
 ותתנטל מלכותה: ח אלהא
 דאפקנון ממצרים תקפא ורומא
 דילה יכלון בני ישראל נכסי
 עממיא סנאיהון ובבנות מלכיהון
 יתפנקון וארעתהון יחסנון:
 ט ינוח ישרי בתקוף פאריא
 וכליתא לית דיקימנה בריכו יהון
 בריכין וליטיף יהון ליטין:
 י ויתקף רגזא דבלק בבלעם
 ושקפנין לידוהי ואמר בלק
 לבלעם למילט סנאי קריתך והא
 ברכא מברכת להון דנן תלת
 זמנין: יא וכען זיל לך לאתרך
 אמרית קרא איקרוך והא מנעך
 יי מן יקר: יב ואמר בלעם לבלק
 הלא אף לאוגדיך די שלחת לותי
 מללית למימר: יג אם יתן לי
 בלק מלי ביתה כסף ודחב לית לי

מים כס"י: ז יזל-מים מדליו וזרעו במים רבים
 וירם מאנג מלכו ותנשא מלכתו כס"י: ח אל
 מוציאו ממצרים כתועפת ראם לו יאכל גוים
 צריו ועצמתייהם יגרם וחציו ימחץ כס"י: ט פרע
 שכב בארי וכלביא מי יקימנו מברכך ברוך
 וארריך ארור כס"י: י ויחר-אף בלק אל-בלעם
 ויספק את-פפיו ויאמר בלק אל-בלעם לקב
 איבי קראתיך והנה ברכת ברוך זה שלש
 פעמים כס"י: יא ועתה ברח-לך אל-מקומך
 אמרתי כבר אכבדך והנה מנעך יהוה
 מכבוד: יב ויאמר בלעם אל-בלק הלא גם
 אל-מלאכך אשר-שלחת אלי דברתי לאמר:
 אם-יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא
 אוכל לעבר את-פי יהוה לעשות טובה או

רש"י

שמגרר הכשר בשניו מסביב והמח שבפנים
 ומעמיד העצם על ערמימותו: וחציו ימחץ.
 אונקלוס תרגם: חציו של צרים, חלקה שלהם כמו
 בעלי חצים, מרי פלוגתא. (ס"א לשון חלקה
 וחציה). וכן ימחץ, לשון (שופטים ה): "ומחצה
 וחלקה רכתו". שיחצו את ארצם. ויש לפתר לשון
 חצים ממש - חציו של הקדוש-ברוך-הוא ימחץ
 בדמם של צרים, יטבל ויצטבע בדמם, כמו (תהלים
 סח): "למען תמחץ רגלך בדם", ואינו זו מלשון
 מכה, כמו: "מחצית", שהצבוע בדם נראה כאלו
 מחוץ ונגוע: (ט) פרע שכב פארי. כתרגומו:
 יתישבו בארצם בכת ובגבורה: (י) ויספק. הבה
 זו על זו: תורה יא (יג) לעבר את-פי ה'. פאן לא
 נאמר "אלהי" כמו שאמר בראשונה, לפי שידע

ולשון זה אינו, דאם-כן היה לו לנקד "באהלים",
 הא' בתטף קמץ: גטע ה'. לשון "נטיעה" מצינו
 באהלים, שנאמר (דניאל יא): "ויטע אהלי אפדנו":
 (ז) מדליו. מבראותיו. ופרושו כתרגומו: וזרעו
 במים רבים. לשון הצלחה הוא זה - ורעו פורע
 הזרוע על פני המים: וירם מאנג מלכו. מלך
 ראשון שלהם יכבש את אגג מלך עמלק: ותנשא
 מלכתו. של יעקב יותר ויותר, שיבא אחרי דוד
 ושלמה: (ח) אל מוציאו ממצרים. מי גורם להם
 הגדלה הזאת? אל המוציאם ממצרים בתקף ורומ
 שלו יאכל את הגוים שהם צריו: ועצמתייהם. של
 צרים: יגרם. מנחם פתר בו לשון שבירה, וכן
 (צפניה ג): "לא גרמו לבקר", וכן (יחזקאל כג):
 "ואת-חרשיה תגרמי". ואני אומר לשון עצם הוא,

רעה מלבי אשר ידבר יהוה אתו אדבר כס"י:
 שביעי יד ועתה הנני הולך לעמי לכה איעצך
 אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית
 הימים כס"י: וישא משלו ויאמר נאם בלעם
 בנו בער ונאם הגבר שתם העין: כס"י:
 שמע אמריאל וידע דעת עליון מחזה שדי
 יחזה נפל וגלוי עינים כס"י: י אראנו ולא עתה
 אשורנו ולא קרוב דרך כוכב מיעקב וקם
 שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וקרקר
 כל בני שית כס"י: יח והיה אדום ירשה והיה
 ירשה שער איביו וישראל עשה חיל כס"י:
 יט וירד מיעקב והאביד שריד מעיר כס"י:
 כ וירא את עמלק וישא משלו ויאמר ראשית

רשו למעבר על גזרת מימרא דיי
 למעבר טבתא או בישתא
 מרעותי דימלל יי זתה אמלל:
 יד וכען הא אנא אזל לעמי
 איתא אמלפינך מא דמעבר
 ואחוי לך מא דמעבר עמא הדין
 לעמך בסוף יומיא: טו ונטל
 מתלה ואמר אמר בלעם ברה
 בעור ואמר גברא דשפיר חזי:
 טז אמר דשמע מימר מן קדם
 אל וידע מדע מן קדם עלאה חזו
 מן קדם שדי חזי שכיב ומתגלי
 לה: יז חזיתה ולא כען סכיתה
 ולא איתוהי קריב כד יקום מלכא
 מיעקב ויתרבא משיחא מישראל
 ויקטול רבכבי מואב וישלוט
 בכל בני אנשא: יח ויהי אדום
 ירתא ויהי ירתא שער לבעלי
 דכבוהי וישראל יצלח בנכסין:
 יט ויחיות חד מדבית יעקב ויודב

משזב מקרית עממא: כ וחזא ית עמלקאה ונטל מתלה ואמר ריש קרבא דישראל הוה עמלקאה וסופה

רש"י

קשתו"; שהכוכב עובר כחץ. ובלעז דישטינ"ט,
 כלומר, יקום מזל: וקם שבט. מלך רודה ומושל:
 ומחץ פאתי מואב. זה דוד שנאמר בו (שמואל ב
 ח): "השפב אותם ארצה וימדד שני חבלים להמית
 וגו'": וקרקר. לשון קורה, כמו (מ"ב יט) "אני
 קרתי", (ישעיה נא) "ומקבת בור גקרתם", (משלי ל):
 "קרונה עורכי נחל". פוריי"ר בלעז: כל בני שית.
 כל האמות, שפלם יצאו מן שית בנו של אדם
 הראשון: (יח) והיה ירשה שער איביו. לאויביו
 ישראל: (יט) וירד מיעקב. ועוד יהיה מושל
 אחר מיעקב: והאביד שריד מעיר. מעיר החשובה
 של אדום והיא רומי. ועל מלך המשיח אומר בן,
 שנאמר בו (תהילים עב): "וירד מים עד-ים",
 (עובדיה): "ולא יהיה שריד לבית עשו": (כ) וירא
 את עמלק. נסתפל בפרענותו של עמלק: ראשית

שנבאש בהקדוש-ברוך-הוא ונטרד: (יד) הולך
 לעמי. מעתה הריני כשאר עמי, שנסתלק הקדוש-
 ברוך-הוא מעלי: לכה איעצך. מה לך לעשות.
 ומה היא העצה? אלהיהם של אלו שונא זמה הוא
 כו', כדאיתא ב"חלק" (סנהדרין קה). תדע שבלעם
 השיא עצה זו להכשילם בזמה, שהרי נאמר (במדבר
 לא): "הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם":
 אשר יעשה העם הזה לעמך. מקרא קצר הוא זה:
 איעצך להכשילם ואמר לך מה שהן צתידין להרע
 למואב באחרית הימים ומחץ פאתי מואב. התרגום
 מפרש קצור העברי ויקטול וכו': תורה טו
 (טז) וידע דעת עליון. (סנהדרין ק"ה ב') לבנו
 השעה שכוזב פה: (יז) אראנו. רואה אני שבחו
 של יעקב וגדלתו, אף לא עתה הוא אלא לאחר
 זמן: דרך כוכב. בתרגומו לשון (איכה ב): "דרך

לְעִלְמָא יִיבֹד: כא וַחֲזָא יֵת
שְׁלֵמָאָה וְנָטַל מִתְּלָה וַאֲמַר תְּקִיף
בֵּית מוֹתְבָךְ וְשׁוּי בְּכַרְךָ תְּקִיף
מְדוּרָךְ: כב אָרִי אִם יְהִי לְשַׁעֲזָה
שְׁלֵמָאָה עַד מָא אֲתוּרָאָה יִשְׁבְּנָךְ:
כג וְנָטַל מִתְּלָה וַאֲמַר וִי לְחִיבִיָּא
דִּיחֹן כִּד יַעֲבֹד אֱלֹהָא יֵת אֲלִין:
כד וְסִיעֵן יִצְטָרְחֵן מְרוֹמָאִי וִיעֲנוּן
לְאֲתוּר וְיִשְׁתַּעֲבְדוּן לְעֵבֶר פֶּרֶת
וְאַף אֲנוּן לְעִלְמָא יִיבֹדוּן:
כה וְקָם בְּלָעָם וְאָזַל וְתֵב לְאֲתֵרָה
וְאַף בָּלַק אָזַל לְאַרְחָה: א וִיתֵב
יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִין וְשָׂרִי עָמָא לְמַטְעִי
בְּתֵר בְּנֵת מוֹאָב: ב וְקָרָא לְעָמָא
לְדִבְחִי טַעֲוֹתֵהוּן וְאָכַל עָמָא
וּסְגִידוֹ לְטַעֲוֹתֵהוּן: ג וְאֲתַחֲבֵר
יִשְׂרָאֵל לְבַעֲלָא פְעוּר וְתַקַּף רַגְזָא
דִּי בִישְׂרָאֵל:

גוֹיִם עֲמִלֵק וְאַחֲרִיתוֹ עַדִּי אֲבָד כַּסִּי: כא וַיֵּרָא
אֶת־הַקִּינִי וַיֵּשֶׁא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר אִיתֵן מוֹשָׁבָךְ
וְשִׁים בְּסַלַע קִנְךָ כַּסִּי: כב כִּי אִם־יִהְיֶה לְבַעַר
קִין עַד־מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבֹּךְ כַּסִּי: כג וַיֵּשֶׁא מִשְׁלוֹ
וַיֹּאמֶר אֹי מִי יִחְיֶה מִשְׁמוֹ אֶל כַּסִּי: כד וְצִים
מִיַּד בָּתִּים וְעָנוּ אֲשׁוּר וְעָנוּ־עֶבֶר וְגַם־הוּא
עַדִּי אֲבָד כַּסִּי: כה וַיִּקָּם בְּלָעָם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב
לְמַקְמוֹ וְגַם־בָּלַק הָלַךְ לְדֶרֶכוֹ: פ כה א וַיֵּשֶׁב
יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים וַיַּחֲלֵל הָעָם לְזִנוֹת אֶל־בָּנוֹת
מוֹאָב כַּסִּי: ג וַתִּקְרָאן לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן
וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְאֱלֹהֵיהֶן כַּסִּי: ג וַיִּצְמַד
יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוּר וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה

רש"י

למקום, ותשוב עם שאר הגליות: (כג) וישא
משלו וגו'. בין שהזכיר את שכבת אשור, אומר:
אוי מי יחיה משמו אל. מי יכול להחיות את
עצמו משומו את אלה, שלא ישים עליו הגזר את
אלה; שיעמד סנחריב ויבלבל את כל האמות, ועוד
יבואו צים מיד כתיים - ויעברו כתיים שהן רומיים
בבירניות גדולות על אשור: (כד) וענו אשור
וענו־עבר. וענו אותם שבעבר הנקר: וגם־הוא
עדי אובד. וכן פירש (דניאל ז): "עד די קטילת
חיותא והובד גשמה": וצים. ספינות גדולות,
פדכתיב (ישעיה לג) "וצי אדיר" - תרגומו: יובורני
רבתא: תורה כה (א) בשטים. כף שמה: לזנות
אל־בנות מואב. על־ידי עצת בלעם, כדאיתא
ב"חלק": (ב) וישתחוו לאלהיהן. בשתקף יצרו
עליו ואומר לה השמע לי, והיא מוציאה לו דמות
פעור מחיקה ואומרת לו: השתחוו לזה! (סנהדרין
קו א): (ג) פעור. על שם שפוערין לפניו פי

גוים עמלק. הוא קדם את כלם להלחם בישראל
וכן תרגם אונקלוס. ואחריתו להאבד בידם,
שנאמר (דברים כה): "תמחה את־זכר עמלק":
(כא) וירא את־הקיני. לפי שהיה קיני תקוע אצל
עמלק, כענין שנאמר (שמואל א טו): "ויאמר שאול
אל־הקיני וגו'" - הזכירו אחר עמלק. נסתפל
בגדלתם של בני יתרו, שנאמר בהם (דה"א ב):
"תרעתים שמעתיים שוכתיים": איתן מושבך. תמה
אני מהיכן זכית לך? הלא אתה עמי היית בעצת
(שמות א): "הבה נתחכמה לו", ועתה נתישבך
באיתן ומעוז של ישראל: (כב) כי אם־יִהְיֶה
לבער קין וגו'. אשריד שנתקעת לתקף זה, שאינך
נטרד עוד מן העולם, כי אף אם אתה עתיד לגלות
עם עשרת השבטים ותהיה לבער ממקום
שנתישבך שם, מה בכך? : עד־מה אשור תשבך.
עד היכן הוא מגלה אותך? שמה לחלח וחבור?
אין זה טרוד מן העולם אלא טלטול ממקום

וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה דַּבֵּר יְתַּ כָּל
רִישֵׁי עַמָּא וְדוֹן וְקָטוֹל דְּחִיב
קָטוֹל קָדָם יְיָ לְקַבֵּל שְׁמָשָׁא וִיתוּב
תְּקוּף רַגְזָא דִּי מִיִּשְׂרָאֵל:
ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְדִינִי יִשְׂרָאֵל
קָטוֹלוּ גְבַר גְּבוּרָהּ דְּאַתְחַבְרוּ
לְבַעֲלָא פְעוֹר: ו וְהָא גְבָרָא מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶתָּא וְקָרַב לְנֹת אַחוּהִי יְת
מְדִינִיתָא לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָּל
כְּנַשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנֹן בְּכֹן
בְּתַרְע מִשְׁכָּן זְמָנָא: ז וְחָזָא
פִּינְחָס בֶּר אֱלֻעָזָר בֶּר אֶהֱרֹן כֹּהֵנָא
וְקָם מִגֹּו כְּנַשְׁתָּא וְנָסִיב רַמְחָא
בִּידָה: ח וְעַל בְּתַר גְּבָרָא בֶר
יִשְׂרָאֵל לְקַבְתָּא וּבִזַּע יְת תְּרוּיָהוֹן
יְת גְּבָרָא בֶר יִשְׂרָאֵל וְיְת אֶתְתָּא
לְמַעֲהָא וְאַתְּכְּלִי מוֹתָנָא מַעַל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ט וְהוּו דְּמִיתָא בְּמוֹתָנָא
עֲשְׂרִין וָאַרְבַּעַא אֲלָפִין: פ פ פ

בְּיִשְׂרָאֵל כִּסִּי: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח
אֶת־כָּל־רֹאשֵׁי הָעָם וְהוֹקֵע אוֹתָם לַיהוָה נִגְד
הַשֹּׁמֵשׁ וְיֹשֵׁב חֲרוֹן אַף־יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל כִּסִּי:
ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־שַׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרָגוּ אִישׁ
אֲנָשָׁיו הַנִּצְמָדִים לְבַעַל פְּעוֹר כִּסִּי: ו וְהִנֵּה אִישׁ
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיִּקְרַב אֶל־אָחִיו אֶת־
הַמְּדִינִית לְעֵינֵי מֹשֶ�ה וּלְעֵינֵי כָּל־עֲדַת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל וְהִמָּה בָכִים פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד כִּסִּי:
מִפְטִיר: וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן־אֱלֻעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן
וַיִּקָּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶח בְּיָדוֹ כִּסִּי: ח וַיָּבֹא
אַחֵר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקִּבְּהָ וַיִּדְקֹר אֶת־
שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־
קִבְתָּהּ וַתַּעֲצֹר הַמִּגְפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּסִּי:

ט וַיְהִי הַמֵּתִים בַּמִּגְפָּה אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים אֲלָף: פפפ ק"ד פסוקים מנ"ח סימון.

רש"י

מֹשֶׁה, זו אֲסוּרָה אוּ מִתְּרָת? אִם תֹּאמַר: אֲסוּרָה,
בַּת יִתְרוֹ מִי הִתִּירָה לָךְ? וְכו' כְּדֵאִיתָא הָתָם:
וְהִמָּה בָכִים. נִתְעַלְמָה מִמֶּנּוּ הִלְכָה (כָּל הַבּוֹעֵל
אַרְמִית קִנְאִין פּוֹגְעִין בּוֹ). גַּעַז כָּלָם בְּבִכְיָה. כְּעָגַל
עֲמֹד מֹשֶׁה כִּנְגַד שְׁשִׁים רְבּוּא, שְׁנַאֲמַר (שְׁמוֹת לב):
"וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר־דָּק וְגו'", וְכֵן רָפוּ דִּדּוֹ? אֵלָּא
כְּדֵי שְׂבִיבָא פִּינְחָס וַיִּטֵּל אֶת הָרָאוּי לוֹ. (סְנֵהדְרִין
שם): (ז) וַיֵּרָא פִּינְחָס. (שם) רָאָה מַעֲשֶׂה וְנִזְכָּר
הִלְכָה. אָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה: מְקַבְּלִי מִמֶּךָ: הַבּוֹעֵל
אַרְמִית קִנְאִין פּוֹגְעִין בּוֹ. אָמַר לוֹ: קִרְיָנָא
דְּאַגְרָתָא אִיהוּ לִיהוּי פְּרוֹנְקָא. מִיד: וַיִּקַּח רֶמֶח
בְּיָדוֹ וְגו': (ח) אֶל־הַקִּבְּהָ. אֶל הָאֹהֶל: אֶל־
קִבְתָּהּ. כְּמוֹ "הִלְחִיִּים וְהִקְבָּה", כֵּן בְּתוֹךְ זִכְרוֹת
שֶׁל זְמָרִי וְנִקְבוֹת שְׁלָה, וְרָאוּ כָּלָם שֶׁלֹּא לְחַנֵּם
הֲרָגָם, וְהִרְבָּה נִסִּים נַעֲשׂוּ לוֹ כּו', כְּדֵאִיתָא הָתָם

הַטְּבַעַת וּמוֹצִיאִין רַעִי, וְזוֹ הִיא עֲבוּדָתוֹ: וַיַּחֲרֹ־אָף
ה' בְּיִשְׂרָאֵל. שְׁלַח בָּהֶם מִגְפָּה: (ד) קַח אֶת־כָּל־
רֹאשֵׁי הָעָם. (שם א) לְשַׁפֵּט אֶת הָעוֹבְדִים לְפְעוֹר:
וְהוֹקֵע אוֹתָם. אֶת הָעוֹבְדִים, וְהוֹקֵע - הִיא תְּלִיָּה,
כְּמוֹ שְׁמַצִּינוּ בְּכַנֵּי שְׂאוֹל (שְׁמוּאֵל ב כא): "וְהוֹקֵעַנוּם
לָהּ", וְשֵׁם תְּלִיָּה מִפְּרֻשָּׁת: בְּעוֹבְדֵי עֲבוּדַת אֱלִילִים,
בְּסִקִּילָה. (סְנֵהדְרִין מה ב) וְכָל הַנִּסְקָלִים נִתְּלִין: נִגְד
הַשֹּׁמֵשׁ. לְעֵין כָּל. וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה: הַשֹּׁמֵשׁ מוֹדִיעַ
אֶת הַחוּטָאִים: הָעֵינָן נִקְפֵּל מִכְּנִגְדוֹ וְהַחֲמָה זוֹרַחַת
עָלָיו: (ה) הֲרָגוּ אִישׁ אֶנְשָׁיו. כָּל אֶחָד וְאֶחָד
מְדִינֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה הוֹרֵג שְׁנַיִם, וְדִינֵי יִשְׂרָאֵל (ח)
[ז] רְבּוּא וּשְׁמוֹנֶת אֲלָפִים [וְשֵׁשׁ מֵאוֹת] כְּדֵאִיתָא
בְּסִנְהֶדְרִין (י"ח): (ו) וְהִנֵּה אִישׁ וְגו'. נִתְקַבְּצוּ
שְׁבָטוֹ שֶׁל שְׁמַעוֹן אֶצֶל זְמָרִי, שְׁהָיָה נָשִׂיא שְׁלָהֶם,
וְאָמְרוּ לוֹ: אֲנִי נִדְּוִנִין בְּמִיתָה וְאַתָּה יוֹשֵׁב וְכו'?
כְּדֵאִיתָא בְּאֵלּוּ הֵן הַנִּשְׁרָפִין (סְנֵהדְרִין פב): אֶת־
הַמְּדִינִית. כְּזִבִּי בַת צוּר: לְעֵינֵי מֹשֶׁה. אָמְרוּ לוֹ:

תורה ט (סנהדרין שם):

חסלת פרשת בלק

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחר שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲצֵחִים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אֲרֹךְ יָמִים בַּיְמִינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמַת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן חלק ב, סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת בלק בתרי עשר במזבח פרק ה

ה וַהֲיָה שְׂאִרִית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּמֹל מֵאֵת יְהוָה פְּרִיבִים עֲלִי־עֵשֶׂב אֲשֶׁר לֹא־יִקְוָה לְאִישׁ וְלֹא יִחַל לִבְנֵי אָדָם: וַהֲיָה שְׂאִרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּאִרִּיהַ בְּבַהֲמוֹת יַעַר כְּכַפִּיר בְּעִדְרֵי־צֹאן אֲשֶׁר אִם־עֵבֶר וְרָמָם וְטָרַף וְאִין מִצִּיל: ה תֵּרָם יָדָךְ עַל־צִרְיָךְ וְכָל־אִיבֶיךָ יִפְרָתוֹ: ט וַהֲיָה בַּיּוֹם־הַהוּא נֹאֵם־יְהוָה וְהִכֵּיתִי סוּסֶיךָ מִקֶּרְבְּךָ וְהִאֲבִדְתִּי מִרְכַּבְתֶּיךָ: י וְהִכֵּיתִי עָרֵי אֶרֶץ וְהִרְסֵיתִי כָּל־מִבְצָרֶיךָ: יא וְהִכֵּיתִי כְּשָׁפִים מִיָּדְךָ וּמַעֲוָנִים לֹא יִהְיוּ־לָךְ: יב וְהִכֵּיתִי פְּסִילֶיךָ וּמִצְבּוֹתֶיךָ מִקֶּרְבְּךָ וְלֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה עוֹד לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: יג וְנִתְּשֵׁתִי אֲשִׁירֶיךָ מִקֶּרְבְּךָ וְהִשְׁמַדְתִּי עָרֶיךָ: יד וְעִשִּׂיתִי בָאֵף וּבַחֲמָה נָקָם אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ: ו אֲשַׁמְעוּ־נָא אֶת אֲשֶׁר־יְהוָה אָמַר קוֹם רִיב אֶת־הַהָרִים וְתִשְׁמַעְנָה הַגְּבָעוֹת קוֹלְךָ: ז שָׁמְעוּ הָרִים אֶת־רִיב יְהוָה וְהָאֲתָנִים מִסְּדֵי אֶרֶץ כִּי רִיב לִיהוָה עִם־עַמּוֹ וְעַם־יִשְׂרָאֵל יִתּוֹפַח: ח עַמִּי מִה־עֲשִׂיתִי לָךְ וּמִה הִלַּאתִיךָ עֲנֵה כִּי: ט הֵעֲלִיתִךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמִבֵּית עַבְדִּים פָּדִיתִךָ וְאֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת־מֹשֶׁה אֶהְרֹן וּמֹרִים: י עַמִּי זָכַר־נָא מִה־יַּעַן בָּלַק מֶלֶךְ מוֹאָב וּמִה־עֲנָה אֹתוֹ בַּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר מִן־הַשָּׁטִיִּם עַד־הַגִּלְגָּל לְמַעַן

דעת צדקות יהוה: וּבְמַה אֶקְדֶּם יְהוָה אִפְּךָ לֵאלֹהֵי מְרוֹם הַאֲקַדְמֶנּוּ בְּעוֹלוֹת בְּעִגְלִים בְּנִי
שָׁנָה: וְהִירָצָה יְהוָה בְּאַלְפֵי אֵילִים בְּרִבְבוֹת נַחֲלֵי־שָׁמֶן הָאֵתָן בְּכוֹרֵי פִשְׁעֵי פָרִי בְטָנִי
חַטָּאת נִפְשִׁי: הַהֲגִיד לְךָ אָדָם מִה־טוֹב וּמִה־יְהוָה דּוֹרֵשׁ מִמֶּךָ כִּי אִם־עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט
וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהִצַּנֵּעַ לִבָּת עִם־אֱלֹהֶיךָ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֶמֶן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת
וְצֶדֶק: נֶאֱמַן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
אֲחֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמַן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
הַנָּאֶמֶן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחָךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כְּסָאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֶה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקַדְּשָׁה וּלְמַנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֲרָת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת בלק בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:33	5:35	8:34	8:35	9:06	9:07	10:18	10:19	19:51	19:52	20:18	20:19	19:32	20:31
חיפה (ק)	5:28	5:30	8:31	8:32	9:03	9:04	10:16	10:17	19:55	19:56	20:22	20:23	19:26	20:35
ירושלים (ק)	5:28	5:30	8:31	8:33	9:02	9:04	10:15	10:16	19:53	19:54	20:20	20:21	19:14	20:31
תל אביב (ק)	5:32	5:34	8:33	8:34	9:05	9:07	10:18	10:19	19:52	19:53	20:20	20:21	19:33	20:34
אוסטריה וינה (ק)	4:49	4:50	8:19	8:21	8:50	8:52	10:12	10:14	21:03	21:04	21:41	21:42	20:46	22:03
אוסטרליה מלבורן (ח)	7:32	7:33	9:23	9:24	9:55	9:56	10:44	10:45	17:11	17:13	17:39	17:41	16:55	17:53
אוקראינה אודסה (ק)	5:01	5:02	8:25	8:27	8:58	8:59	10:18	10:19	20:56	20:57	21:32	21:33	20:39	21:37
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	4:34	4:36	8:04	8:05	8:36	8:37	9:58	9:59	20:48	20:49	21:27	21:27	20:31	21:31
אוק. ז'יטומיר (ק)	4:52	4:53	8:25	8:26	8:57	8:59	10:20	10:22	21:22	21:23	22:03	22:03	21:05	22:07
אוקראינה קייב (ק)	4:42	4:44	8:17	8:18	8:49	8:50	10:12	10:14	21:17	21:17	21:58	21:59	20:59	22:03
אוקראינה דונייצק (ק)	4:25	4:26	7:54	7:55	8:25	8:27	9:47	9:48	20:36	20:37	21:14	21:14	20:19	21:18
איטליה מילאנו (ק)	5:31	5:32	8:54	8:55	9:26	9:27	10:45	10:47	21:19	21:20	21:54	21:55	21:02	22:14
אקוואדור קיטו (ח)	6:04	6:05	8:38	8:39	9:08	9:09	10:10	10:12	18:27	18:28	18:49	18:51	18:10	18:55
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:58	7:59	9:52	9:53	10:24	10:25	11:14	11:16	17:52	17:54	18:19	18:21	17:36	18:33
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	9:04	9:05	10:53	10:54	11:23	11:24	12:11	12:12	18:29	18:31	18:59	19:00	18:12	19:04
ארה"ב בולטימור (ק)	5:37	5:39	8:48	8:50	9:21	9:22	10:36	10:38	20:39	20:40	21:09	21:10	20:22	21:14
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	5:20	5:22	8:35	8:37	9:07	9:08	10:24	10:25	20:35	20:35	21:06	21:07	20:17	21:22
ארה"ב ג'רסי (ק)	5:21	5:23	8:35	8:37	9:08	9:09	10:24	10:26	20:34	20:35	21:05	21:06	20:17	21:22
ארה"ב דטרויט (ק)	5:51	5:53	9:09	9:10	9:40	9:42	10:58	11:00	21:17	21:17	21:49	21:50	20:59	22:06
ארה"ב הווסטן (ק)	6:18	6:19	9:16	9:18	9:48	9:50	11:00	11:01	20:28	20:29	20:54	20:55	20:11	21:07
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	5:37	5:39	8:42	8:44	9:14	9:15	10:27	10:29	20:12	20:12	20:40	20:40	19:54	20:52
ארה"ב מיאמי (ק)	6:27	6:29	9:20	9:22	9:53	9:54	11:03	11:04	20:18	20:19	20:43	20:44	20:00	20:55
ארה"ב ניו הייבן (ק)	5:16	5:18	8:30	8:32	9:03	9:04	10:19	10:21	20:30	20:31	21:02	21:03	20:13	21:20
ארה"ב שיקאגו (ק)	5:10	5:11	8:28	8:29	8:59	9:00	10:17	10:18	20:35	20:35	21:07	21:08	20:17	21:22
בוליביה לא פאס (ח)	6:50	6:51	9:11	9:12	9:40	9:41	10:38	10:39	18:18	18:20	18:42	18:43	18:02	18:47
בלגיה אנטוורפן (ק)	5:23	5:25	8:59	9:01	9:31	9:33	10:56	10:57	22:04	22:05	22:47	22:47	21:47	23:16
בלגיה בריסל (ק)	5:24	5:26	9:01	9:02	9:32	9:33	10:56	10:57	22:04	22:04	22:46	22:46	21:46	23:12
בלרוס ליובאוויטש (ק)	4:12	4:14	8:02	8:03	8:33	8:34	10:01	10:02	21:42	21:43	22:33	22:33	21:25	22:37
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:42	6:44	8:52	8:53	9:23	9:24	10:18	10:19	17:34	17:35	17:58	17:59	17:17	18:07
ברזיל ריו דה ז'נירו (ח)	6:27	6:28	8:38	8:39	9:09	9:10	10:04	10:05	17:21	17:23	17:45	17:47	17:05	17:54
בריטניה לונדון (ק)	4:38	4:39	8:17	8:18	8:48	8:49	10:12	10:14	21:26	21:27	22:09	22:10	21:09	22:36
בריטניה מנצ'סטר (ק)	4:35	4:37	8:19	8:21	8:51	8:52	10:17	10:19	21:46	21:46	22:33	22:34	21:28	23:06
גרמניה ברלין (ק)	4:39	4:41	8:20	8:21	8:51	8:53	10:17	10:18	21:37	21:37	22:22	22:22	21:19	22:26
גרמניה פרנקפורט (ק)	5:09	5:11	8:45	8:47	9:16	9:18	10:40	10:41	21:44	21:45	22:25	22:25	21:27	22:29
הודו בומביי (ח)	6:00	6:01	8:45	8:47	9:18	9:18	10:25	10:27	19:20	19:22	19:44	19:46	19:03	19:50
הודו פונה (ח)	5:55	5:56	8:42	8:43	9:13	9:15	10:21	10:22	19:17	19:18	19:41	19:42	19:00	19:46
הונגריה בודפשט (ק)	4:42	4:44	8:10	8:11	8:42	8:43	10:03	10:04	20:48	20:49	21:25	21:26	20:31	21:30
טורקיה איסטנבול (ק)	5:29	5:30	8:43	8:44	9:15	9:17	10:32	10:33	20:42	20:43	21:14	21:15	20:25	21:19
יוון אתונה (ק)	5:59	6:01	9:09	9:10	9:41	9:42	10:56	10:57	20:54	20:55	21:24	21:25	20:37	21:29
מולדובה קישינב (ק)	5:07	5:08	8:32	8:33	9:04	9:06	10:25	10:26	21:06	21:06	21:42	21:43	20:48	21:47

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו מ. סיטי (ק)	6:51	6:52	9:43	9:44	10:13	10:14	10:21	10:22	20:26	20:27	20:50	20:51	20:08	20:55
ניו זילנד קר. צ' (ח)	8:01	8:02	9:41	9:42	10:14	10:15	10:59	11:01	17:01	17:03	17:32	17:33	16:45	17:37
נפאל קטמנדו (ח)	5:02	5:03	8:01	8:02	8:31	8:33	9:43	9:44	19:09	19:10	19:34	19:36	18:51	19:40
סינגפור סינגפור (ח)	6:58	6:59	9:27	9:29	10:00	10:01	11:02	11:03	19:15	19:16	19:37	19:38	18:58	19:42
פולין ורשא (ק)	4:09	4:10	7:50	7:51	8:21	8:22	9:46	9:48	21:06	21:07	21:51	21:51	20:49	21:55
פרו לימה (ח)	6:25	6:26	8:43	8:44	9:15	9:17	10:13	10:15	17:54	17:56	18:17	18:19	17:38	18:23
צרפת ליוון (ק)	5:46	5:48	9:11	9:12	9:42	9:44	11:02	11:03	21:38	21:39	22:14	22:14	21:21	22:33
צרפת פריז (ק)	5:42	5:44	9:14	9:15	9:45	9:46	11:07	11:09	22:02	22:03	22:41	22:42	21:45	23:04
קולומביה בוגוטה (ח)	5:39	5:40	8:17	8:18	8:46	8:48	9:50	9:51	18:17	18:18	18:40	18:41	18:00	18:45
קנדה טורונטו (ק)	5:31	5:33	8:52	8:53	9:23	9:25	10:42	10:43	21:07	21:07	21:40	21:41	20:49	21:58
קנדה מונטריאול (ק)	5:01	5:03	8:25	8:26	8:56	8:58	10:16	10:18	20:50	20:51	21:26	21:26	20:33	21:45
קפריסין לרנקה (ק)	5:31	5:32	8:34	8:35	9:07	9:08	10:20	10:21	20:03	20:04	20:31	20:32	19:46	20:36
רוסיה מוסקבה (ק)	4:37	4:39	8:32	8:33	9:02	9:03	10:32	10:33	22:25	22:25	23:20	23:20	22:07	0:00
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ק)	5:22	5:23	8:48	8:49	9:20	9:22	10:41	10:42	21:23	21:24	22:00	22:01	21:06	22:05
שווייץ ציריך (ק)	5:23	5:25	8:52	8:54	9:23	9:25	10:44	10:46	21:32	21:32	22:09	22:10	21:14	22:29
תאילנד בנגקוק (ח)	5:48	5:50	8:29	8:31	9:02	9:03	10:08	10:09	18:50	18:51	19:13	19:15	18:33	19:19

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק: ליל א' ט"ו בו שעה 11 עם 45 דקות

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוָתוֹ וַיְצַונוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאיב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו שרה (אולגה) בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il